

NEW YORK TIMES BESTSELLER

ДИВО В БЕРЛІНІ

як дев'ять веслярів поставили нацистів на коліна

ДЕНІЕЛ ДЖЕЙМС БРАУН

NEW YORK TIMES BESTSELLER

ДИВО В БЕРЛІНІ

як дев'ять веслярів поставили нацистів на коліна

ДЕНС ДЖЕЙМС БРАУН

Деніел Джеймс Браун

Диво в Берліні

**Як дев'ять веслярів поставили
нацистів на коліна**

Daniel James Brown

The Boys in the Boat

**Nine Americans and Their Epic Quest
for Gold at the 1936 Berlin**

Деніел Джеймс Браун

Диво в Берліні

**Як дев'ять веслярів поставили
нацистів на коліна**

*З англійської переклала
Любов Пилаєва*

КИЇВ

Пролог

У спорті, як цей — важка праця, замало слави, та все ж, популярному в усіх сторіччях — має бути певна краса, котру не помічають звичайні люди, зате бачать видатні.

— Джордж Йомен Покок

Ця книга народилася холодного, повітого мрякою дня пізньої весни, коли я перемайнув через кедровий тин, що огорожував наше пасовище, та попрямував через мокрий ліс до скромного каркасного будиночка, де лежав, умираючи, Джо Ранц.

Мені було відомо лише дві речі про Джо, коли я постукав у двері його доньки Джуді того дня. Я знав, що у свої сімдесят п'ять він самотужки, без сторонньої допомоги, натягав чималенько кедрових колод до підніжжя гори, вручну розділив їх на бруси, настругав кілків та встановив усі 678 погонних метрів пасовищної огорожі, яку я саме переліз, — настільки гераклова праця, що я лишень хитав головою від подиву, коли задумувався про це. А ще я знав, що він був одним із дев'яти молодих хлопців зі штату Вашингтон — фермерів, рибалок та лісорубів, котрі шокували як світ веслувального спорту, так і Адольфа Гітлера, вигравши золоту медаль у веслуванні вісімок на Олімпійських іграх 1936 року.

Коли Джуді відчинила двері та провела мене до затишної вітальні, Джо лежав у відкидному кріслі з ногами догори, розтягнувшись на всі свої метр дев'яносто. Він був одягнутий у сірий спортивний костюм та яскраво-червоні пантофлі, підбиті пухом. Його борода була тонкою та сивою, шкіра — землистою, а очі опухлі, — наслідки застійної серцевої недостатності, від якої він умирав. Поруч стояв кисневий балон. Потріскував та шипів вогонь у дров'яній печі. На стінах висіли старі сімейні фото. Скляний сервант, захаращений ляльками, порцеляновими кониками та завітчаним трояндами порцеляновим посудом, стояв біля дальньої стіни. Вікно, що виходило на ліс, вкривав

краплями дощ. Джазова мелодія із 30-х чи то 40-х років тихо награвала на стерео.

Джуді представила мене, і Джо простягнув незвичайно довгу, тонку руку. Одну з моїх книжок Джуді читала вголос для Джо, і він хотів зустрітися зі мною та поговорити про неї. У молодості він, за дивовижним збігом обставин, дружив із Ангусом Хеєм-молодшим — сином головного героя тієї книжки. Отож ми трохи про це поговорили. Згодом розмова стала повертати на його власне життя.

Голос його був гугнявий та ламкий, майже на межі виснаження. Час од часу він зовсім затихав. Одначе повільно, з обережними підказками доньки він почав розкручувати нитки історії свого життя. Згадуючи дитинство та молодість під час Великої депресії, він говорив плутано, але рішуче про безліч труднощів та перепон, які довелось здолати, — розповідь, котра спочатку здивувала, а потім вразила мене.

Історія стала особливо разючою, коли він почав говорити про свою кар'єру у веслуванні в університеті Вашингтона та часом починав плакати. Він розповідав, як вчився мистецтва веслування, про човни та весла, про тактику і техніку. Він вдавався до спогадів про довгі холодні години на воді під сталевим-сірим небом, про блискучі перемоги та майже невідворотні поразки, про подорож до Німеччини та марширування перед Гітлеровими очима на Олімпійському стадіоні в Берліні, а також про своїх товаришів по команді. Однак жоден із цих спогадів не довів його до сліз. Лише коли він намагався говорити про «човен», починав запинатися, та сльози виступали на його світлих очах.

Спершу я думав, що він має на увазі «Husky Clipper» — гоночний човен-вісімку, в якому він довеслував до слави. Чи згадував він своїх товаришів по команді, той неймовірний гурт молодиків, котрий домогся одного з найбільших досягнень у веслуванні? Нарешті, спостерігаючи, як Джо силується опанувати себе, я зрозумів, що «човен» був дещо більшим поняттям, ніж просто човен-вісімка чи його команда. Для Джо воно охоплювало як перше, так і друге, але водночас виходило за межі обох, було чимось таємничим та незбагненим. Воно було спільним досвідом — єдиним, що розкрилося в золотій смузі давно минулого часу, коли дев'ять молодих хлопців із добрим серцем боролися разом, згуртовані воєдино, віддавали усе, що мали, один одному та поєдналися назавжди в гордості, повазі та любові. Джо

оплакував, принаймні почасти, втрату того зниклого моменту, але ще більше, я гадаю, правдиву його красу.

Коли я зібрався йти того дня після обіду, Джуді вийняла золоту медаль Джо зі скляного серванта біля стіни та подала мені. Поки я милувався нею, Джуді сказала, що вона було зникла. Родина обшукала будиночок Джо згори донизу та врешті-решт змирилась із тим, що медаль загубилася. Лише за кілька років, під час ремонту в будинку, вона, зрештою, знайшлася, — була захована в ізоляційні матеріали на горищі. Вочевидь, білочці припав до душі блиск золота, тож вона приховала медаль у своє гніздо як особистий скарб. Коли Джуді розповідала це, мені спало на думку, що історія Джо, як і медаль, була захована подалі від людського ока занадто довго.

Я потиснув руку Джо і сказав йому, що хотів би прийти ще погомоніти, а також розповів про своє бажання написати книгу про його часи веслування. Джо знову захопив мою руку та сказав, що вподобав цю ідею, але голос його вкотре зламався, і він застеріг мене обережно: «Але не лише про мене. Вона має бути про човен».

Частина I

1899-1933

Часи, через які вони пройшли

Човнова станція, Вашингтон, 1930-ті

Розділ 1

Я почав веслувати з ніжнього віку 12 років, і все моє подальше життя крутилося довкола веслування, тож, вважаю, можу говорити авторитетно про те, що ми називаємо його незримими цінностями, — про соціальні, моральні та духовні цінності цього найдавнішого з видів спорту у світовому літописі. Аж ніяк не дидактичне навчання вкладає ті цінності в душу молодій людині. Вона має осягнути їх зі своїх власних спостережень та уроків.

— Джордж Йомен Покок

Понеділок 9 жовтня 1933 року почався як сірий день у Сіетлі. Сірий день у сірі часи.

Починаючи свої короткі перельоти до військово-морської судноверфі в Брементоні, уздовж берегової лінії з поверхні Пьюджет-Саунд повільно підіймалися гідроплани авіатранспортної компанії «Горст» та із дзижчанням відлітали на захід, летячи низько під хмарами. По воді від причалу Колман відповзали пороми, пласкі та незграбні, як старий олов'яний посуд. У центрі міста башта Сміт вказувала, наче піднятий палець, на похмуре небо. На вулицях довкола башти люди в потертому, зношеному взутті та пошарпаних фетрових капелюхах викочували дерев'яні тачки на перехрестя, де вони проводили свої дні, продаючи яблука, помаранчі й жувальну гумку по кілька пенні за штуку. За рогом, на крутому спуску Єслер Вей, старій вулиці Сіетла, що колись звалась Схід Роуд (Полозкова Дорога), у довгих чергах на мокрих тротуарах стояли натовпи людей з опущеними головами, неголосно перемовляючись між собою та чекаючи на відкриття кухонь із супом. Вантажівки газети «Сіетл Пост-Інтеллідженсер» гуркотіли вздовж бруківки, розкидаючи в'язки газет. Газетярі у вовняних шапках тягнули в'язки до жвавих перехресть, до зупинок тролейбусів та входів у готелі, де продавали газети по два

центи, підіймаючи їх догори та викрикуючи головні новини дня: «15 мільйонів отримають допомогу в США».

Кількома кварталами південніше від Єслера, у нетрях, що розтягнулися уздовж краю затоки Елліот, діти прокидалися в сирих картонних коробках, що слугували їм за ліжка. Їхні батьки виповзали з халуп, зліплених із жерсті, смоли та паперу, у сморід нечистот та гнилих водоростей із західного берега моря, які наносив приплив. Вони розламували дерев'яні ящики та схилялися над димними багаттями, підготовуючи полум'я. Вдивляючись в одноманітне сіре небо та помічаючи на ньому ознаки значно холоднішої погоди попереду, розмірковували, як вони переживуть ще одну зиму.

Гувервіль, район Сіетла

На північний захід від центра міста, у старому скандинавському кварталі Баллард, буксири, вивергаючи стовпи чорного диму, скеровували довгі плоти з колод у шлюзи, що піднімали їх до рівня озера Вашингтон. Але судноверфі на піску та човнові майстерні, скупчені навколо шлюзів, були переважно німі, фактично майже покинуті. У затоці Селмон, на сході, десятки рибальських човнів простоювали місяцями, погойдуючись пришвартованими на причалі, і фарба лущилася на їхніх корпусах. На гряді Фінні, що маячила над Баллардом, дим від дров клубочився з димоходів і коминів сотень скромних будинків та розчинявся в повітряній імлі.

Ішов четвертий рік Великої депресії. Кожен четвертий із працездатних американців — десять мільйонів людей — не мав роботи та жодних перспектив її знайти, і лишень чверть із них отримувала хоч якусь допомогу. Обсяг промислового виробництва за ті чотири роки впав удвічі. Щонайменше один мільйон, а можливо, навіть два мільйони, були безхатченками, живучи на вулицях у нетрях, таких як Гувервіль у Сіетлі. У багатьох американських містах неможливо було знайти банк, чиї двері не були би постійно зачиненими, а за тими дверима назавжди зникли заощадження безлічі американських родин. Ніхто не міг сказати, коли закінчатся важкі часи, та й чи станеться таке взагалі.

І це, напевно, було найгіршим. Банкір ти чи пекар, домогосподарка чи безхатченко, вона переслідувала тебе вдень та вночі — страхітлива, безжалісна невизначеність майбутнього, почуття, що земля може вислизнути з-під ніг у будь-який момент. У березні на екрани вийшов на диво слухний фільм «Кінг Конг», який швидко став бурхливим хітом. Довгі черги шикувалися перед кінотеатрами по всій країні, люди різного віку віддавали останню копійчину, щоб побачити історію про величезного химерного звіра, котрий вдерся у цивілізований світ, упіймав його жителів у свої лапи та залишив їх борсатися над безоднею.

Надія на те, що прийдуть кращі часи, залишалась, але то були лише її проблиски. Фондова біржа пожвавилась на початку того року, промисловий індекс Доу-Джонса злетів 15 березня до небувало рекордних 15.34 % за один день та закrywся на рівні 62.10 пункта. Але американці бачили так багато розорених капіталів між 1929 та кінцем 1932 року, що мало не кожен розумів, як воно й сталося врешті-решт,

що пройде добра частина життя цілого покоління — двадцять п'ять років — перш ніж Доу-Джонс покаже свої попередні висоти у 381 пункт. Та, у будь-якому разі, ціна акцій «Дженерал Електрик» нічого не означала для більшості американців, котрі загалом не володіли цінними паперами. Вони переймалися тим, що сейфи та скриньки під їхніми ліжками, де вони тепер зберігали залишки від заощадженого за життя, часто були небезпечно близькі до спустошення.

У Білому домі був новий президент, Франклін Делано Рузвельт, дальній кузен того найоптимістичнішого та найенергійнішого з президентів, Тедді Рузвельта. ФДР вступив на пост з оптимізмом, що бив через край, та виголошуючи безліч гасел і програм. Але Герберт Гувер прийшов у Білий дім із таким самим фонтануючим оптимізмом, життєрадісно пророкуючи, що скоро настане день, коли бідність проженуть з американського життя назавжди. «Ми маємо землю, багату на природні ресурси, що підтримує нас своєю славною красою, а також мільйони щасливих сімей, благословених комфортом та можливостями, — сказав Гувер на своїй інавгурації перед тим, як додати слова, що вже скоро доведуть свою особливу іронію. — У жодній іншій державі плоди досягнень не є більш захищеними».

У будь-якому разі, було важко відразу зрозуміти, яке враження справляє новий президент Рузвельт. Щойно влітку він почав упроваджувати свої програми, здійнявся хор ворожих голосів, що стали називати його радикалом, соціалістом, ба навіть більшовиком. Спантичувала інформація про те, що лише нечисленні американці хотіли йти шляхом Росії за таких кепських справ.

У Німеччині також був новий керівник, у січні приведений до влади Націонал-соціалістичною німецькою робочою партією, групою, що відзначалася агресивною поведінкою. Важко було тоді зрозуміти, що це означало. Але Адольф Гітлер одержимо домагався переозброєння своєї країни, не дивлячись на Версальську мирну угоду. І в той час, коли американці були відверто не зацікавлені у європейських справах, британці все більше переймалися усім цим, і кожен задумувався, чи бува не повторяться от-от страхіття Першої світової війни. Це видавалося неправдоподібним, але така можливість нависала в повітрі, як постійна тривожна хмара.

Днем раніше, 8 жовтня 1933 року, «Американ Віклі», недільний додаток до «Сіетл Пост-Інтеллідженсер», та десятки інших

американських газет вийшли з однокадровою карикатурою на півсторінки із серії під назвою «Тіні міста». Чорна, намальована вугільним олівцем у стилі світлотіні, вона зображала чоловіка в капелюсі-казанку, котрий понуро сидів на тротуарі біля свого кіоску із солодощами разом із жінкою позаду, одягнутою в лахміття, та сином поруч, який тримав газети. Напис сповіщав: «Ох, не здавайся, татку. Певно, ти за цілий тиждень нічого не продав, та це не так страшно, як було би, якщо б я не мав роботи рознощика газет». Але найбільше привертав увагу вираз обличчя чоловіка. Перелякане, змарніле, десь за межами безнадії, це обличчя твердо вказувало, що людина більше не вірить у себе. Для багатьох мільйонів американців, котрі читали «Американ Віклі» кожної неділі, цей вираз був занадто знайомим — його вони бачили щоранку в дзеркалі.

Але суцільна хмарність не тривала довго, так само як і морок, у Сіетлі того дня. До кінця ранку просвіти почали відкриватися у хмарному покрові. Спокійні води озера Вашингтон, що розтягнулося за містом, поступово змінили сірий колір на зелений, а згодом — на блакитний. У студентському містечку університету Вашингтона, на пагорбі, який виходив на озеро, навскісні промені сонця почали гріти плечі студентів, які байдикували на широкому чотирикутнику трави перед новою масивною кам'яною бібліотекою університету. Вони їли свої сніданки, зосереджено вивчаючи книжки та ліниво перемовляючись. Лискучі чорні ворони походжали серед студентів, сподіваючись на шматочок ковбаси чи сиру, залишених без нагляду. Високо над вітражними вікнами та здійнятими догори неоготичними шпилями бібліотеки верещали чайки, котрі кружляли білими петлями на тлі неба, що поволі теж ставало блакитним.

Здебільшого хлопці та дівчата сиділи окремими групами. Хлопці носили цупкі широкі штани, свіжо відполіровані туфлі та пуловери з вовни. Снідаючи, вони аргументовано обговорювали свої навчальні години, майбутній великий футбольний матч з університетом Орегону та немислиме завершення Світової серії двома днями раніше, коли маленький Мел Отт привів «Гігантів Нью-Йорка» до виграшу кубка у грі із «Сенаторами Вашингтона» двома аутами в десятому іннінгу. Отт довів рахунок до «два два», а потім відбив довгий удар у центральні ряди поля та виконав переможну пробіжку. Це була саме та річ, що демонструвала кожному, як хлопець малого зросту здатен суттєво

змінити справу, та нагадувала, що події в цьому світі можуть раптово повернути на краще або ж на гірше. Деякі молодики ліниво посмоктували вересові люльки, і солодкуватий аромат тютюну «Принц Альберт» витав над ними. В інших із губ звисали цигарки, і перегортаючи свіжу «Сіетл Пост-Інтеллідженсер», вони отримували чимале задоволення від реклами на півсторінки, яка кричала про найновіші докази користі куріння для здоров'я: «21 із 23 чемпіонів світу «Гігантів» курять «Кемел». Здорова сила духу перемагає у Світовій серії».

Дівчата, котрі сиділи окремими групами на галявині, носили туфлі на низьких підборах та віскозні рейтузи, спідниці завдовжки до середини ікри і просторі блузки з рюшами та брижами на рукавах і шиї. Їхні зачіски демонстрували широке різноманіття форм та стилів. Як і молодики, дівчата розмовляли про університетські заняття та деколи про бейсбол. Ті, котрі ходили на побачення на вихідних, обговорювали нові фільми в місті — Гаррі Купера у стрічці «Одного дня в неділю», що йшла в «Парамаунті», та «Леді на день» режисера Френка Капри у «Роксі». Так само, як і хлопці, деякі дівчата курили цигарки.

Близько полудня визирнуло сонце, даючи початок теплому, прозорому, наповненому золотим світлом дню. Двоє парубків, вищих за інших, ішли, поспішаючи, розгонистим кроком через укритий травною двір перед бібліотекою. Один із них, зростом 1.92 метра, на ім'я Роджер Морріс, мав незграбну довготелесу статуру. Їжак темного волосся з чубом, що постійно грозив упасти на видовжене обличчя, і важкі чорні брови надавали йому, на перший погляд, дещо сердитого вигляду. Інший хлопець, Джо Ранц, також першокурсник, був мало не таким же високим — 1.91, але більш підтягнутим, із широкими плечима та міцними ногами. Його світле волосся було коротко підстрижене. Мужнє підборіддя, тонкі, правильні риси обличчя та сіро-блакитні очі привернули до нього приховані погляди багатьох дівчат, котрі сиділи на траві.

Обидва хлопці вчилися в одній інженерній групі та мали спільну зухвалу мету того променистого дня. Вони завернули за ріг бібліотеки, обійшли цементне коло ставка Фрош, спустилися довгим трав'яним схилом і згодом перетнули бульвар Монтлейк, ухиляючись від постійного потоку чорних купе, седанів та родстерів. Пара

попрямувала на схід між баскетбольним павільйоном та котлованом у вигляді підкови, що слугував за футбольний стадіон містечка. Потім вони знову повернули на південь, пройшли вздовж брудної дороги через рідколісся на болотисту місцевість, що обрамляла озеро Вашингтон. Ідучи, вони почали наздоганяти інших хлопців, котрі прямували туди ж.

Нарешті вони дійшли до мису, розташованого там, де канал, відомий як Коса Монтлейк, або в місцевому просторіччі Коса, впадає в затоку Юніон на західному боці озера Вашингтон. На мисі стояла будівля дивного вигляду. Її боки — криті побитим погодою гонтом та пережегані рядом великих вікон — косо хилилися всередину, підіймаючись до двосхилого даху. Хлопці обійшли будівлю по фасаді та побачили велетенські двері, що ковзали, верхні половинки яких склалися майже повністю з віконного скла. Широка дерев'яна рампа збігала донизу до довгого плавучого причалу, що колихався паралельно берегу Коси.

Це був старий ангар, побудований Військово-морським флотом США у 1918 році з метою розміщення гідропланів для Військово-морського авіаційного навчального корпусу під час Першої світової війни. Війна скінчилася до того, як приміщення фактично могло використовуватись, тож його передали університету Вашингтона восени 1919 року. Відтоді воно слугувало за човнову станцію для університетської веслувальної команди. Тепер широка дерев'яна рампа, що вела вниз до води, та вузький виступ землі на схід від будівлі були переповнені хлопцями, які гарячково тинялися туди-сюди. Їх було 175, переважно високих та худих, хоча з десяток із них вирізнялись невисоким зростом. Жменька старших хлопців теж були там. У білих футболках, прикрашених великими фіолетовими буквами «WS», притулившись до будівлі та схрестивши руки, вони оцінювали новачків.

Джо Ранц і Роджер Морріс увійшли до будівлі. Уздовж кожного боку просторого приміщення на дерев'яних стійках у штабелі по чотири були складені довгі гладкі гоночні човни. Їхні поліровані дерев'яні корпуси були звернуті догори, сяючи в білих променях світла, що падало з горішніх вікон, даючи відчуття собору. Повітря було сухе та нерухоме. Солодко пахло лаком і щойно спиляним кедром. Прапори університетів, побляклі, але все ще барвисті, звисали з

високих крокв: Каліфорнії, Єлю, Принстону, Військово-морської академії, Корнелла, Колумбії, Гарварду, Сіракуз, Массачусетса. У кутках ангара десятки ялинових весел стояли дибки, кожне 3-3.60 метра завдовжки і з білою лопаттю на кінці. У задній частині приміщення, з верхнього поверху, чулося, як хтось працює рашпілем по дереву.

Джо і Роджер розписалися в реєстраційній книзі команди новачків, вийшли назовні, назад до яскравого світла, та сіли на лавку в очікуванні інструкцій. Джо подивився на Роджера, який, здавалося, був спокійним і впевненим у собі.

«Ти не нервуєш?» — прошепотів Джо.

Роджер поглянув на нього: «Я в паніці, просто намагаюсь мати такий вигляд, щоб деморалізувати конкурентів». Джо коротко усміхнувся, і сам занадто близький до паніки, щоб довго утримувати усмішку на обличчі.

Для Джо Ранца, можливо, більше, ніж для будь-кого з молодиків, котрі сиділи біля Коси Монтлейк, дещо важливе висіло на волосині того дня, і він занадто добре знав це. Дівчата на траві біля бібліотеки, які схвально дивилися йому вслід, не помічали того, що було так жагуче очевидним для нього. Його одяг був не таким, як у більшості інших студентів, — штани не ретельно випрасувані, туфлі не нові та не щойно відполіровані, светр ані новий, ані чистий, а радше старий і зношений. Джо розумів крижану реальність. Він знав, що він, можливо, зовсім не належить до цього місця і, звичайно, не зможе довго залишатися в цьому світі випрасуваних штанів, вересових люльок і вовняних светрів, цікавих ідей, вишуканих розмов та інтригуючих можливостей, якщо справи не підуть на лад на човновій станції. Йому ніколи не бути інженером-хіміком та не одружитися зі своєю шкільною коханою, яка поїхала за ним до Сіетла, щоб вони могли почати будувати життя разом. Поразка у веслувальному спорті означала б, у кращому випадку, повернення до маленького вогкого містечка на півострові Олімпік, із відсутністю будь-яких перспектив попереду та з самотнім життям у холодному, порожньому, напівзбудованому будинку, виживаючи, по можливості, на випадкових підробітках, добуваючи їжу та, можливо, якщо пощастить, влаштуванням на роботу на будівництво шосе в Цивільний корпус охорони доквілля. У гіршому випадку це означатиме приєднання до

довгої черги зламаних людей, які стоять на вулиці біля кухонь із супом, як та, що внизу Єслер Вей.

Місце в команді першокурсників не принесло би стипендії, бо про неї навіть не йшлося у Вашингтоні у 1933 році, але воно означало б гарантію роботи з частковою зайнятістю десь на території студмістечка, що в поєднанні з тією дещицею, яку Джо зміг зібрати за довгий рік тяжкої ручної праці після закінчення середньої школи, допоможе йому втриматися в коледжі. Але він знав, що за кілька тижнів лише жменька з натовпу хлопців, які зібралися довкола нього, усе ще будуть кандидатами у команду новачків. Зрештою, у першому човні для новачків було всього лиш дев'ять місць.

Решту дня в основному збирали факти та цифри. Джо Ранцу, Роджеру Моррісу та іншим перспективним хлопцям сказали стати на ваги, потім біля мірної жердини, щоб заповнити форми з медичними показниками. Помічники тренерів і старші студенти з планшетами в руках стояли поруч, обдивляючись новачків та записуючи інформацію. Тридцятьо з новачків, як виявилось, були 1.83 метра зростом або вищі, двадцять п'ятеро мали 1.86 або більше, чотирнадцятеро — 1.89 або більше, шестеро — 1.92 або більше, один був зростом 1.95 і двоє «доросли до неба» до 1.98 метра, як відзначив один із присутніх спортивних репортерів.

Справою керував стрункий молодик, який тягав із собою великий мегафон. Том Боллес, тренер новачків, сам був колишнім веслярем університетської команди Вашингтона. Із м'яким, приємним обличчям, дещо впалими щоками та змушений носити окуляри в дротяній оправі, Боллес був студентом-істориком. Нині він працював над отриманням магістерського ступеня і мав виразний академічний вигляд, який сприяв тому, що деякі спортивні оглядачі Сіетла почали називати його «професором». І не дивно, адже до певної міри місія, покладена на нього тієї осені, як і кожної осені, була наставницька. У той час як його колеги в баскетбольному павільйоні чи на футбольному полі, уперше зустрічаючи перспективних новачків кожної осені, могли припустити, що хлопці грали в цей вид спорту в школі та знали принаймні основи відповідної гри, ніхто з молодиків, зібраних біля човнової станції, не зробив жодного удару веслом у своєму житті в такому делікатному та невблаганному судні, як гоночний човен, із веслами, удвічі довшими за їхній зріст.

Більшість із них були міськими хлопцями, як і ті, що, розвалившись, сиділи на траві університетського двору — синами юристів і бізнесменів, охайно одягненими у вовняні штани і светри. Дехто з них, як Джо, були фермерськими хлопцями або синами лісорубів чи рибалок, чадами туманних прибережних сіл, вологих молочних ферм та димних від спалюваної деревини містечок по всьому штату. Виростаючи, вони вміло вправлялися із сокирою, рибальськими баграми та вилами і завдяки цій праці отримували сильні руки та широкі плечі. Боллес знав, що їхня сила буде перевагою, але він добре розумів, як і кожен із присутніх, що веслування є не меншою мірою мистецтвом, тому інтелект такий же важливий, як і груба сила. Існували тисяча і одна дрібниця, що мала бути вивчена, засвоєна та задіяна суворо вивіреною методикою, щоб бути в змозі штовхати кедровий човен завширшки 60 сантиметрів, який несе три чверті тонни людської плоті та кісток, по воді, ще й із певною подобою швидкості та витонченості. Протягом наступних кількох місяців він повинен буде навчити цих хлопців або тих кількох із них, хто стане членом команди новачків, кожної з тих тисячі і однієї дрібниць. А ще постають дуже важливі питання: чи зможуть фермерські хлопці впоратися з інтелектуальним боком спорту? Чи матимуть міські хлопці достатньо твердості, щоб просто вижити? Більшість із них, знав Боллес, не зможуть та не матимуть.

Ще один високий чоловік стояв і спокійно дивився з широких дверей човнової станції, одягнений бездоганно, як завжди, у темний діловий костюм-трійку, новеньку білу сорочку, краватку і м'який фетровий капелюх, крутячи ключ студентського товариства «Фі Бета Каппа» на стрічці, яку він тримав у руці. Ел Ульбріксон, головний тренер програми академічного веслування університету Вашингтона, був прибічником деталей, і його стиль в одязі розсилав простий сигнал: він бос і він увесь у справах. Йому було лише тридцять — достатньо молодий, щоб потребувати проведення демаркаційної лінії між собою та хлопцями, якими керував. Костюм та ключ «Фі Бета Каппа» допомагали в цьому сенсі. Також допомагало, що він різьоме гарно виглядав та мав статуру весляра, яким він і був, колишнім загребним команди Вашингтона, що перемагала в національних чемпіонатах 1924 та 1926 років. Він був високим, м'язистим, із широкими плечима, мав чітко нордичні риси обличчя, з високими

вилицями, точеною лінією підборіддя та холодними блакитно-сірими очима. То були очі, що швидко примушували вас замовкнути, якщо ви були молодиком, схильним поставити під сумнів бодай щось, сказане ним щойно.

Він народився саме тут, у районі Сіетла Монтлейку, недалеко від човнової станції. І виріс він усього за кілька кілометрів нижче від озера Вашингтон на острові Мерсер, задовго до того, як той став анклавом для багатих. Фактично його сім'я мала дуже скромні статки, зводячи кінці з кінцями. Щоб ходити до середньої школи Франкліна, він мусив щодня веслувати на маленькому човні понад три кілометри вгору до Сіетла та назад упродовж чотирьох років. Він досяг успіху у Франкліні, але насправді ніколи не відчував виклику від своїх учителів. Це сталося, коли він прибув до університету Вашингтона та за власним бажанням вступив у команду. Врешті-решт, зустрівши конкуренцію як у класі, так і на воді, він досяг успіхів в обох сферах. Тому коли він випустився у 1926 році, університет швидко найняв його тренером команди новачків, а згодом старшим тренером. Тепер він жив та дихав веслуванням Вашингтона. Університет та веслування зробили його тим, ким він став. Зараз обидва вони були майже релігією для нього. Завойовувати ново-навернених було його роботою.

Ульбріксон був також найменш говірким чоловіком на території університетського містечка, а можливо, навіть у всьому штаті, легендарним своєю стриманістю та незбагненим виразом обличчя. Він був наполовину данцем та уельсцем за походженням, і нью-йоркські спортивні оглядачі, розчаровані та дещо заворожені тим, як важко їм доводилось працювати, щоб витягнути з нього пристойну цитату, взяли за звичку називати його «строгим данцем». Його веслярі також визнали прізвисько доречним, але жоден із них не зміг би назвати його так в очі. Він здобув величезну повагу серед своїх хлопців і домігся цього, практично не підвищуючи голосу та, насправді, майже не розмовляючи з ними. Його нечисленні слова були настільки ретельно дібрані і так ефективно подані, що кожне з них падало наче клинок або ж бальзам на хлопця, якому призначалося. Він суворо заборонив своїм підопічним куріння, лайку та вживання алкоголю, хоча, як було відомо, подекуди все це робив сам, коли був надійно схований від очей та вух своєї команди. Хлопцям завше здавалось, що він майже був позбавленим емоцій, та все ж рік за роком

Йому якимось чином вдавалося збуджувати в них найглибші та найбільш позитивні почуття, які раніше навряд чи були їм знані.

Ел Ульбріксон

У той час, як Ульбріксон стояв, обдивляючись новий урожай першокурсників того дня, Роял Брогем, спортивний редактор «Пост-Інтеллідженсер» підсунувся ближче до нього. Брогем був худорлявим чоловіком, котрого багатьма роками пізніше Кейт Джексон із телекомпанії «Ей-Бі-Сі» назве «веселим маленьким пустуном». Та навіть будучи веселим, він ще й відзначався лукавством. Добре знайомий із невпинною урочистістю Ульбріксона, він мав власні прізвиська для тренера: іноді той був «незворушним малюком», а подекуди «людиною з кам'яним обличчям». Зараз він вдивлявся в обличчя гранітного Ульбріксона і почав закидати його, промацуючи, дошкульними питаннями, сповнений рішучості з'ясувати, що тренер

«Husky Clipper» думав про новий урожай першокурсників, про увесь цей «дрімучий ліс», як висловився Брогем. Ульбріксон якийсь час мовчав, роздивляючись хлопців на рампі і мружачись на сонце, що освітлювало Косу. Температура повітря піднялася вище 20 градусів, незвично тепло для жовтневого дня в Сіетлі, і деякі новачки познімали сорочки, щоб поніжитися на сонці. Кілька хлопців прогулювалися вздовж причалу, нахиляючись, піднімали довгі ялинові весла та виважували, щоб відчутти їхню значну важкість. У золотому полуденному світлі хлопці рухались дуже граційно — гнучкі та спортивні, готові взятися за будь-що.

Коли врешті-решт Ульбріксон повернувся до Брогема та відповів, це було одне-єдине слово, яке навряд чи щось пояснювало: «Приємні».

Роял Брогем дуже добре знав Ела Ульбріксона, а тому швидко оговтався від сповільненої реакції. Було дещо в тому, як саме Ульбріксон надавав свою відповідь, чи то певні нотки в його голосі або блиск в очах, чи то сіпання в куточку рота, що приковувало увагу Брогема. Наступного дня він запропонував своїм читачам таке тлумачення відповіді Ульбріксона: «Що найменш обачними словами означає «дуже хороші»».

Інтерес Рояла Брогема до того, що думав Ел Ульбріксон, був вельми не випадковим та набагато значнішим, ніж просто бажання заповнити свою щоденну колонку ще однією лаконічною цитатою Ульбріксона. Брогем був завжди в пошуках — один із багатьох, він започаткував свою 68-річну кар'єру в «Пост-Інтеллідженсер».

Із того часу, як почав працювати в газеті у 1910-му, Брогем став чимось на зразок місцевої легенди, відомий своєю надприродною здатністю витягувати інформацію з легендарних постатей, таких як Бейб Рут і Джек Демпсі. Його думка, його зв'язки і його завзятість так високо цінувались, що він швидко став чимось на кшталт інспектора манежу в суспільному житті Сіетла, розшукуваний грандами всіх мастей — політиками, зірковими спортсменами, президентами університетів, промоутерами борців, тренерами, ба навіть, букмекерами. Але насамперед, Брогем був майстерним промоутером. «Частково поет, частково Ф. Т. Барнум», — назвав його Емметт Уотсон, інший легендарний хронікер Сіетла. Та понад усе Брогем хотів просувати та розкручувати Сіетл. Він прагнув трансформувати світову

думку про нього, як про сіре, сонливе, лісорубно-рибальське містечко, як про дещо значно грандіозніше та витонченіше.

Коли Брогем уперше приїхав у «Пост-Інтеллідженсер» програма команди Вашингтона, яка складалася зі жменьки безладних сільських хлопців, полягала у сновиганні навколо озера Вашингтон у дірявих бочкоподібних човнах, а тренером був рудоволосий молодик, який на багатьох справляв враження ідіота, на ймення Хірам Конібеар. У наступні роки програма значно вдосконалилася, та команда все ще не мала ніякого визнання за межами Західного узбережжя. Брогем зрозумів, що настав час змінити все це. Урешті-решт, у величі та вишуканості ніщо не перевершить команду світового класу з академічного веслування. Спорт пахнув належністю до вищих класів. І команда була хорошим засобом для університету або міста, щоб їх помітили.

У 1920-х і 1930-х університетська команда була несамовито популярною, часто посідаючи перші місця в рейтингах разом із бейсболом й університетським футболом за кількістю преси, яку отримувала, та величиною натовпу, який збирала. Видатні веслярі прославлялись у національній пресі навіть в епоху Бейба Рута, Лу Геріга і Джо ДіМаджіо. Найкращі спортивні оглядачі, такі як Грантланд Райс і Роберт Келлі з «Нью-Йорк Таймс», наділяли своєю увагою всі основні регати. Мільйони шанувальників завзято стежили за прогресом своїх команд упродовж тренувань та гоночних сезонів, особливо на сході, де навіть така дрібниця, як біль у горлі рульового, могла стати головною новиною. Східні приватні коледжі, які позиціонували себе після елітних британських інституцій, таких як Ітон, вивчали веслування як джентльменський вид спорту та просували своїх молодих джентльменів-веслярів у найпрестижніші університети країни — Гарвард, Єль та Принстон. Найбільш віддані фанати навіть колекціонували картки своїх улюблених команд.

У 1920-х західні шанувальники почали виявляти подібний інтерес до своїх власних команд, підбурювані гарячим суперництвом, що почалося ще з 1903 року, між двома великими державними вишами, університетом Каліфорнії в Берклі та університетом Вашингтона. Після багатьох років боротьби, навіть у своїх власних студмістечках, за фінансування і визнання, програми команд в обох університетах нарешті почали приносити час від часу успіхи в конкуренції з їхніми

східними суперниками. Нещодавно команди з Каліфорнії навіть виграли двічі олімпійське золото. Тепер обидва університети могли розраховувати, що десятки тисяч студентів, випускників та збуджених громадян зберуться на їхніх щорічних подвійних регатах у квітні, коли вони б'ються за перевагу у веслуванні на Західному узбережжі. Але західним тренерам платили лише частину того, що отримували їхні східні колеги, і західні екіпажі все ще веслували переважно один проти одного. Жоден університет не мав ані копійки, щоб найняти людей, та практично нічого від своїх заможних покровителів. Усі знали, що центр ваги в американському університетському веслуванні все ще знаходиться десь між Кембриджем, Нью-Хейвеном, Принстоном, Ітакою та Аннаполісом. Роял Брогем вирішив, що якщо він може бути якимось чином зміщений на захід, то нехай приземлиться просто в Сіетлі та принесе місту багато такого жаданого визнання. Він також знав, що враховуючи те, як ідуть справи, центр ваги натомість може спокійно зробити посадку в Каліфорнії.

У той час, як Ел Ульбріксон вивчав своїх нових першокурсників на човновій станції в Сіетлі того дня, за вісім тисяч кілометрів на схід 39-літній архітектор на ім'я Вернер Марч працював до пізньої ночі, схилившись над редакційним столом в офісі десь у Берліні.

Кількома днями раніше, 5 жовтня, він та Адольф Гітлер вийшли з чорного броньованого «Мерседеса-Бенца» в сільській місцевості на захід від Берліна. Їх супроводжували доктор Теодор Левальд, президент Німецького олімпійського організаційного комітету, і Вільгельм Фрік, рейхсміністр внутрішніх справ. Місце, де вони вийшли з автомобіля, було трохи на узвишші, десь на тридцять метрів над центром міста. На захід лежав стародавній ліс Грюнвальд, де німецькі князі XVI століття полювали на оленів та кабанів, і де в наш час берлінці всіх класів насолоджуються прогулянками, пікніками та збиранням грибів. На сході древні церковні шпилі та гостроверхі дахи центрального Берліна здіймалися над морем дерев, що багряніли та золотавились у свіжому осінньому повітрі.

Вони прийшли, щоб оглянути старий стадіон «Дойче», побудований у 1916 році для невдалих Олімпійських ігор того року. Батько Вернера Марча, Отто, розробив та контролював будівництво структури найбільшого на той час у світі стадіону, але ігри були скасовані через Першу світову війну, яка так сильно принизила

Німеччину. Тепер під керівництвом Марча-молодшого стадіон мав бути реконструйований у рамках підготовки до Олімпіади 1936 року, яку мала прийняти Німеччина.

Гітлер спочатку взагалі не хотів проводити ігри. Майже все в цій ідеї, насправді, ображало його. За рік до цього він прокляв ігри як винахід «євреїв та масонів». Сама серцевинна сутність олімпійського ідеалу, що спортсмени всіх націй та рас повинні об'єднуватись і конкурувати на рівних умовах, була антитезою глибинному переконанню його Націонал-соціалістичної партії, що арійський народ явно перевищує всіх інших. І він сповнювався огидою від думки, що євреї, негри та інші бродячі раси зі всього світу приїдуть та розходжатимуть Німеччиною. Але за вісім місяців після приходу до влади в січні Гітлер почав змінювати свою думку.

Людиною, яка більше, ніж будь-хто інший, несла відповідальність за цю трансформацію, був доктор Йозеф Геббельс, міністр народної освіти і пропаганди. Винятково гнівний антисеміт, котрий значною мірою був конструктором політичного підйому Гітлера, він тепер систематично руйнував те, що залишилося від вільної преси в Німеччині. Трішки вищий за півтора метра, з деформованою і вкороченою правою ногою, клишоногий, з головою дивної форми, яка здавалася занадто великою для його маленького тіла, Геббельс аж нітрохи не виглядав як впливова постать, але, насправді, був одним із найбільш важливих і впливових членів внутрішнього кола Гітлера. Він був розумним, виразним у висловленні своїх думок і на диво підступним. Багато з тих, хто знав його в соціальному середовищі, у тому числі американський посол у Німеччині Вільям Додд, його дружина Метті і його дочка Марта, вважали його «чудовим», «захопливим», «одним із небагатьох людей у Німеччині з почуттям гумору». Він мав на диво переконливий виразний голос, як для такої маленької людини — інструмент, яким він вправлявся, як рапірою, коли звертався до великих натовпів особисто або говорив по радіо.

Саме того тижня він зібрав три сотні берлінських журналістів, щоб проінструктувати їх щодо положень нового закону нацистів «Про національну пресу». Перше та найголовніше, як він оголосив, щоб працювати журналістом у Німеччині, відтепер кожному доведеться це робити як ліцензованому членові його організації «Німецька асоціація преси», і не будуть ліцензовані ті, хто мав або був одружений з

людиною, яка мала хоча б одного єврейського предка. Що стосується редакційного змісту, то ніхто не зможе опублікувати бодай щось, заздалегідь не освячене партією. Зокрема не можна було надрукувати нічого такого, що було «розраховане послабити владу рейха на батьківщині чи за кордоном, волю співтовариства німецького народу, його військовий дух або його культуру й економіку». Жодне із вказаного не мало бути проблемою, як спокійно запевнив аудиторію онімілих журналістів Геббельс того дня: «Я не розумію, з якої причини ви могли би мати найменші ускладнення в пристосуванні до цього курсу того, що ви пишете в інтересах держави. Цілком можливо, уряд може іноді помилятися щодо окремих заходів, але було би нісенітницею допустити, аби будь-що, непідвладне урядові, могло мати місце. Яка користь, у такому разі, від редакційного скептицизму? Це лише принесе людям неспокій». Задля впевненості, на тому ж тижні новий нацистський уряд установив окрему міру щодо введення смертної кари для тих, хто опублікував «зрадницькі статті».

Однак Геббельс накинув оком на дещо більше, ніж управління німецькою пресою. Завше уважний до нових та кращих можливостей для формування більшого обсягу інформації, що виходить із Берліна, він одразу побачив, що проведення Олімпіади надасть нацистам особливий шанс показати світові Німеччину як цивілізовану і сучасну державу, дружню, але потужну націю, і дасть зрозуміти, що буде краще, якщо великий світ визнаватиме та поважатиме її. І Гітлер, слухаючи Геббельса та дуже добре знаючи, що планував для Німеччини на дні, місяці і роки вперед, поволі починав бачити важливість надання більш привабливого образу для світу, ніж той, що його штурмовики в коричневому та спецслужби в чорному спецодязі демонстрували досі. Принаймні олімпійська інтерлюдія допоможе йому затягнути час, щоб переконати світ у його мирних намірах, навіть якщо він почав відновлювати військову та індустріальну міць Німеччини для прийдешньої титанічної боротьби.

Гітлер стояв того дня із непокритою головою на місці проведення майбутніх Олімпійських ігор, спокійно слухаючи, як Вернер Марч пояснював, що трек для кінних перегонів, котрий примикає до старого стадіону, заважає значному розширенню. Поглянувши на мить на іподром, Гітлер зробив заяву, що здивувала Марча. Іподром мав «зникнути». Мав бути збудований значно ширший стадіон, який

вмістить принаймні сто тисяч осіб. Ба більше, довкола мав постати масивний спортивний комплекс, щоб забезпечити місце проведення для широкого спектра змагань, єдине уніфіковане спортивне поле Рейха «Рейхспортфельд». «Це буде завданням нації», — сказав Гітлер. Комплекс мав стати свідченням винахідливості німецької нації, її культурної вишестості та зростаючої могутності. Коли світ збереться тут у 1936 році, на цьому узвишші з видом на Берлін, він споглядатиме майбутнє не лише Німеччини, а й усієї західної цивілізації.

П'ять днів по тому Вернерові Марчу, котрий схилився над креслярською дошкою, залишилося часу лише до ранку, коли він мав покласти попередні плани перед Гітлером.

У Сіетлі, приблизно в той самий час, Том Боллес та його тренери-помічники відпускали першокурсників. Дні вже почали вкорочуватись, та о 17:30 сонце сховалося за мостом Монтлейку точно на захід від човнової станції. Хлопці почали малими групами підійматися вгору по пагорбу до головного студмістечка, хитаючи головами та тихо перемовляючись між собою про свої шанси потрапити в команду.

Ел Ульбріксон стояв на плавучому причалі, слухаючи, як води озера плескали об берег, та очима проводжаючи їх. Під його непохитним поглядом хвилі поверталися навіть швидше, ніж зазвичай. Він залишався певною мірою занепокоєним більш-менш катастрофічним сезоном 1932 року. Понад сто тисяч осіб, як виявилось, були тоді глядачами щорічного змагання між Каліфорнією і Вашингтоном, скупчуючись уздовж берегів озера. На момент початку головної події року, перегонів університетських команд, дув сильний вітер, і озеро пінилося білими баранцями. Майже щойно перегонам дали старт, човен команди Вашингтона почало затоплювати. На півдорозі до фінішу веслярі у своїх ковзких сидіннях уже плюскалися назад і вперед на кілька сантиметрів у воді. Коли човен вашингтонців наблизився до фінішу, він був на вісімнадцять довжин корпусу позаду каліфорнійців, і єдиним реальним питанням було, чи потоне він до перетину фінішної лінії. Він таки залишився більш-менш на плаву, але результат був найгірший в історії поразок команди Вашингтона.

У червні того року університетська команда Ульбріксона намагалася виправдати себе на щорічній регаті Міжуніверситетської асоціації академічного веслування в Поукіпзі, штат Нью-Йорк, але команда Каліфорнії знову побила їх, випередивши на п'ять довжин

цього разу. Пізніше того літа спортивна команда Вашингтона зважилася на олімпійські відбіркові змагання на озері Квінсігамонд у штаті Массачусетс, щоб спробувати ще раз. Тепер вони вибули ще на етапі попереднього змагання. І на довершення всього, у серпні в Лос-Анджелесі Ульбріксон спостерігав, як його колега з університету Каліфорнії, Кай Ебрайт, виграв найбажанішу нагороду в спорті, олімпійську золоту медаль.

Хлопці Ульбріксона швидко перегрупувалися. У квітні 1933 року свіжа та відновлена університетська команда швидко взяла реванш, змівши олімпійського чемпіона «Каліфорнійських ведмедів» зі своїх рідних вод у гирлі Окленда. Уже через тиждень вони зробили це знову, перемігши каліфорнійців та лосанджелесців на двокілометровому маршруті в Лонг-Біч, штат Каліфорнія. Регата в Поукіпзі 1933 року була скасована через депресію, але команда Вашингтона повернулася до Лонг-Біч того літа на перегони проти кращих команд, які міг запропонувати схід: Єль, Корнелл і Гарвард. Вашингтон відсунув Єль на друге місце, випередивши останнього на два з половиною метри, і став де-факто національним чемпіоном. Ця університетська команда, як сказав Ульбріксон у інтерв'ю журналу «Есквайр», була найкращою з тих, що він будь-коли збирав. Вона володіла тим, що газетярі назвали «удосталь стрімкості». Враховуючи цю нещодавню історію і багатообіцяючий вигляд декого з першокурсників, котрі залишали човнову станцію того вечора, Ульбріксон мав досить причин для оптимізму з приводу майбутнього сезону.

Та все ж у житті лишався один особливо прикрий факт. Жоден тренер вашингтонської команди навіть не наблизився до поїздки на Олімпійські ігри. За непримиренної ворожнечі, що останнім часом виникла між командами Вашингтона та Каліфорнії, дві золоті медалі останніх були надто гіркими пігулками, щоб проковтнути. Ульбріксон уже заглядав наперед у 1936 рік. Він прагнув привезти золото додому в Сіетл більше, ніж міг би сказати — звичайно, більше, ніж він сказав би.

Аби впоратися з цим завданням, Ульбріксон знав, він мав подолати низку вагомих перешкод. Незважаючи на невдачі минулого року, головний тренер каліфорнійців Кай Ебрайт залишався надзвичайно підступним опонентом, якого багато хто вважав інтелектуальним знавцем спорту. Він володів надприродною майстерністю вигравати

великі перегони, ті, що дійсно багато означали. Ульбріксону потрібно було знайти команду, що змогла би побити найкращих підопічних Ебрайта та продовжувати перемагати їх в олімпійський рік. Згодом він збирався знайти спосіб, як перемогти елітні східні виші — зокрема Корнелл, Сіракузи, Пенсильванію та Колумбію — на регаті 1936 року Міжуніверситетської асоціації академічного веслування в Поукіпзі. Потім йому, можливо, випаде зіткнутися з Єлем, Гарвардом чи Принстоном — університетами, які навіть не удостоювали своєю участю перегони в Поукіпзі — на олімпійських відбіркових змаганнях. Єль, зрештою, виграв золото у 1924 році. Східні приватні веслувальні клуби, зокрема Пенсильванський та Нью-Йоркський атлетичні клуби, майже напевно будуть у складі претендентів на відбіркових змаганнях 1936 року. Нарешті, як добереться до Берліна, він повинен буде перемогти найкращих веслувальників світу — вірогідно, британських хлопців із Оксфорда та Кембриджа, хоча, казали, німці створюють надзвичайно могутні та дисципліновані команди під егідою нової нацистської системи, та й італійці дуже близько підібралися до золота у 1932 році.

Усе це, Ульбріксон знав, мало початися саме тут, на цьому причалі, з хлопцями, котрі зараз розходяться в затихаючих сутінках. Десять поміж них — цих зелених невипробуваних хлопчаків — криється багатий резерв, з якого він має обрати команду, здатну пройти увесь цей шлях. Фокус полягав у тому, щоб знайти, тих кількох з них, які мають потенціал неприборканої сили, майже надлюдської витривалості, завзятої сили волі та розумових здібностей, необхідних для оволодіння тонкощами технічних прийомів. І хто з них, маловірогідно наділений всіма цими та іншими якостями, матиме найважливішу з них: здатність відмести свої власні амбіції, перекинути своє «я» через борт та залишити його кружляти у вирі кільватера його човна, а ще веслувати, не лише для самого себе, не лише для слави, а й для інших хлопців у човні.

Гаррі, Фред, Неллі та Джо Ранци, приблизно 1917 р.

Розділ 2

Погляньте на цих велетнів лісу. Деякі росли протягом тисячі років, і кожне дерево містить у собі власну історію багатовікової боротьби за виживання. Дивлячись на річні кільця деревини, можна сказати, які часи вони пережили. У деякі посушливі роки дерева майже гинули, і ріст ледь помітний. У інші — він був значно потужнішим.

— Джордж Йомен Покок

Маршрут Джо Ранца через університетське подвір'я униз до човнової станції того дня 1933 року становив лише останні кілька сотень метрів значно довшого, важчого, а часом і похмурішого шляху, яким він мандрував протягом більшої частини свого молодого життя.

Його перші роки були досить обнадійливі. Він був другим сином Гаррі Ранца і Неллі Максвелл. Гаррі був дужим чоловіком, більше від 1.80 метра заввишки, кремезним у руках і ногах, важким у кості. Мав відкрите пересічне обличчя з невиразними, але приємними і правильними рисами. Жінки вважали його привабливим. Він дивився вам в очі з простим, щирим виразом. Але безтурботність його обличчя приховувала напрочуд жвавий розум. Він був завзятим ремісником і винахідником, любителем новинок і механічних пристроїв, дизайнером машин і пристосувань усіляких видів, мрійником величних мрій. Він знався на вирішенні складних проблем і пишався тим, що умів знайти нові рішення, до яких інші люди ніколи не додумаються навіть за мільйон років.

Гаррі жив у час, що породив сміливі мрії та зухвалих мрійників. У 1903 році двійко бляхарів, доволі схожих на Гаррі, Вілбур та Орвіл Райти, поблизу Кітті Хоук, Північна Кароліна, ступили на борт пристрою, який винайшли самі, і летіли на висоті трьох метрів над піском упродовж дванадцяти повних секунд. Того ж року каліфорнієць на ім'я Джордж Адамс Вайман в'їхав у Нью-Йорк на мотоциклі, яким він подолав увесь шлях від Сан-Франциско. Він був першою людиною,

яка перетнула континент на моторному транспортному засобі й зробила це всього лише за п'ятдесят днів. Двадцять днів по тому Горацио Нельсон Джексон і його бульдог Бад приїхали із Сан-Франциско у своєму пошарпаному та брудному «Вінтоні», ставши першими, хто здійснив подвиг на автомобілі. У Мілуокі 21-річний Білл Харлі та 20-річний Артур Девідсон прилаштували двигун власної конструкції до модифікованого велосипеда, повісили табличку на фасаді своєї майстерні та почали виробництво мотоциклів на продаж. А 23 липня того ж року Генрі Форд продав доктору Ернсту Пфеннінгу блискучу червону «Модель А», перший із 1750 автомобілів, що він продасть за наступні півтора року.

У епоху таких технологічних тріумфів Гаррі чудово розумів: людина, не обділена винахідливістю і кмітливістю, може досягти майже всього, а тому він не мав наміру залишатися осторонь нової золотої лихоманки. До кінця року він розробив і побудував з нуля свій власний варіант автомобіля і, на подив своїх сусідів, гордо «вишивав» на ньому вниз по вулиці з важелем для рульового управління замість керма.

Він одружився по телефону в 1899 році, саме через новизну й дивовижу обміну обітницями у двох різних містах за допомогою такого захопливого нового винаходу. Неллі Максвелл була вчителькою фортепіано, донькою священника «Учнів Христа». Перший син подружньої пари Фред народився пізніше того ж 1899 року. У 1906 році, шукаючи місце, де Гаррі міг би залишити свій слід на землі, молода сім'я залишила Вільямспорт, Пенсильванія, попрямувала на захід та осіла у Спокані, штат Вашингтон.

Значною мірою Спокан тоді недалеко втік від того безладного лісозаготівельного містечка, яким він був у XIX столітті. Розташоване в місцині, де холодна, ясна річка Спокан впадала білою піною в ряд низьких водоспадів, місто було оточене сосновим лісом та відкритим сільським ландшафтом. Літа були тріскуче спекотні, із сухим повітрям, що дихало ванільним ароматом соснової кори. Бувало восени шалені пилові коричневі бурі віяли з горбистих пшеничних полів на заході. Зимми були пронизливо холодні, весни — скупі, що не квапились приходити на землю. Увесь рік суботніми вечорами ковбої та лісоруби юрмилися в барах та нічних клубах у середмісті, хлебтали віскі та вивалювалися звідти в п'яних бійках на вулиці міста.

Але щойно проклали Північно-Тихоокеанську залізницю наприкінці XIX століття і вперше перевезли десятки тисяч американців на північний захід, як населення Спокана швидко зросло, переваливши за сотню тисяч, і нове, благородніше товариство почало давати паростки поруч зі старим лісозаготівельним містечком. Заможний комерційний центр пустив коріння на південному березі річки, заповнений величними цегляними готелями, міцними банками, збудованими із вапняку, та широким різноманіттям вишуканих універмагів і поважних торговельних підприємств. На північному березі річки тепер вирости акуратні квартали невеликих каркасних будинків, розташованих на охайних квадратах газонів. Гаррі, Неллі та Фред Ранци переїхали до одного з таких будиночків на Іст Нора Авеню 1023, де й народився Джо в березні 1914 року.

Гаррі відразу ж відкрив майстерню з виготовлення й ремонту автомобілів. Він міг полагодити майже будь-який вид автомобіля, що заглох або був притягнутий мулом до дверей його гаража. Однак Гаррі спеціалізувався на створенні нових авто, часом збираючи популярні одноциліндрові мотоцикла «Макінтайр Імп», а деколи виготовляючи нові автомобілі повністю за власним задумом. Незабаром разом із партнером Чарльзом Халстедом він став власником місцевої торговельної агенції з продажу солідніших авто, нових «Франклінів», і завдяки розквіту міста невдовзі вони мали стільки замовлень, скільки лише могли потягнути, і в ремонтній майстерні, і в агенції.

Щоранку Гаррі підводився о пів на п'яту та йшов до магазину, частенько повертаючись додому добряче за сьому вечора. Неллі в будні дні давала уроки фортепіано сусідським дітям та піклувалася про Джо. Вона не могла натішитися своїми синами, пильно наглядала за ними і робила все можливе, щоб тримати їх подалі від гріха й нерозсудливості. Фред ходив до школи та допомагав у майстерні по суботах. Недільними ранками вся родина відвідувала Центральну християнську церкву, де Неллі була головною піаністкою, а Гаррі співав у хорі. Після обіду вони відпочивали: ходили до центру міста на морозиво, або на пікніки до озера Медікал на захід від міста, або ж прогулювалися серед тополь тінистим парком Нататоріум униз по річці. Там вони без поспіху вдавалися до таких розваг, як добре знаний напівпрофесійний бейсбол, або безтурботне катання на сліпучо новій каруселі, чи дивилися хвилюючий концерт Джона Філіпа Сузи на

естраді. Загалом це було дуже прийнятне життя — принаймні це був шматочок тієї мрії, задля якої Гаррі переїхав жити на захід.

Але то було не все, що Джо пам'ятав про своє раннє дитинство. Натомість його мозок зберігав калейдоскоп розрізаних зображень, починаючи з весни 1918 року, коли йому майже виповнилося чотири роки. Він пам'ятав, як мати, стоячи поряд із ним у зарослому полі, надсадно кашляла в хустинку, а та ставала яскраво-червоною від крові. Він згадував лікаря з чорною шкіряною сумкою і нудотний запах камфори в будинку. А ще, як він сидів на жорсткій церковній лаві, гойдаючи ногами, у той час, як його мати лежала в труні в передній частині церкви та не вставала. Він пам'ятав, як лежав скраю ліжка біля старшого брата Фреда в кімнаті нагорі на Нора Авеню, а весняні вітри деренчали шибками, і Фред тихо говорив про смерть і про янголів, про коледж та чому він не може поїхати на схід до Пенсильванії з Джо. Він пам'ятав, як тихо сидів самотою в поїзді упродовж довгих днів і ночей, а блакитні гори, зелені поля, брудні іржаві залізничні станції та темні міста, повні димових труб, усе миготіли, проносячись повз вікна. Він пам'ятав товстого чорного чоловіка, з лисою головою, у свіжій синій уніформі, котрий, спостерігаючи за ним у поїзді, приніс бутерброди та прилаштував його на своє спальне місце на ніч. Він пам'ятав зустріч із жінкою, котра назвалася його тіткою Алмою. А потім, майже відразу — висип на обличчі і грудях, біль у горлі, висока температура та інший лікар з іншою чорною шкіряною сумкою. Потім настали дні, що розтягувалися на тижні лежання в ліжку в незнайомій мансардній кімнаті із завжди запнутими шторами — ні світла, ні руху, ні звуку, окрім подекуди самотнього стогону поїзда десь у далечі. Ні мами, ні тата, ні Фреда. Лише звук поїзда час від часу і дивна кімната, що обертається навколо нього. На додаток, початок ще чогось — нової туги, тупого похмурого передчуття, тягаря сумнівів і страху, — усе це тиснуло на його малі плечі та постійно запалені груди.

Поки він лежав хворий на скарлатину в мансарді жінки, якої насправді не знав, останні залишки його колишнього світу розчинилися в Спокані. Його мати лежала в занедбаній могилі, ставши жертвою раку горла. Фред поїхав закінчувати коледж. Його батько Гаррі, чий мрії були розбиті, втік до нетрів Канади, не в змозі впоратися з тим, що він пережив у останні хвилини життя своєї дружини. Він міг лише сказати, що було більше крові, ніж, як він

уявляв собі, може вмістити тіло, та більше, ніж він коли-небудь буде здатен змити зі своєї пам'яті.

Трохи більше, ніж за рік, улітку 1919-го, п'ятирічний Джо опинився в поїзді вдруге у своєму житті. Цього разу він прямував назад на захід на виклик Фреда. З того часу як Джо відправили до Пенсильванії, Фред закінчив коледж і, хоча мав лише 21 рік, отримав роботу шкільного інспектора в Нез-Персі, штат Айдахо. Крім того, Фред оженився. Його дружина Тельма Лафолетт була однією з пари сестер-близнючок із заможної селянської родини зі східного Вашингтона, котра займалася вирощуванням пшениці. Тепер він сподівався забезпечити свого молодшого брата чимось на кшталт безпечного й надійного дому, знаного ними обома, перш ніж їхня мати померла, а горем убитий батько втік на північ. Коли носильник допоміг Джо зійти з поїзда в Нез-Персі та поставив його на платформу, він заледве міг згадати Фреда та не знав, як ставитися до Тельми. Насправді, він подумав, що то його мама, підбіг до неї та обхопив своїми ручками її ноги.

Тієї осені Гаррі Ранц раптово повернувся з Канади, купив ділянку в Спокані й почав будувати новий будинок, намагаючись зібрати своє життя до купи знову. Як і його старший син, він потребував дружини, щоб створити затишний дім із нового будинка, та, як і син, знайшов саме те, що шукав, у іншій близнючці Лафолетт. Тула, сестра Тельми, у свої 22 роки була привабливою стрункою дівчиною з обличчям ельфа, з химерною купою чорних кучерів на голові та кокетливою усмішкою. Гаррі був на 17 років старшим за неї, але це аж ніяк не зупиняло ні його, ні її. Засади прихильності Гаррі були очевидні, а от мотиви Тули — менш видимі та навіть дещо загадкові для її сім'ї.

Ранц-старший певно видавався їй романтичною постаттю. Досі вона жила на ізольованій фермі в оточенні широких ланів пшениці, майже без будь-яких розваг, за винятком хіба звуків вітру, що шелестів пересохлими стеблами щоосені. Гаррі був високим і гарним. Він мав блиск в очах, був відносно світським, сповненим невгамовної енергії, надзвичайно винахідливим у механіці, та найвизначнішим було те, що він здавався свого роду далекоглядним провидцем. Лишень розмовляючи про певні речі, він міг змусити вас побачити їх у майбутньому в такому світлі, про яке ніхто навіть не подумав би.

Справи швидко просувались уперед. Гаррі закінчив будинок у Спокані. Вони з Тулою прослизнули через кордон і одружилися на березі озера Кер-д'Ален, Айдахо, у квітні 1921 року, на превелике невдоволення батьків дівчини. Так, в одну мить, Тула стала мачухою своєї сестри-близнючки.

Для Джо все це одруження означало ще один новий дім та ще одну адаптацію. Він залишив Нез-Перс та оселився разом із батьком, якого ледве знав, і мачухою, яку не знав зовсім.

Здавалося, на якийсь час щось на зразок нормальності поверталось до життя хлопчика. Будинок, зведений батьком, був просторий, добре освітлений і солодко пахнув щойно спиляним деревом. За ним стояла гойдалка із сидінням достатньо широким, щоб вони утрюх — батько, Тула та Джо — могли разом гойдатися теплими літніми вечорами. Джо ходив до школи навпростець через поле, де міг іноді поцупити стиглого кавуна, щоб злегка перекусити після уроків. На якомусь пустирі неподалік він міг цілими довгими літніми днями рити складні тунелі — прохолодні темні підземні сховки від часом аж пекучої сухої спеки Спокана. А ще, як і старий будинок за часів, коли мама була жива, новий завше був наповнений музикою. Гаррі зберіг найдорогоціннішу власність Неллі, її величний салонний рояль, і насолоджувався, сидячи за ним із Джо та голосно наспівуючи популярні мелодії, а Джо радісно підспівував йому «Чи не розважились ми», або гавайську «Яка хула хікі дула», або ж «Величний, як троянда», чи улюблену пісню Гаррі «Так! У нас немає бананів».

Тула вважала музику, яка так тішила Гаррі та Джо, низькосортною, окрім того, вона була не надто щасливою від присутності піаніно Неллі в її домі, тож гордувала приєднуватися до них. Вона була чудовою скрипалькою, справді, непересічною. Її талант так високо цінувався в рідному домі, що підростаючи, їй ніколи не доводилося навіть мити посуд через острах ушкодити пальці милом та водою. Вона сама і її батьки плекали в собі тверде переконання, що колись вона гратиме у великому оркестрі в Нью-Йорку чи, може, Лос-Анджелесі, ба навіть у Берліні чи Відні. Тепер же днями, коли Джо був у школі, а Гаррі — на роботі, вона музикувала на скрипці по кілька годин поспіль, і тоді звуки прекрасних класичних творів підіймалися й опускалися,

випливали крізь зачинені вікна та летіли далі по курному, висохлому місту Спокану.

У січні 1922 року в Тулі і Гаррі народилася їхня перша спільна дитина, Гаррі-молодший, а невдовзі, у квітні 1923 року — і другий син, Майк. Однак на той час, як народився Майк, сімейне життя в господарстві Ранців почало занепадати. Епоха великих мрійників відходила в історію на очах у Гаррі. Генрі Форд придумав, як виробляти свої автомобілі на рухомій складальній лінії, а незабаром й інші взяли з нього приклад. Масове виробництво, дешева робоча сила і великий капітал стали тепер гаслами дня. Гаррі опинився в цьому рівнянні на боці дешевої робочої сили. Протягом минулого року в робочі дні він жив і працював на золотих копальнях в Айдахо, а потім щоп'ятниці їхав 225 кілометрів по звивистих гірських дорогах додому в Спокан у своєму довгому чорному чотиридверному кабріолеті «Франклін» і повертався щонеділі вдень знову в Айдахо. Гаррі був щасливий мати роботу. Вона давала стабільний дохід та застосування його навичкам у механіці. Для Тули, проте, така зміна означала довгі похмурі тижні вдома наодинці, коли не було від кого чекати допомоги, ні з ким було побалакати вночі, ні з ким пообідати, окрім трьох вимогливих галасливих хлопчаків — немовляти, малюка, котрий лишень спинається на ноги, та відчужено стриманого й настороженого юного пасинка.

Невдовзі після народження Майка, під час одного з візитів Гаррі у вихідні, посеред темної, безмісячної ночі Джо раптом прокинувся від запаху диму та звуків тріскучого полум'я десь у будинку. Він згріб немовля, схопив Гаррі-молодшого за руку, висмикуючи його з ліжка, та вибіг, спотикаючись, із дому зі своїми маленькими зведеними братами. За мить його батько і Тула також вигулькнули з будинку в обпалених нічних сорочках, спантеличені, волаючи за своїми дітьми. Коли Гаррі побачив свою сім'ю неушкодженою, він кинувся назад у дим і полум'я. Кілька довгих хвилин минуло, перш ніж він з'явився, вимальовуючись на тлі вогню в гаражному вході до будинку. Він штовхав піаніно Неллі — єдину її річ, котру він залишив від їхнього шлюбу. Його лискуче від поту обличчя було маскою страждання, а кожен мускул напружився, коли він, схилившись над великим інструментом, пхав його за допомогою грубої сили сантиметр за сантиметром через широкий дверний отвір. Коли, нарешті, піаніно було в безпеці, Гаррі Ранц та

його сім'я зібралися довкола нього й дивилися з благоговінням, як їхній будинок згорів дотла.

Стоячи в блиску мерехтливого світла, у той час як останні залишки даху падали у вогонь, Тула Ранц, напевно, думала, чому, заради Бога, Гаррі вибрав старе піаніно за ту єдину річ, задля рятунку якої він ризикував своїм життям. Джо, тепер 9-літній, стоячи поруч із нею, знову відчув, як і вперше у своїй тітці в мансарді в Пенсильванії п'ятьма роками раніше, ті самі холодність, страх та невпевненість.

На дім, як починало йому здаватися, не можна було покладатися вповні.

За відсутності іншого місця, куди б поїхати, Гаррі Ранц спакував свою сім'ю у «Франклін» і попрямував на північний схід, до гірничодобувного табору, де він працював головним механіком минулого року. Заснована в 1910 році типом на ім'я Джон М. Шнеттерлі, шахта була розташована на дальньому північному виступі території штату Айдахо, якраз на кордоні з Монтаною, де річка Кутенай текла на південь із Британської Колумбії. Спочатку бізнес називався «Золото- та радієвидобувна компанія Айдахо», після того, як Шнеттерлі заявив, що знайшов жилу радію, котра коштує мільйони. Коли ніяка жила не матеріалізувалась, уряд розпорядився, щоб Шнеттерлі перестав називати це радієвою шахтою, тож він безтурботно перейменував концерн у «Золото- та рубіновидобувну компанію Айдахо», адже рубіни, безсумнівно, були тими невеликими гранатами, що їх знаходили подекуди серед відходів шахти. До початку двадцятих років шахта все ще не виробляла багато, а то й зовсім нічого на кшталт золота, рубінів чи навіть гранатів. Це, однак, не завадило Шнеттерлі залучати стійкий потік заможних східних інвесторів, влаштовувати їм свята на своїй розкішній яхті, пливучи річкою Кутенай до гірничодобувного табору, і врешті-решт, виманювати з них мільйони доларів інвестицій. Таким чином, він обібрав більш ніж кількох людей, спромігся потрапити в три перестрілки та дістав три вогнепальні поранення за свої витівки, перш ніж остаточно помер у полум'ї, коли вибух струсонув його яхту. Ніхто не міг з упевненістю сказати, був то нещасний випадок чи помста, але відгонило останньою.

Практично всі три з половиною десятки працівників компанії та їхні сім'ї жили в гірничодобувному таборі Шнеттерлі в Боулдер-Сіті. Його різноманітні старезні будівлі — тридцять п'ять маленьких

однаковісінських необтесаних хатин із прибудованими туалетами, кухня, механічна майстерня, гуртожиток для одиноких чоловіків, церква, водяна лісопилка і скромна кустарно виготовлена гідроелектростанція — причепилися на схилі гори вздовж струмка Боулдер, пов'язані одна з одною мережею дерев'яних тротуарів. Однокімнатний будинок школи, оббитий кедровим гонтом, стояв серед сосен на пласкому кусневі землі вище від табору, але дітей було лиш кілька, і до школи вони ходили рідко та нерегулярно. Брудна вибоїста гужова дорога спускалася від будівлі школи вниз по схилу гори довгим рядом звивистих стежок, перш ніж випрямитись та перетнути міст через Кутенай до берега на боці штату Монтана, де стояли магазин компанії і халупа кухаря.

Це було сумовите поселення, але для Гаррі то був рай умільця та ideale місце, щоб спробувати забути Спокан. Зі своїми дивовижними здібностями в механіці він із радістю узявся за ремонт і технічне обслуговування лісопилкового заводу на водяному приводі, електричної каменедробильної установки, 45-тонного парового ковшового екскаватора компанії «Парові екскаватори Маріон» та ще цілої низки транспортних засобів шахти й розрізнених частин машинного обладнання.

Для 9-річного Джо Боулдер-Сіті запропонувало приголомшливий ріг достатку розваг. Коли його батько керував величезним паровим екскаватором, Джо щасливо вмощувався на хвостовому кінці машини та насолоджувався карусельним атракціоном, у той час як Гаррі обертав монстра, що дихав парою. Коли Джо це набридло, Гаррі провів довгий вечір у майстерні компанії, збираючи картинг. Наступного дня Джо обережно витягнув його гужовою дорогою аж на вершечок гори, спрямував хитромудрий винахід до низу схилу, всівся в нього та відпустив гальма. Він промчав униз по дорозі на карколомній швидкості, вихиляючись на вузьких поворотах, репетуючи щодуху всю дорогу до річки та через міст. Опісля він виліз і почав довгий шлях на вершину гори, і робив це знову й знову, аж поки, нарешті, стало надто темно, щоби бачити дорогу. Бути в русі, на свіжому повітрі, з вітром в обличчя — це змусило його відчути себе живим, це змело занепокоєння, яке після смерті його матері, здавалося, буде без упину гризти його на периферії свідомості.

Джо із Гаррі, Тулою, Майком та Гаррі-молодшим на золотота рубінодобувній шахті

Коли настала зима, і схил гори глибоко занурився в пухкий сніг, батько виніс зварювальне устаткування і зробив для Джо санчата, на яких він міг спускатися вниз гужовою дорогою на ще страшніших швидкостях. І врешті-решт Джо виявив, що коли ніхто не дивиться, він міг узяти Гаррі-молодшого на гору, допомогти йому залізи у вагонетку на вершині розхитаної естакади, що бігла вздовж струмка Боулдер, штовхнути вагонетку, заплигнути самому і знову гриміти вниз з гори на страхітливих швидкостях із маленьким зведеним братом перед собою, волаючи від захвату.

Коли він не мчав униз із гори, не допомагав на лісопилці або не відвідував однокімнатну школу вище від табору, Джо міг вивчати ліси або дертися на гори 1.95 кілометра заввишки в Національному заповіднику Каніксу на заході. Він міг полювати на оленячі роги та

інші скарби в лісах, купатися в Кутенаї або доглядати город, який він вирощував на невеличкій ділянці землі за частоколом, що стояв довкола хатини його сім'ї.

Проте для Тули Боулдер-Сіті був майже найжалюгіднішим місцем на землі. Воно було нестерпно спекотне влітку, мокре і брудне навесні та восени й достатньо паскудне цілий рік. Зима приносила найгірше з усього цього. Приходив грудень, і пронизливо холодне повітря стікало вниз у долину Кутенаю з Британської Колумбії, прокладало свій шлях через кожну щілину і тріщину в стінах її хисткої хатини та проникало через усі шари одягу чи постелі, хоч скільки б їх не напинав у пошуку прихистку. Вона все ще була обтяжена крикливим немовлям, набридливим примхливим малюком, який спинався на ноги, і пасинком, якого, що старшим той ставав, було важче контролювати, і вона починала сприймати його як небажане нагадування про попередній і занадто цінований чоловіком шлюб. Не допомагало вподобати таке життя й те, що Джо, щоб згаяти час, безкінечно перебирав струни гавайської гітари, наспівував та насвистував примітивні мелодії, які так полюблили він та його батько. Не сприяло і те, що Гаррі, прийшовши з роботи, часто наносив у дім мастило і тирсу. Це припинилося раптово одного холодного гірського вечора, коли Гаррі прийшов у своєму засаленому спецодязі наприкінці дня, втомлено тягнучи ноги гірською стежкою. Коли він увійшов у хатину, Тула поглянула на нього, скрикнула і виштовхала назад через передні двері. «Зніми ці мерзенні речі, спустись до струмка та вимий себе від бруду», — скомандувала вона. Присоромлений, Гаррі сів на колоду, зняв чоботи, роздягнувся до пари білих бавовняних кальсонів і пошкандибав униз босоніж скелястою стежкою до струмка Боулдер. Із того часу, незалежно від температури чи пори року, Гаррі слухняно купався в струмку та заходив до хатини, несучи чоботи, та з комбінезоном, перекинутим через руку.

Виростаючи, Тула завжди була скарбом своєї сім'ї не лише за красу, що значно перевищувала вроду її близнючки Тельми, чи за непересічний талант скрипальки, а також за вишуканість її смаку та чутливість натури. Вона була настільки винятково вразливою, що всі в її родині вважали, наче дівчина володіє «ясновидінням». Це переконання різко підсилилось, коли вони прочитали газету вранці 15 квітня 1912 року. Попередньої ночі Тула раптово прокинулась,

волаючи про айсберги та величезний корабель, що тоне, і людей, котрі кличуть на допомогу.

Тула була освіченою та артистичною, покликаною прагнути більш прекрасних речей, ніж могла запропонувати пшенична ферма. Тепер, коли вона опинилась у Боулдер-Сіті, її нечисленне соціальне оточення складало неосвічені малограмотні дружини лісорубів і шахтарів. Вона що далі, то більше болісно усвідомлювала, якою неймовірно далекою була від будь-яких засобів до здійснення своєї мрії — гордовито сидіти попереду в центрі як перша скрипка у великому симфонічному оркестрі. Вона заледве могла навіть практикувати. Узимку її пальці були занадто холодні, щоб танцювати вгору і вниз по грифу. Влітку вони були такі потріскані та болючі від сухого повітря Айдахо, що вона ледве могла втримати смичок. Її скрипка переважно лежала на полиці в ці дні, волаючи до неї, майже глузуючи, поки вона мила нескінченні купи тарілок і прала брудні підгузки. Речі того стибу призначена була робити її сестра Тельма, а не вона. Натомість, нині Тельма жила комфортно в гарному будинку в Сіетлі. Що більше Тула думала про несправедливість цього, то більша напруга наростала в хатині.

Нарешті одного теплого літнього дня ця напруга скипіла. Тула була вагітною третьою дитиною. Вона провела більшу частину дня рачки, вишкрібаючи соснову підлогу хатини, і її спина пульсувала болем. Наближався час вечері, і вона почала звичну щовечірню роботу, пораючись біля гарячої дров'яної печі, закидаючи скіпки для розпалювання в топку та силуючись отримати достатньо вогню для тяги в комині. Дим вивалив з-під плити і потрапив їй в очі. Коли, нарешті, вогнище запалало, вона заходилася готувати вечерю для Гаррі і хлопчаків. Маючи обмежений бюджет і вбогий вибір продуктів, доступних у магазині компанії, важко було поставити гідну їжу на стіл щовечора. Ще важче було втримати її на столі досить довго, щоб її діти могли добряче попоїсти. Джо ріс як бур'ян і ковтав їжу так само спритно, як Тула готувала її. Тож вона повсякчас хвилювалася, що її рідні хлопчики не отримують достатньо.

Вона почала сердито розпихати каструлі по плиті, намагаючись звільнити місце, не впевнена, що саме збирається готувати. Раптом почувся крик іззовні хатини, а потім довгий, болісний звук плачу —

голос малого Майка. Тула впустила горщик на піч та кинулась до вхідних дверей.

Джо був на вулиці — стояв на колінах, доглядаючи за грядкою. Город був чимось на кшталт притулку для нього, місцем, де керував саме він, а не Тула, і це було джерелом його величезної гордості. Коли він приносив кошик свіжих помідорів чи оберемок кукурудзяних качанів до хати, а потім бачив їх на столі за вечерею, це давало йому відчуття, що він робить свій внесок у родину, допомагаючи Тулі та, можливо, загладжуючи те, чим міг дошкулити їй останнім часом. Рухаючись по городу вздовж грядок та вириваючи бур'яни, він обернувся і побачив, що 18-місячний Майк іде позаду, наслідуючи його та вдало висмикуючи напівзрілу моркву із землі. Джо повернувся і гаркнув на нього у гніві, і Майк зайшовся несамопитим криком. За мить Джо глянув на ганок і побачив Тулу з червоним обличчям, вона закипала від злості. Вона збігла вниз по сходах, схопила Майка із землі, заштовхала його в хатину і грюкнула за собою дверима.

Коли пізно ввечері Гаррі повернувся додому з роботи, Тула чекала його на порозі. Вона зажадала, щоб Гаррі вивів Джо подалі від її очей та дав йому добрячої прочуханки. Натомість Гаррі просто взяв Джо нагору, всадив його і прочитав довгу нотацію. Тула вибухнула від гніву, узрівши таке. Вона вважала це слабкою дисципліною. Почуваючись, наче в пастці, її відчай зростав, і вона, нарешті, заявила, що не житиме під одним дахом із Джо, мовляв, або він, або вона. Якщо їй судилося лишитися в такому забутому богом місці, як це, Джо мав виїхати. Гаррі ніяк не міг її заспокоїти і не хотів миритися з думкою про втрату другої дружини, та ще й такої прекрасної, як Тула. Він повернувся нагору і сказав синові, що той має виїхати з дому. Джо було десять років.

Рано-вранці наступного дня батько повів його вгору по гужовій дорозі до оббитої гонтом будівлі школи на вершині пагорба. Він залишив Джо сидіти на сходах і пішов поговорити з учителем. Джо сидів і чекав у вранішньому сонячному світлі, паличкою малював кола в порохняві й похмуро спостерігав за стеллеровою сойкою, котра сиділа неподалік на гілці та почала верещати, ніби сварячи його. Минуло чимало часу, поки батько і вчитель вийшли з будівлі школи та потиснули один одному руки. Вони уклали угоду. В обмін на дозвіл ночувати в будівлі, Джо мав рубати досить хмизу для розпалювання та

колоти достатньо дров, щоб топити величезний кам'яний камін школи безперервно вдень і вночі.

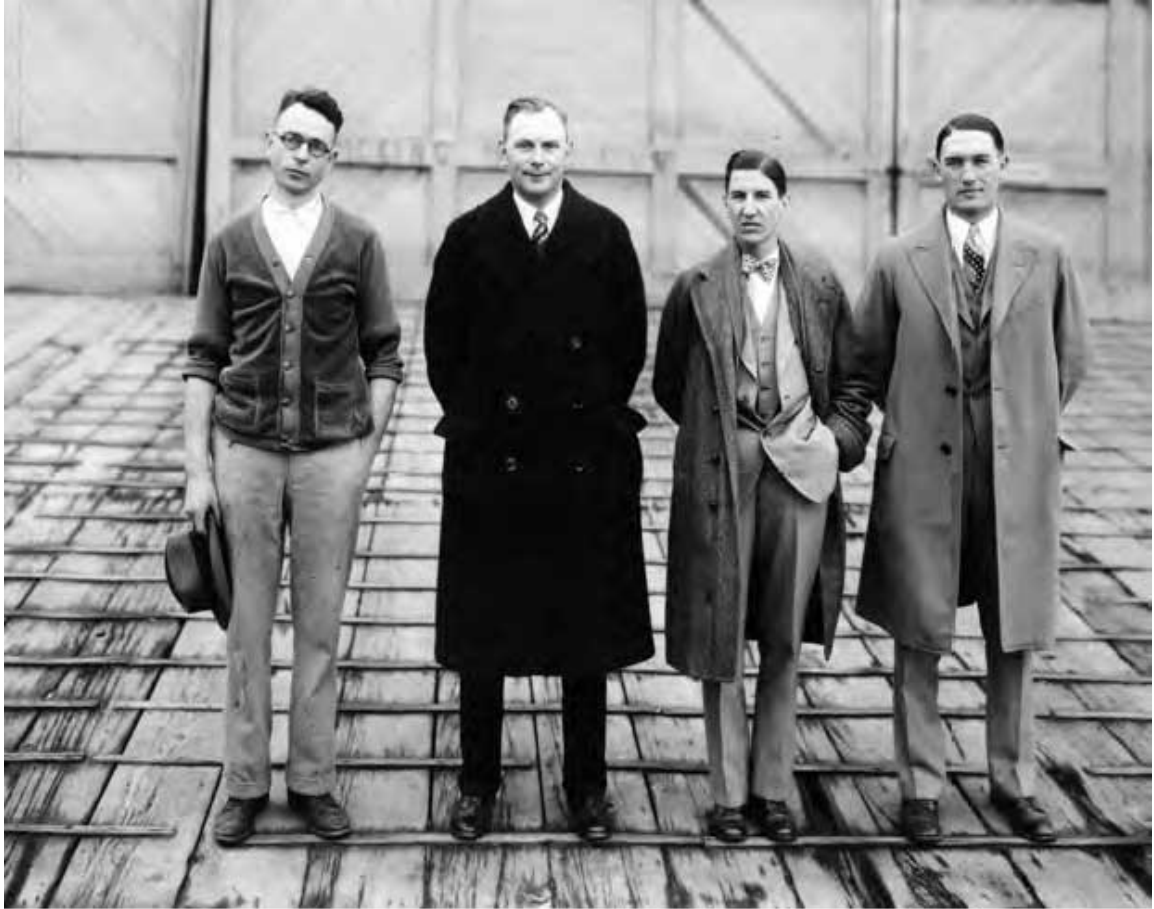
Так почалося життя Джо у вигнанні. Тула більше не готувала їжу для нього, тож щоранку перед школою і потім знову щовечора він плентався вниз гужовою дорогою до літньої кухні біля підніжжя гори, щоб допомагати кухарці компанії матінці Клівленд в обмін на сніданок і вечерю. Його роботою було носити важкі таці з їжею — тарелі з викладеними високими купами гарячими пиріжками й беконом уранці та м'ясом з паруючою картоплею ввечері — від літньої кухні до прилеглої їдальні, де шахтарі і пилярі в брудних комбінезонах сиділи за довгими столами, вкритими білим обгортковим папером, голосно розмовляли та жадібно ковтали їжу. Коли чоловіки закінчували їсти, Джо перетягав брудний посуд назад у літню кухню. Вечорами він утомлено волочився назад нагору по схилу до школи, щоб нарубати побільше дров, зробити свої шкільні домашні завдання та лягти спати — так міцно, як лишень міг.

Він сам себе прогодовував і вправлявся з цим, але його світ потьмянів, став обмеженим і самотнім. У таборі не було жодного хлопчика його віку, з ким він міг би подружитися. Найближчими та єдиними його друзями з моменту переїзду в Боулдер-Сіті завжди були батько та Гаррі-молодший. Тепер, живучи в будівлі школи, він сумував за часами, коли разом утрюх вони утворювали свого роду конфедерацію для опору зростаючій уїдливісті Тули, вислизали потайки за хатину, щоб покидати м'яч серед соснових дерев, або поборюкатися в пилюці, або ж, сидячи за піаніно, награвали свої улюблені пісні, поки жінка була на безпечній відстані, щоб їх не чути. Ще більше він скучив за тими моментами, які проводив наодинці з батьком, коли вони сиділи за кухонним столом та грали в карти, у той час як Тула вправлялася на своїй скрипці, або копирсались під капотом «Франкліна», підтягуючи та налагоджуючи всі частини двигуна, поки батько роз'яснював призначення і функції кожної з них. Найбільше ж він скучив за часами, коли вони з батьком сиділи вночі на ганку хатини і видивлялися дивовижні падаючі зірки на мерехтливому чорному склепінні нічного неба Айдахо, не мовлячи ні слова, просто були разом та вдихали холодне повітря, чекаючи на падіння зірки, щоб загадати бажання. «Продовжуй дивитися, — сказав би батько. — Будь насторожі. Ніколи не знаєш, коли падатиме зірка. Лише тоді їх не

бачиш, коли перестаєш дивитися на них». Джо жахливо сумував за цим. Сидіти самотою на сходинках школи вночі і дивитися на небо наодинці зовсім не здавалося тим самим.

Джо швидко ріс того літа, в основному догори, хоча походи уверх і вниз по горі швидко наростили м'язову масу в ногах і стегнах, а постійні розмахування сокирою в школі та піднімання таць у літній кухні почали виліплювати верхню частину тіла. Він жадібно їв за столом матінки Клівленд. Одначе він досі, здавалося, був зголоднілим за добавкою, і їжа рідко виходила йому з думки.

Якось восени вчитель узяв Джо і решту своїх учнів на природознавчу екскурсію до лісу. Він привів їх до старого, гнилого пня, на якому ріс великий білий гриб — округла кручена маса кремкових складок і зморшок. Учитель зірвав гриб із пня, підняв його в повітря та проголосив, що це грибна капуста, або спарассіс кучерявий. Він підкреслив, що цей гриб не просто їстівний, а надзвичайно смачний, якщо його повільно протушкувати. Одкровення, що можна знайти безкоштовну їжу, просто сидячи на пні в лісі, вразило Джо, наче грім. У ту ніч він лежав на своєму ліжку в шкільному будинку, дивлячись на темні крокви нагорі, та роздумував. Напевно, було дещо більше, ніж урок шкільної науки, у відкритті гриба. Якщо просто тримати очі відкритими, як виявилось, можна знайти щось цінне в найнесподіваніших місцях. Фокус був у тому, щоб розпізнати хорошу річ, коли побачиш її, байдуже, якою дивною чи невагтисною вона може здатися на перший погляд, та не зважаючи на тих, хто міг просто пройти повз і лишити її позаду.

Джордж Покок, Расті Келлоу, Кай Ебрайт та Ел Ульбріксон

Розділ 3

Кожен хороший тренер із веслування у власний спосіб наділяє своїх хлопців певного роду самодисципліною, потрібною для досягнення максимальної віддачі від розуму, серця і тіла. Саме тому більшість колишніх веслярів скажуть вам, що вони вивчили більше суттєво важливих уроків у гоночному човні, ніж у класі.

— Джордж Йомен Покок

Змагання з веслування — заняття незвичайної краси, якому передують жорстоке покарання. На відміну від більшості видів спорту, які залучають переважно конкретні групи м'язів, веслування полягає в інтенсивному багаторазовому використанні практично всіх м'язів тіла, попри те, що весляр, як любив казати Ел Ульбріксон, «змагається на своєму задньому додатку». І у веслуванні ці м'язові зусилля докладаються не через певні інтервали, а у швидкій послідовності, протягом тривалого періоду часу, багаторазово і без перепочинку. Якось після перегляду тренування першокурсників університету Вашингтона репортер «Сіетл Пост-Інтеллідженсера» Роял Брогем виказав здивування безжалісністю цього спорту. «Ніхто жодного разу не взяв тайм-аут у перегонах на човні, — зазначив він. — Там немає змоги зупинитися і вгамувати спрагу ковтком води чи вдихнути повні легені холодного освіжаючого повітря. Ти просто невідривно тримаєш погляд на червоній спітнілій шиї хлопця перед тобою і веслуєш, поки не скажуть, що все скінчилося... Сусіде, це гра не для м'якотілих».

Коли веслуєш, основні м'язи на руках, ногах і спині — зокрема чотириголові, трицепси, біцепси, дельтовидні, найширші м'язи спини, черевного преса, біцепси стегон та сідничні м'язи — виконують більшу частину важкої роботи, рухаючи човен уперед проти безжалісного опору води і вітру. Водночас десятки дрібних м'язів в області шиї, зап'ясть, рук і навіть стоп весь час підлагоджують ці зусилля, тримаючи тіло в постійній рівновазі, щоб зберегти відмінний

баланс, необхідний для підтримання судна 60-сантиметрової ширини — приблизно довжина талії людини — на рівному кілі. Результатом усіх цих м'язових зусиль, як у великому масштабі, так і в малому, є те, що організм спалює калорії і споживає кисень зі швидкістю, яка не має собі рівних у будь-якій іншій людській діяльності. Фізіологи, насправді, підраховували, що веслування у 2000-метрових перегонах — олімпійський стандарт — потребує таких самих фізіологічних витрат, як зіграти дві баскетбольні гри поспіль. І це при тому, що перегони тривають усього лише близько шести хвилин.

Хороший весляр чи веслярка, що бере участь у змаганнях високого рівня, має бути в змозі вдихати і споживати аж цілих 8 літрів кисню на хвилину, тоді як у середньому людина здатна прийняти близько 4-5 літрів щонайбільше. У перерахунку на кілограм ваги веслярі-олімпійці можуть вдихати та переробляти стільки кисню, як чистокровний скаковий кінь. Варто зазначити, що не лише ця надзвичайна швидкість споживання кисню має велике значення. У той час як 75-80% енергії, що виробляє весляр у 2000-метрових перегонах, є аеробною та підживлюється киснем, перегони завжди починаються і, як правило, закінчуються жорстким спринтом. Ці спринти вимагають таких рівнів виробництва енергії, які значно перевищують здатність організму виробляти аеробну енергію, незалежно від споживання кисню. Натомість тіло має негайно виробити анаеробну енергію. Це, у свою чергу, продукує велику кількість молочної кислоти, яка швидко накопичується у тканині м'язів. Як наслідок, м'язи часто починають волати в агонії майже від початку гонки і продовжують волати до самого її кінця.

Страждають не лише м'язи. Кісткова система, до якої всі ці м'язи кріпляться, також зазнає величезних навантажень і стресів. Без належного тренування та хорошої фізичної форми, а іноді навіть із ними, спортсмени-веслярі схильні до безлічі недуг у колінах, стегнах, плечах, ліктях, ребрах, шиї і насамперед хребті. Ці травми і скарги різняться від пухирів до важких тендинітів, бурситів, зміщення хребців, дисфункцій обертальної манжети плеча та стресових переломів, зокрема переломів ребер.

Спільним знаменником усіх цих болячок — у легенях, м'язах чи кістках — є нестерпний біль. Та, мабуть, перше і найголовніше, що всі веслярі-початківці мають дізнатися про веслування у верхніх ешелонах

спорту: біль є невід'ємною частиною угоди. Питання не в тому, чи буде боляче або наскільки боляче буде. Питання в тому, що ти робитимеш і наскільки добре ти будеш це робити у той час, як біль підступно прийде до тебе.

Усе це незабаром стало більш ніж очевидним для Джо Ранца та інших хлопців, яких відбирали у команду новачків університету Вашингтона восени 1933 року.

Кожного дня після занять Джо проходив довгий шлях униз до гоночної станції. Він одягав футболку і шорти. Він зважувався — то був щоденний ритуал. Зважування задумувались, з одного боку, щоб нагадати хлопцям, що кожен додатковий десяток грамів у човні має бути виправданий виробленою енергією, та, з іншого боку, щоб переконатися, що хлопчики не перетреноувались і не опускались нижче від їх оптимальної ваги. Джо перевіряв дошку, щоб побачити, до якої команди його призначено на цей день, а потім приєднувався до групи хлопців, які юрмилися на дерев'яній рампі перед човною станцією, щоб послухати, що скаже тренер Боллес перед початком тренування.

У ті перші тижні тема промови Боллеса змінювалася щодня, залежно від факторів, настільки ж непередбачуваних, як і погода в Сіетлі, або від того, які конкретні недоліки в техніці веслування він помітив під час попереднього тренування. Джо скоро відзначив, що в цих повчаннях неодмінно порушувалися дві великі взаємопов'язані теми. Знову і знову хлопці чули, що шлях, на який вони вибрали ступити, був неймовірно важкий, що їхні тіла та моральні риси будуть випробовуватись у найближчі місяці, що лише ті кілька з них, хто володіє надлюдською фізичною витривалістю і моральною стійкістю, будуть гідними носити знак «WS» на грудях, і що до різдвяних канікул більшість із них здадуться, можливо, щоб грати у щось менш фізично та інтелектуально вимогливе, наприклад, футбол. А іноді Боллес говорив про досвід, який змінює життя. Він розкривав перспективи стати частиною чогось більшого, ніж вони самі, знайти в собі те, чим володіють, але ще не знають про це, вирости з хлопчаків у змужнілих чоловіків. Часом він трохи понижував голос, змінював тон та інтонацію і говорив про майже містичні моменти на воді — миті гордості, захоплення і глибокої прихильності до товаришів по команді, моменти, які вони пам'ятатимуть, плекатимуть і переказуватимуть

своїм онукам у старості, моменти, які навіть піднесуть їх ближче до Бога.

Якось, поки Боллес говорив із ними, юнаки помітили фігуру, що стояла позаду, тихо спостерігаючи й уважно слухаючи. Чоловік років сорока, високий, як майже всі на човновій рампі, він носив рогові окуляри, за якими ховалися гострі, проникливі очі. Його лоб був високий, і він хизувався дивною стрижкою — його темне хвилясте волосся було довге зверху, але обрізане високо над вухами і навколо голови, так що вуха виглядали завеликими, і здавалося, ніби він носить казанок на маківці голови. Майже завжди він носив фартух теслі, вкритий червоною тирсою і завітками кедрової стружки. Він говорив із чітким британським акцентом — аристократичним акцентом, на кшталт того, що можна почути в Оксфорді чи Кембриджі. Багато хлопців знали, що його звать Джордж Покок, і він буде гоночні човни на верхньому поверсі човнової станції не лише для університету Вашингтона, а й для веслувальних команд по всій країні. Але жоден із них ще не знав, що більша частина того, що вони тільки-но почули від Боллеса, сама сутність його промов, брала витoki з таємної філософії та глибоких роздумів британця.

Джордж Йомен Покок народився мало не з веслом у руках. Він з'явився на світ у Кінгстоні на Темзі 23 березня 1891 року, у місці з видом на найкращу для веслування воду у світі. Джордж походив із давньої династії суднобудівників. Його дід по батьківській лінії заробляв на життя ремеслом виготовлення гребних човнів для професійних човнярів, які курсували Темзою в Лондоні, надаючи послуги водного таксі та перевезення на поромі, як робили і їхні попередники протягом багатьох століть.

На початку XVIII століття човнярі Лондона започаткували спортивні перегони, влаштовуючи імпровізовані змагання у своїх плоскодонках. То були метушливі та безладні події. Іноді друзі суперників маневрували великими човнами або баркасами, перекриваючи дорогу своїм опонентам, або займали позиції на мостах через іподром, щоб кидати важкі камені у човни супротивників, коли ті пропливатимуть унизу. З 1715 року найдосвідченіші з човнярів також проводили значно шляхетнішу подію — щорічні перегони від Лондонського мосту до Челсі, призом у яких було право носити ефектну барвисту й абсолютно британську регалію: яскраво-малинове

пальто зі срібною емблемою, розміром майже з тарілку, пришитою на лівій руці, разом із малиновими бриджами до коліна та білими панчохами. І донині перегони під назвою «Пальто і емблема Доггетта» проходять на Темзі щороку в липні з пишними церемоніями і величчю.

Дід Покока по материнській лінії також працював у суднобудівному ремеслі, проектуючи та будуючи різноманітні малі судна, серед них «Леді Еліс» — секційний човен, виготовлений за спеціальним замовленням, котрий сер Генрі Стенлі використав для пошуку доктора Девіда Лівінгстона в Центральній Африці у 1874 році. Його дядько Білл побудував перший безкільовий човен у своїй суднобудівній майстерні під Лондонським мостом. Його батько Аарон також займався будівництвом гоночних човнів для коледжу Ітона, де сини джентльменів змагалися у веслуванні з 1790-х років. І саме в стародавньому елінгу Ітона, якраз через річку навпроти величного Віндзорського замку, виріс Джордж. У віці 15 років він підписав документи як офіційний підмайстер свого батька і протягом наступних шести років гарував пліч-о-пліч із ним, працюючи ручними інструментами над обслуговуванням та розширенням величезного флоту гоночних човнів Ітона.

Але Джордж не лише будував човни. Він також навчився веслувати на них і робив це дуже добре. Він уважно вивчив веслувальний стиль човнярів Темзи, який характеризувався короткими, але потужними ударами зі швидкою фіксацією і швидким випуском, та адаптував його до цілей човнових перегонів. Стиль, котрий він розробив, як скоро виявилось, багато в чому перевершував традиційні довгі удари веслом, яких навчали в Ітоні. Байдикуючи на Темзі після офіційних тренувань, аристократичні хлопці Ітона виявили, що мають зважати на Джорджа і його брата Діка, хоч ті й були з нижчого соціального класу, бо вони залишали їх у кільватері раз за разом. Тож невдовзі хлопчаки Покок почали давати неофіційні уроки веслування таким особам, як молодий Ентоні Іден, князь Сіаму Праджадіпок та лорд Гросвенор, син герцога Вестмінстерського.

Джордж Покок, у свою чергу, дечого навчився від родовитих хлопців Ітона. За своєю натурою він був схильний робити все, за що брався, на найвищому рівні. Він навчився уміло вправлятися з кожним інструментом, що потрапляв йому до рук у майстерні батька, засвоїв, як веслувати з найбільшою віддачею, та опанував науку будівництва

найелегантніших і найбільш ефективних гоночних човнів. Тепер, почувавшись враженим британськими класовими відмінностями та розмірковуючи над різницею між тим, як говорили він і його батько та хлопці Ітона, він вирішив докласти зусиль, щоб навчитися розмовляти не зі своїм природним акцентом кокні, а з чіткою «освіченою» вимовою юнаків, котрим слугував. І на превеликий подив усіх, йому це вдалося. Його чіткий голос скоро став вирізнятися в елінгу, що було не манірністю, а відправною точкою гордості та демонстрацією його глибокої прив'язаності до вишуканості, точності і до того, що стане прагненням до ідеалу протягом усього життя.

Вражений наполегливістю Джорджа та його здібностями на воді, Аарон Покок ввів його в професійні перегони «Гандикап спортсменів» у Путні на Темзі, коли йому виповнилось 17. Він сказав своєму синові, що той може побудувати свій власний човен для участі в змаганнях із залишків пиломатеріалів у елінгу Ітона, і дав йому кілька порад, котрі Джордж ніколи не забував: «Ніхто не питатиме тебе, скільки часу знадобилося, щоб збудувати човен. Спитають лише, хто його побудував». Тож Джордж заходився ретельно й кропітливо вручну виготовляти човен для одиночного веслування з норвезької сосни і червоного дерева. У Путні він спустив свій човен на воду, низько схилився над веслами і протягом трьох заїздів здобув перемогу над 58 веслярами, повернувшись додому з цілим статком — 50 фунтами призових. Незабаром після цього Дік, брат Джорджа, перевершив його досягнення, вигравши найбільшу з нагород у веслуванні — майже 200-літні перегони «Пальто і емблема Доггетта».

Наприкінці 1910 року Джордж якраз збирався почати тренування для власного виступу на цих перегонах, коли його батько несподівано втратив роботу в Ітоні, звільнений через те, що здобув репутацію занадто поблажливого до чоловіків, котрі працювали з ним. Раптово опинившись без засобів до існування, батько почав шукати роботу в суднобудуванні на берегах Лондона. Джордж і Дік, не бажаючи бути тягарем для нього, зненацька вирішили емігрувати на захід Канади, де, як вони чули, можна було заробити десять фунтів на тиждень, працюючи в лісі. Вони зібрали свої речі і кілька інструментів для суднобудування, витратили свої виграші в перегонах на бронювання квитків третього класу до Галіфакса, сіли на пароплав «Тунісець» та вирушили в плавання із Ліверпуля.

Два тижні по тому, 11 березня 1911 року, перетнувши Канаду залізницею, Пококи прибули у Ванкувер із 40 канадськими доларами на двох у кишені. Брудні, приголомшені та голодні, вони побрели пішки від залізничного вокзалу до цегляного центру міста під холодним похмурим дощем. Це був 20-й день народження Джорджа. Дік був на рік старший. Покинуті раптово й несподівано напризволяще у світі, не знаючи, що робитимуть далі, обидва почувалися ніяково в місці, що здавалося їм примітивним прикордонним містечком, абсолютно відмінним від статечних, але зручних околиць Ітона. Усе ще перебуваючи у володіннях британської корони, вони почувалися так, ніби приземлилися на іншій планеті. Врешті, вони знайшли брудну кімнату в будинку в середмісті, винайняли її за 18 доларів на тиждень і відразу ж подалися на пошуки роботи. Маючи в кишенях грошей на оренду лише на два тижні, вони бралися за все, що лишень могли знайти. Дік трудився теслею в місцевій «божевільні», психіатричній лікарні в сусідньому Коквітламі. Джордж пішов працювати в лісозаготівельний табір на річці Адамс за Ванкувером, де, як скоро виявилося, він мав шалено дертися вгору і вниз по горі, намагаючись задовольнити нещадний механічний апетит парового двигуна до дров і води. Через місяць відчайдушного розпилювання деревини й тягання бляшаних відер із водою по два одразу, він звільнився і повернувся до Ванкувера, де отримав відносно легку роботу на судноверфі — таку, де він не мав працювати в одному темпі з паровим двигуном. Але то була безжалісна, небезпечна праця, що незабаром вартувала йому двох пальців.

У 1912 році доля змилювалася над Пококами. Ванкуверський веслувальний клуб, дізнавшись про їхню репутацію в Англії, доручив їм побудувати два одиночні човни по сто доларів за штуку. Пококи відкрили майстерню в старому занедбаному сараї, що плавав на колодах у 45 метрах від берега у вугільному порту, і нарешті відновили те, що було справою їхнього життя — побудову вишуканих гоночних човнів. Вони заходилися невтомно працювати у своїй майстерні внизу, припиняючи роботу лише на ніч, щоб поспати в неопалюваній кімнаті над майстернею.

Умови не були ідеальними. Денне світло пробивалося через дах, а вітер і дощ здригали стіни, проникаючи через широкі проміжки між стіновими панелями. Щоб скупатися, вони пірнали в холодну солону

воду гавані з вікна своєї спальні. По питну воду їм доводилося веслувати до громадського джерела в парку Стенлі. Час від часу якір вислизав, і сарай безцільно дрейфував серед океанських лайнерів, що припливали і відпливали, у той час як Пококи спали. При відливі сарай осідав на похилий брудний берег, під кутом двадцять п'ять градусів від носа до корми. Коли прилив повертався, промоклі колоди, на яких стояла конструкція, прихилили її і швидко присмоктувались до бруду. Джордж пізніше описував повсякденну рутину: «У майстерні піднімалась вода, поки ми знаходили притулок у кімнаті нагорі і пробували оцінити, коли відбудеться наступний акт драми. Зрештою, зі свистом і ревом колоди долали тяжіння бруду і піднімали будівлю, як виринаючого на поверхню підводного човна, і вода виливалась із дверей на кожному кінці. Тоді ми починали працювати знову, аж до наступної зміни відливу та приливу». Тим не менш, брати завершили свою роботу, а оскільки слава про їхню майстерність ширилась по всій Канаді, почали отримувати нові замовлення. До середини 1912 року самі удвох, у віці лише 20 і 21, вони почали відчувати, що мають ґрунт під ногами.

Одного вітряного сірого дня Джордж Покок виглянув у вікно плавучої майстерні й побачив довготелесу і незграбну людину з копицею рудуватого, але сивіючого волосся, що розвівалося на вітрі, котра веслувала так, ніби стояла на ліктях і колінах. Чоловік молотив веслами, як «розгублений краб», як зазначив Джордж. Він явно намагався дістатися до них, хоча, здавалося, йому погано це вдавалось. Веслування було таке незграбне й неефективне, що він мав бути напідпитку, як зробили висновок Пококи. Урешті-решт, вони знайшли багор, зачепили човен чоловіка і притягнули його до майстерні. Коли вони з острахом допомогли йому залізти на борт, він усміхнувся, простягнув свою велику руку і прогримів: «Мене звать Хірам Конібеар. Я тренер із веслування в університеті Вашингтона».

Конібеар, котрого пізніше назвуть батьком веслування Вашингтона, став тренером команди Вашингтона, бо не було більше нікого, хто би міг узятися за цю роботу, а не тому, що він знав бодай децицію про веслування. Він був професійним гонщиком-велосипедистом у ті часи, коли цілих 8 чоловіків могли осідлати один багатомісний велосипед і нестись по вибоїстих брудних гоночних трасах у диких сутичках, які часто закінчувалися видовищними і кровопролитними зіткненнями.

Він став спортивним тренером університетських команд із футболу та легкої атлетики і, зовсім нещодавно, спортивним тренером чемпіона світу чиказької команди «Уайт Сокс» у 1906 році. Коли він прибув до Вашингтона в 1907 році як наставник легкоатлетичної команди і спортивний тренер футбольної команди, його єдиним досвідом у веслуванні були чотири тижні літа 1905 року, коли він тренував хлопців на чотиривесельному баркасі на озері Чаутоква в Нью-Йорку. Однак у 1908 році він зайняв посаду тренера веслувальної команди, більш-менш за замовчуванням, замінивши пару добровольців, що працювали неповний день.

Конібеар був, за словами тих, хто його добре знав, «простим, прямим і безстрашним». Він напав на свою нову роботу з характерним захватом, який Джордж Покок пізніше назвав «займистим ентузіазмом». Не маючи тренерського досвіду, він бігав угору і вниз берегами озера Вашингтон та кричав на своїх хлопців у мегафон, вільно змішуючи сленг бейсболу з термінологією веслування і великою добіркою буйної ненормативної лексики. Він лихословив так голосно, так часто і так барвисто, що ображені жителі берегів озера незабаром почали скаржитися до університету. Будучи переконаним, що тренування у веслуванні має бути більш науково обґрунтованим, він засиджувався над книгами з анатомії і фізики. Потім він поцупив людський скелет із біологічної лабораторії, прив'язав його на місце веслувальника, прикріпив його руки дротом до держака мітли й уважно спостерігав за його рухами, у той час як його студенти-помічники маніпулювали ним для імітації різних ударів веслами. Переконавшись, що був на правильному шляху в механіці спорту, він зосередився на самих човнах. Команда Вашингтона покладалася на човни, збудовані вдома, багато з яких були помітно бочкоподібні і повільні, деякі мали звичку розвалюватися, якщо на них сильно гребли, а один мав дуже кругле дно і був настільки схильний до перекидання, що Гомер Кірбі, загребне весло команди 1908 року, сказав, що для того, щоби втримати його на рівному кілі, треба зробити проділ на голові точно посередині та розподілити жувальний тютюн рівномірно між щоками.

Тепер Конібеар хотів щось на зразок човнів, які виробляли в Англії: довгих, гладеньких, елегантних і швидких. Дізнавшись, що пара

англійських суднобудівників оселилася на півночі, у Ванкувері, він подався їх шукати.

Знайшовши їх плаваючу майстерню у вугільному порту, він сказав Пококам, що планує створити справжній веслувальний флот. Йому треба було купити флот із, можливо, 50, але не менш ніж 12 восьмивесельних човнів. Конібеар хотів, щоб Пококи переїхали до Сіетла негайно, де він дасть їм майстерню на території студентського містечка — суху майстерню на твердій землі, у якій можна збудувати флот.

Приголомшені, але задоволені від розміру потенційного замовлення, Пококи відвідали Сіетл, а потім телеграфували своєму батькові в Англію, щоб поквапився до Вашингтона, де вони знайшли достатньо роботи для них трьох. Лише тоді, як Аарон був на шляху через Атлантичний океан, Джордж і Дік отримали від Конібеара лист, що їх протверезив. Як з'ясувалося, він мав достатньо коштів, щоб купити одного човна, а не 12. Коли батькові сказали про невдачу, Аарон сухо відповів синам: «Ви маєте пам'ятати, що містер Конібеар — американець».

Незважаючи на вкрай знижені очікування, незабаром Пококи влаштувалися в студмістечку Вашингтона, і Хірам Конібеар почав розуміти, що він найняв дещо більше, ніж досвідченого суднобудівника в особі Джорджа Покока. Коли той почав спостерігати за веслярами команди Вашингтона на воді, він швидко помітив вади й недоліки в механіці їхнього ходу, котрі не могли виправити жодні махінації зі скелетом. Спочатку він мовчав, не схильний за своєю натурою давати непрохані поради. Але коли Конібеар почав питати в Пококів їхню думку про веслування своїх хлопців, Джордж поступово заговорив. Він почав навчати Конібеара елементів удару, який він перейняв від човнярів на Темзі в дитинстві і якого вчив юнаків у Ітоні. Конібеар жадібно слухав, швидко вчився, і те, що потім стало називатися «хід Конібеара», найближчим часом розвинулось із цих обговорень. Цей хід характеризувався коротшим прогином тіла назад, швидшим підхопленням весла та коротшим, але потужнішим притягненням весла у воді. При цьому веслярі сиділи більш вертикально в кінці удару, готові ковзати вперед і починати наступний удар швидше, з меншими метушнею і морокою. Він помітно відрізнявся від веслувального ходу з перебільшеним прогином тіла і

довгим відновленням, що протягом чималого часу використовувався східними університетами (у тому числі й Ітоном), і почав майже відразу давати результат — перші значні перемоги Вашингтона. Незабаром навіть східні університети взяли до уваги хід Конібеара, намагаючись з'ясувати, як щось, настільки неортодоксальне, може бути таким успішним.

Конібеар помер лише кілька років по тому, у 1917 році, коли виліз надто далеко по гілці, тягнучись за сливою на дереві у своєму дворі, і зірвався униз головою об землю. До того часу, однак, Вашингтон став серйозним суперником на Західному узбережжі, гідним супротивником для Стенфорду, Каліфорнії і Британської Колумбії, досягнувши ледь не того, про що мріяв Конібеар — створити команду «Корнелл Тихого океану».

Після Першої світової війни Дік Покок переїхав на схід, щоб будувати човни для Єльського університету, у той час як Джордж залишився в Сіетлі, і замовлення на його вишукано змайстровані човни посипалися з усієї країни. Протягом наступних кількох десятиліть тренери і команди Вашингтона, що змінювали одна одну, дійшли висновку, що англієць, котрий спокійно працює на верхньому поверсі їхньої човнової станції, може багато чого навчити їх у веслуванні. Вони дивилися на нього, як на щось нове під сонцем — те, що, говорячи сучасною мовою, можна було б назвати як веслувальний «фанатик». Його розумінню деталей спорту — фізики води, дерева і вітру, біомеханіки м'язів і кісток — не було рівних.

Але вплив Покока не закінчувався майстерністю у технічному боці спорту. Він лише починався з неї. Протягом багатьох років, коли він бачив одне за іншим наступні тренування веслярів, які приходили і йшли, коли він спостерігав, як надзвичайно дужі і горді хлопці прагнуть досягнути дошкульні тонкощі свого виду спорту, коли він вивчав їх і працював із ними, наставляв їх і слухав, як вони розкривають свої мрії і зізнаються у своїх недоліках, Джордж Покок багато чого дізнався про серця і душі юнаків. Він навчився бачити надію там, де хлопець думав, що не було жодної надії, бачити майстерність там, де вона затьмарювалася власним его або занепокоєнням. Він помітив крихкість довіри і спокутну силу віри. Він виявив міцність тонких ниток прихильності, які іноді виростали між парою молодиків або серед цілої команди, що чесно прагнула зробити

усе якнайкраще. І він прийшов до розуміння того, як ці, майже містичні зв'язки довіри і любові, якщо правильно їх плекати, можуть підняти команду над буденністю та перенести її до місця, де дев'ять хлопців якимось чином стануть одним цілим — річчю, яка не може бути цілком визначена, річчю, що перебуває настільки в гармонії з водою, і землею, і небом над ними, що їхні веслувальні зусилля зміняться на екстаз. Це була рідкісна річ, свята річ, на яку можна лише благоговійно сподіватися. І за роки після приїзду до Вашингтона Джордж Покок непомітно став її первосвящеником.

Багато років по тому рульовий команди Вашингтона підсумував настрої сотень хлопців, які відчували його вплив: «У його присутності команда Вашингтона завжди стояла, бо він символізував те, при чому діти Божі завжди стоять».

Кожного дня, після того як Том Боллес закінчував промову, і Джордж Покок пробирався назад у свою майстерню, хлопці витягували довгі весла з білими лопатями зі стійок, несли їх униз до води і готувалися до веслування. Вони були геть не готові ступити в делікатні межі гоночного човна, тому чекали черги, щоб сісти на поважний тренувальний баркас «Старий Нерон». Це судно — широка шаланда з пласким дном та довгим містком, що спускався донизу всередину, і місцями для 16 веслярів-початківців, слугувало за початковий полігон для першокурсників із 1907 року, практично протягом усіх 30 років, упродовж яких Вашингтон підтримував програму з веслування.

Щойно першокурсники 1933 року змахнули веслами в перші кілька днів, Том Боллес і Ел Ульбріксон покрокували вгору і вниз за «Старим Нероном» у сірих фланелевих костюмах і фетрових капелюхах. Ульбріксон переважно просто тихо спостерігав за хлопцями, досі прицінюючись до них. Боллес, проте, безупинно репетував на них — то схопити весло таким чином, а не іншим, то вирівняти весла перпендикулярно до води, то виструнчити спину, то зігнути чи випрямити коліна, то потягнути сильніше в один момент, щоб полегшити інший. Це збивало з пантелику і виснажувало. «Старий Нерон» призначався, зокрема, для управління хлопцями, які за темпераментом ще не були скроєні в одну команду, — «пестунчиків», як їх називав Ульбріксон, щоб до того, як вони зрозуміють це, ті не могли зламати дорогі весла і гоночні човни. Хлопці напружувались,

тужилися й хапали ротом повітря, але попри всі їхні зусилля, рухали «Старого Нерона» поволі та хаотично з Коси на хвилястий простір озера Вашингтон. Намагаючись всотати уроки та досвід і синхронізувати свої зусилля, вони жили в постійному страху зробити якусь із багатьох кричущих помилок, на які їм продовжував вказувати Боллес.

Одна помилка, зокрема, не потребувала наганяю. Скоро хлопці дізналися, що якщо лопаті весла увійшли у воду занадто глибоко, під неправильним кутом або невчасно з іншими, або якщо залишилися у воді на частку секунди довше у кінці ходу, вони мали шанс «зловити краба»: весло несподівано й безповоротно застрягло у воді, знерухомлене так міцно, ніби якимось гігантське ракоподібне дотягнулося з глибин і заволоділо лопаттю, швидко захопивши її. «Старий Нерон» продовжував рух, але весло — ні. Хлопця, що тримав весло, воно або сильно вдарило в груди і вибивало з місця, або, якщо він налягав на весло занадто довго, безцеремонно катапультиувало його у воду. Таким чином будь-який удар веслом давав кожному хлопцю можливість мокрої, холодної і ефектної привселюдної форми приниження.

З усіх новачків єдиним, хто хоч раз у житті вдарив веслом по воді, був Роджер Морріс. Перед Великою депресією сім'я Морріс зберегла невелику сільську хатину на західному боці острова Бейнбридж у П'юджет-Саунд. Хлопчиком Роджер гаяв свої літа, ліниво веслюючи в затоці Манзаніта, прекрасній блакитній бухті, розташованій з підвітряного боку Олімпійських гір. Але він був високим і сильним та, коли хотів, міг би заплисти значно далі в цій гребній шлюпці, що він і довів одного дня, коли йому було 12 років. Страждаючи від зубного болю і бажаючи повернутися до затишку свого будинку в районі Сіетла Фремонті, він веслував 24 кілометри на північ через проїзд Агат, 10 кілометрів на південний схід по відносно відкритій воді П'юджет-Саунд, серед вантажних суден і поромів, а потім на схід через Баллард Локс, де вклинив свою маленьку гребну шлюпку серед траулерів на лосося, буксирів і плотів із колод та проплив через затоку Селмон, щоб нарешті увійти в будинок на превеликий подив своєї матері. Але на борту «Старого Нерона» Роджер швидко виявив, що його стиль веслування вільним ходом був швидше перешкодою, ніж перевагою,

коли довелося оволодівати веслувальним стилем, котрий викладали Том Боллес та Ел Ульбріксон у 1930 роки.

Жодному з першокурсників, насправді, не було легко освоїти його. Для досягнення навіть помірно гладкого й потужного удару вони мали навчитися виконувати низку точно розрахованих і ретельно скоординованих рухів. Сидячи обличчям до корми човна, кожен хлопець починав із того, що схилив груди над колінами, стискаючи ручку одного довгого весла обома руками, витягнутими перед собою. На початку удару, «захоплення», він опускав лопать свого весла у воду й сильно нахилив тулуб назад до носової частини човна, тримаючи спину прямою. Коли його плечі ставали вертикально над центром тіла, він починав «рух ніг», пересуваючи ноги вперед, а його місце ковзало в напрямку носа на змазаних полозах під ним. Одночасно він тягнув весло до грудей проти опору води, вкладаючи в удар усі об'єднані зусилля м'язів рук, спини і ніг. Щойно весло наближалось до грудей, і спина нахилилась на 15 градусів по відношенню до носа, він досягав повною мірою «прогину». Потім починав «вивільнення». Він опускав руки до талії і витягав лопать із води швидко й рішуче, одночасно крутячи зап'ястям руки, найближчої до води, для того щоб розвернути лопать паралельно до поверхні води. Далі, щоб почати «відновлення», він обертав плечі вперед і штовхав руки в напрямку корми проти весла, тягнучи коліна вгору до грудей і, таким чином, просуваючи своє тіло вперед на полозах та повертаючись до положення навпочіпки, з якого починав. Нарешті, коли човен рухався вперед під ним, він знову повертав весло, щоб розмістити його перпендикулярно до поверхні для наступного захоплення, опускав його акуратно назад у воду саме в той самий момент, що й інші хлопці, і негайно повторював усю процедуру знову й знову саме в тому темпі, до якого закликав рульовий через маленький мегафон, закріплений на його голові. Виконаний правильно, цей процес рухав човен уперед по воді плавно і потужно. Але він мав бути здійснений як єдиний безперервний і невпинний цикл розкручування і скручування тіла. Він мав бути виконаний швидко і точнісінько у той самий спосіб — із тією ж швидкістю і з таким само обсягом прикладеної сили, — у який і всі інші в човні мали його виконати. Це було шалено важко, так, ніби вісім чоловіків, стоячи на плаваючій колоді, що грозиться перекинутися, мали вдарити вісім м'ячів для гольфу в один і той самий момент, із точно однаковою

силою, направляючи м'яч у абсолютно ту ж точку на газоні, і мали робити це знову й знову, раз на дві або три секунди.

Тренування тривали протягом трьох годин кожного дня, і коли дні зробилися коротші, вони розтягувалися до темних і більш холодних вечорів жовтня. На той час, коли хлопці виходили з води щовечора, їхні долоні були вкриті пухирями і кровоточили, руки і ноги пульсували, спина боліла, а тіла були наскрізь просякнуті липкою сумішшю поту і води з озера. Вони ставили весла у стійки, розвішували свій одяг для веслування на просушування у шафки в човновій станції, які прогрівалися паром, переодягалися та починали довгий шлях на пагорб назад до студмістечка.

Щовечора Джо Ранц із наростаючим задоволенням відзначав, що все менше хлопців здійснюють цей підйом. Також він помітив ще одну річ. Першими відпали хлопці в бездоганно випрасуваних брюках і щойно відполірованих черевиках. У той час, коли фото успішних веслярів з'являлися на обкладинках «Лайф» і «Сетердей Івнінг Пост», університетська команда здавалася для багатьох із них шляхом побудови свого соціального статусу та поваги на території студмістечка. Але вони не розраховували на надмірні фізичні та психологічні вимоги цього спорту. Коли Джо йшов униз до човнової станції кожного дня, він бачив дедалі більше знайомих хлопців, які покинули свої човни та лежали, розвалившись на траві перед бібліотекою «Саззалло», кидаючи швидкі погляди йому услід. Біль брав своє, але Джо добре справлявся з ним. Біль не був чимось новим для нього.

Центр міста Секвім

Розділ 4

Важко змусити човен плисти так швидко, як ти хочеш. Ворогом, певна річ, є опір води, оскільки треба витіснити об'єм води, рівний вазі людей і спорядження, але та ж вода підтримує тебе, тож цей самий ворог стає твоїм другом. Таке життя: саме ті проблеми, які мушиш подолати, також підтримують тебе і роблять сильнішим, поки ти їх долаєш.

— Джордж Йомен Покок

Бурхливої ночі в листопаді 1924 року Тула Ранц почала народжувати у своїй хатині на шахті «Золото- та рубіновидобувної компанії Айдахо». Вона лежала, стогнучи, в ліжку, а Гаррі вирушив за лікарем у Боннерз Феррі, штат Айдахо, за 28 кілометрів по звивистих гірських дорогах. Невдовзі він наткнувся на розмитий міст на єдиній дорозі з міста. Із допомогою декількох шахтарів він відновив міст, дістався до Боннерз Феррі та повернувся якраз вчасно, щоб лікар прийняв його першу дочку Роуз. Але це тривало цілісіньку ніч.

Це стало останньою краплею для Тули. З неї було досить хатини, досить шахти та досить Айдахо. Через кілька тижнів вони спакувалися у «Франклін», забрали Джо зі школи, поїхали до Сіетла та оселились у підвалі будинку батьків Тули на Алкі Пойнт. Уперше цього року вся сім'я зібралась під одним дахом.

Однаке справи не повернули на краще. Тула з іще одним немовлям, яке потребувало постійного піклування, не стала щасливішою в тісноті їхнього підвалу, ніж була в хатині. І знову Джо, здавалося, увесь час найбільше заважав і дратував її. Тому коли Гаррі отримав роботу механіка в лісозаготівельній компанії «Хама Хама» на каналі Худ, на відстані півдня їзди на захід від Сіетла на машині чи поромі, Джо теж довелося виселитися. Гаррі влаштував сина, все ще 10-літнього, жити з родиною Шварц недалеко від лісозаготівельного табору.

До 1925 року Гаррі накопичив трохи грошей на роботі в «Хама Хама» і сплатив початковий внесок за майстерню з ремонту

автомобілів і шин у Секвімі, на північному боці півострова Олімпік. Майстерня розташовувалася в самому центрі на вулиці Вашингтон, головній магістралі через усе місто, акурат на шляху всякого туриста, що мандрував із Сіетла в Порт-Анджелес або далі на півострів. Це здавалося вдалим місцем, окрім того, воно повертало Гаррі до роботи, яку він любив найбільше — порпатися в автомобілях. Уся сім'я переїхала в невелику квартиру над магазином. Джо вступив до школи Секвіма. Він проводив вихідні, допомагаючи батькові в роботі з автомобілями, пораючись із карбюраторами та навчаючись вулканізувати гуму, почасти, від палкого бажання практикувати свої все більші здібності до механіки, а частково через прагнення не мозолити очі Тулі. Коли мер Секвіма ущент розбив батькового «Франкліна», витріщившись на дівчину, що проходила повз, та розламав його дерев'яний каркас, він купив Гаррі нову модель, і той дав Джо старого «Франкліна», щоб хлопець міг вчитися, ремонтуючи його. Друга дочка, Поллі, народилася того ж року, й оскільки бізнес пішов на лад, Гаррі купив ферму — 65 гектарів землі із пнями від нещодавньої вирубки лісу на північний захід від міста. Там він почав власноруч зводити великий будинок.

Секвім простягнувся на широкому просторі прерії між покритими снігом Олімпійськими горами на півдні і широкою блакитною протокою Хуан-де-Фука на півночі. Острів Ванкувер було видно просто на горизонті. Розташована з підвітряного боку гір, укрита від штормів, що циркулюють на Тихому океані, з південного заходу ця місцевість була значно менш дощова, ніж більшість земель на заході Вашингтона, і небо було частіше блакитне ніж сіре. Клімат тут, насправді, був настільки посушливий, що перші поселенці знаходили кактуси, котрі росли в кількох місцях. Це було таке місто, де люди збиралися разом на вихідних, щоб будувати нову церкву, проводити недільні громадські заходи з морозивом чи постукати підборами, танцюючи кадрили у суботу ввечері. У Секвімі м'ясник також міг бути добровольцем-пожежником, котрий рятував ваш будинок чи комору від вогню, або сусідом, що допомагав відновити його. Це було місце, де тутешні жінки із сусіднього племені Джеймстаун С'Клаллам могли ділитися рецептами з дружиною протестантського пастора за чашкою кави в кафе Драйка, де старенькі мешканці сиділи перед поштовим відділенням у суботу, цвиркаючи коричневі пасма слини від

жувального тютюну в стратегічно розташовані плювальниці, де хлопчачки могли продавати поцуплені з місцевих городів дині Гонолулу Піту в його вантажівці з фруктами, припаркованій на вулиці Сіл, де дітлахи могли вештатись по м'ясному ринку Лемана й отримати безкоштовний хот-дог у булочці лиш тому, що виглядали голодними, або де вони могли зазирнути в аптеку Брайтона й дістати цукерку за те, що сказали «будь ласка».

Будинок, який заходився будувати Гаррі серед пнів за містом, став працею в безкінечному процесі. Зі зрошувального каналу, що витікав із сусідньої річки Дандженесс, Гаррі із допомогою Джо нелегально вирив канаву для відводу води. Далі батько спорудив лісопилку, яка живилася енергією від відведеної ним води. Він зрубав кілька кривих дерев, залишених лісозаготівельною компанією, що недавно позбулась своєї власності, та напиляв достатньо грубо порізаних колод для каркаса двоповерхового будинку і прилаштував кедровий сайдинг для його обшивки. Гаррі і Джо зібрали гладкі річкові камені з Дандженесс і ретельно звели величезний кам'яний камін. Будинок був ще тільки напівзавершений, коли батько вирішив продати автомайстерню і переїхати із сім'єю на ферму.

Протягом наступних кількох років Гаррі і Джо продовжували забивати цвяхи, як мали трохи часу. Вони побудували широкий ганок і сарай для дров, курник, що найближчим часом став домівкою для більш ніж 400 курей, і похилений корівник для доїння півдесятка корів, що паслися серед пнів. Гаррі змайстрував маховик і генератор для водяного колеса, що живило енергією його лісопилку, провів електричний дріт до будинку і підвісив лампочки під кроквами. Коли постачання води з арика зростало чи спадало, освітлення мерехтіло, вимикалось і вмикалось, то блимало яскравіше, то тьмяніло. Але йому ніяк не вдавалось закінчити будинок.

Для Джо стан будинку не мав жодного значення. Він знову отримав подобу рідного дому і новий світ для дослідження. Позаду будинку був луг майже на півгектара, вкритий влітку килимом із солодких суниць. Навесні вода текла по водяному колесу батька з такою силою, що вимила озерце майже 3 метри глибиною і 7 з половиною метрів довжиною. Незабаром лосось, сьомга і форель із Дандженесс проклали шлях угору по арику і збирались зграйками у ставку. Джо спорудив сітку на довгій жердині й щоразу, коли хотів риби на вечерю, просто

брав сітку, ішов за будинок, відбирав рибу та витягав її. Ліси відразу за фермою були повні ведмедів і пум. Це турбувало Тулу і змушувало, ясна річ, нервувати через маленьких дітей, але Джо був у захваті, коли чув, як ночами ведмеді з плескотом ловлять рибу в ставку або як верещать пуми, зустрічаючи своїх одноплемінників у темряві.

Джо був хорошим і популярним школярем. Однокласники вважали його доброзичливим, розкутим, завжди готовим пожартувати та веселим компаньйоном. Проте деякі з них, хто знав його краще, виявили, що він може раптом несподівано стати похмурим — ніколи не злостивим чи ворожим, але застережним, так ніби існувала та його частина, яку він хотів лишити недоторканою.

Особливо хлопець був улюбленцем міс Флатебо, вчительки музики. Завдяки обміну й щедрості кількох друзів, він незабаром заволодів пошарпаною колекцією старих струнних інструментів — мандоліною, кількома гітарами, старою укулеле і двома банджо. Сидячи на ганку після школи, а також щовечора, коли домашні завдання були зроблені, він займався музикою — хлопець терпляче й ретельно сам учився уміло грати на кожному з інструментів. Він узявся щодня носити одну з гітар у шкільний автобус. Джо сидів позаду, граючи і співаючи пісні, котрі любив, — гамірливі мелодії з актів водевілів, які чув по радіо, довгі комічні балади і сумні ритмічні ковбойські пісні. Він розважав інших школярів, приваблюючи їх цілими групами на задню частину автобуса, де вони слухали і співали разом із ним. Невдовзі він помітив, що має одну особливу шанувальницю, прегарну струнку дівчину на ім'я Джойс Сімдарс, із білявими кучерями, носом гудзиком і чарівною усмішкою, котра все частіше сідала поруч із ним, співаючи разом в ідеальній гармонії двох душ.

Для Джо Секвім ставав мало не раєм. Для Тули, проте, це було ще одне розчарування, лише незначне поліпшення у порівнянні з Боулдер-Сіті, підвалом її батьків чи квартирою над автомайстернею. Ув'язнена в напівзбудованому домі, оточеному гниючими пнями і дикими тваринами всіляких видів, вона почувалася, як завше, далекою від вишуканого життя, яке вона уявляла для себе. Усе, що було пов'язане з життям ферми, приголомшувало її: щоденне доїння корів, всюдисущий запах гною, невпинний збір яєць, щоденне чищення сепаратора вершків та завжди мерехтливі лампи, що звисали з крокв. Вона зневажала нескінченне рубання хмизу для розпалювання дров'яної

печі рано-вранці і пізно ввечері. А ще жінка була постійно роздратованою Джо, його друзями-підлітками та їхніми імпровізованими музичними групами на широкому ганку, що галасували вдень і вночі.

Усі ці нещастя, здавалося, зійшлися в один страхітливий момент одного туманного зимового ранку, коли Тула відвернулася від дров'яної печі із залізною сковородою, повною гарячого свинячого жиру, картоплі та цибулі, і заточилася об Гаррі-молодшого, який лежав на спині на підлозі. Вона впустила сковороду та її вміст просто на шию і груди хлопчика. Мати та син залементували водночас. Гаррі вибіг із дверей, зірвав із себе сорочку і кинувся у сніжний замет, але шкоди вже було завдано, його груди були жахливо обпечені й покрилися пухирями. Він вижив, але лише після того, як захворів на пневмонію, пролежав довгі тижні в найближчій лікарні та пропустив цілий рік у школі.

Після цього становище знову почало погіршуватися для всієї родини. Восени 1929 року в житті Джо з'явилася діра. Родинний дім Джойс Сімдарс згорів дотла в ніч на 29 вересня, у той час як сім'я була далеко. Джойс вислали жити з тіткою у Грейт-Фоллс, штат Монтана, поки будинок буде відновлений. Несподівано поїздка на автобусі до школи перестала бути тим, чим була раніше.

Через місяць прийшло значно серйозніше лихо. Сільське господарство США вже восени було в жахливому стані протягом якогось часу. Величезні надлишки пшениці, кукурудзи, молока, свинини та яловичини, що вироблялися на Середньому Заході, спричинили крах цін на сільськогосподарські товари. Пшениця давала прибутку тільки на одну десяту від того, що приносила 9 чи 10 років тому. В Айові за бушель (35 літрів) кукурудзи давали менше, ніж коштувала пачка жувальної гумки. І обвал цін став поширюватися на Далекий Захід. Справи в Секвімі ще не були такими поганими, як на Великих рівнинах, але стало досить важко. Фермі Ранців, як і безлічі інших по всій країні, досі насилу вдавалося залишатися прибутковою. Але взявши «Секвім Прес» за 30 жовтня і прочитавши про те, що відбулося в Нью-Йорку протягом останніх кількох днів, Гаррі і Тула Ранци зрозуміли з холодною впевненістю, що світ безповоротно змінився, та вони не будуть ще довго захищені від шторму на Уолл-стріт навіть у Секвімі, далекому північно-західному закутку країни.

Протягом наступних кількох тижнів події продовжували розгортатись у будинку Ранців на Сілберхорн-Роуд. Через тиждень після фінансового краху щодня на фермі почали з'являтися дикі собаки. Десятки сімей просто покинули свої будинки і ферми у Секвімі тієї осені, і багато хто залишав собак напризволяще. Тепер вони зграями ганялися за коровами по всій фермі Ранців, нещадно кусаючи їх за ноги. Ревучи, бідолашні корови незграбно тупали серед пнів, поки не виснажились та не перестали давати молоко, яке було основним грошовим продуктом ферми. Два тижні по тому норки прокралися до курника і загризли десятки курей, залишаючи їхні криваві трупи зваленими по кутках. За кілька днів вони зробили це знову, майже ніби як для спорту, і тепер виручка від яєць значно скоротилася. Гаррі-молодший пізніше скаже про події тієї осені: «Все просто завмерло у воді. Це було так, ніби хтось сказав Богу: «Переслідуй їх!»

Якось пізнього дощового вечора в листопаді шкільний автобус випустив Джо, коли п'ятьма вже обволікала будинок. Ідучи доріжкою до будинку, переступаючи через вибоїни, повні дощової води, Джо помітив «Франклін» батька, з працюючим двигуном та пір'їнами білого диму, що розліталися із вихлопної труби. Щось було прив'язане до даху автомобіля з тентом над ним. Наблизившись, він побачив, що молодші діти сидять на задньому сидінні серед валіз і дивляються на нього через запітнілі вікна. Тула сиділа на передньому сидінні, уп'явшись очима прямо перед собою та дивлячись на будинок, де на ганку стояв Гаррі, спостерігаючи, як підходить Джо. Хлопець піднявся сходами ганку. Обличчя батька було витягнуте і бліде.

— Що сталося, татку? Куди ми їдемо? — пробурмотів Джо.

Гаррі подивився вниз на дошки опалубки ганку, потім підняв очі й уп'явся поглядом у темний, вологий ліс поверх плеча Джо.

— Ми не можемо зостатися тут, Джо. Тут уже нічого не поробиш. Тула не залишиться, у жодному разі. Вона наполягає.

— Куди ми їдемо?

Гаррі повернувся, щоб зустрітися очима з Джо.

— Я не впевнений. Зараз у Сіетл, потім, можливо, в Каліфорнію. Але, сину, річ у тому, що Тула хоче, щоб ти зостався тут. Я хотів би лишитися з тобою, але я не можу. Маленьким дітям батько потрібен більше, ніж тобі. Ти в будь-якому випадку вже добре підріс.

Джо завмер. Погляд його сіро-блакитних очей прикипів до обличчя батька, несподівано порожнього й невиразного, як камінь. Приголомшений, намагаючись зрозуміти те, що він тільки-но почув, не в змозі говорити, Джо простягнув руку і поклав її на необтесані кедрові перила, намагаючись здобути рівновагу. Дощова вода, що стікала з даху, розбризкувалась унизу в бруді. Шлунок Джо рвонувся. Нарешті, він пробурмотів: «Але чи не можу я просто поїхати з тобою?»

— Ні. Це не спрацює. Послухай, синку, чи не єдина річ, яку я насправді зрозумів про життя — це те, що якщо ти хочеш бути щасливим, маєш навчитися стати щасливим самотійно.

Із цими словами Гаррі ступив назад до машини, заліз у неї, закрив двері і поїхав униз по доріжці. На задньому сидінні Майк і Гаррі-молодший заглядали через овальне дзеркало заднього вікна. Джо дивився, як червоні задні фари віддалялися та зникали в темній завісі дощу. Він повернувся, зайшов до будинку і зачинив за собою двері. Усе це зайняло менше від п'яти хвилин. Дощ тепер гримів по даху. Будинок був холодний і вогкий. Лампи, що звисали з крокв, спалахнули на мить. Потім потьмяніли та залишились погаслими.

Дощ усе ще дріботів об дах напівзбудованого будинку в Секвімі, коли Джо прокинувся наступного ранку. Вночі прилетів вітер і стогнав у верхівках смерек за домом. Джо лежав у ліжку протягом тривалого часу, слухаючи вітер, згадуючи ті дні, які він провів, лежачи в ліжку в мансарді тітки в Пенсильванії та слухаючи з віддалі скорботний звук поїздів, зі страхом і самотністю, що обтяжували його, тиснули на груди та штовхали на матрац. Те відчуття повернулось. Він не хотів вставати, його навіть не обходило, чи він коли-небудь встане.

Однак, врешті-решт, він підвівся, розпалив багаття в дров'яній печі, поставив воду кип'ятитися, посмажив бекон і зробив собі каву. Дуже поволі, поки він з'їв бекон, та кава прояснила розум, запаморочення в голові почало зникати, і Джо зрозумів, що підходить до нового осмислення. Він відкрив очі і вхопився за нього, збагнув усе відразу і з'ясував, що воно прийшло разом із запеклою рішучістю, відчуттям наростаючого вирішення. Він був утомленим від того, що опинився в такому становищі — наляканий і ображений, покинутий, безкінечно питаючи себе, чому. Що б не трапилося на його шляху, він не збирався допустити, щоб будь-що подібне повторилося. Відтепер він ітиме своїм власним шляхом, знайде свою власну дорогу до щастя,

як і сказав його батько. Він доведе своєму батькові і собі, що може зробити це. Він не стане відлюдником. Джо занадто любив інших людей для цього, і друзі могли допомогти йому відвернути самотність. Він ніколи не дозволить собі знову залежати ні від них, ні від своєї сім'ї, ані від будь-кого іншого у власному відчутті того, ким він є. Він виживе і зробить це самотійно.

Запах і смак бекону потужно стимулювали апетит, і він усе ще був голодним. Джо встав і почав копирсатись у кухні, щоб провести інвентаризацію. Там знайшлося не так багато — кілька пакетів вівсянки, банка маринованих огірків, трохи яєць від курей, що пережили атаки норок, півголовки капусти і трохи болонської ковбаси в холодильнику. Не бозна-скільки для 15-річного хлопця, який уже наближався до зросту 1.80 метра.

Він приготував трохи вівсянки і сів думати далі. Батько завжди вчив його, що кожна проблема має рішення. Але він завжди підкреслював, що іноді рішення було не там, де люди зазвичай очікували на нього, що, можливо, доведеться заглядати в найнесподіваніші місця та думати по-новому і творчо, щоб знайти відповіді, які шукаєш. Він пам'ятав про гриби на гнилих пнях у Боулдер-Сіті та зрозумів, що зможе вижити самотужки, якщо просто буде насторожі й триматиме очі відкритими для можливостей та не дозволить, щоб його життя диктувалося думкою інших людей про те, що він мав робити.

Протягом наступних кількох тижнів і місяців Джо почав учитися повністю самотійно піклуватися про себе. Він забив залізні стійки в землю, щоб укріпити курник проти майбутніх нападів норок, і цінував ті кілька яєць, які збирав щоранку. Хлопець промишляв у мокрих лісах за грибами і завдяки недавнім дощам назбирував їх цілі корзини — гарних рифлених помаранчевих лисичок і жирних, м'ясистих королівських боровиків — та смажив на свинячому жирі, який Тула зберігала в бляшанці. Він зібрав останні осінні ягоди ожини, виловив сіткою останню рибу зі ставка за водяним колесом, зривав крес-салат, додавав ягоди і готував із них салати.

Проте ягід і крес-салату вистачило лише на деякий час. Було ясно, що йому потрібні якісь гроші в кишені. Він їхав до центру міста в старому залишеному батьком «Франкліні» і паркував його на вулиці Вашингтона, де сидів на капоті, грав на своєму банджо і співав,

сподіваючись на зайві дрібні гроші від перехожих. Але незабаром виявилось, що у 1929 році не було такого поняття, як зайві дрібні гроші.

Катастрофа почалася на Уолл-стріт, але швидко підкосила все суспільство від узбережжя до узбережжя. Центр Секвіма спорожнів. Державний банк міста ще був на плаву, але його падіння було справою кількох місяців. Що далі, то більше магазинів щодня забивали дошками свої вітрини. Поки Джо співав, собаки сиділи довкола на дерев'яних тротуарах, ліниво спостерігаючи за ним та вичісуючи бліх під дощем. Чорні автомобілі мчали вниз ґрунтовою вулицею, підскакуючи на брудних вибоїнах та розбризкуючи струмені коричневої води, але водії приділяли Джо мало уваги. Чи не єдиною публікою, на яку він міг розраховувати, був бородатий персонаж на прізвисько «божевільний росіянин», котрий тинявся вулицями Секвіма босоніж, бурмочучи собі під ніс увесь час, скільки його пам'ятали.

Джо занурився глибше у свою уяву. За кілька місяців до того він і його друг Гаррі Секор виявили на річці Дандженесс місце, де величезні королівські лососі, деякі більші від метра завдовжки, залягали в глибокій, зеленій, закрученій заплаві, чекаючи на метання ікри. Джо знайшов у сараї гак та почав приховано носити його із собою.

Одного туманного раннього ранку в суботу він та Гаррі пробралися через стікаючі краплями зарості тополь і вільх, що обрамляли Дандженесс, уникаючи лісника, який регулярно патрулював річку під час сезону ікрометання лосося. Вони вирізали товсту жердину з молоді вільхи, приладнали до неї гак та нишком підійшли до швидкої холодної річки. Джо зняв черевики, закатав штани і тихо пробрався до порогів на мілководді вгорі за течією від заплави. Коли Джо зайняв позицію, Гаррі почав кидати велике річкове каміння в заплаву і бити палицею по поверхні води. У паніці риба кинулася вгору за течією до Джо на мілководді. Щойно замиготіли лососі, Джо спрямував багор на одного з найбільших із них, встромив жердину у воду і спритно зловив рибу під зябра, де гачок не залишить примітних знаків. Тоді, серед шуму і плескоту, він ступнув із води й витяг лосося, що метався на гачку, нагору на гальку берега.

Джо бенкетував лососем того вечора на самоті в будинку. Згодом він заходився перетворювати браконьєрство на лосося на бізнес.

Кожної суботи пообіді Джо пішки долав 5-кілометровий маршрут до міста з одним або кількома величезними лососями, перекинутими через плече на вербовому пруті, і їхні хвости волочилися по пилюці позаду нього. Він доставляв улов до задніх дверей м'ясного ринку Лехмана та різних домогосподарств по всьому Секвіму, де продавав їх за готівку чи обмінював на вершкове масло, м'ясо, бензин для «Франкліна» або на будь-що, чого потребував на тому тижні, урочисто й по-доброму запевняючи своїх клієнтів, що так, дійсно, він упіймав рибу на гачок з волосінню, чесно й справедливо.

Пізніше тієї зими він знайшов іншу можливість для бізнесу. Сухий закон був у повному розпалі, а Канада — заледве у 24 кілометрах через протоку Хуан-де-Фука, тому Секвім був живим портом ввезення алкоголю усіх видів. Багато що із ввезеного прямувало до магазинів та барів Сіетла, що незаконно торгували спиртними напоями, але один бутлегер спеціалізувався на місцевих замовниках. Байрон Ноубл із ревом в'їжджав у передмістя Секвіма щоп'ятниці ввечері на довгому, гладкому чорному «Крайслері» і розставляв плоскі фляжки, наповнені джином, ромом або віскі за певними стовпами огорожі, де його клієнти знали, що шукати. Незабаром Джо і Гаррі Секор також знали, де їх шукати.

Одягнені в темний, важкий одяг, морозними ночами вони ішли слідом за Ноублом по його нічному маршруту, виливаючи вміст обраних фляжок у банки для фруктів і підмінюючи алкогольний напій кульбабовим вином, котре варили самі в сараї Джо. Таким чином, вирішили вони, клієнтам Ноубла буде здаватися, що вони просто отримали погану партію самогону, радше ніж хтось украв товар. Але хлопці були обережними та не крали занадто часто в тому ж самому місці, побоюючись, що Ноубл або його клієнти можуть залягати в кущах, чекаючи на них із дробовиком. Після нічної роботи Джо потайки доставляв банки для фруктів, наповнені якісним товаром, до стовпів огорожі своїх власних, обережно залучених клієнтів.

Коли він не займався браконьєрством риби або крадіжкою випивки, Джо працював на будь-якій законній роботі, яку лишень міг знайти. Він копав тунелі під пнями на пасовищах своїх сусідів і викорчовував їх із землі довгими залізними прутами. Коли викорчовування не спрацьовувало, він запихав під них палички динаміту, запалював шнур і біг, як скажений, поки динаміт розривав пні і здимав чорний шлейф

бруду й каміння високо в повітря. Він горбився і шкріб лопатою, копаючи арики вручну. Двосічною сокирою з довгою ручкою він розрубав масивні кедрові колоди на бруси для огорожі, що сплавлялись по Дандженесс навесні. Він рив колодязі. Він будував комори, повзаючи на кроквах і забиваючи цвяхи. Він вручну заводив сепаратори вершків і тягав 55-кілограмові бідони з молоком і вершками на молочних фермах, завантажуючи їх на ваговози для доставки на «Кооперативний маслозавод Дандженесс-Секвім». Коли настало літо, він гарував під блакитними небесами на засушливих полях довкола Секвіма, косячи сіно, складаючи його на вози і піднімаючи тоннами на горища в коморах своїх сусідів.

У всьому цьому Джо постійно ставав сильнішим та дедалі більш самостійним. Попри все, він залишився у школі і отримував гарні оцінки. Наприкінці дня, однак, хлопчина стоїчно залишався наодинці, повертаючись щовечора в порожній напівзбудований дім. Він усамітнено їв, сидячи на одному кінці великого обіднього столу, за яким його родина раніше збиралася на галасливі вечери. Щовечора він мив одну тарілку, яку використовував, витирав насухо і клав назад на її місце на вершині стосу тарілок, залишених Тулою в кухонній шафі. Згодом сідав за старе піаніно своєї матері у вітальні, натискав клавіші та наповнював простими мелодіями темні й порожні простори будинку. Часом хлопець виходив на ганок, грав на банджо і тихо співав собі під ніс.

У наступні місяці Джо полював за новими можливостями в Секвімі. Внизу Сілберхорн Роуд він знайшов роботу на неповний день, допомагаючи своєму старшому сусідові Чарлі МакДональду. Той заробляв на життя рубкою величезних тополь, які росли на галькових заплавах уздовж річки Дандженесс. Робота була каторжна. Тополі були настільки великі, а їх діаметр настільки широкий, що іноді за годину або й більше Джо і Чарлі спробувалися звалити лише одне дерево, тягаючи двометрову пилу для двох уперед і назад через м'яку білу серцевину. Навесні, коли соки текли по стовбуру, пилка злітала із пнів на метр, а то й вище, у повітря, після того як дерево нарешті перекидалося. Потім Джо і Чарлі обрубували сокирами всі гілки, знімали кору довгими залізними прутами і впрягали тяглових коней Чарлі, Фріца і Діка, щоб витягти колоди з лісу та відправити на целюлозний завод у Порт-Анджелесі.

Чарлі був отруєний газом у Першій світовій війні, тож його голосові зв'язки були майже знищені. У кращому випадку він міг спромогтися на хрип і шепіт. Коли вони працювали разом, Джо дивувався, як Чарлі міг змусити великовагових тяглових коней виконувати його накази ледь чутним «но» або «хо» чи нерідко просто свистом і кивком голови. Чарлі давав сигнал, і Фріц та Дік в унісон присідали на круп, поки він прив'язував їх один до одного. Він віддавав наступний сигнал, і обидва піднімались та тягли так, ніби були одним конем, настільки їхні рухи були точно синхронізованими. І вони тягли від усієї душі. Коли коні працювали таким чином, Чарлі сказав Джо, що вони можуть тягти набагато більше ніж удвічі від того, що кожен міг би тягти поодиноці. Вони тягнутимуть, сказав він, поки колода не зрушиться, упряж не порветься, або не відмовлять їхні серця.

Через певний час Джо почав деколи вечеряти із сім'єю МакДональдів в обмін на його працю. Він швидко став надзвичайно популярним серед їхніх дочок передпідліткового віку Маргарет і Перлі. Залишаючись часто після вечері допізна, Джо бринькав на банджо і співав для дівчаток або, лежачи на плетеному килимі в передній вітальні, грав із ними в доміно, маджонг або бирюльки.

Незабаром він знайшов ще один спосіб заробити кілька доларів, водночас розважаючись. Він і двоє його шкільних друзів, Едді Блейк і Ангус Хей-молодший, сформували музичний ансамбль-тріо, у якому Джо грав на банджо, Едді на барабанах і Ангус на саксофоні. Тріо грало джазові мелодії в антрактах у Олімпійському кінотеатрі Секвіма в обмін на можливість дивитися фільми. Вони також грали кадрили на танцях у Грейндж Холлі в Карлсборзі. По суботах увечері вони грали в танцювальному залі в сусідньому Бліні, де фермер, додавши кілька рядів електричних ламп, перетворив свій курник у найпопулярніше місце для танців у Секвімі. Дівчата проходили сюди безкоштовно, а хлопці платили 25 центів, але Джо і його колеги не сплачували за вхід, коли виступали. Це багато важило для Джо. Кілька тижнів тому Джойс Сімдарс повернулася з Монтани, і безкоштовний вхід означав, що він міг дозволити собі взяти її на побачення. Але незабаром хлопець, на свій превеликий жаль, зрозумів, що їй рідко дозволяють виходити, лише коли мама могла її супроводжувати, манірно й пильно їдучи на

широкому плюшевому задньому сидінні «Франкліна», контролюючи небезпечну територію.

Чи не єдине у світі, чого прагнула Джойс Сімдарс, це щоб її мати стала менш пильною.

Джойс Сімдарс у 16 років

Побут у сім'ї Сімдарсів був аскетичний, а виховання Джойс — суворе. Походячи з німецьких і шотландських іммігрантів, котрі оселилися в Секвімі як першопоселенці, обоє батьків вважали, що робота була самоціллю, виправляючи норовливу душу, і її кількість ніколи не буває зовеликою. Батько Джойс, насправді, був близький до того, щоб загнати себе роботою до смерті. Страждаючи від

збільшеного серця і запального ревматизму, тим не менш, він продовжував орати свої поля в старомодний спосіб, управляючи мулами. Під кінець його життя мули більш-менш волочили його по полю від раннього світанку до вечора, іноді шість днів на тиждень протягом посівної.

Але саме мати Джойс і, зокрема, її релігійні погляди, найбільше пригнічували Джойс. Енід Сімдарс гаряче підтримувала обмеження християнської науки, віри, яка вчила, що матеріальний світ і все те зло, яке оселилося в ньому, є ілюзорними, що єдина реальність — духовна. Це означало, серед іншого, що молитва і тільки молитва може зцілити недуги, такі як ревматизм, що завдавав болю батькові Джойс, і що лікарі були марним витрачанням часу. Це також значило дещо, від чого Джойс дедалі більше страждала як особистість, що дорослішою вона ставала. Енід вірила, що існує тільки «хороша Джойс», що «погана Джойс» не може існувати з богословської точки зору, та що будь-яка такого роду особа, котра може з'явитися, є за визначенням самозванцем під виглядом її дочки. Коли Джойс погано поводитися, вона просто переставала існувати для матері. Погану Джойс примушували сидіти в кріслі і в жодному разі не помічали її присутності. Їй не дозволяли залишити крісло, поки хороша Джойс мимоволі не з'явиться знову. Відтак Джойс провела добрячу частину свого дитинства в боротьбі з уявленням, ніби будь-яка грішна думка або погана поведінка з її боку означала, що вона не гідна любові й по суті перебуває під неминучою загрозою припинити своє існування. Багато років по тому вона згадувала це, сидячи в кріслі, ридаючи та впевнюючись знову й знову у думці: «Але я все ще тут. Я все ще тут».

Якщо й був у неї прихисток, то скоріше вона знаходила його в праці надворі ніж у будинку. Джойс терпіти не могла хатню роботу, почасти тому, що їй не було кінця-краю в домашньому господарстві Сімдарсів, і певною мірою тому, що ця праця утримувала її під ковпаком пильного ока матері. Не допомагало й те, що з підліткового віку Джойс почала страждати на артрит — очевидно, генетичний подарунок від батька. Нескінченне миття посуду, чищення підлоги і витирання вікон були тими частими видами роботи, від яких посилювався біль у її руках і зап'ястях. Щоразу, коли вдавалося, вона вислизала на вулицю — попрацювати на городі або попоратися біля худоби з батьком. Він був не дуже щедрий на любов до доньки, більш

схильний балувати сімейного пса ніж когось зі своїх дітей, але принаймні завжди, здавалось, приховано тішився її присутністю поряд, і для Джойс фермерська праця батька була цікавіша, ніж домашня. Часто вона полягала у вирішенні практичних завдань або створенні чогось нового, і це значно приваблювало її та розвивало розумову допитливість, яка вже зробила її надзвичайно успішною студенткою у школі, ба навіть, ерудиткою. Вона завжди була готова вникати глибоко в те, що зачіпало її цікавість, починаючи з фотографування й закінчуючи латиною. Дівчина любила логіку, любила розбирати речі на частини та складати їх назад до купи, чи то був виступ Цицерона, чи вітряк. Проте наприкінці дня посуд і багато іншої домашньої роботи та пильне око матері завжди чекали на Джойс у похмурих і тісних межах будинку.

І тому, коли Джойс уперше зустріла Джо Ранца, котрий сидів у задній частині шкільного автобуса, бринькав на гітарі, співав якусь веселу пісню і саяв широким білим зубастим оскалом, коли вона вперше почула його сміх і помітила веселинки в його очах, як той поглянув на неї через прохід, він привабив її, адже в ньому дівчина відразу побачила вікно у ширший і сонячніший світ. Хлопець, здавалося, був утіленням самої свободи.

Вона знала, як склалися його обставини, знала, яким було його існування на грані, та якими бідними були його перспективи. Вона знала, що багато дівчат відвернулися би від такого хлопця, та що, можливо, вона мала б зробити так само. Але що більше вона спостерігала, як він справлявся з тими обставинами, яким сильним та винахідливим був, як він, так як і вона, любив виклики у вирішенні практичних проблем, то сильніше захоплювалася ним. Свого часу дівчина також прийшла до розуміння, що він, як і вона, жив із невпевненістю, що невпинно гризла його серце. Найбільше вона дивувалася й раділа простому та незаперечному факту, що він, здавалося, турбувався про неї таку, як вона була, добру чи погану. Поступово вона вирішила, що коли-небудь знайде спосіб компенсувати те, як світ досі обходився із Джо Ранцом.

Улітку 1931 року Джо отримав лист від свого брата Фреда, на той час викладача хімії середньої школи імені Рузвельта в Сіетлі. Фред хотів, щоб Джо приїхав у Сіетл пожити з ним і Тельмою та ходити останній навчальний рік до його школи. Якщо Джо закінчить такий

високошанований заклад, як школа імені Рузвельта, сказав Фред, він запросто зможе вступити до університету Вашингтона. А звідти все в житті може виявитися можливим.

Джо був обережним. Відколи Фред уперше забрав його в Нез-Перс, як йому було 5 років, Джо завжди відчував, що Фред був трохи авторитарним та, можливо, надто рішуче налаштованим направити Джо в житті та допомогти в скруті. Здавалося, Фред довго думав, що молодший брат був дещо невмілим і його потрібно настановити на певні речі. Тепер, коли Джо, нарешті, почав ставати на ноги та робив це самостійно, він зовсім не був упевненим, що хоче, аби Фред чи будь-хто інший розповідали йому, як він має влаштувати своє життя. Він також не був певним, що хотів би жити із сестрою-близнючкою Тули. І, в дійсності, раніше він не подумував вступати до університету. Однак коли Джо розмірковував над листом Фреда, ця думка почала посідати місце в його голові. Він завжди був хорошим учнем, жадібно зацікавленим у численних предметах, та вподобав ідею перевірки своїх інтелектуальних здібностей. Більше того, він добре знав, що ніколи Секвім не дасть йому шлях у майбутнє, яке почало складатися в його уяві, — майбутнє, зосереджене на Джойс Сімдарс і власній сім'ї. Щоб домогтися цього, знав він, йому доведеться залишити Джойс, принаймні зараз.

Зрештою, він забив дошками будинок у Секвімі, сказав Джойс, що повернеться наприкінці навчального року, сів на пором до Сіетла, оселився з Фредом і Тельмою та почав навчатися в школі імені Рузвельта. Це був дивний поворот: уперше з тих пір, як пам'ятав себе, він мав три щедри прийоми їжі на день і жодної роботи, окрім відвідання школи та вивчення своїх захоплень. Він накинувся на перше і друге одразу. І знову Джо досяг успіху в класі та швидко проклав шлях до почесного списку декана. Він приєднався до пісенного клубу й насолоджувався можливістю співати, виступати в п'єсах і грати музику. Також хлопець записався на чоловічу гімнастику, де величезна міць верхньої частини тіла зробила його видатним спортсменом на кільцях, різновисоких і паралельних брусах. Зрештою, ввечері він іноді виходив у місто з Фредом і Тельмою, їв у справжніх ресторанах, які показували в голлівудських фільмах, навіть ходив на мюзикли в театр «П'ята авеню». Джо здавалося, це привілей і життя надзвичайної легкості, та підтверджувало те, про що він довго думав.

Юнак хотів від життя чогось більшого ніж те, що міг запропонувати Секвім.

Одного дня навесні 1932 року, коли Джо тренував «гіганти» на різновисоких брусах у гімнастичній залі, він зауважив високого чоловіка в темному сірому костюмі і фетровому капелюсі, котрий стояв у дверях і пильно спостерігав за ним. Чоловік зник, але кількома хвилинами пізніше Фред увійшов до зали і покликав Джо до дверей.

«Чоловік просто прийшов до мого класу і спитав, хто ти, — мовив Фред. — Сказав, що він з університету. Він дав мені це. Сказав, ти маєш знайти його, коли дістанешся до університету. Він певен, що зможе знайти застосування для такого хлопця, як ти».

Фред простягнув Джо картку, і хлопець поглянув на неї:

ЕЛВІН М. УЛЬБРІКСОН
ГОЛОВНИЙ ТРЕНЕР КОМАНДИ
УНІВЕРСИТЕТУ ВАШИНГТОНА
ДЕПАРТАМЕНТ АТЛЕТИКИ

Джо на мить замислився над карткою, потім підійшов до своєї шафки і поклав її до гаманця. Не завадить спробувати. Веслування не могло бути важчим за вирубування тополь.

До літа 1932 року Джо закінчив із відзнакою школу імені Рузвельта і повернувся в Секвім. Якщо він дійсно збирається вступати до університету, необхідно буде нашкребти достатньо грошей на оренду, книжки і навчання. У хлопця зайняло цілий рік заробити досить коштів для першого курсу навчання. Він подбає про другий рік, і третій, і четвертий пізніше. Джо радів поверненню додому. Як він і побоювався, у Сіетлі Фред направляв кожен його крок. Це робилося з найкращих намірів, був упевнений Джо, але він задихався від безперервних зауважень та порад буквально у всьому, починаючи з того, які предмети вивчати, і закінчуючи тим, як зав'язувати краватку. Фред навіть запропонував, щоб він ходив на побачення з певними дівчатами зі школи імені Рузвельта, припускаючи, що дівчина Сімдарсів у Секвімі, либонь, трохи селючка, і що, можливо, Джо має цілитися вище, на міських дівчат. І було ще дещо. Як минув рік, Джо поступово почав підозрювати, а згодом упевнив себе, що Фред і Тельма точно знали, де його батько, мачуха, зведені брати і сестри, і

що вони недалеко. Бували уривки підслуханих бесід, різко перервані теми розмов, квапливо відведені погляди, телефонні дзвінки, що здійснювались приглушеним голосом. Джо розмірковував над тим, щоб прямо оголосити їм про свою упевненість, але завжди передумував, відганяючи цю тему з голови. Останнє, що він хотів би знати, це те, що його батько був поруч і не докладав жодних зусиль, щоб зв'язатися з ним.

У Секвімі Джо безупинно працював. Він вважав себе щасливчиком, коли йому вдалося отримати роботу в Цивільному корпусі охорони довкілля з укладання асфальту на новому Олімпійському шосе за 50 центів на годину. Гроші були достойні, але праця — жорстока. По вісім годин на день він перелопачував паруючий асфальт із вантажівок і розрівнював його перед паровими катками, і безжалісне тепло, що підіймалося від чорного асфальту, зливалося з жаром сонця над головою, ніби змагаючись, котре джерело спекоти вб'є його першим. На вихідних він знову косив сіно з Гаррі Секором і копав арики для місцевих фермерів. Узимку хлопець повернувся до лісу з Чарлі МакДональдом, рубав тополі, прив'язував їх до тяглових коней і волочив із лісу по снігу та ожеледі.

Але була й рятівна благодать. Майже кожного дня тепер Джойс виходила зі шкільного автобуса на Сілберхорн, унизу біля річки, а не біля свого будинку на Хеппі Веллей. Вона бігла через ліс у пошуках Джо. Коли дівчина знаходила його, Джо завжди міцно обіймав її, пахнучи, як вона пам'ятатиме ще 70 років по тому на смертному одрі, мокрим деревом, потом і солодкою здичавілістю свіжого повітря.

Одного променистого дня наприкінці квітня вона поспішала до Джо, як зазвичай. Коли Джойс знайшла хлопця, він узяв її за руку і повів до невеликого луку серед тополь на південному березі Дандженесс. Джо всадовив дівчину на траву і попросив почекати хвилю. Він відійшов десь на метр, сів і почав ретельно оглядати землю, перебираючи траву. Джойс знала, що він робить. Юнак завжди мав надприродну здатність знаходити чотирилисники конюшини та любив дарувати їх дівчині як невеличкі знаки його прихильності. Те, як легко він їх знаходив, спантеличувало її, але він завжди казав їй, що це аж ніяк не питання удачі, а всього лише вміння тримати очі відкритими. «Ти не зможеш знайти чотирилисник конюшини лише в одному-єдиному випадку, — любив говорити він, — коли перестанеш

шукати його». Їй це дуже подобалось. Це узагальнювало в кількох словах те, що вона найбільше любила в ньому.

Вона відкинулася на траву й заплющила очі, насолоджуючись теплом сонця на обличчі і ногах. Через деякий час, швидше, ніж зазвичай, вона почула, що Джо наближається. Вона сіла й усміхнулася йому. «Знайшов одного», — сказав він, сяючи.

Хлопець простягнув кулак, і вона потягнулася, щоб узяти конюшину. Але коли він повільно розкрив долоню, побачила, що він тримає не чотирилисник, а золотий перстеник із невеликим, але бездоганим діамантом, що іскрився у рідких променях весняного сонця.

Першокурсники на «Старому Нероні»

Розділ 5

Веслування, либонь, є найжорсткішим із видів спорту. Після того, як починаються перегони, немає ні тайм-аутів, ані замін. Тут випробовуються межі людської витривалості. Тому тренер має поділитися секретами особливого роду витривалості, що походить від розуму, серця і тіла.

— Джордж Йомен Покок

Щойно осінь 1933 року пішла на спад, денні температури в Сіетлі понизились до 4 градусів тепла, а вечірні — до 6 градусів морозу. Завше похмурі небеса почали безжально дощити. Кусючі вітри дули з південного заходу, піднімаючи легіони білих баранців на озері Вашингтон. 22 жовтня штормові вітри позривали таблички з будівель у центрі міста, розметали плавучі будинки по озеру Юніон і призвели до того, що довелося рятувати 33 людей із кількох прогулянкових суден, розкиданих штормом на Пьюджет-Саунд.

Для хлопців, котрі все ще конкурували за місця в команді новачків, погіршення погоди означало нові види мордувань, коли вони працювали на веслах на борту «Старого Нерона». Дощ тарабанів по непокритій голові і плечах. Весла ляскали по збурених вітром хвилях, піднімаючи стовпи крижаних бризок, які віяли їм в обличчя і жалили очі. Руки німили так сильно, що хлопці ніколи не були певні, чи тримають весла в належному положенні. Від холоду вони не відчували ні вух, ні носа. Крижана вода в озері під ними, здавалося, висмоктувала з них тепло і енергію швидше, ніж вони могли їх виробляти. М'язи, що нили від болю, корчилися в судамах щойно вони припиняли рухати ними. І хлопці відпадали, як мухи.

До 30 жовтня первісний склад із 175 юнаків скоротився до 80, що змагалися за місце в перших двох човнах першокурсників. Мали також бути третій і четвертий човни, але ніхто з їхнього складу, ймовірно, не встиг би взяти участь у перегонах навесні чи досить швидко увійти до університетської команди в кінцевому підсумку. Том Боллес вирішив,

що настав час перевести найкращих із них зі «Старого Нерона» на гоночні баркаси. Джо Ранц і Роджер Морріс були серед тих, кого він обрав.

Гоночні баркаси були дуже подібні до гоночних човнів, у які так прагнули потрапити хлопці, але вони були на десяток сантиметрів ширші, мали пласкіші днища і кілі. Значно стійкіші, ніж гоночні човни, вони, однак, були ексцентричними суднами, що легко перекидалися й важко маневрували. Те, що було правдою раніше, залишалось такою і тепер: хлопці мали освоїти абсолютно новий набір навичок, щоб бодай лишатися в них у вертикальному положенні. Наразі достатньо було просто перебраться зі «Старого Нерона» в судно, подібне до гоночного човна, і Джо аж розпирало від гордості, коли він уперше сів у баркас і закріпив свої ноги в упорах.

Як для Джо, так і для Роджера, пересісти в гоночний баркас було солодкою винагородою за дні, що були від самого початку університетських занять такими безжалісно довгими та висмоктували всі сили. Кожен будній день Роджер брів пішки 4 кілометри від дому своїх батьків у Фремонті до університету, де займався в інженерному класі, поки не починались тренування команди, і коли вони закінчувались, повертався додому, щоб допомогти по господарству і зробити домашні завдання. Вечорами по п'ятницях та суботах, щоб оплатити навчання і допомогти сім'ї із фінансами, він грав на саксофоні та кларнеті у свінговому ансамблі «Блакитні ліри», створеному ще в середній школі. У вихідні він працював у сімейному бізнесі, «Трансферній компанії «Франклін», піднімаючи та спускаючи дивани, ліжка й піаніно в будинках по всьому місту. У той час майже половина іпотечних кредитів в Америці була несплачена, тисячі продажів закладеного майна відбувалися щодня, і нерідко це була дуже сумна робота, адже він перевозив сім'ї з будинків, на придбання яких вони працювали все життя. Надто часто люди стояли з порожніми очима, а жінки плакали в під'їздах, коли Роджер підіймав на вантажівку останні з їхніх пожитків, призначених для перевезення не до іншого будинку, а до аукціонного дому. Щоразу, коли це відбувалося, Роджер шепотів коротку молитву подяки, що досі його власній сім'ї вдавалося втриматися у своєму будинку. Як і багато інших сімей, вона скотилася за кілька коротких років зі зручного, безпечного життя середнього класу до існування, коли кожен

наступний цент, здавалося, зароблявся значно складніше ніж попередній. Але принаймні вони все ще мали власний дім.

Роджер був кумедним на вигляд парубком — дещо непривітним, схильним говорити прямо, майже грубо. З ним було не просто заприятелювати, але іноді Джо сидів із ним разом у їдальні. Вони деколи перемовлялися між собою, переважно недолжно обговорюючи свої інженерні заняття. Часто-густо, проте, хлопці їли в тиші. Здавалося, між ними виростала незначна, невисловлена павутинка прихильності та поваги, але в інших випадках Джо не відчував себе надто спорідненим із більшістю хлопців на човновій станції. Навіть тепер, коли найохайніше одягнені хлопчики пішли, він, як і раніше, почувався затиснутим у лещата боротьби за виживання. Він завжди ходив у тому самому м'ятому светрі, єдиному, яким володів, і майже щодня лунали єхидні зауваження щодо цього в роздягальні. «Бродяга Джо, — сміялися хлопці, — як життя внизу в Гувервіллі? Ти намагаєшся ловити метеликів цією штукою, Ранц?» Джо взявся приходити рано, щоб переодягтися у форму для веслування до того, як з'являться інші.

Кожного дня він поспішав після інженерних занять на тренування веслувальної команди. Негайно опісля він знову біг, цього разу на роботу в студентський спортивний магазин, де працював до опівночі, продаючи все — від шоколадних батончиків до того, що магазинна реклама заради пристойності називала «оті охоронці життєво важливих зон». Під дощем і в темні він плентався після роботи вгору по Юніверсіті Авеню до Юнацької християнської асоціації, де працював двірником в обмін на невеличку, схожу на клітку кімнату, куди поміщались лише стіл і ліжко. Вона була лише одною з лабіринту таких кімнат, відгороджених у переобладнаному підвалі для зберігання вугілля. Вогкі, брудні номери вміщали унікальну колекцію студентів, як чоловіків, так і жінок. Серед них був не по роках розвинений і приголомшливо молодий театральний студент на ім'я Френсіс Фармер, на якого менш ніж два роки по тому інші будуть дивитися на кіноекрані. Але мешканці підвалу мало спілкувались між собою, і для Джо його кімната була навряд чимось більшим ніж місцем, де можна зробити домашні завдання та простягнути ниюче тіло на кілька годин, перш ніж податися вранці знову на заняття. Це аж ніяк не скидалося на те, що можна було б назвати домом.

Якою б виснажливою не була осінь 1933 року для Джо, у ній існували не лише сама робота і самотність. Джойс була поруч, і це було розрадою.

Вона приїхала до Сіетла, щоб бути із Джо, але також для втілення своїх власних мрій. Її академічні успіхи налаштували її на курс, відмінний від того, що визначали для себе більшість фермерських дівчат, із якими вона ходила до школи в Секвімі. Вона не шукала кар'єри за межами дому, а хотіла рости дітей і робити це дуже добре. Але вона не мала жодного наміру жити життям її матері, у якому хатня робота визначала і обмежувала горизонт її світогляду. Вона хотіла жити розумом, і університет був її квитком у таке життя.

За іронією долі, проте, єдиний шлях до її мети лежав через ще більшу кількість хатньої роботи. Вона зійшла з порому та прибула до центру Сіетла у вересні, відчайдушно потребуючи місця для проживання та роботи, щоб платити за навчання, їжу і книги. Вона вступила до університету і скоро оселилася з тіткою Лаурою. Але незабаром стало ясно, що в такі важкі часи годувати ще один рот було небажаним навантаженням на вже й так вичавлений бюджет тітки. Протягом наступних двох тижнів Джойс щоранку вставала на світанку й поспішно переглядала всі мізерні пропозиції в оголошеннях рубрики «Потрібна допомога» в «Сіетл Пост-Інтеллідженсері». Багато днів підряд з'являлись менш ніж по півдесятка таких пропозицій, супроводжувані довжелезними колонками численних оголошень «Шукаю роботу».

Окрім живого розуму, усе, що Джойс могла б запропонувати світові роботодавців, було її вміння робити те, що вона найменше любила, — прибирання і приготування їжі. Отже, вона зосередилась на оголошеннях із побутового обслуговування. Одягнена в найкращий недільний одяг, не бажаючи платити за проїзд на автобусі, вона йшла пішки багато кілометрів щоразу, як знаходила оголошення для покоївки, доходячи до віддаленого модного району Лаурелхерст на схід від студмістечка або підіймаючись по крутих схилах гребеня Капітолійського пагорба, де стояли в тихих, тінистих провулках величні вікторіанські будинки. Знову і знову її зустрічали біля дверей гордовиті дружини місцевої еліти, які проводили її в задушливі передні кімнати, садовили на пишно оздоблені дивани, а потім

вимагали рекомендацій та доказів її робочого досвіду, жодного з яких Джойс не могла запропонувати.

Зрештою, одного спекотного полудня, після чергового невтішного інтерв'ю в Лаурелхерсті, Джойс вирішила просто почати стукати у двері. Будинки тут були масивні й елегантні. Можливо, хтось потребує допомоги і не спромігся розмістити оголошення в газеті. Вона ходила вгору і вниз по вулиці, її опухлі артритні ноги боліли, піт виступав під руками, волосся дедалі більше пітніло й розтріпувалось, але дівчина вперто долала довгі доріжки до грізних передніх дверей і обережно стукала.

Пізніше того дня виснажений на вигляд літній джентльмен, відомий місцевий суддя, підійшов до дверей, вислухав її, підняв голову та почав уважно вивчати дівчину, не поставивши жодного важкого запитання про рекомендації чи досвід. Постало довге, незручне мовчання, поки суддя пильно розглядав її. Нарешті він прохрипів: «Давай приходь знову вранці, і побачимо, чи тобі підійде форма попередньої покоївки».

Форма підійшла, і таким чином Джойс отримала роботу.

Тепер вечорами у вихідні, коли мала вільний час, вона і Джо могли сісти на трамвай за кілька центів і поїхати в центр міста, щоб упіймати фільм з Чарлі Чаном або Меєм Уестом ще за сорок центів. Вечорами по п'ятницях були університетські вечірки в клубі «Віктор», які означали безплатний вхід та шанс потанцювати під те, що пропонував місцевий капельмейстер Вік Мейерс. Суботи часто приносили футбол, і після кожного футбольного матчу молодь збиралася на танці в жіночій гімнастичній залі. Джо і Джойс ходили на майже всі з них, і Джо сплачував 25 центів за вхід. Але танці на баскетбольному майданчику під гримотіння університетського ансамблю не були особливо романтичними, насправді, не надто кращими, ніж танці у тісних, спітнілих межах курника колись у Секвімі. Джо не міг зробити те, чого найбільше хотів — запросити Джойс до шикарних місць міста, які часто відвідували багато хто з її подруг. Це були такі місця, куди Джойс, можливо, одягнула б шифонову сукню, а Джо — костюм, якщо будь-хто з них колись мав таку річ, такі місця, як бальна зала «Тріанон» на розі Третьої та Уолл-Стріт, з її величезним танцполом із полірованого клена, здатним уміщати 5 тисяч людей одночасно, її

блискучими люстрами та рожевими стінами, розфарбованими тропічними сценками, її срібним навісом у вигляді мушлі над естрадою. У таких місцях можна було б танцювати цілісіньку ніч, як Дорсі Бразерс і Гай Ломбардо. Джайс робила вигляд, що їй байдуже на це, але Джо було боляче, що не міг повести її туди.

У середині листопада студмістечко тріщало від хвилювання й очікування щорічної гри з університетом Орегону на день зустрічі випускників. Як прелюдія до цього, Джо і його колеги по команді першокурсників прийняли виклик університетської команди на футбольну гру та були безцеремонно розбиті старшими хлопцями. Це була втрата, яку першокурсники не могли забути, і вони поклялися, що помстяться за цю поразку на воді. Між тим, традиція вимагала, щоб переможені накрили бенкет для переможців, і студентська газета «Юніверсіті оф Вошингтон Дейлі» захопилася за можливість покепкувати над командою першокурсників: «Їм буде легко вибрати меню, адже вони зловили багато крабів у неділю».

17 листопада похмура атмосфера огорнула територію студмістечка, коли якраз у розпалі святкувань нагрянула біда. Першокурсник Вілліс Томпсон, намагаючись розпалити багаття для зльоту, хлюпнув бензин на свій одяг і підпалив сам себе. Після затяжного страждання від сильного болю протягом кількох днів Томпсон помер наступного тижня.

Інша пелена, цілком буквальна, продовжувала висіти і над навколишнім світом того місяця. 11 листопада фермери в Дакоті прокинулися після вітряної ночі та виявили те, чого ніколи не бачили раніше — денне небо перетворилося на чорне від верхнього шару ґрунту, здутого з полів і піднятого вітром у повітря. Наступного дня небо над Чикаго потемніло, коли хмара пилу мандрувала на схід, і кілька днів по тому люди в північній частині штату Нью-Йорк дивлялися вгору і дивувалися небу кольору іржі. Ніхто поки ще не знав, але пил того місяця, той перший «чорний буран», був усього лише передвісником того, що потім почнуть називати «Пиловою чашею», другого великого акту в довгій трагедії 1930-х і початку 1940-х. Вітри листопада 1933 року скоро зміняться іншими, навіть сильнішими, щоб здути більшу частину верхнього шару ґрунту американських рівнин і зірвати з місця сотні тисяч біженців, котрі прямуватимуть на захід через континент у пошуках роботи, якої не

існувало, ітимуть за течією, безрідні, бездомні, знедолені на своїй землі, а їхня впевненість у своїх силах, як і засоби до існування, будуть віднесені вітром далеко-далеко.

І все частіше докочувався далекий, але темний гуркіт із Німеччини, натяки на третій і найтрагічніший акт. 14 жовтня Гітлер раптово покинув Лігу Націй і припинив тривалі переговори Німеччини з Францією та її союзниками про роззброєння. Це було дуже тривожною низкою подій, по суті, скасуванням Версальського договору і підривом основ, на яких будувався європейський мир із 1919 року. Крупп, легендарний виробник озброєння і боєприпасів у Німеччині, почав таємно працювати над початковим замовленням на 135 танків «Панцер І». Спостерігачі в Панамі, незадовго до цього, відзначили величезне зростання числа поставок нітратів, які використовувалися у виробництві боєприпасів, що проходили через канал під таємними наказами про вихід у море на шляху з Чилі на Азорські острови, прямуючи до Європи з невідомим кінцевим пунктом призначення.

На вулицях німецьких міст тієї осені американці та інші іноземні громадяни зазнавали нападів штурмовиків, коли відмовлялися віддавати нацистські салюти, спонукаючи США, Великобританію та Голландію до видачі попереджень Берліну про «найсерйозніші наслідки» у разі, якщо атаки продовжуватимуться. До кінця осені звіти про це докотилися до Сіетла. Річард Тайлер, декан інженерного факультету в університеті Вашингтона, який щойно повернувся із самої Німеччини, виклав свої спостереження у статті в «Дейлі». «Люди в Німеччині сьогодні бояться висловлювати свою думку, навіть у дрібницях», — писав він, перш ніж зауважити, що коли будь-хто говорив те, що могло бути витлумачене як несхвальне для нацистів, той підлягав арешту й ув'язненню без суду. І хоча ні Тайлер, ні будь-хто з його читачів ще не знали того, насправді нацисти вже запроторили тисячі політичних дисидентів у табір, який вони відкрили в березні біля чарівного маленького середньовічного села Дахау.

Звіт Тайлера та десятки інших, ще більш зловісних свідчень, особливо єврейських емігрантів із Німеччини, впали на майже повністю глухі вуха в Америці тієї осені. Коли студентську спільноту у Вашингтоні опитали з приводу того, чи слід США вступати у союз із Францією і Великобританією, щоб протистояти Німеччині, результати були такі ж, як у подібних опитуваннях майже скрізь по країні: 99

відсотків сказали: «Ні». 15 листопада Уїлл Роджерс акуратно й характерно підсумував американське ставлення до перспективи другого французько-німецького конфлікту простим, грубуватим образом. Сполученим Штатам, сказав він, належить «просто дати спокій цим двом старим домашнім котам, чиї хвости зв'язані до купи через паркан, і спробувати залікувати подряпини, які ми отримали, коли востаннє намагалися розв'язати їх».

У другій половині дня 28 листопада, в останній день осіннього семестру, першокурсники провели завершальне холодне тренування. Коли останній із них повернувся на човнову станцію, тренер Боллес сказав хлопцям, щоб вони залишилися, бо настав час оголосити, хто потрапив до команд першого і другого човнів. Потім він пірнув у офіс Ела Ульбріксона.

Хлопці переглянулися. Через запітнілі панелі заклоїної комірки, яка слугувала тренерам за офіс, вони могли бачити Ульбріксона і Боллеса, що згорблилися над столом у фланелевих костюмах, вивчаючи аркуш паперу. Човнова станція кисло пахла потом і вологими шкарпетками та цвіллю, як і зазвичай тепер, коли почався сезон дощів. Пообіднє кволе світло просочувалося з вікон угорі. Іноді пориви вітру вдаряли в масивні розсувні двері. Поки обидва тренери зволікали в офісі, звичайні після тренування кепкування і жарти хлопців зійшли нанівець та змінилися незручною тишею. Єдиним звуком було м'яке постукування. На горищі в задній частині приміщення Покок збивав до купи каркас нового човна. Роджер Морріс тихо переступав з ноги на ногу поруч із Джо, висушуючи рушником волосся.

Боллес вигулькнув із офіса й виліз на лавку, стискаючи в руках папір. Хлопці згуртувалися в півколо навколо нього.

Він почав із того, що це був усього лише попередній відбір, що всі вони можуть продовжувати конкурувати за місце, які він збирався оголосити, що він закликав їх робити це, і що ніхто не має загордитися тільки тому, що почув своє ім'я названим зараз. Жоден не мав думати, що його місце в човні гарантоване. Такого не буде. Потім він почав зачитувати список, починаючи з тих, хто призначений у другий човен, оголошуючи імена хлопців, які мали стати першорядними суперниками для передбачуваних фаворитів у першому човні новачків.

Коли Боллес закінчив оголошувати команду другого човна, Джо подивився на Роджера, який похмуро втупився у підлогу. Жоден із них

не був названий. Але їм недовго довелося чекати. Боллес почав називати призначених до першого човна: «Носове місце — Роджер Морріс. Місце номер два — Шорті Хант. Місце номер три — Джо Ранц...» Поки Боллес продовжував, Джо зціпив кулак при боці і злегка стискав його, не бажаючи явно святкувати перемогу перед хлопцями, що не були обрані. Роджер поруч із ним почав м'яко видихати.

Коли решта хлопців попрямували в душ, обрані для першого човна зняли гоночний баркас зі стійки, підняли його над головами й помарширували до потемнілого озера для святкового веслування. Легкий, але пронизливий вітер збрижував воду. Коли сонце сіло, вони закріпили ноги в упорах і почали гребти на захід через Косу і затоку Портедж на озеро Юніон, шукаючи спокійнішої води, ніж можна було знайти на відкритому просторі озера Вашингтон.

Температура впала нижче від нуля, а на воді холод відчувався ще дужче. Але Джо не помічав цього. Коли човен ковзнув на поверхню озера Юніон, шум міського транспорту віддалився, і він увійшов у світ повної тиші, за винятком ритмічного гавкоту рульового на кормі. Сидіння Джо методично й тихо ковзало вперед і назад на змащених полозах під ним. Його руки і ноги тягли та штовхали плавно, майже легко. Коли біла лопать його весла входила в чорну воду, вона лише плюскотіла.

У північній частині озера рульовий крикнув: «Шлях... Достатньо!» Хлопці перестали веслувати, і човен ковзнув до зупинки, а довгі весла волочилися за ним уздовж бортів у воді. Темні хмари, облямовані срібним місячним світлом, проносились над головою, жваво гнані вітрами високо в небі. Хлопці сиділи, не кажучи ні слова, важко дихаючи та видихаючи білі клуби повітря. Навіть тепер, коли вони перестали гребти, їхнє дихання було синхронізованим, і на коротку, тендітну мить Джо здалося, ніби всі вони були частиною єдиного, живого організму із власним диханням та душею. На заході срібні прожектори повільно повзли по павукоподібній сталевій арці нового мосту Аврора. На півдні бурштинові вогні міста Сіетл танцювали на хвилях. На вершині пагорба королеви Анни рубіново-червоні вогні на радіовежах мерехтіли, вмикаючись та вимикаючись. Джо ковтав холодне повітря величезними дозами та сидів, дивлячись на цей краєвид, спостерігаючи за його перетворенням, на м'які неясні

контури кольорів, аж раптом, уперше, відколи родина залишила його, очі його наповнилися сльозами.

Він повернув обличчя до води та почав возитися зі своїм кочетом, щоб інші не бачили. Він не знав, звідки прийшли сльози та за чим вони були. Але щось усередині нього змінилося, навіть якщо лиш на кілька хвилин.

Хлопці відновили дихання й говорили тихо, не обмінюючись жартами, не клеючи дурня, просто тихо розмовляючи про вогні та краєвид, що простягався перед ними. Тоді рульовий крикнув: «Усім готуйсь!» Джо повернувся обличчям до корми човна, посунув сидіння вперед, опустив білу лопать весла в нафтово-чорну воду, напружив м'язи та чекав команди, щоб рухати човен уперед, у мерехтливу темряву.

На другий день грудня 1933 року в Сіетлі почався такий дощ, якого ніколи не бувало ні раніше, ні будь-коли потім. Протягом наступних тридцяти днів лише одного дня небо не було оповите свинцевими хмарами, та були тільки чотири дні, коли не йшов дощ. До кінця місяця 362 міліметри дощу випали на території університету Вашингтона, а в центрі міста — 389 міліметрів, абсолютний рекорд досі за увесь час для будь-якого місяця року. У деякі дні дощ накрапав, а деколи, лив як із відра. У будь-якому разі, він просто не переставав іти.

Річки по всьому заходу Вашингтона — Чехаліс, Сноквалмі, Даваміш, Скайкоміш, Стіллагуаміш, Скокоміш, Снохоміш — вийшли з берегів, змітаючи ферми, вимиваючи мільйони тонн верхнього шару ґрунту в П'юджет-Саунд, затоплюючи ділові райони берегових населених пунктів від канадського кордону по всьому шляху на південь до Колумбії. На північ від Сіетла розбухла річка Скагіт просочилась крізь земляні дамби біля її гирла й розлила приливну солону воду на 8 тисяч гектарів одних із найбагатших сільськогосподарських угідь у країні.

На багатьох найкрасивіших схилах — таких місцях у Сіетлі, як Алкі, Мадрона і Магнолія — будинки сповзали через ерозію та падали в озера Вашингтон або П'юджет-Саунд. Дороги тріскались і повзли слідом за будинками схилом донизу. У центрі міста дощова вода переповнювала колектори, пузирилася через каналізаційні люки та затоплювала вулиці і підприємства в низинному районі Інтернешнл. У

жалюгідних нетрях, поширених уздовж берега затоки Еліот, безжальний дощ розчиняв газети, якими були позатикані щілини в хитких стінах, прокладав шлях через побиті погодою тканини старих наметів і крапав через іржаві дахи з гофрованої сталі, просочуючи старі матраци, що лежали на брудних підлогах, та пробираючи холодом кістки тих, хто намагався на них спати.

У розпал цього натиску, щойно випускні іспити за осінній квартал закінчилися, Джойс узяла вихідні на своїй роботі й поїхала із Джо додому, щоб побути в Секвімі на різдвяні свята. Джо відвідав МакДональдів та перевірів будинок на Сілберхорн, але зупинився в будинку батьків Джойс, де спав на ліжку в мансарді. Коли він оселився, мати Джойс дістала вирізку з місцевої газети й показала йому заголовок: «Джо Ранц потрапляє в першу команду». Він стає, сказала вона йому, зовсім притчею во язицех.

Частина II

1934

Стійкість

Том Боллес

Розділ 6

Стати найвизначнішим будівельником гоночних човнів у світі завжди було моєю метою, і без удаваної скромності, вважаю, я досяг її. Якби я продавав акції [«Боїнга»], боюсь, я би втратив стимул і став би багатую людиною, але другосортним ремісником. Я радше залишуся першокласним ремісником.

— Джордж Йомен Покок

У січні Джо і Джойс повернулися до Сіетла, де продовжувало дощити мало не щодня. Коли 8 січня знову розпочалися тренування команди, Джо і 17 інших хлопців із першого і другого човнів першокурсників дізналися, що тепер їм дозволяли залишити баркаси та вперше ступити у справжні гоночні човни, гладкі й красиві кедрові судна, побудовані Джорджем Пококом у майстерні на горищі човнової станції університету Вашингтона.

Вони також довідалися, що те, що здавалося жорстоким графіком тренувань восени, було лише квіточками порівняно з планами, які Ел Ульбріксон та Том Боллес мали на них тепер. У найближчі кілька місяців, сказали їм, вони змагатимуться переважно в перегонах один проти одного та проти їхніх молодших і старших університетських колег. Після цього вони зможуть узяти участь у перегонах проти університету Британської Колумбії або кількох інших команд із північного заходу. Але реальний гоночний сезон був короткий, а ставки — високі. У середині квітня лише одна команда першокурсників, та, яка стане першим човном новачків, зустрінеться зі своїм основним суперником, університетом Каліфорнії в Берклі, саме тут, на озері Вашингтон, у щорічній регаті Тихоокеанського узбережжя. Якщо переможуть у цих перегонах, і лише в разі перемоги, вони можуть претендувати на перевагу на Заході. Це, швидше за все, дасть їм шанс змагатися в національному чемпіонаті першокурсників проти Військово-морського флоту і елітних східних університетів у

Поукіпзі у червні. Ось і все. Цілий сезон — 9 місяців підготовки — зводився до двох основних перегонів.

За свої шість років тренером першокурсників Боллес ніколи не тренував команду, яка би програла перегони університету Каліфорнії або будь-якій іншій команді на озері Вашингтон. Боллес не мав на думці, що цей екіпаж буде першим, незважаючи на те, наскільки славилися першокурсники Каліфорнії, а він знав, що їхня репутація дійсно була дуже високою. Боллесу було фактично відомо, що хлопці Кая Ебрайта веслували із кінця серпня та змагались один проти одного у справжніх гоночних човнах від кінця жовтня, а першокурсники Вашингтона на той час лише почали попередньо випробовувати гоночні баркаси. Ебрайт, як помітив Боллес, здіймав у місцевій пресі останнім часом більше галасу, ніж зазвичай, про те, як ґрунтовно його першокурсники збиралися розгромити Вашингтон. Віднині і до дня перегонів, сказав Боллес своїм хлопцям, вони мали веслувати шість днів на тиждень у будь-яку погоду.

Ішов дощ, і вони веслували. Вони веслували під крижаним вітром, що пронизував мокрим снігом із дощем, іноді під справжнім снігом, до темної ночі щовечора. Вони веслували, коли холодна дощова вода текла по їхніх спинах, збираючись на дні човна та бовтаючись уперед і назад під їхніми ковзкими сидіннями. Місцевий спортивний оглядач, котрий спостерігав їхнє тренування того місяця, зазначив, що «дощ йшов, і йшов, і йшов. А потім дощ йшов, і йшов, і йшов». Інший зауважив: «Вони могли би перекинути човен догори дном і веслувати без особливої різниці в поступі. Було майже так само мокро над поверхнею озера, як і під нею». Але в будь-яку негоду Боллес уперто слідував за хлопцями назад і вперед через озеро Вашингтон і вниз Косою Монтлейк до озера Юніон, де вони веслували, рухаючись повз вологі чорні корпуси і стікаючі краплями бушприти старих шхун із пиломатеріалами. Долаючи хвилі у відкритій кабіні свого оздобленого латунню та обшитого червоним деревом катера «Алумнус», одягнутий у яскраво-жовтий дощовик, він безупинно викрикував їм команди через мегафон до хрипу в голосі та болю в горлі.

І знову хлопці, які витримали пронизливі холодні тренування в жовтні та листопаді, наприкінці дня складали весла в стійки, підіймались стомлено по пагорбу й відмовлялися повертатися назад. Чотири повні човни незабаром перетворилися на три, а до кінця місяця

Боллесу іноді доводилося насилу заповнювати третій човен. Усі хлопці в човні Джо трималися до кінця, але легкий дух товариства, який вони ненадовго відчували першого разу, коли вийшли разом на озеро Юніон у листопаді, швидко випарувався. Тривога, невпевненість у собі та суперечки замінили собою життєрадісний оптимізм того вечора, коли Боллес заходився заново ретельно вивчати кожного з них, намагаючись з'ясувати, кого залишити в човні, а кого усунути.

Ел Ульбріксон так само важко працював зі старшокурсниками, намагаючись провести відбір до першого юніорського і першого університетського човна для перегонів проти Каліфорнії у квітні та проти східних університетів у червні. Але проминув вогкий січень, що поступився вітряному лютому, а він досі залишався рішуче незадоволеним результатами на воді, зокрема своєю командою. Після кожного тренування Ульбріксон мав звичай засісти в кабінеті й робити помітки в журналі. Ці особисті коментарі були часто значно виразніші ніж ті, що дозволяла собі його стримана публічна персона. Серед багатьох записів про невдоволення погодою, він усе дужче скаржився на відсутність сили духу в старших хлопців, коли влаштовував їм перегони човнів один проти одного. Що далі, то більше він завалював журнал уїдливими коментарями: «Занадто багато: цей день останній», «Забагато скигліїв», «Не вистачає перцю», «Вони могли б бути ближчими до мети, якби дужче прагнули».

16 лютого Ульбріксон, нарешті, знайшов те, що хотів, але не там, де шукав. Повертаючись до човнової станції того вечора, човен першої університетської команди підійшов борт до борту з першим човном першокурсників Тома Боллеса, котрий також повертався. Усе ще за три кілометри від станції обидві команди почали, за раптовим поривом, гнати додому. Спочатку першокурсники йшли на рівні з університетською командою, веслуючи за однаковим відліком гребків. Ульбріксон не був страшенно здивованим. Він знав, що Боллес важко працював із першокурсниками. Але обидва екіпажі веслували протягом кількох годин поспіль до цього, і пантруючи за ними у своєму катері, Ульбріксон очікував, що молодші, менш досвідчені хлопці, здадуться. Натомість, однак, за 800 метрів до гоночної станції першокурсники раптом вирвалися вперед на чверть довжини човна. Це привернуло увагу Ульбріксона. Але також це помітив Харві Лав, рульовий в університетському човні, який відчайдушно закликав до

більш високої частоти гребків. Команда викладалась на повну протягом останніх 30 секунд і зрівнялась із першокурсниками, коли ті досягли плавучого доку на човновій станції. Дошкульний коментар Ульбріксона в його журналі того вечора був такий: «Перша справжня робота, яку виконала університетська команда».

За 1080 кілометрів на південь, на лимані Окленда — рідній воді університету Каліфорнії — Кай Ебrait мав на дивовижу подібні проблеми. Тільки один із його олімпійських золотих медалістів 1932 року досі веслував за Каліфорнію, і команда навіть при найкращій розстановці сил багато разів зазнавала поразки. Ебrait не міг зрозуміти, що було не так. «Вони мають належний розмах і багато сили, але я ніяк не можу побачити їхніх перемог», — поскаржився він «Сан-Франциско Кронікл». На додачу до всього, останніми тижнями його першокурсники почали перемагати його ж університетську команду в змаганнях на час і один на один.

Багато в чому Кай Ебrait був протилежністю Елу Ульбріксону. Ульбріксон, колишне загребне весло — один із найкращих, кого будь-коли знав Вашингтон — був високим, доладно скроєним та виразно красивим. Ебrait, колишній керманіч, був приземкуватим, худим, в окулярах, із гострими рисами обличчя, видатним носом і виступаючим підборіддям. Ульбріксон одягався консервативно, як правило, носив м'який фетровий капелюх і фланелевий костюм-трійку. Ебrait також носив фланелеві костюми, але був схильний немислимо поєднувати їх зі старою клейончастою зюйдвесткою або крислатим капелюхом, перед якого він загинав догори, від чого виглядав як Смайлі Бернетт, комічний приятель Джина Отрі, або як молодша версія Габбі Хейеса, друзяки персонажа коміксів Хопалонга Кессіді. Ульбріксон був стриманим, часто грубуватим; Ебrait був виразним, також нерідко до брутальності. Один із його веслярів, Базз Шульте, згадував: «Він кричав, підбурював, дражнив, робив будь-що можливе, лишень щоб мотивувати своїх хлопців». Схильний бити мегафоном по борту свого тренерського катера в розпачі, він якось жбурнув ним у весляра, котрий зловив краба. Мегафон, не будучи особливо аеродинамічним, пролетів свою ціль із великим відривом і приземлився на коліна рульового Дона Блессінга, який, роздратований нападком на свого товариша по команді, підштовхнув його коліном через борт. Коли пристрій занурився на глибину, розлючений Ебrait вибухнув:

«Блессінг! Чорт тебе забирай! Це був дорогий мегафон. Навіщо ти знищив його?»

Однак яким би важким не був подекуди його характер, Кай Ебрайт, як і Ел Ульбріксон, був видатним тренером. Йому судилося, як і Ульбріксону, потрапити в галерею слави веслувального спорту. І він дбав про хлопців, що були в його підпорядкуванні. Того вечора, коли Каліфорнія виграла олімпійське золото в Амстердамі в 1928 році, емоційний Ебрайт підійшов до Блессінга, обійняв молодика та промовив надтріснутим голосом: «Ти знаєш, Дон, я сварився на вас багато разів і часто-густо примушував вас скаженіти, але ти був найвизначнішим рульовим і найкращим студентом, якого я коли-небудь мав, і я хочу, щоб ти знав, як сильно я ціную це». «Це довело мене до сліз, — сказав пізніше Блессінг. — Я маю на увазі, він був для мене богом». Це почуття поділяли більшість хлопців, яких тренував Ебрайт, серед них Роберт МакНамара, пізніше міністр оборони США, і кінозірка Грегорі Пек, який у 1997 році пожертвував 25 000 доларів команді університету Каліфорнії у пам'ять про Ебрайта.

Як і Ульбріксон, Ебрайт виріс у Сіетлі, навчався в університеті Вашингтона і почав там свою кар'єру у веслуванні в 1915 році як рульовий. Саме він керував командою Вашингтона, коли вона випередила Каліфорнію на принизливій 15 довжин. Після закінчення університету він продовжував тинятися довкола човнової станції, неофіційно консультував студентів і тренерів та взагалі допомагав у всьому. У 1923 році, коли головний тренер Вашингтона Ед Лідер перейшов тренувати команду Єльського університету, Ебрайт був серед кандидатів, охочих замінити його, але університет Вашингтона відхилив його на користь Рассела Каллоу «Іржавого».

Незабаром після цього в університеті Вашингтона дізналися, що тренер команди університету Каліфорнії Бен Уолліс виїжджає з Берклі, і що заклад на межі відмови від своєї програми веслування після багатьох років аж ніяк не зіркових результатів. Рада правління програмою веслування у Вашингтоні хутко взяла це до відома. Каліфорнія мала веслувальну команду з 1868 року, тобто це була одна із найстаріших програм у країні. Стенфорд відмовився від цього виду спорту в 1920 році. Якщо Каліфорнія також здасться, управляючі побоювались, що Вашингтон матиме мало підстав для продовження своєї власної програми без серйозного конкурента на Західному

узбережжі. Але рішення, схоже, було під рукою: Каліфорнія хотіла ефективного тренера, Ебrait прагнув тренерської роботи, Вашингтон хотів суперника, і скінчилося тим, що Кай Ебrait став головним тренером у Каліфорнії в лютому 1924 року з місією відновлення університетської програми. Що він і зробив із подвоєною силою.

До 1927 року програма Каліфорнії відновилась до такої міри, що Берклі міг резонно боротися з Вашингтоном за перевагу на Західному узбережжі. Почали зростати протиріччя між двома програмами. Від самого початку дехто на човновій станції Вашингтона вважав, що, погодившись поїхати в Берклі, Ебrait зрадив заклад, який виховав його. Інші думали, справедливо чи помилково, що Ебraitу було прикро не отримати роботу у Вашингтоні, і він налаштувався на зведення особистих рахунків. Поки Каліфорнія продовжувала поліпшувати свої досягнення, на поверхню виринули й інші питання, виникли нові образи, і відносини між двома програмами погіршилися. Незабаром суперництво між ними стало, як пізніше прямо висловився Ебrait, «порочним і кривавим».

Неймовірно, але давня ворожнеча скупчилася серед найшляхетніших осіб на кожній човновій станції. Кай Ебrait знав із власного досвіду в університетські роки, що присутність Джорджа Покока багато важила для програми команди Вашингтона. І розробляючи свою власну програму, він почав роздумувати над цим.

Почасти його образа живилася підозрами щодо обладнання. Як майже кожен другий тренер команди в країні, Ебrait до кінця 1920-х купував чи не все своє обладнання в Покока, який вів бізнес, незалежний від майстерні на човновій станції Вашингтона. Кедрові гоночні човни і ялинові весла Покока, як уже зрозуміли по всій Америці, були неперевершеними за майстерністю виконання, міцністю і, найголовніше, швидкістю на воді. Вони були збудовані за останнім словом техніки, такі елегантні й обтічні, що люди полюбили говорити, ніби ті, схоже, перебувають у русі, навіть коли стоять у стійках. До середини 1930-х років восьмивесельний човен Покока мав таку ж ринкову ціну, як і цілковито новий «ЛаСалль», випущений підрозділом «Кадиллак» компанії «Дженерал Моторз». Але Ебrait, реагуючи на чутки від свого батька, запідозрив, що Покок надсилав йому другосортне або дефектне обладнання, щоб стриножити основного суперника Вашингтона. Він сердито писав Пококу про це:

«Він чув, що ви сказали, ніби човен, котрий, як ви сподівалися, використовуватиметься у Вашингтоні, значно кращий ніж той, який ви зробили для Каліфорнії цього року». Протягом наступних кількох місяців низка все більш неприємних і викривальних листів із Берклі прибула до поштової скриньки Покока. Щоразу англієць відповідав ввічливо і дипломатично, заявляючи, що обладнання, яке він послав до Каліфорнії, було ідентичним тому, котре постачав Вашингтону чи будь-кому іншому з його клієнтів. «Даю слово, що Вашингтон із радістю поміняється з вами човнами, — писав він. — Викоринюйте будь-яку думку серед ваших людей, що вони отримують човни від ворога. Це геть не так. Моя робота — абсолютно на першому місці, а вже потім іде розширення веслувального спорту». Але Ел не полишав своїх підозр і продовжував атакувати Покока: «Це найприродніша річ у світі для наших людей — почуватися так, як вони відчуваються, наче отримують обладнання від ворога. Це підриває їхній моральний дух і ускладнює для нас завдання конкурувати на рівних умовах».

Силуючись упоратися з Ебрайтом, Покок опинився в скрутному становищі. У 1931 році наслідки Великої депресії викликали припинення програм із веслування по всій країні або різке скорочення витрат на закупівлю обладнання. Навіть виробляючи такі затребувані човни, Покок сам потрапив у ситуацію, коли мав боротися за те, щоб залишитись у бізнесі, вимушений писати жалібні листи до тренерів по всій країні, благаючи про замовлення. Ебрайт, здавалося, прагнув скористатися можливістю, щоб помститися за образи, які ставив у провину Пококові. У своєму листуванні із суднобудівником він погрожував, що закуповуватиме обладнання в постачальника з Англії, зажадав цінових поступок і наполягав на внесенні змін у конструкцію, якщо він купуватиме. Знову і знову Покок пояснював, що потребує замовлень, але не може знизити ціну: «Жодна людина, котра замовила човен цього року, не просила про таке. Вони знають, що човни того варті». Але Ебрайт лише посилював свою позицію: «Ви не зможете тримати ваші старі ціни дуже довго, їх просто неможливо буде оплатити... Гуски, що несла золоті яйця, більше немає».

Найбільше, що, либонь, дратувало Ебрайта, коли він думав про програму університету Вашингтона, була не якість чи ціна устаткування, котре він отримував від Покока, — це була якість порад, які отримували екіпажі Вашингтона, а його хлопці — ні. Ебрайт знав,

що Покок володів глибоким розумінням кожного аспекту спорту, специфічних елементів техніки, а також психології перемоги й поразки у ньому, і він не вважав, що Вашингтон мусить мати монополію на мудрість Покока. Коли два університети збиралися разом, його перекошувало від злості, коли він бачив англійця, що балакав із хлопцями команди Вашингтона навприсядки біля причалу або плив у катері Ульбріксона, схилиючись до нього та щось шепочучи на вухо. Дещо ексцентрично, враховуючи географічне положення, він напосідався на Покока: «Я повторюю, ви ніколи не виходили з нашою командою на тренування. Ви маєте їздити з нами і давати нам поради щодо веслування так само, як робите це для Вашингтона».

Цілісність Покока, його майстерність і насамперед його честь були його життєвою силою. Листи дошкуляли. У них не було жодних логічних підстав, чому він винен Каліфорнії щось більше ніж якість обладнання, яке продовжував постачати. І було дещо ще. Коли Каліфорнія звернулася до Вашингтона з пропозицією про нового головного тренера восени 1923 року, саме Джорджу Пококу першому запропонували роботу. Покок вважав, що буде ціннішим для спорту, якщо продовжуватиме будувати човни. Саме він був людиною, котра вперше порекомендувала Кая Ебрайта.

Тим не менш, Покок спробував згладити гострі кути. Щоразу, коли два університети зустрічалися, він усіма силами намагався поспілкуватися з хлопцями Каліфорнії. Він допомагав їм екіпірувати човни перед змаганнями. Він узяв за звичай теревенити з тренерським штабом Каліфорнії, даючи поради. Але нападки Ебрайта на Покока не лишилися непоміченими на човновій станції Вашингтона, і до 1934 року відносини між двома програмами були вкрай напружені.

До середини весни Том Боллес перебував у щоденній боротьбі з першокурсниками, і курс тренувань, здавалося, пішов у хибному напрямку. «Вони, схоже, щодня стають усе повільнішими», — скаржився суворий і пригнічений Боллес.

Одним із фундаментальних викликів у веслуванні є те, що коли один із членів команди входить у спад, весь екіпаж котиться за ним. Бейсбольна чи баскетбольна команда може без проблем тріумфувати, навіть якщо її зоряний гравець виходить із гри. Але вимоги веслування такі, що кожен чоловік або жінка в гоночному човні залежить від своїх колег по команді в тому, щоб виконувати кожен помах веслом майже

бездоганно. Рухи кожного весляра так тісно взаємопов'язані, так точно синхронізовані з рухами всіх інших, що помилка одного з них чи недосконале виконання може підірвати темп ходу, баланс човна і, зрештою, успіх усього екіпажа. Найчастіше це стається через брак концентрації з боку однієї людини.

Саме з цієї причини, борючись за відновлення своєї форми, першокурсники команди Вашингтона придумали мантру, котру скандував їхній рульовий Джордж Моррі під час веслування. Моррі викрикував знову і знову, у ритмі їхніх гребків: «Ем-Ай-Бі, Ем-Ай-Бі, Ем-Ай-Бі!» Абревіатура «М-І-В» означала «*mind in boat* — розум у човні». Це було задумано як нагадування, що з моменту, коли весляр ступає в гоночний човен, до миті, коли судно перетинає фінішну лінію, він має тримати свій розум зосередженим на тому, що відбувається всередині човна. Весь його світ має стиснутись до маленького простору, обмеженого бортами судна. Він мусить тримати фокус винятково на веслярі попереду й голосі рульового, що викрикує команди. Ніщо за межами човна — ні судно на сусідній доріжці, ні захоплення натовпу глядачів, ні побачення минулого вечора — не може спадати на думку успішному весляреві. Але жодна, бодай дуже значна кількість скандувань «Ем-Ай-Бі», схоже, не спрацьовувала для першокурсників. Боллес вирішив, що необхідно поводитися з основами веслування, механікою, яка дає човнові рух — або не дає.

Загалом кожен весляр у восьмивесельному човні робить те саме — тягне весло через воду так плавно, як це лише можливо, так сильно і так часто, як наказує рульовий. Але є тонкі відмінності в тому, чого очікують від окремих веслярів, залежно від місця, яке вони займають. Через те, що решта човна неухильно рухається туди, куди переміщується ніс, будь-яке відхилення або нерівномірність у ході весляра на носовому місці має великий потенціал підірвати курс, швидкість і стабільність човна. Окрім того, що носовий весляр має бути сильним, як і всі інші, найважливіше, щоб він був технічно досвідченим: здатним витягувати ідеальне весло, гребок за гребком, без похибок. Те саме меншою мірою справедливо для веслярів на місцях номер 2 і 3. Місця 4, 5 і 6 часто називають «машинним відсіком» екіпажа, і веслярі, які займають їх, як правило, найбільші і найсильніші в човні. У той час, як технічні прийоми не менш важливі для цих місць, швидкість човна, зрештою, залежить від грубої сили

саме цих веслярів і від того, наскільки ефективно вони передають її через свої весла у воду. Весляр на місці номер 7 — це щось на кшталт гібрида. Йому потрібна майже така ж сила, як веслярам у «машинному відсіку», але він мусить бути особливо пильним, постійно в курсі і в гармонії з тим, що відбувається в іншій частині човна. Він має точно відповідати як хронометражу, так і потужності сили, прикладеної веслярем місця номер 8, «загребним веслом», й ефективно передавати цю інформацію назад до «машинного відсіку» човна. Загребний сидить обличчям до обличчя безпосередньо перед рульовим, котрий обернений до носа і керує човном. Теоретично загребний завжди веслує з частотою і силою, які вказує рульовий, але саме загребний, у підсумку, контролює ці речі. Усі інші в човні веслують із тією ж частотою та силою, як і загребний. Коли все спрацьовує добре, увесь човен функціонує як добре змащений механізм, і кожен весляр слугує важливою ланкою в ланцюзі, котрий дає цьому механізму поступальний рух, щось на кшталт велосипедного ланцюга.

Щоб подолати спад у першокурсників, Боллесу довелось ретельно вишукувати та ремонтувати слабкі ланки ланцюга. Однією з потенційно слабких ланок тієї весни, схоже, був Джо Ранц. Боллес намагався пересувати Джо вперед і назад між місцями номер 3 і 7, але безрезультатно. Проблема виглядала технічною. Від самого початку випробувань новачків минулої осені Боллес не міг навчити Джо послідовно «вирівнювати весло» — обертати його так, щоб лопать була перпендикулярною до поверхні безпосередньо перед введенням його у воду на етапі захоплення, початку кожного гребка. Якщо лопать увійшла у воду під будь-яким кутом, відмінним від 90 градусів, кількість енергії, що генерується наступним гребком, зменшується, і ефективність поступу всього човна знижується. Вирівнювання вимагало сильних зап'ясть і високого рівня регуляції моторики, і Джо, схоже, ніяк не міг уловити правильний розворот. Окрім того, його гребок у цілому був досить ексцентричний. Він веслував потужно, але рішуче, на свій власний лад, і за будь-якими мірками цей його спосіб виглядав дуже неефективно.

У відчаї одного прекрасного дня Боллес висмикнув Джо з першого човна перед відплиттям униз по озеру Вашингтон. Човен відчутно сповільнив швидкість. Спантеличений, Боллес посадив Джо назад у човен для зворотного ходу. Веслуючи додому, Джо і перший човен у

відновленому складі випередили другий човен зі значною перевагою. Боллес був збентеженим. Імовірно, проблема не в зап'ястях Ранца. Може, вона була в його голові.

Для Джо ця коротка подія стала раптовим і холодним нагадуванням про те, якою нестійкою була його позиція в команді, а отже, у дійсності, і його присутність в університеті. Через кілька днів, 20 березня, коли стаття в «Пост-Інтеллідженсері» проголосила: «Ранца кличуть на місце номер 3», Джо вирізав її, вклав у свій альбом, який щойно розпочав, і написав поруч: «Хіба я можу бути безпрограшним варіантом? Поглянь, що пише газета. Однак не можу бути певен у цьому». Усе, над чим він працював, може скінчитись будь-якого першого-ліпшого дня.

Не додавало упевненості й те, що він, як і раніше, почувався бідним родичем. Оскільки погода залишалась прохолодною, він досі мусив носити рваний светр на тренування майже щодня, і хлопці постійно дражнили його за це.

Вони знайшли нове благодатне підґрунтя для веселощів у його бік одного вечора, коли їхній гурт помітив, як Джо їсть у кафетерії. Хлопець навалив на свою тарілку високою гіркою м'ясний рулет, картоплю і кукурудзу з вершками. Він накинувся на їжу з ножом і виделкою, енергійно працюючи над нею та закидаючи до рота. Змівши усе зі своєї тарілки, він повернувся до хлопця поруч, попросив у нього залишки м'ясного рулету й ум'яв його так само швидко.

Через шум у кафетерії він не помітив, що хтось підійшов до нього ззаду. Джо також не почув хихотіння. Коли він, нарешті, зупинився і підняв очі, то побачив посмішку на обличчі хлопця за столом навпроти. Слідом за його поглядом він повернувся та виявив півдесятка хлопців із човнової станції, що стояли півколом, простягаючи до нього брудні тарілки з масними посмішками на обличчях. Джо завмер, вражений і принижений, але потім повернувся назад, опустив голову з червоніючими вухами та продовжив їсти, запихаючи виделкою їжу до рота, як сіно до сараю. Його щелепи методично працювали, а очі зробились холодні й зухвалі. Він був голодним майже увесь час і не збирався відмовлятися від цілком хорошої їжі через купку віслюків у светрах. Він вирив надто багато канав, зрубав надто багато тополь та надто часто промишляв у холодних, вологих лісах за грибами і ягодами.

На кінець березня спад, схоже, припинився. Результати випробувань першокурсників на час знову поліпшились, коли Боллесу вже здавалось, що він нічого не досяг у спробах знайти правильну розстановку хлопців по місцях. 2 квітня Боллес засік час, за який команда, із Джо усе ще на місці номер 3, пройшла дистанцію. Того вечора Джо прийшов додому і записав у своєму альбомі: «3.2 кілометра: 10:36. Маємо скоротити час ще на вісім секунд, щоб стати найшвидшим екіпажем першокурсників!!!»

Протягом більшої частини решти тижня було занадто вітряно, щоб веслувати, але 6 квітня вітри вщухли, і Ульбріксон вирішив звести університетську і юніорську команди та екіпаж першокурсників один проти одного на озері Вашингтон. Це була прекрасна можливість вивести всі три екіпажі на воду й подивитися, чи опір вітру впливає на їхню продуктивність.

Ульбріксон дав фору юніорській команді, яка поки була не надто обнадійливою, розмістивши її на три довжини попереду інших двох човнів на старті. Він сказав екіпажу першокурсників зупинитися та закінчити веслування на позначці 3.2 кілометра — стандартна відстань для перегонів новачків. Це дозволить тренерам отримати фінальний і точний результат часу в умовах перегонів перед двобоєм із Каліфорнією. Університетська команда і юніори мали продовжувати перегони до позначки 4.8 кілометра.

Ульбріксон вишикував човни і гаркнув у мегафон: «Усім готуйсь... веслуй!» Харві Лав, рульовий університетського екіпажа, розмовляв і пропустив сигнал. Першокурсники відразу вискочили на половину довжини човна вперед старших хлопців. Усі три команди увійшли в помірно високу частоту гребків і протягом півтора кілометра утримували свою частоту й відносні положення — юніори були на три довжини попереду в їхній позиції фори, першокурсники на другому місці, а ніс човна університетської команди зафіксувався навпроти місця номер 5 човна першокурсників, на півкорпусу позаду. Потім поступово ніс човна університетської команди посунувся назад до місця номер 6, згодом — до місця номер 7, місця загребного і, нарешті, до місця рульового. На позначці 2.5 кілометра першокурсники оголили смугу води між кормою свого човна і носом судна університетської команди та почали наближатися до юніорів попереду. Вони нітрохи не підняли частоту гребків. За півкілометра до фінішу, відчуваючи, що

обидва човни саме там, де він хотів, та знаючи, що його екіпаж має ще багато пороху в порохівниці, рульовий Джордж Моррі сказав першокурсникам підняти частоту гребків на кілька пунктів, і вони зробили ривок повз юніорів до повного лідерства. Біля позначки 3.2 кілометра Моррі гаркнув: «Шлях... достатньо», і тепер, на дві повні довжини попереду обох інших човнів, першокурсники зупинилися, давши веслам борознити воду за інерцією до зупинки. Коли інші два човни нарешті проминули їх, першокурсники підняли радісний переможний гвалт, викидаючи кулаки вгору в повітря.

Боллес подивився на свій секундомір, засік час, за який першокурсник пройшли дистанцію 3.2 кілометри, і поглянув ще раз. Він знав, що вони стають досвідченішими спортсменами, але тепер цілковито упевнився, що має у своєму човні хлопців із винятковими задатками. Проте він не знав, чи мав екіпаж Каліфорнії щось іще більш виняткове, на що Кай Ебrait, схоже, натякав у пресі. Між тим, він вирішив тримати результат часу на секундомірі при собі.

Є певні закони фізики, за якими живуть і старіють усі тренери веслувальних команд. Швидкість гоночного човна визначається насамперед двома факторами: енергією, що виробляється сукупними гребками весел, і частотою ходу, тобто кількістю гребків, які робить екіпаж за хвилину. Так, якщо два човни, що несуть ту ж вагу, мають однакову частоту ходу, то човен, котрий виробляє більше енергії за гребок, пливтиме швидше. Якщо обидва човни виробляють однакову кількість енергії за гребок, але один із них має вищу частоту ходу, він ітиме попереду. Судно з дуже високою частотою ходу і дуже потужними гребками перемагатиме човен, який не зможе зрівнятися з ним за обома показниками. Але, звісно, веслярі — усього лише людські істоти, і жоден екіпаж не зможе підтримувати як потужні гребки, так і дуже високу частоту ходу протягом невизначеного часу. І критичним є те, що вища частота ходу, то важче утримувати всі численні індивідуальні рухи екіпажа синхронізованими. Таким чином, будь-які перегони є справою балансування, серією майстерних і виважених коригувань прикладеної сили, з одного боку, та частоти ходу — з іншого. Можливо, ніхто ніколи не досягав абсолютно оптимальної ефективності, але те, що побачив того дня Боллес — його екіпаж так комфортно веслував у високому, але стійкому темпі і з

такою великою потужністю — дало йому усі підстави вважати, що коли-небудь ці першокурсники зможуть досягти успіху.

І це була не тільки їхня фізична майстерність. Боллесу була до вподоби вдача саме цих першокурсників. Хлопці, які так багато досягли, були такими сильними й оптимістичними, що, здавалося, уособлювали свої західні корені. Вони були справжніми особистостями, переважно продуктами лісозаготівельних містечок, молочних ферм, гірничодобувних таборів, рибальських човнів і верфей. Вони дивилися, вони ходили, вони говорили так, ніби провели більшу частину свого життя на вулиці. Попри важкі часи і їхні скрутні обставини, вони легко й відкрито усміхалися. Вони охоче простягали мозолясті руки незнайомим людям. Вони дивилися людям в очі не з викликом, а із запрошенням. Вони добродушно підсміювались, коли в когось падав капелюх. Вони дивилися на перешкоди і бачили в них можливості. Усе це, знав Боллес, додало багато потенціалу команді, особливо якщо ця команда отримає шанс веслувати на Сході.

Того ж вечора на станції Південної Тихоокеанської залізниці в Окленді Кай Ебрайт завантажив свої команди і гоночні човни на поїзд «Каскад» і попрямував на північ у Сіетл.

Ебрайт знав, що на північному заході було вітряно, і їдко відбивався від нападок місцевої преси з приводу відсутності в його хлопців досвіду на бурхливій воді. Він надто добре знав примхи озера Вашингтон, ще з тих днів, коли був рульовим, а погода на лимані Окленда зазвичай залишалась, на прикрість, спокійною і приємною. Тому коли вітряна погода відновилась незабаром після прибуття команд університету Каліфорнії в Сіетл, Ебрайт нітрохи не марнував часу. 10 квітня він квапливо вивів усі три свої екіпажі на пінисте озеро, щоб подивитися, як вони зможуть веслувати серед хвиль. Як з'ясувалося, вони могли багато чого досягти, особливо першокурсники. Новачки Каліфорнії пристойно ковзали по воді, їхні весла чітко піднімалися із хвиль між гребками й чисто занурювались у них на захопленні на початку кожного гребка. Вони провели серію успішних випробувань на час, хоча Ебрайт відмовився оприлюднити їхні результати в пресі. Тренування тепер підтвердили те, на що Ебрайт і тренер першокурсників Расс Наглер, теж колишній рульовий Вашингтона, натякали протягом певного часу: їхні першокурсники можуть бути найкращими з тих, кого вони будь-коли тренували, навіть

кращими за хлопців, що завоювали олімпійські золоті медалі у 1932 році. Коли 6 квітня репортер «Сан-Франциско Кронікл» запитав Ебрайта, що він думає про перспективи своїх першокурсників, тренер Каліфорнії відповів із несподіваною відвертістю. Ебрайт кинув променистий погляд на журналіста і пробасив: «Човен наших першокурсників виб'є тельбухи з ескімоських першачків».

Том Боллес і Ел Ульбріксон прочитали цю замітку й тепер спостерігали тренування команди Каліфорнії з берега з очевидною заклопотаністю. Вони вивели своїх хлопців на тренування в той самий день, із пресою і Ебрайтом як глядачами, лишень щоб побачити, як першокурсники здалися через півтора кілометра. Їхнє веслування було помітно мляве, а човен наполовину заповнився водою від посиленого веслування. Боллес похмуро повернувся до причалу, а потім нетипово для себе змінив напрямок, щоб наблизитися до спортивних оглядачів, які зібралися на човновій станції, та дати їм скупі, але похмурі прогнози стосовно першокурсників: «Скидається на те, що ми веслуватимемо позаду».

Дезорієнтація була частиною гри. Досить легко було оснастити човен таким чином, щоб весла сиділи надто близько до води, і тягнути неквапливе весло, але робити це так, щоб веслування здавалось натужним. Коли цитата Боллеса з'явилася в газеті наступного дня, Джо вирізав її, вставив у альбом і написав поруч: «Тренер сказав, каліфорнійці лізуть на рожен. Він роздає песимістичні коментарі, тож вони ще більше загордяться. Так буде легше їх зрізати».

День перегонів, п'ятниця, 13 квітня, був одним із тих рідкісних весняних днів у Сіетлі, коли бавовняно-пухові хмари пливли по зеленувато-блакитному небу, а повітря прогрілось вище від 20 градусів.

Об 11:00 зафрахтований пором, заповнений студентами, відплив від причалу Колмана в центрі Сіетла і попрямував через шлюзи в Балларді до озера Вашингтон. Пополудні він пристав до університетського Океанографічного причалу, де Джойс Сімдарс приєдналася до 14 сотень інших галасливих студентів, одягнених у фіолетове і золоте, які юрмилися на борту в супроводі реву духових інструментів та гуркоту барабанів університетського оркестру, що вигравав бойові пісні. Коли пором відірвався від пристані, оркестр

перейшов на джазові мелодії, і студенти висипали на верхню палубу танцювати.

Джойс влаштувалася на лавці на баку, потягуючи каву на сонці та з нетерпінням чекаючи на перегони за участю Джо і зустріч із ним після змагань. Вона дуже нервувала й нічого не могла подіяти з цим. Дівчина знала, як сильно Джо хотів досягти успіху в команді та як багато залежить від цього для них обох. Щоб повболівати за хлопця, Джойс узяла нечастий вихідний на роботі в будинку судді з Лаурелхерсту. Як і очікувала, вона відчувала відразу до цієї роботи. Це була того роду домашня праця, яку вона завжди ненавиділа. Дівчина мала носити смішну уніформу й тихенько, як миша, навшпиньках ходити по будинку, щоб не заважати судді в його нескінченних і священних роздумах. Між роботою вона займалась навчанням і за незвично довгу, вологу зиму стала виснаженою і блідою, а іноді навіть пригніченою, тож зараз насолоджувалася свіжим повітрям і яскравим сонячним світлом на поромі.

Коли пором обігнув вогні Лаурелхерсту й попрямував на північ, він узявся триматись західного берега озера. Люди на приватних причалах, дворових терасах і трав'янистих схилах уздовж усього західного берега озера розстеляли пледи, стріляли корками відкритих пляшок холодного пива чи кока-коли, витягали обіди з кошиків для пікніка, лускали арахіс і вкидали його до рота та перевіряли свої біноклі.

Тут і там, на тонких смужках пляжу, юнаки, знявши сорочки, перекидались футбольними м'ячами. Дівчата в скромних цільних купальниках з отороченими оборками спідницями плюскались у воді або розтягались на теплому піску в очікуванні.

У північній частині озера сотні прогулянкових суден сходилися в одному місці. Гладкі білі вітрильники, поліровані катери з корпусами з червоного дерева, величні яхти, оздоблені тиком і латунню, і скромні ялики та гребні човни вже юрмилися разом і кидали якорі, утворюючи величезне півколо човнів навпроти Шерідан-Біч, якраз за баркасом, на якому великою чорною стрілою, що вказувала вниз на воду, був відзначений фініш перегонів. Судно берегової охорони патрулювало гоночні доріжки, і її екіпаж вмикав сирену та викрикував накази через мегафони, звільняючи доріжки від малих суден.

Джойс підвелася з лави і протиснулася через натовп студентів до перил. Вона дала собі слово залишатися спокійною, хоч би там що.

У кількох кілометрах на південь ще дві тисячі уболівальників, одягнених у фіолетове й золоте, дерлися на оглядовий поїзд на станції «Університет» Північної Тихоокеанської залізниці. Понад 700 із них виклали по 2 долари за квиток, щоб сидіти у 9 спеціальних відкритих оглядових вагонах. Решта заплатили по 1.50 долара за місця у звичайних вагонах. Коли починатиметься кожен заплив цього дня, поїзд рухатиметься на північ уздовж західного берега озера Вашингтон, паралельно до напрямку перегонів на всьому шляху від Сенд Пойнту до фінішу на Шерідан-Біч, а потім повертатиметься до стартової лінії перед наступним запливом. Усі казали, що майже 80 тисяч мешканців Сіетла — значно більше, ніж міг умістити футбольний стадіон Вашингтона — піднялися раненько цього чудового вихідного дня і прийшли подивитися перегони.

Далі на південь, у районі Затоки, у цей день більша частина уваги громадськості була зосереджена на масовому федеральному розшуку втікача Джона Діллінджера, якого хтось, як стверджував, бачив за обідом у кафе в Сан-Хосе напередодні. Але незадовго до 15:00 тисячі шанувальників по всьому району Затоки розвертали свої радіодиски від трансляцій новин, щоб послухати висвітлення перегонів у Сіетлі по радіомережі «Коламбія Бродкастинг Систем».

Екіпажі першокурсників Вашингтона і Каліфорнії жваво повеслували до стартової лінії біля Сенд Пойнт. Вони виступатимуть першими на дистанції 3.2 кілометра, а потім із годинними інтервалами змагатимуться юніорські та основні університетські команди на дистанції 4.8 кілометра. Джо Ранц сидів на місці номер 3 човна Вашингтона, Роджер Морріс — на місці номер 7. Обидва нервували, як і всі хлопці. На березі було тепло, але на середині озера віяв помірно холодний північний бриз, і саме проти вітру вони веслуватимуть. Це уповільнить час руху і, можливо, не дасть їм показати себе. Більше того, їм було важко перед лицем того, що кілька хвилин неймовірних зусиль от-от покажуть їм, чи 5 із половиною місяців тренувань мали сенс. Протягом цих кількох хвилин кожен із них зробить понад 300 гребків. З 8 веслярами в човні весла мають акуратно увійти у воду й вийти з неї більш ніж 2400 разів. Якщо хоч один хлопець промахнеться хоч із одним із цих гребків, якщо хоч один із них зловить одного краба, перегони будуть фактично закінченими, і жоден із них не отримає шансу поїхати до Нью-Йорка у червні змагатись проти найкращих

команд на Сході в національному чемпіонаті. Джо оглянув натовп, що зібрався уздовж берегової лінії. Він гадав, чи Джайс хоч наполовину така ж знервована, як він.

О 15:00 легкими ударами весел першокурсники підтягнули свої човни паралельно до човнів екіпажа Каліфорнії, зробивши все можливе, щоб зосередити всі свої помисли на човні, і чекали стартового сигналу. Том Боллес підвів тренерський катер ззаду до човна своїх хлопців. На ньому був незвично пошарпаний капелюх, з опущеними крисами і тулією, зрешеченою дірками від молі. Він прикупив його уже ношеним у 1930 році, і йому спало на думку, що це його щасливий капелюх, тож він одягав його тепер на кожні перегони.

Оркестр на поромі затих. Студенти перестали танцювати, згуртувалися біля найближчих перил, і великий корабель злегка накренився у бік гоночних доріжок. Інженер на оглядовому поїзді поклав руку на дросель. Тисячі людей уздовж берегової лінії підняли біноклі до очей. Стартер крикнув: «Усім готуйсь!» Хлопці Вашингтона ковзнули на своїх місцях уперед, опустили білі лопаті у воду, нахилились над веслами, дивлячись прямо перед собою. Джордж Моррі, рульовий Вашингтона, підняв праву руку, сигналізуючи, що його човен готовий. Гровер Кларк, рульовий Каліфорнії, стискаючи свисток у зубах, зробив те саме. Стартер гаркнув: «Веслуй!»

Каліфорнія рвонула зі стартової лінії, шмагаючи воду в шаленому ритмі 38 гребків на хвилину. Срібний ніс їхнього човна негайно вирвався на чверть довжини попереду Вашингтона. Захопивши лідерство, Каліфорнія трохи скинула частоту до більш стійкого ходу в 32 гребки, і Гровер Кларк почав ритмічно відсвистувати відлік ударів веслами. Вашингтон налаштував свій хід на 30 гребків, але утримував позицію на чверть довжини позаду. Обидва човни місили озеро майже з півкілометра, зафіксовані до купи в цій конфігурації. Білі лопаті Вашингтона виблискували в сонячному світлі, а весла Каліфорнії розсипали сині іскри. Сидячи на місці номер 3, Джо Ранц знаходився приблизно на паралелі з місцями 6 чи 7 у човні Каліфорнії, а Роджер Морріс на місці номер 7 — на паралелі ні з чим іншим, як відкритою водою. Усі хлопці зараз цілком зосередили думки на човні. Вони були повернуті обличчям до корми, і єдиним, що будь-хто з них міг бачити, була спина юнака, що здіймалася попереду. Жоден не мав ні найменшого уявлення, як далеко вперед стартовий ривок Каліфорнії

міг їх занести. Джордж Моррі, що сидів обличчям уперед, точно знав це. Він міг бачити спину Гровера Кларка перед собою, але стійко продовжував тримати екіпаж Вашингтона на частоті 30 гребків на хвилину.

Проминувши позначку 400 метрів, обидва човни поволі зрівнялись. Потім Вашингтон почав методично, місце за місцем, обганяти Каліфорнію, хоча хлопці все ще гребли з помітно низькою частотою 30 гребків. На позначці 1.6 кілометра Вашингтон відірвався на відкриту воду, лишивши позаду Каліфорнію. Коли човен Каліфорнії потрапив у поле зору хлопців Вашингтона, їхня упевненість у собі значно зросла. Біль, що накопичувався в їхніх руках, ногах, і грудях, не вщухав, але він утік у закапелки мозку, загнаний туди відчуттям мало не цілковитої невразливості.

Рульовий Каліфорнії Гровер Кларк витягнув свисток із рота і прокричав: «Дайте мені 10 великих!» — стандартна у веслуванні команда на 10 гігантських гребків, таких сильних і потужних, на які лишень здатен весляр. Весла Каліфорнії нахилилися, як натягнуті луки, і за ці 10 гребків екіпаж Каліфорнії покращив свою позицію. Але Вашингтон залишався попереду, а їх лідерство — тепер майже на дві довжини — практично непохитним. На позначці 2.4 кілометра Кларк скомандував ще 10 гігантських гребків, але хлопці Каліфорнії вже виклали всі сили, які мали, а екіпаж Вашингтона — ні. Коли вони вийшли на фінішну дистанцію 800 метрів і наблизились із підвітряного боку до пагорбів на північному кінці озера, зустрічний вітер ущух. Крики вітань піднялися з півкола човнів попереду, із пляжів, з оглядового потяга, що курсував уздовж берега, і найголосніші — з порома, уцент набитого студентами. Екіпаж Каліфорнії докладав неймовірних зусиль, щоб наздогнати суперника, а свисток Гровера Кларка тепер верещав, як паровоз, що втратив керування. Наближаючись до фінішної лінії і попереду вже на 4 довжини, Джордж Моррі, нарешті, закликав до високої частоти ходу. Хлопці Вашингтона підняли її до 32 гребків, а потім на решті дистанції до 36, лише тому, що знали — вони здатні на це. Вашингтон перетнув фініш на 4.5 довжини попереду Каліфорнії і майже на 20 секунд скоротивши попередній рекорд першокурсників, незважаючи на зустрічний вітер.

Пронизливі звуки горнів і голосні вітання прогрімали на всіх берегах озера Вашингтон. Першокурсники Вашингтона підгребли до човна Каліфорнії і зібрали традиційні трофеї переможного екіпажа — майки, зняті з переможених суперників. Вони потисли руки пригніченим роздягнутим каліфорнійцям, а потім, тріумфуючи, відгребли від доріжки, щоб прибрати човен. Том Боллес радісно завантажив їх на «Алумнус» і підвіз до студентського порому.

Джо, стискаючи майку Каліфорнії, збіг сходами на верхню палубу, сяючи та видивляючись Джойс. Дівчину, зростом 1.65 метра, було важко знайти в натовпі, що ринув уперед, щоб привітати хлопців. Проте Джойс побачила його і пробивала собі дорогу через масу затиснутих тіл, пірнаючи в невеликі просвіти, десь працюючи ліктями, а десь м'яко штовхаючись стегнами, поки, нарешті, не постала перед Джо, котрий швидко схилився, захопив її в нестримні спітнілі обійми й підняв догори.

Натовп студентів провів екіпаж до камбуза порому і всадив їх за стіл, завалений горою морозива, закупленого Студентським об'єднанням університету Вашингтона. Його було так багато, скільки вони лишень можуть з'їсти. Джо напихався морозивом, як робив завжди, коли випадала нагода на дармову їжу. Нарешті, наївшись удосталь, він узяв Джойс за руку і витягнув її назад на палубу, де оркестр знову гучно грав закличні танцювальні мелодії. Бронзовий від сонця, босоніж, у майці і шортах, Джо захопив Джойс, невисоку і тонку в білій літній сукні з оборками, і закрутив її під своєю довгою витягнутою рукою. А потім вони танцювали, вихиляючись по палубі, усміхаючись, регочучи, кружляючи до запаморочення голови під блакитним небом Сіетла.

Того ж дня у шикарному районі Берліна біля Міністерства народної освіти і пропаганди Йозеф і Магда Геббельс вітали появу на світ новонародженої дочки — маленької дівчинки з каштановим волоссям, яку назвали Хільдегард. Вони кликали її Хільде, але невдовзі батько почав називати її своєю «мишкою». Вона була другою з 6 дітей Геббельса, котрих усіх Магда Геббельс накаже отруїти ціанідом 11 років по тому.

Тієї весни життя йшло гладко для рейхсміністра Геббельса. Старий Олімпійський стадіон був знесений, і Вернер Марч розробив плани для велетенського комплексу, який постане на його місці для проведення ігор 1936 року — плани, що відповідали розмаху амбіцій Гітлера та цілям пропаганди Геббельса. «Рейхспортфельд» простягнеться на більш ніж 132 гектари.

У січні і лютому, напередодні ігор, Геббельс сформував оргкомітети в Міністерстві пропаганди. Були створені комітети з питань преси, радіо, кіно, транспорту, масового мистецтва і бюджету, кожен наділений окремими обов'язками для отримання щонайбільших пропагандистських результатів від ігор. Не можна було прогавити будь-яку можливість, і ніщо не приймалось як належне. Усе, починаючи від того, як будуть обходитися з іноземними ЗМІ, і закінчуючи тим, як прикрасять місто, підлягало суворому плануванню. Якимось на засіданні комітету один із міністрів Геббельса запропонував цілком нову ідею — потужний елемент відображення, призначений для підкреслення того, що Третій Рейх бачив як свої родові корені в

Стародавній Греції — передачу факела, який нестиме вогонь на всьому шляху від Олімпії в Греції до Берліна.

Тим часом робота Геббельса над усуненням будь-якого єврейського чи іншого «небажаного» впливу з культурного життя Німеччини невблаганно продовжувалась. Із часу великих багать 10 травня 1933 року, коли студенти університету в Берліні, підбурювані самим Геббельсом, спалили майже 20 тисяч книг, зокрема Альберта Ейнштейна, Ремарка, Томаса Манна, Джека Лондона, Герберта Уеллса і Хелен Келлер, він був невблаганний у своєму прагненні «очистити» німецьке мистецтво, музику, театр, літературу, радіо, освіту, спорт і кіно. Єврейські актори, письменники, виконавці, учителі, державні службовці, юристи, лікарі, — усі були змушені покинути свої професії та були позбавлені засобів до існування чи то шляхом прийняття нових законів, чи застосуванням терору руками коричневосорочечних воєнізованих штурмових загонів нацистів, Штурмабтейлунг або СА.

Німецька кіноіндустрія стала одним з особливих зацікавлень Геббельса. Він був захоплений пропагандистським потенціалом кінофільмів і безжальний у придушенні будь-яких ідей, образів чи сюжетів, що не вкладалися в нацистську міфологію, яка саме формувалася. Для забезпечення такої відповідності відділ кіно Міністерства пропаганди тепер безпосередньо керував плануванням і виробництвом усіх нових німецьких фільмів. Геббельс, колишній невдалий письменник і драматург, заходився особисто розглядати сценарії майже всіх фільмів, використовуючи зелений олівець для викреслювання або переписування неугодних сюжетних ліній або сцен.

Окрім прагматичної пропагандистської цінності фільму, Геббельс особисто також захоплювався гламурністю кінобізнесу і, зокрема, чарівністю німецьких зірок, які променились зі срібного екрана в кінотеатрах Берліна. Оскільки німецькі актори, актриси, продюсери і режисери тепер усі були зобов'язані йому своєю кар'єрою, вони почали гуртуватися довкола Геббельса, підлещуючись і випрошуючи його прихильності.

У червні попереднього року Гітлер нагородив Геббельса розкішною особистою резиденцією на нещодавно перейменованій вулиці Германа Герінга, розташованій усього лиш в одному кварталі на південь від Бранденбурзьких воріт. Геббельс швидко відремонтував і розширив

будинок — сторічний колишній палац маршалів Пруського суду, зробивши його ще більш грандіозним, ніж той був. Він звів другий поверх, облаштував приватний кінотеатр, побудував теплиці з підігрівом і розбив англійський парк. Маючи, по суті, необмежений бюджет, Магда Геббельс умеблювала і оздобила маєток досить екстравагантно. Вона прикрасила стіни гобеленами й картинами, вилученими з німецьких музеїв, вкрила підлогу розкішними килимами та навіть поставила комод, що раніше належав Фрідріхові Великому. Таким чином, доведений до стандартів Геббельса, будинок служив майданчиком як для званих родинних прийомів, так і для грандіозних вечірок для нацистської еліти та їхніх наближених.

Серед тих, хто збирався в будинку під номером 20 на вулиці Германа Герінга, деякі молоді старлетки становили особливий інтерес для Геббельса. Багато з них незабаром виявили, що задовольняючи його еротичні бажання, незважаючи на його карликовий зріст і деформовану статуру, можуть здолати довгий шлях до покращення перспектив свого кар'єрного зростання. Іншим він сприяв через їхні істинні таланти на екрані та відчуття звеличення, яке отримував від спілкування з ними.

Одна молода жінка, яка тієї весни часом з'являлася в будинку Геббельса та належала до другої категорії, ставала дедалі ближчим другом Адольфа Гітлера і була силою, на яку по праву належало зважати. До того, як усе завершиться, вона дійсно стане жінкою, яка більше, ніж будь-хто інший у Німеччині, істотно визначатиме долю нацистського руху.

Лені Ріфеншталь була красивою і блискучою. Вона знала, чого хотіла, і як це отримати. А хотіла вона насамперед бути у центрі всього, у центрі уваги, купаючись в оплесках.

Із ранніх років вона проявила непохитну волю в досягненні успіху. Коли Лені вирішила стати танцівницею в 17, вона знехтувала загальноприйнятою думкою, що танцівники мають починати займатися змалку. У 20-літньому віці вона вже професійно танцювала перед заповненими залами по всій Німеччині, збираючи захоплені відгуки. Коли травма припинила її танцювальну кар'єру, вона взялася за справу і швидко домоглася призначення на головну роль, миттєво ставши зіркою уже з першого її фільму «Свята гора» (Der heilige Berg). Характерно для Ріфеншталь, що навіть коли вона знялась у багатьох

подібних фільмах поспіль, її амбіції продовжували зростати. Усе більше не бажаючи поступатися контролем над творчим процесом будь-кому, в 1931 році вона заснувала свою власну виробничу компанію і взялася, дуже передчасно для жінки в 1930-х роках, за написання сценарію, продюсування, режисуру, редагування і зйомок власного фільму із собою в головній ролі.

Йозеф Геббельс і Лені Ріфеншталь

Фільм «Блакитне світло» (Das Blaue Licht), випущений у 1932 році, не був схожим ні на що, бачене раніше. Свого роду містична казка, він романтизував і прославляв просте життя німецьких фермерів, що живуть у гармонії з природою на німецькій землі. Фільм засуджував корупцію сучасного індустріального світу. Побічно він також засуджував інтелектуалів. Фільм швидко завоював міжнародне визнання і йшов протягом кількох тижнів у Лондоні та Парижі.

У Німеччині реакція була прохолодніша, але Адольф Гітлер був у захваті від «Блакитного світла», вбачаючи в ньому візуальне й художнє відображення самої ідеології «Кров і земля», на якій базувалася його нацистська партія — ідеї, що сила нації полягає в її простій, чистокровній корінній расі. Гітлер уже якийсь час знав про Ріфеншталь, але тепер він став її другом. У 1933 році на його особисте прохання вона зняла одинорічний пропагандистський фільм

«Перемога віри» (Der Sieg des Glaubens), який задокументував з'їзд нацистської партії того року у Нюрнберзі. Вона зробила фільм нашвидкуруч, виникли певні технічні складності, і Лені була незадоволена результатами, але Гітлер, однак, залишився враженим її роботою. Тепер він сподівався, що восени вона випустить більш претензійний фільм про Нюрнберзький партійний конгрес 1934 року.

Поки в найближчі місяці її зірка продовжувала сходити, Ріфеншталь і Геббельс часто конфліктували. Геббельс дедалі болісніше задрив її впливу на Гітлера та недоторканності, яку він надав їй своєю владою. І все ж, його вабило до неї, і він залицявся до жінки романтично та сексуально. Через певний час ця дивно дібрана пара відіграватиме велику роль у визначенні того, як світ сприйме Олімпійські ігри 1936 року в Берліні і загалом саму сутність нової нацистської держави.

Але зараз вона була просто однією із виру гламурних осіб, які заходили й виходили з маєтку Йозефа і Магди Геббельсів, відкорковували пляшки шампанського, вшановувані господарем і господинею, вихваляли один одного, свою молодість і гарний вигляд, танцювали до пізньої ночі, співали, дивилися фільми і говорили про чистоту раси, у той час як маленька Хільде Геббельс спала в колиці у затемненій кімнаті нагорі.

Джо зі своїм банджо

Розділ 7

Перегони в академічному веслуванні — це мистецтво, а не шалена сутичка. Веслувати треба як силою розуму, так і силою рук. Із першого гребка всі думки про іншу команду мають бути заблоковані. Маєш спрямувати помисли на себе і на свій човен і мислити завжди позитивно, у жодному разі не негативно.

— Джордж Йомен Покок

Джо Ранц і його товариші по команді вишикувалися уздовж поручнів порома і видивлялися на воду, руками прикриваючи очі від сліпучого світла пообіднього сонця. Минуло 2 години, відколи вони перемогли першокурсників Каліфорнії. Тепер настала черга основної університетської команди кинути виклик хлопцям Ебрайта.

Те, що відбулося протягом наступних кількох хвилин, виявиться одними з найвизначніших перегонів у історії суперництва університетських команд Каліфорнії та Вашингтона. Відразу ж після перегонів Френк Г. Горрі, репортер «Ассошіейтед Пресс», телеграфував бурхливий відгук на схід для місцевої публіки: «Знамениті гоночні вісімки пронеслися по рябій від сонячних відблисків воді, так ніби були зчеплені разом. Спочатку одна, потім інша команда виривалась уперед, але не більше ніж на півметра. Каліфорнія була попереду на старті, поступилась на позначці 1.6 кілометра, знову відсунула ніс назад на дистанції 2.4 кілометра, відстала, коли Вашингтон ударив «десять великих» три рази поспіль на позначці 3.2 кілометра, та повернула свою позицію хвилиною пізніше».

Джо зачаровано спостерігав за розгортанням цієї драми. Знову і знову студенти на поромі закликали Вашингтон «узятися за справу», підняти частоту гребків і залишити Каліфорнію позаду. Каліфорнія колотила білу спінену воду з енергійною частотою 36 гребків на хвилину, але протягом більш ніж 4-х кілометрів рульовий Вашингтона

Харві Лав тримав стійкий хід на відносно розслабленій частоті 31 гребок — такій, яка необхідна, щоб лише утримувати човен на конкурентній позиції, закликаючи своїх хлопців вирватись уперед, роблячи «десять великих», коли з'являлась небезпека значно відстати від суперника, але потім відновлював стабільну частоту, щоб поберегти сили екіпажа. Щойно вони підійшли в поле зору баркаса, що позначав фініш, після того як Каліфорнія знову і знову намагалась відірватися, але щоразу невдало, Лав нарешті гаркнув: «Давайте! Вжарте!» Частота ходу підвищилась до 38 гребків, а потім майже негайно до 40. Човен Вашингтона вискочив уперед, а Каліфорнії — на мить забарився, і Вашингтон перетнув фінішну лінію трохи більш ніж на секунду швидше від Каліфорнії, із новим рекордом курсу 16 хвилин 33.4 секунди.

Це були хвилюючі перегони, але, більше того, це був посібник для Джо й інших першокурсників, як людина, яка стане їхнім основним тренером восени, Ел Ульбріксон, здобула перемогу. У певному сенсі то був урок, який Том Боллес уже продемонстрував, коли приховав найкращий час першокурсників від Ебрайта і пояснив своїм хлопцям мету цього кроку — дати екіпажу Каліфорнії підставу занадто високо задирати ніс. Але спостерігаючи за перегонами основних університетських команд, Джо усвідомив ще один урок. Щоб перемогти супротивника, який є рівним тобі або навіть перевищує тебе, не завжди досить просто віддавати всі сили від старту до фінішу. Необхідно здолати суперника психологічно. Коли настає критичний момент у перегонах рівних суперників, ти маєш знати те, чого не знає він — що в глибині твого ества ти все ще маєш щось у резерві, щось, що ти досі не показував, але коли покажеш, примусить його засумніватися в собі, проявити нерішучість саме тоді, коли впевненість у своїх силах важить найбільше. Як і багато чого в житті, успішний екіпаж — це, почасти, впевненість і певною мірою — знання власного серця.

Через кілька днів після перегонів Каліфорнія-Вашингтон 1934 року першокурсники швидко увійшли в наступний спад. День за днем вони видавали час, що дедалі більше бентежив. Відтоді, як побили Каліфорнію, вони, здавалося, втратили всю свою зосередженість. Що більше Том Боллес кричав на них у свій мегафон, то незграбнішими вони, схоже, ставали.

Одного лінивого дня на початку травня тепле сонце палило їхні голі спина, і деякі з хлопців веслували так мляво, що їм не вдалося швидко обігнати зустрічний буксир, що тягнув баржу. Буксир завалився на їхній човен із вереском свистка та ревом гудка, вивергаючи чорний дим. Рульовий Джон Меррілл закричав: «Назад! Повертай!» Хлопець на місці номер 4 запанікував і незграбно кинувся за борт, майже перекинувши човен. Буксир важко повернув у напрямку порту, зачепив ніс човна і ледве розминувся з хлопцем у воді. Боллес, спостерігаючи за цим зі свого катера, оскаженів від злості. Із почервонілим обличчям він рвонув стартер, завів двигун і попрямував до човнової станції.

Хлопці веслували назад у студмістечко в тиші. Боллес чекав на них. Він метався по причалу, грозився хлопцям у човні пальцем. Він репетував, що збирається перекроїти екіпаж для регати в Поукіпзі у червні з нуля. Нічиє місце не було убезпечене лише тому, що він веслував у човні, який так вражає переїзд Каліфорнію. Серце Джо завмерло. Те, що ненадовго ввижалося вірною ставкою, раптом знову опинилося під загрозою. На тому ж тижні він отримав лист від адміністрації, де повідомлялося, що він провалив екзамен із професійного інжинірингу, те, що він мав замінити на своє веслування. Джо, який щойно подивився мультфільм «Парамаунта» за участю нового персонажа срібного екрана моряка Папая, написав у своєму альбомі того вечора: «Я відчуваю відразу до себе».

На середину травня погода в Сіетлі — деколи вона жорстоко капризує наприкінці весни, повернувшись від сонця до негоди, і першокурсники знову опинилися у стані боротьби проти зустрічних вітрів. Їхні руки німіли від холоду, а білі баранці розбивалися об ніс човна. Однак на здивування своїх тренерів і самих себе, що гіршою ставала погода, то краще вони починали веслувати.

Веслуючи проти різкого північного вітру одного з цих вологих, сірих днів наприкінці травня, коли весла розпилювали рій дрібних бризок на кожному вивільненні, а вода бовталася на дні човна, Джо і члени його екіпажа в першому човні закінчили випробування на час із результатом 10:35, усього на 4 секунди більше від рекорду для першачків. Джордж Покок спостерігав за їхнім тренуванням із борту «Алумнуса». Повернувшись на берег, він підійшов до репортера на човнової станції, побалакав із ним і виніс приголомшливий вирок.

«Том Боллес має прекрасну команду для бурхливої води, — сказав він тихо, але рішуче. — Вона найкраща з тих, що я будь-коли бачив». Вийшовши з уст Покока, стриманої і поміркованої людини, не схильної до перебільшень щодо будь-чого, і менше за все відносно веслувальних здібностей екіпажа першокурсників, це було щось, подібне на божественну декларацію. Том Боллес перестав говорити про перекроювання команди з нуля. Дев'ять хлопців-першокурсників, які перемогли Каліфорнію, зрештою, поїдуть у Поукіпзі змагатись у перегонах національного чемпіонату.

Увечері 1 червня 1934 року маршируючий духовий оркестр університету Вашингтона і понад тисячу шанувальників заповнили розкішно оздоблене мармуром фойє залізничної станції «Кінг-Стріт» у Сіетлі, підбадьорюючи радісними вигуками і співаючи бойові пісні першокурсникам і університетським командам, котрі сіли на потяг Великої Північної залізниці «Будівничий імперії» та попрямували до Поукіпзі. Особливо в піднесеному настрої були першокурсники. Мало хто з них коли-небудь був за межами західної частини штату Вашингтон, більшість же ніколи не були в потязі. Тим не менш, вони були тут і ось-ось перетнуть увесь континент. Для хлопців, які вирости, доячи корів, розмахуючи сокирами і складаючи дрова, які знали імена половини людей у містах, звідки походили, та чий батьки могли розповідати їм про те, як уперше побачили автомобіль чи будинок з електрикою, це було запаморочливою дивиною.

Умостившись на плюшевому сидінні, дивлячись крізь зелені тоновані вікна пульманівського вагона на гамірну юрбу, що зараз виліталася із фойє на платформу, Джо не міг повірити власним очам. Його ніколи не прославляли бодай за щось, і все ж тут він був частиною чогось, що було в центрі не тільки захоплення, а й свого роду низькопоклонства. Це наповнило його гордістю, але разом із тим і напруженим неспокоєм, сум'яттям. Це повертало його думки до речей, про які він довго намагався не замислюватися в ці дні.

Того вечора, коли «Будівничий імперії» видерся через гори Каскади на перевал Стівенса і попрямував через посушливі пшеничні поля східного Вашингтона, хлопці веселились. Вони гуляли до пізньої ночі, граючи в карти, розповідаючи непристойні жарти, ганяючи проходами пульманівського вагона, перекидаючи туди-сюди футбольний м'яч, поки, нарешті, не виснажились і не попадали на свої полиці.

Веселощі відновилися наступного дня, коли хтось дістав пакунок повітряних кульок. Хлопці наповнювали кульки водою у туалеті, ставали на гуркотливих платформах між вагонами і на всьому шляху через Монтану до Північної Дакоти радісно жбурляли водяні кульки по будь-яких доступних мішенях — коровах, що паслися на полях, запилених автомобілях, що очікували під дзвін залізничних переїздів, сплячих собаках, що лежали на платформах станцій маленьких містечок, і щоразу вибухали дружним хором: «Вашингтон не здолати!», коли поїзд гуркотів повз їхніх здивованих жертв.

Пізніше Джо, підбадьорений пригодою з водяними кульками, витягнув із чохла свою гітару, яку він, трохи нервуючи, прихопив із собою. Зацікавлені, декотрі старші хлопці зібралися довкола, коли він почав скручувати кілки і пощипувати струни для налаштування інструмента. Дивлячись на лади, концентруючись на переборі пальцями, він бринькав акорди і почав співати з ентузіазмом тих пісень, які грав у шкільному таборі, ковбойських пісень, вивчених на шахті «Золото- та рубіновидобувної компанії» чи почутих по радіо в Секвімі.

Спочатку хлопці просто дивилися, як він співав. Потім вони почали переглядатися, хихотіти і, нарешті, улюлюкати й репетувати. «Погляньте-но на ковбоя Джо!» — викрикнув один із них. Інший закликав через прохід: «Гей, хлопці, приходьте послухати Ранца, веслувального трубадура!» Джо, ображений, підняв очі й раптово перестав грати на середині «Жовтої троянди Техасу». Почервонілий, але зі стиснутими щелепами та холодним скам'янілим поглядом, він швидко запхав гітару назад у чохол і вийшов до іншого вагона.

Мало що могло би більше ранили Джо. Його музика освітлювала найпохмуріші дні його дитинства. Вона приваблювала до нього людей у школі, допомагала знайти друзів і навіть заробляти на життя у Секвімі. Це був його винятковий талант, особливий предмет гордості. Тепер, раптово і несподівано, музика розкрила та нагадала йому, як мало він досяг на шляху до вдосконалення. Саме тепер, коли Джо почав відчувати, що стає частиною чогось більшого, ніж він сам, його знову прогнали.

Коли 6 червня вони прибули до Нью-Йорка, екіпажі Вашингтона перевезли свої човни в напівзруйнований старий елінг на західному березі річки Гудзон, у Хайленді, навпроти Поукіпзі. Елінг, насправді,

був завбільшки із сарай. Він продувався наскрізь, похилений, хиткий і розташований на тонких палях над річкою, із душами, що накачували на голови хлопців смердючу воду просто з Гудзону.

Том Боллес поспішно вивів першокурсників на воду в той самий день, бажаючи побачити, як вони поводитимуться на незнайомій акваторії. Це вперше вони веслуватимуть на річці, а не на озері, і вперше, у дійсності, веслуватимуть деінде, крім озера Вашингтон. Погода тут відрізнялася від тієї, до якої хлопці звикли вдома, — було гнітюче спекотно і задушливо. Поки несли свій човен «Місто Сіетл» униз до води, вони вже наскрізь просякли потом. На воді був невеличкий бриз, але навіть вітер, здавалося, розплавляв їхні тіла, поки вони сідали в човен. Хлопці зняли свої майки, протягли їх через брудну воду Гудзона і знову одягли, але це, схоже, лише зробило вологість ще більш нестерпною. Боллес сказав їм гребти вгору по річці в темпі розминки кілька хвилин. Він заліз у катер і подався слідом за ними. Коли, на його думку, хлопці були готові, він підняв мегафон і скомандував взятися за спринт. Хлопці нахилилися над веслами і виконали спринт, але Боллес навіть не завдав собі клопоту поглянути на свій секундомір. Він і так бачив, що вони веслували не в найкращому своєму темпі. Гірше того, вони виглядали змученими, явно виснаженими від спеки, а човен хитався з боку на бік, намагаючись вирівняти курс. Вони були здатні впоратися з майже будь-якими вітром і хвилями на озері Вашингтон, але хвилі на Гудзоні були інші — довгі, низькі, вони бились об човен із боків, залишаючи лопаті весел розмахувати в повітрі в якийсь момент, а наступної миті занурюючи їх занадто глибоко у воду. Ефекти приливу і течії спантеличували хлопців. Вода сама собою не мала рухатись під їхнім човном, не повинна була нести їх до місць, куди вони не мали наміру плисти. Боллес прокричав у мегафон: «Шлях... досить!» і помахав хлопцям, щоб поверталися в елінг. Він збирався неодмінно поговорити з Пококом.

Хлопці, збентежені, витягнули човен, прийняли душ з їдкою річковою води і подолали довгий шлях пішки по залізничних коліях, що проходили уздовж західної берегової лінії, перш ніж зійти по стрімкому обриву Хайленд до пансіонату Флоренс Палмер, де мали мешкати. Будинок місіс Палмер був маленький, а вартість проживання — низька. Скромні продукти її кухні не могли задовольнити апетити

двох десятків високих міцних хлопців, кількох тренерів і рульових. Хлопці з'їли все, що потрапило в поле їхнього зору, а потім стомлено піднялися до спалень на верхньому поверсі, де тулилися по 6 осіб у кімнаті. Вони намагалися заснути у вологій, задушливій спеці на тапчанах, які були більше схожі на дуби для тортур, аніж на ліжка.

Регата Міжуніверситетської асоціації веслування в Поукіпзі була легендарною інституцією, із корінням глибоко в історії американського академічного веслування. Перше велике веслувальне видовище в Америці було змаганням у два запливи в гавані Нью-Йорку в 1824 році, коли екіпаж із чотирьох нью-йоркських човнярів у 7-метровому човні «Американська зірка», збудованому в Уайтхоллі, кинув виклик чотирьом морякам із прибулого британського військового корабля, які керували подібним човном «Вірна смерть». Війна 1812 року і спалення Білого дому були ще досить свіжі в пам'яті, а почуття ще кипіли, особливо з американського боку. Американці виграли перегони і здоровенний гаманець із тисячею доларів, веслуючи від Беттері до Хобокена і назад перед очима захопленої юрби чисельністю десь від 50 до 100 тисяч глядачів — на той час, найбільшим у історії зібранням американців для перегляду спортивної події.

У 1830 роках приватні веслувальні клуби почали з'являтися в різних американських містах, і до 1840-х кілька східних коледжів зібрали свої команди. Перші перегони університетських екіпажів у Америці, що були, фактично, першою американською міжуніверситетською подією у спорті взагалі, відбулися між Гарвардом і Єлем у 1852 році на озері Уїнніпесокі у Нью-Гемпширі. Із кількома перервами через великі війни, які забирали юнаків із кожного університету для інших, більш небезпечних занять, регата Гарвард-Єль проводилась щорічно з 1859 року. Більшу частину цього часу регата була однією з головних спортивних подій країни. У 1869 році Гарвард зустрівся з найелітнішим закладом Великобританії, Оксфордом, у змаганнях на Темзі. Веслуючи перед величезним натовпом, Оксфорд переміг Гарвард, але подія набула такого широкого розголосу в Сполучених Штатах, що викликала вибух інтересу до веслування. Вона також надала цьому спорту ауру елітарності, що тримається і донині.

Інші східні університети скоро запустили свої програми з веслування, і багато з них почали конкурувати один з одним у регатах

один-на-один. Але Гарвард і Єль не виступали в жодних міжуніверситетських чемпіонатах поза своєю щорічною регатою. Тому не існувало подоби будь-якого змагання в рамках національного чемпіонату до 1895 року. Потім, заохочувані Нью-Йоркською центральною залізницею, Корнелл, Колумбія і Пенсильванія домовилися про створення Міжуніверситетської асоціації веслування і щорічно змагалися на 6.4-кілометровій дистанції на річці Гудзон у Поукіпзі, де аматори та професійні веслярі влаштовували перегони ще з 1860 років. Майже відразу ж після того першого змагання, яке виграв Корнелл 21 червня 1895 року, інші університети почали запрошувати до Поукіпзі, і регата стала розглядатися як найпрестижніші перегони в країні, затьмаривши навіть щорічні перегони Гарвард-Єль, і являти собою еквівалент національного чемпіонату.

На початок ХХ століття веслувальні клуби процвітали в анклавах багатих. Розкішні готелі й океанські лайнери, серед них і «Титанік», встановлювали батареї веслувальних тренажерів, тож їхні клієнти могли залишатися у формі та наслідувати своїх героїв веслувального спорту. У другому десятиріччі нового століття десятки тисяч уболівальників, наприклад, аж 125 тисяч у 1929 році, приїздили до Поукіпзі подивитися щорічну регату особисто, мільйони інших слухали репортажі з події по радіо, і регата стала конкурувати з дербі в Кентуккі, «Рожевою чашею» та Світовою серією як важлива національна спортивна подія.

Протягом більшої частини першої чверті століття східні коледжі ревно домінували в регаті. Жоден західний університет навіть не наважувався конкурувати, допоки у 1912 році не з'явився Стенфорд, усього лиш щоб закінчити змагання на далекому 6-му місці. Наступного року Хірам Конібеар уперше привіз університетський екіпаж Вашингтона на схід. Хоча його сільські, простуваті західні хлопці не виграли, вони прийшли третіми, і цей результат шокував східних фанатів та пресу. У 1915 році вони були шоковані знову, коли Стенфорд прийшов до фінішу другим. Один досить приголомшений нью-йоркський репортер того року відзначив: «Якщо би Стенфорд не використовував незграбно збудований західний човен, вони могли б виграти». Насправді, Стенфорд узяв човен, збудований на Сході, залишивши своє обтічне судно, виготовлене Пококом, удома в Пало-Альто.

Однак протягом наступних десяти років західні університети — Каліфорнія, Стенфорд і Вашингтон — лише періодично зважувалися повертатися в Поукіпзі. Було важко виправдати поїздку. Транспортування екіпажа і кількох делікатних гоночних човнів на Схід було дорогою справою, і західних хлопців зустрічали щоразу з конфузною сумішшю цікавості роззяв та легкої поблажливості, а іноді, і неприхованого глузування. Східні фанати, випускники і спортивні оглядачі, а також національна преса звикли бачити синів сенаторів, губернаторів, титанів індустрії і навіть президентів, а не робітників ферм, рибалок та лісорубів сидячими в човнах на Гудзоні.

Тоді, у 1923 році, дощового червневого вечора університетська команда Вашингтона повернулася до Поукіпзі під керівництвом нового головного тренера Рассела Каллоу «Іржавого». Випередивши усіх інших, команда Вашингтона та елітний екіпаж Військово-морського флоту вийшли на фінішну пряму, веслюючи ніс у ніс. Під рев натовпу, що заглушав його команди, рульовий Вашингтона Дон Грант раптом підняв червоний прапор (поспішно вирізаний з прапора Корнелла перед змаганням) над головою, щоб сигналізувати своїм хлопцям, що настав момент викластися на повну. Загребне весло Вашингтона Доу Уоллінг, на чий нозі химерно запалились три великі фурункули, ковзнув вперед на своєму сидінні, посунув обидві ноги в напрямку корми і підняв до шалених 40 гребків частоту ходу, на якій хлопці Вашингтона вже веслували. Човен вискочив кулею вперед, і Вашингтон насилу дотягнувся до першої перемоги Заходу в регаті Міжуніверситетської асоціації веслування. Тріумфуючі хлопці екіпажа «Ескімоса» обережно підняли Уоллінга з човна і відправили до лікарні. Здивовані шанувальники і журналісти зібралися навколо них на причалі, засипаючи їх питаннями: «Чи належить університет Вашингтона до округу Колумбія? Де точно знаходиться Сіетл? Чи були вони дійсно лісорубами?» Хлопці, спалахуючи широкими усмішками, говорили мало, але почали роздавати фігурки мініатюрних тотемних стовпів.

Спостерігаючи за перегонами із катера тренерів, Джордж Покок репетував і верещав зовсім нехарактерно для себе. Згодом зазвичай стриманий англієць зізнався: «Я поводився, як дитина». Але він мав на те вагому причину. Він побудував з іспанського кедрового човен, у якому виграв Вашингтон. Уперше східняки мали можливість побачити його

ручну роботу. Протягом кількох днів після повернення до Сіетла замовлення на 8 нових восьмивесельних човнів прибули в його майстерню. Менш ніж за десять років по тому більшість човнів у регаті в Поукіпзі будуть виготовлені Пококом. У 1943 році всі до одного, загалом 30 човнів, будуть його витворами.

Доктор Лоял Шауді, видатний і фанатично відданий випускник університету Вашингтона, був настільки вражений досягненням хлопців, що запросив їх до Нью-Йорка того вечора і влаштував на їх честь сценічне шоу та гала-вечерю. На вечері кожен хлопець знайшов 10-доларову купюру на своїй тарілці разом із фіолетовою краваткою. Протягом багатьох десятиліть після цього членів команди Вашингтона вшановували наприкінці кожного веслувального року бенкетом Лояла Шауді, де кожен знаходив фіолетову краватку на своїй тарілці.

У наступному 1924 році Вашингтон повернувся з молодим Елом Ульбріксоном на загребному веслі і знову виграв перегони основних університетських команд, на цей раз рішуче. У 1926 році вони зробили це знову, і цього разу Ульбріксон веслував останні 400 метрів із розірваним м'язом на одній руці. У 1928 році «Каліфорнійські ведмеді» Кая Ебрайта виграли свій перший чемпіонський титул у Поукіпзі на шляху до перемоги в Олімпіаді того року й повторили свій успіх у 1932 році. До 1934 року західні університети, нарешті, почали сприймати серйозно. Тим не менш, для більшості з тих, хто вів свої яхти з Манхеттена чи з Хемптонз на Гудзон, щоб подивитися перегони щороку в червні, залишалось природним припускати, що цього року Схід знову відновить належне йому, давно усталене місце на вершині світу академічного веслування.

Підйом західних команд, можливо, шокував східних шанувальників, але викликав захват у редакторів газет по всій країні в 1930 роки. Ця історія вписувалась у ширшу спортивну історію, що підживлювала продажі газет і кінохроніки, про суперництво між двома боксерами — бідним, наполовину черокі, колорадцем на ім'я Джек Демпсі і східняком, колишнім морським піхотинцем на ім'я Джин Танні, до якої була прикута увага всієї країни в 1920 роках. Суперництво Сходу проти Заходу перенеслось на футбол у щорічній «Храмовій грі Схід-Захід» і додало інтересу до «Рожевої чаші», що проходила кожного січня, на той час змагання, найближчого до національного чемпіонату з університетського футболу. Окрім того,

додаткове життя в це суперництво вдихнули кінні перегони, коли дивно складений, але енергійний, безладний скаковий кінь на ім'я Галета з'явився на західному обрії, щоб кинути виклик і перемогти улюбленця істеблішменту цих перегонів, короля східних бігових доріжок, коня Військового Адмірала.

Помітним елементом усіх цих суперництв Схід-Захід було те, що західні представники майже завжди, схоже, втілювали певні якості, які складала різкий контраст рисам їхніх східних колег. Вони зазвичай видавались людьми, що самі себе зробили, неотесаними, дикими, природними, міцними, простими і, можливо, в очах декого, трохи грубуватими. Їхні східні суперники здавались, як правило, добре вихованими, досвідченими, грошовитими, вишуканими і, принаймні у своїх власних очах, людьми дещо вищого сорту. Часто певна доля істини була присутня в цих основних лініях розбіжності. Але східні уявлення про суперництво часто містили елемент снобізму, і це дратувало західних спортсменів і вболівальників.

Також, західняків дратувало, що упередження Сходу широко домінували в національній пресі, яка часто, схоже, оперувала припущенням, буцім-то все, що знаходиться на захід від Скелястих гір, було Китаєм. Іноді такий самий підхід переважав навіть у західній пресі. Протягом 1930 років, навіть після перемог Вашингтона і Каліфорнії в Поукіпзі, «Лос-Анджелес Таймс», наприклад, виписала значно більше чорнила, висвітлюючи екіпірування, призначення членів команд у човни, зміни тренерів і пробні заїзди східних екіпажів, ніж відверті перемоги та дедалі більш вражаючі рекорди часу, встановлені західними командами.

Джо та інші першокурсники Вашингтона, що приїхали на регату в Поукіпзі у 1934 році, якнайкраще підходили на те, щоб відіграти свої ролі в поточному регіональному конфлікті. Економічні труднощі останніх декількох років лише загострили відмінності між ними і хлопцями, яким вони збиралися протистояти. І це тільки зробило їхню історію більш привабливою для всієї країни. Регата 1934 року знову обіцяла стати зіткненням східних привілеїв і престижу, з одного боку, і західної широти та м'язової сили, з іншого. Із фінансової точки зору, було досить круто зіштовхнути спадкоємну грошову аристократію з голотою.

В останні кілька днів перед регатою тренери більшості з 18 екіпажів, що брали участь у змаганнях, почали проводити свої остаточні тренування пізно ввечері, щоб уберегти своїх хлопців від дошкульної спеки півдня і використати покров темряви для приховування своїх результатів часу і перегонових стратегій один від одного та від легіонів допитливих спортивних оглядачів, які спускалися на береги річки Поукіпзі.

У день перегонів, у суботу 16 червня, світанок був ясний і теплий. Зранку почали прибувати вболівальники перегонів на потягах і автомобілях зі всього Сходу, чоловіки вже познімали свої пальто і краватки, жінки вбрались у капелюшки від сонця з широкими полями і сонцезахисні окуляри. До полудня місто Поукіпзі вже пульсувало натовпом людей. Вестибюлі готелів і ресторанів були забиті фанатами, що потягували різноманітні крижані коктейлі, багато з яких були добре підсилені алкоголем, адже Сухий закон, нарешті, було скасовано. На вулицях продавці з ручними візками прокладали свій шлях через натовп, продаючи хот-доги і ріжки з морозивом.

Увесь день трамваї з гуркотом котилися униз по стрімкому береговому схилу вздовж Гудзона на боці Поукіпзі, перевозячи вболівальників до берега. Сірий теплий туман висів над річкою. Білі електричні пороми курсували вперед і назад, перевозячи шанувальників на західний берег, де на них чекав оглядовий потяг із 13 відкритими платформами з трибунами та білими поручнями. О 17:00 більш ніж 75 тисяч людей вишикувалися на обох берегах річки, сидячи на пляжах, стоячи на пристані, умостившись на дахах, схилах і насипах уздовж перегонових доріжок, потягуючи лимонад і обмахуючись програмками змагань.

Перегони першокурсників були призначені першими, на дистанцію 3.2 кілометра, а потім із годинними інтервалами мали відбутись змагання юніорських команд на дистанцію 4.8 кілометра і, нарешті, основних університетських команд на дистанцію 6.4 кілометра. Коли Джо і його екіпаж виводили свій човен «Місто Сіетл» від елінга на річку, вони мали змогу вперше добре поглянути на видовище регати в Поукіпзі. Точно за 1.6 кілометра вгору по течії від ширяючого, павукоподібного двокілометрового сталевого прольоту старого залізничного мосту, збудованого в 1889 році, низка 7 однакових човнів на якорі простяглася через річку, щоб сформувати стартову лінію. У

кожному човні сидів офіційний представник, готовий утримувати корму човна, призначеного на цю доріжку, доки не вистрілить стартовий пістолет. На 800 метрів нижче від залізничного мосту знаходився новий автомобільний міст, на якому стояли десятки інших офіційних представників. Між двома мостами і нижче до фінішу річка була забита яхтами на якорі, а їхні тикові палуби переповнювали вболівальники перегонів, багато з яких носили новенькі морські білосніжні костюми і яскраво-сині фуражки із золотими галунами. Каное і дерев'яні моторні човни снували серед яхт. Лише 7 перегонових доріжок залишали посередині річки чіткі й відкриті смуги води. Недалеко від фінішу блискучий білий 76-метровий катер берегової охорони «Шамплейн» стояв прив'язаний у тіні похмурого сірого есмінця ВМС США. Екіпаж останнього прибув, щоб повболівати за мічманів із Аннаполісу. Вгору і вниз по річці різноманітні парусні судна з чорними корпусами — шхуни і шлюпи, віком починаючи від минулого століття, також стояли на якорі. Яскраві ряди морських вимпелів звисали з їхніх снастей.

Коли човни першокурсників підійшли до припнутих човнів на стартовій лінії, катери тренерів стали позаду своїх екіпажів. Їхні бортові двигуни гуркали і клетотіли на холостому ходу, випускаючи білі клуби вихлопних газів із вируючої води за ними. Слабкий запах дизельного палива висів над річкою. Том Боллес, у своєму щасливому капелюсі, в останню мить прокричав інструкції рульовому Джорджу Моррі. Вашингтон був на третій доріжці, поряд із «Помаранчевими Сіракузами» на другій доріжці. Їх тренував легенда веслувального спорту, 84-річний Джим Ейк «Десятка», відомий тим, що вперше веслував у змаганнях у 1863 році, наступного дня після битви при Геттисберзі. «Помаранчеві» виграли три з останніх чотирьох чемпіонатів серед першокурсників, вони були чемпіонами, що відстоюватимуть своє звання, та вважались фаворитами перегонів.

Спека спала всього на градус чи два. Натяк на північний вітер злегка збрижував воду, що набула тепер свинцевого кольору у передвечірньому серпанку. Вимпели на парусних суднах ліниво колихались. Коли хлопці Вашингтона подали човен назад на стартову позицію, офіційний представник у заякореному човні на третій доріжці простягнув руку і схопився за їхню корму. Моррі гаркнув на Джорджа Лунда попереду, щоб той випрямив ніс човна. Потім він підняв руку,

сигналізуючи стартеріві, що його човен готовий веслувати. Джо Ранц глибоко вдихнув, намагаючись заспокоїтись. Роджер Морріс регулював свій захват весла.

За пострілом стартового пістолета Сіракузи відразу ж вискочили наперед, веслуючи із частотою 34 гребки, за ними йшов Вашингтон із 31 гребком. Усі інші — Колумбія, Рутгерс, Пенсильванія і Корнелл — почали відставати майже відразу. На дистанції 400 метрів униз по річці здавалося, неначе «Помаранчеві Сіракузи», як і передбачалось, мітять у лідери. Але на позначці 600 метрів Вашингтон підкрався і випередив їх, не піднімаючи частоти ходу. Коли лідери промчали під залізничним мостом позначку 1.6 кілометра, офіційні представники на мосту дали залп із трьох ракет, який означав, що човен Вашингтона на третій доріжці був попереду, але залишалося пройти ще другу половину дистанції. Поволі ніс човна Сіракуз увійшов у поле зору Джо, тількино починаючи відступати позаду нього. Він проігнорував це, зосередившись на веслі в його руках, сильно і плавно протягуючи його, веслуючи комфортно, майже без болю. На позначці 2.4 кілометра хтось у човні Сіракуз зловив краба. «Помаранчеві» на мить запнулися, та майже відразу відновили свій ритм. Але це вже не мало значення. Вашингтон був на дві з половиною довжини попереду. Корнелл, який ішов третім, майже зник із поля зору, перебуваючи ще на вісім довжин позаду. Джордж Моррі крутнув головою, швидко оглянувся і був вражений довжиною дистанції їх випередження. Тим не менш, як і в перегонах проти Каліфорнії у квітні на озері Вашингтон, він скомандував підняти частоту ходу на останній сотні метрів, просто задля видовищності. Ще один залп із трьох ракет вибухнув у момент, коли хлопці Тома Боллеса перетнули фінішну лінію на дивовижні 5 довжин попереду Сіракуз.

У Сіетлі і Секвімі люди, що скупчилися навколо радіоприймачів на своїх кухнях і в салонах, повставали і радісними вигуками вітали цей фінальний залп. Ось так хлопці з ферм, рибалки та працівники верфей зі штату Вашингтон, юнаки, котрі ще 9 місяців тому не знали, як тримати весло, розгромили найкращі команди Сходу та стали національними чемпіонами серед першокурсників.

Хлопці потисли один одному руки, підгребли до човна Сіракуз, зібрали трофейні майки зі спин переможених «Помаранчевих» і також потисли їм руки, а потім без поспіху повеслували назад до елінга.

Вони вибралися з човна «Місто Сіетл», догребли до плавучого причалу й розіграли загальноприйнятий ритуал переможних екіпажів: занурення рульового. Четверо хлопців ухопили Моррі, перш ніж він зміг би втекти вгору по пандусу, гойднули його назад і вперед тричі, тримаючи за руки і ноги, та підкинули високо над Гудзоном. Він перекинувся, зробивши виток у повітрі та розмахуючи всіма кінцівками, а тоді гепнувся у воду на спину із задоволеним плескотом. Коли Моррі приплив назад до пристані, хлопці допомогли йому вилізти зі смердючої води й піднялись сходами вгору в хиткий елінг, щоб прийняти душ і самим відчутти смак Гудзону. Том Боллес кинувся в офіс «Вестерн Юніон» в Поукіпзі й негайно відправив кілька телеграм додому. Те саме зробив і Джордж Ворнелл із «Сіетл Таймс»: «Немає щасливішого гурту хлопців у всій нашій країні. Прийміть це як прямий допінг».

Але не лише люди у своїх будинках стояли й уважно слухали, що відбувалося. Те, яким чином першокурсники Вашингтона виграли, привернуло увагу майже всіх у Поукіпзі того дня, а також шанувальників перегонів по всій країні, які почули новини по радіо чи прочитали в газетах наступного дня. Незважаючи на відносну відсутність драматичного розвитку подій, «Нью-Йорк Таймс», саме втілення східного істеблішменту, назвала перегони «приголомшливими». Люди дивувалися не дистанції випередження чи результату в часі 10:50. Їх вразило те, як хлопці веслували в перегонах. Від стартового пострілу до фінального залпу вони гребли так, наче могли продовжувати в тому ж темпі протягом ще 3-х, а то й 16-ти кілометрів. Вони веслували з такою холонокровністю, так «незворушно», як описувала «Таймс», настільки в гармонії із самими собою, що на фініші, замість того, щоб різко впасти на своїх сидіннях, задихаючись, як зазвичай роблять веслярі в кінці перегонів, вони сиділи, випроставшись, спокійно розглядаючись довкола. Вони виглядали так, наче виїхали просто на післяобідню прогулянку і дивувалися, до чого вся ця метушня навкруги. В очах усього світу вони виглядали як простодушні західняки.

Через годину юніорська команда Сіракуз влаштувала святковий день їхньому древньому тренерові, витримавши скажену атаку ззаду від екіпажа Військово-морського флоту, відбивши її, навіть

незважаючи на виючі сирени есмінця, що закликали мічманів піддати ходу, та вигравши другі перегони дня.

До моменту, коли прийшов час третьої і головної події дня, змагання основних університетських команд, сонце почало сідати, і туманна, каламутна пільма опускалась над річкою. Ел Ульбріксон спокійно походжав по береговій лінії, чекаючи посадки у вагон преси в оглядовому потязі із Джорджем Пококом і Томом Боллесом, коли підійшов репортер і запитав його, чи той нервує. Ульбріксон із насмішкою відповів, що він абсолютно спокійний і вставив сигарету до рота не тим кінцем. Правда полягала в тому, що Ульбріксон хотів виграти перегони університетських команд у Поукіпзі більше за все на світі. Як тренер він ще не мав тут перемог, і люди у Вашингтоні, котрі платили йому зарплату, почали звертати на це увагу. А ще Ульбріксон хотів налаштувати великий світ на зовсім інший лад. Ще у квітні, після того як його університетська команда перемогла Каліфорнію на озері Вашингтон, «Ассошіейтед Пресс» оприлюднила історію, яку рознесли по всій країні наступного ранку. Газета писала: «Хоча «Ведмеді» не змогли обігнати ветеранів «Ескімосів»,... у своєму фінальному несамовитому спринті вони довели, що їм пряма дорога на Олімпійські ігри 1936 року». Публіці все було піднесено так, ніби перемога Вашингтона була всього лише щасливим випадком. Це доводило Ульбріксона до сказу.

Перегони університетських команд 1934 року в Поукіпзі виявилися дуеллю між хлопцями Ульбріксона і Ебрайта. Усі човни акуратно стартували й залишалися згрупованими разом протягом перших 100 метрів. Але до позначки 1.6 кілометра із повної дистанції 6.4 кілометра обидві західні команди вже значно випередили всі східні екіпажі. Каліфорнія захопила лідерство, потім поступилася ним Вашингтону, а згодом знову відновила першість. На позначці 2.4 кілометра Вашингтон вийшов уперед. Обидва човни неслись до залізничного мосту із Вашингтоном попереду, але на той момент, коли вони проходили під його сталевим прольотом, Каліфорнія перекрила розрив у лічені сантиметри. Вони вийшли на фінальну дистанцію 1.6 кілометра нарівні й веслували в такій позиції, гребок за гребком, протягом наступних трьох чвертей цієї відстані. На останніх 400 метрах Каліфорнія залучила на повну силу своє загребне весло, гігантського, довготелесого, але надзвичайно сильного, двохметрового

зростом Діка Бернлі. Каліфорнія вистрибнула вперед. Вашингтон знітився і закінчив перегони на три чверті довжини позаду. Ебrait отримав свій другий поспіль титул переможця регати Міжуніверситетської асоціації веслування, помсту за свою поразку на озері Вашингтон і підтвердження висновку, зробленого репортером «Ассошіейтед Пресс» у квітні.

Для хлопців основної університетської команди подорож на потязі назад до Сіетла була довгою і похмурою. За всіма зовнішніми ознаками, Ел Ульбріксон сприйняв поразку стоїчно. Він жартував із хлопцями в потязі, намагаючись підбадьорити їх. Але коли хлопці відходили, він сидів на самоті й страждав від нападів гніву. Попереднього разу, коли Кай Ебrait виграв регату Міжуніверситетської асоціації веслування, він продовжив свою переможну ходу виграшем олімпійського золота. На цей факт миттєво вказав «Нью-Йорк Таймс», приєднавшись до «Ассошіейтед Пресс» у прогнозі, що Каліфорнія знову поїде на Олімпіаду в 1936 році. Порівняння було не зовсім доречним, про що Ульбріксон прекрасно знав. Наступні Олімпійські ігри мали відбутись аж через два роки. Та все ж, Ульбріксон залишився віч-на-віч із холодним, непохитним фактом: Ебrait просто, схоже, мав дивну спритність до тих перемог, що важать найбільше.

Десять днів по тому Джо Ранц знову сів на потяг, дивлячись через засиджене мухами вікно вагона та спостерігаючи нове американське лихо, що починало розгортатися.

Після своєї перемоги в Поукіпзі він подався наодинці до Пенсильванії, де відвідав свого дядька Сема і тітку Алму Кастнерів, які взяли його до себе жити на кілька років, коли померла його мати. Потім він подорожував униз до Нового Орлеана. Він блукав містом із димними трубами, дивуючись величезним кораблям, що повзли вгору по Міссісіпі вище від рівня вулиці, поїдав величезні тарелі дешевих креветок і крабів, насолоджувався паруючими мисками з гамбо та джамбалайєю, всотував ритми і завивання джазу та блюзу, що розтікалися вулицями французького кварталу теплими, шовковистими ночами з ароматом жасмину й бурбона.

Зараз він був на шляху додому, подорожуючи Америкою, що почала висихати й видуватись вітрами.

Це літо було неймовірно спекотне в більшій частині Сполучених Штатів, хоча літо 1936 року жорстоко затьмарить навіть цю спеку. У Дакотах, Міннесоті й Айові літні температури встановились дуже рано. На 9 травня уже було 43 градуси у Сіссетоні, Південна Дакота. 30 травня температура там піднялась до 45 градусів. У той же день у Спенсері, штат Айова, було 43 і в Пайпстоуні, штат Міннесота — 42. Поки спека зростала, дощі перестали падати. У Су-Фолс, Південна Дакота, випало лише 2.5 міліметра дощу того місяця, саме в розпал сезону вирощування кукурудзи.

Із верхніх рівнин спека й засуха ширились по всій країні. До червня більша частина Сполучених Штатів опинилася в лещатах сильної спеки й екстремальної посухи. У Сент-Луїсі того літа температура піднімалась вище від 38 градусів протягом 8 днів поспіль. В аеропорту «Мідвей» у Чикаго вона перевищувала позначку 38 протягом 6 днів поспіль та 23 липня побила рекорд за всю історію метеорологічних спостережень на рівні 43 градуси. У місті Топіка, штат Канзас, того літа ртуть перетинала позначку 38 градусів 48 разів. Липень став найспекотнішим місяцем за всю історію в Огайо.

На Далекому Заході справи були ще гірші. В Орофіно, штат Айдахо, 28 липня спека досягла 48 градусів. 10 штатів із найвищими середніми температурами в країні того літа знаходились на Заході. Але найгіршої спеки не було на Південному Заході, де люди очікували її, і де сільськогосподарські культури та спосіб життя були пристосовані до неї. Натомість спека випалила величезні просіки на Міжгірському Заході і навіть частково на зазвичай зеленому Північному Заході.

Ніщо не могло рости в таких умовах, а без кукурудзи, пшениці й сіна сільськогосподарські тварини також не могли вижити. Стривожений міністр сільського господарства Генрі Уоллес направив експедицію в пустелю Гобі з метою дослідити, чи є там види трав, здатні вижити в пустелях, якими швидко ставали американський Захід і Середній Захід.

Але спека й посуха були в певному сенсі меншим лихом. 9 травня колосальна піщана буря розгорнулася зі східної Монтани, прокотилася по Дакоті й Міннесоті, скинула 12 мільйонів тонн бруду на Чикаго, а потім рушила далі, щоб здійнятися над Бостоном та Нью-Йорком. Як і в листопаді 1933 року, люди стояли в Центральному парку та дивилися вгору, вражені жахом від почорнілого неба.

Десь близько 350 мільйонів тонн верхнього шару ґрунту в Америці здійняла в повітря лише ця одна буря. «Нью-Йорк Таймс» назвала її «найбільшою пиловою бурею в історії Сполучених Штатів». Але, насправді, страшніші бурі та більші страждання були все ще попереду — вони прийдуть за кілька місяців.

Коли Джо подорожував на північ і на захід через Оклахому і схід Колорадо, за вікном прокручувався краєвид, укритий сепією. Уся країна, здавалося, зів'яла і забронзовіла під палючим сонцем. За винятком самого руху потяга все, здавалося, стояло незворушно, ніби очікуючи наступного нападу. Розсипчастий пил лежав у глибоких валках уздовж ліній огорожі. Низькорослі стебла кукурудзи, заввишки лише до пояса, зі скрученим пожухлим листям жовтувато-коричневого кольору, сиротливо простягались пунктирними рядами через випалені, коричневі поля. Вітряки стояли нерухомо, їхні лопаті з оцинкованої сталі мерехтіли на сонці. Виснажена велика рогата худоба із ребрами, що випиналися, і схиленими низько головами, мляво стояла на дні пересохлих ставків, де бруд уже висох і розтріскався на мозаїчні плитки, тверді як камінь. Коли потяг проїжджав повз одне ранчо в Колорадо, Джо побачив чоловіків, що відстрілювали голодну худобу і скидали туші у величезні канали.

Але саме люди, повз яких проїжджав Джо, найбільше полонили його увагу. Сидячи на ганках, стоячи босоніж на сухих полях, спершись на паркани, у вицвілих комбінезонах або рваних бавовняних сукнях, вони піднімали руки до брів і вдивлялись у потяг, що проминав їх, проводжаючи його важкими, холодними поглядами — поглядами, що, здавалося, заздрили потягові і тим, хто їхав у ньому, їхній можливості покинути цю богом забуту землю.

І, справді, деякі з них вирішили зробити саме це. Невеликий потік поодиноких автомобілів із вицвілою фарбою і залатаними шинами підстрибував по вибоїстій дорозі, що йшла паралельно до залізниці, їдучи в тому ж напрямку — на захід. Автомобілі везли старі стільці, швейні машинки і корита, прив'язані до їхніх дахів. Задні сидіння були напхані брудними дітьми, собаками, беззубими бабусями і дідусями, скрученими постелями і коробками консервів. У багатьох випадках їхні пасажири просто виїжджали зі своїх домівок, залишаючи двері відчиненими, щоб сусіди могли взяти собі те, що вони залишили — дивани, фортепіано і каркаси ліжок, надто великих, щоб прив'язати їх

до даху автомобіля. У декого з них, переважно, самотніх чоловіків, не було навіть машин, куди можна завантажити свої пожитки. Вони просто тягнулися пішки уздовж доріг, в обвислих капелюхах і запилених чорних вихідних пальто, несучи старі валізи, зв'язані мотузкою, або стискаючи вузли, перекинуті через плечі, і поглядаючи на Джо, що мчав повз них на потязі.

Потяг прокотився через усю східну частину Вашингтона і піднявся в гори Каскади, де пожежні попередження були розміщені по всьому лісовому заповіднику, що став сухостоєм, і де в останні місяці в розпачі, залишившись без роботи, лісоруби підпалювали ліс із метою створення робочих місць із боротьби з пожежами. Потім, нарешті, потяг спустився у відносно прохолодну, зелену благодать регіону П'юджет-Саунд, мабуть, єдиного місця в Америці, що не потерпало від спеки того літа.

Прибувши, Джо виявив, що навіть якщо погода не була спекотною в Сіетлі, натомість тут піднявся народний гнів. Трудовий спір, що давно вирував між майже 35 тисячами членів Міжнародної асоціації портових вантажників (МАПВ) і пароплавними компаніями, спалахнув із новою силою в портових містах вгору і вниз по Західному узбережжю. Перш ніж закінчитись, цей конфлікт забере життя 8 людей. У Сіетлі він досяг свого апогею 18 липня у районі порту. 12 сотень членів МАПВ вишикувались у клини і прорвали кордони кінної поліції, озброєної сльозогінним газом і кийками, успішно припинивши розвантаження вантажів штрейкбрехерами, серед яких були члени Братства студентів університету Вашингтона і футболісти, завербовані пароплавними компаніями. Почалося справжнє пекло. Гостра сутичка вирувала протягом декількох днів у районі доків і припортових вулиць Сміт-Коув, поранивши десятки людей з обох сторін. Нападники, озброєні дерев'яними брусами, атакували позиції поліції. Кінна поліція розпочала кавалерійські атаки на маси страйкарів, лупцюючи їх кийками. Мер Чарльз Сміт наказав начальнику поліції встановити кулеметні вогневі позиції на Пірсі 91. Начальник поліції відмовився і віддав мерові свій значок.

Поки нація пеклася під невблаганним сонцем, і насильство поширювалося по доках і портах Заходу, національний політичний діалог також був підігрітий того літа. Франклін Рузвельт був при владі уже півтора року, фондовий ринок стабілізувався на якийсь час, і зайнятість трохи підвищилась. Однак для мільйонів американців, тобто для більшості з них, важкі часи все ще здавалися такими ж складними, як завше. Опозиція атакувала нового президента, націлюючись радше на його методи, ніж на результати. У національному радіозверненні 2 липня Генрі Флетчер, голова Республіканської партії, розкритикував «Новий курс» президента, називаючи його «недемократичним відходом від усього, що є дійсно американським». Він пішов у своїй критиці далі, похмуро і зловісно пророкуючи страшні наслідки від того, що здавалося радикальним експериментом у витратах впливового уряду в соціалістичному стилі: «Середній американець думає: «Я, можливо, заможніший ніж минулого року, але я запитую себе, чи буду я більш заможним, коли прийде податковий рахунок. А як щодо моїх дітей і дітей моїх дітей?» Два дні по тому сенатор-республіканець Вільям Бора з Айдахо, хоч і вважався прогресивним республіканцем, застеріг, що стратегії Рузвельта ставлять під загрозу самі основи американської свободи, і що їхній «повзучий параліч бюрократії загрожує свободі преси, навішуючи ярмо катувальних, колосальних видатків і деморалізацію на націю».

Але в одному маленькому куточку країни щось велике починало зароджуватись того жахливо спекотного літа, щось більш позитивне. Рано вранці 4 серпня у досвітній темряві жителі Сіетла посідали у свої автомобілі й попрямували на схід, у бік гребня гір Каскад. Люди в Спокані дістали свої кошики для пікніків, наповнили їх бутербродами, завантажили на задні сидіння власних автомобілів і попрямували на захід. Вождь Джордж Фрідлендер і делегація індіанців колвілль одягли оленячі шкіри, мокасини, урочисті головні убори й попрямували на південь. Наприкінці ранку дороги східного Вашингтона були чорні від автомобілів, що з'їжджалися з усіх боків до одного малоймовірного місця: Іфрейти, покинутого маленького містечка із 516 жителями на пустельному кам'янистому плато, недалеко від річки Колумбія і сухого каньйону 80 кілометрів завдовжки під назвою Гранд Кулі.

На середину дня 20 тисяч людей зібралися за лінією канату в Іфрейті. Затиснуті десь у середині натовпу, тут були також Джордж Покок і його сім'я. Коли Франклін Д. Рузвельт з'явився на платформі перед ними, з мундштуком, що хвацько стирчав із рота догори, натовп проревів йому свої вітання. Рузвельт почав говорити, нахилившись уперед на своїй трибуні та стискаючи її. Розміреним тоном, але з наростаючою емоційністю, він почав розгортати своє бачення переваг, що нова гребля на Гранд Кулі принесе цій посушливій землі в обмін на 175 мільйонів державних доларів, які вона коштуватиме: 486 тисяч гектарів пустельних земель, що будуть освоєні для сільського господарства, достаток води для зрошення додаткових мільйонів гектарів існуючих сільгоспугідь, величезна кількість дешевої електроенергії, що може експортуватись по всьому Заходу, і тисячі нових робочих місць на побудові гідроелектростанції та іригаційної інфраструктури, яких потребуватиме гребля. Поки він говорив, натовп знову і знову перебивав його хвилями оплесків і хором сердечних схвальних вигуків. Говорячи про те, як вода Колумбії нестримно попливе до моря, а її енергія вивільниться, він підкреслив спільність великого завдання: «Це не проблема штату Вашингтон; це не проблема штату Айдахо; це проблема, яка зачіпає всі штати в державі». Він зробив паузу, вийняв хустинку з кишені та приклав її до свого блискучого лоба: «Я вірю, що ми побачимо на власні очі, як електроенергія буде такою дешевою, що вона стане звичною річчю для використання в кожному будинку в межах досяжності електричної лінії передачі». Потім він продовжив свої висновки, звертаючись до чоловіків і жінок, що стояли безпосередньо перед ним: «У вас є великі можливості, і ви чините благородно, хапаючись за них... Тож я залишаю сьогодні це місце з відчуттям, що ця робота добре задумана, що ми йдемо вперед із корисним проектом, і що ми доведемо його до кінця на благо нашої країни». Коли він закінчив, натовп знову заревів на знак своєї згоди.

Багато хто з присутніх ніколи не забуде цей день. Для них це був світанок, перший реальний натяк на надію. Якщо кожен із них мало що міг зробити самотужки, щоб змінити ситуацію на краще, то, ймовірно, щось вони таки могли б зробити колективно. Можливо, насіння спокути полягає не лише в наполегливості, працьовитості й індивідуалізмі. Можливо, воно полягає в чомусь більш

фундаментальному — у простій ідеї взятися за справу та спільно працювати над нею.

Джордж Покок за роботою у своїй майстерні

Розділ 8

*Хороший човен мусить мати
життєздатність та стійкість, щоб увійти в
гармонію із ритмом екіпажа.*

— Джордж Йомен Покок

Лісник підкрався до Джо ззаду. Хлопець стояв на довгій косі гравію в річці Дандженесс, вдивляючись у воду та шукаючи лосося, і шум швидкої води приглушив звуки кроків лісника. Оцінивши статуру Джо і розрахувавши, що не зможе здолати його сам-на-сам, лісник узяв добрячий шматок поліняки, обережно прицілився й гепнув ним об потилицю Джо. Хлопець упав наперед на косу гравію непритомний. Він прийшов до тями за кілька митей по тому, якраз учасно, щоб побачити розлюченого Гаррі Секора, котрий орудував багром як списом, у гонитві за лісником униз по річці. Єгер зник у лісі, але Джо і Гаррі знали, що той повернеться з підкріпленням. Витівці настав кінець. Вони більше ніколи не впіймають лосося.

Після своєї подорожі через усю країну Джо провів залишок літа 1934 року в напівзбудованому будинку на Сілберхорн Роуд у Секвімі, відчайдушно намагаючись заробити достатньо грошей, щоб протриматись протягом наступного навчального року. Він скопив більше сіна, вирив більше ровів, підірвав більше пнів і поклав більше гарячого чорного асфальту на шосе номер 101. Переважно, одначе, він працював у лісі з Чарлі МакДональдом. Чарлі вирішив, що йому потрібен новий дах на його будинку. Одного дня він запряг своїх тяглових коней у підводу і поїхав із Джо вгору по річці, шукаючи кедр. У верхів'ях його володінь перші вирубки лісу відбулися з десятків років тому. Лісоруби обирали незайманий ліс, який досі ріс уздовж цієї частини Дандженесс, здіймаючись догори тисами та масивними західними червоними кедрами. Декотрим із кедрів було понад 2 тисячі років, і їхні пні — 2-2.5 метра в діаметрі і стільки ж у висоту — підносились як древні пам'ятники з густих заростей чорниць, молодих тополь та пурпурових шлейфів іван-чаю. В умовах щедрого достатку масивних кедрів і цінуючи їх у першу чергу для виготовлення

покрівельного гонту та черепиці, чоловіки, які зрубували їх, забирали лише кращу середню секцію кожного дерева, залишаючи довгі ділянки від верхівок, де росли гілки, і нижні частини, де стовбури починали розходитися розтрубом, і структура деревини більше не лягала досконало прямо та правильно. Багато з того, що вони покинули, усе ще можна було використовувати, але лише якщо вмієш прочитати деревину, розшифрувати її внутрішню структуру.

Чарлі повів Джо серед пнів і зрубаних дерев, навчаючи його, як зрозуміти, що лежить під корою звалених стовбурів. Він перекочував їх кантувальним гаком і постукував пласким боком колуна, перевіряючи звучання деревини на тон, що слугував ознакою її доброякісності. Він проводив по них руками, намацуючи приховані вузли і дефекти. Чарлі присідав над обрізаними стовбурами і вглядався в річні кільця, намагаючись уловити найтонші нюанси того, наскільки щільною та правильною буде внутрішня текстура деревини. Джо був захопленим і заінтригованим, що зможе навчитися бачити те, що інші не могли розгледіти в дереві, перебуваючи, як завжди, у захваті від ідеї, що дещо цінне можна знайти в речах, які люди проминули й залишили без ужитку. Коли Чарлі знаходив стовбур, що йому подобався, і пояснював Джо, чому, вони брали поперечну пилку та розпилювали дерево на 60-сантиметрові бруси — відрізки довжиною покрівельної черепиці, та складали їх на підводу.

Пізніше Чарлі навчив Джо, як розгадувати тонкі натяки у формі, текстурі й кольорі, що дозволять йому розрубувати деревину на правильно сформовані бруси та бачити приховані місця з недоліками чи, навпаки, доброякісні частини деревини. Він учив юнака, як акуратно розділити колоду на чотири частини киянкою і залізними клинами, як вправлятися з важким дерев'яним молотком, щоб забити колун — основний інструмент виготовлювача покрівельної черепиці: довгий, прямий клинок із такою ж довгою перпендикулярною ручкою — в дерево упоперек, а не вздовж текстури волокна; як працювати з колуном рівномірно по всій довжині деревини; як слухати дерево, коли воно починає «говорити» до нього, а волокна тихо потріскують і поклацують, відриваючись одне від одного, кажучи йому, що готові розділитись уздовж площини, яку він намітив; як рішуче крутити колун у дереві саме в потрібний момент, щоб зробити черепицю без

тріщин, чисту й елегантну, з гладкою поверхнею та злегка звужену від одного кінця до іншого, готову для встановлення на дах.

За кілька днів Джо освоїв навички роботи з колуном і молотком, міг оцінити розміри колоди й акуратно відколювати від неї бруски майже так само швидко і рішуче, як Чарлі. Рік веслування дав йому неймовірну силу в руках та плечах, і хлопець обробляв купу кедрових брусків, як справний механізм. Незабаром невелика гора гонту вже оточувала його на подвір'ї МакДональда. Пишаючись своїм новим талантом, він виявив, що формування кедрових брусків було співзвучним його єству невловимим, але природним чином — воно приносило задоволення його душі й умиротворяло її. Почасті міркування над кутами та площинами, під якими кедр буде чи не буде розколюватись правильно, було вже знаним задоволенням, яке він завжди отримував від освоєння нових інструментів та вирішення практичних завдань. Окрім того, глибоко чуттєва сутність цієї роботи додавала їй насолоди. Він любив, як деревина буркотіла до нього перш ніж розколотись, майже ніби була живою. І коли, нарешті, вона розступалася під його руками, він любив, як вона поставала завжди в прекрасних і непередбачуваних візерунках кольору — прожилках помаранчевого, бордового і кремового. У ту ж саму мить, як деревина розкривалась, вона завжди робила повітря запашним. Пряно-солодкий аромат, що піднімався від щойно розколотого кедра, мав такий самий запах, як і той, що часто заповнював човнову станцію в Сієтлі, коли Покок був за працею на горищі. Джо здавалося, що існував певний зв'язок між тим, що він робить тут, серед купи свіжовиструганої черепиці, роботою Покока в його майстерні та його власними зусиллями над вдосконаленням своїх веслувальних здібностей у гоночних човнах, збудованих Пококом. Це був зв'язок між зваженим застосуванням сили, ретельною координацією розуму і м'язів та несподіваним відкриттям таємниці й краси.

Коли Джо прибув на човнову станцію для осіннього збору 5 жовтня 1934 року, стояв ще один погожий променистий день, такий самий, як і тоді, коли він уперше прийшов сюди як першокурсник. Термометр коливався на рівні нижче від 20 градусів, і сонце виблискувало над Косою, як це було і того дня рік тому. Пейзаж змінився лише в одному: довге посушливе літо різко знизило рівень озера, оголило коричневі

глиняні береги і залишило плавучий док занадто високим, сухим та цілковито непотрібним. Принаймні якийсь час хлопці муситимуть переносити свої човни вниз уздовж берега і вбід по воді, перш ніж запустити їх на воду.

Але найбільше відрізнялася позиція гурту хлопців, із якими Джо веслував минулого року. Коли вони зайшли на човнову станцію та вийшли в шортах і майках, допомагаючи Тому Боллесу зареєструвати нових першокурсників, у їхній ході проглядався безпомилковий натяк на розв'язність. Зрештою, вони були національними чемпіонами серед першокурсників. Тепер, як для другокурсників, настала їхня черга недбало розвалившись, стояти в широких дверях човнової станції, схрестивши руки і насміхаючись, спостерігаючи, як першокурсники нервово шикуються на своє перше зважування і безладно намагаються зняти весла зі стійок та не зачепити один одного, перед тим як незграбно видертися на борт «Старого Нерона».

Навіть не беручи до уваги трофей, який вони привезли додому з Поукіпзі, Джо і його товариші-другокурсники мали вагомні причини бути впевненими й оптимістичними щодо майбутнього сезону. Ел Ульбріксон зазвичай застерігав членів екіпажів від читання спортивних оглядів протягом навчального року. Нічого хорошого і багато поганого могло статись, якщо хлопці надто перейматимуться усім тим, чим Роял Бром із «Пост-Інтеллідженсера» чи Джордж Варнелл із «Сіетл Таймс» могли спекулювати в будь-який день. Але протягом літа тренер мало що міг зробити, щоб рецензувати читання хлопців, а в обох газетах було чимало такого, що могло повернути їхню увагу. Наступного ранку після регати в Поукіпзі у червні Варнелл відразу озвучив і написав те, про що думали багато хто в Сіетлі після прослуховування репортажу з перегонів по радіо: «Зважайте на цю команду новачків Вашингтона як на потенційного учасника Олімпійських ігор у 1936 році». Також протягом літа виказувались пропозиції, що для підготовки їх до такої олімпійської заявки було би доцільним, щоб Ел Ульбріксон підняв їх одразу до статусу основної університетської команди цього року, перестрибнувши через сходинку юніорської команди та поставивши їх попереду команди старшокурсників. Це здавалось надто малоймовірним, але така ідея витала серед публіки, і другокурсники вже почали потихеньку обговорювати її поміж собою.

Насправді ця ідея переховувалася десь у глибині душі Ела Ульбріксона вже протягом тривалого часу. На її користь промовляла низка факторів. Перший і найголовніший — це приголомшлива легкість, із якою першокурсники виграли в Поукіпзі у червні. Крім того, ця команда була групою надзвичайно великих і атлетичних хлопців, із середньою вагою 86 кілограмів, більш м'язистих і сильних, ніж у середньому юніори і старшокурсники. Це означало, що в екіпажі існував великий необроблений потенціал сили. Ульбріксон міг бачити багато технічних недоліків у їхній механіці, але з ними можна було впоратися. Значно важливішим був їхній характер. Вони були безладною групою юнаків, не надто по-житейськи досвідчених, але чесних і привчених до важкої праці. І характер міг усе ще, до певної міри, формуватись у таких молодих хлопців, як першокурсники. Вони були ще досить пластичними. Не менш важливим, як і будь-що інше, було те, що він міг бути впевненим — жоден із них не закінчить університет до Олімпійського літа 1936 року.

Ульбріксон аж ніяк не дав можливості будь-кому з них дізнатися про це все. Остання річ, потрібна йому — дозволити, щоб другокурсники, швидко досягнувши успіху, почали думати, що вони вхопили бога за бороду у веслуванні, або що, перемигши в перегонах новачків на дистанції 3.2 кілометра в червні минулого року, вони зможуть виграти 6.4-кілометрові перегони основних університетських команд у червні наступного року. Останні були цілковито іншим класом змагання — удвічі довшим і багато в чому більш ніж удвічі важчим. Саме зараз він потребував, щоб вони думали про нарощування сили своїх тіл, про розвиток своїх розумових здібностей та про те, як опускати весло у воду та витягати його з неї, не зачерпуючи половину озера Вашингтон у свій човен. Вони були хороші, але все ще зелені. Зрештою, якщо вони збиралися стати такими, як він сподівався, Ульбріксон буде свідком того, як кожен із них розвине рідкісну рівновагу самолюбства і скромності, якого завжди вдавалось досягти великим веслярам. Нині у тому, що він спостерігав — походження з пихатим виглядом довкола човнової станції та байдикування, стоячи у дверях, — було забагато самолюбства й замало скромності.

Торік ці хлопці були головним чином у віданні Тома Боллеса. Тепер веслуватимуть хлопці, у кінцевому підсумку, як основна

університетська команда чи як юніорська, вони повністю належали Ульбріксону. Із того, що сказав йому Боллес, він уже знав, що повинен буде особливо прискіпливо наглядати за кількома із них. Один такий, Джордж Хант «Коротун», був дитям усієї команди, 17-річним хлопцем на місці номер 2, зростом 1.92 метра. Хлопець був волом у роботі та геть незамінним. Але він був легко вразливим та нервовим, і з ним часто треба було поводитись дуже дбайливо й тактовно, щоб заспокоїти його, як скакового коня.

Іншим був блондин зі стрижкою їжаком на місці номер 3, Ранц, — хлопець, якого він помітив на кільцях у спортзалі в школі імені Рузвельта два роки тому. Він був бідний, як церковна миша. Будь-хто міг це сказати, просто поглянувши на нього. Коли захоче, як повідомив Боллес, Джо Ранц веслуватиме довше й сильніше, ніж будь-яка людина в човні. Проблема в тому, що він, здається, не завжди хотів. Усю минулу весну він був непередбачуваним, як і всі — одного дня вправлявся добре, іншого — погано.

Юнак був сам собі на думці. Інші хлопці призвичаїлись називати його пан Індивідуальність. Він був фізично витривалим, незалежним, на вигляд упевненим у собі, доброзичливим і водночас дивно чутливим. Він, здавалося, мав приховані вразливості, чутливі місця, з якими ви мали проявляти обережність, якщо хотіли, щоб він відкрився вам, хоча ніхто, навіть інші другокурсники, не могли визначити їх, від чого все-таки вони з'явилися, та чи змиритися з ними вартувало зусиль.

Але Ел Ульбріксон був не один, хто витратив чимало часу, намагаючись з'ясувати ці чутливі місця вразливого хлопця.

Він узяв мегафон і гаркнув на другокурсників, щоб зібралися внизу на рампі. Хлопці кинулися до води. Ульбріксон зайняв позицію вище від них на рампі, щоб отримати трохи переваги в зрості над цими височенними юнаками. Такі речі мали значення для Ульбріксона. Щоб командувати великими чоловіками, не значно молодшими за нього та, у багатьох випадках, такими ж вольовими, йому потрібні були всі переваги, які лиш можна отримати. Він поправив краватку, дістав свій ключ «Фі Бета Каппа» з кишені жилета й почав крутити його на стрічці, як часто робив у таких випадках. Якусь мить він мовчки дивився на них згори, щоб його позиція змусила їх замовкнути. А потім, без передмови, почав розповідати їм, як усе має бути.

«Ви не їстимете смаженого м'яса, — почав він різко. — Ви не їстимете випічки, але ви їстимете багато овочів. Ви їстимете хорошу, поживну, корисну їжу — таку їжу, яку готує ваша мама. Ви будете йти спати о 10-й годині і вставати рівно о 7:00. Ви не палитимете, не вживатимете алкоголю і не жуватимете жуйку. І ви будете дотримуватися цього режиму круглий рік, допоки веслуватимете для мене. Чоловік не може глумитися над своїм тілом протягом 6 місяців, а потім очікувати, що веслуватиме інші 6 місяців. Він має бути абсолютно непитущим цілий рік. Ви не будете лихословити ні на човновій станції, ні деінде в моїй присутності. Ви будете старанними в навчанні та підтримуватимете високий середній рівень оцінок. Ви не розчаруєте ні своїх батьків, ні товаришів по команді. А тепер — гайда веслувати».

Зусилля Ульбріксона із забивання в другокурсників кілка чи двох дали змішані результати. Два тижні по тому він зробив крок, який невідворотно розкрив рівень його високої поваги до них, хоча він і намагався приховати це. Коли він уперше вивісив орієнтовні списки екіпажів у новому році на дошці на човновій станції, кожен міг відразу побачити, що чотири з п'яти потенційних університетських човнів були складені, як зазвичай, із суміші хлопців із різних класів — кількох із торішнього другого човна першокурсників, кількох із кожного з двох торішніх юніорських човнів та декількох із торішньої основної університетської команди. Лише один екіпаж залишився цілісним від минулого року — човен Джо, перший човен першокурсників.

Принаймні поки що другокурсники мали сидіти разом точно так само, як і в червні, коли ракети, що відзначали їхню перемогу, вибухнули над автомобільним мостом у Поукіпзі: Джордж Лунд — на носі, Шорті Хант — номер 2, Джо Ранц — 3, Чак Хартман — 4, Делос Шох — 5, Боб Грін — 6, Роджер Морріс — 7, Бад Шахт — загребний і Джордж Моррі — рульовий. Призначення в човен видавалося матеріальним і неспростовним доказом, що припущення другокурсників були правдивими — було таки в них щось особливе, і Ульбріксон мав незвичайну віру в них як у єдине ціле. Але щоб будь-хто і особливо самі другокурсники не вбачали в цьому занадто багато, Ульбріксон поставив човен аж у низ списку, що загалом означав статус екіпажа в програмі. Другокурсники були не в першому чи другому

човні. Вони були, в дійсності, у п'ятому човні, на найнижчій сходинці драбини та на останньому місці, де будь-хто очікував побачити серйозних претендентів на веслування в першій університетській команді наступної весни.

Хлопці не знали, як сприйняти таку неоднозначну інформацію. Хоч вони і не були дуже близькими, але зраділи можливості знову веслувати разом, навіть лише тому, що, схоже, їм це так добре вдавалося. Але враховуючи їхнє чемпіонство, вони визнали свою позицію у списку як необґрунтоване пониження і почувались добряче заляканими поведінкою свого нового тренера. Пиха хутко зникла з їхньої ходи. Ульбріксон був сильнішим чоловіком, ніж Боллес, і цей сезон явно буде складніший, ніж попередній.

Коли почався осінній тренувальний сезон, Джо докладав усіх зусиль, щоб не впасти духом. Його турбували не лише статус команди, жорсткість довгих тренувань чи неминучі дні веслування в дощ і пронизливий холод. Це було глибоко особисте. Незважаючи на довге літо за працею, він виявився ще біднішим, ніж був минулого року. Навіть вартість квитка у кіно в суботу ввечері тепер здавалася нерозсудливо марнотратною для нього. Його побачення з Джойс перетворилися на сумовиті зустрічі в студентській їдальні, де вони змішували кетчуп із гарячою водою і називали це томатним супом, а закінчували їжу крекерами з прісного тіста. Кільце з діамантом на пальці Джойс тішило обох, але часом Джо не міг утриматись, щоб не поглянути на нього і не замислитись, чи зможе він бодай колись справдити його наслідки.

Сімейні справи також гризли його. Джо, нарешті, пішов до свого брата Фреда і запитав його прямо, де їхній батько, і Фред, після якогось мимрення і заїкання, сказав йому. Гаррі, Тула і зведені брати і сестри Джо жили в Сіетлі. Вони були там, насправді, увесь час із тієї ночі у 1929 році, коли поїхали й залишили Джо самого в Секвімі.

Спочатку вони переїхали в напівзруйнований сарай унизу на набережній, на периферії Гувервілля. Хоч то й не була крита толем халупа, але вона була не набагато кращою. Хатина мала лише дві кімнати. Одна з них, із туалетом і раковиною, слугувала кухнею і ванною. Інша, з дров'яною піччю в кутку, була вітальною і спальнею для всіх 6 членів сім'ї. Вночі вантажівки гуркотіли просто в кількох сантиметрах від їхніх вхідних дверей. Повіі і бандити тинялися по

дорозі під ліхтарями. Щури снували по кутках обох кімнат. Гаррі, не в змозі знайти роботу, у пошуках якої вони приїхали до Сіетла, жив на виплати по безробіттю.

Вони не довго залишалися в сараї на набережній, але місце, куди вони поїхали далі, було не надто кращим — старий будинок на Фінні Рідж, на захід від озера Грін. Він був збудований у 1885 році і з того часу не бачив ні реконструкції, ні ремонту. У ньому була лише одна електрична розетка й одинарна дров'яна піч для обігріву. Піч приносила мало користі, адже, у будь-якому разі, вони не могли дозволити собі дрова, щоб топити її. Розташований на гірському гребені, будинок уловлював кожен порив холодного вітру, що віяв знизу від Арктики на місто. Прагнучи нагріти будинок і поставити трохи їжі на стіл, Тула стала частою відвідувачкою місцевих кухонь із супом та сусіднього продовольчого складу, відкритого Лігою безробітних громадян — організацією, заснованою місцевими соціалістами. Присвячуючи себе роздачі продовольства і дров знедоленим, члени ліги підбирали все, що могли, наприклад, частково зіпсовані зернові на полях східної частини штату Вашингтон, і добували дрова в горах Каскад. Усе, що знаходили, вони зносили назад до Сіетла. Однак збори в продовольчому складі завжди були невеликі. Більшість страв, які Тулі вдавалося поставити перед своїми дітьми, складалися з пісних рагу, зварених із пастернаку, брукви, картоплі і тонких смужок яловичини. Переважно не маючи дров для печі, вона призвичаїлася перевертати свою електричну праску догори дном, підключати її до єдиної розетки й готувати їхнє рагу на прасці.

Батько Тули помер у 1926 році, але її мати жила у великому будинку лише в кількох кварталах униз по схилу, навпроти Аврора-Авеню, недалеко від озера Грін. По-перше, Марія Лафолетт ніколи не раділа шлюбові Тули, а зараз вона була рішуче незадоволена Гаррі і тим, як розгорталась ситуація. У визнанні тяжкого становища його сім'ї вона зробила єдину поступку — щонеділі вранці Тулі дозволялося відправляти своїх дітей у її будинок на чашку манної каші. На тому й усе. Одна чашка манної каші щотижня й нічого більше, на кшталт підтримки. Ритуал, здавалося, призначався для висловлення певного послання. Навіть через 80 років голос Гаррі-молодшого все ще тремтів, коли він згадував: «Одна чашка. Раз на тиждень. Я ніколи не міг цього зрозуміти». Однак Тула зрозуміла це

посланя. Вона сказала Гаррі, щоб ішов із дому і не повертався, поки не матиме роботу. Гаррі рушив до Лос-Анджелеса. Через півроку він повернувся з мотоциклом, але без роботи.

Тула виставила йому ще один ультиматум, і, нарешті, Гаррі знайшов роботу головного механіка в компанії «Молочні та хлібобулочні вироби «Золоте правило» у Фремонті. «Золоте правило» було цехом, який відчайдушно не приєднувався до профспілок, тож за кілька років опинився в центрі загальноміського бойкоту і трудового спору. У результаті заробітна плата була низька. Але принаймні заробітна плата була, і Гаррі не міг дозволити собі бути розбірливим. Він перевіз свою сім'ю у невеликий, але респектабельний будинок на розі 39-ї вулиці і Беглі, недалеко від пекарні та від північного краю озера Юніон, де Джо веслував майже кожного дня. Саме тут Джо знайшов їх восени 1934 року за адресою, яку Фред, нарешті, дав йому.

Це зовсім не було возз'єднанням. Одного дня Джо із Джойс сіли у «Франклін» і поїхали до будинку. Вони припаркувалися на Беглі, глибоко вдихнули й піднялися маршем цементних сходів до ганку, тримаючись за руки. Вони почули, як хтось грає на скрипці усередині. Джо постукав у жовті голландські двері, і скрипка замовкла. За мереживом штори на верхній половині дверей рухалася тінь. Після хвили вагання Тула наполовину прочинила двері.

Вона, схоже, не особливо здивувалася, побачивши їх. Джо мав відчуття, що вона чекала цього протягом довгого часу. Вона поглянула на Джойс і кивнула їй досить привітно, але не зробила нічого, щоб запросити їх до будинку. Настало довге мовчання. Ніхто не знав, що саме сказати. Джо подумав, що Тула виглядає змученою турботами і виснаженою, значно старшою за свої 36 років. Її обличчя було бліде й витягнуте, очі — злегка запалі. Джо на мить зосередив погляд на її пальцях, червоних і стертих.

Нарешті Джо порушив мовчанку: «Привіт, Туло. Ми просто прийшли, щоб подивитися, як ви поживаєте».

Тула мовчки дивилась на нього якусь мить, без будь-якого виразу на обличчі, та опустила очі, коли почала говорити: «Ми в порядку, Джо. У нас усе добре зараз. Як у тебе в університеті?»

Джо сказав, що в нього все гаразд, що він у команді.

Тула відповіла, що чула про це, і що його батько пишається ним. Вона запитала Джойс, як поживають її батьки, і висловила жаль, коли

Джойс відповіла, що її батько дуже хворий.

Тула продовжувала тримати двері відкритими лиш наполовину, блокуючи своїм тілом вхід. Навіть коли вона говорила до них, Джо помітив, що жінка продовжувала дивитись на ганок, ніби вивчаючи щось на своїх ногах та намагаючись знайти там відповідь.

Нарешті Джо запитав, чи можуть вони увійти, щоб привітатися з батьком і дітьми. Тула сказала, що Гаррі на роботі, а діти в гостях у друзів.

Джо запитав, чи можуть він і Джойс повернутися і відвідати їх ще раз.

Тула, здавалося, раптом знайшла те, що шукала. Вона різко підняла голову і поглянула Джо у вічі. «Ні, — сказала вона, і її голос став тепер холоднішим. — Живи своїм життям, Джо. Тримайся подалі від нашого». Із цими словами вона м'яко зачинила двері й подала засув на місце з м'яким, металевим клацанням.

Коли вони їхали від будинку на Беглі того дня, Джойс ледве стримувала почуття. Протягом багатьох років вона поволі дізнавалася більше про батьків Джо, і що саме сталося ще в Секвімі та перед цим, на шахті «Золото- та рубіновидобувної компанії». Вона дізналася про смерть його матері і довгу, самотню подорож на потязі до Пенсильванії. І поєднуючи все це до купи, вона не могла зрозуміти, ні як Тула могла бути такою холодною до дитини без матері, ні як батько Джо міг бути таким байдужим, дивлячись на все це. Вона не могла зрозуміти також, чому Джо, здавалося, проявляв так мало гніву щодо всього цього, чому він продовжував намагатись підлеститись до них обох, так ніби нічого цього не трапилося. Нарешті, коли Джо зупинився на узбіччі, щоб висадити її біля будинку судді, Джойс вибухнула.

Вона зажадала дізнатися, чому Джо дозволяє батькам так ставитися до нього. Чому він прикидається, ніби вони не зробили йому жодної шкоди? Яка жінка залишила би хлопця одного на цілому світі? Який батько дозволив би їй це зробити? Чому він ніколи не сердився на них? Чому він не вимагав, щоб вони дали йому побачитись із його зведеними братами та сестрами? Вона майже ридала на той момент, коли закінчила.

Вона поглянула через сидіння на Джо й відразу побачила через туман сліз, що його очі теж були повні страждання. Але він зціпив

зуби і дивився уперед на кермо, не оглядаючись на неї.

«Ти не розумієш, — пробурмотів він. — Вони не мали вибору. У них було просто занадто багато ротів, щоб прогодувати».

Джойс задумалась на мить, а потім сказала: «Я просто не розумію, чому ти не гніваєшся».

Джо продовжував дивитися перед собою через лобове скло.

«Бути сердитим забирає багато енергії. Це роз'їдає тебе зсередини. Я не можу витратити свою енергію таким чином і сподіватися, що досягну успіху. Коли вони покинули мене, усе, що в мені було, пішло на те, щоб просто вижити. Тепер я маю залишатися зосередженим. Я просто маю пильнувати це самостійно».

Джо повернувся до життя човнової станції. Хлопці все ще могли насміхатися над його низьким смаком в одязі і музиці, і він, у дійсності, почувався зручно лише біля Роджера і Коротуна, але принаймні він відчував, що мав мету на човнової станції. Ритуали веслування, спеціалізована мова спорту, деталі техніки, за опанування яких він боровся, мудрість тренерів, навіть перелік їхніх правил і встановлених різних табу, — усе це, як здавалося Джо, надавало світові човнової станції певної стабільності й порядку, яких протягом тривалого часу так бракувало зовнішньому світові у його очах. Жорстокі денні тренування залишали його виснаженим і зболеним, але почуття очищалися, так ніби хтось вишкрібав його душу жорсткою дротяною щіткою.

Човнова станція стала йому більшою домівкою, ніж похмурі стіни його кімнатки в підвалі Юнацької християнської асоціації чи незавершений будинок у Секвімі. Йому подобалося, як світло лилося через вікна величезних розсувних дверей, штабелі полірованих човнів на стійках, шипіння пари в радіаторах, стук дверей шафок у роздягальні, змішані аромати кедра, лаку і поту. Він часто подовгу засиджувався на станції після закінчення тренувань і виявив, що його дедалі більше тягне до задньої частини приміщення і сходів, що вели до майстерні Покока. Джо навіть не подумував про те, щоб піднятися сходами без запрошення, побоюючись перервати Покока. Існувало свого роду благоговіння перед паном Пококом, як хлопці незмінно називали його в усі часи. Не те, щоб Покок культивував таке ставлення. Ба навіть навпаки. Він часто стояв на плавучому доці, коли хлопці готувались до тренування, вовтузився із такелажем на тому чи

іншому човні або розмовляв із хлопцями, іноді пропонуючи їхній увазі одне-два зерна мудрості, виказуючи припущення, щоб вони спробували те чи інше коригування їхнього ходу. Насправді, Покок, маючи лише початкову освіту, був схильний вважати, що саме він має виказувати повагу, а не ці юнаки з коледжу.

Але Покок був ерудованим далеко за межами своєї формальної освіти, що відразу ставало очевидним для всіх, хто з ним зустрічався. Він був начитаним у найрізноманітніших предметах — релігії, літературі, історії та філософії. Він міг запросто цитувати Браунінга, або Теннісона, або Шекспіра, і цитата завжди була доречна і змістовна, ніколи — претензійна чи показна. Кінцевим результатом було те, що при всій тихій скромності широкі знання цієї людини і спокійне красномовство заслужили цілковитої поваги, а надто, коли він був у майстерні за своїм ремеслом. Ніхто не переривав Покока за роботою. Ніколи.

Тож Джо залишався внизу сходів, дивлячись вгору із зацікавленням, але зберігаючи свою цікавість при собі. Він зауважив, однак, що Покок проводив за роботою в майстерні багато часу цими днями. Частково він завдячував цим тому, що веслувальні програми повсюди після кризи 1929 року досить довго не замовляли нове обладнання, а частково — недавнім успіхам екіпажів Вашингтона, що веслували в човнах Покока в Поукіпзі. Замовлення раптом знову почали надходити до майстерні протягом літа. Покок тепер мав 8 невиконаних замовлень на восьмивесельні човни, у тому числі були замовлення від одних із найбільш елітних веслувальних програм у країні: Військово-морського флоту, Сіракуз, Принстону і Пенсильванії. На початку вересня він був у змозі написати Каю Ебрайту в Берклі, і тон цього послання помітно відрізнявся від листів, відправлених лише рік тому. Він був надто джентльменом, щоб мститися, але тепер він був цілком упевненим у собі: «Якщо ви збираєтеся купити що-небудь, старий друже, я із впевненістю порадив би вам не відкладати це надовго. Ми мали жахливе покарання в останні два роки, і хлопці на Сході прокидаються з тим, що мають отримати певне обладнання. Це означає, що ми будемо зайняті». Коли Ебрайт відповів, запитуючи про його ціни, цього разу Покок відтіснив його, твердо повторивши суму: «Ціна на вісімку становить 1150 доларів. Одне безсумнівно, Кай, я відмовляюся вступати в конкуренцію за найдешевшу вісімку в країні.

Я не можу побудувати всі човни, але все ще маю гарні шанси створити найкращі з них».

Насправді Джордж Покок уже будував найкращі човни, і робив це зі значним відривом від інших. Він не просто будував гоночні судна. Він ліпив їх як скульптор.

Дивлячись з одного боку, гоночний човен є машиною з вузько визначеною метою: дати можливість групі великих людей і одній невеликій людині перемістити себе просторами води так швидко й ефективно, наскільки це можливо. З іншого боку, це витвір мистецтва, втілення духу людини, з її необмеженим прагненням до ідеалу, до краси, до чистоти, до благодаті. Велика частина генія Покока як суднобудівника полягала в тому, що йому вдалося досягти успіху і як будівельнику машин, і як художникові.

Підростаючи і навчаючись свого ремесла в батька в Ітоні, він використовував прості ручні інструменти — пили, молотки, зубила, дерев'яні фуганки і шліфувальні блоки. Здебільшого він продовжував користуватися тими ж інструментами, навіть коли більш сучасні електроінструменти, що полегшували працю, вийшли на ринок у 1930 році. Певною мірою це було тому, що він був дуже схильним до традиційності в усьому, а почасти — тому що він вважав, що ручні інструменти дають йому більш точний контроль над дрібними деталями роботи. Окрім того, він терпіти не міг шуму, який здіймали електроінструменти. Майстерність вимагала роботи думки, а роздуми потребували тиші навколо. Головним чином, однак, це було тому, що він хотів більшої близькості з деревом. Він хотів відчувати життя в деревині своїми руками і відтак передати човнові частину себе, своє власне життя, свою гордість і свою турботу.

До 1927 року він виготовляв свої човни точно так, як батько навчив його робити їх в Англії. Працюючи на ідеальній прямій двотавровій балці завдовжки понад 18 метрів, він конструював тонкий каркас із ялини й північного ясена. Потім ретельно приєднував і прибивав цвяхами смужки іспанського кедра до ребер рами, щоб сформувати корпус. Це потребувало тисяч мідних цвяхів і шурупів, голівки яких мали бути терпляче і копітко вручну спилянні донизу, перш ніж він міг застосувати шари морського лаку до зовнішнього боку човна. Підгонка й забивання цвяхів на обшивці були трудомісткою і нервовою працею.

У будь-який момент ковзання долота або необережний удар молотком могли зіпсувати роботу кількох днів.

У 1927 році він розробив удосконалення, що стало революцією в будівництві гоночних човнів у Америці. Багато років Ед Лідер, який змінив Хірама Конібеара як тренер команди Вашингтона, пропонував, щоб Покок спробував зробити човен із місцевого західного червоного кедр, що ріс так густо і був такий високий у Вашингтоні та Британській Колумбії. Зрештою, іспанський кедр був дорогий, бо його імпортували з його батьківщини — Південної Америки. (Іспанський кедр, *Cedrela Odorata*, насправді був не іспанський і не кедр, а походив із сімейства порід червоного дерева.) Він був також знаний своєю ламкістю, що вимагало майже постійного ремонту університетського флоту човнів. Пококові сподобалась ідея спробувати місцевий кедр. Протягом багатьох років він звертав увагу на легкість і міцність старих індіанських каное з кедрів, що досі іноді курсували у водах затоки Пьюджет-Саунд. Але його відрадив від експериментів із цим деревом головний тренер «Іржавий» Каллоу. Він був лісорубом у молоді роки і, як і більшість лісорубів, вважав, що кедр був придатний лише для виробництва гонту й черепиці. Але коли, нарешті, Покок пішов за покликом свого серця і почав експериментувати з деревом у 1927 році, він був враженим можливостями, що йому відкрилися.

Західний червоний кедр (туя складчаста) є свого роду чудо-деревом. Низька щільність дозволяє легко формувати його чи то долотом, чи фуганком або ручною пилою. Його відкрита клітинна структура робить його легким і плавучим, а у веслуванні легкість означає швидкість. Його туга, рівномірна текстура робить його міцним, але гнучким, легким для згинання, але не схильним до викривлення, деформації або розширення. Він не має смоли чи живиці, але його волокна містять хімічні речовини під назвою туяпліцини, які діють як природні консерванти, що обумовлює його високу стійкість до гниття і водночас надає йому прекрасного аромату. Він має гарний вигляд, добре піддається обробці й може бути відполірований до високого рівня блиску, необхідного, щоб забезпечити гладке без тертя гоночне днище, якого вимагає якісний човен.

Покок швидко став новонаверненим. Незабаром він прочісував Північний Захід у пошуках кедр найвищої якості, яку лиш міг знайти, здійснюючи тривалі подорожі на димні лісопилки на Олімпійському

півострові і далеко на північ у ще незаймані ліси Британської Колумбії. Він знайшов саме те, що хотів, у туманних лісах, що оточують озеро Ковічан на острові Ванкувер. Із кедрових складських запасів, які він знайшов там — довгих, із щільною текстурою, прямих секцій, вирізаних із масивних, древніх дерев — він міг випиляти елегантні дошки завширшки півметра або більше і завдовжки півтора метра. Із цих дощок він міг настругати ідентичні пари значно тонших дощок — ніжних листів із кедрового всього 4 міліметри завтовшки, і кожен мав дзеркальне відображення іншого, із тим самим візерунком текстури. Розміщуючи ці пари ялинкою по обидва боки від кіля, він міг забезпечити ідеальну симетрію у зовнішньому вигляді човна і його продуктивності.

Ці гнучкі листи з кедрового також дозволили Пококові покінчити з нескінченним прибиванням цвяхами дощок обшивки до ребер човна. Натомість, він міг просто прив'язати листи деревини до каркаса човна, підганяючи їх відповідно до його форми, потім накрити всю компоновку важкими ковдрами й завести пару від системи опалення човнової станції під ковдри. Пара спричиняла розм'якшення кедрового і згинання його до набуття форми каркаса. Коли Покок вимикав пару і знімав ковдри через три дні, кедрові листи ідеально тримали свою нову форму. Усе, що він мав зробити — це висушити їх і приклеїти до каркаса. Це був той самий метод, який прибережні народи Саліш на Північному Заході використовували протягом століть, щоб створювати коробки із гнучкої деревини з одинарних кедрових дощок. Гладкі човни, що виходили в результаті цього процесу, були не лише красивішими за судна з іспанського кедрового, а також помітно швидшими. Гарвард замовив як експеримент один із перших човнів, що мали вийти з майстерні Покока, і швидко доповів, що судно на кілька повних секунд скоротило найкращий час їхнього екіпажа.

Разом із кедровою обшивкою, прикріпленою до човна, Покок встановлював полози і сидіння, такелаж, компоновку керма й оздоблення. Він пишався тим, що використовував різноманіття північно-західних порід дерев у своїх продуктах — цукрову сосну для кілів, ясен для каркасів, сітхінську ялину для різьблених вручну сидінь, аляскинський жовтий кедр для планширів. Цей останній він любив найбільше, тому що з роками він змінював колір зі старої слонової кістки на відтінок золотого меду, що гармонізував із

полірованим червоним кольором кедрових корпусів. Він протягував прозору шовкову тканину через кормову і носову частини і покривав шовк лаком. Коли лак висихав і твердів на тканині, він створював тендітний і прекрасний напівпрозорий жовтий настил уздовж усього судна. Нарешті, він працював над поліруванням, годинами вручну тер кедровий корпус порошкоподібною пемзою і вапняком, наносячи тонкі шари морського лаку, потім розтирав покриття знову і знову доти, доки воно не починало блищати, як стояча вода. Кажали, що він використовував 15 літрів лаку, щоб отримати бажану якість полірування. Лише тоді, коли воно яскраво виблискувало і здавалося живим у своїй гладкості та з потенціалом до швидкості, Покок казав, що човен готовий до використання.

Була ще одна річ про кедр, свого роду секрет, який Покок відкрив випадково після того, як його перші човни, виготовлені з цього дерева, перебували на воді вже деякий час. Люди почали називати їх «бананові човни», адже щойно вони потрапляли у воду, їхні носи й корми були схильні до незначного вигинання догори. Покок задумався над цим ефектом і його наслідками та поволі дійшов приголомшливого висновку. Хоча кедр не розширювався та не набухав поперек текстури деревини при намоканні й, таким чином, не мав схильності до деформації, він усе ж трохи розширювався вздовж волокон. Цей ефект становив не більше ніж 2.5 сантиметра набухання при довжині човна 18 метрів. Оскільки кедр був сухий, коли приєднувався до каркаса, але потім ставав мокрим після регулярного використання, деревина прагнула трохи розширитись у довжину. Тим не менш, внутрішній каркас човна, виготовлений з ясеня, що залишався постійно сухим і жорстким, не дозволяв цього розширення. Таким чином, кедрова обшивка стискалась, змушуючи кінці човна злегка підніматись і набувати того, що суднобудівники називають «вигином». Зрештою, човен у цілому був під невловимим, але постійним напруженням, викликаним невивільненим стисненням в обшивці, чимось на зразок натягнутого лука, що очікує на постріл. Це надавало йому свого роду жвавості, прагнення вискочити вперед на захопленні весел таким чином, як жодна інша конструкція або матеріал не зможе повторити.

Для Покока ця неослабна стійкість — ця готовність відновитись, іти далі, продовжувати, незважаючи на опір — була магією в кедрі, невидимою силою, що вдихала життя в човни. І на його думку, човен,

що не мав у собі життя, був човном, не гідним хлопців, які віддавали свої серця зусиллям із переміщення його по воді.

Наприкінці жовтня Ебрайт написав відповідь Пококові. Якщо він замовлятиме новий човен, він хотів, щоб його робили на спеціальне замовлення. Він хотів один човен із меншим вигином. Покок був шокованим. Після стверджень, що Покок надіслав йому обладнання, що поступається якістю, Ебрайт тепер вимагав човен, який просто не рухатиметься так швидко, як найкращі його судна, човен, який погано вплине на його репутацію майстра. Покок відписав із довгим докладним технічним поясненням його конструкції і запропонував кілька незначних модифікацій, що могли, як він вважав, заспокоїти Ебрайта без шкоди для цілісності човна. Ебрайт відповів роздратовано зі своїми власними технічними аргументами, а потім продовжив: «Я думаю, ви знаєте так багато про суднобудування, як ніхто більше у світі, але, можливо, нові ідеї можуть бути вигідними для нас усіх... Я сумніваюся, що вам сподобається тон цього листа, Джордже». Пококові зовсім не сподобався тон листа, але він відклав його. Він мав замовлення практично від усіх програм із веслування у країні. Ебрайт може замовляти човен або не замовляти, це його вибір.

І через певний час Ебрайт, нарешті, замовив один човен. Коли він був закінчений, Покок заплатив вісьмом хлопцям по долару, щоб ті доставили його в порт Сіетла, звідки його можна було переправити на південь.

Хлопці пропливли на човні через Косу до південної частини озера Юніон. Там вони обережно витягли його з води, перекинули над головами і почали 2.4-кілометрове перенесення по Сіетлу. Кедрова черепаха із 16 ногами, завдовжки понад 18 метрів, перетнула вулицю Мерсер і попрямувала на південь на Вестлейк, занурюючись у рух середмістя. Із головами під човном вони мало що могли бачити, хіба лишень власні ноги і спину хлопця попереду, то ж рульовий біг наперед, розмахуючи руками, щоб попередити зустрічні автомобілі триматися подалі, і одночасно викрикуючи інструкції з веслування: «Шлях, достатньо, хлопці! Ліво руля. Підніміть його вгору!» Вони ухилялися від трамваїв і автобусів, широко розверталися навколо кожного кута, виглядали з-під човна час від часу, щоб зорієнтуватися. Коли вони повернули праворуч і зайшли у торговельний район на 4-й Авеню, люди зупинялися на тротуарі або вибігали з магазинів, щоб

подивитися на їхню ходу — вони витріщалися, хихотіли й аплодували. Нарешті хлопці опинилися прямо на Колумбії, пройшли вздовж крутого спуску до порту, хутко перескочили через залізничні колії і безпечно дісталися до доків. Там вони відправили човен до Каліфорнії, де вони незабаром змагатимуться в перегонах проти нього на лимані Окленда.

Того жовтня на човновій станції Вашингтона почала наростати напруга. Тривалі чутки, що другокурсників можуть прив'язати до першого університетського човна навесні, тримали всіх на нервах. Ел Ульбріксон залишався характерно мовчазним щодо цієї теми, але старші хлопці хвилювалися, що це саме собою вже схоже на зловісну ознаку. Чому він просто не припинить чутки і не скаже, що другокурсники матимуть відбір до основної університетської команди наступного року, як завжди? Коли хлопці підходили і ставили весла в стійки, було мало звичайного стьобу та перекидання жартами. Крижані погляди почали змінювати добродушні усмішки. На воді іноді свист лунав із човна на човен, коли тренери були поза зоною чутності.

Поки настрої на човновій станції псувався, так само псувалась і погода. Спочатку це був просто звичайний дощ, але потім, уранці 21 жовтня, прорвало пекло — почалася наступна дія із серії екстремальних погодних явищ, які характеризували середину 1930 років. Величезна циклонічна буря, порівняно з якою шторм попередньої осені виглядав майже як весняний бриз, налетіла на штат Вашингтон.

Вона, здавалося, прийшла нізвідки. О 9-й ранку на озері Вашингтон були не більше ніж легкі брижі, стояв типовий сірий день пізньої осені зі слабкими вітрами із південного сходу, що віяли, імовірно, зі швидкістю 8 кілометрів на годину. За годину безперервні вітри дули з південного заходу зі швидкістю 80 кілометрів на годину. До полудня пориви до 120 кілометрів на годину вже ревли над озером Вашингтон. В Абердині, на узбережжі, вітри перевищили швидкість 145 кілометрів на годину. Це була найбільша буря, яку будь-коли бачили околиці Сіетла.

На Причалі 41 океанський лайнер «Президент Медісон» розірвав свої троси і накренився на пароплав «Харвестер», занурюючи його у воду. Біля порту Таунсенд сейнер «Агнес» також затонув, потопивши 5

рибалок із Сіетла. Довелося рятувати 30 пасажирів із «Вірджинії V», одного з останніх у місті кораблів історичного Флоту Москіто, коли він урізався в причал і зруйнував його надземну частину. У сільській місцевості дахи сараїв і цілі прибудови злетіли в повітря. Ангар літаків на аеродромі «Боїнга» — на той час основному аеропорту Сіетла — розвалився, знищивши кілька літаків усередині. У готелі «Алкі» впала цегляна стіна, убивши китайського постояльца в ліжку. У Гувервіллі бляшані дахи, кружляючи, літали по небу, а халупи просто розпадалися, залишаючи їхніх мешканців стояти приголомшено серед уламків. У сусідній пекарні голодні люди зібралися перед вітриною із дзеркального скла, що відокремлювала їх від полиць свіжоспеченого хліба, сподіваючись, що вітрина вибухне. У студмістечку університету Вашингтона скляні вікна в даху баскетбольного павільйону прогнулися, перекинулися гігантські ялини Дугласа, і 5 секцій тимчасових сидінь на футбольному стадіоні здуло вітром. Буря бушувала протягом 6 з половиною годин майже безперестанку, і коли вона, нарешті, вщухла, упали десятки тисяч кубічних метрів деревостою, було знищено власності на мільйони доларів, загинуло 18 людей, а Сіетл був майже відрізаний від зв'язку із зовнішнім світом.

Потім знову, як завжди, прийшли дощі. Це був не зовсім потоп попереднього року, але дощило більше днів, ніж було сухо, до кінця жовтня і в листопаді. Незвичайна кількість менших ураганних вітрів також продовжували дути з Тихого океану. Однією з небагатьох переваг, які, вважалося, мали екіпажі Західного узбережжя перед командами Східного узбережжя, було те, що останні не могли тренуватися під відкритим небом у зимовий період, коли їхні місцеві річки замерзали. Натомість їх, як правило, переводили в приміщення з веслувальними тренажерами, слабкою подобою реального спорту. «Це ніби сидиш на краю ванни з лопатою», — насміхався один західний тренер. У результаті всіх їхніх тренувань на повітрі, хлопці Вашингтона ставали, рік за роком, особливо витривалими і особливо вправними у веслуванні на бурхливій воді. Але веслувати неможливо взагалі, якщо ваш човен затонув, а в листопаді 1934 року вода була такою бурхливою, що постійно загрожувала затопити човни. День за днем Ульбріксон був вимушений тримати їх на суші. Він важко ганяв своїх хлопців, але не збирався дозволити човнові з повним екіпажем потонути посеред озера Вашингтон. На середину листопада він вважав, що відстає від графіка на 2 тижні.

Протягом того місяця, далеко на іншому боці світу на розкішній кіностудії «Гейер-Верке» на Харзер-Штрассе у Берліні Лені Ріфеншталь день і ніч вглядалась утомленими, але ревними очима через подвійні збільшувальні лінзи у її маленьку машину «Литакс» для редагування фільмів. Одягнена в білий халат, вона сиділа за своїм редакторським столом до 16 годин на добу, часто до третьої або четвертої ранку, рідко їла, оточена тисячами кіноплівок, що звисали з гачків перед скляними стінами з підсвічуванням. Наразі метою було ретельно переглянути, вирізати і склеїти вибрані фрагменти із 122 кілометрів відзнятої плівки після роботи під час з'їзду Нацистської партії 1934 року в Нюрнберзі.

Фільм, який зрештою постане з її праці, «Тріумф волі» (*Triumph des Willens*), мав визначити іконографію нацистської Німеччини. До цього дня він відомий як пам'ятник здатності пропаганди сприяти абсолютній владі і виправдати необмежену ненависть. І Ріфеншталь будуть прославляти за цей фільм усе її життя.

Нюрнберзький з'їзд 1934 року сам собою був одою владі й ретельно розробленим інструментом для її подальшої концентрації і

поширення. Від того самого моменту, коли літак Адольфа Гітлера спустився із хмар у Нюрнберзі 4 вересня того року, кожен його рух, кожна деталь зображень, які розгорталися, кожне слово, промовлене ним і його поплічниками, були ретельно розраховані на те, щоб зміцнити ідею про непереможність Нацистської партії. І ще: що вона була єдиним легітимним об'єктом не лише політичного, а й релігійного завзяття. Ба навіть більше: що ця нова німецька релігія втілилася в особі її лідера.

Основними хореографами з'їзду були Альберт Шпеєр, головний архітектор Гітлера, який розробляв масові зйомки у Нюрнберзі; Йосип Геббельс, що контролював загальне значення пропаганди події, його «послання», кажучи сучасною мовою; і Лені Ріфеншталь, чиєю роботою було охопити у фільмі не лише сам конгрес, а й, що більш важливо, його основоположний дух — посилити його послання та передати аудиторії, значно більшій ніж три чверті мільйона членів партії, які були присутні в Нюрнберзі того тижня.

Це був натягнутий, напружений альянс, зокрема, між Ріфеншталь і Геббельсом. Оскільки вплив Ріфеншталь продовжував зростати, Геббельс усе більше намагався досягнути, як жінка може займати таке становище, так само як силувався зрозуміти, чому його дружина так запевнято заперечувала його численні інтрижки.

Після війни Ріфеншталь сказала, що спочатку не наважувалася зробити фільм, побоюючись перешкод з боку Геббельса і його потужного Міністерства пропаганди. У своїй надзвичайно корисливій для себе і ревізійній автобіографії вона стверджувала, що погодилася зробити фільм лише після того, як Гітлер пообіцяв тримати Геббельса на прив'язі. Вона також заявила, що вже спромоглася взяти Геббельса під контроль на більш особистому рівні — мовляв, вражений її принадами, він так рішуче хотів зробити її своєю коханкою, що прийшов до неї на квартиру однієї ночі й кинувся на коліна їй у ноги, благаючи про прихильність, але вона безцеремонно виставила його за двері. Геббельс, сказала вона, так ніколи й не пробачив їй ту принизливу відмову.

Незважаючи на все це, і незалежно від правдивості свідчень Ріфеншталь про її стосунки з Геббельсом, з'їзд 1934 року і фільм Ріфеншталь, зокрема, мали величезний успіх. «Тріумф волі» став усім, на що сподівалася Ріфеншталь, і донині він, як і раніше, розглядається

багатьма як найуспішніший пропагандистський фільм усіх часів. Із колективом із 172 осіб, у тому числі 18 операторами у формі СА, щоб змішатися з натовпом, Ріфеншталь зняла події того тижня з кожного можливого кута, використовуючи методи, які ніколи доти не були випробувані в документальному кіно — камери на операторських платформах, що рухались уздовж рейок; камери, встановлені на платформах ліфта для динамічних видів з повітря; камери в ямах, виритих на рівні землі, для зйомки нацистських діячів знизу вгору по наростаючій. І камери ввіймали все: півтора мільйона членів партії в уніформі, що марширували оглушливим синхронним кроком, стояли в масованих прямокутних лавах, досконаліх у своїй однорідності та узгодженості; виступи Рудольфа Гесса, Геббельса і самого Гітлера, що стукав по трибуні, з палаючими очима і слиною, що летіла з рота; монументальну архітектуру Шпеєра, масивні кам'яні будівлі, що своєю вагою і солідністю надавали враження непереборної могутності, широкі відкриті простори, що наводили на думку про необмежене честолюбство; моторошну смолоскипну ходу чоловіків СА на другу ніч, із мерехтінням факелів і спалахами магнію і багать, що висвітлювали їхні блискучі обличчя на фоні чорної ночі; ряди есесівців у чорних сорочках, що марширували стройовим кроком, не згинаючи колін, повз Генріха Гімmlера, в окулярах, з обличчям краба; величезні банери, прикрашені свастиками, що розвівалися на тлі майже кожного кадру. Якщо ви маєте в голові будь-яке зображення нацистського видовища і влади, швидше за все, воно походить, безпосередньо або побічно, із «Тріумфу волі».

Але, мабуть, найстрашніші зображення з фільму Ріфеншталь були, здавалося б, найбільш безневинними. Вони були зняті третього дня з'їзду, коли Гітлер звернувся до десятків тисяч хлопців із «Гітлерюгенду», молодіжної організації Гітлера, та його молодшої гілки, «Дойче Юнгфольк». Служба молоді в «Гітлерюгенді» тоді ще не була обов'язковою — це станеться пізніше. Це були хлопці, які вже насправді вірили фюрерові і були налаштовані на запеклий антисемітизм. Одягнені в короткі штани, сорочки кольору хакі і шийні хустки, для всього світу вони виглядали як бойскаути зі свастикою на нарукавних пов'язках, віком від 18 до 10 років. Багатьом із них судилося стати членами СС або СА.

Стоячи на трибуні, Гітлер звернувся до них безпосередньо, тикаючи в повітря однією рукою, стиснутою в кулак. «Ми хочемо, щоб наші люди були покірні, — просторікував він. — Ви маєте практикувати покірність! Перед нами лежить Німеччина. У наших серцях палає Німеччина. І за нами йде Німеччина!» На полі камери Ріфеншталь повільно переїхали вгору і вниз до лав хлопчиків, з лінзами, злегка відхиленими догори до їхніх облич. Ніжний осінній вітерець куйовдив їхнє переважно світле волосся. Їхні очі сяяли завзяттям, освітленим довірою. Їхні обличчя були настільки сповнені витонченості, такі невинні, такі досконалі, що навіть сьогодні, навіть у старому чорно-білому фільмі, можна майже побачити рожевий рум'янець на щоках. І все ж, багато з них були обличчями молодих людей, які одного дня вириватимуть заплаканих дітей із рук матерів і гнатимуть їх у газові камери; які накажуть польським жінкам роздягнутися догола, вишикують їх на краю траншеї і розстріляють у спину; які замкнуть усіх жінок і дітей французького міста Орадур-сюр-Глан у сараї і підпалять його.

Лені Ріфеншталь зробила свою справу добре, і Гітлер був задоволеним. Трохи менше ніж через 2 роки по тому, у 1936 році, вона отримала можливість зробити ще один пропагандистський фільм, який знову буде тішитися зображенням молодості, краси і витонченості, та який знову здійснить велике і зловісне шахрайство над світом.

Коли осінній семестр в університеті закінчився, Джо попрямував додому, щоб у Секвімі провести Різдво із Джойс і її сім'єю. Усю осінь він із нетерпінням чекав на зимові канікули та можливість проводити час із Джойс деінде, окрім безвідрадної студентської їдальні.

Тільки-но він зібрався залишити місто, як заголовок у щоденній газеті привернув його увагу: «Старшокурсники стикаються із життям у боргах та браком робочих місць». Стаття примусила його впасти у відчай. Середня заборгованість серед випускників склала 200 доларів, говорилося в ній, а середній рахунок за 4 роки навчання був вищим за 2 тисячі. Обидві суми були приголомшливими грошима для когось, на зразок Джо в 1934 році. Але найдужче, коли він читав статтю, його самого здивувало відкриття, що «більше половини опитаних чоловіків отримують свою університетську освіту не за власний рахунок, а їхні витрати сплачуються батьками або родичами, які не очікують

компенсації» — це він пам'ятатиме ще багато років по тому. Уся передумова боротьби Джо за те, щоб залишитися в університеті, була перспективою більш багатообіцяючого майбутнього пізніше. Йому навіть не спадало на думку, що двері не відкриються просто для людини з вищою освітою. І знову дорогою додому з голови йому не сходила думка, скільки однокласників, вочевидь, навіть не турбуються про гроші, скільки з них мають людей, що опікуються ними, розщедрюючись на тисячі доларів, які вони ніколи не очікують побачити знову. Стаття розбурхала в ньому давній неспокій і невпевненість у собі, що завжди погрожували піднятися на поверхню. І вона додала щось нове до цієї суміші — отруйну дещицю заздрості.

Частина III

1935

Частини, що дійсно мають значення

Джо і Джойс у Сіетлі

Розділ 9

Однією з перших настанов хорошого тренера з веслування, після того як закінчились основи, є «виконуйте свою частку роботи», і юний весляр чинить саме так, коли усвідомлює, що човен іде краще, коли він це робить. Тут, безумовно, проявляється соціальне значення веслування.

— Джордж Йомен Покок

Хлопці сиділи на твердих лавах і тремтіли від холоду, одягнені не за погодою в шорти й бавовняні майки. Сонце вже зайшло, і величезний внутрішній простір човнової станції продувався протягами і був незатишний. Вечір був кусюче холодний. Вікна на великих розсувних дверях підмерзли по кутках. Це було 14 січня 1935 року, перший збір екіпажа в новому році. Хлопці і кілька репортерів очікували на Ела Ульбріксона, що мав викласти свій план на майбутній сезон перегонів. Після довгого, незручного чекання Ульбріксон вийшов зі свого офісу і почав говорити. На той час, коли він закінчив, нікому в приміщенні вже не було холодно.

Він почав просто, оголосивши зміну базової стратегії. Замість того, щоб братися за тренування відносно повільно протягом перших кількох тижнів зимової чверті, як вони зазвичай робили, опрацьовуючи деталі форми і техніки в очікуванні поліпшення погоди, тепер вони веслуватимуть щодня, від самого початку цього року, і до біса ту погоду. Найперше, вони мали працювати над досягненням своєї найкращої фізичної форми, а вже потім турбуватися про вдосконалення техніки. Більше того, усі вони, а не лише другокурсники, мали почати змагатись між собою командами з усталеним складом, тому екіпажі не будуть змішувати. І перегони відбудуватимуться за найвищими ставками. Це не буде звичайний сезон. «У ті чи інші роки, — заявив він, — екіпажі Вашингтона завойовували найбільші призи в Америці. Однак вони ніколи не брали участі в Олімпійських іграх. Це наша мета». Форсовані зусилля з підготовки до

поїздки в Берлін у 1936 році та завоювання там золота мали розпочатися того вечора.

Відкинувши свою звичну стриманість і попри присутність журналістів на станції, Ульбріксон почав говорити дедалі енергійніше, ба навіть емоційно. Існує більший потенціал у цьому приміщенні, сказав він, ніж він будь-коли бачив на човновій станції за всі свої роки у веслуванні і тренерстві, більший, ніж він будь-коли сподівався побачити знову у своєму житті. Він сказав хлопцям, що десь серед них є найкращий екіпаж із будь-коли бачених раніше у Вашингтоні. Кращий, ніж видатний екіпаж 1926 року, який він сам привів до перемоги в Поукіпзі. Кращий, ніж знамениті екіпажі Каліфорнії, що здобули олімпійське золото у 1928 і 1932 роках. Можливо, навіть кращий за всі, що Вашингтон коли-небудь побачить у майбутньому. Дев'ять із них, заявив він на закінчення своєї промови так, ніби це уже був довершений факт, стоятимуть на подіумі переможців у Берліні в 1936 році. І це мало стати вибором кожного з них — буде він там чи ні. Коли Ульбріксон закінчив, хлопці схопилися на ноги і вітали його виступ схвальними вигуками, аплодуючи здійсненими над головами руками.

Цей виступ був настільки нехарактерним для Ела Ульбріксона, що привернув увагу кожного, хто виявляв хоч найменший інтерес до веслування. Наступного ранку «Сіетл Пост-Інтеллідженсер» торжествував: «Нова ера в академічному веслуванні Вашингтона. Можлива участь в Олімпійських іграх у Берліні!» Газета «Вашингтон Дейлі» повідомляла, що «незважаючи на сильний холод, човнова станція минулого вечора випромінювала більше вогню і сили духу, ніж протягом багатьох днів за увесь рік».

На човновій станції швидко спалахнула тотальна війна. Мляві суперництва, що виникли під час осіннього сезону, тепер перетворилися на відкриті битви. Очі, які раніше холодно відводились один від одного, зараз зчіплювались між собою прямими крижаними поглядами. Випадкові буцання плечима перетворились на відверті поединки зі штовхання. Двері шафок зачинялися зі стуком. Хлопці лаялись між собою. Злість таїлась у їхніх серцях. Брати Сід і Джордж Лунди — один у човні другокурсників, інший — в юніорському, тепер щодня заледве віталися один до одного невиразним буркотінням.

Дев'ять хлопців у човні другокурсників були впевнені, що Ульбріксон говорив безпосередньо до них і про них. Вони змінили свою веслувальну примовку «M-I-B» на «L-G-B». Коли їх питали, що це означає, вони усміхались і казали: «*Let's get better* — Давайте станемо кращими». Але то була неправда. Це означало: «Йдемо на Берлін». Це стало своєрідним секретним кодом, що втілював їхні амбіції. Але вони, як і раніше, зазначалися на дошці як човен номер чотири з п'яти, незалежно від того, що саме скандували на воді. І Ульбріксон, принаймні публічно, здавалося, більше брав до голови інших хлопців. Зокрема, протягом найближчих кількох тижнів у розмовах із кожним репортером він, схоже, надавав більше ваги золотим перспективам загребного основної університетської команди, хлопця на ім'я Бруссас С. Бек-молодший. Батько Бека був менеджером культового універмагу Сіетла «Бон Марше» і запеклим противником профспілок, відомим тим, що наймав шпигунів, які прослизали в профспілки і все доповідали йому. Він також у свій час був видатним загребним веслом в екіпажі Вашингтона і пізніше головою Ради правління програмою веслування університету Вашингтона. Його власний батько був одним із найвизначніших першопоселенців Сіетла, що заснував великий маєток у околицях Равенна Парк, на північ від університету. Бізнесове співтовариство і велика кількість випускників дуже хотіли зараз бачити, як молодий Бек веслує за університетську команду Вашингтона. Він міг мати чи не мати той самий потенціал, про який торочив Ульбріксон, але, без сумніву, він був тим хлопцем, якого тренери воліли тримати біля себе задля ощасливлення випускників. Джо, наприклад, відразу звернув на це увагу. Бек був, досить очевидно, одним із хлопців, яким не доводилось турбуватися ні про гроші, ані про те, щоб одягнути чисту сорочку. Джо сумнівався, чи йому взагалі доводилось турбуватися бодай про що-небудь.

План Ульбріксона, щоб хлопці швидко досягли бойової форми, виявився під загрозою зриву, починаючи з наступного дня після його полум'яної промови. Чергова перша шпальта «Дейлі» розповіла про цю історію або принаймні про її початок: «Майбутні чемпіони збивають бурульки зі своїх весел». Погода, що була волога і вітряна від кінця жовтня, тепер перетворилась на арктичну. Того вечора, коли Ульбріксон виголошував свою промову, холодні північні вітри нагнали величезні прибійнні хвилі у П'юджет-Саунд, виштовхуючи солону воду

на два квартали вглиб берега в районі Алкі-Біч і вздовж берегової лінії Західного Сіетла. Протягом наступних кількох днів температура впала до 7-10 градусів морозу, короточасні снігопади перетворились на легкі завірюхи, а ті, у свою чергу, перейшли в повномасштабні хуртовини. Снігова облога продовжувалась майже безперервно увесь третій тиждень січня. Як і восени, Ульбріксону доводилось тримати свої екіпажі на човновій станції день за днем або, у кращому випадку, тренувати їх швидкими спринтами вгору і вниз по Косі. Хлопці веслували під снігом, допоки їхні руки не німіли настільки, що вони більше не в змозі були тримати весла. Він ніколи не казав їм про це, але вже починав думати, що віддав би перевагу отим веслувальним тренажерам під дахом, якими володіли команди на сході. Хлопці зі сходу принаймні були на веслах, а його спортсмени сиділи, запроторені на човновій станції, дивлячись із вікна на одну з найкращих веслувальних акваторій у світі.

Поки погода погіршувалась, Том Боллес спостерігав, як швидко його загін першокурсників зменшився із 210 охочих, котрі прийшли восени на станцію, до 53 станом на 14 січня. На третьому тижні січня «Дейлі» відзначила, що «ще три дні хуртовини, і Том Боллес більше не матиме екіпажа першокурсників». Боллес, проте, здавався незворушним. «Веслування — це той вид спорту, де немає потреби у скороченні», — зауважив він. І хоча Боллес не багато говорив про це, він все ж добре знав, що серед тих небагатьох хлопців, які прийшли, були неабиякі таланти. Він починав думати, що, насправді, зможе зібрати команду новачків, котра перевершить навіть досягнення торішнього екіпажа.

До того часу, коли сніг наприкінці січня нарешті перейшов у дощ, студмістечко на 215 гектарах загрузло у снігову кашу, і лікарня була настільки переповнена студентами, хворими на застуди, грип і пневмонію, що всі ліжка були зайняті, і недужих студентів залишали лежати на тапчанах у коридорах. Ульбріксон поспішно повернув усі 5 човнів-кандидатів та основну університетську команду на воду — під вітер і дощ.

Війна, що кипіла на повільному вогні на човновій станції, перейшла в повноцінну морську битву. Інша замітка в «Дейлі» 24 січня заварила нову кашу. Під великою світлиною Джо і другокурсників, що веслували на човні «Місто Сіетл» був підпис жирним шрифтом: «Вони

мріють про Поукіпзі та Олімпійські ігри». А підзаголовок сповіщав: «Екіпаж першокурсників-чемпіонів минулого року гарно виглядає для тренера Ульбріксона». Хлопці з торішньої основної університетської команди були обурені. Протягом багатьох місяців здавалося, ніби Ульбріксон проявляє прихильність до молодших хлопців, але це було завуальовано. Тепер же все відкрилось, написане чорним по білому, і стало явним для них та їхніх друзів, і, що найгірше, це прочитають їхні подружки. Вочевидь, вони будуть відсунуті вбік, принижені, і все заради надто дорогоцінних для Ульбріксона другокурсників.

Один із хлопців у човні другокурсників, Боб Грін, мав звичку входити в запал і кричати заохочення своїм членам екіпажа під час перегонів. Це було чимось на зразок порушення протоколу, адже зазвичай лише рульовий може говорити в човні, бо є вірогідність, що слова, вимовлені іншими членами екіпажа, можуть заплутати відлік ходу, особливо під час перегонів. Але це, схоже, спрацьовувало для другокурсників рік тому, і Джордж Моррі, постійний рульовий другокурсників, добродушно мирився з цим.

Але це до чортиків драгувало декого зі старших хлопців у інших човнах, особливо Боббі Мока, кмітливого невисокого рульового в човні, що, схоже, обіцяв бути кращою юніорською командою. Щойно в лютому човни почали конкурувати один на один за статус основної університетської команди, Мок все більше обурювався поведінкою Гріна. Але незабаром він зрозумів, що може повернути це на свою користь. Щоразу, коли його човен підходив близько до човна Джо і другокурсників, Мок спокійно нахилився до свого загребного і шепотів: «Дайте мені 20 дійсно великих через 5 гребків». Грін тим часом улюлюкав і репетував на свою команду, закликаючи їх піддати. Через 5 гребків Мок направляв свій мегафон на човен другокурсників і казав: «Добре, Грін знову роззявив свій великий рот. Давайте переженемо їх!» До того часу, поки він закінчував говорити це, його власний човен вже починав ривок, немов за помахом чарівної палички. У човні другокурсників Грін, злий за публічну образу, починав репетувати ще голосніше. У сидінні керманіча Моррі командував: «Дайте мені десять великих!» Але весь цей час човен Мока мовчки прискорювався, віддаляючись від них. Кожного разу, коли Мок практикував це, другокурсники робили одне і те ж — раптово, в унісон, усі вони втрачали свою холонокровність. Вони молотили

веслами, опускали їх занадто глибоко або занадто мілко у воду, не встигали один за одним, лютуючи й відчайдушно намагаючись наздогнати, та зрештою, втрачали будь-яку подобу злагодженості. Раз за разом вони діставали, як Мок називав це, «цілком заюшені носи». І ніхто з них, як і Джо, кому все це здавалося ще одним жартом на його власний рахунок, не міг придумати, як відплатити йому. Але це завжди спрацьовувало. Мок щоразу закінчував свою витівку, сидячи на кормі човна, озираячись через плече та насміхаючись із несподівано нещасного вигляду другокурсників, що випадали з конкурентної боротьби, і невимушено махаючи їм на прощання рукою. Боббі Мок, як, у кінці кінців, дізналися всі зацікавлені особи, був хлопець не промах.

Не промах був і Ел Ульбріксон, хоча його почали гризти серйозні сумніви щодо другокурсників. Він відверто очікував, що тепер вони рішуче проявляться у складі нової основної університетської команди. Але, спостерігаючи, як ті несподівано насилу конкурували навіть з юніорами, він подумав, що вони просто не виглядали як екіпаж, що так неймовірно легко переміг у Поукіпзі. Вони, здавалося, йшли до біса. Він вивчав їх протягом кількох днів, намагаючись з'ясувати все і шукаючи індивідуальних недоліків. Після цього він покликав тих, хто, схоже, мав найбільші труднощі — Джорджа Лунда, Чака Хартмана, Роджера Морріса, Коротуна Ханта і Джо Ранца — до свого кабінету для розмови. Це був не весь склад човна, але майже весь.

Страшна річ, коли когось викликали в офіс Ела Ульбріксона. Таке ставалося нечасто і справляло враження, коли він це робив. У цьому випадку, як і в більшості інших, він не кричав та не стукав по столу, але всадовив хлопців, націлив на них свої сірі очі і сказав їм відкрито, що всі вони були під загрозою виключення з конкуренції за човен, якщо не повернуть себе у форму. Вони зруйнували його план утримати їх екіпаж у цілісності, чи цього вони хотіли? Якщо ні, то чому вони не веслували так, як робили це на чемпіонаті? Для нього це виглядало як доказ їхніх лінощів. Вони не веслували на повну силу. Вони не виявили темпераменту. І вони були недбалими. Вони розсікали веслами воду, замість того щоб занурювати їх у неї. Вони не залучали роботу спини в цей процес. Була відсутня точність ходу. Та найгірше з усього, що вони дозволяли своїм емоціям піднятися разом із ними в човен, втрачаючи холоднокровність у дрібницях, через що їм

доводилося зупинятися. На закінчення він нагадав їм, що за кожне місце в першому університетському човні змагаються щонайменше 4 хлопців. Потім він припинив говорити і просто вказав їм на двері.

Хлопці вийшли з човнової станції приголомшені, намагаючись ігнорувати купку старших та молодших юнаків, що глузливо дивилися на них із порога. Джо, Роджер і Коротун почали свій шлях угору під дощем, обговорюючи те, що тільки-но відбулося, та стаючи все більш схвильованими.

Коротун і Роджер були приятелями з першого ж дня. Коротун був настільки природно балакучим, а Роджер — настільки природно стриманим і грубуватим, що це здавалося чудернацьким поєднанням. Але чомусь воно працювало для них. І Джо цінував, що обидва вони ніколи не завдавали йому образ. Насправді, коли старші хлопці дражнили його, Джо все більше і більше міг розраховувати, що ця пара на його боці. Коротун веслував на місці номер 2, безпосередньо позаду Джо, і останнім часом він призвичаївся класти руку йому на плече, коли той здавався пригніченим, і казати: «Не хвилюйся, Джо. Я за твоєю спиною».

Хант був надзвичайним юнаком із будь-якого погляду. І ще ніхто не знав, наскільки він був винятковим. Але всього кілька років по тому Роял Брогем назве його, разом із Елом Ульбріксоном, одним із двох найвизначніших веслярів, що будь-коли сиділи в човні університету Вашингтона. Як і Джо, він виріс у маленькому містечку Пуїаллап, між Такомою і передгір'ями гори Реньє. На відміну від Джо, його сімейне життя було стабільне, тож він виріс у гармонії із самим собою і високоосвіченим. У середній школі Пуїаллапа він був суперзіркою. Він грав у футбол, баскетбол і теніс. Він був скарбником класу, помічником бібліотекаря, членом радіоклубу і щороку висів на дошці пошани, поки ходив до школи. Він був активним членом почесного товариства і шкільної філії клубу «Ні-Ү» Юнацької християнської асоціації. Школу він закінчив на два роки раніше. Він був також досить гарним, із темним хвилястим волоссям. Люди любили порівнювати його із Сезаром Ромеро. На першому курсі він мав зріст 1.92 метра, і однокурсники швидко охрестили його Коротуном. Він використовував це прізвисько решту свого життя. Хлопець був чимось на зразок модної платівки, завжди гарно одягався й завжди притягував погляди дівчат навколо, хоча він, схоже, не мав постійної подружки.

Незважаючи на свої досягнення, він був зітканим із протиріч. Балакучий і товариський, юнак любив бути в центрі уваги, але, разом із тим, надзвичайно оберегав своє приватне життя. Йому подобалося, щоб багато людей, що крутилися навколо нього, продовжували крутитися, але завжди на відстані. Він був схильним вважати, що його думка була неминуче правильною думкою, і юнак не виявляв багато терпіння до людей, які думали інакше. Як і у випадку з Джо, навколо нього існував невидимий кордон, який не можна було перетинати іншим. І, як Джо, він був чутливим. Ви ніколи не могли бути впевнені, що саме може засмутити його, примусити закритись або втратити рівновагу. Глузування з іншого човна, здавалося, призводило саме до таких наслідків.

Крокуючи того вечора разом угору по схилу від човнової станції після зустрічі з Ульбріксоном, Джо, Коротун і Роджер розмовляли схвильовано, але стишеними голосами. Ел Ульбріксон вів давно усталену стратегію, що одне дисциплінарне порушення в тренуванні вартуватиме хлопцеві пониження на два човни; друге порушення означало виключення з команди. Вони не були певні, чи вважалося те, що тільки-но відбулося, порушенням у тренуванні чи ні, але побоювалися, що так могло бути. Так чи інакше, вони сердились за цей рознос. Коротун був особливо схвильованим, так що аж спітнів під коміром. Роджер ішов поряд пригнічений, виглядаючи навіть більш похмурим, ніж зазвичай. Обходячи ставок Фрош, вони бурчали один одному: Ульбріксон був несправедливим, він лиш холодний наглядч, надто суворий до них, надто сліпий, щоб побачити, як важко вони працюють. Він досяг би кращих успіхів, якби хоч деколи плескав хлопців по спині, ніж завжди вимагати більшого. Він, швидше за все, не зміниться. Вони знали це надто добре. І справи ставали небезпечними. Хлопці погодили між собою, що відтепер усім їм не завадить турбуватися та оберегати один одного.

Коли Джо відділився від групи і попрямував угору по Юніверсіті Авеню до Юнацької християнської асоціації зі згорбленими плечима та зіщуленими від вітру й дощу очима, він проминув дешеві ресторани, заповнені легковажними студентами, котрі були щасливі від перебування в затишку подалі від холоду та їли китайську їжу чи гамбургери, курили цигарки і пили пиво. Джо кидав на них косі погляди, але продовжував їти, схиляючись проти дощу. Він бушував і

скаржився на Ульбріксона поряд із Коротуном і Роджером, але тепер, коли був наодинці, його запал випарувався, і давній тягар тривоги та невпевненості знову тиснув на нього. Після всього, що він пройшов, було очевидно, що він, як і раніше, залишався цілковито незахищеним, навіть на човновій станції, у єдиному місці, де почав почуватися більш-менш як удома.

Наступного дня після невеликої розмови в його кабінеті Ел Ульбріксон щасливо зазначив у своєму журналі, що екіпаж другокурсників раптом відновив свою форму і спритно переміг усі чотири інші човни на першому ж тренуванні. Ухиляючись від шквалів дощу, веслуючи через спінені хвилі й зупиняючись між запливами, щоб відкачати воду з човнів, 5 потенційних університетських екіпажів боролися не на життя, а на смерть протягом найближчих кількох тижнів, і у всьому цьому другокурсники, здавалось, віднайшли себе знову. Ульбріксон вирішив поставити їх на випробування. Він влаштував перегони на час на дистанцію 1.6 кілометра. Другокурсники вискочили вперед на одну довжину і ні разу не озирнулись назад, рішуче відірвавшись на середині дистанції і прийшовши на крейсерській швидкості, здавалося б, зовсім без зусиль, до перемоги. Але коли Ульбріксон поглянув на секундомір, він був розчарованим. Вони десь на 10 секунд відстали від темпу, якого він очікував на цьому етапі сезону. Тим не менш, вони виграли, так що на дошці човнової станції наступного дня він, нарешті, вперше позначив човен другокурсників як першу університетську команду.

Наступного дня вони незграбно веслували й ганебно програли. Ульбріксон оперативно понизив їх до третього човна. Того вечора, пишучи у своєму журналі, розчарований Ульбріксон розкритикував їх ущент: «жахливо», «кожен сам за себе», «ніякої подобі роботи в команді», «повністю поснули», «занадто багато критики», «потрібен старий бойовий дух». Через кілька днів він провів випробування на дистанцію 4.8 кілометра. Другокурсники волочилися позаду протягом першої третини дистанції. На другій третині вони веслували нарівні з провідним човном юніорів. Але згодом вони просто перегнали старших хлопців на останній третині дистанції, вирвалися вперед і переконливо перемогли, на півтори довжини попереду. Ульбріксон почухав потилицю і повернув їх назад у статус першого човна на дошці. Але тільки-но він підвищив їх, хлопці знову зазнали поразки.

Тренер записав у журналі: «цілком виснажені», «запороли час», «Ранц утримує ковзання і руки занадто довго». Тепер Ульбріксон перебував на шляху від легкої розгубленості до абсолютного жаху, якщо не безумства. Він швидко ставав, на свій власний прихований манер, одержимим, майже як Ахав, у своєму прагненні отримати досконалу університетську команду, яка могла б перемогти Кая Ебрайта у Каліфорнії в квітні і в Поукіпзі в червні, і була би в змозі поїхати до Берліна наступного року.

Ебрайт часто був у нього на думці. Зазвичай гучноголосий тренер Каліфорнії став нетипово мовчазним у себе в Берклі. Один спортивний оглядач у районі Затоки почав називати його «сфінксом Берклі» і дивувався, чи він цими днями хоча би вітався зі своєю дружиною ввечері. Восстаннє він був таким неговірким напередодні олімпійських сезонів 1928 і 1932 років. Тепер усе, що Ульбріксон міг знайти в газетах району Затоки, була пікантна неоднозначна подробиця про те, що Дік Бернлі, сенсаційне загребне весло Каліфорнії, який так ефектно привів університетську команду Ебрайта до перемоги над хлопцями Ульбріксона в Поукіпзі, виріс ще на сантиметр.

Однак не лише Ебрайт спантеличував Ульбріксона. І не раптова нестабільна результативність другокурсників, на яких він покладав стільки надій. Почасти те, із чим Ульбріксон боровся, було, насправді, хорошою новиною — збентеження від багатства. Він почав бачити багато несподіваних талантів у інших своїх командах.

Для початку, було нове покоління першокурсників Тома Боллеса. Поки що вхід їм було заборонено, але Ульбріксон знав, що має враховувати їх у своїх планах на наступний рік, а наступний рік був найважливіший. Боллес повідомляв, що новачки веслували лише на кілька секунд повільніше від рекордних темпів, установлених Джо і його командою рік тому, і вони, схоже, ставали щораз кращими. У човні першокурсників на загребному веслі був кучерявий хлопець, Дон Х'юм, що виглядав особливо перспективним. Він поки що не був бездоганим, але, здавалося, ніколи не втомлювався, не показував болю, просто продовжував веслувати, продовжував вести вперед, незважаючи ні на що, як добре змащений локомотив. Однак на жодному іншому місці, крім рульового, досвід не був таким важливим, як на загребному веслі, і Х'юмові належало накопичити ще багато досвіду. Були кілька інших хлопців у екіпажі новачків, які також

виглядали дійсно добре — великий, м'язистий, спокійний юнак на ім'я Горді Адам на місці номер 5 і Джонні Уайт на місці номер 2. Батько Уайта колись був видатним веслярем у класі двохвесельних човнів-одинок, і його син просто жив і дихав веслуванням.

Один із човнів юніорів, той, яким рулював Боббі Мок та який час від часу залишав човен другокурсників у кільватері, так само мав у складі кілька перспективних сюрпризів, також другокурсників. Тут був ще один кучерявий хлопець, каланча 1.98 метра на зріст, на вигляд дещо нетямущий, з усмішкою, що могла зачарувати будь-кого, на ім'я Джим МакМіллін. Члени екіпажа називали його Обрубком. Він не особливо добре веслував у другому човні першокурсників минулого року. Тепер раптом він, схоже, знайшов свою нішу в човні Мока. Хлопець був достатньо великим, щоб забезпечити підйомну силу і потужність, необхідні визначному екіпажеві в середині човна, і ніколи, здавалось, не вірив, що переможений, навіть якщо таке ставалось. Він потужно веслував як у програшному, так і у виграшному випадках. Юнак просто мав багато енергії і давав ясно зрозуміти, що вірив у свою належність до першого човна. У команді юніорів був також хлопець в окулярах на ім'я Чак Дей. Ульбріксон помітив його на першому курсі. Його було майже неможливо не помітити, насправді, хоча би тільки тому, що він був базікою і жартівником та завжди звертав на себе увагу. Як і Х'юм, він ще не відпрацював свої веслярські здібності, але йому була притаманна природна схильність у першу чергу боротися, а потім ставити питання, що вже свідчило на його користь. У деяких випадках екіпаж потребував такої собі свічки запалювання, щоб прискоритись та йти повним ходом.

Коли лютий поступився березневі, Ульбріксон вирішив, що настав час знову змінити тактику. Він відмовився від ідеї усталених екіпажів і почав змішувати та добирати хлопців із різних човнів, кажучи їм: «Я мінятиму хлопців знову і знову, поки не отримаю університетський човен, який перемагає і залишає всі інші склади команд позаду. Тоді я знатиму, що маю правильне поєднання в одному човні». Він почав із переміщення Джо із його човна другокурсників. Але, як це вже було минулого року, коли Том Боллес забрав Джо, човен сповільнився. Наступного дня Джо знову повернувся у свій човен. Ульбріксон спробував Обрубка МакМілліна на місці номер 7 у човні другокурсників, але наступного дня забрав його звідти. Він спробував

знову перемістити Джо, але результати були ті самі. Він перевів Коротуна Ханта в човен юніорів, де рулював Мок. Він перетасовував хлопців туди-сюди з одного човна в інші. Пройшов березень, і він поступово почав зупиняти свій вибір на двох провідних претендентах на статус університетської команди: на одному з юніорських човнів із попереднього сезону, з Моком, МакМілліном і Деєм, і на човні другокурсників, чия команда залишилась цілісною, незважаючи на його численні спроби перебудувати і вдосконалити її. Обидва човни тепер показували вражаючі результати у випробуваннях на час, але жоден із двох не виглядав як такий, що здатен рішуче перемогти інший. Ульбріксон потребував прориву одного з них, щоб покласти край своїм сумнівам, але цього просто не відбувалось.

Ульбріксон знав, у чому справжня проблема. Він завалив свій журнал міриадами технічних помилок, які спостерігав: Ранц і Хартман усе ще не ослаблювали захват руками в потрібний момент гребка; Грін і Хартман захоплювали воду занадто рано; Ранц і Лунд захоплювали її запізно; і так далі. Але реальна проблема полягала не в накопиченні незначних помилок. Ще в лютому він прокоментував для Джорджа Варнелла із «Сіетл Таймс», що «є більше хороших індивідуальних хлопців у команді цього року, ніж у будь-якій, котру я колись тренував». Основна проблема, насправді, полягала в тому, що він був змушений вжити це слово «індивідуальних» у реченні. Було занадто багато днів, коли вони веслували не як екіпажі, а як човни, заповнені індивідуумами. Що більше він сварив їх за особисті технічні недоліки, навіть коли закликав працювати єдиною командою, то більше хлопці, здавалося, поринали у свої власні окремі й деколи зухвалі маленькі світи.

Негода, що атакувала Сіетл із жовтня минулого року, нарешті, припинилася, хоча й налетіла на місто наприкінці весни, 21 березня, сніжною заметіллю на додачу. Тепле сонце 2 квітня розпустило промені над озером Вашингтон. На території кампусу студенти вийшли із затхлості бібліотеки «Саззалло» і вогкості їхніх орендованих кімнат, насторожено кліпали й озирались у пошуках місця, щоб розтягнутися на траві. Хлопці виходили на вулицю в спортивних сорочках і білих туфлях уперше з минулого літа. Дівчата почали носити квітчасті спідниці і короткі шкарпетки. Безліч вишень у дворі університету розквітла. Дрозди стрибали по траві, схиляючи

голівки і прислухаючись до ворущіння хробаків. Перші фіолетово-зелені ластівки цього року кружляли серед шпилів бібліотеки. Сонячне світло струменіло через вікна в класи, де викладачі читали лекції, запинаючись, коли задивлялися на умите сонцем студмістечко.

На човновій станції хлопці з екіпажів познімали свої футболки і простягнулись на рампі, гріючись, як гнучкі білі ящірки на сонці. Сторож складу каное відзначив раптовий попит на ці судна, усі з яких орендувались парами хлопець-дівчина. «Дейлі» вийшла із заголовком: «Кампус сп'янів від напливу закоханих голубків».

Джо і Джойс були серед перших, хто орендував каное. Джойс усе ще жила і працювала в будинку судді та ненавиділа свою роботу дедалі більше з кожним прожитим днем. Джо подумав, що розважить її, витягнувши на воду. Коли він знайшов її, дівчина сиділа на галявині перед бібліотекою в літній сукні та базікала з кількома подругами. Він узяв її за руку і потягнув униз до складу каное. Там він зняв сорочку, допоміг їй залізти в човен і жваво повеслував через Косу. Він повільно прокладав шлях серед зеленого простору плаваючого листя латаття і хаток бобрів на південному боці затоки Юніон, поки не знайшов місце, що йому сподобалося. Тоді він залишив човен у дрейфі.

Джойс сиділа, випроставшись, на носі, проводячи рукою по воді та гріючись на сонці. Джо простягнувся, наскільки зміг, на кормі, дивлячись на прозоре блакитне небо. Час від часу квакала жаба і гепалась у воду, стривожена повільним наближенням човна, що дрейфував. Сині бабки зависали над головою, сухо стрекочучи крилами. Червонокрилі дрозди фиркали і чіплялись за очерет, що ріс уздовж берегової лінії. Заколисаний тонким розгойдуванням каное, Джо почав занурюватися в сон.

Поки хлопець спав, Джойс сиділа на носі, вивчаючи обличчя юнака, якому віддала своє серце. Він став ще гарнішим ніж у школі, а в такі моменти, коли він був повністю розслаблений, його обличчя і скульптурно виліплене тіло були настільки наповнені спокоєм і грацією, що нагадали Джойс древні мармурові статуї грецьких атлетів, які вона нещодавно вивчала на своїх заняттях з історії мистецтва. Дивлячись на нього такого, вона думала: важко повірити в те, що він коли-небудь зазнавав важких часів.

Гладкі моторні човни із червоного дерева проносились повз них із ревом на шляху від озера Вашингтон до Коси. Студентки в

купальниках сиділи на задніх палубах, махаючи, коли проминали їх. Широкі кильватери катерів піднімали хвилі серед латаття і різко вертіли каное з боку в бік, змусивши Джо прокинутись. Він усміхнувся Джойс, що радісно сяяла до нього з носа човна. Він сів, потряс головою, щоб прояснити розум, вийняв свою гітару з пошарпаного старого футляра й почав співати. Спершу він заспівав пісні, які він і Джойс разом співали в шкільному автобусі колись у Секвімі — смішні, безтурботні пісеньки, які змусили обох сміятися, і Джойс знову радісно приєдналася до нього, як і тоді.

Згодом Джо перейшов на ніжні, повільні, солодкі пісні про кохання, і Джойс притихла, уважно слухаючи, щаслива по-іншому, на більш глибокому рівні. Коли Джо перестав грати, вони говорили про те, як буде, коли вони одружаться та матимуть будинок і, можливо, дітей. Вони розмовляли щиро, безперервно, без перепочинку і без відчуття часу, що минав, поки сонце не почало тонути за пагорбом Капітолію, і Джойс стало холодно в її легенькій сукні. Джо доправив їх назад до університетського боку затоки і допоміг їй вийти з човна. Це був день, котрий вони обоє добре пам'ятатимуть до самої старості.

Наступного дня Джо, усе ще почувуючись переповненим душевністю, купив трохи бензину і поїхав на своєму старому «Франкліні» до Фремонту, де запаркувався на стоянці перед цехом компанії «Молочні та хлібобулочні вироби «Золоте правило». Він опустив скло і чекав, намагаючись насолодитись багатим запахом хліба, що випікається, але занадто нервував, щоб дійсно смакувати ним. Незабаром після полудня люди, одягнені в біле, висипали з будівлі та почали розсідатися на газоні, відкриваючи ланч-бокси. Трохи пізніше з'явилися кілька чоловіків у темних комбінезонах, і Джо відразу помітив свого батька. Зростом 1.89 метра, він був, без сумніву, найвищим чоловіком у групі. Він, здавалось, нітрохи не змінився. Навіть його робочий комбінезон був схожий на той, що він завжди носив колись на фермі в Секвімі. Джо виліз із машини і побіг через вулицю.

Гаррі підняв очі, побачив, що він іде, і застиг на місці, притискаючи до себе ланч-бокс. Джо простягнув руку і сказав: «Привіт, тату».

Вражений, Гаррі нічого не відповів, але взяв руку сина. Прошло 5 із половиною років, відколи він бачив Джо. Він більше не був худою

дитиною, яку той залишив колись у Секвімі. Гаррі мусив задуматись. Джо прийшов, щоб протистояти йому чи щоб пробачити його?

«Привіт, Джо. Чудово тебе бачити».

Удвох вони перетнули вулицю і залізли на передні сидіння «Франкліна». Гаррі розгорнув бутерброд із саламі і мовчки запропонував половину його Джо. Вони почали їсти, а потім, після довгого, незручного мовчання, і розмовляти. Спочатку Гаррі говорив переважно про обладнання в пекарні — величезні печі, міксери для тіста та флот автофургонів для доставки, які він обслуговував. Джо не спиняв батькову розповідь із численними подробицями, не надто зацікавлений, але насолоджуючись знайомим звуком його гучного, глибокого голосу — голосу, який розказав йому так багато історій, сидячи вночі на східцях хатини на золото- та рубіновидобувній шахті, голосу, що навчив його так багато, коли вони вовтузились із машинами ще в Секвімі або шукали дерева з бджолиними дуплами в лісі.

Коли Джо, нарешті, почав говорити, він засипав батька питаннями про своїх зведених братів і сестер. Як поживає Гаррі-молодший? Чи справляється він із навчанням після нещасного випадку зі свинячим жиром? Наскільки виріс зараз Майк? Як справи у дівчат? Гаррі запевнив, що усім їм ведеться добре. Запала довга пауза. Джо запитав, чи зможе він заскочити, щоб побачити їх. Гаррі опустил очі додолу на свої коліна і сказав: «Я так не думаю, Джо». Глибоко всередині живота Джо щось поставало — гнів, розчарування, образа, він не був упевненим, що саме, але це було давнім, знайомим і болючим відчуттям.

Але згодом, після чергової паузи, Гаррі додав, не дивлячись на сина: «Проте іноді ми з Тулою виходимо на невеличкі екскурсії. Нікого не буде вдома, крім дітей». Він подивився у вікно, ніби відсторонюючись від того, що тільки-но сказав. Він, здавалося, видихнув із полегшенням — Джо не збирався розпитувати його про той жахливий вечір у Секвімі, коли вони залишили його самого.

Існує певна річ, яка часом відбувається в академічному веслуванні, яку важко досягти і складно визначити. Багато навіть переможних екіпажів ніколи не досягали її. Інші досягали, але не могли підтримувати її. Вона називається «резонанс». Він відбувається тільки тоді, коли всі 8 гребців веслюють так досконало в унісон, що не існує жодного руху будь-кого з них поза синхронізацією з рухами усіх

інших. Це полягає не тільки в тому, що весла входять у воду і виходять із неї точно в одну і ту ж мить. Шістнадцять рук мають почати гребти, шістнадцять колін мають почати згинатися і розгинатися, вісім тіл мають почати ковзати вперед і назад, вісім спин мають зігнути і випрямитись одночасно. Дія кожної хвилини — кожен легкий поворот зап'ястя — мають бути точно віддзеркалені кожним веслярем, від одного кінця човна до іншого. Тільки тоді човен продовжуватиме плисти безперешкодно, плавно і граціозно між помахами весел. Тільки тоді прийде відчуття, ніби човен є частиною кожного з них, рухаючись ніби сам собою. Тільки тоді біль повністю поступиться захвату.

Веслування тоді стає свого роду довершеною мовою. Поетичності — ось якого відчуття дає хороший резонанс.

Хороший резонанс не обов'язково призводить до пришвидшення екіпажа, за винятком хіба того, що коли нічий дії не перешкоджають поступу човна, веслярі отримують найбільшу віддачу при менших зусиллях на кожному гребку. Переважно він дозволяє їм зберегти силу, веслувати з нижчою частотою ходу і при цьому рухатися по воді максимально ефективно і часто швидше, ніж інший екіпаж, що веслує менш результативно з вищою частотою гребків. Це дає запас енергії для спринту на фініші перегонів, що вивертає шлунок і примушує м'язи волати від болю. Неймовірно складно утримати хороший резонанс, коли підвищується частота ходу. Зі збільшенням темпу кожна з безлічі окремих дій має відбутися за дедалі коротші проміжки часу, так, що в певний момент стає практично неможливим підтримувати хороший резонанс на високій швидкості. Але що ближче екіпаж може підійти до цього ідеалу — підтримання хорошого резонансу, веслуючи на високій швидкості — то ближчим він стає до веслування на іншому рівні — тому, на якому веслюють чемпіони.

Джо і його товариші по команді віднайшли свій резонанс ще першокурсниками в той день, коли перемогли в Поукіпзі, і Ел Ульбріксон не забув цього. Він, насправді, ніяк не міг викинути те видовище з голови. Було щось чудесне, майже магічне в тому, як вони завершили ті перегони. Він мусив вірити, що це диво досі перебувало з ними.

Наближалась регата Тихоокеанського узбережжя в Каліфорнії на початку квітня, а погода знову погіршилася, і другокурсники, схоже, були не в змозі, як лишень не старалися, відновити й утримати свою

магію. Одного дня вони володіли нею, а вже наступного дня втрачали її. Вони перемагали юніорів у понеділок, ганебно програвали у вівторок, вигравали ще раз у середу і програвали в четвер. Перемагаючи, вони робили це дуже майстерно, а програвачи — зазнавали нищівної поразки. У гніві Ульбріксон надав розголосу своїй дилемі, розповідаючи «Сіетл Таймс» 2 квітня: «Я зроду не бачив подібної ситуації... Ніколи раніше в моїй практиці тренувальна кампанія університету Вашингтона не підходила до цього етапу з невирішеним питанням щодо кращого екіпажа, зазвичай усе вирішувалось значно раніше». Однак він мусив ухвалити рішення.

Нарешті, він зробив те, що хотів зробити увесь цей час. Він офіційно проголосив човен другокурсників першим основним університетським екіпажем 1935 року. Місцеві газети повідомили про це світові. І другокурсники швиденько програли в наступних перегонах один на один проти човна юніорів. Останні вимагали, щоб їх призначили першою університетською командою на регату. Ульбріксон мало не здався та заявив, що подумає. Вони мали брати участь у ще одних перегонах у Каліфорнії. Хто виграє перше випробування на час після прибуття в Окленд, веслуватиме як основний університетський екіпаж у регаті Тихоокеанського узбережжя.

Підвищення другокурсників до статусу першої університетської команди було незвичайним кроком, але не безпрецедентним. Кай Ебrait, у дійсності, робив точнісінько те саме — можливо, реагуючи на все, що читав про другокурсників Вашингтона. Неймовірно, але перед поїздкою на регату Тихоокеанського узбережжя Ебrait понизив хлопців університетської команди, які рік тому завоювали звання національних чемпіонів у Поукіпзі, на користь змішаного екіпажа другокурсників та юніорів. Тільки один із переможців минулого року тепер сидів в основному університетському човні, і Ебrait залишався спантеличеним поганими результатами старших хлопців. Коли Роял Бромем приїхав до Окленда для освітлення регати, Ебrait благав його: «Будь ласка, скажіть мені, чому екіпаж, що у червні минулого року був найкращим у США, не може веслувати досить швидко, щоб побити збірний човен другокурсників і юніорів?» Бромем поняття не мав, чому, але був щасливий телеграфувати розвідане Ульбріксону до Сіетла. І додати попередження. Він засік час проходження дистанції

новим збірним човном Ебрайта. «Не думайте, що нові «Ведмеді» повільні, пане Ульбріксоне... Цей човен має чималий запас енергії». Коли Ульбріксон дізнався подробиці, а особливо той факт, що Ебрайт замінив навіть Діка Бернлі, величезного загребного, який привів Каліфорнію до перемоги над його хлопцями в Поукіпзі, він був приголомшений. Він знав, що Ебрайт заглядав наперед у наступний 1936 рік, шукаючи молодих талантів, так само, як і він. Але кого, чорт забирай, міг Ебрайт знайти, хто міг вибити з човна національних чемпіонів таку машину, як Бернлі?

На восьму годину ранку 7 квітня усі три екіпажі Вашингтона були в Каліфорнії, на блискучих від нафтових плям водах лиману Окленда, веслючи під дощем та вітром, що зі швидкістю 56 кілометрів бушував у затоці Сан-Франциско, вперше шмагаючи їхні обличчя солоними бризками. За винятком смаку солі у воді, вони почувалися як удома. Із собою на південь вони привезли частинку Сіетла. Човнів Каліфорнії ніде не було видно. Вони веслували через лиман і далі вздовж мулистих берегів східної частини затоки. Срібні вежі частково завершеного висячого мосту через затоку вражаюче виростили перед ними, елегантні шпилі з дивовижною грацією простягались над водою до Острова Скарбів та Сан-Франциско. На відкритому просторі затоки, проте, вітер сік ще дужче, такий сильний, що загрожував потопити човен. Ульбріксон завернув хлопців назад.

На виході йому здалося, що юніорський човен рухався краще, ніж човен другокурсників. На зворотньому шляху другокурсники, схоже, вправлялися швидше, ніж юніори. Усі чекали, коли Ульбріксон призначить вирішальне випробування на час, яке він обіцяв перед від'їздом із Сіетла. Хлопці з кожного човна не надто багато розмовляли з будь-ким з іншого екіпажа.

Тим часом Ел Ульбріксон і Кай Ебрайт виконали практикований ними танець — танець фатуму. Кожен намагався перевершити іншого в похмурих пророкуваннях щодо майбутньої регати. Ульбріксон заявив, що його хлопці занадто важкі й у поганій формі через скасування тренувань у Сіетлі. Він сподівався, але не зміг привести їх у бойову готовність на даний час. «Оцінюйте їх як «темних конячок», — сказав він. — Мої хлопці не готові до гонки. Вчора вони почали веслувати 4.8 кілометра і сиділи, висолопивши язика, вже у кінці першої третини дистанції. Ми ніколи не мали менше роботи і гірших

умов». Журналісти, однак, відзначили, що хлопці виглядали шалено підтягнутими, коли зійшли з потяга.

Кай Ебрайт

Коли його запитали, чому він приїхав із човном другокурсників, Ульбріксон люто подивився на репортера і сказав: «Вони кращі з тих, що ми маємо». Ебрайт, намагаючись повернути сприйняття публіки в інше русло, сказав менше, але був більш відвертим, коли вже говорив щось. У бесіді з «Нью-Йорк Таймс» він відкрито заявив: «Каліфорнія має шанс, але я думаю, що Вашингтон переможе». І додав: «Наші шанси не такі великі. Наша університетська команда, безсумнівно, повільніша, ніж екіпаж минулого року, і зовсім недосвідчена в перегонах». Він продовжував залишатися на диво мовчазним щодо своїх власних хлопців.

10 квітня Ульбріксон, нарешті, призначив офіційне випробування на час, яке мало визначити, яка з команд веслуватиме як основний університетський екіпаж. Джо та його товариші-другокурсники прийшли до фінішу майже на довжину човна позаду юніорів. Вони у відчаї та зневірі попадали у своєму човні. Хлопці в юніорському човні тріумфували. Ел Ульбріксон повернувся до готелю і нашкрябав у своєму журналі: «Тепер у великій халепі». Але він досі не оголосив склад основної університетської команди.

Зранку 12 квітня відбулося те саме, але Ульбріксон спробував ще один трюк. Другокурсники приїхали на південь із новим, ще не охрещеним човном. Але вони відразу незлюбили його. Хлопці скаржились від самого приїзду, що він просто не підходить їм. Тож Ульбріксон вивів їх на воду знову, цього разу в старому човні «Місто Сіетл», у якому вони так переконливо перемогли в Поукіпзі. Вони прекрасно веслували й наздогнали час юніорів. «Старий човен дав їм змогу відчувати себе як удома», — занотував Ульбріксон у журналі.

Після вечері в готелі «Окленд» він скинув бомбу на юніорів. Тренер збирався виставити на перегони другокурсників як основну університетську команду, незважаючи на їхні численні поразки. «Мені дуже шкода, — сказав він. — Я, напевно, не повинен цього робити, але я не можу нічого із собою вдіяти». Розлючені, хлопці юніорського екіпажа вийшли з кімнати, вирвалися в темряву і намагалися позбутися свого гніву на вулицях Окленда. Пояснюючи свою перестановку «Ассошіейтед Пресс», Ульбріксон не таївся, відмовився від фатального танцю і просто сказав, що вірить своїм серцем у другокурсників. Вони були, як він заявив, «потенційно найкращим екіпажем із тих, що я будь-коли тренував». Але у своєму журналі тієї ночі він написав із сумом: «Я в пекельному становищі за день до перегонів».

У день перегонів, 13 квітня, знову дощило, і пронизливий зустрічний вітер дув із півдня по всій довжині лиману Окленда. Лиман був не тим, що будь-хто може назвати незайманим водним простором для веслування навіть у найкращі дні. Довга, вузька смуга води між Оклендом і островом Аламіда була, по суті, морським шосе через уже старіючий індустріальний пейзаж. Стягнута кількома сталевими мостами, дистанція перегонів робила невелику дугу на Юніон-Пойнті, якраз перед фінішною лінією на мосту Фрутвейл Авеню. Зруйновані цегляні склади, резервуари для зберігання нафти, заіржавілі крани і

щебеневі заводи вишикувалися по обидва боки водного шляху. Прив'язані вздовж його берегів, тут були всі можливі види суден — китайські джонки, буксири, хиткі плавучі будинки, старі шхуни і баржі з наваленим безладними купами промисловим вантажем. Сама вода була розбухлою, сіро-зеленою навіть у сонячні дні, глянсувалою від плям нафти і смердючою від дизельного палива та водоростей. Поруч із човною станцією університету Каліфорнії 10-сантиметрова труба скидала неочищені стічні води прямо у водойму.

У такому ландшафті непросто було знайти місце, щоб спостерігати за перегонами екіпажів, але до полудня 13 квітня близько 40 тисяч глядачів зібралися під парасольками на порожніх ділянках берега, на розкиданих доках, на дахах складів і на малих суднах, пришвартованих уздовж дистанції перегонів. Безумовно, найбільша концентрація уболівальників була на фініші, на мосту Фрутвейл Авеню. Там тисячі каліфорнійських шанувальників, одягнені в синє і золоте, змішалися на прольоті моста із сотнями прихильників Вашингтона в пурпурному і золотому, штовхаючись, щоб дістатися місця з хорошим видом на воду. Радіокоментатори сиділи, затиснуті під навісом недалеко від мосту, готові транслювати результати на всю країну.

О 15:55 регата почалась із перегонів новачків на дистанції 3.2 кілометра. Дон Х'юм, загребний екіпажа Вашингтона, лише кілька днів тому вийшов із лікарні й ще досі не оговтався від важкої ангіни, але про це годі було здогадатись, спостерігаючи перегони. Першокурсники Вашингтона рано відірвалися і лідирували на півдовжини попереду. На півдорозі вони вели з перевагою в повну довжину, причому обидві команди веслували з частотою ходу 32 гребки. Вийшовши після повороту на фінішну пряму, першокурсники Каліфорнії спробували зібратись із силами і підняли хід до 34 гребків. Вашингтон відповідно збільшив свою частоту. Обидва човни веслували з однаковою частотою, але гребки Х'юма надавали відчутної різниці. На останній чверті дистанції Х'юм веслував так плавно, так потужно і так ефективно, що із хлопцями, які синхронно повторювали за ним, човен Вашингтона промчав ще далі вперед і перетнув фінішну смугу на 3 довжини попереду Каліфорнії. Чиновники на мосту викинули білий прапор, який сповіщав перемогу білих лопатей Вашингтона.

Перегони юніорських команд мали для раптово понижених старших хлопців з університету Вашингтона особливу вагу. Вони відкривали їхнє майбутнє. О 16:10, все ще лютуючи через перестановку Ульбріксона, вони підвели свій човен до стартової лінії біля початку Вебстер Стріт, що на південь від площі Джека Лондона і за 4.8 кілометра від фінішу. Коли дали старт, Каліфорнія вискочила вперед, а потім налаштувалась на частоту 32 гребки. З Боббі Моком, що задавав ритм, і величезним Обрубком МакМілліном у машинному відділенні, екіпаж Вашингтона повільно й методично веслував нарівні

з Каліфорнією, а згодом почав просуватись уперед. На позначці половини дистанції вони вже відкрили смугу води між собою і човном Каліфорнії.

Тоді вони почали веслувати не на жарт. Мок гаркнув на них, щоб підняли частоту ходу, згодом гаркнув знову. Вони потужно гребли. Кожним ударом весла вони почали карати Каліфорнію, і Ульбріксона, і другокурсників, і всіх, хто міг сумніватися в них, вивільнюючи багатомісячне розчарування та образи через пониження в статусі, із силою кидаючи їхні спина на зустрічний вітер і дощ. Боббі Мок мав звичку закликати до великих десятків, приєднуючи чиєсь ім'я до команди, щоб надати їй більшого емоційного впливу. Іноді це було: «Дайте мені 10 для Ела» або «Дайте мені 10 для пана Покока». Тепер він крикнув у свій мегафон: «Дайте мені 10 великих для Джо Біслі!» Ніхто в човні, у тому числі й сам Мок, очевидно, ніколи не чув про Джо Біслі, але зараз він веселився. Хлопці дали йому 10 великих. Тоді він закричав: «А дайте-но мені 10 великих для тих другокурсників!» Човен вистрибнув уперед. Коли юніори обігнули поворот і ввійшли в межі видимості натовпу на мосту, вони були на 5 довжин попереду. Перетнувши фінішну лінію і пропливши під мостом, вони вже були на 8 довжин попереду і все ще віддалялись.

Коли настала черга перегонів основних університетських команд, вболівальники Каліфорнії, нарешті, отримали щось підбадьорливе.

Коли Джо і екіпаж другокурсників підійшли до стартової позиції, вони розуміли, що були просто зобов'язані перемогти зараз, після того, що тільки-но зробили юніори, не лише щоб виправдати віру в них Ульбріксона, а й щоб оживити свої олімпійські амбіції. Вони посправжньому затямили собі, що відтепер мали вигравати кожні перегони, або все скінчиться для них. Протягом наступних 16 хвилин вони зробили все, що в їхніх силах, щоб переконатися, що все не було скінчено. Після перегонів жорсткий спортивний редактор «Сан-Франциско Кронікл» Білл Лейзер просто сказав: «Це була велика битва. Найкращі перегони з тих, що я будь-коли бачив на лимані».

Каліфорнія практикувала швидкі старту весь тиждень, але жоден із човнів не був достатньо готовий на старті. Після відплиття Вашингтон рано вирвався в лідери. Каліфорнія відповіла, швидко і рішуче,

піднімаючи частоту ходу і веслюючи нарівні з ними, а потім швидко просунулась уперед на півкорпусу. Обидва човни увійшли в ритм і утримували свої позиції протягом наступних двох із половиною кілометрів. Лопаті весел Вашингтона занурювались у воду і виринали з неї майже гребок у гребок з Каліфорнією у стійкому ритмі 30 ударів на хвилину. Коли вони наблизилися до Урядового острова і позначки половини дистанції, Каліфорнія поволі збільшила частоту і закріпила своє лідерство на повну довжину попереду. Джордж Моррі на сидінні рульового закликав до прискорення, і частота Вашингтона підійшла до 32 гребків, але Моррі утримував її на цьому рівні, коли Каліфорнія прискорилась до 34 з половиною, не бажаючи поступитися спокусі паніки чи метання. Дуже повільно Вашингтон почав скорочувати відставання, сантиметр за сантиметром, підтримуючи хід низьким, але починаючи набирати швидкість суто на силі. До того часу, коли вони дісталися до південного краю острова, лідерство Каліфорнії скоротилось до чверті довжини. Потім вони йшли ніс у ніс. Підійшовши до дуги на дистанції, Вашингтон повільно висунувся попереду човна Каліфорнії. Тепер Вашингтон підняв частоту до 34 гребків, а Каліфорнія — до каторжних 38.

Два човни розвернулися уздовж дуги бік у бік і з'явилися у полі зору фанатів на мосту. Армада катерів і прогулянкових суден слідувала за ними. Спостерігачі у цих човнах, що вивчали хлопців у біноклі, подумали, що обидва екіпажі виглядають втомленими.

Каліфорнія прискорилась, починаючи спринт і підійшовши до 40 гребків на хвилину, та знову вирвалася уперед до лідерства. Фанати Каліфорнії вибухнули оваціями. Їхні хлопці були попереду на чверть довжини і спрямували човен на фініш. Але Джордж Моррі виконав те, що йому сказано було зробити. Ульбріксон дав йому команду тримати частоту ходу такою низькою і так довго, наскільки можливо. Його хлопці все ще веслували із частотою 34 гребки, і Моррі опирався спокусі закликати до прискорення, у той час як Каліфорнія підтримувала свої несамовиті 40 гребків, і міст Фрутвейл Авеню вже почав вимальовуватися попереду них. Швидкість ходу — це одне, а сила — дещо інше. Моррі знав, що він, як і раніше, мав багато сили у своєму розпорядженні. Він оцінив, що тепер Каліфорнія майже не має її. Він нахилився вперед і крикнув: «Дайте мені 10 великих!» Хлопці Вашингтона завзято взяли за справу. Човен вистрибнув уперед.

Наприкінці 10 гребків носи човнів були намертво нарівні знову. Коли міст і фінішна лінія наблизилися впритул до них, Моррі знову закричав: «Дайте мені 10 великих!» Джо, і Коротун, і Роджер, і всі, хто був із веслом у руках, вклали всі сили, що мали, в останні кілька гребків. У тренерському катері безпосередньо за своїми хлопцями Ел Ульбріксон затамував подих. Човни пролетіли під мостом бік у бік.

Синій і білий прапори були викинуті з моста одночасно. Фанати раптово замовкли, розгублені. Хтось в одному з човнів позаду крикнув: «Вашингтон на 30 сантиметрів попереду!» Вболівальники «Ескімосів» заревли. Потім голос в офіційному гучномовці програв: «Каліфорнія попереду на 60 сантиметрів». Тепер волали шанувальники Каліфорнії. Радіокоментатори тулилися під навісом, вагаючись, а потім транслювали новину нації: «Каліфорнія перемогла». Те ж повідомлення програвіло по стрічках новин. На мосту вболівальники Вашингтона були непохитні, сердито вказуючи на воду і жестикулюючи. Їхні хлопці вирвалися уперед у кінці перегонів — кожен міг бачити це. Вболівальники Каліфорнії, що звішувались над поручнями, коли човни проходили під ними, наполягали, що ніс човна Каліфорнії пройшов під мостом першим, щонайменше на метр попереду. Натовп розростався. Минуло кілька довгих хвилин. А потім, ураз, тріскуче ожив голос гучномовця: «Судді фінішу офіційно оголосили, що Вашингтон переміг, випередивши Каліфорнію на 2 метри». Неймовірний лемент здійнявся з маси вболівальників Каліфорнії. У Сіетлі екстрені новини з Окленда переривали регулярні програми на радіо, і люди, що понуро сиділи біля радіоприймачів, схоплювалися на ноги, плескали один одного по спині і потискали руки.

Виявилося, що ні жоден з екіпажів, ні будь-хто з офіційних суддів насправді не мали жодних сумнівів щодо результату. Вони просто мали проблему з тим, щоб дістатися до гучномовця крізь натовп людей на мосту. Більшість глядачів не зрозуміли, що міст перетинав лиман під невеликим кутом. Фінішна лінія, з іншого боку, проходила прямо по воді, майже перетинаючи міст на боці доріжки Каліфорнії, але перетинаючи бік Вашингтона на кілька метрів не доходячи до мосту. Ніс човна Каліфорнії дійсно пройшов під мостом першим, але на той момент перші два метри човна Вашингтона були вже за фінішною

смугою. Коли Ульбріксон повернувся до готелю того вечора, він накидав у бортовий журнал простий коментар: «Оце так день».

Поїздка на потязі додому була тріумфальною. Прикрі почуття довгої осені і зими були забуті, всі вийшли переможцями. Том Боллес був упевненим, що тепер він мав екіпаж першокурсників, принаймні, нарівні з минулим роком. Юніорська університетська команда утвердила своє положення, принаймні, зараз. Другокурсники були чемпіонами серед університетських команд Тихоокеанського узбережжя. Разом вони змели Каліфорнію з її рідної води. Тепер усе здавалося можливим.

Наступного дня після перегонів вони були головною новиною в Сіетлі. Заголовок на першій шпальті «Сіетл Таймс» трубив: «Екіпажі «Ескімосів» провели тотальну чистку». 18 квітня місто проводило свою версію урочистого параду на честь веслувальних екіпажів, а також команди дівчат із плавання, які щойно повернулися з Чикаго із купою медалей і шістьма національними рекордами, і Джека Медіки, суперзіркового плавця, який сам щойно повернувся з перемогами на Сході. 80 членів маршируючого оркестру «Ескімосів» повели процесію вгору по Другій Авеню і Пайк Стріт, коли конфетті та шматочки серпантинів змішались зі стійким холодним дощем, що почав падати з хмар високо над головою. За оркестром у прикрашеній квітами машині мер Сміт їхав з Елом Ульбріксоном і Томом Боллесом, махаючи збудженому натовпові, що радісно заповонив увесь простір на 4-5 вулицях довкола. Медіка і команда дівчат із плавання їхали в другому автомобілі. За ними рухались головні винуватці свята — довгий лісовоз, задрапірований квітами і зеленим листям, віз університетську команду і їхній човен. Хлопці були одягнуті в білі светри з великими пурпуровими літерами «WS» на грудях. Кожен із них тримав вертикально весло завдовжки три з половиною метри. Повзучи через центр міста, їхня платформа виглядала як величезна зелена рептилія із гладким кедровим хребтом і вісьмома ялиновими голками, що коливалися в такт руху. Час від часу хтось із родичів чи друзів хлопців викрикував вітання з тротуару або вибігав на середину вулиці для швидкого рукостискання. Джойс була на роботі, але Джо оглядав людей у натовпі, вишукуючи свого батька та зведених братів і сестер, проте їх ніде не було видно.

Процесія попрямувала до Спортивного клубу Вашингтона на Юніон Стріт. Там хлопців провели в прокурену залу, ущент заповнену сотнями визначних громадян Сіетла, кожен з яких заплатив 75 центів за можливість бути присутнім на спеціальному обіді і зблизька поглянути на героїв, що повернулися з перемогою. Роял Брогем був розпорядником церемонії, і вона транслювалась у прямому ефірі по радіо.

Мер, Том Боллес і Ел Ульбріксон виступили з короткими промовами. Ульбріксон розхвалив усі три екіпажі та закінчив словами вдячності: «За такої підтримки, як ваша, ми переможемо в Поукіпзі, а згодом на порядку денному — Берлін і Олімпійські ігри». Потім мали промови декан університету і президент Торгово-промислової палати. Практично всі, хто мав певну вагу в місті, сказали своє слово. Після цього на сцену викликали хлопців з усіх трьох човнів. Кожного з них відрекомендували публіці під гучні й тривалі оплески.

Коли настала черга Джо, він спинився на мить, розглядаючись довкола. Біле світло лилося в залу із високих вікон, облямованих важкими оксамитовими шторами. Величезні кришталеві люстри звисали й мерехтіли з високої, чудернацько оздобленої стелі. Сяючі обличчя пузатих чоловіків у костюмах-трійках і поважного вигляду жінок, прикрашених коштовностями, були націлені на нього. Вони сиділи за столами, покритими хрусткими білосніжними лляними скатертинами, уставленими блискучим столовим сріблом, кришталевими келихами і тарелями, заваленими гарячою їжею. Офіціанти в білих кітелях і чорних метеликах снували між столами, несучи ще більше їжі на тацях.

Коли Джо підняв руку, відповідаючи на хвилю оплесків на його честь, він із усіх сил відчайдушно намагався стримати сльози. Він ніколи не дозволяв собі навіть мріяти про те, що стоятиме в такому місці в оточенні таких людей. Це вразило його і водночас наповнило вдячністю, і стоячи того дня перед заповненою залою під оплески, він відчув раптовий прилив чогось незнайомого — відчуття гордості, що було більш глибоким і щирим, ніж будь-що, пережите ним раніше. Тепер на порядку денному знову Поукіпзі, а згодом, можливо, навіть Берлін. Усе нарешті, схоже, починає ставати золотим.

Веслючи на Косу Монтлейк

Розділ 10

Восьмивесельний гоночний човен — річ чутлива: якщо ви не дасте йому рухатися вільно, він не працюватиме на вас.

— Джордж Йомен Покок

В епоху, коли американці дивляться десятки кабельних спортивних каналів, коли професійні спортсмени часто-густо розпоряджаються річними зарплатами в десятки мільйонів доларів, і коли ціла нація практично випадає з життя задля віртуального національного свята в неділю Суперкубка, складно вповні оцінити, наскільки важливою була зростаюча популярність університетської команди Вашингтона для мешканців Сіетла в 1935 році. Це місто довго вважалось багатма, та навіть іноді саме було схильне вважати себе, тихим болотом у багатьох царинах, і не в останню чергу у світі спорту. Футбольна команда університету історично була виграшним проектом із дивовижними досягненнями у своєму активі — рекордом у 63 матчі поспіль без поразок між 1907 і 1917 роками. Протягом цієї вдалої смуги під керівництвом тренера Гіла Добі команда Вашингтона здобула 1930 очок проти 118 очок суперників. Але, слід зазначити, що Добі був не надто відданим дотриманню правил. Одного разу він відзначився тим, що спорядив двійку своїх менших зростом гравців залізними підплічниками, і таке коригування екіпіровки надало хлопцям, здавалося би, надприродної здатності збивати з ніг значно могутніших чоловіків. Так чи інак, «Сонячні щити» Вашингтона (перейменовані на «Ескімосів» за пропозицією команди 1922 року) грали майже винятково на Західному узбережжі і діставалися до національного етапу «Рожевої чаші» лише двічі, один раз, зігравши внічию із командою Військово-морського флоту, і ще раз, програвши Алабамі.

Бейсбольні команди Сіетла взагалі ніколи, насправді, не доходили до національного етапу змагань. Було лиш кілька професійних бейсбольних команд починаючи із 24 травня 1890 року, коли «Червоні» Сіетла кинули виклик команді «Водоспади Спокана». У наступні роки місто бачило бейсбольні команди, що називались по-різному:

«Сіетлці», «Клондайкери», «Викликачі дощу», «Сміливці», «Гіганти», «Рейніри», «Сайвошці», «Індіанці» і, за невдалим збігом обставин, «Бриджі Сіетла». Але все це були дрібні команди нижчої ліги, що грали лише в місцевих і регіональних змаганнях. Бейсбол у Сіетлі нещодавно пережив серйозний удар, один із багатьох майбутніх ударів, коли дерев'яні стени на бейсбольному стадіоні індіанців «Дагдейл Парк» згоріли дотла в липні 1932 року. Команда перебралась на муніципальний стадіон у середній школі. Але на ньому не було трави, а поле було нічим іншим, як прямокутником, укритим грязюкою і камінням. Під час матчів і між ними бригади обслуги снували по полю з джутовими мішками, підбираючи якомога більше каміння, щоб уберегти гравців від спотикань під час гонитви за м'ячем на льоту або від здирання шкіри при ковзанні на базу. Це виявилось безнадійною справою і нескінченним завданням. Один із школярів, які грали в команді, Едо Ванні, що пізніше став менеджером «Рейнірів», сказав про цей стадіон: «Якщо би там застряг кінь, він помер би з голоду. Це ніщо інше, як скелі». Протягом десятиліть шанувальникам бейсболу в Сіетлі доводилося вибирати східну команду, за яку вони могли би вболівати, якщо хотіли робити ставки у вищій лізі.

Спорт у Сіетлі одного разу ненадовго піднявся до міжнародного визнання у 1917 році, коли професійна хокейна команда міста «Метрополітанс» стала першою американською командою, що виграла Кубок Стенлі, перемігши «Монреаль Канадієнс». Але «Метрополітанс» зазвичай грали лише в змаганнях Хокейної асоціації Тихоокеанського узбережжя, і коли власник їхнього спортивного комплексу не продовжив із ними договір оренди в 1924 році, команда згорнула свою діяльність.

З огляду на таку мізерну спортивну спадщину, перемоги екіпажів Вашингтона у веслуванні дали мешканцям Сіетла те, чого вони не мали протягом тривалого часу, те, чого, насправді, у них ніколи не було. Після цілковитого тріумфу в Каліфорнії, недавнього успіху в Поукіпзі і тепер навіть розмов про майбутні перемоги в Олімпійських іграх будь-який мешканець Сіетла міг випнути груди і трішки повихвалитися. Він міг написати про це друзям і родичам на сході. Він міг прочитати про це в «Пост-Інтеллідженсері» вранці і згодом насолоджуватися цим знову в «Сіетл Таймс» ввечері. Він міг побалакати про це з перукарем під час стрижки і знав, що перукар

переймався цим так само, як і він. Ці хлопці у своїх човнах раптом почали, довжина за довжиною і перемога за перемогою, прославляти Сіетл і, ймовірно, зроблять ще більше для його визнання у світі найближчим часом. Усі в місті тепер вірили в це, і ця віра згуртувала їх до купи та дозволяла почуватися упевненіше в такі неспокійні часи.

Навіть якщо тріумф веслувальників Вашингтона надто довго затримався на першій сторінці «Таймс» чи «Пост-Інтеллідженсера», сіетлці не могли не помічати провісників інших прийдешніх бід.

Наступного дня після регати Тихоокеанського узбережжя на лимані Окленда, 14 квітня, пилові бурі останніх кількох років раптом затьмарила катастрофа, яку донині пам'ятають у штатах Рівнин як Чорну неділю. Лиш за кілька годин холодні, сухі вітри налетіли з півночі, видули із сухих полів удвічі більшу кількість ґрунту, ніж була вирита з Панамського каналу, і підняли його на два з половиною кілометри в небо. На більшій частині території п'яти штатів сонячне світло у середині дня поступилося цілковитій темряві. Часточки пилу, принесені вітром, генерували стільки статичної електрики в повітрі, що колючі дроти огорож світилися в полуденній темряві. Фермери за роботою у полях падали навколішки й наосліп безцільно шарили довкола, не в змозі знайти дорогу до власних осель. Автомобілі збивалися зі шляху і падали в канави, де їхні пасажири закривали обличчя хустинками, намагаючись дихати, але лише відхаркували землю. Іноді вони залишали свої авто і, похитуючись, брели до будинків чужих людей і стукали у двері, просили притулку й отримували його.

Наступного дня головний редактор бюро «Ассошіейтед Пресс» у місті Канзас Ед Стенлі вжив фразу «пилова чаша» у повідомленні телеграфного агентства про руйнування, спричинені бурею, і цей новий термін увійшов до американського слововжитку. Протягом наступних кількох місяців, коли розмах спустошення локалізувався, струмок обірваних біженців у західному напрямку, який спостерігав Джо Ранц минулого літа, став потоком. Протягом кількох років два з половиною мільйони американців залишали домівки і тяглися на захід у невизначене майбутнє — без коренів, без власності, позбавлені простого комфорту і гідності, без місця, яке могли б назвати своїм домом.

Протягом місяців становище в Америці покращувалось. Пропозиції роботи знову почали з'являтися в «Сіетл Таймс» і «Пост-Інтеллідженсері» та в сотнях газет по всій країні. Такі люди, як Гаррі Ранц, нарешті, почали знаходити вагому роботу. Але вітри 14 квітня ураз розмели надії мільйонів, що поволі накопичувалися в серцях людей. Протягом кількох тижнів «Пост-Інтеллідженсер» попереджав місцевих жителів, що конкуренція за робочі місця посилиться найближчим часом. «Велике переселення на захід ось-ось почнеться: біженці в пошуках домівок звертають свої погляди на північний захід як на землю обітовану», — повідомляв заголовок статті на першій шпальті «Пост-Інтеллідженсера» 4 травня. Кадрові агенції в Сіетлі отримували запити про наявність вільних робочих місць — будь-яких місць, незалежно від того, як низько вони оплачувались — із таких віддалених штатів, як Міссурі та Арканзас. Більшість мігрантів були фермерами, і агенції нерухомості були завалені запитами про наявність дешевих земельних ділянок недалеко від Сіетла. Жадібні агенти відповідали на запити із запевненнями, що є багато недорогої вільної землі. Але вони рідко згадували, що навколо Пьюджет-Саунд ділянки, як правило, продавалися з пнями, сотнями пнів на гектарі, кожен з яких треба було витягнути чи вирити, або підірвати динамітом із землі. Не згадували вони ні про те, що нижні шари ґрунту були льодовиковою мореною, щільно утрамбованою глиною, що чергувалася з камінням; ані про те, що клімат був холодний і похмурий та не годився для розведення тих видів сільськогосподарських культур, які вже давно вирощували люди на американському Середньому Заході.

У той же час барабанний бій зловісних новин, що надходили з Європи, почав неухильно ставати все голоснішим і наполегливішим тієї весни. Лише самі заголовки «Сіетл Таймс» упродовж чотирьох тижнів варті були стати вагомою причиною для занепокоєння: «Смертна кара для пацифістів прийнята в Німеччині, що підперезується зброєю» (19 квітня); «Нацисти ув'язнюють літніх монахів і монахинь у новій атаці на християнство» (27 квітня); «Німецький поступ у побудові підводних човнів викликає занепокоєння у Великобританії» (28 квітня); «Британія зрівнює свої літаки з фашистськими. Заклик до Гітлера зафіксувати кордони» (2 травня); «Британія застерегла Гітлера від мілітаризації Рейнської зони»

(7 травня); «Нацисти мають нову зброю: корабель зі швидкістю 60 вузлів (110 кілометрів на годину)» (17 травня); «Поліція Гітлера ув'язнює громадянина США» (18 травня). Лихі новини було важко ігнорувати. Але не так вже й неможливо. І більшість американців, у Сіетлі чи будь-де іще, саме так і робили. Справи Європи, як і раніше, здавалися віддаленими на мільйон кілометрів, і саме на такій відстані більшість людей воліли їх тримати.

У перший день підготовки до перегонів у Поукіпзі Ульбріксон здивував зграйку спортивних оглядачів на човновій станції, оголосивши, що другий курс не конче утримає свій статус основної університетської команди в Поукіпзі, незважаючи на їхню перемогу в Окленді. Він зазначив, що є старші хлопці в човні юніорів із великим досвідом і талантом. Деякі з них заслужили на участь у національному чемпіонаті університетських команд, перш ніж закінчать навчальний заклад. Зважаючи на те, як ішли справи, Ульбріксон був, ймовірно, цілком щирим щодо цього питання. Він почувався зле через те, що розчарував старших хлопців у Окленді, особливо у світлі того факту, що вони виграли заключні випробування на лимані, після чого тренер порушив свою обіцянку їм. Але було щось іще. Він добре знав, що старші хлопці абсолютно домінували в конкурентній боротьбі в Окленді. Другокурсники, натомість, перемогли своїх суперників із найменшою перевагою і завдали багато хвилювань своєму тренерові, поки він чекав на офіційні результати. Це аж ніяк не грало на їхню користь.

Джо та інші другокурсники не могли в це повірити. Вони не лише перемогли інший екіпаж на лимані. Вони побили університетську команду Каліфорнії, що відстоювала свій титул національних чемпіонів. Вони вже перевершили самих себе, перемігши старших і значно досвідченіших хлопців, той самий екіпаж, який Ебрайт, імовірно, візьме до Поукіпзі. І раптом їхній статус університетської команди знову опинився під загрозою. Розлючені, вони вирішили поставити юніорів на місце, щойно вийдуть на воду.

Натомість вони вправно саботували себе і своє становище. 9 травня Ульбріксон провів ще одне змагання один на один між цими двома човнами. У катері тренера був важливий гість: Дж. Лайман Бінгем із Аматорської спортивної спілки (АСС), близький соратник Ейвері Брандеджа, президента АСС і Американського Олімпійського комітету.

Коли Ульбріксон викрикнув команду на старт через свій мегафон: «Усім готуйсь... Веслуй!», човен юніорів із Боббі Моком на кормі відірвався від другокурсників швидко, легко і рішуче. Ульбріксон завів двигун катера, проплив униз повз обидва човни і гаркнув: «Шлях, достатньо!» Він вишикував їх знову і скомандував ще один старт. Знову ж таки, юніори рішуче відірвалися вперед. Бінгем повернувся до Ульбріксона і сухо запитав: «Який, ти казав, був основний університетський? Може, я дивився не на той екіпаж?» Ульбріксон був збентежений.

Протягом наступних кількох тижнів Ульбріксон ганяв обидва човни один проти одного знову і знову. Іноді другокурсники вигравали, але, як правило, програвали. Вони веслували добре, коли пливли самі, але тільки-но бачили старших хлопців, зазнавали повної поразки. Місяці насмішок далися взнаки — вони в'їлися їм в печінки.

У квітні Ульбріксону не залишалося нічого, крім як оголосити обом національним телеграфним агенціям, що екіпаж другокурсників був прекрасним. «Потенційно найкращий екіпаж із тих, котрі я тренував», — сказав він перед усім світом. Тепер, схоже, вони збирались зробити з нього дурня. Він провів їх у свій кабінет, закрив двері і зачитав їм акт протесту. «Якщо ви не можете взятися за справу, я розіб'ю команду», — прогарчав він. Ульбріксон ненавидів навіть промовляти це. Він досі не забув приголомшливий спосіб, у який другокурсники роком раніше вибороли свою перемогу серед новачків в Поукіпзі. Цього не забув ніхто. Майже кожне згадування у пресі про них повертало назад до того моменту в Нью-Йорку, коли їхній човен відірвався від суперників, так, наче його рухали вперед молоді боги, а не юнаки. Але Ульбріксон знав, що, врешті-решт, це були не боги, а хлопці, які мали виграти веслувальні перегони і, на відміну від богів, були схильні до помилок. Це була його робота — віднайти їхні недоліки і виправити їх, якщо можливо, або замінити їх, якщо виправити неможливо.

Академічне веслування у багатьох аспектах є спортом фундаментальних парадоксів. Із одного боку, восьмивесельний гоночний човен, що живиться енергією незвичайно великих і фізично сильних чоловіків або жінок, керується, контролюється та спрямовується найменшою і слабшою людиною в човні. Рульовий (нині це часто жінка навіть у чоловічому екіпажі) мусить мати силу характеру, щоб управляти чоловіками і жінками, удвічі більшими за

себе, викрикувати їм накази і бути впевненим, що левіафани миттєво і беззаперечно реагуватимуть на ці команди. Це, мабуть, найбезглуздіше співвідношення серед усіх видів спорту.

Ще один парадокс полягає у фізиці цього спорту. Об'єктом зусиль є, звичайно, намагання змусити човен рухатись по воді так швидко, наскільки це можливо. Але щодовше човен пливе, тим важче добре веслувати. Складність виконати послідовність рухів, кожен із яких весляр має зробити з досконалою точністю, зростає в геометричній прогресії при збільшенні частоти ходу. Веслування в ритмі 36 гребків на хвилину є значно складнішим, ніж веслування з 26 гребками. Коли темп прискорюється, покарання за промах — наприклад, якщо весло торкається води на частки секунди зарано або запізно — стає все суворішим, а можливість катастрофи навіть більшою. Водночас, зусилля, необхідні для підтримки високої частоти, роблять фізичний біль усе виснажливішим а, отже, імовірність похибки більшою. У цьому сенсі швидкість є як кінцевою метою весляра, так і його великим ворогом. Іншими словами, красиве й ефективне веслування часто означає болісне веслування. Кажуть, якимось один із тренерів відверто висловився так: «Веслування — як красивий качур. На поверхні він сама граційність, але під водою байстрик гребе як божевільний!»

Проте найбільший парадокс спорту полягає у психологічному складі людей, які орудують веслами. Визначні веслярі обов'язково зліплені з конфліктуючих матеріалів — масла і води, вогню і землі. З одного боку, вони мусять мати неймовірну впевненість у собі, сильне его і титанічну силу волі. Вони мають бути майже непідвладні фрустрації. Той, хто не вірить глибоко в самого себе, у свою здатність долати труднощі і переборювати негаразди, швидше за все, навіть не намагатиметься спробувати щось настільки зухвале, як конкурентне веслування на найвищих рівнях. Цей спорт пропонує так багато можливостей для страждань і так мало шансів для слави, що лише найнаполегливіші, найбільш упевнені у своїх силах і цілеспрямовані, ймовірно, досягнуть успіху в ньому. Проте водночас — і це ключовий аспект, жоден інший спорт не вимагає і не винагороджує повну відмову від власного «я» так, як це робить веслування. Визначні екіпажі можуть мати членів виняткового таланту або сили; вони можуть мати видатних рульових, загребних чи носових веслярів; але в

них немає зірок. Командне зусилля — це ідеально синхронізований рух м'язів, весел, човна і води; єдина, цілісна, об'єднана, прекрасна симфонія, якою стає екіпаж у русі — це все, що має значення. А не окрема людина, не чиєсь власне «я».

Психологія є складною. Навіть якщо веслярі мають підпорядкувати команді своє, часто-густо, затяте почуття незалежності і самовпевненості, вони також мусять залишатися вірними своїй індивідуальності, своїм унікальним можливостям як веслярів або, якщо на те пішло, як людських істот. Навіть якщо б це було можливо, тренери не клонували би своїх найбільш сильних, розумних і здібних веслярів. Клони не виграють перегони. Перегони виграють команди, і визначні команди мають ретельно збалансоване поєднання фізичних здібностей і типів особистостей. У натуральному вираженні, наприклад, руки одного весляра можуть бути довшими, ніж у інших, але останні можуть мати сильнішу спину. Жоден із членів екіпажа не обов'язково є кращим або ціннішим за інших, але як довгі руки, так і міцна спина є активами човна. Але якщо вони хочуть веслувати разом, кожен із цих веслярів має пристосуватись до потреб і можливостей інших. Кожен має бути готовий до компромісу, до чогось на зразок оптимізації його гребків для загального блага човна — весляр із коротшими руками тягнутись трохи далі, а довгорукий гребець — трохи вкорочувати свій розмах таким чином, щоб весла обох членів команди залишалися паралельними, і обидві лопаті входили у воду і виходили з неї точнісінько в одну і ту ж мить. Ця дуже витончена координація та співпраця мають бути помножені на 8 осіб із різною статурою та будовою тіла, щоб отримати найбільше зиску із сильних сторін кожного члена екіпажа. Лише в цьому випадку можливості, які надає різноманіття, наприклад, легші, технічніші веслярі в носовій частині і сильніші, важчі гребці в середині човна, принесуть користь, а не втрати.

І користь від різноманіття, мабуть, навіть важливіша, коли справа доходить до характерів веслярів. Екіпаж, що повністю складається з восьми сильних, відкрито агресивних веслярів, часто опускається до руйнівних конфліктів у човні або вичерпує себе вже на першому відрізку довгих перегонів. Подібним чином команда із тихих, але сильних інтровертів може не знайти спільної серцевини для

вивільнення полум'яної рішучості, що примушує човен пронестися повз конкурентів, коли все здається уже втраченим. Хороші екіпажі — це вдалі поєднання особистостей: хтось очолює атаку, а хтось притримує щось у резерві; хтось приймає бій, а хтось встановлює мир; хтось обмірковує речі, а хтось мчить уперед, не задумуючись. Певним чином усе це має зчепитись воедино. Це найбільший виклик. Навіть після того, як знайдене правильне поєднання, кожен член команди човна має визнати своє місце в структурі екіпажа, прийняти його, а також прийняти інших такими, як вони є. Це тонка справа, коли все сходиться разом потрібним чином. Результат такої гармонії — глибоке єднання і почуття радісного хвилювання, це те, заради чого багато веслярів займаються цим спортом більше, ніж задля призивів чи похвал. Але перемагають у веслуванні юнаки чи дівчата із надзвичайними характерами і винятковими фізичними здібностями.

Ось що, як Ел Ульбріксон вважав, він бачив у човні другокурсників Вашингтона в Поукіпзі у червні минулого року. Вони були тим ідеальним поєднанням, якого шукають усі тренери веслувальних команд. Він майже відчайдушно не хотів тепер рвати тканину, що тримала їх тоді разом, але хлопці, здавалося, не залишали йому вибору. Вони, схоже, самі допустили, щоб усе пішло на смарку.

22 травня він знову провів випробування обох човнів на дистанції 3.2 кілометра в ритмі перегонів. Старші хлопці випередили другокурсників на одну довжину човна. Наступного дня він випробував їх на дистанції 4.8 кілометра. Старші хлопці видали вражаючий час — 15 хвилин 53 секунди, прийшовши до фінішу на 8 повних секунд швидше, ніж другокурсники. Нарешті, Ульбріксон повідомив журналістам, які чатували на рампі, те, що вони очікували почути багато тижнів поспіль. Дива не сталося, старші хлопці веслуватимуть у перегонах у Поукіпзі як основний університетський екіпаж, а другокурсники, майже напевне, будуть понижені до статусу юніорської команди, незважаючи на перемогу в Каліфорнії. Але він додав, що другокурсники продовжуватимуть веслувати цілісним екіпажем. Тренер сказав, що поки залишить питання відкритим і продовжуватиме неупереджено спостерігати, як обидва човни тренуватимуться на Гудзоні до регати. Усім було зрозуміло, однак, у тому числі Джо і його пригніченим товаришам по команді, що він вже практично ухвалив рішення.

Спортивні оглядачі Сіетла зовсім не були впевнені, що це було правильне рішення. Роял Брогем із «Пост-Інтеллідженсера» вголос підтримував другокурсників протягом кількох місяців, незважаючи на їхню недавню недбалість. Джордж Варнелл із «Сіетл Таймс» пильно спостерігав кілька останніх випробувань і відзначив те, що, Ульбріксон, либонь, не вловив. У випробуваннях на дистанції 3.2 та 4.8 кілометра другокурсники погано відривались від лінії старту, неефективно молотячи веслами по воді, так ніби були перезбуджені і схвильовані, дозволяючи старшим хлопцям випередити їх. Але до кінця першої половини дистанції, вони, здавалося, веслували так добре, як і старші хлопці. Ба більше, у випробуванні на 4.8 кілометра старші хлопці почали виглядати помітно виснаженими на момент, коли вийшли на останню третину дистанції. Кларенс Діркс, оглядач «Пост-Інтеллідженсера» вже помітив те саме. Другокурсники, здавалося, гребли все плавніше з кожним помахом весла, швидко наближаючись до фінішу 4.8-кілометрової дистанції. У Поукіпзі дистанція для основних університетських команд була завдовжки 6.4 кілометра.

Поїздка в Поукіпзі не була тією галасливою і безтурботною мандрівкою, як рік тому. Погода була спекотна протягом усього шляху по країні, а потяг — задушливий і незручний. Ел Ульбріксон перебував на межі. Після потрійного успіху в Каліфорнії, як тренер оголосив Сіетлу, він отримає повну перемогу в регаті у Поукіпзі цього року, вигравши всі три запливи. У відповідь схвильовані громадяни пожертвували дорогоцінні центи і долари, зібравши дивовижну суму у 12 тисяч доларів, щоб відправити екіпажі на схід. Ульбріксон усвідомлював, що має віддати борг і дотримати свого слова.

Напруженість між другокурсниками і старшими хлопцями була відчутна на дотик. До тої міри, наскільки це можливо, вони намагалися триматися подалі один від одного, але потяг був обмеженим простором, і це стало проблемою для обох команд на всьому шляху на схід. День за днем, тренери та екіпажі сиділи у задусі невеликими, майже закритими групами, граючи в карти, читаючи бульварні журнали, знічев'я базикаючи та вибираючи, з ким іти у вагон-ресторан, а з ким — ні. Джо, Коротун Хант і Роджер Морріс продовжували триматись головно разом в одному кутку з тренером. Цього разу співів не було — Джо залишив свою гітару вдома.

П'ять днів по тому вони прибули в Поукіпзі. Зійшовши з потяга в неділю вранці, усі вони зітхнули з полегшенням, опинившись під прохолодною, освіжаючою літньою зливою, а не в липкій, гнітючій спеці, якої очікували. Покок видав клопіткі інструкції, і вони обережно вивантажили човни з багажного вагона. Великий будівельний кран підняв тренерський катер з гальмівного майданчика і обережно опустив його в Гудзон. Потім юнаки почали розвантажувати десятки молочних бідонів, привезених із собою. Кожен містив 38 літрів свіжої, чистої, солодкої води з північного заходу. Вони веслуватимуть по воді Гудзону. Вони могли навіть митися нею в душі. Але вони аж ніяк не збиралися знову її пити.

Журналісти згрупувалися навколо Ульбріксона, тільки-но він зійшов з потяга. Тренер, як і раніше, все ще офіційно не оголосив свої призначення в команди, але був відвертим: «Екіпаж другокурсників став глибоким розчаруванням для мене». Він розгорнув свою думку далі: «Ми не можемо зрозуміти, що з ними сталося... Вони почали втрачати свою енергійність незадовго до перегонів у Каліфорнії. Якщо вони не повернуться у форму, веслуватимуть тут як юніорська команда». Східні спортивні оглядачі були вражені. Вони не могли навіть припустити, що Ульбріксон розглядатиме пониження хлопців, які так легко прийшли до перемоги минулого року — це вони бачили на свої власні очі, хлопців, що продовжили свій успіх перемогою над університетською командою Каліфорнії усього два місяці тому.

Наступного дня екіпажі «Ескімосів» виконали в Поукіпзі ритуал, що підтримувався століттями: відвідали кожну з човнових станцій своїх конкурентів, щоб неохоче віддати шану суперникам, перш ніж зійтися з ними на річці. На кожній зупинці Ульбріксон мусив пояснювати знову і знову своїм колегам-тренерам, що, так, дійсно, він планує понизити другокурсників до юніорської команди. Тренери були налаштовані так само скептично, як і репортери. Вельмишановний старий Джим Ейк «Десятка» із Сіракуз, на той час у віці 83 роки, похитав сивою головою і сказав, що не може повірити, що Ульбріксон дійсно зробить це. На його думку, це було крутіством, і 18 червня другокурсники вийдуть на воду в основній університетській команді. Після того, як Ульбріксон і його хлопці пішли, Ейк «Десятка» знову похитав головою і сказав: «Ульбріксон певно має дві визначні команди, якщо може зробити це».

Човен другокурсників тепер, насправді, не повністю складався з другокурсників. Ульбріксон замінив Джорджа Моррі на місці рульового старшим хлопцем Вінком Уінслоу, щоб отримати зиск із більшого досвіду останнього у веслуванні на річці. У всьому іншому це був екіпаж, який так легко дістав тут перемогу рік тому.

До того часу, коли вони взялись за веслування, негода на воді посилилась. Усе ще дощило, і холодний, сильний вітер поривався вниз за течією. Річка стала спученою масою бурунів, а вода — темною і масною. Це були саме ті умови, яких хлопці Вашингтона найбільше боялися, не через дощ чи вітер, з якими вони були знайомі краще, ніж більшість суперників, а через своєрідний бічний рух води у річці, коли нагнані вітром хвилі взаємодіяли з припливною течією. Ульбріксон поспішно вивів хлопців на воду двічі того дня, щоб дати їм змогу більше при звичаїтись до цих складних умов. Вашингтонські човни були єдиними на воді. Усі інші екіпажі, яких відвідали «Ескімоси», крадькома слідкували за їхніми діями, задоволені тим, що залишалися у теплі своїх човнових станцій решту дня.

Найтепліше і найзатишніше з них почувалися «Ведмеді» з Каліфорнії. Кай Ебрайт і його першокурсники та університетські команди приїхали на кілька днів раніше і вселились у прекрасний новий елінг на більш зручному березі річки з боку Поукіпзі, оснащений водопровідною водою, гарячим душем, їдальнею, кухонним обладнанням для приготування їжі, електричним освітлення і просторими спальнями. Хлопцям із Вашингтона не сподобався контраст з їхніми власними зручностями. Тоді як дощ продовжував падати, і дув сильний вітер, їхній хиткий старий елінг на березі річки з боку Хайленду, із дахом, що протікав, і холодним душем із річкової води, схоже, у порівнянні, був спроектований таким чином, щоб зробити їх якомога більш нещасними. І мізерна плата за пансіон матінки Палмер, розташований вище по схилу, доводила, що цього року їх очікує явне голодування. Замість того, щоб спати по 6 осіб у кімнаті, як минулого року, тепер вони мали знайти місця, щоб вкласти 8 або 9 довготелесих тіл у кожній кімнаті. Навіть за відсутності задушливої спеки попереднього року їхнє житло було, поза всяким сумнівом, незручне.

А от що, ймовірно, примушувало Ела Ульбріксона почуватись найбільш незручно, то це останні важливі новини, які він щойно

отримав від Ебрайта. Незадовго до від'їзду із Берклі той перемістив 4 хлопців зі свого чемпіонського екіпажа минулого року назад у човен основної університетської команди цього року. Усі казали, що, дійсно, тепер 6 із хлопців у човні Каліфорнії — ветерани торішнього чемпіонського екіпажа. Ульбріксон мусив засумніватись, чи програші команд Каліфорнії в Окленді були в якійсь мірі трюком, застосованим Ебрайтом на шляху до більшого призу в національному чемпіонаті у Поукіпзі. Гіршим, з точки зору Ульбріксона, було те, що після кількох днів спостережень за тренуваннями оновленого основного університетського човна Каліфорнії на Гудзоні натовп букмекерів і спортивних оглядачів, які прибули до Поукіпзі, вже почали порівнювати цей екіпаж зі знаменитою командою, що виграла олімпійське золото для Каліфорнії у 1932 році. А ще гіршою новиною, багато у чому, був худючий і високий Юджин Беркенкамп на загребному веслі Каліфорнії. У сигарних магазинах Поукіпзі, де люди збиралися, щоб обмінятися останніми новинами і підглянути за шансами, що пропонують букмекери, курсувала інформація з надійних джерел, що Беркенкамп був рівнею великому Пітеру Донлону. Донлон був загребним, що привів Каліфорнію до її іншої олімпійської золотої медалі, в 1928 році, і до найкращого результату в часі за всі роки проведення регати в Поукіпзі.

12 червня, за 6 днів до перегонів, Ульбріксон знову вивів обидва човни на річку у змаганні один на один, і другокурсники зазнали невдачі, щойно побачили старших хлопців. Вони прийшли на приголомшливі 8 довжин позаду. Це, нарешті, вирішило питання. Ульбріксон здався. Другокурсники були офіційно понижені до статусу юніорської команди; старші хлопці веслуватимуть як основна університетська команда. Для Джо і його товаришів по екіпажу це був страшний удар, але, на думку Ела Ульбріксона, перемога на 8 довжин його нової університетської команди, здавалося, віщувала про майбутні хороші перспективи в кульмінаційних перегонах 18 червня. І це були перегони, у яких він найбільше прагнув перемогти. Вашингтону це не вдавалося із 1926 року, коли він сам привів «Ескімосів» до перемоги тут, у Поукіпзі. У той же день Ульбріксон зробив пониження другокурсників остаточним, хоча Роберт Келлі з «Нью-Йорк Таймс», спостерігаючи щойно освячену основну команду Вашингтона у випробуванні, углядів те саме, що журналісти у Сіетлі

помітили раніше — на четвертій, останній частині дистанції старші хлопці, здавалося, дещо гальмували.

Пізніше того ж дня Ульбріксон отримав повідомлення через кур'єра від президента США. За кілька днів до цього Ульбріксон запросив Франкліна Рузвельта, захопленого вболівальника веслувального спорту, чий син Франклін-молодший через кілька днів веслуватиме за Гарвард проти Єлю, проїхатись разом у його тренерському катері і подивитись випробування на час. Президент відповів із прикрістю, що не зможе прийняти запрошення, оскільки мав бути у Вашингтоні, округ Колумбія, на підписанні продовження терміну дії закону про Національне управління економічного відновлення, перш ніж податися до Нью-Лондона, щоб подивитися на веслування Франкліна-молодшого. Але того вечора Ульбріксону подзвонили з Гайд-Парку, розташованого неподалік вгорі по течії річки. Це був Джон Рузвельт, наймолодший син президента. Він також веслував у Гарварді і питав, чи не може він супроводжувати тренера замість президента.

Наступного дня із Джоном Рузвельтом у катері — високим, гарним хлопцем із зачесаним назад волоссям і теплою, чарівною усмішкою, Ульбріксон провів ще одне останнє випробування, щоб подивитися, чого очікувати в день перегонів. Він дав старт старшим хлопцям, своїй новій основній університетській команді, на дистанцію 6.4 кілометра. Коли вони пройшли позначку 1.6 кілометра, до випробування приєдналися Джо і другокурсники. Вони швидко вирвалися уперед. Біля позначки 3.2 кілометра видатні першокурсники Тома Боллеса також вступили у змагання. Решту шляху другокурсники і першокурсники змагалися за перше місце, а явно виснажена основна університетська команда пасла задніх. Зрештою, першокурсники прийшли на півкорпусу попереду Джо і другокурсників, і обидва човни далеко випередили новопризначений університетський екіпаж. Здивований Джордж Покок сказав: «Другокурсники сьогодні вперше за кілька тижнів виглядали непогано. Це, безумовно, багатообіцяючий екіпаж». Хоч, як відомо, Ел Ульбріксон нічого не сказав ні публічно, ані своїм найближчим друзям, він, мабуть, крутився у ліжку тієї ночі. Наразі, жереб був кинутий, програми були надруковані, й старші хлопці веслуватимуть як основна університетська команда. Але йому не могло сподобатися те, що він побачив цього дня.

14 червня Ульбріксон запросив Рояла Брогема нагору в житло екіпажа, щоб показати дещо. Протягом багатьох місяців Брогем щодня використовував свою спортивну колонку «Ранок опісля», щоб співати дифірамби другокурсникам, іноді за рахунок старших хлопців, які зараз були у складі основної університетської команди. Старші хлопці сприйняли це як виклик. Тепер у своїй роздягальні вони розвісили знаки, щоб підтримувати свою мотивацію: «Пам'ятайте ранок опісля!», «Доженемо малюків Брогема!» Більше того, Ульбріксон сказав Брогему, що Боббі Мок мав нову мантру, коли закликав до додаткових зусиль: «Дайте десятку для РБ». Коли Мок вдався до цієї команди, як розповів Ульбріксон, «хлопці так гаряче взяли її виконувати, що варто було б обгорнути азбестом рукоятки їхніх весел, щоб вони не спалили човен».

Ульбріксон, ймовірно, не знав, що Боббі Мок виробив складний набір словесних кодів, реальне значення яких знали лише він і його команда. Деякі з них були просто скороченими варіантами довших команд, які він деколи давав у човні. «SOS», наприклад, означало «slow on slides — повільно на слайдах». «OK» означало «keep the boat on keel — тримай човен на кілі». Більшість, однак, були закодовані, адже ні Мок, ні його хлопці не хотіли, щоб інші екіпажі або тренери знали їхнє точне значення. «WTA» означало «wax their ass — начисть їм дупу». «BS» означало «beat the sophs — побий другокурсників». І ще, за тією ж схемою, «BAB» означало «beat Al's babies — побий малюків Ела».

Все було тихо на човновій станції Вашингтона у ранок регати. На відміну від футбольних тренерів, які часто намагаються налаштувати своїх гравців на велику гру, тренери з веслування іноді займають протилежну позицію. Добре треновані веслярі, за досвідом Ульбріксона, були як збудливі скакові коні. Щойно вони перебували в русі, хлопці розривали свої серця, щоб виграти. Їхня сила волі була неприборканою. Але він не хотів привести їх на старт у милі, тому завжди давав їм спокій перед змаганнями, і хлопці провели ранок дрімаючи, граючи в карти і теревенячи між собою.

Аж 100 тисяч осіб, як очікувалось, мали приїхати на регату, але на середину дня з'явилася, мабуть, лише третина з них. Це був дуже вологий, вітряний день, дощ косими потоками падав із темних небес — вочевидь, невдалий день, щоб стояти у негоду і дивитися перегони.

Есмінець Військово-морського флоту і катер берегової охорони, 73-метрова «Тампа», розташувались поруч, але близько 100 менших суден — вітрильники, плавучі будинки і яхти — попрямували до фінішу, де стояли, погойдуючись і підстрибуючи на якорі. Майже кожен, хто був на борту, залишався в каюті якомога довше, очікуючи на початок перегонів.

У другій половині дня вони почали з'являтися на своїх палубах у бушлатах і макінтошах. У Поукіпзі група фанатів купила яскраво-рожеві клейончасті скатертини і змайструвала з них накидки і капюшони. Інша група зробила наліт на будівельний магазин, купивши рулон толю, і примудрилася зліпити з нього плащі. Поволі темні маси людей, що тулилися під парасольками, спустилися униз крутим берегом від Мейн Стріт до води, де зайняли позиції уздовж берега або чекали в черзі, щоб перетнути річку на поромі. Оглядовий потяг почав заповнюватись пасажирами, хоча цього року відкриті вагони не користувались такою популярністю, як закриті, у яких швидко були зайняті всі місця. В елінгах по обидва боки річки хлопці закінчували оснащення своїх човнів. Із 16 човнів, що були на річці того дня, Джордж Покок побудував 15.

Незадовго до 16:00 під проливним дощем першокурсники Тома Боллеса підгребли вгору по річці до заякорених човнів і стали на стартову позицію, із Колумбією з одного боку і Каліфорнією з іншого. Том Боллес і Ел Ульбріксон піднялися в потяг у вагон преси разом із Джоном Рузвельтом, який відразу за одну ніч став запеклим шанувальником «Ескімосів». Вода капала з крисів старого поношеного щасливого капелюха Боллеса. З того часу, як він почав одягати його в дні перегонів у 1930 році, він не програв жодного змагання.

На воді негода була ще дошкульніша, ніж на суші. Човни вишикувалися, вистрілив стартовий пістолет, і регата почалася, перш ніж будь-хто зрозумів це, а з нею почалась і спроба Вашингтона отримати тотальну перемогу на Гудзоні. Роял Брогем, згорбившись над мікрофоном «Ен-Бі-Сі», почав коментувати перегони. Фанати уздовж берегової лінії заглядали крізь завісу дощу з усіх сил, щоб відрізнити один човен від іншого.

Перегони стартували на частоті 30 гребків. Потім, коли з Доном Х'юмом на загребному веслі, великим Горді Адамом у середині човна і чіпким Джонні Уайтом на місці номер 2 всі увійшли в свій ритм,

першокурсники Вашингтона почали вириватися вперед, віддаляючись від інших, начебто без будь-яких зусиль, гребок за гробком.

До позначки чверті дистанції все було майже вирішено. Інша частина шляху була лиш легкою прогулянкою. На другій половині дистанції човен Вашингтона з кожним гробком покращував своє лідерство. На останніх 100 метрах у вагоні преси Том Боллес став збудженим, потім схвильованим, а згодом і зовсім «істеричним», розмахуючи своїм наскрізь промоклим старим капелюхом у повітрі, коли його першокурсники — команда ще краща, ніж минулого року, про що він торочив багато місяців — ковзнули через фінішну лінію, випередивши Каліфорнію на 4 довжини.

На 17:00, коли мали розпочатись перегони юніорських команд, дощ трохи вщух, злива поступилась місцем переривчастій дощовиці, але все ще було вітряно, і вода досі бурлила. Коли Джо гріб угору по річці до стартової лінії, він, як і його товариші по команді, мав багато над чим задуматись. Каліфорнія не виставила на змагання в Поукіпзі юніорську команду в цьому році, але східні університети мали багато сили і таланту. Військово-морський флот становив особливу загрозу. Найбільша небезпека, проте, залягла в межах бортів їхнього власного човна. Поразки від старших хлопців похитнули впевненість у собі Джо та інших другокурсників. Уже протягом кількох тижнів їхній човен був предметом безперестанної критики і приниження. Усі, від Сіетла до Нью-Йорка, здавалося, хотіли знати одне — що, чорт забирай, сталося з ними? Ні він, ні будь-хто інший у човні не міг відповісти на це питання. Усі вони знали, що їхня природна віра в себе після перемоги в Каліфорнії вже давно зруйнована та поступилася місцем суміші відчаю і тривоги, а також роз'ятреній рішучості, що межує з гнівом — усепоглинаючому бажанню врятувати хоч дешицю поваги перед тим, як закінчиться сезон. Поки вони сиділи на старті в човні «Місто Сіетл», гойдаючись на неспокійних хвилях, чекаючи на постріл стартового пістолета, і дощова вода текла по їхніх шиях і спинах та капала з носа, справжнім питанням було, чи досить у них зрілості і дисципліни, щоб утримати розум у човні, а чи гнів, страх і невпевненість виведуть їх із рівноваги. Вони неспокійно совались на своїх місцях, злегка регулюючи рукоятки на своїх веслах, переміщуючи вагу своїх тіл, вивіряючи кути прикладення сил і

намагаючись вберегти свої м'язи від судом і замерзання на місці. Перемінний вітер шмагав їхні обличчя, змушуючи примружувати очі.

За пострілом пістолета вони повільно рушили, відстаючи від усіх трьох інших човнів: Військово-морського флоту, Сіракуз і Корнелла. На перших 800 метрах здавалося, неначе вони справді можуть розпастися як екіпаж, як вони часто робили останнім часом. Потім щось підштовхнуло їх — щось, чого не вистачало довгий час. Якимось чином рішучість перемогла відчай. Вони почали веслувати довгими, плавними, точно синхронізованими ударами на стриманій частоті ходу 33 гребки. До кінця першої третини дистанції вони віднайшли свій резонанс і вирвалися в лідери. Корнелл підкрався до них ззаду і недовго грозив перегнати, але потім відстав. Військово-морський флот спробував поборотися і кинувся уперед, коли вони проходили під залізничним мостом на позначці 1.6 кілометра, але Вінк Уінслоу закликав до прискорення. Частота ходу піднялась до 34 гребків, а згодом відразу ще на одну позначку — до 35. Човен Військово-морського флоту нерішуче завагався, а потім почав віддалятися.

На решті дистанції 2.4 кілометра другокурсники встановили свій ритм і веслували чудово, у довгій, плавній досконалій послідовності, пройшовши під автомобільним мостом і завершивши перегони в зручній позиції на дві довжини попереду команди Військово-морського флоту. Шквал ракет розірвався на мосту на ознаменування їхньої перемоги. Сидячи за своїм радіомікрофоном, Роял Брогем радів тріумфові своїх фаворитів. Наприкінці перегонів на 4.8 кілометра, як він заявив, другокурсники виглядали, на його думку, так само, як після завершення перегонів на 3.6 кілометра рік тому, так наче вони могли продовжувати веслувати вниз по річці до Нью-Йорка і допливти до міста, навіть не спитнівши.

У вагоні преси в оглядовому потязі Ел Ульбріксон мовчки спостерігав. Він залишився цілковито незворушним, коли потяг рушив у зворотньому напрямку на 6.4 кілометра вгору вздовж річки перед початком перегонів основних університетських команд. Лише всередині він міг кипіти. Зараз тренер був у непростому становищі — він робив те, чого раніше не досягав жоден тренер. Він мав виграти всі три категорії перегонів у Поукіпзі в класі восьмивесельних човнів, виконати свою обіцянку мешканцям Сіетла і повернутись додому з чіткою націленістю на Берлін.

Із наближенням 18:00 і початку кульмінаційних перегонів погода ще трохи покращилася, хоча, як і раніше, час від часу накрапав невеликий дощ. Більшість людей залишили бари і вестибюлі готелів у Поукіпзі і попрямували вниз до річки. Незважаючи на дощ, того дня ніхто в місті не хотів прогавити шанс побачити, що то за команда, привезена Ульбріксоном, яка може потіснити його талановитих дружокурсників.

Сім основних університетських команд підпливли до стартової лінії, щоб веслувати за титул національних чемпіонів у примарній легкій імлі. Каліфорнія отримала найбільш сприятливу доріжку номер 1, найближчу до західного берега річки, де течія менше впливала на хід човна. Вашингтон був по-сусідству, на доріжці номер 2. Човни Військово-морського флоту, Сіракуз, Корнелла, Колумбії і Пенсильванії простягнулись через річку на доріжках від третьої до сьомої.

Суддя крикнув: «Усі готові?» Один за другим рульові віддали кілька останніх команд своїм екіпажам, а потім підняли руки. Вистрілив стартовий пістолет. Усі 7 човнів разом відірвалися від лінії старту. Веслуючи гребком за гребком, вони залишалися щільно згрупованими на перших 100 метрах. Потім Вашингтон повільно і обережно просунувся приблизно на метр. У кормовій частині його човна, нещодавно побудованого судна під назвою «Таманавас», Боббі Мок наказав команді підтримувати досягнутий ритм. Він був щасливий виявити, що вони могли втримувати своє лідерство на частоті 32 гребки. Пройшовши 800 метрів, Вашингтон продовжував вести приблизно 3 тим самим відривом, Сіракузи йшли за ним, а Військово-морський флот — усього в метрі за Сіракузами. Корнелл і Каліфорнія тягнулися далеко позаду.

Протягом наступного кілометра дистанції Корнелл повільно підтягнувся до третьої позиції, а Вашингтон розширив своє лідерство над Сіракузами. Каліфорнія все ще пасла задніх. У вагоні на оглядовому потязі Кай Ебrait дуже хвилювався. Він нахилився уперед, вдивляючись у бінокль та пильно вивчаючи човни. Він не думав, що його хлопці перебували досить близько до лідерів, щоб пізніше надолужити відставання. Пройшовши 2.4 кілометра, Вашингтон оголив смугу відкритої води за собою і продовжував своє лідерство. У вагоні преси спортивні оглядачі і вболівальники Сіетла

вже почали гикати і верещати, на чолі з Джоном Рузвельтом, який почав скандувати: «Уперед, Вашингтон. Уперед...» Вболівальники на причалах і яхтах в Поукіпзі почали викрикувати варіації цього ж скандування, коли човни увійшли в поле зору вгорі за течією річки. Дивовижна кількість людей, здавалося, хотіла побачити тут щось історичне — ту важко досягну тотальну перемогу на Гудзоні, навіть якщо це була західна команда, яка здійснить цей подвиг. Коли вони перетнули позначку 4 кілометри, Вашингтон залишився лідером, хоча його перевага скоротилася до близько 3 метрів. Ел Ульбріксон уважно стежив зі свого місця у вагоні преси серед гвалту скандуючих фанатів. Він усе ще був за 2.4 кілометра від досягнення того, чого так відчайдушно прагнув, і він це знав. Він міг бачити, що Каліфорнія і Корнелл, нарешті, почали рухатися вперед по обидва боки його човна. Військово-морський флот і Сіракузи відстали. Це мав бути Вашингтон, Корнелл або Каліфорнія.

Сантиметр за сантиметром інші два човни почали наганяти Вашингтон. Боббі Мок тепер осідлав корму «Таманаваса», як жокей, нахилившись вперед під дощем, наказуючи прискорити човен, закликаючи до великих десяти гребків та знову і знову піднімаючи частоту. У середині човна великий Джим МакМіллін робив величезні, потужні, плавні гребки. Попереду Чак Дей на місці номер 2 старався вдосконалити замахи, намагаючись утримати човен в ідеальному балансі гребок за гребком, навіть після того, як Мок зазивав прискоритись у черговий раз. Але вони втрачали свою стрімкість, а Каліфорнія і Корнелл продовжували йти вперед. На той момент, коли всі 3 човни пройшли під залізничним мостом дистанцію 4.8 кілометра, Корнелл був носом попереду. Потім Каліфорнія почала наздоганяти його. Повільно, болісно, Вашингтон відійшов на третю позицію. Протягом фінальної чверті дистанції Каліфорнія і Корнелл змагалися ніс до носа, так близько один до одного, що ніхто не міг сказати напевно, хто з них був попереду в будь-який момент. Але кожен міг сказати, що Вашингтон відстав на 2 довжини позаду.

Коли лідери перетнули фінішну лінію, почалася тиснява. На автомобільному мосту Майк Бого, бармен з Поукіпзі вагою 136 кілограмів, котрий відповідав за вибухи, що сигналізували номер доріжки переможця, підірвав 5 ракет на честь Корнелла. Вболівальники Каліфорнії завили у гніві. Фанати Корнелла кинулися вгору по схилу до головного букмекера міста, зажадали оплати, і їм виплатили їхні виграші. Через кілька хвилин були оголошені офіційні результати: Кай Ебрайт і Каліфорнія виграли свій третій поспіль титул національного чемпіона серед університетських команд, випередивши Корнелл на одну третину секунди. Фанати Каліфорнії ринули вгору по схилу і зажадали своїх виграшів у того ж букмекера, який знову виплатив їм усе. Тепер він мав дірку у 30 тисяч доларів і незабаром офіційно пішов із бізнесу. Майк Бого, пригнічений, пізніше прокоментував: «Мене не хвилює, хто виграє. Я просто люблю підривати для них ракети».

Каліфорнія не лише виграла, вони зробили це в майже рекордний час — 18 хвилин 52 секунди, незважаючи на пронизливий вітер і важкі хвилі. Єдиний екіпаж, що будь-коли перевершував цей час, був власною командою Ебрайта, що виграла олімпійську медаль у 1928 році.

Ел Ульбріксон ні на мить не зрадив себе навіть проблиском емоцій. Перед тим як залишити вагон преси, він покірно привітав Кая Ебрайта, а потім браво й не задумуючись відповідав на шквал запитань, націлених на нього. Роял Брогем випалив перше і, можливо, найбільш смертоносне питання: «Чи не зробив він критичної помилки, понизивши своїх другокурсників?» «Ні, аж ніяк!» — прогримів Ульбріксон. «Другокурсники чудово веслували в перегонах, але вони ніколи б не посіли третє місце серед основних університетських команд. Це були одні з найшвидших змагань в історії регати. У нас не було досить сили чи ваги, щоб перемогти всіх інших хлопців». Але наступного ранку Брогем ще раз зазначив у своїй колонці, що «ці мої незграбні другокурсники» виглядали надзвичайно свіжими на фініші, на його думку, а от університетська команда — не надто.

Для Ульбріксона існував один домінуючий і похмурий факт, з яким він стикнувся: йому знову не вдалося виконати свої публічні обіцянки. І залишалося відкритим, чи отримає він ще один шанс.

21 червня «Пост-Інтеллідженсер» вийшла з великим заголовком на першій шпальті спортивної секції: «Тому Боллесу зробили пропозицію стати тренером на 10 тисяч доларів». Стаття, що супроводжувала заголовок стверджувала, що представник неназваного східного університету підійшов до Боллеса через кілька годин після перегонів першокурсників. Зарплата — 164 тисячі доларів у перерахунку на сучасний курс — була значно більша, ніж міг запропонувати Вашингтон, як відразу прояснили посадові особи університету в Сіетлі. У другій половині дня Боллес заперечив, що до нього будь-хто звертався із такою пропозицією, але, ймовірно, тому що він уже відмовився від неї. Ширились чутки, що замість поїхати на схід, Боллес замінить Ульбріксона в Сіетлі. Боллес працював над здобуттям ступеня магістра з історії, і здавалося малоімовірним, що він хотів би залишити університет, поки не закінчить його. Так чи інак, було очевидно, що ситуація з тренерами у Вашингтоні стала раптом невизначеною, і в той час, як зірка Боллеса раптово піднялася, Ульбріксонова — так само зненацька впала. 23 червня Роял Брогем порадив своїм читачам ігнорувати чутки. Він сказав, що йому відомо з достовірного джерела, що Боллес обіцяв Ульбріксону ніколи не приймати посаду в університеті Вашингтона, аж поки Ульбріксон сам не перейде на краще місце. Але ніхто за межами адміністрації

університету, в тому числі й Ел Ульбріксон, не був упевненим у тому, що саме відбувається. Ульбріксон був, проте, переконаний в одному: він вважав, що працював занадто важко та привів програму з веслування занадто далеко, щоб його безцеремонно відсторонили. «Я не чекатиму, поки вони мене звільнять, — зізнався він своєму другові. — Я піду першим».

Місто Гранд-Кулі, вулиця Бі-Стріт праворуч

Розділ 11

І весляр теж, якщо його розум натренований в університеті, а тіло в хорошій формі, відчуває щось... Думаю, веслярі розуміють, про що я мовлю. Вони осягають це. Я бачив веслярів — насправді, я бачив одного хлопця, такого розумного і сильного, він так рвався взятися за справу негайно — я бачив, як він намагався видертися на стіну. Хіба це зараз не здається безглуздим? Але він при цьому почувався чудово; він хотів видертися на ту стіну.

— Джордж Йомен Покок

Старий «Франклін» Джо тужився, кашляв і хрипів, повзучи вгору по довгому, крутому підйому на перевалі Блювітт, високо в горах Каскадах. Сніг ще залежався в тіні високих гірських піків, і повітря було прохолодне, але «Франклін» мав схильність до перегріву на крутих схилах. Джо радів, що не забув повісити полотняну сумку з водою перед радіатором того ранку, коли кинув свої банджо й одяг на заднє сидіння, попрощався з Джайс на все літо і поїхав із Сіетла, прямуючи на схід у пошуках роботи.

Він переїхав через перевал і почав спускатися вниз через сухі соснові ліси до яблуневих і вишневих садів у Венатчі, де чорно-білі сороки шугали серед вишень, шукаючи стиглу червону здобич. Хлопець перетнув річку Колумбія по вузькому сталевому відрізьку моста та вибрався з вузької річкової ущелини на пшеничні поля плато Колумбія, що колосилися ніжними хвилями. Він проїхав багато кілометрів на схід дорогою, що невпинно мчала прямою стрілою між пагорбами з нефритово-зеленими полями пшениці.

Згодом він повернув на північ і спустився на кам'янисті плато Вашингтона, розрізані каналами від танення льодовиків, понівечений ландшафт яких сформувався завдяки низці катаклізмів, що відбулися тут 12-15 тисяч років тому. Коли закінчився останній льодовиковий

період, крижана гребля 600 метрів заввишки, яка стримувала чимале озеро у Монтані — його пізніше охрестили Міссулою, не раз піддавалася натискові води і породжувала низку повеней неймовірного масштабу і неприборканості. Під час найбільшої з них за 48 годин 220 кубічних кілометрів води хлинули на більшу частину території, що зараз є північною частиною Айдахо, східною частиною Вашингтона і північними околицями Орегону, несучи потік, що більш ніж у 10 разів перевищував об'єм усіх річок у світі. Масивна стіна води, бруду і каміння, місцями добре за 300 метрів заввишки, вибухнула на поля і, клекочучи, ринула на південний захід до Тихого океану зі швидкістю до 160 кілометрів на годину, зрівнюючи із землею цілі гори, вимиваючи з товщі скель мільйони тонн верхнього шару ґрунту й утворюючи глибокі шрами, названі «кулі», тобто «яри».

Коли Джо спустився в найбільшу з цих тіснин, Гранд-Кулі, він стикнувся зі світом, що багато в чому був незвичним і, водночас, зухвало красивим — світом розламаних скель, срібного полину, рідко розсіяних пустельних трав, надутого вітром піску і низькорослих сосен. Під блідо-блакитними небесами він їхав уздовж підніжжя високих стрімких базальтових скель. Зайці, завбільшки з невелику собаку, незграбно стрибали по шосе. Кістяві койоти розбігались, крадучись через полин. Кролячі сови, що сиділи не моргаючи на стовпах огорожі, проводжали його безглуздим порожнім поглядом. Ховрахи з тривожним виглядом сиділи на скелястих кручах, однієї миті слідкуючи за гримучими зміями в долині внизу, а вже наступної, зводячи голови, щоб поглянути на яструбів, що ширяли високо вгорі. Пилові вихори танцювали в глибині яру. Жорсткий, сухий, безжальний вітер наскрізь продував ущелину завдовжки 80 кілометрів, приносячи із собою солодкий аромат шавлії та різкий мінеральний запах щебеню.

Джо проїхав угору по тіснині до абияк нашвидкуруч зведеного містечка Гранд-Кулі, що вместилося понад річкою Колумбія саме в тому місці, де уряд США нещодавно взявся будувати греблю, настільки масивну, що до того часу, коли будівництво буде завершено, вона стане найбільшою спорудою із кам'яною кладкою, побудованою після Великої Піраміди в Гізі понад 4 тисячі років тому. Він попрямував дорогою з гравію, що круто спускалася вниз до річки, перетнув широку смугу зеленої води по сталевому мосту й

припаркувався на стоянці перед будівлею Національної служби з відновлення робочих місць.

Тридцять хвилин по тому він вийшов з офіса, маючи роботу. Більшість робочих місць, що залишилися на будівництві греблі, як йому сказали, були для простих робітників, із зарплатою 50 центів на годину. Але вивчаючи бланк заяви про прийом на роботу, Джо помітив, що були певні категорії робіт, за які платили більше, особливо чоловікам, чия праця полягала в гойданні у стропах на прямовисних скелях та роздроблюванні непіддатливої гірської породи відбійним молотком. За це платили 75 центів на годину, тож Джо поставив галочку поруч із цією категорією і зайшов у екзаменаційну кімнату для перевірки його фізичного стану. Робота з відбійним молотком у таких умовах вимагала достатньо сильної верхньої частини тіла, щоб долати важку віддачу механізму; міцних ніг, щоб відштовхувати тіло від прямовисної скелі увесь день; достатньої вправності і атлетизму, щоб дертися по скелях, ухиляючись від каміння, що падало згори; і насамперед достатньої впевненості в собі, щоб перелазити через край стрімчака. На той момент, коли Джо роздягся до трусів і сказав лікареві, що веслує в університетській команді, його прийняли на роботу.

Тепер, у довгих сутінках, що поволі затухали на північному заході, пізнього червневого вечора Джо всівся на капот «Франкліна» перед офісом і почав вивчати ландшафт, що випростався перед ним. На протилежному боці тіщини і трохи вище, розлігшись на гравійній подушці на західному боці, розташувалось побудоване урядом поселення. Як сказав Джо клерк у офісі, то було Інженерне містечко — помешкання для технічного та керівного персоналу. Будинки були скромні, але акуратні, з латками нових газонів, які здавалися дивно зеленими і недоречними в одноманітному коричневому оточенні. Вгору за течією вузький підвісний міст розтягнувся на 450 метрів через річку, ледь похитуючись, як павутина, від вечірнього бризу. Поблизу був інший, міцніший міст, побудований низько над водою. Він ніс величезний конвеєр, що транспортував купи каміння і гравію з одного берега річки на інший. Велика перемичка, виготовлена із листів сталі, була збудована на західному боці річки, щоб відвести там воду від підніжжя скель. Майданчик за перемичкою кишів людьми і машинами, і усі вони піднімали окремі хмари пилу.

Парові лопати та електричні екскаватори вгризалися в купи опалої породи; бульдозери штовхали землю і каміння з одного місця в інше; дизельні трактори «Катепіллар» повзали вперед і назад, вирубуючи тераси; величезні самоскиди «Мак» серії АП надвисокої вантажопідйомності надсадно ревіли, здіймаючись вибоїстими дорогами, що вели з каньйону, тягнучи валуни завбільшки з автомобіль; фронтальні навантажувачі зачерпували купу каміння і викидали її у самоскиди з бічним перекиданням кузова, які везли її до конвеєрів; високі крани підіймали сталеві листи над водою, де пальові копри на баржах, вивергаючи білі клуби пари, запруджували ними русло річки. Біля підніжжя скель сотні чоловіків із кувалдами і ломами повзали через купи скинутого каміння, подрібнюючи його для фронтальних навантажувачів. На самих скелях чоловіки, підвішені на мотузках, розгойдувалися і повзали від одного місця до іншого, як численні чорні павуки. Уважно спостерігаючи за ними, Джо побачив, що вони сверлили отвори у прямовисних скелях відбійними молотками. Пролунав довгий пронизливий свисток, і чоловіки з відбійними молотками швидко видерлися до верху своїх строп. Чоловіки з кирками і ломами метнулися вбік від підніжжя скелі. Глибокий, порожнистий, шокуючий звук вибуху прогрімів і поширився по каньйону, помножений багатократним відлунням, що відбивалося від його кам'яних стін. Клуби білого кам'яного пилу вистрілили з прямовисної стіни західних скель, і потік каміння й валунів повалив на купи вниз.

Джо спостерігав із глибоким захопленням і помітним побоюванням. Він зовсім не знав справи, у яку тут втягувався. Але хлопець рішуче налаштувався з'ясувати це. Під час довгої поїздки пагорбами через поля пшениці на плато він мав багато часу, щоб подумати про те, де він був і де збирався бути.

Де він був. Насамперед він знову був без копійки в кишені і більш ніж пригнічений. Не лише через безкінечну потребу знайти гроші, а й загалом через становище з його екіпажем. Цей рік стягнув свою емоційну данину з нього. Понижений, і підвищений, і знову понижений у статусі, він почав думати про себе, як про щось на зразок іграшки «йо-йо» в руках тренерів чи то богинь долі Мойр. Джо не був певен, у чиїх саме руках він в одну мить здіймався вгору, а наступної — котився донизу. Відчуття мети, яке дала йому команда, принесло із

собою постійну загрозу поразки, а отже, втрати дорогоцінної, але крихкої гордості, набутої завдяки його раннім успіхам.

І все ж ідея олімпійського золота почала торувати свій шлях у його душі. Медаль була б реальною і матеріальною. Чимось, що ніхто не зміг би заперечити чи забрати. Його дивувало, як багато вона почала важити для нього. Він подумав, що, можливо, це мало відношення до Тули. Чи до його батька. І звичайно, це мало відношення до Джойс. Так чи інак, він дедалі більше відчував, що має дістатися до Берліна. Шлях до Берліна, однак, обертався навколо призначення в основну університетську команду. А призначення в університетську команду залежало, найперше, від оплати ще одного року навчання. І оплата за університет залежала від обв'язування себе стропами та спускання через край стрімчака щоранку.

Того ж дня Ел Ульбріксон зализував свої рани знову. Перед від'їздом із Поукіпзі він домовився зустрітися з командами Каліфорнії, Пенсильванії, Сіракуз, Вісконсіна і Лос-Анджелеса у змаганні на один заплив на дистанцію 2 кілометри у Лонг-Біч, штат Каліфорнія.

Два кілометри — олімпійська дистанція, і за результатами Поукіпзі національна преса знову стверджувала, що екіпаж Каліфорнії тепер майже напевно представлятиме Сполучені Штати в Берліні у 1936 році. Ульбріксон зі шкіри ліз, щоб довести, що вони помиляються. Він чудово знав, що перегони на цю дистанцію цілковито відрізнялись від виснажливих змагань на 6.4 кілометра в Поукіпзі. Було надзвичайно складно вивести на воду екіпаж, який міг би домінувати на обох дистанціях. У теорії, добре тренований екіпаж мав би робити ті ж самі основні речі на обох дистанціях: вийти на хороший старт, щоб набути рушійної сили, якомога довше триматись на середньому ходу, щоб зберегти енергію для фінішу, але при цьому весь час залишаючись у межах атакуючої відстані, а потім вкласти всі наявні сили у спринт до фінішної лінії. Різниця була в тому, що у 2-кілометрових перегонах усе відбувалося значно швидше і важче. Величина рушійної сили, набутої на початку, важила більше, визначення, де позиціонувати себе на середині дистанції, було важче й більш критичне, і остаточний спринт був неминуче набагато відчайдушніший. Хоча обидві дистанції вимагали неймовірних масштабів м'язових зусиль, 2-кілометрові перегони потребували також блискавичного мислення. І тут, як вважав

Ульбріксон, він мав перевагу на коротшій доріжці — він мав Боббі Мока на місці рульового.

Перемога над Каліфорнією в цих перегонах дасть Ульбріксону можливість негайного реваншу, шанс змінити поширені припущення щодо майбутніх Олімпійських ігор, і якщо чутки, які повзли Сіетлом, були правдою, то й спосіб зберегти свою роботу.

Більш ніж 6 тисяч уболівальників втиснулись у стадіон «Морський» в Лонг-Біч у день перегонів, сидячи на трибунах або стоячи на піску по обидва боки прямої, як стріла, смуги солоної води, а за ними піднімався ліс нафтових вишок. Лиш легкий перемінний бриз повівав із Тихого океану. Тонкий їдкий запах нафти висів у повітрі.

Вашингтон і Каліфорнія вискочили вперед, відірвавшись від інших учасників змагань. Обидва човни увійшли в ритм, веслюючи в повному режимі спринту. Вони мчали більшу частину шляху так, ніби були зв'язані між собою. За 200 метрів до фінішу Каліфорнія просунулась уперед Вашингтона на кілька сантиметрів. За 100 метрів вони розширили свою перевагу до чверті довжини. Боббі Мок раптом щось крикнув своєму екіпажеві. Він недавно поповнив свої команди новою примовкою, «FERA», зазначивши її у своєму альбомі і коротко написавши поруч: «Непристойність стосовно Ебрайта». Можливо, саме її він оце вигукнув. Він ніколи не зізнався. Як би там не було, це подіяло. На останніх 50 метрах човен Вашингтона рвонув уперед знову, швидко скорочуючи відставання від Каліфорнії.

Але цього було недостатньо. «Каліфорнійські ведмеді» Кая Ебрайта перетнули фінішну лінію з приголомшливим часом 6 хвилин 15.6 секунди, на півсекунди раніше Вашингтона. Замість реваншу Ел Ульбріксон рушив додому з черговою поразкою. Цілком можливо, його останньою поразкою.

Робота з відбійним молотком була жорстока, але Джо почав отримувати задоволення від неї. По 8 годин на день у несамовиту спеку каньйону він бовтався на мотузці, довбаючи стіну скелі перед собою. Відбійний молоток важив 34 кілограми і, здавалося, мав власні життя і волю, нескінченно штовхаючись назад, силкуючись вирвати себе з рук Джо, коли він, у свою чергу, намагався втиснути його у скелю. Постійне швидкострільне дирчання його механізму і молотків чоловіків навколо Джо було оглушливе. Кам'яний пил із гострими часточками щебеню дратував, кружляв навколо нього, осідав у очах,

роті й носі. Гострі уламки й осколки гірської породи відлітали та жалили обличчя. Піт капав зі спини і падав далеко в порожнечу під ним.

Сотні метрів пухкої породи — «покривні відклади», як інженери називали її — мали бути зчищені з прямовисних стін скель, щоб дістатись до давнішої гранітної скельної основи, на якій збудують фундамент загати. Потім сам граніт мав бути сформований таким чином, щоб відповідати контурам майбутньої греблі. Це було важкою справою. Такою важкою, що близько 600 метрів сталі стирались щодня з наконечників усіх відбійних молотків і пневматичних свердел на роботах у каньйоні.

Але якою би тяжкою не була праця, багато що в ній було до вподоби Джо. Того літа він навчився тісно співпрацювати з чоловіками, що гоїдалися по обидва боки від нього, кожен із яких був насторожі, наглядаючи за камінням, що падало зверху, та викрикуючи попередження, щоб ті, хто перебував нижче в пошуках кращих місць, могли знайти заглибини у скелі. Йому подобався спокійний дух товариства серед них та проста, сувора мужність цих людей. Зазвичай він працював без сорочки та капелюха. Його м'язи швидко забронзовіли, а волосся стало ще білішим під гарячим сонцем пустелі. На кінець робочого дня він був виснаженим, пересохлим від спраги і дуже зголоднілим. Але, як і часто після важких тренувань вдома на озері Вашингтон, хлопець також почувався очищеним роботою. Він відчував себе гнучким і моторним, повним молодості та грації.

Три рази на день, а іноді на вихідних — і чотири, він їв у великій обшитій вагонкою їдальні компанії у Мейсон-Сіті, поспішно зведеному містечку під керуванням МВАК (Мейсон-Волш-Аткінсон-Каер), консорціуму компаній, що будували греблю. Сидячи пліч-о-пліч із чоловіками за довгими рядами столів, притулених близько один до одного, він їв так, як колись у дитинстві на золото- та рубіновидобувній шахті — обличчям в тарілку, впиваючись зубами в гори їжі, що подавалась на дешевому посуді. Їжа не являла собою нічого особливого, але порції були велетенські. Щоранку 30 чоловіків, що працювали на кухні, готували 3 сотні десятків яєць, 25 сотень млинців, 230 кілограмів бекону і ковбаси та 680 літрів кави. На обід вони видавали 300 великих буханок хліба, 570 літрів молока і 12 сотень чашок морозива. На вечерю кухарі розкладали 680 кілограмів

яловичини (крім неділі, коли вони подавали 540 кілограмів курятини) і 330 пирогів. Джо ніколи не залишав жодного шматочка на тарілці, як і будь-хто в межах досяжності.

Щовечора він піднімався пагорбом до місця під назвою Містечко халуп, де знайшов дешеву кімнату в довгому, розхитаному бараку, призначеному для розміщення самотніх чоловіків. Чіпляючись за скелясті схили й запилені тераси вище від того місця, де проводились будівельні роботи, Містечко халуп було нічим іншим як сухою, курною версією Гувервілля внизу портового району Сіетла. Більшість будівель були зліплені з грубо обтесаних колод, а деякі чи не з самого толю, прикріпленого на дерев'яний каркас. Як і в більшості хатин, в оселі Джо не було водопроводу, а в його кімнаті електроенергії вистачало лише для одної лампочки над головою і плитки на полиці. Кожна з півдесятка гравійних вулиць у Містечку халуп мала будиночок із громадською душовою, але Джо незабаром з'ясував, що навіть за величезного бажання змити із себе кам'яний пил, приймати душ було не надто комфортно. Орди павуків чорна вдова ховалися у кроквах над душами і зазвичай падали донизу на оголених чоловіків, щойно відкривалася вода і до них здіймалась пара. Надивившись, як деякі з його сусідів вискакували з душових у чому мати народила, верещали та били себе по тілу, Джо, зрештою, почав щовечора приносити в душову віник, щоб перш ніж відкривати воду, позмитати з крокв восьминогих зловмисників.

Протягом кількох перших тижнів Джо переважно тримався осторонь від інших, після роботи і вечері сидів у темряві бараку та грав на банджо. Його довгі тонкі пальці танцювали вгору і вниз по грифові інструмента, і він тихо наспівував собі під ніс. Через кожні кілька вечорів він сидів під своєю єдиною лампочкою і писав довгі листи Джойс. Іноді хлопець виходив поночі на вулицю, сідав на скелі та дивився на каньйон, захоплений його видовищем. Прожектори освітлювали більшу частину робочого майданчика, і в безмірній навколишній темряві пустельного високогір'я ефект був потойбічним. Краєвид під ним, здавалося, розгортався так, наче це була величезна діорама в підсвіченій вітрині. Завіси пилу дрейфували під прожекторами, як туман під вуличними ліхтарями. Жовті передні й червоні задні фари вантажівок і підйомно-транспортних машин перетинали межі світла і тіні, коли ті повзли нерівною місцевістю.

Зварювальні пальники робітників, що працювали на сталевій перемичці, мерехтіли, спалахуючи і згасаючи, світилися помаранчевим і блакитним кольорами. Ланцюги білих вогнів виблискували і відображали контури підвісних мостів через річку. Сама річка була чорною, невидимою під вогнями.

Через два тижні своєї роботи в Гранд-Кулі Джо виявив, що серед багатьох хлопців із коледжу, які того літа стікалися сюди в пошуках роботи, було двоє із човнової станції Вашингтона. Він не знав добре жодного з них, але скоро це змінилося.

Джонні Уайт був веслярем номер 2 у видатній команді першокурсників Тома Боллеса того року. На 2 сантиметри нижчий від Джо і з тоншою статурою, він, тим не менш, був прекрасним зразком фізично розвинутого юнака і вражав своїми тонкими, правильними рисами, витончено складеними кінцівками і відкритим, енергійним обличчям. Хлопець мав теплі, привітні очі й сонячну усмішку. Якби ви шукали модель для плаката із зображенням типово американського юнака, Джонні відповідав би всім вимогам. Він був дуже славним хлопцем і майже таким же бідним, як і Джо Ранц.

Він виріс у південній частині Сіетла, на західній околиці озера Вашингтон, на південь від парку Сьюард. Справи йшли добре до 1929 року. Але з фінансовим крахом бізнес його батька — експорт сталевих брухту до Азії — практично випарувався. Джон Уайт-старший відмовився від свого офіса в центрі «Аляска» в середмісті та відкрив новий офіс нагорі в будинку на озері. Протягом наступних кількох років він сидів там, день за днем, дивлячись на озеро, слухаючи цокання годинника та чекаючи, що задзвонить телефон, у надії на матеріалізацію бодай якогось бізнесу. Але телефон мовчав.

Нарешті, одного дня він піднявся з крісла, спустився до берега озера й почав висаджувати город. Його дітей треба було годувати, а в нього не було грошей, але їжу можна було виростити. Незабаром він мав найкращий город у районі. На багатому чорноземі біля озера він виростив високу солодку кукурудзу і великі, соковиті помідори. Обидві культури були вічною проблемою городників Сіетла. Він виростив логанові ягоди і збирав груші та яблука зі старих дерев у мастку. Він вирощував курчат. Мати Джонні, Меймі, міняла яйця на інші товари, консервувала помідори, робила вино із логанових ягід. Вона виростила півонії в садочку біля будинку і продавала їх

флористам у Сіетлі. Жінка брала на млині мішки для борошна, вибілювала їх і робила з них кухонні рушники, які продавала по всьому місту. Раз на тиждень вона купувала ростбіф і готувала його на недільний обід. Решту тижня вони їли залишки. Потім, у 1934 році, міська влада вирішила відкрити плавальний пляж на березі перед їхнім будинком і відібрала прибережний город Уайтів.

У батька Джонні була одна пристрасть, що затьмарювала всі інші інтереси та підтримувала його в ті важкі часи — веслування. Перед тим як переїхати на захід до Сіетла, він був першокласним веслярем престижного Спортивного клубу Пенсильванії у Філадельфії. Він привіз свій човен у Сіетл і тепер проводив довгі години, веслюючи на самоті на озері Вашингтон, методично плаваючи вперед і назад перед своїм будинком, і пляжем, і тим, що колись було його городом, щоб розігнати своє розчарування.

Джонні був світлом його очей, і він понад усе на світі хотів, щоб син став веслярем. Джонні, у відповідь, не хотів нічого більше, ніж справдити дуже високі очікування батька, якими б вони не були. І досі хлопець не підводив. Він був надзвичайно розумним, вихованим і амбітним та закінчив середню школу імені Франкліна на 2 роки раніше, у 16-річному віці.

Це створювало невеличку проблему. Він був занадто молодим і слаборозвиненим, щоб веслувати за університет, єдиний веслувальний осередок у місті. Тож, за взаємною угодою з батьком, Джонні пішов працювати — як з метою заробити достатньо грошей для навчання в університеті, так і, що не менш важливо, для нарощення достатніх м'язів, щоб вони працювали якнайкраще, коли дійде до веслування. Хлопець обирав найважчу, найбільш фізично тяжку роботу, яку міг знайти: спочатку орудував сталевими балками і важким устаткуванням на верфі в портовому районі Сіетла, а потім укладав лісоматеріали і переносив масивні ялинові й кедрові колоди кантувальним гаком на сусідній лісопилці. На той час, коли двома роками пізніше він прибув до університету, у нього було достатньо грошей, щоб протриматись упродовж кількох років навчання, і досить м'язів, щоб швидко стати одним із найбільш виразних членів команди першокурсників Тома Боллеса. Тепер, улітку 1935 року, він приїхав у Гранд-Кулі, щоб отримати ще більше — і грошей, і м'язів.

Інший хлопець з університету, що з'явився у Гранд-Кулі того літа, був Чак Дей. Як і Джонні Уайт, він був гребцем на місці номер 2 у своєму човні: суцільні м'язи, широкий у плечах, але трохи легший, ніж хлопці, що сиділи в середині човна. Мав каштанове волосся і квадратне обличчя із сильним, широким підборіддям. Його очі були веселими одної миті, а вже наступної — гнівно виблискували. Загалом, хлопець справляв вигляд трохи забіякуватого. Носив окуляри, але при цьому умів виглядати жорстким. І майже завжди «Кемел» чи «Лакі Страйк» звисав з його губи, окрім випадків, коли Ел Ульбріксон був неподалік. У будь-який момент, проте, він міг бути з однаковою ймовірністю і веселим, і злим. Хлопець любив зіграти з кимось злий жарт, радів можливості поклеїти дурня і завжди, здавалося, мав наготові якусь витівку. Минулого року він веслував як один із суперників Джо в юніорській команді, що стала основною університетською. Переважно через це він і Джо навряд чи обмінялися хоч парою слів, принаймні цензурних.

Американець ірландського походження до самих кісток, Дей зростав у районі на півночі від кампуса університету Вашингтона, де були розташовані студентські братства. Його батько був успішним дантистом, тому його сім'я уникла найгірших наслідків Великої депресії і жила безбідно, адже зуби мають схильність псуватися незалежно від економічних тенденцій. На перший погляд Джо здавалося безглуздом, що такий хлопець, як Дей, мав будь-які підстави працювати в такому брудному й небезпечному місці, як Гранд-Кулі.

Однак насправді, як Джо скоро довідався, Гранд-Кулі було саме тим місцем, де найімовірніше мав опинитися Чак Дей того літа. Щоб зрозуміти його, ви мали би осягнути його душу. Він був запеклим суперником. Якщо перед ним стояло завдання, він кидався на нього, як бульдог. І хлопець просто не відав, що значить здаватися. Якщо річку необхідно було загатити греблею, то, заради Бога, зійди з його дороги і дай йому зайнятися цим.

Джо, Джонні і Чак утворили легку й зручну конфедерацію. Не мовивши про це жодного слова, вони залишили своє суперництво на човновій станції остронь, забули про гарячі образи минулого року та проігнорували те, що наступного року їх чекала конкуренція.

Гранд-Кулі був несхожим на жодне місце, у якому вони коли-небудь бували. Робота була нищівно важка, сонце запекле, бруд і

безперервний шум майже нестерпні, але простори були величезні, краєвиди приголомшливі, а компанія стійка і захоплива. Усі типи і різновиди людей, здавалося, дісталися до Кулі того літа, і найяскравіші з них оселилися в Містечку халуп. Змішані в одну купу зі студентами, робітниками ферм і безробітними лісорубами, тут були сивіючі гірники зі всього Заходу. Були також філіппінці, китайці, валлійці, мешканці островів Південного моря, афроамериканці, мексиканці та індіанці, більшість з останніх — із сусідньої резервації Колвілл. Не всі жителі Містечка халуп працювали на самій греблі. Багато з них були тут, щоб надавати різні послуги робітникам цього грандіозного будівельного майданчика — прати їхній одяг, готувати для них їжу в їдальні, продавати їм усяку всячину, позбуваючись свого непотребу. Тут також були жінки, хоча майже всі вони практикували одну професію.

Угору по схилу від головної вулиці в Гранд-Кулі тяглася Бі-Стріт. По обидва боки ділянки, вкритої грязюкою і гравієм, протяжністю три квартали, вишикувалися нашвидкуруч зведені будівлі, що давали притулок всіляким розвагам, які лиш міг собі уявити молодий парубок, — картярські казино, бари, більйардні і борделі, дешеві готелі і танцювальні зали. У денний час, коли всі чоловіки були на роботі на будівництві греблі, Бі-стріт перебувала в напівсонному стані. Собаки плюхалися посередині вулиці, щоб подрімати. Іноді автомобіль фуркотів угору від центра міста і об'їжджав сплячих собак, перш ніж припаркуватись перед офісом «Незрівнянного безболісного дантиста». Водій виходив і знервовано прямував усередину. Привабливі молоді жінки з'являлися час від часу із «Червоного півня» чи «Номерів моделей Грейсі» і переходили через дорогу, щоб купити щось у «Магазині суконь Бланш» або зайти в «Салон краси Ла Джеймс» на хімічну завивку. Гаррі Вонг, кухар ресторану «Кухня Ву Діп», зазвичай з'являвся близько полудня, несучи ящики з овочами в ресторан, замикаючи за собою двері, щоб приготуватися до відкриття закладу для клієнтів.

Але ввечері, особливо по п'ятницях та суботах, після того, як люди шикувалися в чергу у касі МВАК за зарплатнею, Бі-Стріт розцвітала. Джазова і кантрі музика лунала з барів і танцювальних залів. Чоловіки натовпом тяглися в ресторани, освітлені мерехтінням гасових ламп, і всідалися поїсти дешевих стейків та попиту несвіжого пива за столи,

які були нічим іншим, як сосновими дошками, що спиралися на два козли. Повії, у місцевому просторіччі «ю-ху дівчата», вивішувались із вікон верхніх поверхів дешевих готелів і танцювальних залів, ба навіть протипожежного депо, зазиваючи чоловіків з вулиці. Інші чекали нагорі в номерах офіційно визнаних борделів, таких як «Червоний півень» чи «Номери моделей Грейсі», у той час, як на вулиці сутенери, одягнені в дешеві костюми, намагалися скерувати клієнтів у потрібному їм напрямку. Картярські акули засиджувалися за вкритими зеленим сукном столами в задніх кімнатах, палячи сигари та чекаючи на своїх жертв. У «Клубі Гранд-Кулі» і «Срібному доларі» невеликі оркестри грали танцювальні мелодії для професійних партнерок. За 10 центів самотній парубок міг станцювати один танець із привабливою жінкою. Вечір минав, і спиртне лилося рікою, оркестр грав усе швидше й швидше, інтервали між танцями ставали дедалі коротшими, і чоловіки спустошували свої кишені все блискавичніше, відчайдушно прагнучи довше потанцювати в шовковистих дівочих руках, зануривши обличчя в запашне волосся.

У досвітні години чоловіки, зрештою, починали, похитуючись, вертатись у свої ліжка у Мейсон-Сіті, Інженерному містечку чи Містечку халуп. Тих, що прямували до Мейсон-Сіті, на шляху додому чатувала халепа. Найпряміший шлях через каньйон пролягав по вузькому 450-метровому підвісному мосту, що погойдувався над річкою. Схоже, ніхто не переймався цим, прямуючи до Бі-Стріт на початку вечора. Але повернення додому о 3-й годині ночі під зав'язку наповненим спиртним — то вже зовсім інша справа. Одночасно кілька десятків п'яних чоловіків, похитуючись, перетинали міст, і він підскакував, вихилявся й розгойдувався, як змія під тортуррами. Майже кожних вихідних хтось уночі падав з мосту. Насправді, у воду мимоволі пірнали стільки людей, що МВАК по п'ятницях і суботах запровадив пост із черговим у човні нижче за течією, щоб виловлювати вцілілих із води.

Джо, Джонні й Чак прогулювались по Бі-Стріт по суботах, споглядаючи все це широко відкритими очима. Жоден із них ніколи не бачив нічого подібного, і жоден із них не знав, як поводитися в цьому новому світі. Настанова Ела Ульбріксона «не палити, не вживати алкоголю, не жувати жуйку, не лаятись» постійно бриніла, наче дзвін, у їхніх головах. Як спортсмени вони пишалися своєю

самодисципліною. Але тут було надто багато спокус. Тож вони гарячково бродили по барах, картярських казино і танцювальних залах, пили пиво, а деколи й віскі, та співали разом зі всіляким ковбойським набродом. Іноді Чак чи Джонні викладали гроші на танці, але Джо ціна здавалася марнотратною. За 10 центів можна було купити буханець хліба або десяток яєць у бакалійному магазині Карстена на початку вулиці. І вдома на нього чекала Джойс, про яку він завжди думав. Вони стояли і боязко дивилися вгору на ю-ху дівчат, що манили їх із вікон, але сторонилися їхніх лігвищ. У картярських казино хлопці юрмилися довкола вкритих сукном столів, але Джо тримав свій гаманець у кишені. Йому гроші діставалися занадто важко, щоб ризикувати ними в картах, навіть у тому малоймовірному випадку, що це була чесна гра. Коли Чак Дей сідав за столи, Джо і Джонні стояли поруч, пильно стежили за ним, готові вирвати товариша з будь-якої біди. Вони помітили, що суперечки тут, як правило, призводили до кулачних боїв, що виливалися згодом на Бі-Стріт, і застосування ножів і пістолетів не було дивиною в таких чварах.

Кінотеатр «Гранд-Кулі» демонстрував прем'єрні покази кінофільмів щовихідні. Джо, Джонні і Чак виявили, що це було гарне місце, де можна провести суботній день, сховавшись від сонця і пилу, поїсти попкорн, попити холодного рутбіру та поспілкуватися з іншими глядачами, багато з яких були професійними партнерками для танців і ю-ху дівчатами, одягненими у звичайний буденний одяг. Балакаючи з ними перед сеансом і в антрактах, хлопці побачили, що багато хто з них були доброзичливими, простими, чесними молодими жінками, що, насправді, не дуже відрізнялися від тих дівчат, з якими вони зростали у своїх рідних містах, за винятком того, що важкі часи примусили їх до відчайдушних кроків.

Їжа також приваблювала їх до Бі-Стріт: чау-мейн, рагу по-китайськи у «Кухні Ву Діп»; домашні тамале (мексиканські коржики з кукурудзяного борошна з начинкою із м'ясного фаршу з перцем чилі, загорнуті в кукурудзяне листя) у будці «Гарячі тамале»; ріжки морозива з фруктами на ятці з газованими напоями біля аптеки «Етвотер»; свіжоспечений вишневий пиріг у кафе «Вагончик». І «Найкращий маленький універмаг» на створі греблі був гарним місцем для покупки пригощань, подарунків і дрібних предметів розкоші, усього — від дешевих сигар до шоколадних батончиків «О Генрі!».

Коли хлопці хотіли уникнути шуму Бі-Стріт і Гранд-Кулі, вони іноді їздили в Спокан і досліджували старі прихистки Джо або спускалися вниз по тіснині поплавати в Мильному озері — геологічній дивовижі, де жваві, теплі вітри нагромадили мінеральну піну в кремово-білі заноси завширшки 60-90 сантиметрів уздовж усього пляжу, що й дало назву озеру.

Здебільшого, проте, вони залишалися в Гранд-Кулі, де могли побуцати у футбол у долині, пожбурляти камінці, стоячи на краю урвища, поніжитися, скинувши сорочки, на кам'яних терасах під теплим ранковим сонцем, посидіти вночі із затуманеними від диму очима навколо багаття, розповідаючи історії про привидів під віддалені крики койотів, і взагалі, поводитись як підлітки, якими вони, в дійсності, і були — вільними і легкими хлопцями, що бешкетували на широких просторах західної пустелі.

Майстерня Джорджа Покока

Розділ 12

Кажуть, досвідчений наїзник стає частиною свого коня, так само досвідчений весляр має стати частиною свого човна.

— Джордж Йомен Покок

У той час, як Джо Ранц, Джонні Уайт, Чак Дей і тисячі інших молодих американців гарували в гарячих кам'янистих розколинах Гранд-Кулі влітку 1935 року, тисячі молодих німців роїлися на будівельному майданчику іншого великого проекту громадської споруди в Берліні. Відколи Адольф Гітлер відвідав це місце восени 1933 року, майданчик «Рейхсспортфельду», що розгорнувся на 132 гектарах, разюче трансформувався. Прилеглий іподром був знесений, і наразі понад 5 сотень компаній, найнятих нацистською державою, працювали над підготовкою його до Олімпійських ігор. Щоб залучити до робіт якнайбільшу кількість людей, Гітлер видав припис, що практично все повинно бути зроблено вручну, навіть те, що машини могли би виконати більш ефективно. Однак усі найняті чоловіки мали бути «відповідними працівниками німецького громадянства і арійської раси, що не перебувають у профспілці».

Усе в цьому проекті було масивне. Великий амфітеатр Олімпійського стадіону, з полем на 13 метрів нижче від рівня землі, розкопали і вирівняли, центральне поле засіяли травою, яка вже виросла пишною і зеленою. Навколо периметра майбутньої двоповерхової колони звели 136 рівномірно розташованих квадратних стовпів. Побудували опалубку для 72 ярусів сидінь, що вміщуватимуть 110 тисяч глядачів. Тепер опалубку заливали 17 тисячами тонн бетону. Приварювались один до одного 7300 тонн листового металу. Понад 30 тисяч кубічних метрів натурального каменю доставили на майданчик, і сотні мулярів працювали молотками і зубилами, покриваючи фасад стадіону блоками вишуканого франконійського вапняку кольору слонової кістки. Хокейний стадіон, плавальний басейн, кінноспортивний комплекс, величезна монолітна виставкова зала, гімнастична зала, грецький

амфітеатр, тенісні корти, ресторани і розлогі адміністративні будівлі, — усе було на різних стадіях завершення. Як і стадіон, більшість споруд обкладали натуральним каменем. Увесь камінь був німецького походження — вапняк із Франконії, базальт із пагорбів Айфелю, граніт і мрамур із Сілезії, травертин із Тюрінгії, порфір із Саксонії.

На захід від стадіону була вирівняна величезна площа для зборів «Майфельд», і на ній зводилася велика дзвіниця з вапняку. Зрештою вона здійметься угору на 75 метрів. Великий дзвін у ній матиме довкруг свого нижнього краю напис, затиснутий між двома свастиками: «Ich rufe die Jugend der Welt!» («Я закликаю молодь світу!»). І молодь дійсно відгукнеться на заклик, спочатку щодо Олімпіади, а потім — дечого іншого. Трохи менш ніж через 10 років, в останні відчайдушні дні існування Третього Рейха, безліч хлопців із «Гітлерюгенду» в ніжному віці 10-11 років, присівши біля підніжжя дзвіниці серед блоків вишуканого франконійського вапняку, з яких складалась кам'яна кладка будівель, що зводилися зараз, стрілятимуть у значно старших за себе російських хлопців, що наступатимуть. У ті останні кілька днів, коли Берлін горів навколо них, декотрих із тих німецьких хлопчаків — тих, що плакали, відмовлялися стріляти чи намагалися здатися — офіцери вишикують перед цими вапняковими плитами і розстріляють.

За 24 кілометри на південний схід, у вкритій зеленню озерній місцевості спільноти Грюнау, що милувала око, підготування до змагань з олімпійського веслування, веслування на каное та каякінгу, також ішли повним ходом. Грюнау був розташований на західному березі довгого, вузького Лангер-Зее, одного з кількох озер, які живила річка Даме, якраз там, де околиці починали поступатися відкритим лукам і ділянкам темного лісу на південний схід від Берліна. Лангер-Зее, з глибокою синьою водою, давно було центром водних видів спорту в Берліні. Веслувальні і вітрильні регати проводились там із 1870 років. Кайзер Вільгельм II побудував розлогий літній флігель у Грюнау, щоб імператорська сім'я могла перебувати в комфорті під час перегляду змагань чи купання у воді. До 1925 року десятки веслувальних клубів мали свої головні осередки в Грюнау і навколо нього, серед них ті, чиї учасники були винятково євреями або винятково вихідцями нордичної раси, а також багато таких, де представники різних рас були змішані. З 1912 року у цих клубах

веслували і жінки, хоча дрес-код для них вимагав геть незручного вбрання для веслування: високо зашнурованих черевиків, довгих спідниць і блузок із довгими рукавами та горловиною, яка щільно прилягала до шиї.

З нагоди чемпіонату Європи з академічного веслування 1935 року інженери нещодавно завершили велику криту трибуну місткістю 7500 сидінь. Простора ділянка з травою була закладена вздовж води на схід від трибуни, щоб розмістити ще 10 тисяч стоячих глядачів. Тепер, коли наближалась Олімпіада, влада планувала додати численні дерев'яні трибуни, побудовані над водою на іншому боці озера. Тим часом мулярі й електрики працювали над зведенням просторого і величнього нового елінга «Хаус Вест», на схід від постійних трибун, на додачу до двох діючих великих елінгів «Хаус Мітте» і «Хаус Ост». Жоден із них не був схожий на човнові станції, які знав Джо і члени його екіпажа, — старий ангар для гідропланів у Сіетлі чи хиткі елінги в Поукіпзі. Це були вражаючі, сучасні будівлі з вапняку з червоними черепичними дахами. Вони містили 20 окремих роздягалень, 4 душові кімнати, 20 душів із гарячою водою, склад на нижньому поверсі для 97 гоночних човнів і кімнати, заповнені масажними столами для втомлених веслярів. Протягом Олімпіади «Хаус Вест», найближчий до фінішу, слугуватиме, значною мірою, для адміністративних послуг із приміщеннями, відведеними для репортерів, обладнання для радіотрансляції, телетайпів, телефонів, експрес-лабораторій для обробки плівки та митним постом для сприяння міжнародній пресі в імміграційних та митних питаннях. «Хаус Вест» також матиме оглядову терасу на другому поверсі. Даючи безперешкодний вид на дистанцію змагань, тераса слугуватиме оглядовим майданчиком, із якого найбільш впливові особи Німеччини зможуть споглядати Олімпійські перегони, і сценою, на якій світ зможе побачити їх.

У середині вересня Джо повернувся з Гранд-Кулі, маючи достатньо грошей, щоб пережити ще один рік, якщо буде ощадливим. Він ненадовго завітав до Секвіма, щоб відвідати МакДональдів і батьків Джойс, а потім швидко повернувся до Сіетла, щоб побути із самою Джойс. Дівчина несподівано покинула свою роботу в Лаурелхерсті того літа, після того як одного дня суддя бігав за нею навколо обіднього столу, претендуючи на послуги, яких зазвичай не вимагають від покоївок. Вона швидко знайшла роботу в іншій родині поблизу, але

справи там одразу незаладилися. У перший день роботи Джойс місіс Теллрайт, господиня дому, мимохідь попросила її приготувати качку у помаранчевому соусі на вечерю. Джойс вжахнулася. Вона знала, що таке качка, і що таке помаранчі, але як ці два продукти з'єднати в одній страві, було поза межами її кулінарних здібностей. На приготуванні їжі вона розумілася, більш менш, як звичайна сільська дівчина. Смажене курча і м'ясний рулет були більше їй до снаги. Але дівчина хотіла справити враження, тож доклала до приготування страви максимум зусиль. Результат був відверто несмачний, а то й зовсім неістівний. Місіс Теллрайт відкусила один шматочок, скорчила невеличку гримасу, поклала виделку і весело промовила: «Що ж, люба, можливо, заняття з кулінарії будуть доречні». Це виявилось початком довгої і щасливої дружби. Місіс Теллрайт справді оплатила кулінарні курси для Джойс і сама почала навчатися пліч-о-пліч із дівчиною. Протягом наступних кількох років вони провели багато приємних годин разом на кухні.

Але Джо і Джойс були більше стурбовані серйознішими справами, ніж качка в помаранчевому соусі. Коли Джо відновив візити до батька в пекарню, сидючи у «Франкліні» і розділяючи його обід, Гаррі згадав, що він і Тула провели більшу частину літа в довгих екскурсіях — «пікніках», як вони їх називали — у різних місцевостях по всьому штату, переважно, в їхніх улюблених місцях у східній частині штату Вашингтон, і планували робити подібні вилазки цієї осені. Спочатку це чудово влаштовувало Джо, адже означало, що він міг відвідувати зведених братів і сестер, не турбуючись, що Тула виставить його за поріг. Але завітавши до них на Беглі-Авеню із Джойс уперше, щойно трапилась така нагода, Джо побачив, що Гаррі і Тули не було протягом трьох днів. Вони залишили Гаррі-молодшого, Майка, Роуз і Поллі самих, без нагляду й майже без їжі. Найстарший, 13-літній Гаррі-молодший сказав, що батьки спакували скороварку, повну тушкованої яловичини, картоплі і овочів, взяли буханець хліба і кілька консервів та пішли на прогулянку до Медичного озера, де вони вперше залицялись. Він не знав, коли вони повернуться. Тим часом він і його брати та сестри вже практично спорожнили шафи, намагаючись знайти достатньо їжі.

Джо і Джойс повели чотирьох дітей на морозиво, а потім зупинилися біля продуктового магазину й купили деякі основні продукти, перш ніж висадити їх біля будинку. Наступного дня, коли

Джо перевірів, Гаррі і Тула вже повернулися. Але хлопець не міг зрозуміти, що його батько і Тула собі думали. Вочевидь, таке діялося протягом усього літа.

Тула Ранц мала дивовижне літо. Нарешті почала сходити її зірка. З того часу як Гаррі отримав роботу в «Золотому правилі», вона, нарешті, мала досить вільного часу, щоб віддаватися своїй скрипальській кар'єрі цілими днями, і тепер роки суворих цілеспрямованих занять ще в хатині у штаті Айдахо й незавершеному будинку в Секвімі почали приносити плоди. Вона домоглася прослуховування в Лос-Анджелесі, та ще й у такого світила, як Фріц Крейслер.

Крейслер був одним із найвидатніших скрипалів ХХ століття. Австрієць, син сімейного лікаря Зигмунда Фрейда, він у віці 7 років став наймолодшим студентом, якого будь-коли зараховували до Віденської консерваторії. У віці 10 років він отримав там престижну золоту медаль, перш ніж перейти до Паризької консерваторії, де навчався у Жозефа Массара і Лео Деліба. Звідти він почав свій зірковий шлях до справжньої величі, граючи при аншлагах протягом десятиліть у всіх найсвятіших концертних залах світу — в Берліні, Відні, Парижі, Лондоні, Нью-Йорку, і записуючись на провідних звукозаписних студіях у Європі та Сполучених Штатах. Важко поранений у Першій світовій війні, він вижив і повернувся ще видатнішим маестро. Але коли нацисти прийшли до влади в 1933 році, він відмовився знову грати в Німеччині, став громадянином Франції і переїхав до США.

Тула повернулася до Сіетла з прослуховування тріумфаторкою. Крейслер назвав її, за її власними словами, «найвизначнішою жіночою скрипалькою, яку я чув». Поки що, це не призвело до отримання нею місця у великому оркестрі, але прослуховування дало надію на таку можливість і стало кульмінацією всього життя Тули до теперішнього часу, підтвердженням того, у що вона і її батьки вірили від самого початку. І це дійсно вилилось у певну славу, принаймні на місцевому рівні. Тієї весни і літа радіо «КОМО» в Сіетлі транслювало серію виступів Тули в прямому ефірі, і вперше тисячі людей почули, на що вона була здатна. Тепер, маючи основу для розбудови кар'єри в майбутньому і стабільний дохід від роботи Гаррі, вона була

налаштована на те, щоб виходити у світ і святкувати — жити різноманітним, цікавим життям, яким воно і мало бути.

Джо тепер щодня приходив на човнову станцію, відновлюючи форму та готуючись до майбутніх подій. Джонні Уайт і Чак Дей також з'явилися тут, запитані й засмагли після Гранд-Кулі, їхні широкі усмішки викликали багато запитань у товаришів, коли вони і Джо балакали про таємниче місце під назвою Бі-Стріт.

Ел Ульбріксон також повернувся. Як Роял Броем пророкував ще у червні, чутки про його відставку виявилися передчасними, на превелике полегшення Джо та інших хлопців. Як би там не було, але задум замінити його після Поукіпзі та Лонг-Біч випарувався в міжсезоння або принаймні був призупинений. Справа в тому, що адміністрація не вірила, що знайде кращого тренера, а особливо за безцінь, яку вони платили Ульбріксону. Залишалося незрозумілим, однак, як довго вони взагалі збиралися йому платити.

Одного раннього вересневого ранку його дружина Хейзел прокинулася і побачила, що Ульбріксон вже не спав, сидів у піжамі за старою друкарською машинкою, старанно дзьобаючи її клавіші. Його обличчя було похмуре та рішуче. Він вирвав папір із машинки, розвернувся на кріслі й простягнув його Хейзел. Це була заява для «Сіетл Таймс». Змістом її було просте, сміливе припущення — університетський восьмивесельний екіпаж Вашингтона збирається виграти золото на Олімпійських іграх в Берліні у 1936 році. Хейзел підвела очі від документа і втупилася на нього, ошелешена. Вона подумала, що чоловік збожеволів. Ел Ульбріксон, якого вона знала, ніколи не робив таких декларацій і рідко говорив речі, що навіть віддалено натякали на його надії і мрії, навіть удома, не кажучи вже про газети. Але він підвівся, склав документ і вклав його в конверт, адресований «Сіетл Таймс». Він перетнув певний рубікон. Якщо він збирається залишитися у веслувальному спорті, сказав він Хейзел, цього року не буде ніяких фінішів на другому місці. Ні у Поукіпзі, ні будь-де інде. Він зі шкіри геть лізтиме. Він ніколи, ймовірно, не матиме хлопців такого калібру, як має цієї осені, сказав він дружині. Якщо він не зможе виграти з ними, якщо не зможе знайти правильну комбінацію цього разу, якщо не пройде весь шлях і не здобуде золото в Берліні у 1936 році, він покине тренерську роботу наприкінці сезону.

10 вересня Ульбріксон зустрівся з журналістами на човновій станції. Він не поділився з ними обітницею, яку дав Хейзел, але ясно дав зрозуміти, якими будуть ставки в новому році. Спокійно, у виважених тонах, без перебільшення, він сказав, що він і його хлопці зіткнуться з «найжорсткішою конкуренцією, яку коли-небудь знала ця країна, щоб виграти право носити зоряно-смугастий прапор у Берліні... У нас є амбіції, і від самого початку осінніх зборів веслярі університету Вашингтона матимуть на меті олімпійські випробування». Він сказав, що розуміє — це буде важкодосяжне завдання. Усі знали, що Каліфорнія була у вигіднішому положенні. Але, як завершив свою промову тренер: «Поза всяким сумнівом, нас не заарештують за спробу».

Ульбріксон знав, що казати — це одне, а робити — зовсім інше. Впоратися з цим завданням означало зосередити всі свої ресурси і ухвалити деякі дуже жорсткі рішення. Йому доведеться ігнорувати хлопців, вподобаних ним особисто, і працювати з тими, що не обов'язково були йому до душі. Йому доведеться перехитрити Кая Ебрайта — це непростий виклик. Він мав знайти фінансування у період, що обіцяв бути ще одним бідним роком. І він збирався якнайкраще використати, можливо, найцінніший свій ресурс — Джорджа Покока.

Ел і Хейзел Ульбріксони часто розділяли вечерю із Джорджем і Френсіс Пококами в будинку однієї чи іншої пари. Після вечері двоє чоловіків насолоджувалися розмовами про веслування протягом кількох годин поспіль. Вони обговорювали дизайн човнів і методи такелажного оснащення, сперечалися щодо перегонових стратегій, згадували минулі перемоги і поразки, аналізували сильні й слабкі сторони інших екіпажів і тренерів. Це було можливістю для стриманого Ульбріксона розслабитися, відкритися та довіритися англійцеві, пожартувати з приводу подій на човновій станції та викурити сигарету поза полем зору хлопців. Але найперше, це було шансом зробити те, що тренери університету Вашингтона робили з 1913 року: дізнатися щось від Покока, будь то доречна цитата з Шекспіра, кращий спосіб проходження перегонів чи розуміння внутрішніх механізмів роботи розуму весляра. З наближенням до олімпійського року, їхні розмови неминуче зосередилися на сильних і слабких сторонах хлопців, що були в розпорядженні Ульбріксона.

Для успішного походу за олімпійським золотом потрібно було знайти 9 хлопців виняткової сили, грації, витривалості та, більш за все, психологічної стійкості. Вони мали веслувати майже бездоганно в довгих і коротких перегонах та в різноманітних умовах. Вони мали добре співіснувати разом, перебуваючи тижнями в безпосередній близькості один з одним — подорожуючи, приймаючи їжу і сон та веслючи в перегонах без жодного внутрішнього тертя між собою. Вони мали виступати під величезним психологічним тиском на найвизначніших змаганнях у спорті, під пильними поглядами цілого світу.

У певний момент тієї осені постало питання Джо Ранца. Ульбріксон вивчав Джо вже протягом року, з тих пір як Том Боллес уперше попередив його, що хлопець був образливим і невірніваженим, що були дні, коли він міг веслувати як ртуть — так гладко, плавно й потужно, що здавався частиною човна, свого весла і води одночасно, але були дні, коли він працював відверто огидно. З того часу Ульбріксон перепробував усе — він лаяв Джо, заохочував його, понижував і знову підвищував. Але тренер ні на йоту не наблизився до розуміння його таємниці. Тепер Ульбріксон звернувся до Покока за допомогою. Він попросив англійця зайнятися Ранцом — поговорити з ним та спробувати з'ясувати, у чому справа, і якщо це можливо, усунути причину.

Одного яскравого, свіжого вересневого ранку, коли Покок почав підніматися по сходинках до своєї майстерні на верхньому поверсі, він зауважив Джо, що робив присідання на лавці в задній частині човнової станції. Він жестом запросив Джо підійти, сказав, що помітив, як той іноді заглядає в його майстерню, і запитав, чи хотів би він поглянути на неї. Джо не залишалось нічого іншого, як піднятися сходами.

Горище було світле й просторе, уранішнє світло заливало його з двох великих вікон у задній стіні. Повітря було густе з кисло-гострим запахом морського лаку. Купи тирси і завитки стружок лежали на підлозі. Довга двотаврова балка розтягнулась майже на всю довжину горища, а на ній лежав каркас восьмивесельного човна в процесі виготовлення.

Покок почав із пояснень про різноманітні інструменти, які використовував. Він показав Джо рубанки з дерев'яними ручками, відполірованими десятиліттями їх використання, із лезами настільки

гострими й точними, що вони могли зістругати завитки деревини такі тонкі й прозорі, як цигарковий папір. Він давав йому в руки різні старі рашпілі, шнеки, долота, напилки і молотки, які він привіз із Англії. Деякі з них, сказав він, мали 100 років. Покок пояснив, що кожен вид інструмента має багато варіацій, як кожен напилочок, наприклад, відрізняється від іншого, і кожен із них виконує іншу функцію, але всі вони незамінні у створенні прекрасного човна. Він провів Джо до стійки з пиломатеріалами і витягнув зразки різних порід дерева, які він використовував, — м'якої, податливої цукрової сосни, твердої жовтої ялини, ароматного кедра і чистого білого ясена. Він показував кожен шматок, оглядав його, перевертаючи знову і знову у своїх руках, і говорив про унікальні властивості кожного з них, та як їхні індивідуальні якості роблять свій внесок у те, щоб створити човен, що оживе у воді. Він витягнув довгу кедрову дошку зі стійки і вказав на річні кільця росту. Джо вже знав багато про якості кедра і про річні кільця ще з часів, коли колов черепицю разом із Чарлі МакДональдом, але Покок повністю захопив його увагу, коли почав говорити про те, що вони означали для нього.

Джо присів поруч із Пококом, вивчав деревину й уважно слухав. Покок сказав, що кільця говорять значно більше, ніж про вік дерева; вони розказують усю історію життя дерева за цілих 2 тисячі років. Їх товщина і тонкість свідчать про важкі роки у впертій боротьбі впереміш із багатими роками стрімкого росту. Різні кольори свідчать про різні ґрунти і мінерали, з якими зустрічаються корені дерева, деякі — бідні, що затримують ріст, а деякі — багаті й поживні. Вади й недосконалості текстури розповідали, як дерево переживало пожежі, удари блискавки, бурі і нашествия шкідників, але все ще продовжувало рости.

Що довше розповідав Покок, то більше він заворожував Джо. Англієць захопив увагу хлопця не лише тим, що говорив, чи м'якою, низькою модуляцією свого голосу, а й спокійною повагою, з якою він розмовляв про дерево — так, ніби було щось святе і священне в ньому. Дерево, стишено промовив Покок, учить нас виживати, долати труднощі, переборювати негаразди, але воно також насамперед повідомляє нам дещо про основний мотив для виживання. Дещо про нескінченну красу, про невмирущу благодать, про речі ширші і більш визначні, ніж ми самі. Про причини того, чому ми всі існуємо тут.

«Звичайно, я можу створити човен, — сказав він, а потім додав, цитуючи поета Джойса Кілмера, — але тільки Бог може створити дерево».

Покок витягнув тонкий лист кедр, той, що був зіструганий до товщини 4 міліметри для обшивки човна. Він зігнув дерево і попросив Джо зробити те ж саме. Він говорив про вигин і життя, яке той вдихав у корпус, коли деревина перебувала під напруженням. Він говорив про силу окремих волокон у кедрі і як, поєднуючись із пружністю, вони надають дереву здатності відновити свою форму цілісною і неушкодженою, або як під парою і тиском вони можуть набути нової форми та утримувати її назавжди. Здатність поступитися, зігнутися, піддатися, пристосуватися, сказав він, іноді була джерелом сили у чоловіках, як і в деревині, до тих пір, поки нею керує внутрішня рішучість і принципи.

Він підвів Джо до одного кінця довгої двотаврової балки, на якій будував каркас для нового човна. Покок поглянув уздовж соснового кіля і запросив Джо зробити те саме. Він мав бути точно прямим, сказав він, по всій 19-метровій довжині човна, ні на сантиметр не відхиляючись від одного кінця до іншого, інакше човен ніколи непливтиме правильно. А правильність, зауважив Покок, приходить лише від його будівельника, від ретельності, з якою він виконує своє ремесло, від того, скільки серця він вклав у човен.

Поккок зупинився і відступив від каркаса човна, поклав руки на стегна, уважно вивчаючи роботу, яку вже зробив. Він сказав, що для нього ремесло будівництва човнів було як релігія. Замало просто освоїти його технічні деталі. Ви маєте віддатися йому духовно, цілком розчинитися в ньому. Коли ви закінчили будівництво човна і віддаєте його, маєте відчувати, що назавжди залишаєте в ньому шматочок себе, трохи вашого серця. Він повернувся до Джо. «Веслування, — сказав він, — схоже на це, як і багато що в житті. Це ті його частини, які дійсно мають значення в будь-якому випадку. Ти знаєш, що я маю на увазі, Джо?» Хлопець трохи нервував, не знаючи, що робити, кивнув невпевнено, спустився вниз і відновив свої присідання, намагаючись осягнути все сказане.

Того ж місяця Нацистська партія організувала свій 7-й щорічний конгрес у Нюрнберзі, тематичний, за приголомшливою іронією названий «З'їзд за волю». Знову штурмовики і чорносорочечники

прибули сотнями тисяч. Знову Лені Ріфеншталь, якій тепер було 33 роки і яка вже надійно утвердилася як улюблений режисер Гітлера, була там, щоб задокументувати видовище. Хоча відзнятий матеріал, який будь-коли з'явиться на екранах, втілиться у єдиний короткометражний фільм, що відобразив військові ігри, які Гітлер влаштував на з'їзді, щоб драматизувати порушення Німеччиною Версальського договору про заборону німецького переозброєння. Роки по тому, після війни, Ріфеншталь намагатиметься говорити якомога менше про свою участь у «З'їзді за волю». А на той час він запам'ятався перш за все не військовими іграми, а тим, що трапилося ввечері 15 вересня.

Конгрес досяг свого апогею того вечора, коли Адольф Гітлер вийшов перед німецьким парламентом, Рейхстагом, щоб ввести три нові закони. Рейхстаг був зібраний у Нюрнберзі вперше з 1543 року, щоб прийняти закон про перетворення емблеми Нацистської партії, свастики, на офіційний прапор Німеччини, і щоб зробити публічне видовище з процесу його прийняття. Але Гітлер вводив ще два закони, і саме через ці другий і третій закони з'їзд 1935 року назавжди запам'ятається, і саме від них Ріфеншталь пізніше намагатиметься дистанціювати себе.

Закон «Про громадянство Рейха» визначав, що громадянином міг бути будь-який німецький підданий «німецької чи спорідненої крові», який «доводив своєю поведінкою бажання і здатність вірно служити німецькому народові і Рейху». За замовчуванням, будь-який підданий не «німецької чи спорідненої крові» був понижений до статусу суб'єкта держави. Метою закону було позбавити німецьких євреїв їхнього громадянства та всіх пов'язаних із цим прав, починаючи з січня 1936 року.

Закон про кров — офіційно, закон «Про захист німецької крові і німецької честі» — заборонив шлюби євреїв і неєвреїв; зробив недійсними будь-які такі шлюби, укладені в обхід закону, навіть якщо вони були зареєстровані в іноземній державі; заборонив позашлюбні сексуальні відносини між євреями і неєвреями; заборонив євреям наймати на роботу в себе вдома жінок — громадянок Німеччини у віці до 45 років; і заборонив євреям вивішувати новоприйнятий національний прапор. І це, як виявилось, був лише початок. У найближчі місяці і роки Рейхстаг прийме ще десятки додаткових

законів, що обмежували кожен аспект життя німецьких євреїв, аж поки просто бути євреєм стало незаконно.

Ще до появи Нюрнберзьких законів життя для німецьких євреїв стало практично нестерпним. Із моменту приходу Нацистської партії до влади в 1933 році євреї, шляхом залякування і відкритого насильства, були за законом виключені з роботи на державній службі та на державних посадах; позбавлені права практикувати в таких галузях, як медицина, юриспруденція та журналістика; усунуті від участі в роботі фондових бірж; а також їм був заборонений вхід у цілу низку державних і приватних закладів. У кожному німецькому містечку і місті таблички, що проголошували «Juden unerwünscht» («Євреї небажані»), з'явилися над входами в готелі, аптеки, ресторани, громадські басейни і магазини всіх видів. Підприємства, що належали євреям, були мішенями масивних спонсорованих державою бойкотів. Поблизу міста Людвігсхафен дорожній знак повідомляв: «Їдьте обережно! Стрімкий поворот! Євреям дозволено 120 кілометрів на годину». До 1935 року, напевно, половина німецьких євреїв втратили свої засоби до існування.

Усе це було очевидно по всій Німеччині, навіть у найбільш мирних і пасторальних місцях. Коли липи і берези, що прикрашали Лангер-Зее в Грюнау, почали жовтіти й червоніти тієї осені, чоловіки і жінки, що належали до багатьох веслувальних клубів району, продовжували зустрічатися рано вранці або у вихідні дні, виводячи свої човни на чисту блакитну воду озера та веслюючи вгору і вниз уздовж курсу регати, як вони це робили протягом багатьох десятиліть. Після гарного веслування вони, як і раніше, збиралися в місцевому ресторані на пиво і кренделі або, розлігшись на газонах перед елінгами, спостерігали за прогресом будівництва нових олімпійських об'єктів.

Але під поверхнею все змінилося в Грюнау. Значна частина колишньої святковості веслування зникла. Великий веслувальний клуб «Єврейська Гельвеція» був заборонений відразу в 1933 році. Тепер багатьом клубам зі змішаним єврейським і неєврейським членством загрожувала ліквідація, якщо вони не очистять свої ряди. Деякі невеликі, скромні єврейські клуби продовжували існувати. Але тепер, коли євреї вже не були громадянами, ці клуби та їхні члени залежали від примх місцевих чиновників Нацистської партії — вони могли бути

захоплені і закриті, а їхнє обладнання конфісковане в будь-який момент.

Чоловіки, які веслували один з одним усе своє життя, почали повертатися спинами до своїх колишніх товаришів по екіпажу і сусідів. Їхні імена були викреслені зі списків. Заборонні знаки були розвішані над дверима човнових станцій. Двері були замкнені, ключі замінені. У прекрасній сільській місцевості, що оточувала Грюнау, великі, зручні будинки, що належали єврейським торговцям та спеціалістам, були забиті або здані в оренду німецьким сім'ям за невелику частку їхньої вартості, а їхні власники опинилися серед тих, хто був досить багатим і досить передбачливим, щоб виїхати з Німеччини.

У Сполучених Штатах розмови про бойкот Олімпійських ігор 1936 року підігрівались на повільному вогні з того моменту, коли нацисти прийшли до влади у 1933 році. Тепер у деяких частинах країни вони закипіли.

У Сіетлі Ел Ульбріксон відклав збори університетської команди до 21 жовтня. Він потребував додаткового часу для вивчення фігур на шахівниці, щоб з'ясувати стратегію свого олімпійського ендшпілю, перш ніж почати рухати шахи по дошці.

Це дало Джо кілька тижнів, протягом яких він мав змогу налаштуватися на свої заняття з інженерії та проводити більше часу з Джоїс, коли вона могла взяти вихідний на день чи півдня. У довгі, ліниві вихідні дні, коли повітря було прозоре і сповнене запахом палаючого листя, вони знову брали каное і веслували в затоці Портедж. Вони ходили на футбольні матчі і танці, які завжди починалися після гри. Вони заїжджали в будинок на Беглі, коли Гаррі і Тули не було вдома, садовили зведених братів і сестер Джо до «Франкліна», купували ковбасу, вчорашній хліб і молоко в магазині на розі й насолоджувались короткими пікніками на озері Грін. Потім вони закидали дітей додому, перш ніж Гаррі і Тула мали повернутися. Прохолодними, темними, зоряними вечорами вони прогулювалися до центра й і любили видивлятися на вітрини магазинів «Бон Марше», «Фрідріх та Нельсон» і «Взуттєва крамниця Нордстрома», розмовляючи про своє майбутнє весілля та про прийдешні дні, коли вони насправді будуть у змозі робити покупки в таких місцях. По неділях, коли можна було потрапити в кінотеатр за 15 центів, вони

ходили в кіно: «А ось і цукерочка» з Джорджем Бернсом і Грейсі Аллен в «Парамаунті»; «Вона вийшла заміж за свого боса» з Клодетт Кольбер в «Ліберті»; «Циліндр» з Фредом Астером і Джинджер Роджерс в «Орфеумі».

Коли Джойс не могла вийти, Джо проводив більшу частину свого вільного часу на човновій станції. Конкуренція за місця мала початись лише через кілька тижнів, а напруженість минулого року трохи послабилась, і він любив тинятися без діла з Джонні Уайтом, Чаком Деєм, Роджером Моррісом і Коротуном Хантом. Вони разом робили гімнастику, перекидались м'ячем, виводили човни на імпровізоване веслування та робили все, що могли, аби тільки не говорити про майбутній сезон.

У кінці дня, після того як інші йшли по домівках або на підробітки, Джо часто затримувався на човновій станції до пізнього вечора, як і минулої весни. В один із таких вечорів він вийшов з парної, загорнутий у рушник, і побачив великого, незграбного весляра номер 5 із торішнього човна юніорів, Обрубка МакМілліна, що орудував мітлою довкола і спорожнював смітєві баки. Джо зрозумів, що МакМілліна взяли на роботу прибиральником на човнову станцію. При всіх образах між двома човнами, Джо ніколи не мав справи з МакМілліном, але тепер, спостерігаючи за його роботою, він пройнявся прихильністю до хлопця. Він підійшов до нього і простягнув руку. Зав'язалася розмова, і Джо, нарешті, зізнався у тому, що давно тримав у секреті від інших хлопців — що він сам працював двірником у нічну зміну в Юнацькій християнській асоціації.

Джо швидко виявив, що йому дуже подобається Обрубок МакМіллін. Він виріс у Сіетлі у районі Квінн Енн Хілл і був майже таким же бідним, як і Джо. Він виживав у коледжі, працюючи на всіх можливих роботах, які траплялись йому на шляху, — косив газони, розносив газети, мив підлоги. Коли не веслував, навчався або спав, він працював, і йому ледве вистачало на одяг і їжу. Джо почувався комфортно поруч із МакМілліном. Він відчував, що може дозволити собі трохи розслабитися, коли дійшло до розмови про його особисті фінансові обставини. Незабаром Джо залишався допізна майже кожного дня, махаючи мітлою разом із МакМілліном, допомагаючи йому швидко закінчити роботу, щоб той міг повернутися додому і займатись навчанням.

Іноді в кінці дня замість того щоб допомагати МакМілліну, Джо піднімався сходами в задній частині човнової станції, щоб подивитися, чи Джордж Покок має час поговорити. Якщо англієць все ще працював, Джо сідав на лаву, зігнувши свої довгі ноги, і просто мовчки спостерігав за ним, вивчаючи, як суднобудівник формував деревину. Коли Покок завершував роботу, Джо допомагав йому скласти інструменти й деревину на місця або змести тирсу і деревні стружки з підлоги. Покок більше не вдавався в довгі міркування про деревину, веслування чи життя, як першого разу, коли вони розмовляли. Натомість, він, схоже, був зацікавлений дізнатись більше про Джо.

Одного дня він запитав Джо, як сталося, що він прийшов сюди, на човнову станцію. Джо зрозумів, що то було велике питання, поставлене ніби мимохідь. Він відповів невпевнено, обережно, незвичний відкривати своє серце. Але Покок продовжував розпитувати, м'яко і спритно промацуючи його щодо сім'ї, цікавлячись тим, звідки він приїхав і куди сподівався йти далі. Джо говорив уривками, нервово кружляючи навколо історій про своїх матір і батька, про Тулу, Спокан, золото- і рубіновидобувну шахту, Секвім. Покок запитав про його симпатії й антипатії, про речі, з якими він прокидався уранці, про те, чого він боявся. Поволі він націлився на те, що йому найбільше кортіло дізнатись: «Чому ти веслуєш? Що, як ти сподіваєшся, вийде з цього, Джо?» І що більше Покок заохочував Джо говорити, то глибше він проникав у внутрішню будову цього хлопчини-загадки.

Допомагало зрозуміти хлопця те, що власна мати Покока померла через 6 місяців після його народження. Друга дружина батька померла кілька років по тому, і Джордж не пам'ятав її також. Він знав, як це — зростати в домі без матері, і яку діру це залишило в серці хлопця. Він знав про безперервне прагнення стати цілісною особистістю і про нескінченну тугу. Поволі він почав наближатися до розуміння сутності Джо Ранца.

Коли в другій половині дня 21 жовтня почалися збори університетських команд, з'явилися чотири повні човни хлопців, усі ветерани-веслярі. Із самого початку знову спалахнули суперництво, образи і невпевненість попереднього сезону. Відчутна напруга заповнила широкий простір човнової станції, коли веслярі

переодягались у свою спортивну форму. Ульбріксон не доклав жодних зусиль, щоб розвіяти її.

Цього разу не було полум'яної промови. У ній не було жодної потреби. Усі точно знали, якими були ставки цього року. Тренер зібрав усіх хлопців на рампі, поправив краватку і зробив ряд монотонних заяв: за винятком підготовчого періоду до змагань між курсами «Класс Дей Рейсис» навесні, немає необхідності формувати човни другокурсників, чи юніорів, чи старших хлопців у цьому році, чи будь-які човни винятково із хлопців з одного курсу. Він може іноді виводити їх на випробувальні перегони у старих конфігураціях, але здебільшого змішуватиме екіпажі на свій власний розсуд, експериментуючи, поки не знайде одну команду, що явно перевершуватиме інші. Доки не буде знайдене ідеальне поєднання, кожен весляр — сам за себе. І від самого початку вони веслуватимуть у спринтах на 2 тисячі метрів, а також у довгих перегонах. Щоб виграти в Поукіпзі і Берліні, йому потрібна команда, що матиме як швидкість для спринту, так і витривалість для 6.4-кілометрових перегонів, — така ж неймовірна команда, яку Кай Ебrait привіз у Поукіпзі і на Лонг-Біч минулої весни і з якою, без сумніву, він повернеться навесні наступного року.

Ульбріксон мав чарівні, майже алхімічні, матеріали для роботи — видатних новачків-чемпіонів минулого року Тома Боллеса, на даний час другокурсників; хлопців у човні Джо, юніорів, що досі були непереможними; і деяких видатних хлопців з юніорського човна минулого сезону, наразі змішаний екіпаж юніорів і старшокурсників. І роздуми, на які Ульбріксон витратив багато часу у вересні, схоже, давали свої дивіденди з самого початку. Він багато думав щодо початкових призначень у човні, і в перші кілька днів веслування два з нових екіпажів, здавалося, демонстрували особливо обнадійливі результати. Перший був утворений переважно навколо ядра торішніх новачків: Дон Х'юм, великий потужний загребний, Горді Адам під номером 7, Вільям Сімен під номером 6, Джонні Уайт під номером 4. Єдиним членом старого екіпажа Джо в цьому першому човні був Коротун Хант, під номером 2. Другий човен, який подавав надії, складався із трьох старих членів екіпажа Джо: Боба Гріна під номером 6, Чарльза Хартмана під номером 2 і Роджера Морріса в носовій частині. Але Джо Ранц не потрапив у жоден із цих човнів. Протягом наступних кількох тижнів він метався між двома іншими човнами,

веслуєчи важко, але його дух починав підніматися знову, коли хлопець зрозумів, наскільки жорсткою буде конкуренція цього року.

Тієї осені Джо турбувало не просто призначення в човни чи наростаюче усвідомлення того, що дістатися до Берліна буде складніше ніж усе, що він будь-коли робив. Як і більшість конкурентоздатних веслярів, його тягнуло до найважчих завдань. Хороші виклики завжди цікавили і вабили його. Переважно заради цього він займався веслуванням.

Зараз його не так роз'ятрював страх поразки, як повзуче почуття втрати. Він нудьгував за стриманим духом товариства, який виріс серед його товаришів-другокурсників після двох років веслування і спільних перемог. Щоразу, коли Ульбріксон гаркав на нього, він сумував за тим, як Коротун Хант сидів позаду і шепотів: «Не хвилюйся, Джо. Я за твоєю спиною». Він скучив за легкою, майже безслівною дружбою з грубим, уїдлигим старим Роджером Моррісом, що почалася від найпершого дня зборів першокурсників. Раніше він не замислювався над тим, що для нього важило, що ці два хлопці були з ним у човні, але виявилось, що це таки значило багато. Прийшло болюче й несподіване усвідомлення того, що він щось мав і втратив це, не зрозумівши до кінця, що це було в нього на першому місці. Він почував те саме щоразу, коли спостерігав, як його новий приятель по Гранд-Кулі Джонні Уайт і Коротун мчали повз нього в іншому човні, будучи частиною чогось іншого — екіпажа хлопців, які рішуче налаштувались перегнати човен, у якому сидів Джо. Коли його кинули напризволяще в Секвімі, він пообіцяв собі, що ніколи не залежатиме від когось, навіть від Джойс, у своєму щасті або відчутті того, ким він є. Він почав розуміти, що дозволив собі зробити саме це, і ось пожинає звичайні болючі плоди. Він не очікував цього, не був готовим до цього, і тепер земля, здавалося, непередбачувано хиталася під ним.

Потім, усього за кілька днів, земля під ногами Джо похитнулася у його бік. Коли після довгого, холодного, мокрого тренування 25 жовтня він повернувся до човнової станції, його брат Фред, зі зблідлим обличчям, чекав на нього, стоячи під дощем на плавучому доці, і дивився похмуро з-під крисів свого м'якого фетрового капелюха. Він отримав дзвінок від Гаррі з лікарні, а потім поїхав у будинок на Беглі сказати дітям. Тула померла. Сепсис, викликаний непрохідністю кишківника.

Джо онімів. Він не знав, що думати або відчувати по відношенню до Тули. Як би патетично це не звучало, вона була найближчою до матері людиною, яку він знав з віку 3 років. Були певні хороші часи у Спокані, коли вони разом сиділи на гойдалці на задньому дворі в солодкому вечірньому повітрі, коли всі збиралися навколо піаніно у вітальні, щоб поспівати. Через багато років по тому він обмірковував, що міг би зробити для покращення стосунків між ними, коли почались проблеми. Як він міг би спробувати поладнати з нею, поспівчувати їй власним скрутним обставинам, можливо, побачити принаймні частину того, що в ній бачив його батько. Тепер він ніколи не матиме шансу показати їй, чим він міг би для неї стати. Але хлопець також зрозумів, що існують межі його жалю, і після певної точки він просто не може мати багато почуттів до неї. Переважно він хвилювався за свого батька і навіть ще більше — за зведених братів і сестер. Чи не єдина річ, яку Джо добре знав — це як бути дитиною без матері.

Наступного ранку Джо поїхав до будинку на Беглі. Він легенько постукав у двері. Коли ніхто не відповів на його стукіт, Джо пройшов мощеною доріжкою через кущі гортензії та обігнув будинок, щоб спробувати задні двері. Він знайшов свого батька і дітей, що сиділи за столом для пікніка на мокрій галявині. Гаррі помішував у глечичку вишневий «Кул-Ейд», улюблений напій дітей. Не кажучи ні слова, Джо сів за стіл із ними і почав вивчати їхні обличчя. Роуз і Поллі, а також Майк сиділи з червоними очима. Гаррі-молодший мав розгублений, втомлений вигляд, так ніби він не виспався. Батько Джо виглядав глибоко враженим і раптом на багато років постарілим.

Джо сказав батькові, що дуже співчуває. Гаррі подякував йому, вилив «Кул-Ейд» у паперові чашки і втомлено сів.

Вони поговорили деякий час про життя Тули. Джо, усвідомлюючи, що діти спостерігають за ним поверх країв своїх кухлів, продумано говорив про речі, що пам'ятав, із ніжністю. Гаррі почав розповідати, як нещодавно вони поїхали на Медичне озеро, але потім через приступ задухи в Тули мусили припинити поїздку. Загалом, однак, він здавався Джо відносно стриманим як для людини, що тепер уже двічі втратила молоду дружину. Цього разу він не проявив жодної схильності тікати в Канаду або ще кудись. Натомість він, схоже, опирався на певну внутрішню рішучість.

Нарешті він повернувся до Джо і сказав: «Синку, я маю план. Я збираюся побудувати будинок, де ми зможемо жити всі разом. Щойно це буде зроблено, я хочу, щоб ти повернувся додому».

Під час цієї заяви Джо сидів за столом, дивлячись прямо на батька, наче онімів. Він не знав, що з цим робити, не знав, чи може довіряти чоловікові. Тож хлопець пробурмотів ухильну відповідь. Вони з батьком ще трохи поговорили про Тулу. Джо сказав дітям, що відтепер буде приходити до них, щоб триматися однією компанією. Але того вечора він їхав назад у своє житло в Юнацькій християнській асоціації, не знаючи, що робити. Сум'яття переходило в обурення, образа переливалась у тиху лють, а гнів знову поступався замішанню, і всі ці почуття хвилями накривали його.

Джо зачак емоційно всередині і фізично — зовні. Уже третій рік поспіль незвично холодна, вітряна погода спустилась на Сіетл незабаром після початку тренувань екіпажів. 29 жовтня штормові вітри зі швидкістю 80 кілометрів на годину атакували зовнішнє узбережжя Вашингтона; вітри швидкістю 48 кілометрів на годину перекидали човни на озері Вашингтон. У ту ніч ртуть понизилась до позначки 7 градусів морозу, і почав падати важкий сніг. У Сіетлі через труби, забиті снігом, згоріли 9 будинків. Протягом наступних 7 днів кожен новий день був холодніший за попередній.

Тим не менш, Ел Ульбріксон послав свої 4 потенційні університетські човни на озеро Вашингтон. Це було серйозне веслування в холодну погоду. Хлопці гребли з побілілими кісточками пальців і цокаючи зубами, їхні руки так замерзли, що навряд чи могли відчувати весла, а ноги пульсували болем. Бурульки звисали з носа човна, корми і кронштейнів, які тримали кочети. Шар за шаром чистий, твердий лід наростав на рукоятках самих весел, коли вони занурювались у воду і виривали з неї, тягнучи їх униз своєю вагою. Шматки льоду утворювались там, де вода хлюпала на светри хлопців, а їхні в'язані шапки сповзали вниз до вух.

Вони практикували веслування з позицій половини слайду і чверті слайду. Одного дня вони веслували спринт, а вже наступного — довгі виснажливі 16-19 кілометрів. Ульбріксон, здавалося, не помічав морозу. Він плив за ними вгору і вниз по озеру у своєму катері, загорнутий у пальто і кашне, репетуючи на них через свій мегафон. Коли вони, нарешті, переставали веслувати в сталевоморозній темряві

кінця дня та поверталися в доки, їм доводилося скидати лід із кочетів, щоб витягнути весла. Потім, перекинувши над головами човен, із кронштейнів якого прямо вгору дивно стирчали бурульки, зі спазмами м'язів ніг і рук на морозному повітрі, вони ковзали і послизались на вкритому ожеледицею причалі та шкандибали рампою догори на човнову станцію. Всередині вони розтягувались на лавах і скрикували від болю, намагаючись повернути рухомість своїм кінцівкам у парній.

До середини листопада погода пом'якшилась, іншими словами, вона стала холодною і дощовою, як завжди в Сіетлі на цю пору. Для хлопців це було майже тропіками порівняно з тим, що вони нещодавно пройшли. Ульбріксон оголосив, що завершить тренування 25 листопада змаганням на 2 кілометри в повних умовах перегонів. Результати продемонструють усім, на якому місці вони перебувають, перед довгими і важкими тренуваннями, що чекали попереду після різдвяних канікул.

Ще одне різке раптове похолодання настало саме 25 листопада. Ульбріксон сказав рульовим усіх 4 човнів веслувати з частотою ходу не вище ніж 26 гребків. Він хотів побачити, де полягала сила, і нижчий хід якнайкраще мав проявити її. Результати дуже втішили Ульбріксона. Він був, за його стандартами, життєрадісним, коли зустрівся з журналістами після випробувань. «У нас є, — сказав він, — сильніший склад, ніж навесні 1935 року, і ми вважаємо, що маємо 3 хороші швидкі човни для конкуренції в січні». Той самий човен, який домінував усю осінь, чий екіпаж був вибудований навколо 4 першокурсників минулого року, переміг із різницею перевагою у 3 довжини і з часом 6:43. Цей результат був далекий від того, щоб вважатись швидким для дистанції 2 кілометри, але для низької частоти ходу він був достатньо добрим. На 2-му місці опинився човен, який був другим за успіхами усю осінь, — команда з великим Обрубком МакМілліном в середині човна і Роджером Моррісом у носовій частині. Човен Джо прийшов третім.

Протягом кількох тижнів Джо з останніх сил боровся за те, щоб справлятися з веслуванням, особливо коли померла Тула. Потім він отримав лист із Секвіма. Чарлі МакДональд теж помер. Він загинув у автомобільній аварії на шосе 101. Це був оглушливий удар. Чарлі був йому порадиником і учителем, єдиним дорослим, який підтримував його і дав йому шанс, коли ніхто інший не давав. Тепер його більше немає, і Джо зрозумів, що не в змозі зосередитися на будь-чому іншому, крім своїх втрат удома.

У той час як осінній сезон згортався, його розум майже ніколи не був у човні, і це відбилося на його веслуванні. Він отримав деяку розраду, коли Ульбріксон сказав журналістам, що 3-й човен досі залишався у конкурентній боротьбі. Але хлопець не міг не гадати, чи дійсно Ульбріксон мав це на увазі. Наскільки Джо міг сказати, ніхто в тренерському катері навіть не дивився на нього більше.

Але, насправді, дехто спостерігав за ним дуже уважно. Джо помітив, що Джордж Покок часто бував у тренерському катері тієї осені, але він не зауважив, коли Покок діставав свій бінокль.

Трохи більше ніж через місяць після смерті Тули, 2 грудня, Гаррі Ранц вклав деякі гроші в ділянку прибережної смуги озера ціною 2 тисячі доларів, розташовану поруч із будинком, у якому жили Фред і Тельма, неподалік від північного кінця озера Вашингтон. Потім він дістав олівець і папір і почав проектувати новий будинок — будинок, який він знову зведе своїми власними руками, і в якому він, нарешті, возз'єднає Джо з родиною.

Кілька днів по тому, 8 грудня, у готелі «Коммодор» у Нью-Йорку Аматорська спортивна спілка (АСС) Сполучених Штатів голосувала за резолюцію відправити комітет із трьох осіб до Німеччини, щоб розслідувати заяви про жорстоке поводження нацистів із євреями у цій країні. Коли всі голоси, у тому числі часткові, були підраховані, рішення не пройшло — 58.25 на 55.75. Із таким результатом голосування, після кількох років боротьби, остання серйозна спроба американців добитися бойкоту Олімпійських ігор у Берліні фактично провалилася. У багатьох відношеннях це була перемога для тисяч молодих американців, які тоді конкурували за шанс узяти участь в Олімпіаді. Це була також перемога Ейвері Брандеджа, президента Американського олімпійського комітету, і його союзників, які воювали на смерть, щоб уникнути бойкоту. А найбільшою перемогою це було

для Адольфа Гітлера, який швидко затамував, наскільки світ був готовий стати обдуреним.

Зовсім нещодавно, ще наприкінці листопада, рух за бойкот був дуже активний. Антинацистська демонстрація, що зібрала 10 тисяч учасників, 21 листопада під ескортом поліції пройшла мирною ходою Нью-Йорком у години пік. Несучи плакати і транспарант «Антинацистська коаліція закликає всіх американців бойкотувати Олімпійські ігри у фашистській Німеччині», демонстранти похмуро пройшли 8-ю Авеню, а потім на схід по 23-й Стріт, зібравшись на мітинг у парку Медісон Сквер. Там натовп — переважно євреї, профспілкові лідери, професори університетів і католики — слухали понад 20 промовців, які розповідали подробиці того, що відбувається в Німеччині, як нацисти приховують це, і чому для Сполучених Штатів Америки було би кричуще безвідповідально брати участь в іграх.

Ейвері Брандедж і його союзники по Американському олімпійському комітету давали рішучу відсіч цим спробам. Брандедж твердо вірив в олімпійський дух і, зокрема, у принцип, що політика не має грати жодної ролі у спорті. Він резонно стверджував, що буде несправедливо по відношенню до американських спортсменів, якщо німецька політика позбавить їх шансу конкурувати на світовій арені. Але коли ситуація в Німеччині погіршилась, і боротьба за можливий бойкот посилилася, багато з його аргументів почали набувати іншого змісту. У вересні 1934 року Брандедж їздив по Німеччині. Він здійснив короткий тур під пильним наглядом нацистів, оглянувши німецькі спортивні споруди. Нацистські маніпулятори запевнили його, що з єврейськими спортсменами поводяться справедливо. Він повернувся до Сполучених Штатів, впевнено і голосно звітуючи, що єврейський протест — це лиш багато галасу з нічого.

Нацистам, однак, не довелося докладати значних зусиль, щоб ввести в оману Брандеджа. В дійсності, його погляди, як і багатьох американців його класу, були заплямовані власними антисемітськими забобонами. Він писав у 1929 році у виразах, від яких холонуло серце, про ймовірне пришествя вищої раси, «раси фізично сильної, розумово розвинутої і морально здорової; раси, яка не може бути нав'язана». Тепер, у боротьбі з рухом за бойкот, він висунув ряд тривожних аргументів. Він зазначив, що євреї також не були допущені до жодного клубу, до яких він належав, так ніби одне зло виправдовувало інше. Як

і нацисти, він послідовно поєднував євреїв і комуністів разом, і часто відносив усіх прихильників руху за бойкот до тієї ж загальної групи. Він і його союзники, навіть виступаючи публічно, регулярно проводили розмежування між американцями і євреями, так ніби вони не могли бути однією категорією людей. Мабуть, найбільш впливовий із цих союзників, Чарльз Х. Шеріл, колишній посол США в Туреччині, часто оголошував себе другом американських євреїв. Але, як і Брандедж, він нещодавно здійснив поїздку до Німеччини. У дійсності, він узяв участь у Нюрнберзькому конгресі 1935 року як особистий гість Гітлера. Там, на приватній зустрічі з Гітлером, він був заворожений, як і багато американців, що приїхали сюди, силою особистості фюрера і його незаперечними досягненнями у відродженні економіки Німеччини. Повертаючись додому з тими ж порожніми запевненнями, що й Брандедж, Шеріл став систематично заперечувати дедалі більш очевидні докази того, що відбувалося з євреями в Німеччині. Він також узявся примішувати погрози до своїх «проєврейських» коментарів: «Я займаю відверто проєврейську позицію, і з цієї причини хочу застерегти американських євреїв. Існує велика небезпека в цій олімпійській агітації... Ми майже впевнені, що піднялась хвиля антисемітизму серед тих, хто ніколи раніше навіть не припускав такої думки, і хто може вважати, що 5 мільйонів євреїв у цій країні використовують 120 мільйонів американців, щоб останні тягали для них каштани з вогню». Але саме Брандедж придумав, мабуть, найбільш хитромудру логіку на підтримку боротьби проти бойкоту: «Спортсмени цієї країни не потерплять використання незаплямованого американського спорту як засобу перенесення зненавистей Старого Світу до Сполучених Штатів». Іншими словами, за його аргументацією, біда — «зненависті Старого Світу» — прийшла не від нацистів, а від євреїв і їхніх союзників, які насмілилися виступити проти того, що відбувається в Німеччині. До кінця 1935 року, свідомо чи ні, Брандедж перетнув межу між обдуреним і брехуном.

Однак питання було вирішене. Америка поїде на Олімпійські ігри в Берліні. Залишалося вибрати спортсменів, гідних внести американський прапор у серце нацистської держави.

Частина IV

1936

Торкнутись божественного

Університетська команда 1936 року

Зліва направо: Дон Х'юм, Джо Ранц, Коротун Хант, Обрубок МакМіллін, Джонні Уайт, Горді Адам, Чак Дей, Роджер Морріс. Присів: Боббі Мок

Розділ 13

Коли восьмеро входять у ритм, перебувати в ньому — щире задоволення. Веслування — не важка праця, коли встановлюється ритм — той самий «резонанс», як його називають. Я чув, як хлопці волали від захоплення, коли всі восьмеро входили в резонанс. Це річ, яку вони не забудуть, доки житимуть.

— Джордж Йомен Покок

Увечері 9 січня Ел Ульбріксон зібрав хлопців на човновій станції і видав жорстке застереження: усі, хто з'явиться на збори університетських екіпажів наступного понеділка, сказав він, «мають бути готові взяти участь у найвизначнішому і найвиснажливішому веслувальному сезоні для університету Вашингтона». Після багатьох місяців розмов про олімпійський рік він, нарешті, настав. Ульбріксон не хотів, щоб хтось недооцінив, що поставлено на карту, чи яку жорстоку ціну доведеться заплатити за участь.

Коли Джо прийшов у понеділок на човнову станцію і поглянув на дошку, він був здивований побачити своє ім'я у списку екіпажа університетського човна номер 1, а також імена Коротуна Ханта та Роджера Морріса. Після веслування в 3-му і 4-му човнах протягом усієї осені Джо не міг зрозуміти, чому його раптом підвищили. Як з'ясувалося, насправді, це не було справжнє просування у статусі. Ульбріксон частково відновив деякі зі старих призначень у човни з 1935 року, винятково на тимчасовій основі. Він хотів провести перші кілька тижнів тренувань, відпрацьовуючи основи. «Як правило, — казав він, — хлопці перебувають у більш сприйнятливому для вказівок настрої при роботі зі знайомими товаришами по команді». Проте щойно вони почнуть веслувати в ритмі перегонів, він розіб'є склади команд, і знову кожен буде сам за себе. Тож призначення в човни, зрештою, не багато означали зараз.

Отже, усі вони знову вийшли на воду. Протягом решти січня і всього лютого вони веслували 6 днів на тиждень із позицій чверті

слайду і половини слайду, виконуючи короткі гребки, щоб зосередитися на техніці. Вони відтренувували старт перегонів. Вони працювали над своїми індивідуальними слабкими сторонами. Через кожні кілька днів снігові пориви налітали на озеро Вашингтон. Коли не сніжило, було пронизливо холодно і вітряно. Вони веслували за будь-якої погоди. Деякі з них були одягнуті в поношені тренувальні костюми, інші — недоречно у шорти і в'язані шапки. Оператори з «Юніверсал Пікчерс» приїхали і відзняли короткий хронікальний кінофільм із ними, про всяк випадок, якщо знадобиться для Олімпійських ігор. Іноді вони влаштовували короткі перегони один проти одного. Номінальний перший човен, у якому був Джо, часто приходив третім. Третій човен, зазвичай, фінішував першим. Ульбріксон помітив, що хлопці у човні Джо стартували, потім втрачали свій ритм, згодом відновлювали і знов-таки втрачали його, по три рази за одні перегони. У них було найгірше захоплення серед трьох основних човнів.

Одного сірого дня в лютому Ульбріксон плив за хлопцями в катері, намагаючись виправити проблеми в першому човні, і дедалі більше розчаровувався від марності своїх зусиль, коли помітив Джорджа Покока, що веслував наодинці парними веслами віддалік. Він прокричав хлопцям: «Шлях, достатньо!» і швидко перевів катер на холостий хід, усе ще дивлячись на Покока.

Хлопці помітили дальній погляд Ульбріксона і розвернулися на своїх місцях, щоб побачити, на що він дивиться. Покок витав над водою ніби без жодних зусиль, а його човен виглядав ефірним, нематеріальним у легкому тумані, що стелився над озером. Його струнке випрямлене тіло ковзало вперед і назад у човні плавно, без затримок і зупинок. Його весла входили у воду і виходили з неї безшумно, і широкі, гладкі кола розпливались у темній воді уздовж бортів його човна.

Ульбріксон зграбастав мегафон, жестом погукав суднобудівника підгребти до човна і промовив: «Джордже, скажіть їм, чого я намагаюся навчити їх. Скажіть їм, чого ми тут намагаємося добитися». Покок повільно обігнув човен, м'яко поговорив із кожним хлопцем по черзі, кожного разу злегка нахилиючись у бік їхнього довгастого кедрового судна. Потім він помахав Ульбріксону і погріб далі. Минуло не більше від трьох хвилин.

Коли Ульбріксон гаркнув: «Веслуй!», хлопці жваво вивели човен уперед, а їхнє захоплення і веслування раптом стало чітким і втратило всі недоліки. З тієї миті Джордж Покок почав супроводжувати Ульбріксона в його тренерському катері майже кожного дня, закутаний у пальто і шарф, у фетровому капелюсі, насунутому на вуха, роблячи помітки і звертаючи увагу Ульбріксона на певні деталі.

Загалом Ульбріксон був задоволеним. Незважаючи на складну погоду і перемінні здобутки човна номер 1, справи значно прогресували; випробування на час були багатообіцяючі як для початку сезону. Із вливанням нової крові з торішнього видатного човна першокурсників, він знову зіткнувся з дилемою, маючи занадто багато талантів на воді. Деколи було важко відокремити хороших від видатних, а видатних від іще видатніших. Проте на кінець лютого в його голові почали вимальовуватися тверді переконання щодо того, як має виглядати перший університетський човен — човен для Берліна, хоча він ще не був готовим обговорювати це з пресою або, власне, із хлопцями. Поки вони змагаються один з одним на рівних умовах, їхнє вдосконалення, ймовірно, триває. Принаймні одне було очевидно: якщо університетська команда Вашингтона курсуватиме водами Лангер-Зее в Берліні цього року, Боббі Мок сидітиме на кормі з мегафоном біля рота.

Зростом 1.74 метра і вагою 54 кілограми, Мок мав майже ідеальний розмір для рульового. Джордж Покок, по суті, проектував свої човни таким чином, щоб вони були оптимально ефективні з керманичем саме такої ваги. Ще менша вага була зазвичай бажана, але тільки за умови, що людина володіла силою для керування човном. Як і жокеї, рульові часто зі шкіри геть лізли, щоб підтримувати свою низьку вагу — вони голодували, вживали проносе, тренувались до знемоги, проводили довгі години в парній, намагаючись із потом скинути кілограм чи два. Іноді веслярі, котрі вважали, що рульовий обтяжує їхній човен, брали справу у свої руки і замикали своїх мініатюрних капітанів у парній на кілька годин. «Типова наруга над рульовим», — казав пізніше, сміючись, один керманич команди Вашингтона. У випадку Боббі Мока залишатись маленьким ніколи не було великою проблемою. І в будь-якому разі, навіть якщо він набирив додатковий кілограм у тому чи іншому місці, приблизно півтора кілограма, присвячених його мозкові, більш ніж компенсували це.

Найперше завдання рульового — направляти човен на прямий курс протягом перегонів. У човні Покока в 1930 роках рульовий управляв кермом, притягуючи пару тросів на кормі, у кінці якої знаходилась пара дерев'яних штифтів, званих «сигнальними молотками», тому що іноді вони використовувались для підняття швидкості ходу за допомогою стукання по твердій евкаліптовій «сигнальній дошці», що кріпилася до боку човна. Коли 8 дуже великих чоловіків перебувають у постійному русі в судні завширшки 60 сантиметрів, і дме вітер, а приплив або течія невпинно намагаються зіштовхнути їх із курсу, управління кермом — завдання геть не просте. Але це найменше, чим рульовий мав перейматися.

Із моменту, коли човен спущений на воду, рульовий — капітан судна. Він має здійснювати контроль, як фізичний, так і психологічний, над усім, що відбувається в човні. Хороші керманічі знають своїх веслярів із середини і ззовні — їхні індивідуальні сильні і слабкі сторони, а також знають, як отримати максимальну віддачу від кожної людини в будь-який конкретний момент часу. Вони мають силу характеру, щоб надихнути виснажених гребців веслувати потужніше і викладатись більше, навіть коли все здається втраченим. Вони мають енциклопедичне розуміння своїх опонентів: якій стратегії перегонів ті віддають перевагу, коли вони ймовірно почнуть спринт, коли воліють перейти в режим очікування. Перед регатою керманіч отримує план перегонів від тренера, і він несе відповідальність за точне його втілення у життя. Але в ситуації, настільки мінливій і динамічній, як веслувальні перегони, обставини часто різко змінюються, і тоді плани мають бути викинуті за борт. Рульовий — це єдина людина в човні, яка дивиться вперед і здатна побачити, як складається поле бою в процесі перегонів, і він має бути готовим швидко зреагувати на непередбачені події. Коли план перегонів не приносить очікуваних результатів, рульовий має на власний розсуд знайти нове рішення, нерідко за частку секунди, і швидко та рішуче донести його до екіпажа. Часто це породжує багато крику і багато емоцій. У перегонах за олімпійську золоту медаль екіпажа Каліфорнії в Амстердамі в 1928 році Дон Блессінг утнув таке, що «Нью-Йорк Таймс» назвала «одним із найвидатніших виконань диявольського завивання, яке будь-коли чули на планеті Земля... А яка мова, який словниковий запас! Усі закрили очі і чекали свисту остаточного жорстокого удару батоном упоперек

спин рабів на галерах». Одним словом, хороший рульовий є захисником, уболівальником і тренером в одній особі. Він є глибоким мислителем, хитрим як лисиця, натхненником і, почасти, найжорсткішою людиною в човні.

Маленький Боббі Мок був усім цим і навіть більше. Він виріс у Монтесано, туманному невеличкому лісозаготівельному містечку на річці Чехаліс на південному заході штату Вашингтон. Це був вологий, темний світ; світ, де домінували великі дерева, великі вантажівки і великі люди. Масивні тиси і кедри росли в туманних горах за межами містечка. Великовагові лісовози удень і вночі гуркотіли через місто по 41-му шосе на своєму шляху до лісопилок в Абердіні. Дужі лісоруби в товстих фланелевих сорочках і гірських черевиках походжали туди-сюди по головній вулиці, грали в пул у більярдній залі «Зірка» по суботах і сиділи в кафе «Монтесано», літрами п'ючи каву недільними ранками.

Батько Боббі, Гастон, — швейцарський годинникар і ювелір, був невеликим чоловіком. Але він був видатним членом громади, гордим учасником добровільної пожежної команди і прославився тим, що проїхав на першому автомобілі 19 кілометрів від Абердіна до Монтесано. Цю подорож він здійснив за приголомшливі півтори години. Коли Боббі було 5 років, невдала операція з видалення апендикса мало не вбила хлопчика. Після одужання він залишався низькорослим, худим і хворобливим, страждаючи на важку астму протягом усіх років у початковій школі та навіть після неї. Вирішивши не дозволяти своїй слабкості і статурі стати завадами на його шляху, у середній школі він заходився займатися кожним видом спорту, про який лишень міг подумати, по-справжньому не освоївши жодного, але вперто граючи у всі з них. Не досягши успіхів у шкільній футбольній команді, він та інші хлопці, котрі не були достатньо великими, щоб пройти відбірковий тур, збирались на пустирі внизу Брод-Стріт поруч із його будинком і грали у безладний слабкий футбол, не користуючись шоломами, наколінниками чи рукавичками. Найменшого з малих хлопців на пустирі, Боббі, завжди вибирали останнім, і хоча він проводив більшу частину кожної гри обличчям у грязюці, пізніше цим досвідом юнак завдячував багатьом своїм подальшим успіхам у житті. «Не має значення, скільки разів тебе зіб'ють, — казав він своїй доньці Мерилін. — Важливо те, скільки разів ти встанеш». У випускному

класі середньої школи, однією лише силою волі, він виграв спортивну нагороду — з усіх мислимих можливостей — у баскетболі. І півтора кілограма сірої речовини, які він носив у своєму черепі, добре служили йому в класі. Він закінчив навчання найкращим учнем свого класу, і йому була надана честь виголосити прощальну промову на випускних урочистостях школи Монтесано у 1932 році.

Вступивши до університету штату Вашингтон, Боббі поставив собі за мету стати рульовим. Як і все інше, до чого примірявся, він мусив боротися не на життя, а на смерть, щоб отримати місце на кормі одного з човнів Ела Ульбріксона. Але щойно він опинився на цьому місці, його завзятість швидко завоювала прихильність тренера. Як і всі інші на човновій станції, Ульбріксон незабаром відкрив, що Мок, схоже, не зовсім добре і комфортно почувався на місці рульового лише в одному випадку — коли його човен лідирував. Щойно він бачив інший човен попереду, щойно в нього був об'єкт для подолання чи перемоги, хлопець запалювався. До 1935 року Мок орудував мегафоном у юніорському човні, який конкурував із Джо та іншими другокурсниками за статус першої університетської команди того сезону. Він не був популярним вибором.

Мок витіснив хлопця, якого його товариші по команді дуже шанували і з яким веслували протягом двох років, та вони спочатку відмовлялися виказувати Моку повагу, від якої цілковито залежить рульовий. Це просто підштовхнуло Мока сильніше ганяти їх. «Це був важкий рік. Я не подобався їм узагалі, — казав він пізніше. — Я вимагав, щоб вони веслували краще і заробив собі багато ворогів». Мок ганяв тих хлопців, як Саймон Легрі із «Хатини дядька Тома» батогом. Мав глибокий баритон, досить несподіваний для такого невеликого чоловіка, і використовував його для хорошого ефекту, волаючи команди з абсолютною владністю. Але він був також досить обережним, щоб знати, коли пом'якшити ставлення до екіпажа, коли підлестити їм, коли умовляти їх, а коли й пожартувати з ними. Поволі хлопець завоював серця своїх нових товаришів по команді.

Суть полягала в тому, що Боббі Мок був розумним і знав, як використовувати свій розум. У дійсності, до кінця сезону 1936 року він отримав свій власний ключ «Фі Бета Каппа» і міг крутити його на пальці, точнісінько, як Ел Ульбріксон.

Наприкінці лютого, перебираючи кандидатури хлопців, Ульбріксон почав надавати більшого значення тому, які човни він називав номер 1, номер 2 і номер 3. Джо змістився з номера 1 у 2-й човен. 20 лютого, веслуючи надсадно в сильний снігопад і на стійкому східному вітрі, номер 2 і номер 1 прийшли до фінішу майже нарівні. Надії Джо ожили. Але тиждень по тому Ульбріксон перемістив його ще нижче — у 3-й човен.

Погода продовжувала лютувати. Здебільшого хлопці веслували, незважаючи на її примхи. Мороз, дощ, мокрий сніг, крижану крупу і снігопади вони просто ігнорували. Але бували дні, коли вітер рвав поверхню озера Вашингтон так сильно, що ніхто не зміг би веслувати на ньому, не наражаючись на затоплення. Не дивлячись на погоду, результати випробувань на час, які показували кращі човни, були все ще хороші, але вони не покращувались так швидко, як Ульбріксон сподівався на цьому етапі сезону. Він ще не знайшов човна, який би легко перемагав інші. І через усі ці тренування в холодну погоду упереміж із днями, коли хлопці не могли веслувати взагалі, їх бойовий дух почав підупадати. «Занадто багато скигліїв», — надряпав Ульбріксон у журналі 29 лютого.

Одного особливо бурхливого дня на початку березня, коли хлопці похмуро тинялись по човновій станції, Джордж Покок постукав Джо по плечу та попросив його піднятися на горище. Він мав кілька думок, якими хотів би поділитися з хлопцем. У майстерні Покок схилився над одним боком нового човна і почав лакувати перевернутий корпус. Джо витягнув козли з іншого боку корпусу й сів на них, обличчям до чоловіка.

Покок почав із того, що спостерігав за веслуванням Джо вже деякий час, і що хлопець був прекрасним гребцем. Він помітив кілька технічних недоліків — що Джо згинає руки в ліктях трохи зарано на гребку і не захоплює воду так чисто, як міг би, якщо б його руки рухались із тією ж швидкістю, що й вода під човном. Але це було не те, про що він хотів поговорити.

Він сказав Джо, що були моменти, коли він, здавалося, думав, що був єдиним хлопцем у човні, так наче тільки від нього самого залежало довести човен до фінішної лінії. Коли людина веслує таким чином, сказав Покок, вона вимушена атакувати воду, замість того щоб

співпрацювати з нею, і що гірше, вона обмежує можливості команди допомогти їй гребти.

Він порадив, щоб Джо думав про хороші перегони як про симфонію, а про себе як про лише одного музиканта в оркестрі. Якщо одна людина в оркестрі грає фальшиво або в іншому темпі, уся п'еса, природно, буде зруйнована. Точно так само це відбувається у веслуванні. Більшу вагу має не те, як потужно людина веслує, а наскільки добре все, що вона робить у човні, гармонізує з тим, що роблять інші її товариші по команді. І весляр не зможе гармонізувати свої дії з членами екіпажа, якщо він не відкриє своє серце до них. Він має піклуватися про свою команду. Не просто веслуванню, а саме своїм товаришам по команді він має присвятити себе, навіть якщо це означає вразити свої власні почуття.

Покок спинився і поглянув на Джо: «Якщо тобі не подобається якийсь хлопець у човні, Джо, ти маєш навчитися вподобати його. Для тебе мусить важити, чи він виграє перегони, а не лише те, чи ти це зробиш».

Він сказав Джо бути обережним, щоб не прогавити свій шанс. Покок нагадав йому, що він уже навчився веслувати попри біль, попри виснаження, попри внутрішній голос, який казав йому, що це неможливо. Це означало, що він мав можливість робити речі, на які більшість людей ніколи не матимуть шансу. Покок підійшов до висновку із зауваженням, яке юнак ніколи не забуде: «Джо, коли ти дійсно почнеш довіряти тим іншим хлопцям, ти відчуєш, що всередині тебе запрацює сила, яка іде далеко за межі всього, що ти будь-коли собі уявляв. Іноді ти почуватимешся так, наче обігнув на веслах усю планету і веслуєш серед зірок».

Наступного дня була неділя, і як кожних вихідних протягом багатьох тижнів, Джо взяв Джойс і поїхав на ділянку на озері Вашингтон, де його батько будував свій новий будинок. Цокольна частина була майже завершена, а зведення другого поверху йшло повним ходом, тож Гаррі з дітьми переїхали до будинку. Це було більше схоже на печеру, ніж на домівку, з одними великими вхідними дверима в гаражному стилі і лише одним невеликим вікном із видом на озеро. Але Гаррі притягнув дров'яну піч, і принаймні всередині було тепло й сухо.

Джо з батьком провели ранок, переносячи пиломатеріали від дороги вниз на будівництво під проливним дощем, а потім піднімали їх до рівня, що мав стати основним поверхом будинку. Джойс розважала дітей усередині, граючи в карти і готуючи помадку та какао на дров'яній печі. Молода пара непокоїлася про всіх чотирьох дітей, адже ті все ще важко переживали втрату своєї матері. Поки Гаррі працював над будинком цілими днями, вони не отримували багато уваги. Їм нерідко ввижались жахи, Роуз і Поллі часто плакали, коли їх залишали наодинці, і хоча всі діти ходили до школи, їхні оцінки погіршилися. Джо обіцяв їм по 10 центів за кожну оцінку «А», яку вони принесуть додому. Тепер Джойс намагалась думати про материнські речі, які вона могла би для них зробити.

Джо біля нового будинку Гаррі на озері Вашингтон

Грати роль матері для дітей Тули було легко і природно для Джойс майже у всіх відношеннях. Вона бачила приголомшених горем дітей, які так відчайдушно потребували матері, і всі інстинкти в ній спонукали приголубити їх своїми руками та леліяти їх. Саме це вона зробила з першого разу, коли побачила їх після смерті Тули. Обурення і гнів, які все ще відчувала до Тули, вона замкнула глибоко всередині своєї душі, безпечно поза полем зору дітей. Проте їй було важче зрозуміти, що робити й що відчувати по відношенню до батька Джо. Як на сторонній погляд, вони досить добре ладнали між собою. Гаррі

ставився до неї приязно, навіть тепло, і вона намагалась відповідати взаємністю. Але всередині Джойс ще кипіла. Вона не могла ні забути, ні пробачити Гаррі його нездатність захистити Джо протягом усіх тих років, його слабкість і те, що дозволив Тулі відштовхнути Джо вбік, так ніби він був нічим більшим, ніж бродяча собака. І що довше вона роздумувала над цим, то більше сердилася.

До кінця того дня Джо з батьком перенесли всі пиломатеріали в належне місце, і оскільки пустився ще сильніший дощ, Гаррі пішов у будинок. Джо крикнув йому навздогін: «Я скоро знайду, тату», і вийшов на причал будинку Фреда по сусідству, дивлячись, як здіймалися сіро-білі складки озера, та розмірковуючи про найближче майбутнє.

Фінішна лінія регати Тихоокеанського узбережжя у квітні була за півтора кілометра звідси через озеро. Чи буде він в університетському човні, коли той пропливатиме повз цей причал? Він припускав, що, ймовірно, не буде. Пориви вітру ляскали його, дощова вода заливала обличчя. Він не зважав. Він дивився на воду, розмірковуючи над тим, що Покок повідав йому напередодні, пропускаючи слова суднобудівника через своє серце.

Для Джо, який останні 6 років уперто торував свій шлях у світ, який викував свою особистість, опираючись на стоїчну самодостатність, не було нічого страшнішого, ніж дозволити собі залежати від інших. Люди зраджують. Люди кидають близьких напризволяще. Залежати від людей, довіряти їм — ось що завдає болю. Але довіра, здавалося, була в центрі всього, про що просив Покок. Гармонізуй свої дії з іншими товаришами, сказав Покок. Була свого роду абсолютна істина в цьому, щось, із чим він потребував дійти згоди своїм еством.

Він довго стояв на причалі, дивлячись на озеро, не звертаючи уваги на дощ. Думки складались самі собою, з'єднувались з іншими думками і налаштувувались разом по-новому. Гармонія була чимось, що він розумів як музикант. Він і Гаррі Секор орудували разом, пантруючи на гігантського лосося на річці Дандженесс. Він спостерігав і дивувався, як коні Чарлі МакДональда Фріц і Дік, присідаючи і злагоджено тягнучи величезні тополі, так ніби це були сірники, працювали в унісон, як єдина істота. Чарлі сказав йому, що вони тягтимуть, поки не порветься збруя або не розірвуться їхні серця.

На прямовисних скелях Гранд-Кулі Джо і чоловіки, з якими він працював, оберігали один одного, ухиляючись від каменів, що падали згори. Вечорами та у вихідні дні він, Джонні Уайт і Чак Дей бродили по Бі-Стріт разом у пошуках пригод, замість того щоб демонструвати свою вищість один над одним.

Джо повернувся й подивився через завісу дощу на будинок, що зводив його батько. Прямо за будинком вантажний потяг незграбно гуркотів по коліях, якими курсуватиме оглядовий потяг під час перегонів із Каліфорнією. В середині діти, Джойс і його батько — усі зібрались під одним дахом, сидячи зараз перед палаючою пічкою, і чекали, поки він зайде з-під дощу. І поки Джо стояв під зливою, його почуття зрушилися, вони завирували, як ноти на нотному стані, складаючись у нові мелодії.

Він повернувся до теплої печери, збудованої його батьком, насухо витер волосся рушником, витягнув своє банджо і поставив стілець перед дров'яною пічкою. Зібравши дітей довкола себе, Джо почав ретельно налаштовувати банджо, підкручуючи кілки й пощипуючи сталеві струни. Потім відкашлявся, сяйнув великою білою усмішкою і почав співати. Один за другим приєдналися діти, Джойс і Гаррі.

До 19 березня Ел Ульбріксон зрозумів, що він нарешті знайшов свій найкращий вибір для олімпійської команди. Він, як і раніше, був відмічений на його дощці як 2-й човен, але ці хлопці вже починали неухильно демонструвати свою перевагу над 1-м човном, і Ульбріксон тихенько відбирав своїх остаточних кандидатів у цей екіпаж.

На носі човна в нього був Роджер Морріс. На місці номер 2 — Чак Дей. На місці номер 3 був один із першокурсників Тома Боллеса попереднього року Горді Адам, хлопець з молочної ферми на річці Нуксак біля канадського кордону. Горді ходив до сільської школи, будівля якої складалась із двох класних кімнат, а в старших класах — до школи Маунт Бейкер у маленькому містечку Демінг. Потім він провів 5 тяжких місяців, працюючи на вилові лосося в Беринговому морі на Алясці, щоб зібрати достатньо грошей для вступу в університет. Він був тихим парубком. Таким тихим, що в минулорічних перегонах проти Каліфорнії гріб цілі 3 кілометри з розсіченим до кістки великим пальцем і згодом ніколи про це не казав нікому. На честь цього Роял Брогем тепер почав називати його Горді Адам «Відважний».

На місце номер 4 Ульбріксон посадив гнучкого, красивого Джонні Уайта. Високий, стрункий Обрубок МакМіллін був на місці під номером 5. Коротун Хант — на місці номер 6. На місці номер 7 фігурував ще один із торішніх першокурсників Тома Боллеса Мертон Хетч. Позицію загребного займав 4-й член минулорічної команди новачків — юнак із непроникним обличчям Дон Х'юм.

Ульбріксон здійснив незвичайний крок, поставивши 19-річного студента-другокурсника на критично важливе місце загребного, але Х'юм настільки сенсаційно проявив себе на 1-му курсі, що багато хто вже пророкував йому славу найкращого загребного університету Вашингтона з того часу, коли сам Ульбріксон веслував на цій позиції, а може, навіть і перевершуючи талант свого тренера. Він був родом із Анакортеса, на той час брудного лісозаготівельного й рибоконсервного портового містечка у 80 кілометрах на північ від Сіетла. У середній школі він був неперевершеним універсальним спортсменом — зіркою футболу, баскетболу і легкої атлетики, та ще й найкращим учнем. Також хлопець був досвідченим піаністом, відданим шанувальником Фетса Уоллера, здатним зіграти все від свінгових мелодій до Мендельсона. Сідаючи за фортепіано, він завжди збирав натовп слухачів. Під час фінансової кризи його батько втратив роботу на целюлозному заводі та переїхав у Олімпію в пошуках роботи. Дон залишився в Анакортесі, де мешкав у друзів родини і де, зрештою, знайшов роботу на лісопилці.

Проголюючись гальковим пляжем на каналі між Анакортесом і островом Гуемес одного дня, він наткнувся на покинуту стару 4-метрову гребну шлюпку із клінкеру. Хлопець відремонтував її, спутив на воду і відкрив для себе, що йому подобається веслувати. Причому подобається значно більше ніж усе, чим він коли-небудь займався. Цілий рік після закінчення школи він веслував як одержимий — у туманні дні вперед і назад по каналу та в сонячні дні довгими запливами поміж островів Сан-Хуан. Коли робота на лісопилці скінчилась, він вирішив приєднатися до своїх батьків у Олімпії і поплив туди на човні, веслуючи всю дорогу. То була 6-денна подорож на відстань майже 160 кілометрів. Тієї осені він переїхав до Сіетла, де вступив до університету на факультет геології і відразу помчав прямо на човнову станцію, де Том Боллес і Ел Ульбріксон швидко зметикували, що мають у руках виняткового спортсмена.

Веслування Х'юма було таке плавне, як шовк, і таке точне, як механічна розміреність метронома. Він, здавалося, володів уродженим, глибинним відчуттям ритму. Більше того, його майстерність у володінні веслом, його незмінна надійність та непорушна впевненість у собі були такими очевидними, що кожен хлопець у човні міг одразу відчувати їх і легко синхронізувати свої рухи з Х'юмом, незалежно від погодних умов на воді чи перебігу перегонів. Він був ключовим членом команди.

На кормі зоряного човна Ульбріксона, з мегафоном у руках, неминуче влаштувався Боббі Мок.

Джо був у 3-му човні. І виглядало на те, що він там і залишатиметься. До цих пір він навіть не потрапив у потенційний юніорський човен, а отже, імовірно, хлопець не веслуватиме в перегонах з Каліфорнією чи деінде. Але згодом, 21 березня, Джо зайшов на човнову станцію і знайшов своє ім'я на дошці на місці номер 7 у човні номер 2, про який усі говорили як про найкращий вибір для основної університетської команди. Він не міг у це повірити. Юнак не знав, чи Покок поговорив з Ульбріксоном, чи Мертон Хетч просто зіпсував справу якимось приголомшливим чином, чи, зрештою, Ульбріксону потрібен був хтось ще під номером 7 на один день. Незалежно від причини, це був його шанс.

Джо знав, що мав зробити, і як виявилось, зробив це напрочуд легко. З тієї миті, коли ступив на човнову станцію того дня, він відчув себе як удома. Йому подобались ці хлопці. Він не знав Горді Адама і Дона Х'юма надто добре, але обидва визнали за потрібне привітати його на борту. Його найстарший, найнадійніший друг на човновій станції — Роджер Морріс, сидячи попереду на носі, помахав йому і закричав на весь човен: «Гей, Джо, я бачу, ти, нарешті, знайшов правильний човен!» Його приятелі з Гранд-Кулі Чак Дей і Джонні Уайт також пожвавилися, сидячи в передній частині човна. Коли він прив'язав свої черевики до упорів для ніг і став шнурувати їх, Обрубок МакМіллін сказав із сяючим обличчям: «Ого, цей човен тепер літатиме, хлопці». Коротун Хант поплескав його по плечу і прошепотів: «Я за твоєю спиною, Джо».

Джо веслував того дня так, як ніколи не був у змозі раніше — так, як порадив йому веслувати Покок, повністю віддаючи себе зусиллям екіпажа, веслував так, ніби він був продовженням гребця перед ним і

гребця за ним, бездоганно повторюючи гребки Х'юма, передаючи ритм назад до Коротуна за ним у єдиному безперервному плинні м'язів і дерева. Джо відчував це як метаморфозу, так ніби якась магія зійшла на нього. Найближчим до цього захоплюючого почуття на його пам'яті був вечір на 1-му курсі, коли він опинився на озері Юніон із вогнями Сіетла, що мерехтіли на воді, і коли водночас із товаришами по команді він видихав білі струмені пари в темне, холодне повітря. Тепер, вилізши в сутінках із човна, він зрозумів, що перетворення було не таке значне, що він лише намагався зробити те, що порадив Покок, а ще був гурт саме тих хлопців, із якими він міг це зробити. Він просто довіряв їм. Зрештою, це було отак просто. Ульбріксон записав у журналі: «Поміняв Ранца і Хетча, і це значно допомогло».

Згодом виявилось, що це було значно недооціненим твердженням, адже ця заміна стала останньою, яку Ульбріксон здійснив. За кілька днів човен почав літати — точно так, як сказав Обрубок МакМіллін.

22 березня він ішов попереду всіх інших човнів від старту до фінішу. 23 березня цей човен перемиг на дивовижні 7 довжин в одних перегонах і на вагомі 3 чи 4 довжини в других. Уранці 27 березня, у сильну заметіль пізньої весни, він прийшов на 3 довжини попереду. Того дня, веслуючи спринт на 2 кілометри, Дон Х'юм задав частоту ходу на рівні безжальних 40 гребків на хвилину, хлопці слідували за ним бездоганно, і човен промчав через фінішну лінію, знову далеко відірвавшись від інших. 28 березня, коли все ще падав невеликий сніг, Ульбріксон офіційно підняв цей човен до статусу основної університетської команди. Він утримався від оголошення цього в пресі ще протягом кількох днів, але тренер уже ухвалив найвагомніше рішення всієї своєї кар'єри. Це був екіпаж, із яким він намагатиметься потрапити на Олімпійські ігри в Берліні.

Того дня Джордж Покок особисто охрестив новий човен, у якому хлопці веслуватимуть на відбіркових змаганнях. Коли Джо і його екіпаж підняли човен у повітря, Покок вилив банку таємничої рідини на його ніс і промовив: «Я нарікаю цей човен «Husky Clipper». Хай він досягне успіху на всіх водах, де ширятиме. Особливо в Берліні». Хлопці почали зносити човен униз по рампі до води. Деякі з них шмигали носами, намагаючись розпізнати дивний запах рідини на носі. Покок тихо підхихикував. «Сік квашеної капусти. Щоб призвичаювався до Німеччини», — усміхнувся він.

Ульбріксон призначив на 4 квітня заключне випробування на час на дистанцію 4.8 кілометра, перш ніж офіційно оголосити склад основної університетської команди на регату Тихоокеанського узбережжя. Пройшовши дві третини дистанції, Боббі Мок підняв частоту до 32 гребків. Далі човен ішов у цьому ритмі. Рекорд на цій дистанції, встановлений командою Вашингтона в регаті 1934 року, що Джо спостерігав з порома, був 16 хвилин 33.4 секунди. Тепер хлопці фінішували з результатом 16 хвилин 20 секунд. Вони зробили це, сидячи наприкінці перегонів прямо, не згинаючи спини, дихаючи легко і прекрасно почувуючись. Щоразу, коли разом сідали в «Husky Slirreg», вони, здавалось, веслували все краще й краще.

Була дуже проста причина для того, що відбувалося. Хлопці в «Кліпері» були відсіяні жорсткою конкуренцією, у якій виділявся їхній загальний характер: усі вони були досвідченими, усі вони були жорсткими й відчайдушно цілеспрямованими, але також усі вони мали добре серце.

Кожен із них мав скромне походження або пізнав негаразди важких часів, у які вони зростали.

Кожен із них у свій власний спосіб дізнався, що нічого не дається в житті задарма, що при всій їхній міці, доладній зовнішності й молодості, у світі існували вищі за них сили. Виклики, з якими вони зіткнулися разом, навчили їх смирення — необхідності підпорядковувати свої власні «я» інтересам екіпажа загалом. І смиренність була тими дверима, через які вони разом могли зайти і почати робити те, що не могли здійснити раніше.

Але перед олімпійськими відбірковими змаганнями в Принстоні Ел Ульбріксон мав зіткнутися з іншою бентежною низкою викликів. Найпершим із них була регата Тихоокеанського узбережжя з командою Каліфорнії на озері Вашингтон. Перемігши у всіх 3-х категоріях перегонів у ній, зрозумів Ульбріксон, він зможе дуже просто переконати мешканців Сіетла знову профінансувати поїздку всіх 3-х човнів у Поукіпзі на національний чемпіонат у червні. Тоді — у разі виграшу чи поразки — він повезе основну університетську команду в Принстон у липні. Перемога там означатиме поїздку до Берліна, ще одні чи двоє кваліфікаційних перегонів і, нарешті, перегони проти найкращих команд світу в боротьбі за золоту медаль. Це була висока планка, але щоразу, коли Ел Ульбріксон спостерігав, як його новий

університетський екіпаж борознить воду, його впевненість у тому, що він може дотягнутись до неї, зростала.

У Берклі Кай Ебrait, якщо вже на те пішло, можливо, був навіть більш упевненим, ніж Ел Ульбріксон, і в результатах майбутньої регати в Сіетлі, і у своїх олімпійських перспективах. Він майже напевно читав про час 16 хвилин 20 секунд на дистанції 4.8 кілометра, з яким фінішувала у випробуваннях університетська команда Ульбріксона, але ця новина не могла його збентежити. Його хлопці вже показали приголомшливий час на цій дистанції 15 хвилин 34 секунди на лимані. Човен плив за течією, але, тим не менш, різниця була майже на хвилину. 8 квітня він влаштував ще одне випробування на час у стоячій воді. Його університетська команда прийшла з результатом 16 хвилин 15 секунд, усе ще на 5 секунд швидше, ніж екіпаж Ульбріксона. Застерігаючи себе від самозаспокоєння, Ебrait дозволив собі, коли його команда досягла причалу, лише грубувати: «Ви виглядали досить непогано для різноманітності». Суть справи, однак, була в тому, що Ебrait мав усі підстави почуватися добре щодо того, як складалася ситуація у 1936 році, і не бачив нічого такого в новинах, які надходили із Сіетла, що могло би змінити його думку.

Він нічим не ризикував. У дійсності, він кидав усі наявні сили на те, щоб почати олімпійський рік побиттям команди Вашингтона в Сіетлі. Він почав сезон із того, що написав імена кожного зі своїх веслярів на клаптиках паперу — чемпіонів Поукіпзі разом з усіма іншими другокурсниками, юніорами та старшими кандидатами, і закинув їх у капелюх. Потім він витягав імена один за одним, визначаючи початкові склади човнів. Справа в тому, що жоден із його хлопців не міг розраховувати на минулі заслуги, щоб отримати місце в університетському човні. Кожен із них мусив вибороти це право знову від самого початку.

З тих пір справи склалися прекрасно. Безкінечне сонце Каліфорнії дозволило йому тренувати своїх хлопців у його власному темпі, завершуючи серією запливів на лимані на дистанцію 4.8 кілометра, що привело їх у пік форми. Коли він спробував їх на короткій дистанції, вони веслували так само добре. Враховуючи це, а також перемоги над Вашингтоном у перегонах як у Поукіпзі, так і в Лонг-Біч минулого літа, він вважав, що перебуває в хорошій позиції для виграшу на довших дистанціях у Вашингтоні й Поукіпзі та для

подальшого просування до домінування на коротших дистанціях в олімпійських відбіркових змаганнях та в Берліні.

В останні кілька тижнів він воскресив традицію, започатковану ним перед важливими перегонами з часів його олімпійського тріумфу в 1932 році — тренувальне харчування університетської команди. Будь-хто з хлопців, що були кандидатами у перші два університетські екіпажі, мали шанс посидіти з товаришами по команді за безплатною вечерею в ресторані будівлі «Стівенс Юніон» у студмістечку Берклі. Зважаючи на важкі часи, він вводив для своїх хлопців потужний стимул боротись за місце в одному з цих човнів. Це також давало Ебрайту можливість контролювати поживність їжі, яку споживали його хлопці. Режим тренувального харчування був щедрий, зокрема багатий на білки та кальцій. У більшості випадків він включав великий соковитий стейк та стільки молока, скільки хлопець міг випити.

У Сіетлі не було ніякого бюджету для тренувального харчування. Але Ел Ульбріксон так само, як і Ебрайт, був стурбованим тим, щоб його хлопці добре харчувалися під час сезону перегонів. Рецепт Ульбріксона був значно менш приємним, ніж стейк. Кожного дня хлопці команди Вашингтона мусили спочатку давитися склянкою розчину рожевого кальцію, що мав смак крейди, а потім випивати склянку шипучого желатину «Нокс». Желатин іноді поведився підступно, залежно від того, як і коли його розчиняли. Юнак мав швидко проштовхнути його вниз по стравоходу, перш ніж він починав застигати, інакше той міг спробувати повернутися назад. У тому ж році, після прочитання статті про режим харчування Ульбріксона і споглядаючи успіхи його хлопців, тренер коней на ім'я Том Сміт подався на пошуки сіна з високим умістом кальцію для скакового коня на ім'я Галета.

Кай Ебрайт і його хлопці приїхали до Сіетла в кінці дня у вівторок, 14 квітня, і оселилися в готелі «Едмонд Міні». Раніше того ж дня Ульбріксон вивів своїх хлопців на таку бурхливу воду, на якій вони не веслували з того дня у 1932 році, коли Каліфорнія перемогла Вашингтон на 18 довжин, а Вашингтон насилу дістався до фінішної лінії і заледве не потонув.

Але коли хлопці Каліфорнії з'явилися на Косі Монтлейк у середу зранку, сонце сяяло на повну силу, і вода була гладка, як скло. Несучи свої човни вниз рампою до води, національні чемпіони хлопці

Каліфорнії мали загрозливий вигляд. Журналісти Сіетла дивувалися з їхніх забронзовілих на сонці тіл, що вигідно вирізнялись на фоні блідих хлопців Вашингтона. І якщо будь-хто з репортерів, які зібралися на рампі того дня, ще плекав певні сумніви, що Кай Ебрайт сприймає загрозу Вашингтона серйозно, вони були розвіяні вщент. Ебрайт сам швидко повісив на шию мегафон, заліз на сидіння рульового його основного університетського човна «Каліфорнійський кліпер» і почав гаркати команди, виводячи човен на 13-кілометрове тренування далеко вздовж озера Вашингтон, подалі від очей тренерського штабу Вашингтона.

Протягом наступних двох днів ні Ульбріксон, ні Ебрайт не влаштували випробувань на час, або якщо навіть і влаштували, то тримали результати при собі. Обидва тренери продовжили видавати звичайні похмурі прогнози шансів їхніх хлопців. Ебрайт, позіхаючи, сказав, що його університетська команда не має про що писати додому. «Звичайні хороші середнячки», — назвав він їх. Ульбріксон зобразив глибший рівень безнадії, назвавши «Медведів» явними фаворитами, перш ніж пожуритися: «Нам цього року завадила негода». А потім він просто збрехав: «Хлопці нічим не вирізняються».

Субота, 18 квітня, була прекрасним днем для перегляду веслувальних перегонів, але важким днем для веслування. Небо було бездоганно блакитне. Температура обіцяла піднятися вище за 20 градусів до старту перегонів. Пополудні стійкий потік теплого повітря з півдня скуйовдив синю поверхню озера Вашингтон. Із такою погодою регата обіцяла привабити натовп людей до пляжів у північній частині озера.

Джо придумав схему отримання прибутку від перебування цих юрб по сусідству з новим будинком батька. Вони купили 45 кілограмів неочищеного арахісу у двох мішках. Усю ніч перед змаганням Джойс, Гаррі, Роуз, Майк, Поллі й Гаррі-молодший не спали, пересипаючи арахіс у паперові мішечки, плануючи продавати їх уболівальникам перегонів. Тепер вони мали сотні мішечків для виносної торгівлі, і щойно пополудні почали з'являтися люди, Джойс і діти віялом розійшлися уздовж пляжів, розносячи арахіс по 10 центів за мішечок.

Як і в 1934 році, о 13:00 пором — цьогоріч теплохід «Чіппева» — відплив від Океанографічного причалу університету Вашингтона, під зав'язку заповнений студентами й університетським маршируючим

оркестром. «Чіппева» був елегантно оснащений як для порому. Багато з його пасажирів, насправді, казали, що сідаючи на нього, почувалися так, ніби заходять на північноатлантичний лайнер, із панелями із філіппінського червоного дерева у всіх основних каютах, чоловічою курильною кімнатою, дамською вітальнею, камбузом із повним комплексом обслуговування, м'якими сидіннями, оббитими червоною шкірою, і зашкленним оглядовим салоном спереду. Його часто фрахтували для спеціальних круїзів при місячному світлі, під час яких продумана система гучномовців транслювала живу музику з оглядового салону по всьому судну. Оркестр Вашингтона зайняв позицію в салоні, ввімкнув мікрофони і почав грати танцювальну музику. Як і 2 роки тому, юнаки в широких штаних і сорочках, без піджаків, та дівчата в літніх сукнях з оборками танцювали в салоні і на палубах.

Коли «Чіппева» попрямував на північ уздовж озера до фінішної лінії на пляжі Шерідан, крейсер Військово-морського флоту і майже 4 сотні інших суден, несучи на реях пурпурові й золоті вимпели, приєдналися до нього. Тепер вітер із півдня значно посилювався. Чорний дим і біла пара, що вилися з труб великих суден, жваво спрямувалися на північ, і білі баранці почали танцювати по північній частині озера, де вітер гнав воду до берега.

О 14:15 оглядовий потяг рушив зі станції «Університет» і попрямував до 125-ї Стріт на старт 3.2-кілометрових перегонів першокурсників. На той момент уздовж дистанції змагань зібрався найбільший натовп, який будь-коли був свідком веслувальних перегонів на Північному Заході.

Том Боллес у катері плыв слідом за своїми першокурсниками до стартової лінії. Він знову вважав, що має купу талантів у своєму човні, але, як завжди, у випадку тренерів новачків, не мав надійного способу оцінити справжні можливості хлопців, доки не бачив, як вони веслюють у перегонах проти основного конкурента.

Вони не розчарували. Коли перегони першокурсників стартували рівно о 15:00, здавалося, неначе це буде змагання впритул. Каліфорнія вискочила в лідери, але умови веслування були жорсткі. Хвилі тепер неслися поперек курсу перегонів, постійно загрожуючи скинути човни з кіля. Було по-зрадницьки легко не зловити нічого, окрім повітря між хвилями, або занурити весло занадто глибоко в хвилю і зловити краба.

На позначці 400 метрів весляр на місці номер 7 човна Каліфорнії зробив саме це, і всі 4 весла з правого борту майже зупинились, поки відновили ритм. Коли вони знову рушили, весляр номер 3 зловив ще одного краба. Тим часом Вашингтон швидко захопив істотне лідерство, а потім і закріпив його. Коли вони перетнули фінішну лінію на 4 з половиною довжини попереду, їхній офіційний час був зареєстрований як 10 хвилин 11.2 секунди. Це затьмарило би попередній рекорд 11 хвилин 24.8 секунди, встановлений Джо і його товаришами по команді першокурсників у 1934 році, більше ніж на хвилину. Але 4 інші, неофіційні хронометристи повідомили більш резонний час 10 хвилин 42 секунди, і результат переглянули. Попри все, це був новий рекорд на цій дистанції з великим відривом, і Том Боллес залишився непереможеним на озері Вашингтон. Ще до завершення дня університети Східного узбережжя, зокрема Гарвард, узяли це до відома. У Вашингтоні Боллес лишатиметься лічені дні.

Перегони юніорських екіпажів почалися о 15:45 і фактично завершилися ще за 100 метрів до фінішу. Четверо хлопців у човні Вашингтона були ветеранами екіпажа другокурсників, до якого рік тому належав Джо: Бад Шахт, Джордж Лунд, Делос Шох і Чак Хартман. Це були юнаки, котрі знали, як веслувати в бурхливій воді і як перемогти. Вони легко вийшли в лідери на початку, посилювали свою перевагу на кожному півкілометровому буї і перетнули фінішну лінію майже на 6 довжин попереду Каліфорнії. Їхній час 16 хвилин 14.2 секунди побив рекорд, установлений Каліфорнією, майже на цілу хвилину.

На причалі будинку Фреда Ранца сиділи Гаррі, його діти і Джойс, їли арахіс і кидали шкаралупки в озеро. Продажі того ранку розчарували. Вони тепер дуже довго їстимуть арахіс. Гаррі подивився на озеро в напрямку Сенд Пойнту через бінокль. Радіо «Філко» в будинку — розкіш, яку він купив уживаною при нагоді — весь час було ввімкнене, так що вони почують, як «Ен-Бі-Сі» на радіостанції «КОМО» транслюватиме перегони основних університетських команд, щойно вони почнуться.

Джойс гоїдала ногами, сидячи на краю причалу. У північній частині озера срібний літак кружляв у районі фінішу. Дівчина дивилася вниз, у воду, на шкаралупки арахісу, що пропливали повз. Їй було неспокоїно.

Рано-вранці того дня вона стригла волосся Джо, який сидів на стільці у своїй маленькій кімнаті в Юнацькій християнській асоціації, з рушником на шиї, прикріпленим прищіпкою. Це був ритуал, який Джойс виконувала раз на місяць, і вона завжди з нетерпінням чекала на нього. Це давало їй шанс бути поруч із Джо, спілкуватися з ним наодинці, далеко від очей і вух інших, і це завжди, здавалося, радувало Джо, розслабляло його.

Проте того ранку, поки вона методично працювала, розчісуючи його біле волосся, обережно приміряючись на око, використовуючи гребінець як мірку для різання, і відтинаючи волосся потрібної довжини, щоб зробити їжачок, який йому подобався, Джо не сиділося на місці. Нарешті вона запитала його, у чому справа. Він вагався, добирав слова, але коли вона згадувала пізніше, суть полягала в тому, що було дещо особливе в цих перегонах, у цьому човні. Він не міг пояснити цього. Він просто знав, що не хоче допустити, щоб цей гурт хлопців зазнав поразки.

О 16:15, щойно два університетські екіпажі підпливли до стартової лінії, «Ен-Бі-Сі» вийшла в ефір із передстартовим репортажем, трансляючи його на увесь простір від узбережжя до узбережжя. Попутний вітер і далі посилювався, ріжучи хвилі по всій протяжності озера, громадячи більш бурхливу воду в силу-силенну білих пінних гребенів у його північній частині. До цього моменту всі 4 човни фінішували зі значним випередженням попередніх рекордів, навіть ті, що програли. Довгі, прямі тіла веслярів ловили вітер, діючи, по суті, як вітрила, прискорюючи човни на дистанції перегонів. Тепер було зрозуміло, що за відсутності непередбачуваних катастроф хтось збирався встановити новий рекорд основних університетських команд також.

На стартовій лінії «Husky Clipper» підстрибував на хвилях. Роджер Морріс і Горді Адам попереду з усіх сил намагалися тримати ніс човна у напрямку півночі під невпинними поштовхами хвиль у корму. Боббі Мок підняв руку, сигналізуючи, що його екіпаж готовий веслувати. Рульовий у човні Каліфорнії Томмі Максвелл зробив те саме.

У тренерських катерах на холостому ходу позаду човнів Ел Ульбріксон і Кай Ебрайт явно нервували. Справа в тому, що жоден із них зовсім не знав, із чим вони стикнуться в іншому човні. Обидва тренери мали відмінні екіпажі та знали це, але ні один не був цілковито впевнений щодо екіпажа суперника. Хлопці в човні Каліфорнії важили загалом 706 кілограмів, а хлопці в човні Вашингтона — 708 кілограмів, усього на 2 кілограми більше. Обидві команди мали тямущих рульових і потужних, досвідчених веслярів. Обидва судна були гоночними човнами, збудованими за останнім словом техніки — човнами Покока, найновішими і найкращими, обшитими гладкими кедровими листами, «Husky Clipper» і «Каліфорнійський кліпер». Обидва човни були 19 метрів завдовжки і важили практично однаково, можливо, з різницею до кілограма. Обидва відзначались відполірованою кедровою обшивкою 4 міліметри завтовшки. Обидва мали елегантні жовті кедрові борти, ясеневі каркаси, планшири із сітхінської ялини, настили з шовку, просоченого лаком, на носі і кормі. А найголовніше, обидва мали товарний знак Покока — вигин, невелику кривизну, що давала їм стиснення, пружності і жвавості у воді. Тут складно було вгледіти явну перевагу. Вона просто зводилась до майстерного веслування і сили волі.

Коли стартер викрикнув: «Веслуй!», обидва човни понеслися стрілою, як гарячкові скакові коні, котрих дуже довго тримали в стартових воротах. Обидва екіпажі почали веслування жорстко і у високому ритмі 35 чи 36 гребків. У човні Каліфорнії великий загребний Юджин Беркенкамп, котрий підкосив Вашингтон у Поукіпзі і Лонг-Біч минулого року, швидко вивів свою команду вперед із незначним випередженням. На 1-му кілометрі дистанції два екіпажі веслували ніс у ніс, обидва несамовито борсаючись на неспокійній воді. У човні Вашингтона Дон Х'юм підганяв частоту ходу до ритму Беркенкампа, але спроби веслувати нарівні з ним не досягли успіху.

Тоді Боббі Мок ввів у дію свої півтора кілограма мізків. Він зробив дещо нелогічне, але розумне — те, що було явно важко здійснити, але, як він знав, було правильно. Маючи прямо перед собою суперника, що веслував у ритмі близько 35 гребків і все ще лідирував у перегонах, він сказав Х'юмові сповільнити відлік гребків. Х'юм скинув частоту до 29 гребків.

Майже відразу ж хлопці в човні Вашингтона віднайшли свій резонанс. Дон Х'юм показав приклад, роблячи величезні, плавні, глибокі гребки. Джо і решта хлопців наслідували його. Дуже повільно, місце за місцем, «Husky Clipper» почав відвойовувати воду у «Каліфорнійського кліпера». На позначці чверті дистанції два човни зрівнялися, і Вашингтон почав вибиватися вперед.

У човні Каліфорнії Томмі Максвелл, шокований, кинув оком на човен Вашингтона і негайно закликав: «Дайте мені десять великих!» Боббі Мок почув це, оглянувся на нього, але відмовився проковтнути наживку. Юджин Беркенкамп та інші хлопці Каліфорнії налягли на весла і виконали призначені десять гігантських гребків. Боббі Мок зігнувся на кормі, подивився Дону Х'юму в очі і загарчав на нього, щоб тримав хід на попередньому рівні 29 гребків. Коли Каліфорнія закінчила свої великі десять, їхній човен несуттєво зменшив невеликий відрив Вашингтона.

Вітер дув їм в обличчя, але обидва екіпажі тепер чітко летіли вперед по курсу, і водяний пил розбивався об носи їхніх човнів, коли вони перескакували з хвилі на хвилю, а лопаті весел пірнали й виринали з брижів на воді. Каліфорнія знизила хід до 32, а потім до 31 гребка після великих десяти, але, тримаючи стабільний ритм 29 гребків, човен Вашингтона продовжував іти на кілька сантиметрів

попереду. Томмі Максвелл скомандував ще десять великих. Знову Мок стримав свій запал, і виклик залишився без відповіді, і знову Вашингтон утримав свою позицію — ніс «Husky Clipper» був тепер десь на 2 з половиною метра попереду носа Каліфорнії.

У Джо, що веслував на місці номер 7 човна Вашингтона, у голові промайнула думка, що саме зараз вони проходять повз будинок батька на західному боці озера. Хлопець боровся зі спокусою непомітно глянути через плече, щоб побачити, чи зможе мигцем вловити Джойс на березі. Але він цього не зробив. Він тримав свій розум у човні.

Оглядовий потяг у той момент якраз прогуркотів позаду будинку Гаррі Ранца, і дим від дизельних двигунів струмував поперед нього під жвавим вітерцем. По сусідству, на причалі Фреда, Джойс і діти скочили на ноги, стрибаючи й розмахуючи руками, коли побачили, що ніс човна Джо був попереду. Гаррі стояв поруч із ними. Старий бінокль був невідступно направлений на човен, а на його обвітреному обличчі сяяла широченна усмішка.

Підійшовши до буя, що позначав 3.2 кілометра, човен Каліфорнії злегка втратив рівновагу, а за мить це сталося знову. Двічі пара хлопців по правому борту не змогла чисто виконати вивільнення з води, і щоразу, як це ставалося, їхній ритм ламався, і човен уповільнював хід. Вашингтон відірвався на три чверті довжини вперед. Томмі Максвелл тривожно закликав своїх хлопців пришвидшитись. Беркенкамп повернув частоту до 35, а потім до 36 гребків. Боббі Мок продовжував ігнорувати його.

Нарешті, коли до фінішу залишилось 800 метрів, Мок крикнув Х'юмові, щоб підняв хід. Х'юм та екіпаж пришвидшились до 32 гребків — до того рівня, на якому зважувалися стабільно веслувати в бурхливій воді, та який був необхідний їм для утримання лідерства. «Husky Clipper» рвонув уперед, як повідомив наступного дня Джордж Варнелл у «Сіетл Таймс», «ніби жива істота». Тепер між хлопцями і «Каліфорнійським кліпером» була смуга відкритої води, а на останніх 800 метрах вони прискорились так, як жоден човен ніколи не прискорювався на озері Вашингтон. Коли вони летіли на фінішних кількох сотнях метрів, їхні 8 пружних тіл розгойдувалися вперед і назад, як маятник, у бездоганній синхронності. Їхні білі лопаті проносились над водою, як крила морських птахів, що летять клином. З кожним ідеально виконаним гребком простір між ними і вже

виснаженими хлопцями Каліфорнії розширювався. На аеропланах, що кружляли над головою, фотокореспонденти боролися за те, щоб упіймати обидва човни в один кадр. Пронизливі свистки із сотень човнів оглушували. Локомотив на оглядовому потязі верещав. Студенти на «Чіппева» волали. І зрештою, довгий, стійкий рев піднявся від десятків тисяч глядачів, що стояли уздовж пляжу Шерідан, коли «Husky Clipper» перетнув фінішну лінію на 3 довжини попереду «Каліфорнійського кліпера».

Хай там що, екіпаж Каліфорнії доблесно веслував — так сильно, як лише міг. Знову обидва човни побили попередній рекорд на цій дистанції, але Вашингтон спромігся значно перевершити його і фінішував із результатом 15 хвилин 56.4 секунди, на приголомшливі 37 секунд швидше за рекордну позначку.

Ел Ульбріксон спокійно сидів у катері на фініші, слухаючи, як оркестр на «Чіппева» грав «Схиліться перед Вашингтоном». Дивлячись, як його хлопці підпливали до човна Каліфорнії, щоб зібрати їхні майки, він мав багато матеріалу для підбиття підсумків. Його університетська команда побила дуже хороший екіпаж Каліфорнії, який захищав титул національного чемпіона, і вона зробила це в складних умовах. Вони веслували, як він сам пізніше зауважив журналістам того дня, «краще, ніж будь-коли раніше». Було ясно, що вони, насправді, значно відрізнялись від звичайних веслярів, але ще було занадто рано казати, чи ця магія триватиме довго. Два роки поспіль тепер його університетська команда перемагала Ебрайта в регаті Тихоокеанського узбережжя, лише щоб розвернутися і зазнати поразки в Поукіпзі. Хто скаже, чи ця команда не зробить те саме? І в цьому році відбіркові змагання до Олімпійських ігор маячили на горизонті відразу після Поукіпзі, не кажучи вже про те, що розгорталося за ними.

Ульбріксон залишався непохитно й рішуче суворим. Недільні газети в Сіетлі наступного ранку, проте, були повні схвильованих дискусій про Берлін. Багато з тих, хто пильно стежив за подіями на озері, вважали, що бачили щось поза межами просто гарних перегонів університетських команд. Кларенс Діркс, який писав для «Сіетл Таймс», змішуючи свої метафори з імпульсивністю, був першим, хто вказав на це: «Марно намагатися відокремити видатних членів команди човна Вашингтона, як і було б неможливим спробувати

відзначити одну певну ноту в красиво складеній пісні. Усі вони були об'єднані в один механізм, що працював бездоганно; вони, насправді, створили поезію руху, симфонію гойдання лопатей».

Поукіпзі вночі

Розділ 14

Щоб бути серед чемпіонів, екіпаж повинен мати цілковиту впевненість один в одному, здатність рухатись уперед із повною віддачею і переконаність, що нікому в човні не доведеться самому витягувати весь тягар веслування. Екіпаж 1936 року, із загребним Х'юмом, веслував на повну силу і показував прекрасний час. Маючи повну впевненість один в одному, вони поєднувались у гребку єдиним потужним ударом, а потім рухались уперед до наступного гребка, і човен плів правильно й без відчутного уповільнення. Вони були класичним прикладом восьмивесельного веслування в його найкращому прояві.

— Джордж Йомен Покок

Два дні по тому, 20 квітня, Адольфу Гітлеру виповнилося 47 років. У Берліні тисячі учасників свята зібралися привітати його й подивитися, як Гітлер приймав парад за участю понад півтори тисячі танків, бронетехніки і артилерії, що гуркотіли через величезний парк міста — Тіргартен. Натовпи уздовж шосе Шарлоттенбургер були настільки щільними, що люди в задніх рядах користувалися орендованими перископами, щоб побачити, що відбувається попереду. Дівчатка Йозефа Геббельса, у довгих білих сукнях і білих пов'язках, вручили Гітлеру букет квітів. Імперський союз німецьких службовців подарував Гітлеру копію його книги «Моя боротьба» («Mein Kampf»), яка була переписана вручну середньовічним шрифтом на пергаменті. Із залізною палітуркою фоліант важив 34 кілограми.

Але місяць тому Гітлер вже отримав вагомий подарунок, і то від тих, хто скоро стане його смертними ворогами. Вранці 7 березня 30-тисячне німецьке військо ввійшло в демілітаризований Рейнланд, відкрито порушивши як Версальську угоду, так і Локарнський пакт, підписантом яких була Німеччина. Це був, наразі, безумовно,

найнахабніший вчинок, до якого вдався Гітлер, його найбільша авантюра і важливий крок до катастрофи, яка незабаром охопить світ. Протягом наступних двох днів Гітлер, Геббельс та решта керівництва Нацистської партії з нетерпінням чекали, якою буде реакція світу. Вони знали, що Німеччина ще не має достатньої військової сили, щоб вижити у війні з Францією або Великобританією, не кажучи вже про боротьбу з обома, разом узятими. Наступні 48 годин, як Гітлер пізніше зізнався, були найбільш напруженими за все його життя.

Йому не варто було непокоїтись. В Англії міністр закордонних справ Ентоні Іден сказав, що «глибоко шкодує» з приводу цієї новини і почав тиснути на Францію, щоб та реагувала не надто гостро. Тож Франція так і вчинила. Вони не зробили геть нічого у відповідь. Відчувши полегшення, Йозеф Геббельс сів і написав: «Фюрер безмірно щасливий... Англія залишається пасивною. Франція не діятиме наодинці. Італія розчарована, і Америка не зацікавлена».

Гітлер тепер з абсолютною ясністю зрозумів слабку рішучість очільників держав на заході. Однак, повторна окупація Рейнської зони не могла пройти без жодних втрат. Хоча не було ніякої військової реакції, здійснювався галас серед громадських кіл у багатьох зарубіжних столицях. Дедалі більша кількість людей у Європі та Сполучених Штатах почали знову говорити про Німеччину як під час Першої світової війни, коли країну в цілому сприймали як націю «гунів» — варварів, що нехтують законами. Гітлер знав, що для західних країн буде значно легше мобілізуватися проти народу варварів, ніж проти цивілізованої нації. Він потребував перемоги у відносинах із громадськістю — не вдома, де окупація Рейнської зони була надзвичайно популярна, а в Лондоні, Парижі та Нью-Йорку.

Нацистське керівництво тепер було переконане, що майбутні Олімпійські ігри в серпні забезпечать чудову нагоду для маскараду. Німеччина покаже себе світові як надзвичайно чиста, ефективна, сучасна, технологічно розвинена, культурна, енергійна, розумна й гостинна нація. Від двірників до господарів готелів і державних службовців, тисячі німців тепер пристрасно працювали, щоб у серпні світ побачив найкраще обличчя Німеччини.

У Міністерстві пропаганди Йозеф Геббельс заходився будувати альтернативну реальність у німецькій пресі, на певний час прибираючи антисемітські посилення, розкручуючи детально

розроблені фікції про мирні наміри Німеччини, палко рекламуючи країну, як гостинну для усіх народів світу. У нових розкішних офісах друкарських лабораторій Гейера у південному Берліні Лені Ріфеншталь почала вкладати в роботу 2.8 мільйона рейхсмарок, які нацистський уряд таємно переказав їй через Міністерство пропаганди з метою виробництва фільму про майбутні Олімпійські ігри під назвою «Олімпія». Секретність, запроваджена з жовтня минулого року, мала приховати від Міжнародного олімпійського комітету політичне та ідеологічне джерело фінансування стрічки. І дійсно, решту свого життя Ріфеншталь продовжуватиме наполягати на тому, що це був всього лише художньо-документальний спортивний фільм. Але насправді, від самого зародження його задуму, «Олімпія» був політичним та ідеологічним витвором.

Свідомо поєднуючи вигідні кадри зображення грації, краси і молодечої енергії з іконографією та ідеологією нацистів, Ріфеншталь спритно змалювала нову німецьку державу як щось ідеальне — прекрасний кінцевий продукт високодосконалої цивілізації, що походила безпосередньо від стародавніх греків. Фільм не просто ілюстрував, але почасти й визначав ще не до кінця сформовані, але дедалі більш хитросплетені нацистські міфи.

Після перемоги над Каліфорнією на озері Вашингтон Ел Ульбріксон дав хлопцям з основної університетської команди 2 тижні на те, щоб виконати курсові роботи та залагодити особисті справи перед початком фінального ривка до Берліна. Після того як хлопці поїдуть у Пуокіпзі, нагадав Ульбріксон, можливо, якщо все піде добре, вони не повернуться до Сіетла до вересня. Тож роботи було багато.

Коли вони повернулися на човнову станцію 4 травня, він влаштував тренування на низькій частоті ходу, усе ще намагаючись згладити останні кілька технічних збоїв. Вони недоладно веслували протягом перших кількох днів на воді, поки знову не віднайшли свій резонанс. Щойно хлопці відновили його, їхній човен швидко почав переважати всі інші екіпажі на озері. Але 18 травня тінь академічної катастрофи впала на екіпаж. Ульбріксон дізнався, що, незважаючи на перерву, четверо його університетських хлопців ще мали «хвости», і їх могли виключити з університету за кілька днів. Тренер лютував. Ще в січні він попередив хлопців: «Ми не можемо чекати телепнів, що не справляються з навчанням... Кожен, хто відстає, буде виключений, і

годі». Тепер він потягнув Чака Дея, Обрубка МакМілліна, Дона Х'юма і Коротуна Ханта у свій кабінет, зачинив двері і дав їм прочухана. «Кожен із вас може бути найкращим веслярем у країні, але з вас не буде жодної користі для цієї команди, якщо ви негайно не виправите свої справи у класі. Це означає — навчатися!» Ульбріксон ще димів від гніву, коли хлопці купкою вийшли з кабінету. Несподівано все було під загрозою. І найгірше: якщо більшості з них просто треба було здати якісь прострочені роботи, то Дон Х'юм мав якнайшвидше скласти заключний іспит, щоб залишитися в університеті. Якщо й був серед членів екіпажа хлопець, якого Ульбріксон не міг дозволити собі втратити, то це був саме Дон Х'юм.

Хлопці, проте, насолоджувались найкращим часом їхнього життя. На воді чи поза нею, вони майже завжди були разом. Вони їли разом, навчалися разом і розважалися разом. Більшість із них вступили до Клубу університетських команд і жили в орендованому будинку клубу на 17-й Авеню, у кварталі на північ від студмістечка, хоча Джо залишився в підвалі Юнацької християнської асоціації. Вечорами у вихідні дні вони збиралися навколо старого піаніно у вітальні клубу та співали по кілька годин, поки Дон Х'юм награвав джазові мелодії, пісні з мюзиклів, блюз і регтайм. Іноді Роджер Морріс діставав саксофон і приєднувався до акомпанементу. Деколи Джонні Уайт брав скрипку і підігравав у скрипковому стилі. І майже завжди Джо діставав банджо або гітару і також долучався до імпровізованого оркестру. Ніхто більше не насміхався над ним, ба ніхто навіть не подумував про це.

Дон Х'юм успішно склав свій іспит. Решта закрили свої «хвости». І на кінець травня хлопці знову показували на воді феноменальні результати в часі. 6 червня Ульбріксон вивів університетську команду і юніорів на останнє випробування на дистанції 6.4 кілометра. Він сказав Боббі Моку притримувати команду позаду човна юніорів на першій половині дистанції. Але щойно вони рушили вздовж озера, навіть веслуючи на неквапливих 26 гребках, їм не вдавалося залишитися позаду своїх дуже вправних колег в юніорському човні. Вони продовжували відриватись уперед лише на потужності своїх довгих, повільних гребків. Коли, нарешті, Мок перестав їх стримувати на завершальній чверті дистанції, вони вирвались у лідерство на 7 довжин і все ще віддалялись, навіть перетнувши фінішну лінію.

Це було все, чого Ел Ульбріксон потребував побачити. Тренування були, по суті, завершені, поки вони не вийдуть на Гудзон. Він сказав хлопцям, щоб почали пакувати речі, і щоб пакували їх так, ніби вони збираються в Берлін.

Того ж вечора в Берклі Кай Ебрайт і хлопці університету Каліфорнії сіли на потяг, що рушив на схід, до Поукіпзі. Ебрайт випромінював песимізм. Відповідаючи на запитання, чи він уже освіжив у пам'яті свої знання німецької, Ебрайт відбив закид: «Я не очікую, що мені знадобиться знання будь-якої мови». Коли йому нагадали, що він так само кисло оповідав про їхні перспективи щодо Олімпійських ігор 1928 і 1932 років, він відрубав: «Цього разу все інакше». Але, знову ж, песимізм і зневіра були, переважно, для проформи. Ебрайт здійснив деякі зміни у складі з моменту розгрому своїх хлопців на озері Вашингтон, і нова команда показала видатні результати у випробуваннях на час на лимані. Він знав, що його поразка в перегонах на дистанції 4.8 кілометра на озері Вашингтон не обов'язково означала такий самий результат у 6.4-кілометровій гонці на Гудзоні, як це довів минулий рік. Щонайменше, Ебрайт мусив вірити, що його хлопці будуть у вирі подій у Поукіпзі. Вашингтон, швидше за все, відстане наприкінці перегонів, як і минулого року. Та навіть якщо Вашингтон якимось чином переважатиме, то відбіркові змагання Олімпійських ігор у Принстоні, які відбудуться після Поукіпзі, повернуть стан речей у вихідне положення. Вашингтон ще мав показати, що зможе виграти 2-кілометровий спринт. Якщо пощастить, Ебрайт їхатиме додому з Берліна з титулом національного чемпіона і третьою поспіль золотою медаллю. Так торочила місцева преса Затоки, так вважали й більшість представників національної преси, і, треба думати, так міркував Кай Ебрайт.

Через 4 дні, 10 червня, о 20:00 поліцейський ескорт із червоними проблісковими маячками і виючими сиренами провів колону автомобілів, що везли екіпажі Вашингтона і тренерів, уздовж Грік-Роу, повз натовпи студентів, що галасливо вітали кортеж, потім через центр Сіетла до станції «Юніон». Хлопці були переповнені вірою в успіх, як і їхні тренери. Як і було сказано, вони готувалися до поїздки з прицілом на те, що не повернуться до вересня. Деякі з них навіть почали будувати плани на поїздку по Європі після Олімпіади — запаморочлива пропозиція для хлопців із Сіетла, хоча ніхто з них не

був упевнений, що він збирається робити з грошима, якщо таке трапиться. Джонні Уайт мав усього 14 доларів у кишені. Джордж Покок написав своєму батькові Аарону, повідомляючи, що він, можливо, відвідає його в Лондоні. Боббі Мок попросив свого батька адреси родичів у Швейцарії та Ельзас-Лотарингії, щоб він міг відвідати їх. Його батько, Гастон, сумнівався, виглядаючи несподівано враженим, з причин, які Боббі ніяк не міг зрозуміти, але врешті сказав, що надішле йому адреси пізніше, якщо його екіпаж дійсно поїде до Європи.

На станції, як і в попередні роки, оркестр грав бойові пісні, танцювали чірлідери, тренери виголошували короткі промови, ляскали спалахи фотоапаратів і дзижчали камери кінохроніки, коли хлопці піднімались на потяг. Цього року станція була забита, і не тільки студентами та журналістами, а й батьками, братами і сестрами, тітками, дядьками, бабусями і дідусями, кузенами, сусідами і пересічними незнайомцями. Можливо, місто нарешті перебуває за крок до здобуття світової слави. Якщо це так, усі хотіли засвідчити свою пошану коронації. Коли Роял Брогем піднявся на потяг, він зазначив, що ніколи не бачив, щоб екіпаж залишав місто «з такою веселою рішучістю та оптимізмом». «Ці хлопці інтуїтивно відчують перемогу... Вони вже зараз практично потискають руку Гітлерові», — сказав він.

Але Брогем непокоївся. Він бачив усе це раніше і бачив сумні наслідки нездійснених надій у Сіетлі минулого року. Він сів за друкарську машинку у своєму вагоні і видрукував заключні рядки для ранкової колонки. «Не забувайте, — попередив він своїх читачів, — про нав'язливий привид цього останнього кілометра». Поки що він залишив невисловленою свою ще глибшу заклопотаність з приводу 2-кілометрового спринту на олімпійських відбіркових змаганнях.

Коли потяг кашлянув, хитнувся і почав відходити від станції, хлопці позвішувались із вікон і кричали на прощання: «До побачення, мамо!», «Я писатиму з Берліна». Джо також вистромився з вікна, вишукуючи своїх рідних. Згодом, у дальньому кутку, він побачив їх. Джоїс стояла з батьком і дітьми, що підстрибували догори, і високо тримала над головою табличку, на якій намалювала великий зелений чотирилисник конюшини.

Коли потяг покотився на схід, хлопці розслабились, почувуючись легко і вільно. Погода була тепла, але не задушлива, і вони валялися на своїх полицях, скільки хотіли, грали в блек-джек і покер та відродили свою стару традицію кидатися водяними кульками на випадкових корів і сплячих собак, що траплялися їм на шляху. Наступного ранку Ел Ульбріксон повідомив їм радісну звістку. Він оголосив, що хоче, щоб кожен із них набрав півтора-два кілограми, перш ніж вони досягнуть Поукіпзі. У вагоні-ресторані все було до їхніх послуг — жодних обмежень. Хлопці ринулися уперед. Джо ледь міг у це повірити. Він замовив стейк, потім другий, цього разу ще й з морозивом.

Поки хлопці їли, Ел Ульбріксон, Том Боллес і Джордж Покок зібралися на стратегічну нараду у своєму вагоні. Вони були добре обізнані з тим, що думав Кай Ебрайт, про що непокоївся Роял Брогем і про що багато говорили в східній пресі: Вашингтон знову поступиться на останній сотні метрів перегонів університетських команд на дистанції 6.4 кілометра. Що б не трапилося, вони мали твердий намір цього року не втратити лідерство таким чином. Отож, вони розробили план перегонів. Ульбріксон завжди любив заходити ззаду, щоб зберегти щось на кінець перегонів, але в минулому він завжди старався взяти хороший старт, залишатися поруч із лідерами протягом гонки, а потім перемогти їх убивчим спринтом на фініші. Новий план залишався наближеним до цієї базової стратегії, але з родзинкою. Вони відпливуть від стартової лінії з прискоренням, достатнім лише для отримання рушійної сили для човна, але потім відразу перейдуть на низьку частоту ходу 28 чи 29 гребків. Більше того, вони утримуватимуть його низьким, незалежно від того, що робитимуть інші човни, так довго, поки залишатимуться на відстані приблизно у 2 довжини від основної групи човнів. В ідеалі, вони мають тримати хід низьким упродовж 2.5 кілометра, а потім підняти його до 31 гребка, поки не досягнуть позначки половини дистанції. На позначці 3.2 кілометра Боббі Мок має сказати Дону Х'юму дати повний газ і почати підминати лідерів, які на той момент мали би почати втомлюватися. Свідомий повільний старт був ризикований. Це означало, що вони муситимуть обігнати кожен човен на річці на їхньому шляху до фінішу, але, щонайменше, їм усе ж доведеться важко веслувати в кінці. Коли всі погодилися з планом, Ел Ульбріксон пішов розказати його Боббі Моку.

Команди Вашингтона приїхали до Поукіпзі рано вранці 14 червня, у розпал літньої грози. Промоклі до кісток під проливним дощем, вони розвантажили човни з багажного вагона, підняли їх над головами і поквапилися униз до річки, щоб розмістити човни й оглянути своє нове житло. Цього року вони не мешкатимуть у хисткій старій хатині на боці Хайленда. Ел Ульбріксон улаштував їм житло в колишньому будинку Корнелла, значно соліднішій будівлі на східному березі річки, безпосередньо по-сусідству з будинком Каліфорнії. Скидаючи свої вологі пальта і тупаючи по всій будівлі, вони дивувалися розкошам, які мало їхнє нове житло. Тут були гарячі душі, тренажерна зала, електричні лампи і простора загальна спальня, заставлена подовженими ліжками. Було навіть радіо, по якому хлопці зможуть слухати все, від гри в бейсбол, Фіббера МакГі і Моллі до прямих трансляцій оркестру Нью-Йоркської філармонії прямісінько із Карнегі-Холу або, якщо Джо прикладе руки до його налаштування, і передачу «Національні сільські танці» з Чикаго. Будинок мав широку криту веранду, де хлопці могли б спати, якщо погода стане спекотною. І оскільки зовні барабанив дощ, було досить важливо, що дах не протікав.

До того часу, коли вони закінчили облаштовуватись, почувся запах приготування їжі. Ведені своїми носами, і носом Джо Ранца зокрема, вони швидко відкрили найкращу особливість нового місця — літню кухню на пляжі, на відстані всього лиш 7 метрів від їхніх вхідних дверей. Заправляла на літній кухні імпозантна особа Іванда Мей Калімар, кольорова жінка і, як виявилось, неперевершений кухар. Із нею працювали її син Олівер, мати і зять, усі діловито готували смажену курку на обід для хлопців із Вашингтона. Хлопці швидко зрозуміли, що вони щойно приземлилися прямо в серце блаженного місця. Роял Брогем, задоволений, спостерігав, як вони йдуть на перший обід, а потім телеграфував додому історію про це. «Пост-Інтеллідженсер» надрукував її під фото Джо із написом «Джо Ранц, чемпіон із поїдання».

Протягом наступних кількох днів Джордж Покок ходив від елінга до елінга, обслуговуючи човни конкурентів Вашингтона. Знову цього року 17 із 18 суден на річці були виготовлені в його майстерні. Пококу подобалося працювати над ними: регулювати такелаж, ще раз покривати лаком корпуси, робити дрібний ремонт. Він не хотів бачити

на річці потерті або занедбані човни зі своїм ім'ям. І цей вид послуг був корисний для встановлення приязних стосунків із клієнтами. Найперше він пішов у сусідній елінг команди Каліфорнії, щоб поглянути на човни Кая Ебрайта.

Хлопці Вашингтона, однак, відмовилися розмовляти з хлопцями Каліфорнії і навпаки. На спільному причалі ці дві команди проходили один повз одного мовчки, відвертаючи очі, лише кидаючи випадкові косі погляди, як собаки, що кружляють перед боєм. І бійка була справді вельми можливою. Незабаром після прибуття, репортер, прогулюючись, підійшов до Коротуна Ханта і відмітив, що в будинку команди Каліфорнії склалося враження, ніби хлопці Вашингтона, схоже, вважають себе надзвичайно сильними, що вони здаються завжди готовими лізти в бійку, і якщо не зможуть вступити в конфлікт із кимось ще, то битимуться між собою, але команда Каліфорнії буде щаслива врятувати їх від такої біди. Коротун відповів: «Якщо ці здоровані хочуть бійки, ми битимемося, але ми цього зовсім не прагнемо».

Тим часом Ульбріксон і Боллес почали жорстко ганяти своїх хлопців, відпрацьовуючи веслування на низькій частоті ходу, але на великі відстані, намагаючись скинути ті півтора-два кілограми, які вони навмисно заохочували їх набрати за час подорожі потягом. Існувала теорія, що вони таким чином досягнуть досконалої для перегонів ваги й ідеальної фізичної форми на день перегонів, 22 червня — будуть не надто легкими й не надто важкими. Кулінарія місіс Калімар, однак, ішла наперекір найбільшим зусиллям тренерів.

Потім просочилася новина, що основна університетська команда Каліфорнії показала блискучий результат 19 хвилин 31 секунду на 6.4-кілометровій дистанції. Це був, безумовно, поки найкращий час року на річці. Хлопці Корнелла також почали демонструвати вражаючий час. Увечері 17 червня Ел Ульбріксон зірвався і влаштував свої власні випробування на час. Веслуючи о 9-й вечора, під покровом темряви і в бурхливій воді, Джо і його товариші по екіпажу пронеслися по 6.4-кілометровій дистанції за час, котрий, як повідомив Ел Ульбріксон репортерам, був лише на частки секунди більший за 19 хвилин 39 секунд і значно програвав порівняно з приголомшливими 19 хвилинами 31 секундою Каліфорнії. Джонні Уайт записав істинний час у свій журнал того вечора: 19 хвилин 25 секунд.

Наступного дня почали ширитися чутки, що Каліфорнія провела ще одне випробування на час. Ебрайт не розкривав результат, але спостерігачі повідомляли, що його основна університетська команда прийшла з феноменальним часом 18 хвилин 46 секунд. «Поукіпзі Ігл Ньюс» повідомила результат 18 хвилин 37 секунд. Роял Брогем телеграфував похмурий звіт у «Пост-Інтеллідженсер»: «Забронзовілі на сонці веслярі Каліфорнії знову правлять за фаворитів... Це не веслування, це політ».

Але Ульбріксон залишився незворушним. Він хотів, щоб хлопці добре відпочили перед перегонами, і він вже побачив достатньо. Тренер сказав своїм хлопцям розслабитися. Відтепер і до дня перегонів 22 червня будуть лише легкі тренування, щоб тримати себе у формі. Юнакам це сподобалось. Вони вже знали щось, чого більше не знав ніхто, навіть Ульбріксон.

Пізно ввечері після фінального випробування на час, коли вітер стих і вода заспокоїлася, вони почали веслувати назад по річці, у темряві, пліч-о-пліч із новачками і юніорами. Незабаром червоні та зелені ходові вогні катера тренерів зникли у верхів'ях річки. Човни проходили під двома мостами, прикрашеними мерехтливими намистинами з бурштинових вогнів. Уздовж берега і вгорі на берегових скелях тепле жовте світло лилося з вікон будинків і елінгів. Це була безмісячна ніч. Вода мала чорнильно-чорний колір.

Боббі Мок установив для свого човна неквапливий ритм у 22 чи 23 гребки. Джо і його товариші по команді тихо розмовляли з хлопцями в інших двох човнах. Але незабаром вони виявили, що вийшли вперед, зовсім не маючи такого наміру, просто веслуючи плавно і стабільно. Скоро вони настільки віддалилися уперед, що навіть не могли чути хлопців у інших човнах. І потім, один за одним, вони зрозуміли, що не могли чути геть нічого, за винятком тихого дзюрчання їхніх лопатей, що занурювались у воду і виринали з неї. Вони тепер веслували в цілковитій темряві, залишившись одні у царстві мовчання й пітьми. Роки по тому, у похилому віці, усі вони пам'ятали цей момент. Боббі Мок згадував: «Не можна було почути нічого, крім весел, що занурювались у воду... Лише звук «зеп» — оце і все, що можна було почути. Навіть кочети не гриміли на вивільненні». Вони веслували досконало, плавно, бездумно. Вони веслували ніби в іншій площині,

ніби в чорній порожнечі серед зірок, саме так, як казав Покок, вони мали веслувати. І це було прекрасно.

В останні дні перед регатою в Поукіпзі ще одна велика спортивна історія домінувала в заголовках на спортивних сторінках, а іноді й на перших шпальтах по всій країні — історія про боксерський поєдинок у важкій вазі. Макс Шмелінг із Німеччини був чемпіоном світу у важкій вазі з 1930 по 1932 роки, і він вирішив повернути свій титул, відвоювавши його у Джеймса Бреддока. Але 22-річний афроамериканець, боксер із Детройта на ім'я Джо Луїс став на шляху Шмелінга. Луїс пройшов через 27 професійних матчів із 23 нокаутами і без жодної поразки, щоб досягти свого теперішнього статусу претендента номер 1 на звання чемпіона світу. На цьому шляху він поволі почав підривати расові забобони багатьох, хоча далеко не всіх білих американців. Насправді, він міг стати одним із перших афроамериканців, якого вважатимуть героєм прості білі американці. Сходження Луїса до слави було настільки ефектне, що лише кілька американських спортивних оглядачів чи букмекерів пророкували Шмелінгу великі шанси.

У Німеччині, однак, погляди були зовсім інші. Незважаючи на те, що Шмелінг не перебував у рядах Нацистської партії, Йозеф Геббельс і нацистська еліта із завзяттям учепилися в нього та просували його як символ німецької та арійської вищості. Німецька преса під ретельним керівництвом міністра пропаганди привернула багато уваги до майбутнього бою.

Усі по обидва боки Атлантики мали власну думку про те, що відбудеться. Навіть тренери веслувальних команд у Поукіпзі взяли тайм-аут, щоб прокоментувати бій. «Шмелінг може витримати 4 раунди», — висловився Ел Ульбріксон. Кай Ебрайт був різкішим: «Луїс уб'є його».

Коли ввечері 19 червня на переповненому глядачами стадіоні «Янкі» почався бій, Луїс зі ставками 8:1 був беззаперечним фаворитом у Нью-Йорку. У Німеччині, хоча інтерес до бою зашкалював, майже не було ставок. Шанси Шмелінга були настільки низькі, що мало хто хотів ризикувати своїми грошима, і ніхто не хотів бути спійманим, ставлячи на чорного американця.

У невеликому квадраті білого світла у величезній, темній порожнечі стадіону Луїс переслідував Шмелінга по рингу, як хижак,

протягом 3-х раундів, гамселячи його жорсткими ударами лівої в обличчя. Виглядало на те, що це буде короткий вечір. Але в 4-му раунді, на голому місці, Шмелінг завдав потужного удару правою в скроню, який збив Луїса в сидяче положення на підлогу. Через 2 рахунки Луїс звівся на ноги, закривши обличчя і відступаючи, поки не прозвучав гонг. Протягом 5-го раунду, здавалося, Луїс був заціпленим і небоєздатним. А потім, у кінці 5-го раунду, після гонга, який жоден боксер не почув через рев натовпу, Шмелінг завдав особливо нищівного удару правою по лівому боці голови Луїса. Протягом наступних 6 раундів Луїс рухався по рингу хитаючись, обстрілюваний безжальним шквалом ударів правою у щелепу, якимось чином залишаючись на ногах, але заробляючи мало очок, а то й зовсім нічого, і завдаючи невеликої шкоди німецькому боксерові. Багато людей у переважно білому натовпі тепер раптом люто повернулися проти Луїса. «В нестямі від радості», за словами «Нью-Йорк Таймс», вони репетували на Шмелінга, щоб закінчував бій. Нарешті, у 12-му раунді Шмелінг пішов на знищення суперника. Луїс тепер майже безцільно хитався по рингу. Німець нахилився до його тіла і випустив швидкострільний град жорстких ударів правою по голові та обличчю, а потім завдав один завершальний нищівний удар у щелепу. Луїс опустився на коліна, потім повалився уперед обличчям на підлогу. Суддя Артур Донован відрахував нокаут. Згодом у вбиральні Луїс сказав, що не пам'ятає нічого про бій поза 5-м раундом.

У ту ніч в Гарлемі дорослі чоловіки відкрито плакали на вулицях. Юнаки кидали каміння в автомобілі, повні білих уболівальників, які поверталися з матчу. У німецьких кварталах Нью-Йорка люди танцювали на вулицях. У Берліні Адольф Гітлер телеграфував привітання Шмелінгу і послав його дружині квіти. Але ніхто в Німеччині не був щасливішим від розвитку подій того вечора, ніж Йозеф Геббельс. Він провів ніч у своїй шикарній альтанці на Шваненвердер, сидячи з Магдою і дружиною Шмелінга Анною, слухаючи бій по радіо в досвітні години. Він послав Шмелінгу свою власну вітальну телеграму: «Ми пишаємося вами. З найкращими побажаннями і Хайль Гітлер». Потім він наказав контрольованому державою агентству новин «Рейтере» виступити із заявою: «Непохитно і не без підстав, ми вимагаємо, щоб Бреддок захищав титул на німецькій землі». Наступного дня, все ще схвильований,

Геббельс сів та зробив запис у своєму журналі: «Ми були як на голках увесь вечір із дружиною Шмелінга. Ми розповідали один одному історії, сміялися і підбадьорювали один одного. У 12-му раунді Шмелінг нокаутував негра. Фантастично. Драматичний, захоплюючий бій. Шмелінг бився за Німеччину і переміг. Біла людина перемогла чорну, і біла людина була німцем. Я не лягав спати до 5-ї ранку».

Одначе, зрештою, Джо Луїс сміятиметься останнім. Він буде, звичайно ж, битися з Максом Шмелінгом знову, 2 роки по тому, і Шмелінг витримає всього лиш 2 хвилини і 4 секунди, поки його кут не викине рушник. Джо Луїс царюватиме як чемпіон світу у важкій вазі з 1937 по 1949 роки, ще довго після того, як обгоріле тіло Йозефа Геббельса витягнуть із тліючих руїн рейхсканцелярії в Берліні та покладуть поруч з тілом Магди і їхніх дітей.

У суботу ввечері Ульбріксон сказав хлопцям основної університетської команди, що вони можуть узяти тренерський катер для прогулянки, якщо захочуть. Їм набридли забави лише в парку розваг якраз над ними на пагорбі, і Ульбріксон не хотів, щоб вони тинялися довкола елінга весь вечір, хвилюючись і нервуючи з приводу перегонів у понеділок.

Хлопці покликали із собою одного зі студентських менеджерів команди як пілота і штурмана, і купою завалились у човен. Не знаючи, куди плисти, вони вирішили відвідати президента Сполучених Штатів, який, за їхнім розумінням, жив десь угорі за течією річки. Вони завели дросель, і човен повернув на річку, прямуючи на північ повз елінги Військово-морського флоту і Колумбії. Вони помчали на північний захід через вигин на Крам Елбоу і пропливли ще 3 кілометри уздовж лісу та скель, поки не дісталися до причалу з табличкою «Станція «Гайд-Парк»». Там вони спитали когось, як дістатися до будинку президента, і їх спрямували на бухту за 1.5 кілометра вниз по річці.

Знайшовши бухту, вони лишили менеджера відповідальним за катер, перейшли через кілька залізничних колій, обережно перелізли через вузьку естакаду і попрямували вгору по схилу через ліс. Наступних півгодини вони бродили вузькими стежечками й зарослими дорогами, перетинали широкі галявини, оминули покинутий млин і стайню, величиною із собор, поки нарешті не наскочили на якісь теплиці і будиночок садівника, який виявився обжитим. Вони постукали у двері, і з'явилася літня пара. Коли хлопці

спитали, чи є десь тут поруч маєток президента, вони з ентузіазмом кивнули й повідомили, що вони знаходяться в ньому, а потім вказали шлях до головного будинку. Пройшовши через прилеглий будиночок для дітей по ще одній стежці, вони, нарешті, дісталися до широкої дороги з гравію, що вела до великого просторого газону, на якому стояв Спрінгвуд, величний триповерховий особняк Рузвельтів із цегли і каменю з напівкруглою галереєю, яку підтримували білі грецькі колони. Це був, безумовно, найпрекрасніший будинок із тих, що будь-хто із них коли-небудь бачив.

Схвильовані, але далекі від того, щоб тепер відступати, хлопці шанобливо піднялись вгору на галерею і зазирали всередину. Час підходив до 21:00, і вже сутеніло. Усередині вони побачили молодика приблизно їхнього віку, що притулювся на кінці довгого столу й читав книжку. Вони постукали у двері. Юнак, схоже, покликав прислугу, але потім відклав книгу і підійшов до дверей сам. Коли він відчинив двері, хлопці назвалися, зазначили, що зустрічалися з Джоном Рузвельтом минулого року, і запитали, чи вдома президент. Його немає, сказав юнак, але охоче запросив їх зайти. Він відрекомендувався як Франклін Рузвельт-молодший, але просив називати його Френк. Юнак злегка усміхнувся і повідомив, що веслував на місці номер 6 у юніорському човні Гарварда і щойно повернувся з Нью-Лондона, штат Коннектикут, де університетська команда «Малинових» виграла свої щорічні перегони проти Єльського університету, проте юніори не брали участі. Просто перед перегонами, сказав він, був звільнений тренер Гарварда Чарлі Уайтсайд, і зараз ходило багато розмов, що наступним головним тренером в Гарварді буде парубок на ім'я Том Боллес, особливо якщо він із першокурсниками здобуде ще одну перемогу в Поукіпзі. Рузвельт не міг дочекатися, щоб поговорити з хлопцями із Вашингтона.

Він провів їх у бібліотеку президента, всадив і почав швидко говорити про веслування та про тренерів. Поки він говорив, хлопці здивовано вивчали приміщення. Більшість стін від підлоги до високої стелі були заповнені полицями з книгами. Будь-які прогалини на стінах, не зайняті книгами, були завішані портретами американських президентів і членів роду Рузвельтів. Багато оздоблений камін домінував у тій частині бібліотеки, де вони сиділи. Перед каміном стояв бібліотечний стіл завдовжки 4 з половиною метра, на якому були

складені нові видання книг на будь-які мислимі теми. Майже на кожному столі в приміщенні стояла ваза зі свіжими квітами або порцелянова статуетка. Коротун Хант, почав розслаблятися і зручно влаштувався у м'якому кріслі біля каміна, але згодом майже вистрибнув із нього, коли Френк сказав йому, що це було улюблене місце президента, і що той час від часу виголошував свої знамениті промови біля каміна по радіо саме з цього крісла.

Вони розмовляли протягом години. Пізніше тієї ночі, повернувшись до елінга, Джонні Уайт дістав щоденник і написав, так наче він щойно зайшов у сусідський будинок удома в Сіетлі: «Відвідав будинок президента в Гайд-Парку сьогодні ввечері. Вони, без сумніву, мають гарний будинок».

На ранок регати у східній пресі був консенсус, принаймні стосовно того, що Каліфорнія і Корнелл — це човни, які переможуть у перегонах основних університетських команд, а Вашингтон, як очікувалося, прийде, можливо, на секунду чи дві позаду лідерів. Корнелл, врешті-решт, прийшов на чотири десятих секунди пізніше Каліфорнії, мало не перемігши її, роком раніше. Лише газети Сіетла обережно давали шанси Вашингтону. Роял Брогем, незважаючи на свої раніше похмурі оцінки, вже оголосив свій особистий прогноз: Вашингтон виграє, Корнелл на 2-му місці й Каліфорнія — на 3-му. Пишучи для «Пост-Інтеллідженсера» того ранку, він повідомив, однак, буцім Каліфорнія, ймовірно, буде у невеликому фаворі серед букмекерів. Насправді, букмекери в сигарних магазинах у Поукіпзі приймали ставки на Каліфорнію і Вашингтон 1:1, а Корнелл плівся позаду зі ставками 8:5. Визначальний фактор був, схоже, у тому, що будь-який із 3-х університетів міг виграти нагороду.

Тепер Брогем нишпорив по місту. Він хотів зібрати якомога більше колориту, перш ніж настане час сісти і записати свою розповідь після фінальних перегонів. Через приплив перегони починалися о 20:00, відразу після заходу сонця. Тож Брогем скористався вільним часом для пошуку пікантних подробиць. Це був, як відзначив він, прекрасний, ясний день у Поукіпзі. Кілька пухнастих білих хмарин неслися блідо-блакитним небом, їх гнав легенький бриз, достатній якраз для того, щоб підтримувати приємну прохолоду.

У середині дня він прогулявся униз крутим схилом до набережної, де есмінець ВМФ США і два сторожові катери берегової охорони

зайняли позиції серед звичайної флотилії яхт, парусників, катерів, шлюпок і каное, що збиралися поблизу фінішної лінії. В елінгу Каліфорнії Кай Ебrait сидів на сходах ганку в темних окулярах, мовчки киваючи й усміхаючись до людей, що пропливали повз. По сусідству Ел Ульбріксон у надзвичайно барвистому вбранні — білому суконному кашкеті, жовто-смугастому светрі й щасливій пурпуровій краватці, подарованій йому Лоялом Шоуді в 1926 році — сидів на причалі перед елінгом Вашингтона. Коли зграйка журналістів причепилася до нього дати коментарі, він плюнув у воду, пожував травинку і довго дивився на збрижену вітром річку, перш ніж, нарешті, сказати: «Перегони будуть швидкі, якщо річка трохи згладиться». Роял Брогем рушив далі. Він знав — це все, що газетярі зможуть витягнути з Ульбріксона.

До кінця дня пристань на Мейн-Стріт була переповнена людьми, що чекали на пороми, які переправлять їх через річку до оглядового потяга. Брогем сидів, спостерігаючи, як десятки малих суден — від підвісних катерів до гребних човнів — також перевозили силу-силенну людей усілякої масті: підпилих жінок у модних капелюхах із 5-ї Авеню, товстунів із недопалками сигар у зубах, старих чоловіків у енотових пальтах, що стискали в руках вимпели коледжів.

Одна за одною команди першокурсників сіли у свої човни і почали гребти вгору по річці до стартової лінії біля елінга Колумбії — елегантної споруди, яка виглядала так, ніби могла виконувати подвійну функцію ще і як будівля прекрасного заміського клубу де-небудь на Сході. Незадовго до 18:00 Роял Брогем піднявся на оглядовий потяг на західному боці річки, якраз перед тим, коли той збирався рушити до стартової лінії 3.2-кілометрової дистанції для команд першокурсників, тягнучи вагон преси і 23 платформи з трибунами, заповненими фанатами, що сиділи під білими полотняними навісами. Аж 90 тисяч осіб зараз вишикувалися уздовж обох берегів Гудзона — найбільший натовп за багато років. Ще раніше бриз затих, і вода була спокійна, гладка, наче скло, із бронзовим відтінком у косих променях призахідного світла. Ульбріксон мав рацію. Усе відбудеться швидко.

Коли потяг рушив, Том Боллес, що був у своєму щасливому капелюсі, мав над чим замислитися. Він чув, що сталося з Чарлі Уайтсайдом. Гарвард дав ясно зрозуміти світові, що вони готові щедро платити, щоб отримати того, кого хочуть бачити на посту нового

головного тренера. І Боллес знав, що він знову був номером 1 їхнього списку. Якщо його хлопці знову здобудуть перемогу цього року, йому зроблять пропозицію, і він знав, що цього разу, напевно, прийме її.

Його хлопці зробили це для нього. Причому зробили швидко і легко. Коли перегони стартували рівно о 18:00, Військово-морський флот і Каліфорнія відразу вийшли в лідери. Вашингтон налаштувався на відносно низьку частоту ходу 32 гребки, але залишався на близькій відстані. Веслуючи граційно і ефективно, хлопці поступово здолали Військово-морський флот і пливли за Каліфорнією. На позначці 1.6 кілометра, проходячи під залізничним мостом, вони випередили Каліфорнію. Та кілька разів пробувала обійти їх, але Вашингтон неодмінно виривався вперед, усе ще тримаючи ритм у 32 гребки. Нарешті, за 400 метрів до фінішу Каліфорнія почала спринт, знову атакуючи ззаду і носом випередивши човен хлопців Боллеса. Рульовий Вашингтона Фред Кольбер відпустив віжки, і його човен вистрелив уперед, веслуючи в ритмі 39 гребків та відірвавшись від Каліфорнії на повну довжину на фініші. Таким чином Вашингтон виграв перегони, але втратив Тома Боллеса.

За годину почалися перегони юніорських команд, і знову Вашингтон і оком не змигнув, як розправився зі своїми суперниками, веслуючи на диво схожим чином. Спочатку Військово-морський флот і Корнелл випередили Вашингтон на чверть довжини, але керманіч Вашингтона Уінслоу Брукс, зрозумівши, що може утримувати свій човен у цій позиції, коли хлопці веслують на розслаблених 30 чи 31 гребку, задовольнився тим, що сидів склавши руки і спостерігав, як обидва лідери виснажують себе. Так вони веслували, не піднімаючи частоти ходу, фактично, 2.5 кілометра, поки поволі не зрівнялися із хлопцями з Аннаполісу і Берклі. За 1.5 кілометра до фінішу Брукс, нарешті, закликав прискорити ритм. Піднявши частоту до 37 гребків, Вашингтон просто злетів і відірвався від основної групи човнів. Хлопці з човнів ВМФ і Корнелла раптом почали виглядати так, ніби веслували у клеєві. Кожен гребок, виконаний екіпажем Вашингтона на останній третині дистанції, збільшував відстань відриву. Вони перетнули фінішну смугу на 3 довжини попереду човна ВМФ, все ще віддаляючись, на чолі довгого, розтягнутого парадного човна далеко позаду їхньої корми.

Навіть коли останні човни перетнули фініш, і крики вітань стишилися, виразний шепіт продовжував ширитися крізь натовп, що стояв уздовж берегів. Було зрозуміло, як багато зараз поставлено на карту. Вашингтон, удруге за два роки, знову стояв за крок від абсолютної перемоги в регаті. Каліфорнія, з іншого боку, могла стати другим університетом за весь час проведення регати, який виграє перегони основних команд 4 роки поспіль, а також першим, що виграє третє поспіль олімпійське золото. Але східні вболівальники ще мали надію. Корнелл виглядав так, ніби може, нарешті, взяти реванш у цьому році. Або, можливо, Військово-морський флот покаже свою звитягу.

Коли оглядовий потяг поповз назад угору вздовж річки, знову до старту перегонів основних університетських екіпажів, атмосфера стала такою наелектризованою, що, здавалося, сутінкове небо тріщить від статичної електрики. Натовп гудів. Із човнів глядачів пронизливо свистіли. Випускники поклали руки один одному на плечі і співали бойові пісні. Хтось мав здобути велику перемогу, а хтось — зазнати великої поразки.

За 6 із половиною кілометрів угору по річці, трохи нижче від Крам Елбоу, Джо Ранц, сидячи в «Husky Clipper» біля східного берега, почув 5 ракет, що вистрілили вниз по течії, і зрозумів, що юніори Вашингтона на 5-й доріжці виграли свої перегони. Він мовчки підняв кулак у повітря. Те саме зробили Коротун Хант і Роджер Морріс. Половина хлопців у юніорському човні були членами їхнього екіпажа другокурсників у 1935 році. Усі вони були розчаровані, що не сиділи в човні, у якому зараз були Джо, Коротун і Роджер, чекаючи на початок перегонів основних університетських команд о 20:00.

Сонце вже ковзнуло за берегові скелі на західному березі річки. Верхівки церковних шпилів у Поукіпзі на східному боці саме ловили останні промені сонячного світла. Сутінки опускались над водою сірим серпанком. Сама річка набула багатого яскравого відтінку фіолетового, віддзеркалюючи небо над головою. Смуга сірих заякорених човнів розтягнулась через річку, позначаючи стартову смугу. Далеко внизу за течією виднілися мерехтливі вогні в ілюмінаторах великих яхт, що стояли на якорі поряд із фінішною лінією. На східному березі річки промайнув пасажирський потяг, випускаючи хмари закрученого диму. На західному березі оглядовий

потяг двиготів до зупинки поряд із вервечкою заякорених човнів. Над нею на крутому березі річки ризиковано притулився телеграфіст із комутаційною панеллю в руці і котушкою мідного дроту, який тягнувся позаду нього через пагорб від електричного стовпа, куди він приєднав його до головної лінії, щоб розповісти світові про початок перегонів. Джо і його товариші по команді почали гребти до лінії човнів, щоб зайняти свою позицію. На кормі Боббі Мок почав іще раз тихо повторювати їм план перегонів. У Сіетлі Хейзел Ульбріксон зачинила вхідні двері свого будинку, щоб ніхто і ніщо не потурбувало її під час перегонів. Місіс Теллрайт дозволила Джойс увімкнути велике радіо на стійці в її вітальні.

На оглядовому потязі у вагоні преси, заповненому тренерами Вашингтона, випускниками та спортивними оглядачами, Джордж Покок і Том Боллес міряли кроками прохід уперед і назад. Ел Ульбріксон сидів на самоті в мовчанні, методично жував гумку й пильно дивився з-під козирка свого білого кашкета на те місце, де сидів Джо. Вашингтон отримав найгіршу доріжку, номер 7, глибоко в середині річки, де будь-який натяк вітру чи течії буде найсильнішим, і де за відсутності світла важко буде навіть побачити човен. Як і в 1935 році, Каліфорнія дістала доріжку номер 1, найбільш захищену прилеглим залізничним насипом, розташованим просто перед носом Ульбріксона.

Ульбріксон сам 10 років тому був загребним Вашингтона і привів тут свою команду до перемоги в національному чемпіонаті. Жодна основна університетська команда Вашингтона з тих пір не виграла в Поукіпзі. Ульбріксон згадав свою клятву дружині і невиконану обіцянку мешканцям Сіетла роком раніше. Олімпіада маячила попереду. Майже все, чого Ел Ульбріксон хотів від життя, мало визначитись у найближчі 20 хвилин.

О 20:00 стартер крикнув: «Ви готові?» Двоє рульових підняли руки вгору. Стартер почекав хвилину чи дві, а потім знову прокричав: «Ви готові?» Цього разу троє рульових підняли руки. Розлючений, стартер знову зачекав, поки різні екіпажі зробили декілька заключних налаштувань. Він закликав утретє: «Ви готові?» Тепер усі 7 рук здійнялися вгору.

Стартовий пістолет вистрілив, човни відірвались від старту, і телеграфіст, чіпляючись за берег, застукав своїм ключем, сповіщаючи

весь світ, що 38-і щорічні перегони університетських команд у Поукіпзі, нарешті, ідуть повним ходом.

За 5 повних гребків усі 7 човнів залишалися абсолютно на одній лінії, а їхні екіпажі надривно веслували. Тоді Вашингтон раптом послабив хід. Усі решта човнів вихопились наперед. Це влаштувало Боббі Мока. Це було якраз те, чого він хотів. Рульовий налаштував свій екіпаж на веслування на стабільних 28 гребках і дивився, як спини керманичів суперників зникають у річкових сутінках. Щоб підбадьорити хлопців, Мок почав декламувати свої найновіші веслувальні мантри в унісон із гребками: «Зберегти, зберегти, зберегти», нагадуючи їм, що все йде за планом заради збереження сил.

Пенсильванія, Військово-морський флот і Каліфорнія швидко вийшли в групу лідерів, спочатку веслуючи у високому ритмі, а потім поступово знижуючи його до 30-32 гребків. Через півкілометра Вашингтон став останнім із 7 човнів, майже на 5 довжин позаду лідерів. Сіракузи і, що дивно, могутній Корнелл — «Велика червона надія Сходу» — продовжували пасти задніх разом із Вашингтоном, можливо, ведучи свою власну гру.

Боббі Мок почав підганяти свого човна до доріжки Сіракуз. Він думав наперед. Далеко вниз по курсу перегонів його доріжка пронесе «Husky Clipper» під залізничним мостом якраз у точці, де вода закручувала вир за мостовою опорою і текла далі вгору за течією річки. Якщо вони потраплять у вир, човен на мить майже зупиниться. Єдиний спосіб уникнути цього — плисти вздовж лінії між доріжками його човна і Сіракуз. «Кліпер» прослизнув до лінії між доріжками, поки лопаті «Помаранчевих» мало не зачіпали весла «Ескімосів». Розлючений рульовий Сіракуз почав кричати і лаятись на Мока. Коли Вашингтон порівнявся із човном Сіракуз, Мок нахилився до нього, усміхнувся і м'яко, але переконливо промовив своїм глибоким баритоном: «Ідіть до біса, Сіракузи». Щойно рульовий Сіракуз продовжив лаятись, ритм його хлопців почав давати збій, і човен почав відступати.

Пройшовши півтора кілометра дистанції, на подив натовпу в оглядовому потязі, Колумбія підкралася до 3-го місця, обійшовши Каліфорнію і йдучи позаду Військово-морського флоту і Пенсильванії. Коли хлопці з Нью-Йорка промайнули повз хлопців із Берклі, нью-йоркські вболівальники на потязі підняли вітальний гвалт. Але на позначці 2.4 кілометра Каліфорнія відповіла на виклик і прискорилась, знову випередивши Колумбію і Пенсильванію та повернувшись на другу позицію. Військово-морський флот, Каліфорнія і Пенсильванія тепер сформували групу, що йшла далеко попереду всіх інших, змінюючи лідерів та підрізаючи один одного. Вашингтон залишився на 4 повні довжини позаду лідерів. Корнелл, здавалося, був не в змозі мобілізувати сили і засиджувався позаду недалеко від Вашингтона. Сіракузи добряче пасли задніх.

У вагоні преси поступово запала тиша, коли вашингтонські репортери і тренери збагнули, наскільки далеко позаду був «Husky Slipreg». Люди почали нарікати: «Давай, Бобі, швидше, швидше».

Ел Ульбріксон мовчав, був спокійним, як сфінкс, поволі пережовуючи гумку в роті. Саме зараз будь-якої миті, розумів він, Боббі Мок має виконати той хід, що вони запланували. Він дивився все пильніше на річку, але наростаюча темрява почала огортати човен. Усе, що він міг бачити — це білі леза лопатей Вашингтона, що розмірено з'являлися і зникали у воді, як і раніше, в хорошому, стійкому, неспішному ритмі 28 гребків.

На середині дистанції Пенсильванія почала видихатись, відставши від Колумбії. Каліфорнія і Військово-морський флот відвойовували лідерство один в одного. Корнелл відстав від Вашингтона, який посунувся на 5-е місце. Але Боббі Мок досі ні на йоту не змінив ритм. Човен Вашингтона досі був на 4 довжини позаду. У вагоні преси Ел Ульбріксон почав усе більше непокоїтися. Моку було сказано не дозволяти лідерам триматись більше ніж на 2 довжини попереду, а він відставав від цього запланованого відриву у два рази. І на цей момент перегонів рульовий уже мав рушити вперед. Це був явно не той план перегонів, який видали Моку. Том Боллес і Джордж Покок сиділи з похмурим виглядом. Це починало скидатися на самогубство. Але на воді Боббі Мок сказав Дону Х'юму: «Не поспішай. Ми можемо впіймати тих хлопців у будь-який час, коли захочемо».

Коли учасники регати пройшли позначку 4 кілометри, картина, по суті, залишилась незмінною. Каліфорнія і Військово-морський флот були далеко попереду, Колумбія йшла позаду них, Вашингтон легко обійшов ослаблений екіпаж Пенсильванії, але залишався на відстані небезпечних 4 довжин позаду. Серце Ульбріксона все ще не здригнулося. Він просто продовжував дивитися у вікно на мерехтливі білі лопаті на воді, жуючи гумку. Але тренер уже почав втискатись у своє сидіння. Він не міг повірити в те, що відбувається. Що, в біса, коїть Мок? Чому, заради Бога, він не дає команди веслувати на повну силу?

У човні Боббі Мок поглянув на відстань у 4 довжини між носом його судна і кормою Каліфорнії та закричав до своєї команди: «Гаразд, ви, бовдури! Ми на одну довжину позаду».

Нижче по течії річки тисячі шанувальників, що заповнили берегову лінію, яхти й інші судна в Поукіпзі, ще не могли бачити човни, що наближались, але вони чули крики рульових, як і багато інших звуків у темряві річки. Поволі крики наблизилися. Носи трьох човнів почали матеріалізуватись із сутінок за залізничним мостом. Натовпом прокотився рев, коли він почав розрізняти картину перегонів. Військово-морський флот ішов ніздря в ніздрю з Каліфорнією, і обидва вони, здавалося, наближались до легкої перемоги, а Колумбія, на диво, опинилася на 3-му місці. Корнелла, також несподівано, ніде не було видно, але принаймні в перегонах лишався хоч один човен зі Сходу. Зрештою, можливо, і два. Майже ніхто навіть не помітив човен Вашингтона, що повільно рухався серединою річки, так далеко, що його важко було вгледіти в пільмі, яка все густішала. Коли човен Вашингтона пройшов під чорним скелетом залізничного моста на позначці 4.8 кілометра, він все ще був майже на 3 довжини позаду основної групи. Лідери трохи сповільнились, і це скоротило розрив, але, якщо навіть Мок підняв частоту ходу, це було непомітно.

Хлопці Вашингтона зараз веслували, ніби в певному трансі, якимось чином відсторонившись від себе самих, але гостро усвідомлюючи рухи один одного кожної миті. На середині річки було мало звуків, за винятком скандування Мока і грюкання весел у кочетах, їхнього глибокого ритмічного дихання та стукання пульсу у вухах. Майже не було болю. На місці номер 5 Обрубок МакМіллін із

подивом збагнув, що він досі дихав через ніс після 5 повних кілометрів веслування.

У потязі Ел Ульбріксон майже здався. «Вони занадто далеко позаду, — бурмотів він. — Вони переоцінили свої можливості. Як пощастить, то прийдемо третіми». Обличчя Ульбріксона набуло попелястого відтінку. Він, здавалося, повністю перетворився на камінь і навіть перестав жувати гумку. На доріжці, найближчій до нього, Каліфорнія, красиво веслуючи, очолювала перегони. Маючи позаду виснажені команди і за півтора кілометра до фінішу, Каліфорнія займала домінуючу позицію для перемоги. Кай Ебрайт, здавалося, якимось чином знову перехитрив його.

Але якщо хто-небудь і перехитрив Ела Ульбріксона, то це був його власний рульовий — невисокий хлопчина зі своїм ключем «Фі Бета Каппа». І зараз він розкриє свої карти. Він раптово нахилився до обличчя Дона Х'юма і закричав: «Дайте мені 10 великих для Ульбріксона!» Вісім довгих ялинових весел занурились у воду 10 разів. Потім Мок знову заревів: «Дайте мені ще 10 для Покока!» Хлопці зробили ще 10 гігантських гребків. Відразу по тому рульовий видав ще одну брехню: «Ось і Каліфорнія! Ми випереджаємо їх! Ще 10 великих для мами й тата!» Дуже повільно «Husky Clipper» ковзнув повз Колумбію і почав підбиратися до Військово-морського флоту, що був на 2-й позиції.

Хтось у потязі пасивно зауважив: «Ну, Вашингтон розганяється». А за мить хтось гукнув, значно наполегливіше: «Подивіться на Вашингтон! Подивіться на Вашингтоні! Ось і Вашингтон!» У потязі й на березі усі погляди перевелись від лідерів на 8 білих лопатей, що ледь виднілися на середині річки. Знову глибокий гортанний рев піднявся з натовпу. Здавалося неможливим, що Вашингтон перекриє відрив. Зараз вони були за 800 метрів від фінішу, досі на 3-му місці, все ще на 2 довжини позаду.

Але вони рухалися вперед, і те, як саме хлопці рухались, привернуло пильну й цілковиту увагу всіх.

У човні Мок дедалі більше запалювався. «Добре! Давай! Давай! Давай!» — гримав він. Дон Х'юм підняв хід до 35, потім до 36, а згодом і до 37 гребків. Джо Ранц по правому борту слідував за його рухами, веслуючи гладко, як шовк. Ніс почав підніматися з води.

Вашингтон ковзнув повз мічманів, так ніби човен ВМФ був прибитий до води.

Рульовий Каліфорнії Гровер Кларк оглянувся на річку і вперше з моменту, коли залишив човен Вашингтона позаду на стартовій лінії, побачив, як той виростає позаду його корми. Приголомшений, він закричав на екіпаж підняти хід, і Каліфорнія негайно прискорилась до 38 гребків. Мок скомандував Х'юму підняти ритм ще на одну позначку, і Вашингтон досяг 40 гребків. Ритм човна Каліфорнії, здавалося, збився, а потім став нестійким.

Каліфорнія і Вашингтон стрімголов неслись на останніх 500 метрах по коридору відкритої води між човнами глядачів. Люди в гребних шлюпках скочили на ноги, ризикуючи впасти у воду, щоб побачити, що відбувається. Деякі з великих екскурсійних поромів почали кренитися до середини річки, коли люди з'юрмилися біля поручнів. Рев натовпу почав оглушувати веслярів. Верещали свистки із човнів глядачів. На причалі перед елінгом Вашингтона Іванда Мей Калімар, їхній кухар, розмахувала сковородою над головою, репетуючи й закликаючи хлопчиків піддати жару. У вагоні преси Вашингтона зчинився гармидер. Джордж Варнелл із «Сіетл Таймс» запхав своє акредитаційне посвідчення представника преси до рота і почав жувати його. Том Боллес заходився бити незнайомця по спині своїм щасливим старим капелюхом. Роял Бругем волав: «Давай, Вашингтон! Давай!» Лише Ел Ульбріксон залишався скам'янілим і мовчазним, як і раніше, прикутим до свого місця, а його очі кольору холодного сірого каменю зупинили свій погляд на білих лопатях на річці. Джо Вільямс із «Ворлд Телеграм» скося зиркнув на нього і подумав: «У жилах цього чоловіка тече крижана вода».

Коли фініш забовванів попереду в густій пільмі, Боббі Мок прокричав щось нерозбірливе. У Джонні Уайта на місці номер 3 раптом виникло відчуття, що вони зараз летять, а не веслюють. Обрубок МакМіллін відчайдушно хотів крадькома кинути погляд на першу доріжку, де, як йому було відомо, веслувала Каліфорнія, але не насмілився. На місці номер 6 Коротун Хант крізь шум натовпу зміг почути, як хтось несамовито репетував по радіо. Він намагався розібрати слова, але все, що міг уторопати, — це те, що відбувається щось надзвичайно захоплююче. Він і гадки не мав, як ідуть справи, за винятком того, що човен Каліфорнії досі був поза полем його зору. Він

не зводив очей із шиї Джо Ранца і веслував від усього серця. Джо звів усе своє єство до однієї дії, єдиного безперервного руху, однієї думки: стара мантра екіпажа струменіла в його голові як ріка, знову й знову повторюючись не його власним голосом, а голосом Джорджа Покока з чітким оксфордським акцентом: «Ем-Ай-Бі (*M-I-B — mind in boat*), розум у човні, розум у човні».

Згодом, на останніх 200 метрах, думки самі відійшли геть, раптово поступившись болеві, що, волаючи, повернувся назад у човен і зійшов на них усіх одразу, обпалюючи їхні ноги, руки, плечі, впиваючись у їхні спini, розриваючи їхні серця і легені, у той час, як вони відчайдушно ковтали повітря. І на цих фінальних 200 метрах, у нелюдському вибухові швидкості, веслуючи в ритмі 40 гребків на хвилину, збиваючи воду в піну, Вашингтон обійшов Каліфорнію. Із кожним ударом весла хлопці просувались уперед на довжину одного місця своїх суперників. На той момент, коли обидва човни перетинали фінішну лінію у згасаючих сутінках, проблиск відкритої води промайнув між кормою «Husky Clipper» і носом «Каліфорнійського кліпера».

У вагоні преси кутики рота Ела Ульбріксона неохоче смикнулися, віддалено нагадуючи усмішку. Він знову почав жувати гумку, повільно й методично. Стоячи поруч із ним, Джордж Покок відкинув голову і заволав, як сирена повітряної тривоги. Том Боллес продовжував пороти спину парубка перед ним своїм старим капелюхом. Джордж Варнелл вийняв ретельно прожовані залишки свого акредитаційного посвідчення з рота. У Сіетлі Хейзел Ульбріксон та її син Ел стукали по скляній поверхні їхнього журнального столика доти, поки той не розбився на десятки осколків. На автомобільному мості Майк Бого із особливим задоволенням випустив у повітря 7 ракет у швидкій послідовності. У човні хлопці здіймали стиснуті кулаки в темне вечірнє повітря.

Ульбріксон довго просто сидів на місці, дивлячись у темряву, поки не прибігли вболівальники, рвучись через вагон, і не почали вітати його, ляскаючи по спині. Коли він, нарешті, встав, журналісти скупчилися навколо нього. Тренер висловився дуже просто: «Ну, вони зробили це в тісній боротьбі. Але вони виграли». Згодом він продовжив: «Припускаю, малий знав, що робить».

Вашингтон став національним чемпіоном і завоював абсолютну перемогу на Гудзоні. Приголомшлива перемога основної університетської команди, здобута атакою з відстаючих рядів, була історичною за своїм масштабом і драматичністю. У прес-центрі на залізничній станції Поукіпзі спортивні оглядачі зі всієї країни сіли за друкарські машинки та почали вистукувати хвалебні оди. Роберт Келлі з «Нью-Йорк Таймс» назвав цю перемогу «великою віхою в історії Поукіпзі». Герберт із «Нью-Йорк Пост» охрестив її «вражаючою і безпрецедентною». Джордж Тімпсон із «Крістіан Саєнс Монітор» найменував її «блискучою». Джеймс Бурхард із «Ворлд Телеграм» знайшов оригінальніше формулювання: «Це була історія психології, бездоганної сили духу та веслувального інтелекту. Голова Мока була найкращим веслом у човні Вашингтона». Роял Брогем думав довго й натужно, як найкраще охарактеризувати те, яким чином Боббі Мок домогся успіху. Нарешті він зупинився на фразі: «Це було воістину холоднокровно».

Ел Ульбріксон спустився до води і супроводив хлопців назад до елінга вгору за течією у своєму катері.

Спостерігаючи, як вони веслюють проти течії в теплій літній темряві, Ульбріксон помітив, що екіпаж гребе бездоганно, з винятковою грацією і точністю, що швидко ставали їхньою нормою. Він ухопив мегафон і загорлав, перекрикуючи вологе гарчання двигуна катера: «Зараз ось воно! Саме те, що потрібно! Чому ви не веслували так у перегонах?» Хлопці переглянулись один з одним, нервово усміхаючись. Ніхто точно не знав, жартує він чи ні.

Він дійсно жартував, але його зауваження переслідувало певну мету. Для досягнення своєї цілі Ульбріксону доведеться побити Ебрайта ще раз. Трохи менше ніж за 2 тижні вони мали змагатись ще раз, двічі в парі спринтів на 2 кілометри, щоб завоювати право представляти Сполучені Штати в Берліні. В одних із цих перегонів Каліфорнія буде на сусідній доріжці, маючи єдиний і останній шанс урешті зрівняти рахунок і поїхати до Німеччини. Ульбріксон не хотів, щоб його хлопці надто зазналися. І навіть перебуваючи в захваті від їхнього результату, він не був цілком задоволений непокорю Мока. У кожному разі, необхідно було нагадати їм, хто при владі.

Але, суворий данець чи ні, Ульбріксон також відчував необхідність сказати щось співрозмірне з подією. Діставшись до елінга, вони

виявили там сотні шалених уболівальників, що билися за місця на хиткому причалі й тупцяли довкола перед будівлею, гикаючи і репетуючи. Хлопці вилізли з човна і кинули Боббі Мока в Гудзон, на превелике задоволення глядачів. Потім, вийнявши його з води, вони сформували фалангу, прорвалися в будівлю і замкнули за собою двері, впустивши лише кількох журналістів із Сіетла. Ульбріксон став на лаву, а хлопці, стискаючи в руках майки, зібрані із переможених команд, сіли на підлозі навколо нього. «Ви сьогодні увійшли в історію, ви — веслярі та рульові першокурсників, юніорів і університетського екіпажа. Я пишаюся вами. Кожен син і дочка Вашингтона пишаються вами... Ніколи в історії веслування екіпаж не давав більш доблесний і ризикований бій, щоб виграти найбажаніший титул на кону в цій країні, ніж це сьогодні зробила університетська команда. І я можу лише сказати, що пишаюся вами і почуваюсь дуже щасливим, — він зробив паузу й оглянув кімнату, а потім підсумував, — я не очікую, що будь-коли побачу краще проведені перегони». Після цих слів він спустився на підлогу. Ніхто не вітав його. Ніхто не вставав і не аплодував. Усі просто сиділи, мовчки всотуючи цю мить. Бурхливого вечора в січні 1935 року, коли Ульбріксон уперше відкрито заговорив про участь в Олімпійських іграх, усі стояли і схвально вітали його промову. Але тоді це здавалося мрією. Тепер вони були за крок до її реального втілення. Захоплені вітання чомусь здавалися небезпечними.

Боббі Мок

Розділ 15

У цьому і полягає секрет успішних команд: у їхньому «резонансі», тому четвертому вимірі веслування, який може оцінити лише гребець, що веслував у резонуючому екіпажі, де хід — надприродний, а зусилля, що рухає човен — насолода.

— Джордж Йомен Покок

«Наразі 4 роки поспіль неотесані чужинці з Далекого Заходу домінують на Гудзоні, — виплюнув наступного дня після перегонів у Поукіпзі Джо Вільямс із нью-йоркської «Ворлд Телеграм». — Регата втратила всю свою оригінальну форму і структуру. Це більше не східне шоу... Якщо одна західна команда не виграє, то це робить інша. Вашингтон учора забрав усе, що можна було забрати на річці. Городяни зітхнули з полегшенням, що гості мали порядність залишити бодай мости і великовантажні пороми». Вільямс продовжив, імовірно, жартома, закликком звернутись до президента Рузвельта зробити щось із цією «дуже тривожною ситуацією».

Тон, можливо, був дещо іронічний, але суть статті Вільямса була далеко не жартом для тисяч уболівальників східних команд — їхні університети, схоже, випадали з конкуренції в регаті, яку вони призначали для випробування й демонстрації власної майстерності у веслуванні.

І не лише східні спортивні оглядачі та вболівальники зіткнулися з новою реальністю після регати 1936 року. Кай Ебрайт точно знав, що побачив у перегонах основних університетських команд, і був досить розумним і дипломатичним, щоб відкрито визнати це. Збираючи своїх хлопців у дорогу в Принстон на олімпійські відбіркові змагання, де він зробить ще одну спробу перемогти Вашингтон, Ебрайт вказав на Джо і його команду та промовив: «Це найкращий екіпаж в Америці. Це човен, який має поїхати у Берлін, і решта світу муситиме віднайти щось дуже круте, щоб перемогти їх в Олімпійських іграх». Це не було його звичайним кепкуванням перед змаганнями з «применшення своїх

шансів», яким регулярно займався і він, і Ел Ульбріксон. Ебрайт говорив цілком серйозно, і йому необхідно було приземлити очікування в Берклі. Він поїде в Принстон і змагатиметься там, і спробує виграти олімпійський п'єдестал, але коли Боббі Мок спроектував цю холоднокровну, прораховану перемогу, що прийшла нізвідки, Ебрайт швидко помітив її деморалізуючий вплив на його власну команду. Ретельно спланований спосіб, у який Вашингтон провів ці перегони, виглядав, почасти, як виклик, а почасти, як зухвалість, але переважно, це було попередження. Долаючи дистанцію гонки, Мок сміливо міг підняти над кормою прапор, прикрашений написом «Не наступай на мене» і фігурою скрученої гримучої змії.

Після тижня тренувань і відпочинку в Поукіпзі 1 липня хлопці спакували свої пожитки, завантажили «Husky Slipper» у багажний вагон і попрямували на національні олімпійські відбіркові змагання США 1936 року. О 18:00 вони прибули в Принстон і занурились у світ Ліги Плюща, світ статусу і вікових традицій, вишуканих смаків і прихованих упередженостей щодо певних соціальних класів, світ, населений синами банкірів, адвокатів і сенаторів. Для хлопців, що були нащадками представників робітничого класу, це був непевний, але інтригуючий світ.

Вони вселилися в розкішний «Принстон Інн», що велично здіймався на межі доглянутих полів гольф-клубу «Спрінгдейл», у порівнянні з будівлею якого навіть маєток президента в Гайд-Парку виглядав трохи затісним і потертим. Зі своїх номерів хлопці спостерігали, як випускники Принстона прогулювались довкола полів для гольфу в бриджах, гетрах із різнобарвним ромбовим малюнком і твідових кепках. Юнаки оглянули озеро Карнегі і зайшли в елінг Принстона, щоб перевірити його умови. Це була велика кам'яна будівля з готичними арками над входами у відсіки для човнів — споруда значно більш елегантна, ніж обшиті дошками будинки, у яких більшість із них вирости. Вона також значно відрізнялась від їхнього старого ангара для аеропланів і більше скидалася на нову бібліотеку «Саззалло» в Сіетлі. Ба навіть саме озеро Карнегі було символом багатства і привілеїв. До початку ХХ століття екіпажі Принстона веслували на річці Делавер і каналі Рарітан, що протікали прямо через південну частину університетського містечка. Хлопці Принстона, проте, вважали незручним гребти серед вугільних барж і

прогулянкових суден, які також користувались каналом, тож вони зажадали від Ендрю Карнегі відвести їм приватне озеро. Вклавши близько 100 тисяч доларів, на сьогоднішній курс два з половиною мільйона, Карнегі без розголосу скупив усю нерухомість уздовж 5-кілометрової ділянки над річкою Міллстоун, загатив її греблею і спорудив першокласну акваторію для веслування — неглибоку, прямолінійну і захищену. Водойма милувала око та була абсолютно вільна від вугільних барж.

У перші кілька днів у Принстоні хлопці відпочивали й розкошували в шикарній обстановці готелю і заміського клубу. Дон Х'юм намагався позбутися відчуття неприємного холодку. Двічі на день вони проводили легкі тренування у човні. Головно, хлопці відпрацьовували спринти на високій частоті ходу і стартовий етап перегонів. Стартування було одним із найважливіших компонентів 2-кілометрової гонки, з яким останнім часом у них були проблеми.

За право поїхати в Берлін змагалися 6 екіпажів: Вашингтон, Каліфорнія, Пенсильванія, Військово-морський флот, Принстон і Спортивний клуб Нью-Йорка. Для попереднього відбору 4 липня учасники змагань були розділені на 2 групи по 3 команди. По 2 човни-лідери в кожному запливі пройдуть у фінальний етап змагання між 4 командами, що відбудеться наступного дня.

Із наближенням попереднього відбіркового туру погода робилася гнітюче спекотною. То були перші натяки на те, що згодом стане смертельною спекою по всьому Сходу. Увечері 3 липня хлопці почали нервувати та втрачати рівновагу. Усвідомлення вагомості того, що було поставлено на карту, почало пригнічувати їх. Вони не могли заснути у вологій спеці. Ел Ульбріксон ходив із номера в номер, намагаючись заспокоїти їх, але різкість його голосу видавала його власну тривогу. Тієї ночі після відбою Джо і Роджер довго сиділи в темряві, жартуючи, розповідаючи історії, намагаючись заговорити себе від емоційного зриву. Час від часу в темряві пробивався оранжевий вогник, коли Чак Дей затягувався черговою забороненою цигаркою.

Не те, щоб вони були серйозно стурбовані попереднім відбором. Вони змагатимуться проти Принстона і «Крилатих бігунів» із нью-йоркського Спортивного клубу. Жодна з цих команд не була реальним суперником. Каліфорнії, з іншого боку, доведеться зійтися з Пенсильванією і Військово-морським флотом, двома відмінними

спринтерами. Занепокоєння походило від того, що відбуватиметься після попереднього туру. Пенсильванія замінила трьох із восьми веслярів у команді, що веслувала в Поукіпзі, включивши своїх недавніх випускників, які не мали права брати участь у перегонах міжуніверситетської регати, але цілком законно могли бути заявлені на Олімпійські ігри. ВМФ ввів у свою команду лейтенанта морської піхоти Віка Крулака на місце рульового. Каліфорнія також включила випускників у склад екіпажа. Вашингтон, у дійсності, був єдиною командою, що повністю складалася зі студентів. Якщо припустити, що хлопці пройдуть попередню кваліфікацію у своїй власній відбірковій групі, незалежно від того, з якими екіпажами вони зустрінуться у фіналі, це будуть до певної міри команди, складені з незнайомців, котрі, ймовірно, перевершують хлопців, яких вони щойно перемогли в Поукіпзі.

У суботу, 4 липня, незадовго до 18:30 хлопці рушили з човнової станції Принстона на перегони. Стояв несамовито спекотний вечір. Кілька тисяч людей зібралися на берегах озера подивитися на кваліфікаційні запливи, і більшість із них піднялись на недавно побудовані трибуни на фінішній лінії. Хлопці підвели «Husky Clipper» у свій стартовий бокс на плавучій платформі, яка була спеціально зведена для олімпійських відбіркових змагань, і чекали.

Із пострілом стартового пістолета Вашингтон вилетів із боксу на високому ритмі 38 гребків. «Husky Clipper» відірвався уперед майже відразу. Приблизно через хвилину Мок сказав Дону Х'юму понизити ритм. Х'юм скинув хід до 34 гребків. На третій хвилині загребний понизив його ще до 32 ударів, і навіть зменшивши темп, човен залишився попереду і почав розширювати свій відрив. «Крилаті бігуни» і екіпаж Принстона веслували в ритмі 35 гребків. На позначці половини дистанції Вашингтон уже був на відкритій воді, відірвавшись від обох суден. Починаючи наближатись до фінішу, «Крилаті бігуни» прискорились, обійшовши у спринті Принстон і кинувши виклик Вашингтону. Мок сказав Х'юму підняти швидкість ходу назад до 38 гребків. «Husky Clipper» швидко вилетів уперед і перетнув фінішну смугу на дві з половиною довжини попереду «Крилатих бігунів».

Будучи досить упевненими у своїх силах, хлопці Вашингтона, однак, здивувались, як легко вони перемогли. Незважаючи на

задушливе вечірнє повітря, вони навіть не спітніли. Відпливши із гоночних доріжок, човен Вашингтона зайняв позицію біля берега поблизу позначки півтора кілометра. Реальним питанням дня було те, як Каліфорнія впорається з кваліфікаційним запливом, і хлопці хотіли побачити відповідь на власні очі.

О 19:00 ВМФ, Пенсильванія і Каліфорнія стартували, всі веслюючи потужно й у високому ритмі. На першому кілометрі всі три човни увійшли в стабільний ритм і конкурували між собою більш-менш на рівних. У певний момент Пенсильванія пришвидшила свій темп і почала поволі виходити вперед. Проте коли човни вийшли на фінішну дистанцію 500 метрів, саме Каліфорнія примусила вболівальників на трибунах скочити на ноги. Хлопці з Берклі здійснили величезний ривок, притьмом промчали повз Військово-морський флот і Пенсильванію, захопили ініціативу й випередили їх на фініші на чверть довжини човна. Це було вражаюче шоу, що зміцнило віддавна поширену думку, яку поділяли багато тренерів і спортивних оглядачів, присутніх того дня: незважаючи на перемоги Вашингтона в довгих перегонах у Поукіпзі і Сіетлі, Каліфорнія залишається неперевершеним екіпажем-спринтером. Із цим було важко сперечатися. Каліфорнія виграла свій попередній відбірковий етап, пройшовши дистанцію з часом 6 хвилин 7.8 секунди, а Вашингтон фінішував на 10 повних секунд пізніше, із часом 6 хвилин 17.8 секунди. «Ця команда — майже нездоланна перешкода для «Ескімосів», — заявив Малкольм Рой із нью-йоркської «Сан».

Коли хлопці Вашингтона повернулись того вечора в «Принстон Інн», тривога знову накрила їх. Ел Ульбріксон провів більшу частину вечора, ходячи з номера в номер, сидячи на краю ліжок та підбадьорюючи своїх хлопців, нагадуючи їм, що вони, у дійсності, виграли спринт на останніх 2 кілометрах у Поукіпзі, розповідаючи їм те, що вони вже осмислили у своїх головах, але потребували почути ще раз, що вони можуть перемогти будь-який екіпаж в Америці, на будь-якій дистанції, у тому числі й Каліфорнію. Усе, що вони мали зробити, сказав він їм, — це продовжувати вірити один в одного.

Вони кивали й погоджувалися з ним. Весняна кампанія — миттєвий дух товариства, який усі вони відчули, коли вийшли на воду першого разу, їхня визначна перемога над Каліфорнією на озері Вашингтон, їхній приголомшливий тріумф у Поукіпзі, здобутий

атакою із аутсайдерів у лідери, і їхня кваліфікаційна гонка майже без зусиль того дня — більш ніж переконала їх, що разом вони були здатні на героїчні вчинки. Жоден із них не сумнівався у своїх товаришах по команді. Але віра один в одного, насправді, не була більше на часі. Складнішим було досягти впевненості в собі. Ядучий страх продовжував підточувати їхні м'язи й нутрощі.

Пізно ввечері, коли Ульбріксон нарешті пішов у свій номер, хлопці поодиночі або парами вислизали з готелю і прогулювались берегом озера Карнегі. Місяць був повний, озеро мерехтіло сріблом. Цвіркуни співали у траві біля їхніх ніг, цикади гуділи над головою на деревах. Вони дивилися на залиті місячним світлом зірки вгорі, тихо розмовляли й нагадували собі, хто вони є і чого досягли. Для декого з них цього було достатньо. Багато років по тому Джо згадав, що того вечора на нього зійшло почуття спокою. Рішучість почала вливатись у нього спершу як струмок, а згодом як річка. Зрештою, у досвітні години вони повернулися у свої номери і лягли спати — дехто спокійно, а дехто уривками.

Уранці, прокинувшись, Чак Дей написав у своєму журналі: «Фінал олімпійських відбіркових змагань, дуже нервую, але впевнений у своїх силах». Джонні Уайт черкнув: «Ми всі прокинулися налякані, і до нас часто заходив Елвін».

Елвін Ульбріксон сам не міг скинути внутрішнє напруження. Це був його судний день. Багато з його колег будуть спостерігати перегони того вечора — не лише Ебрайт, а й старий Джим Ейк «Десятка» із Сіракуз, Ед Лідер із Єлю, Джим Рей з університету Корнелла і Констанс Титус, олімпійський чемпіон в одиночному веслуванні 1904 року. Більше того, Роял Брогем також буде там, транслюючи перегони наживо на 50 станціях мережі «Сі-Бі-Ес» по всій країні. Усі в Сіетлі і більшість людей на решті території країни слухатимуть перебіг змагання. Він не матиме де сховатись, якщо хлопці не здобудуть перемогу для нього.

Грози гуркотіли над Нью-Джерсі того ранку, і дощ стукав по даху «Принстон Інн». До полудня, однак, хмари понеслися геть до горизонту, і день став спекотним і задушливим, але ясним. Озеро Карнегі було гладке, як люстро, віддзеркалюючи напівпрозоре блакитне небо. Фінальні олімпійські відбіркові змагання мали початись о 17:00, тож хлопці провели більшу частину дня, байдикуючи

на човновій станції Принстона, намагаючись зберігати витримку. У другій половині дня чорні седани і купе, заповнені вболівальниками команд, почали прибувати на озеро Карнегі. Водії зупиняли автомобілі в тіні дерев уздовж останньої сотні метрів дистанції, розстеляли покривала для пікніка на траві і відкривали корзини, повні бутербродів та холодних напоїв. Трибуни на фініші повільно заповнювались людьми, що обмахувались програмками змагань, — чоловіками у фетрових капелюхах і панамах та жінками в пласких капелюшках, вишукано припасованих до голівок. Загалом, певно, 10 тисяч осіб зневажили спеку, щоб стати свідками всього 6 хвилин перегонів — 6 хвилин, що розіб'ють мрії усіх хлопців, які готувалися вийти на воду, окрім дев'яти.

О 16:45 екіпажі, що зайняли перші і другі місця у випробуваннях попереднього дня — Каліфорнія, Пенсильванія, Вашингтон і Спортивний клуб Нью-Йорка — вивели судна з човнової станції Принстона на озеро Карнегі. Вони пройшли під точеними склепіннями кам'яного мосту вздовж довгого й широкого вигину озера, а потім по прямій до стартових боксів. «Крилаті бігуни» розвернули свій човен і ввели його в бокс першими, потім Пенсильванія зробила те саме. Коли Вашингтон спробував позадкувати у свій бокс, великий упертий білий лебідь перекрив їм шлях. Боббі Мок закричав на нього в мегафон і, злісно розмахуючи руками, нарешті, змусив його повільно відплисти вбік. Після цього Каліфорнія також зайшла в бокс.

Під пізнім пообіднім сонцем високі дерева, що росли уздовж берега, відкидали довгі тіні на стартові бокси і човни, але це не послаблювало спеки відчутно. Хлопці Вашингтона були з оголеними торсами, знявши свої майки просто перед тим, як залізли в човен. Тепер вони сиділи з веслами у воді, готові до першого сильного гребка, кожен дивився прямо вперед, на шию товариша перед ним, намагаючись дихати повільно й легко та повністю налаштувати свої серця і думки на перегони. Боббі Мок заліз рукою під сидіння і торкнувся щасливого капелюха Тома Боллеса, додаткових 100 грамів до ваги човна в обмін на безмежжя удачі.

Через мить після 17:00 стартер крикнув: «Ви готові?» Усі 4 рульових підняли руки, і стартовий пістолет відразу вистрелив.

Вашингтон вийшов на невдалий старт. Через 4 чи 5 перших гребків Горді Адам і Обрубок МакМіллін «розмились», їхні весла вискочили з

води, перш ніж вони завершили свої гребки. Результатами цього були миттєва втрата човном рівноваги та різка зупинка критичного імпульсу, який екіпаж намагався наростити. Решта човнів випередили їх. На наступному гребку всі 8 весел Вашингтона відразу захопили воду чисто й бездоганно.

Спортивний клуб Нью-Йорка швидко очолив перегони, але Пенсильванія, б'ючи воду у високому темпі 40 гребків на хвилину, швидко перехопила лідерство. Каліфорнія, веслуючи на 38 гребках, стала на 3-тю позицію, у трьох метрах перед носом Вашингтона. Боббі Мок і Дон Х'юм узяли курс на 39 гребків, щоб відновити імпульс, але щойно його було досягнуто, відразу ж почали опускати частоту знов до 38, потім до 37, до 36 і, нарешті, до 35 гребків. Коли ритм знизився, «Husky Clipper» все ж продовжував утримувати свою позицію в безпосередній близькості до корми Каліфорнії. Попереду Пенсильванія збивала озеро в білу піну на 39 гребках. Пройшовши чверть дистанції, Боббі Мок побачив, що підбирається до Каліфорнії. Він сказав Х'юму скинути частоту ще раз, і загребний налаштувався на несподівано низький хід 34 гребки. Коли вони наблизились до середини дистанції, Спортивний клуб Нью-Йорк раптом почав видихатись і швидко відстав від Вашингтона. Пенсильванія залишалась попереду на три чверті довжини й навіть продовжувала повільно віддалятися уперед від Каліфорнії. «Husky Clipper» застряг на хвості у Каліфорнії. Хлопці продовжували гребти в ритмі 34 гребки.

Але що за 34 гребки то були. Дон Х'юм по лівому борту і Джо Ранц по правому борту задавали темп на довгі, повільні, гармонійні й плавні удари веслами, і хлопці по кожному борту слідували за ними бездоганно. З берегів озера Карнегі хлопці, весла і «Husky Clipper» виглядали як єдина істота, що граційно й потужно скручується та розкручується, рухаючись уперед по поверхні води. Вісім оголених спин згинались і розгинались в унісон. Вісім білих лопатей занурювались у воду й виринали з неї в одну і ту саму мить. Щоразу, коли лопаті входили в озеро, вони зникали під поверхнею води майже без сплеску чи брижів. Щоразу, коли вони виринали з нього, човен летів уперед без зупинок чи зволікань.

Перед півторакілометровою позначкою Боббі Мок нахилився до Дона Х'юма і закричав: «Ось і Каліфорнія! Ось де ми переможемо Каліфорнію!» Х'юм трохи підняв хід до 36 гребків, і Вашингтон

швидко проминув Каліфорнію місце за місцем. Вони почали підбиратися до корми Пенсильванії. Її загребний Ллойд Сакстон, помітивши, що ніс «Husky Clipper» наближається до нього ззаду, підняв ритм до вбивчого 41 гребка. Але коли удари веслами Пенсильванії частішали, вони неминуче зробилися й коротшими. Кинувши погляд на кола на воді від лопатей Вашингтона, Сакстон був приголомшений відстанню між ними. «Їхні кола розходились на півтора метра, у той час як наші — на метр. Це було неймовірно», — сказав він після перегонів. Вашингтон витягнувся на одну лінію з Пенсильванією.

Але Боббі Мок насправді все ще не відпускав хлопців веслувати на повну силу. Вийшовши на фінальні 500 метрів дистанції, він, нарешті, зробив це. Рульовий гаркнув Х'юмові пришвидшити темп. Частота зросла до 39, а потім відразу ж до 40 гребків. Упродовж 5 або 6 ударів веслами носи двох човнів змагались за лідерство, поперемінно випинаючись наперед, як голови коней на скаковій доріжці. Нарешті, ніс Вашингтона рішуче рвонув на метр уперед. З того моменту це був, як сказав пізніше Горді Адам, «качиний суп». За 4 сотні метрів до фінішу Вашингтон просто прожогом промчав повз виснажених хлопців Пенсильванії, як експрес, який переганяє ранковий поїзд, що розвозить молоко, розмахуючи веслами на останніх кількох сотнях метрів із незвичайною грацією і силою. Останні 20 гребків, як Коротун Хант написав батькам наступного дня, були «найкращим, що я коли-небудь відчував у будь-якому човні». На фініші вони були на повну довжину попереду і все ще продовжували збільшувати відрив від інших човнів. Перетнувши фінішну лінію, Боббі Мок, кидаючи виклик усім законам фізики і здоровому глузду, раптом устав, випроставшись на кормі свого човна завширшки 60 сантиметрів і тріумфально виштовхнув кулак у повітря.

Пенсильванія прийшла другою, Каліфорнія — третьою. Човен Спортивного клубу Нью-Йорка, зрештою, з натугою подолав фініш на 3 повних і три чверті довжини позаду човна Вашингтона, і половина його команди просто лежала на веслах, агонізуючи від спеки.

По всьому штату Вашингтон, у димних невеликих заводських містечках на Олімпійському півострові, на вологих молочних фермах, притулених біля підніжжя Каскадних гір, у шикарних вікторіанських будинках на Капітолійському пагорбі в Сіетлі та на човновій станції

«Ескімосів», що наскрізь продувається вітром, на Косі Монтлейк люди стояли й голосно вітали перемогу. Матері і батьки помчали в офіси «Вестерн Юніон» відправляти привітання своїм синам далеко на схід. Газетярі відчайдушно кинулися придумувати заголовки. Бармени накривали столи для прийому на човновій станції. Те, що було мрією, стало реальністю. Їхні хлопці збиралися на Олімпійські ігри. Уперше у своїй історії Сіетл змагатиметься на світовій арені.

Сидячи біля радіо в недобудованому будинку Гаррі Ранца на озері Вашингтон, Джойс і діти теж святкували перемогу. Гаррі не сказав нічого, але раптом, сяючи, почав порпатися в ящиках, витяг великий американський прапор, прикріпив його на стіні над радіо і відступив, щоб помилуватися ним. Діти побігли розповісти хороші новини своїм друзям по-сусідству. Джойс, спокійно радіючи, заходилася прибирати шкаралупки від арахісу, які діти розкидали по підлозі, нервово слухаючи репортаж про перегони. Невеликий смуток оселився в глибині її душі: це означало, що Джо не повернеться додому до кінця літа. Але це було дрібницею, відкинутою геть несказанною радістю, яку вона відчула, коли почала уявляти собі, як Джо, одягнений в олімпійську форму, сходитиме з потяга в Сіетлі, коли, нарешті, повернеться додому восени.

Сяючи широкими білими усмішками, Джо і його товариші по команді догребли назад до човнової станції Принстона, кинули Боббі Мока у воду, виловили його і тоді вишикувалися перед пресою та фотографами кінохроніки, які чекали на них на плавучому причалі. Генрі Пенн Берк, голова Американського олімпійського комітету з академічного веслування, став поруч із Боббі Моком і простягнув йому срібний кубок. Задзижчали камери кінохроніки, і Мок, мокрий та з оголеним торсом, узявся за одну ручку кубка, а Берк, у костюмі і краватці, — за другу. Потім Берк почав свою промову. Він говорив, і говорив, і говорив. Хлопці втомилися, на розжареному причалі було спекотно, і вони хотіли якомога швидше прийняти душ та почати святкувати. Проте Берк продовжував говорити. Нарешті Мок злегка смикнув кубок, і той вислизнув із руки Берка. Той все одно продовжував говорити. Зрештою, на чолі з Моком, що стискав у руках кубок, хлопці просто тихо відійшли, залишивши Берка одного на причалі, а той усе ще говорив, поки продовжували крутитися камери кінохроніки.

Ел Ульбріксон також видав кілька коментарів для преси, правда, значно коротших. Коли його запитали, як він пояснює успіх своєї університетської команди цього року, він удався прямо до самої суті справи: «Кожен хлопець у човні мав абсолютну впевненість у кожному з його товаришів по команді... Причина їхнього успіху не може бути приписана окремим особам, навіть загребному Дону Х'юму. Щира спільна праця протягом усієї весни — ось що привело до перемоги».

Ульбріксон не був поетом. То була вотчина Покока. Але його коментар був максимально близький до того, що він відчував у своєму серці. Він досягнув із певним внутрішнім переконанням, що, нарешті, вхопив те, що вислизало з його рук протягом багатьох років. Усе сходилося: правильні веслярі з правильними відносинами, правильні особистості, правильні навички; ідеальний човен, обтічний, збалансований і надзвичайно швидкий; виграшна стратегія на довгих і коротких дистанціях; рульовий із мужністю та інтелектом для ухвалення важких рішень та їх швидкого втілення. Усе це складалося в щось більше, ніж він міг реально пояснити словами, можливо, більше, ніж навіть міг би викласти поет — щось за межами суми його складових, щось таємниче, непередаване й прекрасне для споглядання. І він знав, кому дякувати за переважну частину цього.

Повертаючись у спекотних, вологих сутінках із Джорджем Пококом назад до «Принстон Інн» того вечора, обоє чоловіків зняли піджаки й перекинули їх через плече. Ульбріксон раптом зупинився, різко повернувся до Покока і простягнув йому правицю. «Спасибі, Джордже, за твою допомогу», — сказав він. Покок пізніше згадував той момент. «Почути таке від Ела, — розмірковував він, — було рівносильним феєрверкові та духовому оркестру».

Пізніше того вечора хлопців вшанували на щорічному бенкеті Лояла Шауді, де вони знайшли традиційну пурпурову краватку і 5-доларову банкноту на кожному місці за столом. Але поки вони вечеряли і святкували, тривожні чутки почали ширитися коридорами «Принстон Інн».

До 20:00 чутки підтвердились. Після своєї багатослівної промови на причалі перед човною станцією Принстона Генрі Пенн Берк покликав Ела Ульбріксона, Джорджа Покока і Рея Екмана, спортивного директора університету Вашингтона, до себе в номер і висунув їм, по суті, ультиматум. Якщо Вашингтон хоче поїхати до Берліна, хлопцям

доведеться оплатити поїздки самотужки. «Ви муситимете заплатити за ваше перевезення, — сказав Берк. — Ми просто не отримали грошей». Берк, який, за збігом обставин, був також і головою Спортивного клубу Пенсильванії у Філадельфії та основним відповідальним за збір коштів для нього, продовжив, що, зрозуміло, у Пенсильванії багато грошей, і як команда, що зайняла друге місце, вона, природно, буде щаслива замінити команду Вашингтона в Берліні.

Схожі драми розігравалися по всій Америці того тижня. Американський олімпійський комітет (АОК) оголосив, що зазнає браку коштів. Плавців, фехтувальників і десятки інших команд просили частково або повністю профінансувати їхню поїздки в Берлін. Але до цього моменту ні АОК, ні Олімпійський комітет з академічного веслування (ОКАВ) навіть не натякнули, що будуть не в змозі відправити переможний екіпаж на олімпіаду. Заскочений зненацька, Ульбріксон був приголомшеним і розлюченим. Університетові вже доводилося раніше випрошувати і складати до купи кожен цент від випускників та громадян Сіетла, щоб просто відправити хлопців на схід в Поукіпзі й Принстон. І не було жодних шансів, що будь-хто з цих хлопців зможе посприяти власними коштами. Вони не були спадкоємцями і нащадками промислових магнатів, це були діти американського робітничого класу. Усе це жахливо відгонило. У гніві, вашингтонці були готові залишити номер, але Берк продовжував говорити. Він зазначив, що Каліфорнія заплатила за свій переїзд у 1928 і 1932 роках. Єльський університет, сказав він, не мав жодної проблеми зі збором «приватних коштів» у 1924 році, тож, звісно, хтось у Сіетлі зможе виділити гроші.

Ульбріксон надто добре знав, що гроші певною мірою росли на деревах у Єлі, і що кошти було значно легше знайти в 1928 році, до депресії, ніж у 1936-му. Ебсайт у 1932 році мав покрити вартість лише транспортування його екіпажа на 560 кілометрів від Берклі до Лос-Анджелеса. Крижаним тоном Ульбріксон запитав Берка, скільки потрібно зібрати і як скоро. До кінця тижня 5 тисяч доларів, відповів Берк. Інакше на Олімпіаду поїде Пенсильванія.

Після зустрічі Ульбріксон похапцем переговорив із Роялом Брогемом і Джорджем Варнеллом, і за кілька хвилин вони вже склали заголовки та писали спеціальні колонки для телеграфування у випуски наступного дня «Пост-Інтеллідженсера» і «Таймс». У Сіетлі

через кілька хвилин почали дзвонити телефони. Рей Екман зателефонував своєму помічнику Карлу Кілгору, який, у свою чергу, почав робити місцеві дзвінки. На 22:00 Кілгор завербував у Сіетлі десятки громадських лідерів і склав приблизний план дій. Уранці вони відкривають свою штаб-квартиру у Спортивному клубі Вашингтона, виберуть голову, а також створять групи зі збору коштів. Тим часом, усі взялися ще інтенсивніше телефонувати. Ел Ульбріксон намагався не тривожити своїх спортсменів. Це була та дрібниця, через яку він не хотів змушувати їх непокоїтись. Він розказав їм коротко, наскільки можливо, про брак фінансування, і вони пішли спати тієї ночі з вірою, що все буде добре.

Наступного ранку Коротун Хант написав короткого листа до батьків: «Мрія збувається! О, мої любі, як же нам пощастило! Ніхто не може сказати мені, що ми не впіймали стару пані Удачу за хвіст». Згодом він і решта членів екіпажа спустилися вниз на сніданок із морозива і мускусної дині, перш ніж з'явитися перед камерами кінохроніки студії «Фокс Мувітон».

За кілька годин жителі Сіетла прокинулись під тривожні заголовки новин по радіо та в газетах. Усе місто взялося до роботи. Студентки, що були на літніх канікулах, вхопили бляшані банки і почали ходити від дверей до дверей по сусідніх районах. Пол Кофлін, президент об'єднання випускників, почав телефонувати декому з найбільш відомих випускників університету. Тисячі значків на лацкани швидко надрукували, і студенти, що були в кампусі на літній сесії, почали продавати їх по 50 центів за штуку у вестибюлях. Радіодиктори переривали ранкові програми для звернень про збір коштів. У центрі міста І. Ф. Дікс, генеральний менеджер компанії «Тихоокеанський телефон і телеграф», підписався як голова кампанії. У найкоротші терміни телеграми почали розлітатися з офісу Дікса в торгово-промислові палати кожного міста, містечка і поселення в країні. Понад тисячу листів були відправлені на адреси «Американського легіону» та інших громадських організацій і братств.

До полудня почали сипатися гроші й обіцянки: щедрі 500 доларів від «Сіетл Таймс» для почину, 5 доларів від кафе «Хайд Евей Біер», 50 доларів від могутньої «Стандард Ойл», 1 долар від донора, що побажав залишитися анонімним, 5 доларів від Сесіла Блогга із Такоми, одного з рульових Хірама Конібеара. Гроші почали надходити також і з рідних

міст хлопців, де їхні досягнення були основними новинами протягом кількох тижнів: 50 доларів із Монтесано Боббі Мока, 50 доларів із Беллінгема, найближчого містечка до молочної ферми, на якій виріс Горді Адам, 299.25 долара із Олімпії Дона Х'юма, 75 доларів із Секвіма Джо Ранца. До кінця першого дня кампанії добровольці продали 50-центових значків на суму 1523 долари. Наприкінці другого дня Т. Ф. Девіс, голова Торгово-промислової палати Сіетла, поклав завірений чек на 5000 доларів у конверт і відіслав його авіапоштою Елу Ульбріксону.

До того часу Ульбріксон і хлопці безтурботно готувалися до відплиття в Німеччину на пароплаві «Манхеттен» 14 липня. Усього за кілька годин після зустрічі з Генрі Пенном Берком і своєї короткої бесіди з Роялом Брогемом та Джорджем Варнеллом того вечора Ульбріксон натягнув на обличчя свій найкращий безпристрасний вираз — так би мовити, його природний вираз, повернувся до Берка і АОК та заявив, що, у дійсності, Вашингтон має кошти, щоб оплатити свою поїздку до Берліна. Потім, перш ніж будь-хто зміг би поставити незручне питання про те, як йому вдасться отримати на руки 5 тисяч доларів так швидко, він поспішно прийняв запрошення Спортивного клубу Нью-Йорка скористатись його тренувальною базою в сусідньому передмісті на Лонг-Айленд Саунд та швидко вислизнув із Принстона.

Коли хлопці, тепер офіційно олімпійська веслувальна команда США у класі вісімок, оселилися на острові Траверс, вони, переважно без їхнього відома, починали ставати національними знаменитостями. Удома в Сіетлі вони вже були повноцінними суперзірками. Східні тренери та спортивні оглядачі стежили за ними з постійним збільшенням інтересу відтоді, коли вони ще першокурсниками перемогли в Поукіпзі в 1934 році. І тепер, після споглядання тих останніх 20 гребків у Принстоні, газетярі з усієї країни починали оприлюднювати те, що багато з них відразу подумали, коли побачили, як Джо і його товариші по команді раптово виринають із сутінків того вечора в Поукіпзі 2 тижні тому. Саме ці юнаки можуть стати найвизначнішим університетським екіпажем усіх часів.

Острів Траверс був розташований на Лонг-Айленд Саунд, на південь від Нью-Рошель. Тренувальна база Спортивного клубу Нью-Йорка на ньому була зведена в 1888 році і простяглася на 12 ретельно доглянутих гектарах, у центрі яких стояв шикарний, просторий

клубний будинок. Умістивши офіційну їдальню і устричний бар, більярдний зал, повнофункціональний спортивний зал, човнову пристань, усіляке мислиме спортивне тренажерне обладнання, приміщення для стендової стрільби, бейсбольний майданчик, боулінг, боксерський ринг, тенісні корти, корти для сквошу, бігову доріжку, турецькі лазні, басейн, перукарню, хімчистку і широкі, просторі газони, база була, практично, заміським клубом для спортсменів-аматорів, а також чудовим місцем для проведення суспільних заходів округу Вестчестер. Вона надавала легкий доступ до відмінної акваторії для веслування на протоці. І що було найпривабливішим для хлопців із полів, лісів і малих містечок Тихоокеанського Північного Заходу, вона знаходилась усього в кількох кілометрах від усіх численних таємниць і чудес міста Нью-Йорк.

Виснажлива спека продовжувала наростати на Східному узбережжі та на більшій території Америки того тижня, але якась там жарінь не могла втримати хлопців від того, щоб надкусити Велике Яблуко. Вони відвідали могилу Гранта, намагалися сісти на борт «Королеви Марії», але їх не пустили, оглянули кампус Колумбійського університету, вздовж і впоперек обійшли Рокфеллер-центр, прогулялися вгору і вниз по Бродвею та пообідали в ресторані Джека Демпсі. Вони юрбою зайшли в «Мінські Бурлеск» і вийшли звідти із широко розкритими очима й дурнувато посміхаючись, проте Джонні Уайт виклав особисту думку у своєму щоденнику: «Це було огидно». Вони прогулялись по Уолл-Стріт, згадуючи притишений тон, із яким їхні батьки говорили про це місце в 1929 році.

Вони проїхались у метро до Коні-Айленду і виявили, що сотні тисяч жителів Нью-Йорка випередили їх, рятуючись втечею під землю від задушливої спеки Манхеттена навіть у розпал робочого тижня. Із переповненого дощатого настилу на березі вони побачили, що скільки сягав їхній зір, угору і вниз по береговій лінії, пляжі були темні, вируючи масою тіл, скупчених на піску. Вони пролізли через натовп, і їх зачарував тисячоголосий Нью-Йорк — матері, що говорили італійською, іспаномовні хлопчики з Пуерто-Ріко, діди, які балакали на ідиш, та дівчата, що щебетали польською, невгамовні діти, котрі гукали один одного десятками мов і всіма різновидами англійської, голоси, що дзвеніли інтонаціями Бронкса, Брукліна і Нью-Джерсі. Вони поглинали 5-центові хотдоги у закусочних «Натанс», їли солодку

вату, пили крижану кока-колу. Вони катались на 45-метровому чортовому колесі і приголомшливих американських гірках «Циклон». Вони блукали серед шпилів і башточок Луна-парку, каталися на атракціонах, поїдали арахіс і знову пили кока-колу. До того часу, коли повернулися в місто, вони були виснажені та не надто вражені Коні-Айлендом. «Що за діра, — звірявся Чак Дей своєму щоденнику. — Брудні, переповнені, злодійські місця». Також він не був під сильним враженням від розімлілих, виснажених спекою громадян великого Нью-Йорка: «Люди в Нью-Йорку всі дуже втомлені, бліді й розм'яклі. Народ рідко усміхається і не виглядає здоровим та повним сил, як на заході».

Досліджуючи Нью-Йорк, вони один за одним почали приходити до нового усвідомлення того, як справи складаються для них. На Таймс-Сквер одного дня високий, дещо огрядний чоловік кинувся до Коротуна, приязно роздивився його і випалив: «Ти Коротун Хант!» Потім він подивився на інших хлопців: «Ви, хлопці, є екіпажем Вашингтона, чи не так?» Коли вони підтвердили це, він захоплено розповів, що впізнав Коротуна по фотографії в газеті. Він сам був колишнім веслярем університету Колумбії, сказав чоловік, і після перегляду їхніх недавніх подвигів вирішив віддати свого сина в західний університет, так що той теж зможе стати великим гребцем. Це було вперше, коли кожен із них дійсно почав розуміти, що вони тепер команда Америки, а не університету Вашингтона, і букви «WS» на їхніх майках має бути замінена на «США».

Для Джо момент прозріння прийшов на 86-му поверсі нового Емпайр Стейт Білдінг. Жоден із хлопців ніколи не їздив на ліфті більш ніж на кілька поверхів у готелі, тож швидкий підйом і схвилював, і перелякав їх. «Вуха оглухли, очі вирячилися», — писав додому Коротун Хант тієї ночі, затамувавши подих.

Джо ніколи не літав на літаку, ніколи не бачив місто з будь-якої точки огляду, вищої за ту, яка забезпечувалась його власним зростом 1.92 метра. Тепер, стоячи на оглядовому майданчику, він видивлявся, як численні шпилі Нью-Йорка здіймаються через пелену диму і пари та крізь марево спеки, і не знав, йому це видається прекрасним чи страхітливим.

Він перехилився через низький кам'яний парапет і глянув униз на мініатюрні автомобілі й автобуси та рої крихітних людей, що снували

по вулицях. Під ним шуміло місто, осягнув Джо. Какофонія гудіння сигнальних ріжків, виття сирен і гуркоту трамваїв, яка вражала слух на рівні вулиці, тут, угорі, стихнула, перетворилась на щось м'яке і більш заспокійливе, схоже на звучний подих величезної живої істоти. Це був значно ширший, більш тісно пов'язаний світ, ніж він коли-небудь вважав можливим.

Він кинув 5-центову монетку в телескоп, щоб ближче оглянути Бруклінський міст, потім перевів прилад на Нижній Манхеттен і на далеку Статую Свободи. Через кілька днів він плистиме під нею на своєму шляху до місця, де, як він розумів, не дозволялась свобода, де вона, схоже, усіляко придушувалась. Усвідомлення, що прийшло до всіх хлопців, дозріло тепер і в душі Джо.

Вони були тепер представниками чогось значно більшого, ніж вони самі — способу життя, спільного набору цінностей. Свобода була, мабуть, найбільш фундаментальною із цих цінностей. Але речі, які тримали їх разом — довіра один до одного, взаємна повага, скромність, чесна поведінка, турбота один про одного — були також частиною того, що для всіх них означала Америка. І разом із прагненням до свободи, це були речі, які вони збиралися взяти до Берліна й викласти перед світом, коли вийдуть на воду в Грюнау.

Несподіване одкровення прийшло також до Боббі Мока. Воно приспіло, коли він сидів у затінку під деревом на широкій відкритій галявині на острові Траверс, відкриваючи конверт. У конверті був лист від його батька, якого він раніше просив надіслати список адрес родичів, котрих він сподівався відвідати в Європі. Але конверт також містив другий, запечатаний конверт із написом: «Прочитай це в приватному місці». Тепер, стривожений, сидячи під деревом, Мок відкрив другий конверт і прочитав його зміст. На той час, коли він закінчив читати, сльози текли по його обличчю.

Новина була досить невинна за стандартами ХХІ століття, але в контексті соціальних відносин в Америці в 1930-х роках це стало глибоким шоком. Зустрівшись із їхніми родичами у Європі, написав Гастон Мок синові, він уперше дізнається, що він і його родина — євреї.

Боббі сидів під деревом, довго розмірковуючи над цим, не тому, що він раптом виявився членом меншини, проти якої тоді була ще значна дискримінація, а тому, що, осягнувши новину, він уперше зрозумів

страшний біль, який його батько мусив безмовно тримати в собі так багато років. Протягом багатьох десятиліть його батько відчував, що для досягнення успіху в Америці необхідно було приховувати суттєвий елемент його самотності від своїх друзів, сусідів і навіть від власних дітей. Боббі виховали в переконанні, що до кожної людини потрібно ставитися відповідно до її дій і її характеру, а не слідуючи стереотипам. Сам батько навчив його цього. Тепер для хлопця стало пекучим одкровенням, що батько не почувався досить безпечно, щоб самому жити за цією простою настановою, що він болісно приховував свою спадщину, тримав її в секреті, як щось, чого треба соромитись, навіть в Америці, навіть від свого власного улюбленого сина.

На 9 липня Нью-Йорк пікся у найбільшій спеці в американській історії. Протягом місяця нечувані температури випалювали Захід і Середній Захід. Навіть жахливе літо 1934 року не було таке згубне. Тепер купол спеки поширився від узбережжя до узбережжя і далеко на північ Канади. Три тисячі американців загинули від спеки того тижня, 40 із них — у Нью-Йорку.

Проте американська олімпійська команда з веслування на восьмивесельних човнах була такою незворушною, наскільки це можливо. Кожного дня вони сідали в човен і прямували в приватне затишне місце для відпочинку Спортивного клубу Нью-Йорка, острів Гекльберрі, розташований за півтора кілометра від острова Траверс у прохолодних водах Лонг-Айленд Саунд. Острів був п'ятьма гектарами раю, і хлопці закохалися в нього з моменту, коли висадилися зі свого катера на пляжі в одній із його численних невеликих гранітних бухт, натягнувши на голови індіанські пов'язки з пір'ям індіка, які одягали члени клубу, відвідуючи це місце. Вони стрибали з кам'яних уступів, занурювались у прохолодну зелену воду протоки, плавали, борюкались, а потім розтягувались на теплих пласких гранітних плитах, засмагаючи до коричневого кольору, перш ніж знову пірнути назад у воду.

Чак Дей палив «Лакі Страйк» і травив жарти. Роджер Морріс сонно лежав поруч, роблячи сердиті зауваження щодо шкідливої звички Дея. Горді Адам задовольнявся тихим лежанням на сонці у своїй індіанській пов'язці. Джо побрів вивчати геологію острова, відкриваючи льодовикові борозни, витравлені в граніті. Боббі Мок спробував організувати якусь діяльність, підганяв хлопців до цієї затії і

був безцеремонно схоплений і вкинутий у воду 3 чи 4 рази за своє чіпляння. Усі вони тут почувались у своїй тарілці, невимушено і легко. З морем і лісом під рукою, вони були у своїй стихії, так як ніколи не могли би бути в Манхеттені зі всім його блиском і шиком.

На 3-й день Ел Ульбріксон поклав край їхньому плаванню. Він був твердо переконаний, що будь-який вид фізичних вправ, окрім веслування, був шкідливий для веслярів — це розробляло неправильні групи м'язів.

Нарешті прийшов час пакувати речі та готуватися до подорожі в Німеччину. 13 липня Покок наглядав за хлопцями, коли вони обережно завантажили 19-метровий «Husky Clipper» на довгу вантажівку і з поліцейським ескортом провезли його через серце Нью-Йорка до пірса номер 60 на річці Гудзон, де пароплав «Манхеттен» готували до відплиття через 2 дні. Покок проводив свої дні на острові Траверс, ретельно шліфуючи корпус човна, а потім наносячи морський лак шар за шаром та поліруючи кожен шар до тих пір, поки корпус не засяяв. Це було не просто питання естетики. Покок хотів одержати човен, що має днище для максимально можливої швидкості, яку тільки він міг надати йому. Частки секунди могли змінити хід справи в Берліні.

Коли вони зупинились неподалік від «Манхеттена», Покок виявив, що причал був безладним скупченням офісів, складських ангарів, штабелів вантажів і перекритих навісами проходів для пасажирів. Він і хлопці були відповідальні за власноручне завантаження човна на корабель і швидко виявили, що не було достатньо вільного місця для виконання маневру з їхнім довгим судном, щоб розмістити його в позицію для підняття на борт. Усі вони були у краватках з нагоди прийому, після якого мала відбутись вечеря в готелі «Лінкольн». Несучи човен над головами у задушливій, вологій спеці, вони ходили обережно, але стомлено вздовж і впоперек причалу майже годину, дивлячись вгору на великий червоний корпус корабля і пробуючи розв'язати це складне завдання різними способами, які лишень могли придумати.

Нарешті далеко на причалі хтось помітив багажний жолоб, що спускався під кутом 60 градусів до рівня вулиці. Вони обережно вставили носовий кінець човна в жолоб і, повзучи накарачках, поволокли його вгору на прогулянкову палубу. Звідти, тримаючи його високо над головами під похилим кутом, вони підняли човен на

шлюпкову палубу, прив'язали його, накрили брезентом і надіялися та молилися, щоб ніхто не сплутав його з лавкою і не всівся на нього. Після цього вони поспішили на прийом, дуже запізнюючись і стікаючи потом.

У готелі «Лінкольн» вони офіційно зареєструвались в АОК і вперше опинилися серед інших олімпійців у холі. Гленн Каннінгем теж був там, одягнений в елегантний сірий костюм і яскраво-жовту краватку. У кутку кімнати фотографи приперли до стінки Джессі Оуенса, одягненого в молочно-білий костюм, і умовили його позувати із саксофоном. «Коли я дам відмашку, — сказав один із фотографів, — подуйте в цю штуку». За командою Джессі подув. Інструмент видав довге, свистяче зітхання. «Краще йдіть перевірте свої шини, Джессі, це звучало як прокол», — пожартував хтось.

Прогулюючись холлом, хлопці Вашингтона усвідомлювали, що вони, можливо, не найвідоміші люди тут, не найшвидші в ногах чи навіть не найсильніші, але, за винятком Боббі Мока, вони були, напевно, найвищими. Потім вони зустріли Джо Фортенберрі зростом 2.07 метра і Вілларда Шмідта зростом 2.10 метра з першої в історії олімпійської баскетбольної команди США. Коли він підійшов, щоб потиснути їм руки, і вони спробували подивитися Шмідту в очі, навіть Обрубок МакМіллін зрозумів, що ризикує отримати розтягнення м'язів у шиї. Боббі Мок навіть не намагався. Він зрозумів, що потребував би для цього драбини.

Наступного дня була купа справ — забрати їхні олімпійські акредитаційні посвідчення і німецькі візи, запитися в останню хвилину всякою всячиною, купити дорожні чеки. Джонні Уайт не знав, що він збирається робити з грошима у Європі. Він, як і раніше, мав ті самі 14 доларів, з якими залишив домівку, але їх вистачить ненадовго. Потім, в останню хвилину, із Сіетла прибув конверт зі 100 доларами. Його сестра Мері Хелен надіслала майже всі свої заощадження, кажучи, що взяла в обмін на гроші його стару скрипку. Джонні добре знав, що вона не мала жодного інтересу до скрипки.

Олімпійське посвідчення Джо

Того вечора вони обмежили свій тур по Нью-Йорку поїздкою в Державний театр Лоус, де Дюк Еллінгтон і його оркестр закінчували тижневий ангажемент. Це було основним моментом перебування в Нью-Йорку, особливо для Джо і Роджера. Під величезною люстрою із чеського кришталю, сидячи в оббитих червоним плюшем кріслах

театру, в оточенні позолочених різьблених по дереву оздоблень, вони заворожено слухали, як Еллінгтон і його оркестр виконували «Настрій індиго», «Акцент на молодість», «У сентиментальному настрої», «Сум на околицях міста» і ще з півтора десятка мелодій. Джо купався у яскравій, мідній музиці, всотуючи її, коли вона оповивала його, та відчуваючи, як вона заколихує його.

Пізно того вечора вони зупинилися переночувати у клубі «Альфа Дельта Фі» — залишалася одна ніч, перш ніж наступного ранку почнеться найбільша пригода у їхньому житті. Коли хлопці вимкнули світло, за 50 кілометрів на південь від них дирижабль «Гінденбург» рушив зі свого місця швартування у Лейкхерсті, штат Нью-Джерсі, і незграбно полетів над Атлантикою на шляху додому в Німеччину для виконання своєї маленької ролі в Олімпійських іграх 1936 року, темно вимальовуючись на тлі нічного неба, і великі чорні свастики красувались на його хвостових закрилках.

Під стрекотання камер кінохроніки і спалахи фотоапаратів хлопці зійшли по трапу на «Манхеттен» о 10:30 ранку. Як і 325 інших членів олімпійської збірної США, що сіли на цей корабель, вони були запаморочені, сповнені щирим хвилюванням. Жоден із них ніколи не був на судні, більшому ніж пором удома в Сіетлі, а пароплав «Манхеттен» — 203 метри завдовжки, вагою 24289 тонн, із вісьмома пасажирськими палубами, здатний розмістити 1239 пасажирів — був далеко не поромом. У дійсності, він був першорозрядним розкішним лайнером. Перебуваючи в експлуатації всього 5 років, він та однотипний із ним пароплав «Вашингтон» були першими великими північноатлантичними лайнерами, побудованими в Америці з 1905 року, і найбільшими з тих, що американці будь-коли спорудили.

Стоячи на якорі на Гудзоні того ранку, «Манхеттен» був майже суцільно американським видовищем, яке лишень можна собі уявити. Він мав червоний корпус і блискучу білу надпалубну частину, увінчану двома трубами, кожна з яких була хвацько відхилена назад і пофарбована червоними, білими й синіми горизонтальними смугами. Коли спортсмени радісно підійнялися на борт, кожному з них вручили невеличкий американський прапор, і скоро всі перила були заповнені молодими людьми із сяючими обличчями, що махали прапорцями, гукали сім'ї і доброзичливців, що юрмилися нижче на причалі.

Хлопці знайшли свої каюти внизу в туристичному класі і склали свої речі. Вони зустрілися й потисли руки іншим веслярам, які представлятимуть Сполучені Штати в Берліні. Це були Ден Барроу, одиночний весляр зі Спортивного клубу Пенсильванії; дві пари, одна з яких була з рульовим, а інша — без нього, також зі Спортивного клубу Пенсильванії; екіпаж парної двійки з клубу «Ундіна Бадж» у Філадельфії; і два чотиривесельні екіпажі, один з яких, із рульовим, складався з гарвардських хлопців із клубу «Ріверсайд Боут» в Массачусетсі, та інший з Вестсайдського веслувального клубу в Баффало, штат Нью-Йорк, без рульового.

Згодом, коли з формальностями було покінчено, вони приєдналися до махання прапорцями на палубі. Коли наблизився час відплиття опівдні, понад 10 тисяч глядачів скупчилися на пірсі номер 60. Дирижаблі та літаки кружляли над головою. Оператори кінохроніки відзняли кілька додаткових метрів плівки на палубі, а потім висипали з корабля, щоб встановити свої камери для зйомки відплиття пароплава. Із червоно-біло-синіх труб почав здійматися чорний дим. Морські вимпели майоріли на корабельних снастях носової частини і за щоглами під легким, гарячим вітерцем.

Перед полуднем спортсмени зібралися на сонячній палубі навколо Ейвері Брандеджа та інших посадових осіб АОК, коли вони розгорнули величезний білий прапор із п'ятьма переплетеними олімпійськими кільцями і почали піднімати його на щоглі. Натовп на причалі, знімаючи капелюхи і розмахуючи ними над головами, почав оглушливо скандувати: «Майори! Майори! Майори! Для США!» Оркестр ушкварив бойову мелодію, віддали швартові, і «Манхеттен» почав повільно відпливати в Гудзон.

Джо та інші хлопці кинулися назад до перил, знову замахали прапорцями та нахабно перейняли скандування: «Майори! Майори! Майори! Для США!» На причалі люди кричали: «У добру путь!» Верещали свистки на буксирах, гудки на поромах і ближніх кораблях. На річці пожежні катери ввімкнули на повну потужність свої сирени і вистрілили білі фонтани води в повітря. Літаки над головою лягали на одне крило і кружляли крутими петлями, поки фотографи знімали кадри з повітря.

Буксири штовхали ніс «Манхеттена», поки він не розвернувся у напрямку течії річки, і корабель почав свій величавий рух до західного

боку острова Манхеттен. Коли він проминув Беттері, Джо відчув перший прохолодний бриз за усі дні. Далі корабель проплив повз острів Елліс, а потім повз Статую Свободи, і він, як і всі, кинувся до правого борту, щоб подивитися на неї. Він залишився на палубі, коли корабель пропливав через звуження річки, зі Стейтен-Айлендом на одному боці і Брукліном — на іншому, а потім пройшов через нижню частину затоки та нарешті вплив у Атлантику, де він почав злегка кренитися, виконуючи довгий, повільний, широкий поворот до гавані.

Джо все ще стояв на палубі, спираючись на перила, насолоджувався свіжим повітрям, дивився на те, як корабель минає Лонг-Айленд, намагаючись всотати і запам'ятати все, щоб потім, коли повернеться додому, він міг розповісти Джойс найменші дрібниці. Лише через кілька годин, коли сонце почало сідати на заході, Джо, нарешті, зовсім замерз і, починаючи звикати ходити по палубі, не втрачаючи рівноваги, повернувся всередину корабля, шукаючи інших хлопців та їжу.

Коли того вечора «Манхеттен» відплив на північний схід, і темрява огорнула його, він спалахнув вогнями й гучною музикою, ожив сміхом молоді, що розважалася і переживала найкращі години свого життя, заглиблюючись у чорну порожнечу Північної Атлантики на шляху до гітлерівської Німеччини.

Пароплав «Манхеттен»

Розділ 16

Хороше веслування значною мірою пов'язане з хорошими помислами. Недостатньо, щоб м'язи екіпажа працювали в унісон. Їхні серця і думки також мають бути єдиним цілим.

— Джордж Йомен Покок

Коли Джо занурився в сон на борту «Манхеттена», перші світанкові промені зайнялися над Берліном, освітивши невеликі групи чоловіків, жінок і дітей, що крокували вулицями під дулом пістолета. Арешти почалися годиною раніше, під покровом ночі, коли поліція і штурмові загони СА вдиралися в халупи і вагончики, які правили за домівки для циганських сімей ромів та сінті, і стягали їх із ліжок. Тепер вони були на шляху до очисних каналізаційних споруд у Марцані — передмісті Берліна, де їх розмістять у таборі далеко від очей іноземців, що прибували в Берлін на Олімпійські ігри. Згодом їх відправлять на схід у табори смерті і вб'ють.

Їх виселення було просто черговим кроком у процесі, який розгортався протягом кількох місяців. Нацисти перетворювали Берлін у те, що нагадувало величезний кінознімальний майданчик — місце, де ілюзія може бути вдосконалена, де нереальне могло бути перетворене в подобу реального, а реальне могло бути приховане. Таблички, що забороняли євреям вхід до громадських закладів, уже познімали й поскладали на зберігання для подальшого використання. Люто антисемітську газету «Дер Штюрмер» із її гротескними карикатурами на євреїв та гаслом: «Євреї — наша біда» тимчасово вилучили з газетних кіосків. У своєму основному пропагандистському виданні «Дер Ангріфф» Йозеф Геббельс виклав берлінцям сценарій їхньої ролі у виставі, докладно пояснивши, як вони мають поводитися по відношенню до євреїв і як мають приймати іноземців, коли ті прийдуть: «Ми мусимо бути чарівнішими за парижан, спокійнішими за віденців, жвавішими за римлян, космополітичнішими за лондонців і практичнішими за нью-йоркців».

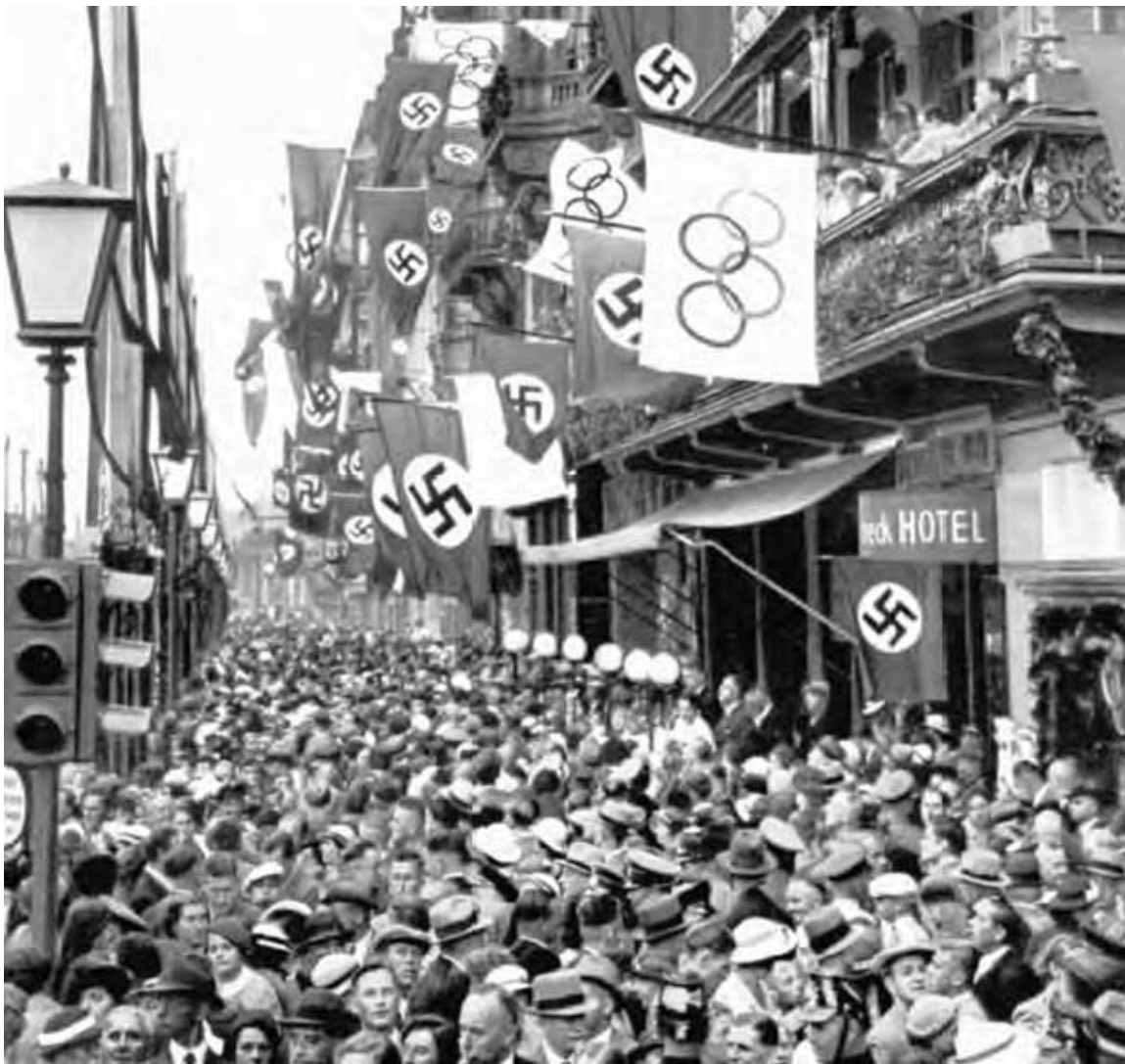
Коли прибудуть іноземці, усе мало бути приємним. Берлін стане свого роду легким парком розваг для дорослих. Під суворий контроль потрапить усе, за що гості платитимуть: від номерів у дорогих готелях, таких як «Адлон», до сардельок братвурст, що продаються вуличними торговцями по всьому місту. Для вдосконалення декорації не лише цигани, а й понад 14 сотень безхатченків були зібрані й видалені з вулиць. Сотні повій були схоплені, примусово перевірені на венеричні захворювання, а згодом відпущені торгувати своїми послугами для плотського задоволення гостей.

Приїжджим журналістам, які передаватимуть свої враження від нової Німеччини в інші частини світу, нададуть особливі умови проживання, найкраще обладнання, найкращі місця для перегляду змагань, безкоштовні секретарські послуги. Проте існувала одна надзвичайна ситуація, що мала вирішуватись делікатно в разі виникнення. Якщо іноземні журналісти намагатимуться узяти інтерв'ю в німецьких євреїв або дослідити «єврейське питання», то вони мають бути ввічливо спрямовані до найближчого офісу гестапо, де їх зможуть допитати щодо їхніх намірів, а потім таємно відстежити.

Уздовж залізничних колій, по яких гості подорожуватимуть у Берлін, брудні будівлі були побілені, вільні житлові споруди — здані в оренду за невисоку ціну, й однаковісінькі вазони із червоними геранями на підвіконнях були поставлені навіть у квартирах, що залишилися вільними. Практично на кожному будинку вздовж залізничного полотна тепер було вивішено червоно-біло-чорний прапор зі свастикою. Багато людей також вивісили білі олімпійські прапори. На кількох будинках, переважно, єврейських, майорів лише олімпійський прапор. Тисячі прапорів зі свастиками висіли на залізничних станціях. У дійсності, увесь Берлін був задрапірований у свастики. Уздовж основної пішохідної вулиці Унтер-ден-Лінден, широкого центрального бульвару Берліна, сотні лип, які, власне, й дали вулиці ім'я, було замінено на одноманітні колонади флагштоків, що тримали величезні 14-метрові червоні прапори зі свастикою. Такі ж високі транспаранти звисали з Бранденбурзьких воріт. На Адольф-Гітлер-Плац високі щогли, на яких розвівались олімпійські прапори, оточили концентричними кільцями центральну колону 19 метрів заввишки, задрапіровану 20 прапорами зі свастикою, утворюючи яскравий криваво-червоний циліндр усередині вкритої травою площі.

На приємних, тінистих вулицях, що вели до маршруту веслувальних перегонів у Грюнау, від дерева до дерева була підвішена низка менших прапорів зі свастикою.

Вулиці вичистили і ще раз вилизали. Вітрини магазинів відполірували до блиску. Потяги пофарбували свіжою фарбою. Розбиті вікна замінили. Десятки нових лімузинів, люб'язно наданих «Мерседесом», стояли припарковані рівними рядами довкола Олімпійського стадіону, чекаючи на VIP-персон. Майже всі, від таксистів до санітарних працівників, були одягнені в нову елегантну уніформу. Іноземні книги, заборонені книги, книги, що уникли багатьох у 1933 році, раптом знову з'явилися в книжкових вітринах.

Берлін причепурився до Олімпійських ігор

Маючи повністю задекорований знімальний майданчик, Лені Ріфеншталь діловито працювала над мобілізацією десятків операторів і звукооператорів, розміщуючи десятки камер на свої місця. На Олімпійському стадіоні «Рейхсспортфельд» вона встановила 30 камер лише для церемонії відкриття. Вона вирила ями для низького кута зйомки і звела сталеві вежі для високого кута зйомки. Вона побудувала рейки, на яких операторські візки зможуть рухатись уздовж бігової доріжки з червоної глини. Вона занурила камери у водонепроникних корпусах у олімпійські басейни для плавання й дайвінгу. Вона прикріпила камери до сідел для кінноспортивних змагань і розмістила їх на понтонних човнах для змагань із плавання. У центрі Берліна вона встановила камери на стратегічних будівлях і змонтувала їх на дахах вантажівок, підвісила їх до дирижаблів і вирила ще багато ям — усе для того, щоб зафільмувати з рівня поверхні землі, як марафонці і бігуни нестимуть факел через місто. На маршруті веслування в Грюнау вона побудувала мол на Лангер-Зее, що був розташований паралельно до курсу перегонів, і встановила рейки, по яких операторський візок міг слідувати за човнами на фінішних 100 метрах гонки. Вона позичила протиповітряний аеростат у «Люфтваффе» і прив'язала його поруч із фінішем, щоб оператор міг висіти на ньому і знімати кадри з повітря.

Повсюди, де вона причепила камери, Ріфеншталь упевнилась, що то були найбільш вигідні кути, як правило, для зйомок, направлених вгору, щоб зафільмувати головних зірок спектаклю, Адольфа Гітлера і його оточення. Тепер, коли камери були в основному на своїх місцях, вона і весь Берлін чекали на прибуття решти акторів.

Того ранку Дон Х'юм і Роджер Морріс лежали, блюючи, на своїх ліжках на борту «Манхеттена». Ел Ульбріксон почувався чудово, але хвилювався за Х'юма і Морріса, що злягли з морською хворобою. Вони й без того вже були двома найлегшими веслярами у човні, і він планував потурбуватись про те, щоб хлопці набрали трохи ваги під час морської подорожі.

Джо Ранц прокинувся, почувуючись прекрасно. Він попрямував на прогулянкову палубу, де побачив, що розгортається шаленство атлетизму. Гнучкі гімнастки крутились на паралельних брусах і довго відпрацьовували стрибки на гімнастичному коні, намагаючись, щоб їхні точні рухи співпадали в часі з повільним поступом корабля.

Огрядні важкоатлети піднімали величезні шматки заліза над головами, тремтячи і злегка похитуючись під їхньою вагою. Боксери спарингували в імпровізованому рингу, танцюючи, щоб устояти на ногах. Фехтувальники тренували випади. Спринтери підтюпцем пробігали повз, рухаючись повільно по колу та остерігаючись, щоб не підвернути щиколотку. У невеликому басейні з морською водою тренери прив'язали своїх плавців гумовими тросами, утримуючи їх на місці, поки вони плавали, і пильнуючи, щоб їх не вихлюпнуло на палубу, коли корабель долав особливо великі хвилі. Постріли гвинтівок клацали з корми, де десятиборці відкрили вогонь зі своєї зброї просто по океану.

Коли пролунав гонг на чоловічий сніданок, Джо пішов до призначеного йому столу і був розчарований, адже спортсменам дозволяли замовляти лише зі спеціально обмеженого меню, розробленого, мабуть, для годування канарок чи рульових. Він з'їв усе, що міг замовити, і спробував замовити вдруге, але йому відмовили. Хлопець вийшов із їдальні майже такий самий голодний, як і увійшов до неї. Він вирішив поговорити про це з Ульбріксоном.

На кораблі до Берліна

Тим часом він роззирнувся довкола. На нижніх палубах він знайшов спортзал, заповнений тренажерами, дитячу ігрову кімнату, перукарні, манікюрний салон і салон краси. Також він виявив комфортабельну вітальню в туристичному класі, оснащену екраном для того, що досі часто називали «картинки, що рухаються». Усе це виглядало досить шикарним для Джо. Але він зважився піднятися на палуби першого класу і відкрив цілком інший світ.

Каюти там, обшиті панелями з екзотичних порід дерева, були просторими, із вбудованими зручностями, оббитими плюшем меблями, перськими килимами, приліжковими телефонами і приватними ванними кімнатами з гарячою і холодною прісною водою. Джо тихо бродив по розкішних килимах через лабіринт коридорів, що привели його до заповненого коктейль-бару, потім до сигарного магазину, потім до письмового кабінету, а згодом — до бібліотеки з дубовими панелями і важкими балками перекриття. Він знайшов вітальню для

куріння з дров'яним камином, що простягався на всю ширину приміщення, із фресками і різьбленими картинами, які створювали враження, ніби курець увійшов у ацтецький храм. Він знайшов кафе «Веранда», зі стінами, прикрашеними картинами з життя Венеції, і великим еліптичним танцювальним майданчиком. Він також побачив китайський «Пальмовий двір», не лише заповнений живими пальмами, а й прикрашений високою білою заштукатуреною стелею у стилі рококо, мармуровими колонами, витонченими азійськими настінними фресками ручного розпису і меблями Чіппендейла. Джо надібав їдальню першого класу із власним балконом для оркестру та прихованим у нішах освітленням за заглибленими вікнами, щоб створити ілюзію безкінечного денного світла, і круглими обідніми столами, накритими елегантними скатертинами, на кожному з яких стояла мідна лампа у стилі Людовіка XVI. І все це розташовувалося під куполоподібною стелею, розписаною фресками з міфологічними сценами, такими як свято вакханалії. І, нарешті, він потрапив у Гранд-салон, що мав власну театральну сцену й екран для картинок, що рухаються, перськими килимами, строгими диванами і кріслами, рифленими пілястрами з волоського горіха, різьбленою вручну ліпниною, широкими вікнами, завішаними оксамитовими шторами, та ще одною високою, куполоподібною заштукатуреною стелею у стилі рококо.

Джо намагався виглядати непомітним, принаймні, наскільки непомітним може виглядати хлопець зростом 1.92 метра. Щиро кажучи, він не мав на думці блукати такими місцями. Спортсмени мали залишатися в межах туристичного класу, за винятком фізичних вправ на прогулянковій палубі в денний час. Ця розкіш була призначена стати надбанням такого роду людей, яких Джо бачив на полі для гольфу в Принстоні або на доглянутих газонах маєтків, котрі він мигцем бачив на Гудзоні. Але Джо затримався, загіпнотизований спогляданням того, як досі жила інша половина людей.

Коли він повернувся до себе в каюту, то побачив, що на нього чекає те, що дозволить і йому самому почуватися першокласним юнаком. У Нью-Йорку з хлопців зняли мірки для їхнього олімпійського екіпування, і тепер Джо знайшов двобортний синій саржевий спортивний піджак і відповідні сині штани, розкладені на ліжку. Піджак мав олімпійську емблему США, що красувалась на грудях, і

яскраві латунні гудзики, кожен із мініатюрною емблемою. Також тут була пара білих фланелевих брюк; білий солом'яний канотьє, обвитий синьою стрічкою; хрустка біла сорочка до костюма; білі шкарпетки з червоно-біло-синім кантом; білі шкіряні черевики; синя смугаста краватка. Крім того, тут лежав синій тренувальний костюм із вибитими на грудях великими буквами «США». І нарешті, у комплекті Джо знайшов веслувальну уніформу — білі шорти й елегантну білу майку з олімпійською емблемою США на лівому боці грудей і червоно-біло-синіми стрічками, пришитими навколо шиї і спереду по низу. Для хлопця, який носив той самий пом'ятий светр на тренування протягом року, це було дивовижним зібранням кравецьких скарбів.

Тканина майки була гладенька, майже як шовк, і мерехтіла в денному світлі, що лилось усередину каюти через ілюмінатор, коли він підняв її, щоб краще розгледіти. Його ще ніколи не перемагали, тож він ніколи не мусив віддавати майку весляреві-супернику. Хлопець не мав жодного наміру допустити, щоб ця майка була першою. Він повезе її додому.

Протягом наступних кількох днів Дон Х'юм і Роджер Морріс поволі оговталися від морської хвороби, і хлопці почали бродити по кораблю разом. Вони знайшли гребний тренажер на палубі і випробували його, позуючи для фотокореспондентів. Ел Ульбріксон позував разом із ними, але коли їх сфотографували, швидко відігнав хлопців від пристрою, сказавши, як він часто робив, що єдиним правильним способом розвивати гребні м'язи було веслування в реальному човні. Коли вони відійшли достатньо далеко, Роджер Морріс кинув йому усмішку через плече і промовив: «Чорт забирай, якщо ви хочете, щоб ми веслували в човні, то лишень спустіть «Кліпер» за борт, і ми гребтимемо решту шляху».

Коли Ульбріксон не дивився, вони намотували кола навколо палуби, займались у тренажерній залі, грали у шафлборд і пінг-понг з іншими спортсменами та роззнайомилися й називали один одного на ім'я з декотрими, хто вже був або незабаром стане знаменитим. Серед них були Ральф Меткалф, Джессі Оуенс і Гленн Каннінгем. Джонні Уайт подався на розвідку щодо дівчат, але повернувся незадоволений перспективами. І всі, окрім Дона Х'юма, почали набирати вагу.

Ел Ульбріксон поговорив із кимось на камбузі та кимось із АОК, наполягаючи на тому, що меню, яке підходить 13-річній гімнастці, не

може задовольнити потреби майже двохметрових веслярів, та пояснив, що, посадивши в човен скелети, навряд чи можна виграти будь-яку медаль. Суворі обмеження меню були оперативно зняті, і хлопці почали мало не жити в ідальні туристичного класу. Тепер можна було замовити безкоштовно будь-яку їжу і так часто, як вони хотіли, за винятком солодких десертів і страв із надмірно високим умістом жиру. Тож хлопці тільки те й робили, що їли порцію за порцією основні страви, так само, як і в потязі до Поукіпзі. Вони були першими зі спортсменів, хто сідав за стіл, і останніми, хто вставав. І ніхто, можливо за винятком Луїса Замперіні, бігуна на довгі дистанції із Торранса, штат Каліфорнія, не міг переїсти Джо Ранца. Обрубок МакМіллін, проте, якось спробував. Одного ранку він прокрався в ідальню, випередивши решту членів екіпажа. Хлопець замовив дві гірки гарячих млинців, намастив їх маслом, залив сиропом і якраз збирався взятися за поїдання, коли Ел Ульбріксон увійшов до приміщення. Він сів, скося зиркнув на тарілку, підсунув її до себе і промовив: «Мільйон спасибі тобі, Джиме, що приготував їх для мене», і повільно з'їв обидві гірки, поки МакМіллін сердито блимав на нього над тарілкою із сухими тостами.

Щодня після вечері були більш формальні розваги — вар'єте, аматорська година, інсценовані судові процеси й уявні весілля, гра в бінго, турніри з шашок і шахів та гра в нічне казино, під час якої спортсмени ставили на фіктивні гроші. Були безладні групові співи і гра в капітанський м'яч, для якої кожному роздавали повітряні кульки, тріскачки і смішні капелюхи. Були офіційні дебати щодо завше спірного припущення, що «Схід є кращим місцем для життя ніж Захід». «Картинки, що розмовляли» показували в туристичному салоні для спортсменів і в Гранд-салоні для пасажирів першого класу. Проте хлопці Вашингтона не надто замислювались про бізнес-клас і зневажали його. Незабаром вони з'ясували, що коли 5 чи 6 великих веслярів всідались у Гранд-салоні, і вони виявлялися спортсменами-олімпійцями, що представляють Сполучені Штати Америки, то ніхто не збирався щось із тим робити. Тож вони заходилися відвідувати верхні палуби для перегляду їхніх фільмів, зупиняючись щовечора дорогою в Гранд-салон, щоб поцупити одну з великих тарелей із закусками, а потім передавали її по колу, поки дивилися шоу.

Незабаром стало ясно, що існують межі, які ніхто не міг переступати на «Манхеттені». Елеонора Холм була 22-річною красивою, одруженою молодою жінкою і невеличкою знаменитістю, бо виконала епізодичні ролі в кількох фільмах студії «Уорнер Бразерс». Вона зазнала поганой слави, коли заспівала «Я старий пастух» у кабаре, вбрана лише в білий ковбойський капелюх, білий купальник і високі підбори. Вона була також дуже доброю плавчинєю і виграла золоту медаль на Олімпійських іграх 1932 року в Лос-Анджелесі. Зараз вона мала широке сприяння і підтримку щодо її перспектив виграти 100-метровку в плаванні на спині в Берліні. На другий день після відплиття з Нью-Йорка група журналістів запросила її на палуби першого класу на те, що згодом виявилось вечіркою на всю ніч, під час якої вона пила багато шампанського, їла ікру й зачарувала багатьох газетярів, серед яких був Вільям Рендольф Херст-молодший. О 6-й годині наступного ранку її, до нестями п'яну, винесли назад у каюту туристичного класу. Коли вона прийшла до тями, її викликали до Ейвері Брандеджа, котрий відчитав її за розгул і сказав, що викине з команди, якщо вона продовжуватиме випивати. Вона продовжила. Кілька днів по тому вона знову відвідала вечірку, організовану надміру питущими репортерами. Цього разу наставниця, що супроводжувала команду з плавання, Ада Секетт, упіймала її на гарячому.

Уранці Секетт і корабельний хірург розбудили Холм із важкого похмілля в її каюті. Хірург поглянув на неї і назвав алкоголічкою. Ді Боукман, тренер жіночої збірної, привела всю команду до каюти Елеонори Холм, вказавши на бліду, розпатлану, з позивами на блювоту молоду жінку, і докладно пояснила диявольські наслідки вживання алкоголю. Того ж дня Ейвері Брандедж виключив Холм із олімпійської збірної США.

Холм була спустошеною, а багато хто з її колег-спортсменів почали обурюватись. Дехто вважав, що журналісти навмисно підставили її, щоб сфабрикувати пікантну історію. Інші припускали, що її виключили не стільки за алкоголь, як за непослух Брандеджу. Хоча інструкція для спортсменів забороняла їм вживати спиртне, Брандедж скликав на нараду всю команду США у перший день після відплиття з Нью-Йорка і сказав їм, що справа «їжі, куріння і вживання алкоголю» була одним із їхніх особистих рішень. І справді, Брандедж пізніше писав, що Холм була виключена з команди частково за «непокору».

Більше двох сотень колег-спортсменів Холм підписали петицію, щоб її відновили у складі команди. Усі вони знали, що насправді алкоголь був широко доступний і часто вживаний у каютах. У дійсності, поки Холм і репортери влаштовували вечірки в першому класі, Чак Дей, як і деякі з його товаришів, проводили свої власні всеношні унизу в туристичному класі, весело змішуючи молоко, «Овалтін» і алкоголь. Але дисципліна була священною для Брандеджа.

Історія Елеонори Холм, як принаймні підраховували деякі журналісти, була однією з головних новин у Сполучених Штатах протягом багатьох днів, і в довгостроковій перспективі зробила дива для її кар'єри. Через наслідки Сухого закону багатьом американцям до смерті набридло чути про шкodu «Диявольського рому», і преса значною мірою симпатизувала Холм. Алан Гулд із «Асошіейтед Пресс» оперативно найняв її висвітлювати Олімпійські ігри в Берліні як репортера, хоча насправді її статті будуть написані іншим журналістом. За кілька років вона отримає головні ролі в касових художніх фільмах і з'явиться на обкладинці журналу «Тайм». Історія Холм також опинилася на перших шпальтах газет у Європі й потрапила на очі Йозефу Геббельсу, який цілковито погодився з рішенням Брандеджа. «Вона сама не мала тут значення. Мали значення інші спортсмени та дисципліна. Заради цього жодна жертва не може бути занадто велика, незалежно від того, скільки сліз пролито», — проголошувала заява від Міністерства пропаганди.

Уночі 21 липня хлопці змогли побачити проблиск маяків на південно-західному узбережжі Ірландії. О 3-й ранку наступного дня «Манхеттен» увійшов у невеликий порт Коб. Звідти він проплив навколо узбережжя Корнуолла до Плімута, а потім через канал у Гавр, куди прибув рано вранці 22 липня. Хлопцям не було дозволено залишати корабель, але вони провели більшу частину дня біля перил на палубі, спостерігаючи, як французькі докери заносили і зносили вантажі. Це був перший повноцінний погляд на Європу, яку ніхто із них не бачив раніше, і вони були заінтриговані простими деталями — розтрісканими старими будівлями, французькими на велосипедах, що везли батони хліба такі ж довгі, як і їхні руки, хлопцями у хвацьких беретах, людьми за роботою в доках, які періодично зупинялись, щоб випити вина, без жодного видимого поспіху закінчити свої справи.

Олімпійська команда США прибуває до Берліна

У ту ніч вони пливли вгору по каналу з вогнями Кале, що яскраво спалахували на сході. До вечері 23 липня вони були, нарешті, у Німеччині. У Куксхафен катер, на якому майорів фашистський прапор, підплив до корабля, щоб забрати німецьких репортерів і фотографів, які сіли у Гаврі. «Манхеттен» вирушив угору по річці Ельбі до Гамбурга щойно стемніло. Хлопці юрмилися на палубі разом із усіма. Їм страшенно кортіло якнайшвидше зійти з корабля. За винятком Дона Х'юма, який, схоже, знову боровся із застудою, кожен із них набрав 2-3 кілограми ваги. Вони починали почуватися в'ялими, відверто неспортивними. Їм хотілось розім'яти ноги і руки та залізти в човен. Вони хотіли поглянути на цю нацистську державу.

Побачене здивувало їх. Роки по тому майже всі вони згадували плавання по Ельбі тієї ночі як один із найяскравіших моментів подорожі. Екіпаж «Манхеттена» навів прожектори на величезний білий олімпійський прапор, що розвівався на кормовій щоглі, на американський прапор на фок-щоглі і на червоно-біло-сині труби корабля. Коли пароплав плив угору по річці, натовпи німців кидалися

до пристаней і набережних на його шляху, щоб подивитися на його проходження. Вони розмахували руками, кричали ламаною англійською і вітали їх захопленими вигуками. Хлопці також махали їм і відповідали індіанським улюлюканням. Великий лайнер минав менші судна та прогулянкові човни, що несли свастики на своїх кормах. Майже кожен човен, який вони проминали, підморгував прожекторами і сигналив свистком або гудком у вітанні. Вони пропливали повз півні з відкритими терасами, освітленими яскравими рядами електричних ламп, наповненими людьми, що весело співали, танцювали польки і підносили кухлі з пивом у їхньому напрямку. На відкритій палубі пасажери першого класу пили шампанське і також співали. Кожен почав відчувати себе досить комфортно від перебування в Німеччині.

Наступного ранку, у Гамбурзі, хлопці прокинулися о 5-й годині і вклали всі сили у вивантаження «Husky Clipper» з «Манхеттена» під сильним проливним дощем. Одягнені у свої офіційні олімпійські уніформи, вони маневрували з човном з одної палуби на іншу, намагаючись триматися подалі від шлюпбалок рятувальних шлюпок і розтяжних тросів. Джордж Покок і Ел Ульбріксон тривожно спостерігали за процесом. Старанні німецькі вантажники намагалися допомогти, але Покок відганяв їх, використовуючи майже весь свій німецький словниковий запас і волаючи: «Ні! Ні, дякую! Спасибі!», побоюючись, що вони покладуть руку чи ногу на ніжну обшивку човна. Нарешті, спустивши човен на причал, хлопці натовпом ринулись назад на «Манхеттен» і чекали офіційної висадки. Їхні саржеві пальто наскрізь змокли, а солом'яні капелюхи почали обвисати.

Коли вони через годину знову зійшли з корабля із рештою американської олімпійської команди, їм довелось продиратись через ангар, повний бочок і транспортних контейнерів, у велику реєстраційну залу з високою стелею, де сотні захоплених німців та духовий оркестр, який вигравав марші Суза, зустріли їх. Махаючи їм руками і усміхаючись, хлопці піднялися в автобуси та поїхали по вузьких вулицях Гамбурга до Ратхауза, його старої ратуші. Там бургомістр, переконаний нацист на ім'я Карл Вінсент Крогманн, виступив із довгою вітальною промовою німецькою. Не розуміючи ні слова, хлопці, як висловився Коротун Хант, «просто сиділи і слухали

її». Проте вони пожвавилися, коли міська влада почала роздавати безкоштовні сигари, вино, пиво і помаранчевий сік.

До полудня вони вже були на потязі до Берліна. Прибувши в другій половині дня на розкішну стару станцію Лертер, на північ від Тіргартена, хлопці були приголомшені прийомом. Коли вони спускалися з потяга і шикувались колонами зі своїми товаришами по команді, ще один духовий оркестр загравав марш Суза. Ейвері Брандедж і герцог Адольф Фрідріх Альбрехт Генріх Мекленбург розцілувалися в щоки. Потім американські спортсмени прокрокували уздовж платформи, повз чорний локомотив, прикрашений із боків свастиками, що насувався на них. Вони увійшли до ще однієї реєстраційної зали, де тисячі німців заповнили станцію, щоб поглянути на них. Коротун Хант негайно оторопів від такої сцени: «Це змушує тебе почуватися точно мов блазень в інтермедії — на тебе тикають пальцями з роззявленими ротами і говорять щось про «цвай» метри, маючи на увазі, звичайно ж, що ми по 2 метри зростом». Поставні юнаки, одягнені в біле, провели їх через натовп до відкритих військових автобусів із маскувальним забарвленням, прикрашених американськими прапорами.

Автобусна процесія попрямувала повз будівлю Рейхстагу, через Бранденбурзькі ворота, а потім на схід униз по Унтер-ден-Лінден, задрапірований прапорами. Тут десятки тисяч німців — можливо, 100 тисяч, за деякими оцінками, — вишикувались уздовж маршруту, захоплено вітали їх і розмахували олімпійськими, нацистськими, а іноді й американськими прапорами, вигукуючи вітання німецькою та англійською. Дах їхнього автобуса був відкочений, і хлопці Вашингтона височіли від поясу над його верхом, більшою чи меншою мірою здивовані, але махаючи у відповідь з ентузіазмом: вони починали усвідомлювати, якими дружніми виглядають берлінці. У мерії з червоної цегли, Червоній ратуші, Ейвері Брандедж прийняв ключі від міста і виступив із короткою промовою. Після довгої битви з приводу бойкоту Брандедж був явно схвильованим від перебування тут. Купаючись в оплесках своїх німецьких господарів, він тріумфував: «Жодна нація від часів давньої Греції так не схоплювала справжній олімпійський дух, як Німеччина».

Поки Брандедж говорив, Джо і його товариші по команді з острахом дивилися на величезну кількість серйозних німецьких

сановників, які вишикувалися позаду нього. Хлопці були виснажені.

Вони почали день о 5-й ранку ще на «Манхеттені». Вони насправді не хотіли більше чути промов, яких не могли зрозуміти. На щастя, коли Брандедж замовк, спортсменів провели на вулицю, де падав дощ, і натовпи почали розходитися. Більшість спортсменів сіли в автобуси, що прямували на захід у нове олімпійське селище в Шарлоттенбурзі, але американські веслярі сіли на два автобуси, що попрямували до маленького села Кьопенік на північному заході від Берліна.

Того ж дня у Штатах житель Нью-Йорка на ім'я Річард Уінгейт сів і написав лист до спортивного редактора «Нью-Йорк Таймс», який виявився пророчим. «Містер Брандедж, — почав він, — досяг свого пункту призначення, Утопії спортивного духу і доброї волі, де нацистське пиво і єврейська кров ллються вільно, де роботи, виготовлені Гітлером, катують і переслідують живих мерців... За два місяці мерці будуть поховані. Але із завершенням Олімпіади у вересні їхні могили будуть осквернені. І мерці знову ходитимуть по вулицях Німеччини».

У другій половині того дня хлопці прибули в місце, що стане їхньою домівкою на кілька наступних тижнів, у Академію з підготовки поліцейських курсантів в Кьопеніку, всього за кілька кілометрів нижче по Лангер-Зее від олімпійського веслувального маршруту в Грюнау. Будівля академії зі скла, сталі й бетону була зовсім нова і мала такий сучасний дизайн, що і значно пізніше виглядала так, ніби була зведена у 1970-х або 1980-х, а не в 1930-х. Більшість поліцейських курсантів, які зазвичай мешкали тут, були виселені, щоб звільнити місце для американських веслярів, а також для веслярів із кількох інших країн. Єдине, що курсанти залишили по собі, це стайні на нижньому поверсі, повні поліцейських коней. Вивчаючи будівлю, хлопці виявили, що вона була до скрипу чиста, добре освітлена й раціональна, але постійно холодна та обладнана тільки душею із холодною водою — небажане нагадування про їхню стару човнову станцію в Поукіпзі.

Навідавшись до їдальні, де обслуговуюча компанія «Ллойд» із Північної Німеччини нагодувала їх щедрими порціями страв американської кухні, більшість хлопців розтягнулися на ліжках, читаючи чи пишучи листи додому. Джо вирішив прогулятися і роздивитися, де він є. Юнак швидко почав почуватися так, ніби потрапив у німецьку казку. Для Джо Кьопенік виглядав

середньовічним селищем, хоча насправді, багато чого з того, що він побачив, походило із XVIII століття. На вузьких мощених вулицях він проходив повз пекарні, сирні і м'ясні магазини, на кожному з яких висів різьблений або намальований знак ручної роботи, що повідомляв про своє призначення готичним шрифтом: «Bäckerei», «Kaserei», «Fleischerei». Він пройшов міську ратушу з високою вежею з годинником, струнками бічними баштами і готичними арками. Музика, сміх і солодкий запах німецького пива долинали з пивного погребка в підвалі будівлі. Він проминув химерну стару синагогу на вулиці Фрайхайт, над загостреним дахом якої підносились яскрава зірка Давида. Біля південної околиці селища він перетнув міст через рів і підійшов до замку, побудованого прусським князем у 1690 році. За замком він побачив англійський парк. Там хлопець сів на лавку і дивився на Лангер-Зее, туди, де проходить маршрут регати в Грюнау, і де його олімпійські надії будуть реалізовані або розбиті трохи більше ніж за два тижні. Сонце майже сіло, небо прояснилось, і озеро розтягнулось перед ним, як поліроване кам'яне плато, сяючи в останніх променях денного світла. Це, думав він, одна з найбільш мирних картин, які він будь-коли бачив.

Він не міг знати про кривавий секрет, який приховував Кьопенік і його спокійні води.

Наступного ранку хлопці прокинулися рано — їм кортіло нарешті вийти на воду. Після сніданку сірий німецький армійський автобус перевіз їх за 5 кілометрів уздовж Лангер-Зее до маршруту регати в Грюнау, де вони виявили, що ділитимуть прекрасну нову цегляну оштукатурену човнову станцію з німецькою національною командою з веслування. Над входом один біля одного висіли американський і нацистський прапори. Німецькі веслярі були ввічливими, але навряд чи захлинулись від радості, побачивши їх. Джорджу Пококу вони видались дещо зарозумілими. Вони були членами веслувального клубу Берліна «Вікінг» і гребли на човні під назвою «Глідер». Загалом вони виглядали трохи старшими за хлопців Вашингтона. Німецькі веслярі мали відмінне обладнання. Вони були в прекрасній фізичній формі і відзначались суворою дисципліною та майже військовою виправкою. На відміну від будь-якого іншого німецького екіпажа на Грюнау цього літа, вони не були індивідуально відібрані нацистською державою. Натомість вони потрапили в німецьку збірну завдяки очевидним

досягненням усієї своєї команди. Джордж Покок і Ел Ульбріксон сильно підозрювали, однак, що нацистський уряд значною мірою субсидував їхню інтенсивну підготовку.

Коли хлопці приготувались уперше вивести «Husky Clipper» на Лангер-Зее, фотограф, який заліз під нього, щоб зробити знімок, підвівся занадто різко і вдарився головою об човен, і в його обшивці утворилась довга, тонка тріщина. Човен не можна було експлуатувати, поки Джордж Покок не відремонтує його. Розчарований, Ел Ульбріксон відпустив хлопців, поки Покок чаклуватиме над «Кліпером». Юнаки повернулися в поліцейську академію і поцупили шматочки цукру з кухні, щоб нагодувати поліцейських коней у стайні, але це швидко їм набридло, і вони блукали Кьопеніком під дощем, повертаючи натовп цікавих жителів усюди, куди б не пішли.

Коли Покок відремонтував човен, і хлопці вийшли на воду знову, їхні результати відверто розчарували. Вони показали поганий час, веслували слабко й неефективно. Канадський і австралійський екіпажі, що відпрацьовували спринт, мчали повз них із посмішками на обличчях. «Ми гребли паршиво», — написав Джонні Уайт у своєму щоденнику того вечора. Ел Ульбріксон був такої ж думки. Від того часу, коли звів їх разом в один екіпаж у березні, він ніколи не бачив, щоб вони веслували так погано. Тож вони мали багато роботи, і більшість із них ще мусили скинути значну вагу. Що найгірше, майже всі вони були трохи застуджені, а Дон Х'юм, схоже, мав застій мокрот у грудях, і це тривожило більше ніж нежить. Не додавало ентузіазму й те, що стійкий дощ, який приносив холодний вітер, продовжував дути на Лангер-Зее майже безперервно, а поліцейські казарми незабаром виявилися холодними, і їх наскрізь продував протяг.

У наступні кілька днів хлопці встановили рутинний денний розпорядок: погано веслували вранці, а в другій половині дня вирушали до Берліна порозважатися. Їхні олімпійські посвідчення давали їм вільний доступ майже скрізь у місті. Вони сходили на водевіль, відвідали могилу невідомого солдата Першої світової війни і подивилися оперету. Також вони з'їздили на «Рейхспортфельд» і повернулися звідти глибоко вражені грандіозністю та сучасністю стадіону. Вони проїхались на міській залізниці до центру міста, де всі, крім Джо, який не міг дозволити собі витратити на це 22 долари, купили або замовили фотоапарати «Кодак Ретіна». Ще хлопці

прогулялись по Унтер-ден-Лінден, де тротуари були забиті іноземними гостями і німцями з провінцій, понад мільйон яких хлинули в місто останніми днями. Вони купували смажену ковбасу братвурст у вуличних торговців, фліртували з німецькими дівчатами й витріщалися на офіцерів СС у чорних сорочках, які проїжджали повз у блискучих лімузинах «Мерседес». Знову і знову звичайні німці вітали їх, піднімаючи праву руку долонею вниз і викрикуючи: «Хайль Гітлер!» Хлопці узяли за звичай відповідати, теж підіймаючи руки і викрикуючи: «Хайль Рузвельт!» Німці переважно робили вигляд, що не помічали цього.

Вечорами вони поверталися в Кьопенік, де отці містечка, схоже, докладали всіх зусиль, щоб організувати для них вечірні розваги, бажали того спортсмени чи ні. Одного разу ввечері це була виставка дресированих поліцейських собак у замку. Іншого вечора то був концерт. «Це був паршивий оркестр. Усі грали фальшиво», — буркотливо черкнув Роджер Морріс у своєму щоденнику. Джонні Уайт був такої ж думки, вживши слово, що швидко ставало його улюбленим для висловлення незадоволення: «Це було огидно». Скрізь, куди б юнаки не пішли, городяни оточували їх, просили автографи, ніби вони були кінозірками. Спочатку це було кумедно, але незабаром почало набридати. Зрештою, хлопці вечорами орендували човни і гребли навколо замку під дощем у компанії білих лебедів, що курсували тими ж водами, лише щоб отримати бодай трохи тиші і спокою.

Однак не можна було сказати, щоб хлопці були зовсім неохочі до уваги. 27 липня вони розважалися тим, що одягнули свої індіанські пов'язки з пір'ям із острова Гекльберрі на тренування в Грюнау. Результатом стало те, що Джонні Уайт назвав «маленьким бунтом». Німецькі уболівальники скупчилися навколо них, намагаючись хоч одним оком поглянути на тих, хто, як вони наполовину вірили, є членами якогось блідолицього північно-західного племені. Це було, головню, для забави, але також спробою поліпшити моральний дух на човновій станції, що різко підупав.

*Зліва направо: Джо Ранц, Обрубок МакМіллін,
Боббі Мок, Чак Дей, Коротун Хант*

Човен ще не йшов так швидко, як належало, і хоча більшість хлопців виликувались від застуди, Горді Адам і Дон Х'юм все ще нездужали. 29 липня Х'юм був надто хворим, щоб веслувати. У дійсності, надто слабким, щоб бодай підвестися з ліжка. Ульбріксон поставив на критично важливу позицію загребного Дона Коя, одного з двох запасних веслярів, яких узяли в поїздку. Але екіпаж був незнайомим із гребком Коя, так само як і той — із веслуванням на цій позиції. Усі разом вони просто не відчували човен.

Ел Ульбріксон почав тривожитись. Коли екіпажі з інших країн прибули до Грюнау, він і Джордж Покок проводили багато часу біля води, спокійно вивчаючи конкурентів. Побачивши, наскільки високодисциплінованими були німці, він починав сприймати їх дуже серйозно. Італійці, четверо з яких були ветеранами екіпажа з Ліворно, що фінішував на дві десяті секунди пізніше від Каліфорнії в олімпійських перегонах 1932 року, також виглядали загрозою. То були великі, витривалі юнаки з робітничого класу, значно старші за його

хлопців. Їхній середній вік становив 28 років, а деяким було вже за 30, але всі вони були у відмінній формі. Вони веслували з величезною енергійністю, хоча й мали схильність різко відкидати голови назад і вперед із кожним гребком. Ульбріксон збагнув, що вони, як і німецька команда, ймовірно, субсидувались фашистським урядом, який послав їх на Олімпіаду. Він не був серйозно стурбованим японською командою із Токійського імператорського університету. Вони веслували короткими веслами із малими лопатями у значно меншому човні, завдовжки всього 16 метрів. Такий дизайн був підігнаний під їхні невеликі тіла. У середньому японський весляр важив лише 66 кілограмів. Але вони вразили всіх у Грюнау у свій перший день на воді, коли несподівано показали одну з переваг їхнього меншого розмаху, піднявши ритм із 27 гребків до абсурдних 56 усього за 15 секунд, притьмом збивши воду в білу піну і прискорившись так хутко, що вони виглядали, як висловився Ульбріксон, «наче качки, що намагаються вибратися з води». Австралійська команда повністю складалась із великих, м'язистих поліцейських із Нового Південного Уельсу і, хоча їхня техніка не виглядала досконалою, вони мали запал у своїх дещо завеликих животах, а також добрячу дозу австралійської бойової життєвої позиції, зокрема по відношенню до британського екіпажа.

Раніше того місяця австралійці приїхали до Англії позмагатись у найпрестижніших і освячених давньою традицією перегонах за Великий Кубок у Хенлейській королівській регаті. У Хенлі їм ввічливо, але твердо повідомили, що правила регати, встановлені з 1879 року, забороняють участь тих, хто «є або був за професією або зайнятістю по найму механіком, ремісником або робітником». Виглядало на те, що поліцейських зарахували до «робітників», тож вони не могли, на жаль, брати участь у регаті. Хлопці, що заробляли на життя ручною працею, як вважалось, мали фізичну перевагу над юнаками «сидячих професій», тому змагання між обома відбувалися би не на рівних умовах. Розлючені австралійці залишили Великобританію і попрямували до Берліна, де рішуче налаштувались, незважаючи на всі труднощі, перемогти тих, кого називали «кляті брители».

Понад усе англійці в очах багатьох, у тому числі Ела Ульбріксона і Джорджа Покока, були екіпажем, який належало побити в Берліні.

Веслування було все-таки типово британським спортом, і британська олімпійська вісімка 1936 року походила з поважного старого клубу «Ліандер». Її екіпаж і рульовий були кращими із кращих британських гребців, ретельно відібраними серед численних прекрасних веслярів Оксфорда і Кембриджа, де хлопці носили твідові костюми і краватки на заняття, де іноді красувались шовковими ескотськими краватками на своїх човнових станціях, де мали звичай сідати в човни у білих шортах, темних гольфах і шийних хустинах, але де, тим не менш, веслували так, наче були народжені для цього.

Ульбріксон не міг дочекатися, щоб добре розглянути їх зблизька. Того ж прагнули і австралійці.

Опівдні 1 серпня Джо і решта американської олімпійської збірної стояли чітко вишикуваними рядами понад дві години на величезному зеленому майданчику «Майфельд» біля «Рейхспортфельду». Вони очікували на прибуття Адольфа Гітлера і початку, мабуть, найбільш видовищної публічної церемонії, яку до цього часу бачив світ — відкриття 11-х Олімпійських ігор. Ніколи раніше не було спроб влаштувати таке грандіозне шоу, яке було заплановане на той день. Але, як писав Альбйон Росс у «Нью-Йорк Таймс» за кілька днів до цього, Олімпіада ніколи донині не організовувалась «політичним режимом, який зобов'язаний своїм тріумфом новому втіленню усіх можливостей пропаганди, реклами й показовості. Постановка олімпійських церемоній у минулому віддавалась у руки аматорів. А тут робота була здійснена фахівцями, при тому найталановитішими, найвинахідливішими та найуспішнішими професіоналами в історії».

Від самого прибуття хлопців легкий дощик то накрапав на їхні солом'яні капелюхи, то переставав, але тепер хмари почали зникати, і у своїх спортивних піджаках, краватках і білих фланелевих брюках вони, разом з іншими американськими спортсменами, почувалися некомфортно. Вдалині дирижабль «Гінденбург», що ніс олімпійський прапор, продзижчав у небі в неспішному вигині над центром Берліна, згодом розвернувся і почав повільно наближатися до стадіону. Молода німецька дівчина, одягнена в уніформу, пройшла між рядами спортсменів, усміхаючись і роздаючи печиво та оранжад, намагаючись збадьорити всіх. Але американці втомилися від стояння і чекання.

У той час як спортсмени з інших країн залишилися більш-менш у стійці «струнко», американці почали бродити довкола, оцінюючи все,

що оточувало їх — заглядали в дула гармат польової артилерії, вишикуваних попереду та націлених прямо на них, вивчали монолітні кам'яні скульптури біля входу до стадіону або просто витягувались на вологій траві, накривши обличчя своїми солом'яними капелюхами, щоб подрімати. Джо і його товариші по команді забрели через ворота на майданчик під нависаючою дзвіницею і наткнулися на загін військової почесної варти Гітлера, який високо піднімаючи випрямлені ноги марширував уперед і назад по кам'яній бруківці з таким запалом, що з-під їхніх чорних підкованих чобіт підіймався гранітний пил. Навіть коні, як помітив Коротун Хант, ступали таким самим кроком, не згинаючи ноги в колінах.

Усередині стадіону Лені Ріфеншталь і Йозеф Геббельс репетували один на одного. Ріфеншталь була там з 6:00 — метушливо гасала довкола і встановлювала близько 30 кінокамер із 60 операторами, налаштовувала звукове обладнання, поперемінно то залякуючи, то зі сльозами на очах благаючи чиновників Міжнародного олімпійського комітету, щоб дозволили їй помістити обладнання там, де вона хотіла. Вона наказала іноземним групам операторів кінохроніки зійти з її дороги, безугавно шукала і безжально займала найкращі позиції для зйомок подій дня. Найважливішою серед них була вузька смужка бетону, на якій вона причепила камеру до поручнів платформи, де нацистські чиновники головуватимуть на церемонії. Платформа мала бути так тісно заповнена членами вищих ешелонів партії, що Ріфеншталь була змушена розмістити свого оператора ззовні за перилами, задля безпеки прив'язавши його і камеру до поручнів. Це було дуже незручне розташування, але воно дозволить Ріфеншталь здійснити те, чого вона завжди прагнула — вхопити досконалий кадр, ідеальний знімок. У цьому випадку то мав бути крупний план Адольфа Гітлера, який вдивлятиметься в маси народу, що голосно вітатимуть його.

Але раніше того дня Ріфеншталь виявила, що есесівці відв'язують її камеру та її оператора від перил. Розлючена, вона зажадала знати, що вони роблять, і ті повідомили, що Геббельс наказав їм зняти камеру й оператора. Ріфеншталь у гніві закричала на офіцерів, що сам Гітлер дав їй дозвіл встановити тут камеру. Есесівці оторопіли, завагалися. Ріфеншталь перелізла через перила, прив'язала себе до камери і сказала, що залишиться там до початку Олімпіади. Високопоставлені

гості почали прибувати і займати свої місця на трибуні, поглядаючи на Ріфеншталь, яка була, за її власними словами, на ту мить уся в сльозах і тремтіла від люті, наполегливо чіпляючись за край балкона.

Приїхав і сам Геббельс. «Ви збожеволіли? — заволав він, побачивши Ріфеншталь. — Ви не можете залишатися тут. Ви руйнуєте весь розпорядок церемоніалу. Забирайтеся геть самі і забирайте вашу камеру звідси негайно!»

Ріфеншталь зашипіла на нього: «Я запитала у фюрера дозволу задалегідь і отримала його».

«Чому тоді ви не побудували вишку поруч із трибуною?» — заревів Геббельс.

«Вони б не дозволили мені!» — відпасувала йому Ріфеншталь.

Геббельс «розжарився добіла від люті», як згодом висловилося Ріфеншталь. Але вона не збиралася відмовлятися від цього місця. Ніщо і ніхто, навіть надзвичайно могутній міністр пропаганди, не стане між нею і її видом для зйомок цього фільму.

У цей момент на платформі з'явилась імпазантна фігура Германа Герінга, затягнутого в ефектну білу військову форму. Побачивши Герінга, Геббельс почав волати на Ріфеншталь ще голосніше. Але Герінг різко підняв руку, і Геббельс умить замовк. Герінг повернувся до Ріфеншталь і проворкував: «Уперед, моя дівчинко. Тут досить місця навіть для мого живота». Ріфеншталь перелізла через поручні, і камера залишилася на місці.

Геббельс тихо закипав. Але його битва із Ріфеншталь, зрештою, за іронією долі, і битва за спільну мету прославлення ідеалів нацистів, вирувала ще протягом усієї Олімпіади і після неї. Отож за кілька днів він сів і написав у своєму щоденнику: «Я вчинив рознос Ріфеншталь, яка поводить себе неслуханно. Істерична жінка. Що й казати, просто не чоловік!»

О 15:18 Адольф Гітлер вирушив із канцелярії у центрі Берліна, випроставшись у своєму лімузині «Мерседес» і піднявши праву руку в нацистському вітанні. Десятки тисяч хлопців із «Гітлерюгенду», штурмовиків і військових охоронців у касках вишикувалися уздовж його маршруту від Бранденбурзьких воріт через Тіргартен до «Рейхспортфельду». Сотні тисяч простих німецьких громадян скупчились на цьому шляху, звішуючись із вікон, розмахуючи прапорами або стоячи натовпами у 12 рядів, а то й більше, на вулицях, знову користуючись перископами, щоб розгледіти Гітлера. Тепер, коли його лімузин проїжджав повз, вони здіймали правиці в нацистському вітанні і піднявши обличчя вгору у захваті, пульсуючими хвилями кричали «Хайль! Хайль! Хайль!» у момент, коли його автомобіль порівнювався з ними.

На «Майфельді» хлопці почали уловлювати віддалений звук натовпів, що шаленіли, потім цей гул став повільно розростатися й підступати ближче, а згодом заревіли динаміки: «Він наближається! Він їде!» Хлопці поспішили назад до нерівних рядів американців. О 15:30 чиновники з Міжнародного олімпійського комітету (МОК), затягнуті в золоті аксельбанти, вбрані в шовкові циліндри і пальта з довгими шліцами ззаду, вийшли на «Майфельд» і сформували подвійний кордон. О 15:50 Гітлер піднявся на дзвіницю. Він прийняв парад почесної варти, яка промарширувала повз нього на «Майфельд». У наступні кілька митей він був лише маленькою фігуркою у формі кольору хакі і високих чорних чоботях, наодинці на просторому трав'яному майданчику. Потім він перетнув кордон чиновників і почав проходити повз стрій спортсменів, відділених від нього лінією канатів. Здебільшого спортсмени стояли стрункими рядами, за винятком американців, багато з яких кинулись до канатів, щоб краще розгледіти Гітлера. Хлопці з університету Вашингтона просто сиділи на траві й помахали йому, коли той порівнявся з ними.

Рівно о 16:00 Гітлер увійшов у західну частину стадіону. Багатолюдний оркестр — Берлінський філармонічний оркестр, об'єднаний із національним оркестром та доповнений півдесятком військових оркестрів — заграв «Марш присяги на вірність» Вагнера. Побачивши Гітлера, який спускався від Марафонських воріт східцями на поле, 110 тисяч людей скочили на ноги, випростали свої десниці та почали ритмічно скандувати: «Зіг хайль! Зіг хайль! Зіг хайль!»

Оточений тепер нацистськими офіцерами в сірих уніформах і у супроводі чиновників МОК у циліндрах, Гітлер попрямував по біговій доріжці з червоної глини, і крики «Хайль!» запульсували по всьому стадіону. Гудрун Дієм, 5-річна дівчинка, одягнена в блакитну сукню, з вінком із квітів на голові, зробила крок уперед, сказала: «Хайль, мій фюрер!» і вручила йому невеликий, ніжний букет квітів. Гітлер усміхнувся їй, узяв квіти, а потім піднявся східцями до широкої оглядової платформи, де ступив на своє почесне місце й уважно обвів поглядом натовп, у той час як величезний оркестр, яким диригував Ріхард Штраус, почав грати «Пісню Німеччини» з її приспівом «Німеччина понад усе», а відразу по цьому — гімн нацистської партії «Пісня Хорста Весселя».

Коли останні різкі обертони гімну замовкли, настав момент тиші. Тоді задзвонив величезний дзвін із «Майфельду» за стадіоном, спочатку повільно й тихо, а згодом усе голосніше, усе наполегливіше і дзвінкіше, у той час як спортсмени виходили парадом на стадіон. Процесію очолювала, як зазвичай, збірна Греції. Коли кожна команда проходила повз Гітлера, він приспускав свій прапор на знак вітання. Більшість також віддавали йому щось на кшталт вітання. Деякі демонстрували олімпійське вітання, яке мало невдалу схожість із нацистським салютом — права рука, витягнута долонею вниз, але піднята вгору як продовження правого боку тіла, а не прямо уперед, як у нацистській версії. Деякі команди відверто віддали перевагу нацистському вітанняю. Багато збірних, у тому числі французька, продемонстрували різні неоднозначні версії десь посередині між ними. Деякі не віддавали вітання взагалі. У відповідь кожній із команд натовп аплодував з ентузіазмом або без, залежно від того, наскільки їхні жести відповідали нацистському салюту.

На «Майфельді» американці, нарешті, зорганізувалися в пристойні колони, підтягнули свої краватки чи розгладили спідниці, поправили капелюхи та почали йти до тунелю, через який вони мали вийти на стадіон. Марширування не було їхньою сильною стороною, звісно, не до порівняння з німцями. Але ввійшовши до тунелю і почувши шквал криків «Хайль!» усередині стадіону, вони відкинули назад плечі, розширили крок і спонтанно почали голосно співати:

*Гей, гей, всі зібрались тут.
Про що, чорт забирай, нам турбуватись?
Про що, чорт забирай, нам турбуватись?
Гей, гей, ми сповнені радості.
Про що, в біса, нам турбуватись?*

Очоловані гімнастом Альфредом Йоахімом, що ніс американський прапор, вони з'явилися, співаючи, із темряви тунелю і вийшли на широке поле стадіону. Це був світ образів і звуків, яких майже всі вони не забудуть до самої старості. Під яскраву, легку мелодію оркестру вони крокували по восьмеро в ряд на бігову доріжку. Порівнявшись із Гітлером, вони повернули голови направо, без будь-якого виразу подивилися вгору на фюрера на його високій платформі, зняли свої солом'яні капелюхи, поклали їх на серце і промарширували повз, у той час як Йоахім зухвало підняв зоряно-смугастих прапор високо в повітря. Здебільшого, натовп ввічливо аплодував. Проте змішані з оплесками, чулись сплески посвистів і тупіт ногами, європейські еквіваленти освістування й осуду.

Але звуки несхвалення швидко стихли. Саме коли останні американці крокували повз Гітлера, перші німецькі спортсмени почали з'являтися з тунелю, одягнені в новенькі білосніжні лляні костюми і спортивні білі яхтенні кепки. Відразу ж величезний, розкотистий гул поширився крізь натовп. Практично всі 110 тисяч глядачів знову схопилися на ноги і підняли правиці в нацистському вітанні. Оркестр різко перейшов від легкої маршової мелодії, яку він саме грав, до помпезної інтерпретації «Пісні Німеччини». Натовп завмер на місці із тисячами простягнутих рук і енергійно підспівував. У Гітлера на помості заблищали очі. Коли німецький прапороносець проносив свастику повз нього, він відсалютував, а потім правою рукою торкнувся свого серця. Застрекотали кінокамери Ріфеншталь. Американці нескладно промарширували під мелодію «Пісні Німеччини» довкола доріжки на середину поля стадіону. Джордж Покок пізніше скаже, що почувши наспів німецького гімну, вони почали навмисно крокувати не в ногу з музикою.

Коли всі спортсмени вишикувались рядами на полі, Теодор Левальд, президент Німецького олімпійського організаційного комітету, підступив до ряду мікрофонів на помості й натхненно почав те, що незабаром перетворилося у нескінченну промову. Поки він

говорив і говорив, британський диктор радіомовлення, транслюючи свій репортаж додому, боровся за те, щоб утримати інтерес своєї аудиторії: «За хвилину ми почуємо гера Гітлера... Ось і крики вітання. Сподіваюсь, доктор Левальд закінчив. Ні, він збирається знову продовжити». Голос Левальда луною відбивався на задньому фоні, у той час як диктор намагався заповнити ефір, описуючи уніформи різних команд, платформу, на якій стояли доповідачі, дирижабль «Гінденбург», що кружляв над головою, наче близький Місяць.

Нарешті Левальд перервався. Гітлер, який розмовляв із Лені Ріфеншталь, підійшов до мікрофона й оголосив Олімпійські ігри відкритими одним коротеньким реченням. Британський диктор, захоплений зненацька, перервався, і схвильовано та з полегшенням видихнув: «Це був гер Гітлер! Ігри відкрито!»

Церемонія перейшла в темп крещендо. Ряди сурмачів на Марафонських воротах заграли фанфари. Олімпійський прапор було піднято. Ріхард Штраус диригував дебютом величезного оркестру з олімпійським гімном. Гримонула артилерія за межами стадіону. Тисячі білих голубів несподівано знялися з кліток на полі, кружляючи по стадіону у білому вихорі. Знову зазвучали фанфари, і стрункий юний блондин, одягнений у біле і високо тримаючи в руках факел, з'явився зі східних воріт стадіону. У натовпі запала тиша, коли він граційним розмашистим кроком спустився униз східними східцями, пробіг навколо доріжки з червоної глини і піднявся вгору по західних східцях, де знову зупинився, вимальовуючись на тлі неба і тримаючи факел високо над головою. Потім під звуки олімпійського дзвону він повернувся, встав навшипінки і торкнувся факелом величезної бронзової чаші на тринозі. Язики полум'я вирвалися з неї. Нарешті на тлі заходу сонця за олімпійським вогнем тисячний хор, одягнений у біле, разом піднявся і почав співати «Хор Алілуя» з «Месії» Генделя. Глядачі підвелись і приєдналися до співу. Музика і голоси розрослись, злилися та хлинули крізь увесь широкий простір стадіону, наповнюючи його світлом, любов'ю і радістю.

Коли спортсмени почали марширувати зі стадіону того вечора, майже всі на полі і поза ним відчували себе більшою чи меншою мірою приголомшеними. Ніхто ніколи не бачив нічого подібного до того, що тільки-но відбулося. Зарубіжні журналісти кинулися до своїх телетайпів, затопили дроти репортажами, і наступного ранку газети по

всьому світу вийшли із захопленими заголовками. Хлопці з Вашингтона також були вражені. Це було «найбільш приголомшливе видовище, яке я будь-коли бачив», як сказав Роджер Морріс. Джонні Уайт відгукнувся: «Це принесло нам грандіозні відчуття». І це було саме те, для чого церемонія так ретельно розроблялась — дати грандіозні відчуття. Вона розпочала процес устанавлення позитивної думки у світі про нову Німеччину. Вона вивісила табличку, щоб усі бачили: «Ласкаво просимо в Третій Рейх. Ми не такі, як про нас кажуть».

Останні інструкції Ульбріксона

Розділ 17

Побачити переможний екіпаж у дії — це стати свідком ідеальної гармонії, у якій вивірено все... Формула стійкого успіху полягає у веслуванні серцем і розумом у поєднанні з фізичною силою.

— Джордж Йомен Покок

Погода на Лангер-Зее на початку серпня стала геть непривітною. Холодний, пронизливий вітер безжально дув на маршруті перегонів у Грюнау. Хлопці гребли проти вітру, одягнені у светри, намастивши ноги гусячим жиром. Кваліфікаційні перегони мали відбутися менш ніж за два тижні, а вони досі не відновили сили. Човен зупинявся на захопленні й підскакував у бурхливій воді, замість того, щоб легко і ефективно розрізати її товщу. Їхній час показував дуже низькі результати. Вони ловили крабів. Їхні тіла досі були не у формі. Вони запрудили свої щоденники самовбивчими коментарями. «Ми працюємо огидно», — коротко відмітив Джонні Уайт.

Усі хлопці були стурбовані, але поза водою вони продовжували веселитись у п'янкій атмосфері, що охопила Берлін того літа, і насолоджуватися товариством один одного, тиняючись містом, поїдаючи шніцелі, п'ючи пиво, піднімаючи кухлі і співаючи «Схиліться перед Вашингтоном». Коли спортивний директор зі Стенфорда Джек Райс запросив їх на вечерю у шикарний готель «Адлон», вони вхопилися за цю можливість. Одягнуті в повсякденні брюки і свої клубні светри з великими буквами «WS» на грудях, вони пройшли через поліцейський кордон у пишній вестибюль готелю, де аромати шкіри і солодового віскі змішувались із вибухами сміху, дзвоном келихів і звуками м'якої, повільної фортепіанної музики. У ресторані з високою стелею офіціант у фракі підвів їх до столу зі свічками кольору слонової кістки, застеленого білою лляною скатертиною. Вони сіли із широко відкритими очима, розглядаючись на інших відвідувачів — міжнародних олімпійських чиновників, заможних американців і британців, елегантних німецьких жінок у

легких вечірніх сукнях із шовку чи шифону, блискучої парчі або атласу, всипаних стразами. Тут і там есесівці сиділи окремо, за своїми власними столами, базікаючи, п'ючи французьке вино і атакуючи ножами та виделками біфштекси чи печеню із маринованого м'яса. Сидячи за столами в сіро-чорних уніформах і кашкетах, прикрашених срібними черепами та схрещеними кістками, вони вирізнялись серед решти натовпу — акуратні, педантичні й зловісні. Але ніхто, здавалося, не заперечував проти їх присутності.

6 серпня Ел Ульбріксон опустил хлопців на землю. Більше не буде поїздок до Берліна або деінде, поки не завершаться Олімпійські ігри. Залишилось усього лише 6 днів до кваліфікаційних перегонів, а Ульбріксон був рішуче незадоволеним їхнім прогресом. У дійсності, він був незадоволеним багатьма речами. Холодна, волога погода і відсутність опалення в казармах поліцейської академії ускладнювали видужування Дона Х'юма від застуди чи то хвороби, що засіла в його легенях. Від того часу, як він уперше захворів у Принстоні на початку липня, Х'юм так і не припиняв кашляти і шморгати носом. «Х'юм — це наше все. Якщо він швидко не одужає і не відновить свою форму, у нас небагато шансів», — скаржився Ульбріксон «Ассошіейтед Пресс» тижнем раніше. Зараз Х'юм залишався щонайменше таким же хворим, як і був тоді.

Окрім того, постало питання з маршрутом перегонів. 5 серпня Ульбріксон приєднався до дискусії — галасної, багатомовної і, значною мірою, незбагненої для всіх її учасників — із чиновниками Міжнародної федерації академічного веслування і Німецького олімпійського організаційного комітету. Маршрут на Грюнау мав ширину у шість доріжок, але найбільш віддалені дві доріжки, п'ята і шоста, були настільки відкриті для панівних вітрів на Лангер-Зее, що на них час від часу було просто неможливо веслувати. Раніше того ж дня, насправді, Ульбріксон скасував тренування, щоб не наражати своїх хлопців на ризик потонути на дальніх доріжках. З іншого боку доріжки від першої до третьої проходили так близько до південного берега озера, що були майже цілковито захищені на більшій частині протяжності курсу. Така диспропорція зумовлювала дуже нерівні умови змагання для команд. Якщо в день перегонів дутиме вітер, команди, призначені на доріжки п'ять і шість, швидше за все, мали би

почати старт із гандикапом у дві довжини, щоб урівняти диспропорцію з внутрішніми доріжками. Ульбріксон хотів, щоб дві зовнішні доріжки визнали непридатними. У всіх попередніх олімпійських змаганнях із веслування, зауважив він, кваліфікаційні запливи, а також фінальні етапи були обмежені чотирма човнами. Але після довгої, запальної пересварки Ульбріксон програв суперечку. Усі шість доріжок будуть використовуватися в перегонах.

Занепокоєння Ульбріксона неухильно зросло ще на порядок, коли він почав ближче придивлятися до британської команди. У центрі команди були двоє хлопців із Кембриджа на кормі човна: Джон Ноель Дакворт, рульовий, і Вільям Джордж Ранальд Манделл Лорі, загребний. Дакворт був, як хтось пізніше скаже про нього, «малий зростом, великий серцем». Частина визначення, що стосувалась зросту, ставала очевидною, варто було просто глянути на нього. А другу частину, щодо серця, він демонстрував щоразу, коли виходив на воду. Він також проявить своє велике серце кілька років по тому, у південній частині Тихого океану, коли, порушивши наказ, залишиться зі своїми пораненими британськими солдатами, яких оточили японські війська. Коли японці підійшли і приготувались стратити поранених, Дакворт так зухвало лаявся з ними, що ті жорстоко побили Ноеля, але пощадили його товаришів. Вони вислали його в сумнозвісний табір для військовополонених Чангі в Сінгапурі. Згодом вони провели його та інших 1679 ув'язнених 354-ма кілометрами через джунглі до табору Сонгкураї номер 2 у Таїланді і змусили їх працювати як рабів на Таїландсько-Бірманській залізниці. Там, коли вони почали вмирати від авітамінозу, дифтерії, віспи, холери і тортур, Дакворт слугував їм за капелана, працюючи пліч-о-пліч із ними. Зрештою, вижили лише 250 полонених, і Дакворт був одним із них.

Лорі, якого зазвичай звали Ран, був, мабуть, найкращим британським загребним свого покоління — 85 кілограмів сили, доброчесності та гострого розуму. Його син Х'ю, актор, також зрештою веслував за Кембридж. Ран був у всіх відношеннях надзвичайно добрим хлопцем. Разом Дакворт і Лорі привели Кембридж до трьох перемог поспіль, додавши їх до низки із семи попередніх перемог над Оксфордом у щорічних Човнових перегонах між двома університетами, незважаючи на той факт, що оксфордці останнім часом перейшли у своєму тренувальному харчуванні з пива

на молоко у відчайдушній спробі переламати тенденцію. Ульбріксон вважав, що навіть один лише досвід участі в змаганнях перед уболівальниками числом від півмільйона до цілого мільйона, які юрмилися на берегах Темзи щороку під час Човнових перегонів, мав надати британським хлопцям перевагу в сенсі впевненості у своїх силах.

Проте найбільше хвилювало Ела Ульбріксона, коли він спостерігав, як британський екіпаж тренується на Грюнау, те, наскільки вони нагадували йому його власних хлопців. Не те щоб хто-небудь із них особливо нагадував його підопічних у фізичному плані. І в стилі веслування не було схожості. Насправді, англійські хлопці все ще веслували з довгим прогином, якого британські приватні середні школи та університети навчали протягом кількох поколінь. Вашингтон, звичайно ж, застосовував коротший, більш вертикальний гребок, який Джордж Покок перейняв зі стилю човнярів на Темзі і якого навчав Хірама Конібеара 20 років тому.

Британські хлопці нагадували підопічних Ульбріксона саме в стратегії. Вони любили робити саме те, що так добре виходило у хлопців Вашингтона. Вони досягали перемоги, відсиджуючись позаду, але залишаючись близько до лідерів: веслували потужно, але повільно, тиснули на своїх суперників підвищувати частоту ходу занадто високо і занадто рано, а потім, коли інші екіпажі були в хорошій позиції, але виснажені, раптово у спринті мчали повз них, ловлячи їх зненацька, примушуючи нервувати, і врешті, вибивали їх із ладу. За винятком кепки для крикету і шийної хустини, які Дакворт носив на місці рульового, він керував човном дуже схоже з Боббі Моком. І Ран Лорі орудував загребним веслом так само дуже подібно до стилю Дона Х'юма. Обіцяло бути цікавим подивитися, що відбудеться, коли два екіпажі, що грають в одну й ту саму гру, зустрінуться на Лангер-Зее.

Із наближенням олімпійських кваліфікаційних змагань і під тиском вагомості завдання, що було на них покладено, хлопці Ульбріксона знову ставали напруженими й метушливими. Ті, хто вели щоденники або писали листи додому, почали звіряти їм свою знервованість, таку саму, як і перед початком олімпійських відбіркових змагань у Принстоні. Чак Дей починав шукати Ела Ульбріксона для сеансів з укріплення впевненості в собі. Між ними він одна за одною кури

сигарети «Лакі Страйк» і «Кемел», сміючись над іншими хлопцями, коли ті намагалися змусити його скоротити паління.

Американці не були самотні у відчутті дратівливості. У Грюнау і Кьопеніку 24 міжнародні команди ділили одні веслувальні доріжки та їдальні. Усі збірні склалися з великих, здорових і високо конкурентних юнаків, кожен із яких стояв перед визначальним моментом у його житті. Значною мірою серед них переважав олімпійський дух, і багато нових дружніх стосунків було започатковано за три тижні, протягом яких вони жили і змагалися в Німеччині. Хлопці з Вашингтона, зокрема, близько потоваришували з екіпажем поліцейських з Австралії, з якими вони поділяли не лише більш-менш спільну мову, а й свого роду легкий, самовпевнений і хвацький підхід до життя. Вони також добре ладнали зі швейцарською командою. То були «великі чортяки», як зазначав Джонні Уайт, але сповнені веселощів і доброзичливості. Хлопці отримували задоволення від поїздок із ними в автобусі між Кьопеніком і Грюнау, коли швейцарці на повну горланили наспіви йодль.

Але з наближенням кваліфікаційних змагань знервованість почала відчутно зростати серед усіх екіпажів у Грюнау і Кьопеніку. Австралійці не докладали жодних зусиль, щоб приховати своє презирство до британців. Британці не могли дивитися на німців без згадки про останню війну і без тривоги про майбутню. Хлопці з Вашингтона насилу могли спати. Майже щоночі відбувалась якась метушня на брукованих вулицях під їхніми вікнами. Однієї ночі то були штурмовики-коричневосорочечники, що виспівували й марширували повз у підбитих цвяхами чоботях. Іншого разу відбувались військові нічні маневри. Гуркітливі мотоцикли з колясками, вантажівки, що яскраво світили зеленими нічними фарами на кабінах, кесони, що перевозили польову артилерію, таракотіли повз їхні казарми під вуличними ліхтарями. Потім то були курсанти поліції, що проходили стройову підготовку в позаурочні години. Згодом співали німецькі веслярі. А потім контингент байдарочників, які закінчили свої перегони і зазнали нищівної поразки, вирішили провести втішну вечірку на нижньому поверсі.

Розлючені, хлопці вирішили щось зробити з цим. Шестеро з них були студентами-інженерами, тож обрали інженерний підхід до проблеми. Вони примудрилися зробити пристрій, за допомогою якого

могли, лежачи у своїх ліжках, посмикати за певні мотузки, і відра води перекидались на того, хто був внизу на вулиці і дратував їх. Після цього вони швидко зтягували відра назад і ховали їх, знову ж, не піднімаючись із ліжок. Вони отримали можливість випробувати пристрій, коли югославська команда вирішила здійснити метушню внизу на вулиці. Хлопці посмикали за свої мотузки, і вода каскадом полилась униз, не лише на югославів, а й на деяких німецьких поліцейських курсантів, що намагалися заспокоїти їх внизу. Наскрізь промоклі, обурені спортсмени і поліцейські курсанти увірвалися в будівлю з криками. Інші спортсмени вибігли зі своїх кімнат на сходовий майданчик. Усі кричали різними мовами. Нарешті з'явилися хлопці з Вашингтона, лупаючи сонними очима, розгублені й рішуче невинуваті. Коли хтось зажадав дізнатись, звідки лилась вода, вони знизували плечима і смиренно вказували вгору у бік канадців.

Наступного дня в обідній час знову спалахнули пристрасті. Стало традицією, щоб різні екіпажі співали національні пісні під час їжі. Коли дійшла черга до югославської команди встати і заспівати, вони завели ексцентричну інтерпретацію «Янкі Дудл» («Янкі-йолоп»). Ніхто не міг точно сказати, у чому справа. Було навіть не зовсім зрозуміло, вони співали англійською чи однією з кількох мов Югославії. Але американські хлопці знали мелодію, і щось у тому, як співались певні рядки, переконало Чака Дея, що югослави викрили махінації попередньої ночі й тепер адресували смертельну образу Сполученим Штатам Америки. Дей підскочив зі свого стільця і кинувся на югославів із кулаками. Боббі Мок пішов у атаку прямо позаду нього, задираючись не до югославського рульового, а до найбільшого хлопця в екіпажі. Відразу за Моком підбігли інші хлопці Вашингтона, а за ними, задля потіхи, уся австралійська команда. Німецький екіпаж кинувся на бік югославів. Літали стільці. Кидались образи. Груди штовхались у груди. Хлопці перекидали один одного. Ще кілька кулаків долучились до бійки. Усі знову почали кричати, і знову ніхто не міг зрозуміти, що говорили інші. Нарешті голландський національний екіпаж пірнув у рукопашну, відокремлюючи хлопців і відтягуючи їх назад до своїх столів та втихомирюючи їхні емоції чистою, досконалою, дипломатичною англійською.

Однак навіть якщо вони непокоїлися і дратувалися, щось іще тихо розросталося серед хлопців Ульбріксона. Спостерігаючи сліди

напруженості і знервованості один в одному, вони почали інстинктивно зближуватися. Вони призвичаїлися проводити наради на причалі до і після тренувань, обговорюючи, що могли б зробити точніше, щоб кожен наступний гребок був кращим за попередній, дивлячись один одному в очі та розмовляючи щиро. Жарти і грубі розваги відійшли геть. Вони почали ставати такими серйозними, якими ніколи не були раніше. Кожен із них знав, що визначальний момент у його житті наближався, і ніхто не хотів змарнувати його. Більше того, ніхто не хотів змарнувати його для інших.

Від самого початку Джо Ранц вважав себе слабкою ланкою в команді. Його включили до неї в останній момент, він часто боровся за опанування технічного боку спорту і все ще був схильний веслувати безладно. Але Джо ще не знав, і досягне це повною мірою значно пізніше, коли він та інші хлопці постаріють, що кожен юнак у човні відчував те саме того літа. Кожен із них вважав, що йому просто пощастило потрапити в цю команду, що насправді він не дотягує до очевидної величі інших хлопців, і що він може підвести їх будь-якої миті. І кожен із них був рішуче налаштований не допустити цього.

Поволі в ці останні кілька днів хлопці, кожен у свій власний спосіб, зосередились і заспокоїлись. Гуртуючись на причалі, вони клали руки один одному на плечі й обговорювали свій план перегонів, розмовляючи тихо, але з більшою впевненістю, прискорюючи своє просування по звивистому шляху від отроцтва до змушніння. Вони цитували Покока один одному. Роджер і Джо взяли за звичай прогулюватись уздовж берегів Лангер-Зее, оминаючи камені та очищуючи свої думки. Джонні Уайт проводив деякий час, лежачи з оголеним торсом на сонці на галявині перед елінгом «Хаус Вест», працюючи над засмагою, яка доповнить його відбілену «Пепсодентом» усмішку, але також продумуючи, як він веслуватиме. Коротун Хант писав довгі листи додому і позбувався свого занепокоєння, залишаючи його на папері. І зрештою човен під ними почав оживати знову. Веслуючи по два рази на день, вони почали вивільняти те, що було приховане в їхніх тілах, і віднаходити свій резонанс. Усе почало знову налагоджуватись, оскільки Дон Х'юм став на загребне весло. Він, здавалося, був ключем до успіху. Щойно повернувся Х'юм, нерішучість, неповороткість і невпевненість, які вони відчували, коли

Ульбріксон замінив його, випарувались. Джордж Покок побачив різницю із першого погляду.

Вони відновилися. Усе, що їм зараз потрібно — це невелике змагання, як сказав Покок 10 серпня. Наступного дня британський репортер, спостерігаючи за ними, попередив своїх читачів на батьківщині, що хлопці з клубу «Ліандер» можуть зустріти достойних їх суперників в особі американського екіпажа: «Вісімка Вашингтонського університету є найкращою командою тут, вона настільки досконала, наскільки взагалі довершеною може бути команда».

За правилами, розробленими для олімпійської веслувальної регати 1936 року, кожна з 14 вісімок мала два шанси вийти у фінальне змагання за медалі 14 серпня. Якщо екіпаж вигравав свої кваліфікаційні перегони 12 серпня, він переходив безпосередньо у фінальний раунд і отримував дорогоцінний вихідний день. Переможені екіпажі мали веслувати у втішному запливі повторно 13 серпня, і у разі виграшу цього відбіркового етапу допускались до участі у фіналі. У кваліфікаційній гонці хлопцям із Вашингтона випало веслувати проти Франції, Японії, Чехословаччини і Великобританії, щодо екіпажа останньої вони непокоїлися найбільше.

Вид з трибун у Грюнау

Оскільки екіпаж уже працював, як належало, Ел Ульбріксон зробив те, що й завжди робив раніше на великих перегонах: він відмінив

тренування і, за винятком легкого веслувального запливу, сказав хлопцям відпочити перед кваліфікаційним етапом. 11 серпня вони сиділи на трибунах Грюнау і дивилися відбіркові змагання у всіх категоріях веслування, окрім класу вісімок, які були заплановані на наступний день. Уся американська команда з веслування прибула до Берліна з великими надіями та очікуваннями. «Експерти з академічного веслування і критики одностайні сьогодні в прогнозах, що США отримає свою частку медалей в олімпійських веслувальних перегонах», — сміливо проголосив завчасно один спортивний оглядач ще 28 липня у статті під переконливим заголовком «Експерти впевнені в повній перемозі США у веслуванні». Джордж Покок не був таким певним у цьому. Він оглянув обладнання інших американських екіпажів: воно виявилось важке, низькопробне, застаріле і зношене.

Того дня кваліфікаційні запливи проводились у шести категоріях, і Сполучені Штати фінішували другими з кінця у трьох із них і безнадійно останніми у трьох інших. На превелике задоволення натовпу, що оточував хлопців на трибунах, Німеччина посіла перше місце у всіх шести категоріях. «Дуже слабка продуктивність», — записав Чак Дей того вечора. «Веслування розпочалось сьогодні, але США, здавалося, забули стартувати», — сказав Роджер Морріс. «Я думаю, тепер саме на нас лежить завдання добитися перемоги», — зазначив Джонні Уайт.

На день кваліфікаційних змагань у класі вісімок, 12 серпня, Дон Х'юм утратив тривожні 6 кілограмів від своєї звичної ваги 78 кілограмів, яку він мав у Поукіпзі. При вазі 72 кілограми та зрості 1.89 метра він виглядав худим, як тріска. У його грудях досі був застій мокроти, і час від часу він страждав від слабкої лихоманки. Але хлопець наполягав, що готовий до веслування. Ел Ульбріксон тримав його в ліжку в Кьопеніку так довго, наскільки міг. Потім, у другій половині дня, він підняв його та посадовив разом з іншими хлопцями у автобус, що попрямував на маршрут регати.

Погодні умови майже ідеально пасували для веслування. Небо було злегка похмуре, але температура трималась на рівні трохи вище за 20 градусів. Лише слабкий натяк вітру на Лангер-Зее збрижував сланцевосіру воду, але й він віятиме з корми човнів. Хлопцям випало веслувати у першому кваліфікаційному запливі о 17:15 на доріжці

номер один, що була найбільш захищена, хоча на такій спокійній воді це навряд чи мало значення.

До того часу, коли хлопці прибули до Грюнау, святкові натовпи, стискаючи в руках біноклі і фотоапарати, почали шикуватися біля кас перед маршрутом регати. Пройшовши на місце змагань, глядачі з дорожчими квитками прямували на стаціонарні криті трибуни на ближчому до маршруту березі, а вболівальники із дешевшими квитками переходили через понтонний міст до масивних дерев'яних відкритих трибун на протилежному березі, де національні прапори країн-учасників майоріли вздовж задньої стінки їхнього широкого ряду. На флагштоку перед елінгом «Хаус Вест» ліниво розвівався великий білий олімпійський прапор.

За дві тисячі метрів по маршруту регати, на протилежному боці озера був побудований поперечний місток до стартової лінії, на 100 метрів углиб Лангер-Зее. Юнаки в уніформах стояли на ньому, готові утримувати корми човнів, коли ті прибудуть на старт. Значно віддалік за містком і, що було дивним, поза полем зору рульових, стартер стояв на платформі, встановленій поверх надбудови на човні з пласким днищем. Сотні міжнародних журналістів із блокнотами і камерами згромадилися на протилежному березі. Неподалік стояла ціла флотилія автомобілів, готових кинутися до фінішної лінії, щоб спостерігати як старт, так і фініш кожного запливу. Човен із диктором і короткохвильовим радіопередавачем стояв на холостому ході за стартовою лінією, готовий супроводжувати човни вздовж маршруту перегонів, транслюючи звіт про кожен гребок кожного запливу безпосередньо на динаміки на фініші, з тим, щоб глядачі і журналісти були поінформовані про хід кожного човна, перш ніж будь-який із них з'явиться у полі зору.

Чекаючи на відплиття за золотом

На той час, коли Джо і хлопці зробили розминку та підпливли до стартової лінії трохи раніше за 17:15, ймовірно, 25 тисяч глядачів уже прибули на місце змагань. Хлопці заднім ходом підвели «Husky Slipreg» до містка і чекали. На сусідній доріжці номер два Ран Лорі, Ноель Дакворт і решта британського екіпажа зробили те саме. Дакворт кивнув Боббі Моку, і той теж кивком відповів йому.

Гонка почалась рівно о 17:15. Американські хлопці знову невдало стартували. Так само, як і в Принстоні, хтось у середині човна «розмився» на першому чи другому гребку. На четвертій доріжці японці швидко випурхнули в лідери, спінуючи воду в ритмі майже 50 гребків на хвилину своїми короткими веслами на коротких слайдах. Ноель Дакворт і Ран Лорі задали для британського екіпажа інтенсивний ритм, але потім уповільнились і утвердились на другому місці позаду японців, а за ними слідували Чехословаччина, Франція і США, найостанніші, веслюючи на частоті 38 гребків.

Мок і Х'юм утримували цей темп, поки не обійшли чехів, проминувши 300 метрів дистанції. Тоді вони сповільнили ритм до 34 гребків. Попереду японці, як і раніше, веслували, наче одержимі демонами, збільшивши відрив від англійців на повну довжину. Але ні Мок, ні Дакворт не думали про японців. Вони думали один про одного. Протягом ще 700 метрів курсу човни утримували свої позиції. При наближенні до позначки середини дистанції виснажені японці раптово й передбачувано почали здаватись і разом із чехами далеко відстали від групи лідерів. Те саме відбулось і з французами. Це залишило американців і британців саме там, де вони й очікували опинитися — один на один у лідерах перегонів, у той час, як трибуни й елінги почали входити у їхнє поле зору. Тепер це була гра у кішки-мишки.

Мок сказав Х'юму підняти ритм, щоб подивитися, що відбудеться. Х'юм пришвидшив його до 36 гребків. Човен США посунув уперед на півдовжини від корми британців. Дакворт озирнувся через плече. Він і Лорі підняли темп британських хлопців до 38 гребків. Це призупинило поступ американців. Британський човен утримав своє лідерство. Хлопці в обох човнах тепер могли чути рев натовпу над озером. Обидва рульові могли бачити трибуни і великий чорно-білий знак «Ziel», що позначав фініш попереду, але жоден із них ще не був готовим здійснити свій завершальний хід. Обидва стримувались. Британські хлопці веслували довгими гребками із широким захватом, майже лягаючи на спину в кінці кожного удару веслами. Американці веслували дещо коротшими ударами й витрачали менше часу на відновлення сил між гребками.

Нарешті, коли залишилось пройти 250 метрів дистанції, Мок закричав: «Давайте, хлопці. Ось зараз! Дайте мені десятку!» Хлопці потужно вдарили веслами, і американський прапор, що тріпотів на баку «Husky Clipper», почав рухатися повз Дакворта, підбираючись до середини довжини британського човна. Дакворт і Лорі прискорили темп до 40 гребків на хвилину. На мить вони утримали свою позицію, у той час як білі лопаті човна США гнівно виблискували поряд із малиновими лопатями англійців. Потім Боббі Мок знову крикнув Х'юму пришвидшитись, і «Кліпер» відновив своє випередження.

У британському човні Ран Лорі люто спінював воду. Він досі був відносно свіжим і хотів досягти ще більшого. Але, як і багато британських загребних тих часів, він орудував веслом із меншою,

вужчою лопаттю, ніж у решти його екіпажа. Ідея полягала в тому, що робота загребного — задавати темп, а не рухати човен. Із невеликою лопаттю він уникав ризику виснажитись і втратити форму. Але це також означало, що він не захоплював воду на повну силу. Тепер Лорі був у небезпеці завершити найважливіші перегони, у яких він веслував, не підійшовши і близько до того, щоб вичерпати свої сили — найменше, чого хотів би будь-який весляр.

Однак ніс британського човна залишався попереду носа американського човна за 150 метрів до фінішу. Але американські хлопці віднайшли свій резонанс і утримували його. Вони веслували так потужно, як ніколи, широко розрізаючи воду, знову і знову синхронно згинаючись і розгинаючись, наче були скуті воєдино, наближаючись до 40 гребків на хвилину. Кожен м'яз, сухожилля і суглоб їхніх тіл палали від болю, але вони веслували, пересилуючи цей біль, у досконалій, бездоганній гармонії. Ніщо не могло зупинити їх. За останні 20 гребків, і зокрема за 12 фінальних чудових гребків вони просто промчали повз британський човен, рішуче і безповоротно. 25 тисяч уболівальників із різних країн, добряча частина з яких були американцями, піднялись і голосно вітали їх, коли їхній ніс перетнув фінішну лінію аж на 6 метрів попереду британського човна. За мить Дон Х'юм похитнувся уперед і звалився на своє весло.

Мок цілу хвилину бризнув воду на обличчя Х'юма, перш ніж той зміг знову випрямитись і гребти, щоб підвести човен до причалу. Проте коли вони дістались до нього, на них чекали приємні новини.

Їхній час 6 хвилин 0.8 секунди був новим рекордом дистанції. І ще приємніше, то був олімпійський рекорд, який встановили у новому світі, що затьмарював досягнення Каліфорнії у 1928 році — 6 хвилин 3.2 секунди. Коли Ел Ульбріксон прибув на причал, він присів поруч із човном і, ховаючи усмішку, тихо сказав: «Молодці, хлопці».

Джо ніколи не чув, щоб його тренер говорив саме таким тоном. Схоже, у ньому був натяк на приховану повагу. Майже на шанобливість.

Із апетитом заправившись вечерею в поліцейській академії в Кьопеніку, хлопці тріумфували. Тепер англійці мали гребти й виграти у втішних перегонах наступного дня, якщо хотіли стати одним із 6 човнів-учасників фіналу перегонів за медалі. Американські хлопці матимуть вихідний. Однак Ел Ульбріксон аж ніяк не радів. Він був

глибоко стурбованим. Після обіду він наказав Дону Х'юму повернутись до своєї постілі хворого. Хлопець виглядав так, ніби підвівся з могили. Що б то за хвороба не була, це було явно щось серйозніше, ніж застуда — можливо, бронхіальна інфекція або легка пневмонія. У будь-якому разі, Ульбріксон мав вирішити, хто веслуватиме на загребному веслі у змаганнях за золото через 48 годин.

По обіді наступного дня хлопці тинялися по місту: підсміювались один над одним, ходили по крамницях, фотографувались своїми новими фотоапаратами, купували сувеніри та досліджували куточки Кьопеніка, яких вони ще не бачили. Як і більшість американців у Берліні того літа, вони дійшли висновку, що нова Німеччина — дуже гарне місце. Вона була чистою, люди тут були доброзичливими майже до неможливості, усе працювало чітко й ефективно, і дівчата милували око. Кьопенік приваблював своєю химерною оригінальністю, а Грюнау — пишною зеленню і пасторальністю. Обидва містечка були майже такі ж приємні і спокійні, як де-небудь удома у Вашингтоні.

Але була Німеччина, якої хлопці не могли бачити, Німеччина, прихована від них зумисне на певний час. Справа була не лише в знятих табличках «Вхід євреям заборонений» чи «Євреї тут небажані», не в тому, що схопили і вивезли циган чи у вилученні порочної газети «Штюрмер» зі стійок у тютюнових магазинах Кьопеніка. Існували значніші, більш зловісні й ретельніше приховувані секрети скрізь навколо них.

Вони нічого не знали про потоки крові, що заливали води річки Шпрее і Лангер-Зее в червні 1933 року, коли штурмовики СА оточили сотні євреїв Кьопеніка, соціал-демократів і католиків та закатували 91 із них до смерті, б'ючи деяких людей доти, поки не розривалися їхні нирки та не тріскала шкіра, а потім заливали гарячою смолою рани перед тим, як скинути понівечені тіла у спокійні води річки та озера. Вони не могли бачити величезний концентраційний табір «Заксенхаузен» на північ від Берліна, що саме будувався того літа, де незабаром утримуватимуть понад 200 тисяч євреїв, гомосексуалістів, свідків Єгови, циган і з часом радянських військовополонених, польських мирних жителів і студентів чеських університетів, де десятки тисяч із них загинуть.

І ще значно більше лежало за горизонтом часу. Вони могли бачити розбудову заводського комплексу «АЕГ Кабельверк» із жовтого

клінкеру відразу за містом, але не могли бачити тисячі рабів, що скоро будуть примушені працювати там, виготовляючи електричні кабелі, гаруючи по 12 годин на добу і живучи в убогих таборах неподалік, поки не помирали від тифу чи недоїдання. Коли хлопці проходили повз прекрасну синагогу на Фрайхайт 8, або вулиці «Свободи», вони не могли бачити збіговиська із факелами, що пограбувало й спалило її дотла в ніч на 9 листопада 1938 року — так званої Кришталевої ночі.

Заглядаючи в магазин одягу Ріхарда Хіршана, хлопці могли бачити самого Ріхарда і його дружину Хедвіг за роботою на швейних машинках у глибині приміщення, поки їхні дочки — 18-річна Єва і 9-річна Рут — чекали на клієнтів за прилавком. Хіршани були євреями і прихожанами синагоги на вулиці Фрайхай. Їх глибоко непокоїло те, що відбувається в Німеччині. Але Ріхард воював і був поранений у Першій світовій війні та не думав, що зрештою йому та його родині буде завдано якоїсь шкоди. «Я проливав кров за Німеччину. Німеччина не підведе мене», — любив він казати своїй дружині і дочкам. Тим не менше, Хедвіг нещодавно повернулася з поїздки в штат Вісконсін, і Хіршани почали задумуватись про спробу переїхати туди. У них в Кьопеніку, насправді, на тому тижні гостювали кілька американських друзів, які приїхали, щоб подивитись Олімпійські ігри.

Тож хлопці зараз могли зазирнути в магазин і побачити їх усіх, але вони не могли бачити ту ніч, коли есесівці прийдуть за Рут, найменшою з них. Рут вони втрачуть першою, тому що вона страждала на астму і була занадто слабкою, щоб працювати. Решту родини залишать у Кьопеніку працювати як рабів — Єва трудитиметься на військовому заводі «Сіменс», а батьки — у потогінній майстерні з пошиття німецької військової уніформи, поки нарешті не настане час прийти і за ними теж, у березні 1943 року. Тоді есесівці посадили Ріхарда і Хедвіг на потяг у Освенцім. Єва втече в Берлін, переховуватиметься там і дивом виживе в цій війні. Але вона буде лиш поодиноким, рідкісним винятком.

Як і Хіршани, багато жителів Кьопеніка, повз яких хлопці проходили на вулиці того дня, були приречені: люди, які зустрічались хлопцям у магазинах, старі жінки, що прогулювались навколо замку, матері, які штовхали перед собою візочки по мощених вулицях, діти, що з вереском сміялись на ігрових майданчиках, чоловіки похилого

віку, які вигулювали собак, — люблячі і любимі, яким були призначені вагони для худоби і смерть.

Того вечора хлопці спустилися до води в Грюнау, щоб подивитися втішні змагання човнів і дізнатися, хто приєднається до них, Угорщини і Швейцарії в перегонах за медалі. Дивно, що ні Німеччина, ані Італія — два екіпажі, окрім англійців, щодо яких Ульбріксон найбільше непокоївся — не виграли свої кваліфікаційні запливи. Тепер, однак, веслуючи під сірим небом, Німеччина легко пронеслась повз чехів і австралійських поліцейських. Італія розгромила японський екіпаж із їхніми високими гребками, Югославію і Бразилію. Обидва переможці, схоже, в кінці розслабились, зберігаючи сили і демонструючи відносно слабкі результати в часі та веслуючи в ритмі, достатньому лише для проходження кваліфікації. Великобританія, з іншого боку, щосили боролася з канадцами і французами, і екіпаж мусив показати найшвидший час дня, щоб виграти свій заплив, але вони таки виграли.

Ел Ульбріксон тепер знав, проти яких екіпажів він змагатиметься за золоту медаль наступного дня: Італія, Німеччина, Великобританія, Угорщина і Швейцарія. Але коли він пішов дізнатись, на яку доріжку призначено його човен, то отримав неприємний сюрприз. Німецький олімпійський організаційний комітет і Міжнародна федерація академічного веслування, у яких відповідно головували Хайнріх Паулі, голова Комітету з веслування Національної асоціації фізичної культури, та Ріко Фіороні, швейцарець італійського походження, ввели нові правила для вибору доріжки, правила, які ніколи раніше не використовувались на олімпійських змаганнях. Ульбріксон не зрозумів формули вибору, і донині неясно, як вона працювала, та чи дійсно там була формула взагалі. Кінцевий результат був протилежний до звичайної процедури, за якою найшвидші на відбірковому етапі човни отримували бажані ними доріжки, а повільнішим діставались менш жадані. У цьому випадку, як усі в Грюнау уже болісно усвідомлювали, кращими доріжками були захищені смуги ближче до берега: перша, друга і третя, а найменш бажаними були п'ята і шоста в найширшій частині Лангер-Зее. Ульбріксон жажнувся й розлютився, коли побачив призначення: перша доріжка — Німеччина, друга — Італія, третя — Швейцарія, четверта — Угорщина, п'ята — Великобританія і шоста — Сполучені Штати Америки. Це був майже ідеально зворотний порядок від того, чого він очікував на основі кваліфікаційних заплівів. Це

погіршувало умови для найбільш талановитих і швидких човнів та надавало всі переваги повільнішим човнам. Захищені доріжки віддали країні, що приймала ігри, та її близькому союзникові, а гірші — її потенційним ворогам. Це було дуже підозріло, і саме цього він боявся, уперше побачивши маршрут перегонів у Грюнау. У разі зустрічного чи бокового вітру наступного дня його хлопці муситимуть випереджати щонайменше на тверді дві довжини, лише щоб порівнятися з іншими учасниками змагань.

Наступного ранку у Грюнау падав холодний, стійкий дощ, і поривчастий вітер шмагав воду вздовж маршруту перегонів. У поліцейській академії в Кьопеніку тріумфування випарувалося. Дон Х'юм ще був у ліжку, його знову кидало в жар, і Ел Ульбріксон вирішив, що той не зможе веслувати. Дон Кой мав знову сісти в човен на загребне весло. Ульбріксон повідомив новину Х'юму, а тоді й іншим, коли вони прокинулись уранці.

За сніданком хлопці з'їли яєчню і стейк, сидячи мовчки. Їхні очі не бачили нікого і нічого. Задля цього дня вони працювали увесь рік, а більшість із них і три роки, і здавалося немислимим, що вони не будуть усі разом у човні в завершальних перегонах. Вони почали обговорювати це, і що більше говорили, то ставали більш упевненими — це було зовсім неправильно. Х'юм мав бути там із ними, будь що буде. Вони були не просто дев'ятьма хлопцями в човні, вони були екіпажем. Юнаки всі разом піднялись і пішли до Ульбріксона. Обрубок МакМіллін був зараз капітаном команди, так що він відкашлявся і ступив уперед, як її представник. Х'юм був абсолютно життєво важливим для ритму човна, сказав він тренеру. Ніхто не зможе так швидко і вірно реагувати раз за разом на коригування, які екіпаж мав здійснювати під час змагань. Боббі Мок підняв свій голос. Ніхто, крім Х'юма, не зможе дивитися йому в очі і знати, що він думає і як він думає, сказав він. Він просто доконче потребував, щоб Х'юм сидів перед ним. Тоді Джо ступив уперед: «Якщо ви поставите його в команду, тренеру, ми підтягуватимемо його на всьому маршрутові. Просто долучіть його до човна. Він зможе витримати перегони».

Ульбріксон сказав їм іти нагору, взяти своє спорядження і сісти в німецький армійський автобус, що чекав зовні, щоб відвезти їх у Грюнау на перегони. Хлопці скупчилися на сходах, починаючи

підніматись. За кілька довгих митей Ульбріксон крикнув їм услід: «І прихопіть із собою Х'юма!»

До початку другої половини дня дощ все ще не вщухав у Грюнау. Низькі хмари огортали вершини пагорбів Мюггельберге над маршрутом перегонів, і туман спускався через ліс донизу ближче до води. Озеро було неспокійне, вітер досі поривами налітав на воду. То була темна і похмура картина.

Але десятки тисяч глядачів, здебільшого німців, почали заповнювати місцевість уздовж курсу регати, тулячись під чорними парасольками або ховаючись під дощовиками і капелюхами. Незважаючи на погоду, вони були в піднесеному настрої. У 1930-ті веслування було другим за популярністю олімпійським змаганням після легкої атлетики, і у кваліфікаційному запливі Німеччина продемонструвала всі ознаки високого рівня конкурентоспроможності, а то й навіть лідерства у фіналі цього року. Потік уболівальників перетнув понтонний міст на західному кінці маршруту і почав заповнювати масивні дерев'яні трибуни на протилежному березі. Ще тисячі тулились на загороджених трав'яних ділянках на краю берега, притиснуті плечем до плеча під дощем. Три тисячі щасливчиків сховалися під навісом масивної стаціонарної трибуни, розташованої якраз перед фінішною лінією. До часу наближення початку перших перегонів трохи більше ніж 75 тисяч уболівальників заповнили місце події. То був найбільший натовп, який будь-коли ставав свідком олімпійських змагань із веслування.

Німецькі вболівальники чекають під дощем

Кінооператори Лені Ріфеншталь снували довкола, відганяючи глядачів, коли ті затуляли їм вдалий вид для зйомки, та намагаючись уберегти своє обладнання сухим. У досконало оснащених штаб-квартирі преси всередині елінга «Хаус Вест» сотні журналістів з усього світу перевіряли свої фототелеграфи та короткохвильове і стандартне устаткування для радіотрансляції. Білл Слейтер, коментатор «Ен-Бі-Сі», здійснив підключення до Нью-Йорка. Олімпійські судді тестували електронний пристрій хронометражу на фініші. Човен, обладнаний апаратурою для короткохвильової трансляції, зайняв свою позицію позаду стартової лінії. У першокласних елінгах по Лангер-Зее веслярі склали свій повсякденний одяг у шафки і почали одягати національні уніформи. Деякі з них розтягувались на масажних столах, щоб масажисти зняли перед змаганням напругу з їхніх спин і плечових м'язів. Американські хлопці знайшли вільний стіл і поклали на нього Дона Х'юма, що був наче мрець, закутаний у пальто, тримаючи його в теплі і сухості та даючи йому якнайдовше відпочити, наскільки можливо. Джордж

Покок тим часом почав змащувати нижню частину обшивки «Husky Slipper» жиром кашалота.

О 14:30, коли хлопці ще продовжували готуватись у своєму елінгу, стартували перші перегони дня у класі чотиривесельних човнів із рульовим. Швейцарський екіпаж рано вискочив у лідери, але незабаром його обігнав німецький човен. Коли човни почали наближатись до фінішної лінії, американські хлопці почули наростаючий рев натовпу зовні, який почав скандувати: «Дойчланд! Дойчланд! Дойчланд!» Звук перейшов у крещендо, коли Німеччина проковзнула фініш, на цілих 8 секунд випередивши швейцарців. Потім до наспіву «Пісні Німеччини» приєдналися десятки тисяч голосів. Згодом ще глибший, гортанний рев піднявся із натовпу, скандуючи: «Зіг хайль! Зіг хайль! Зіг хайль!»

Адольф Гітлер прибув на регату, супроводжуваний великим почтом нацистських чиновників. У темному мундирі і дощовику на весь зріст, він постояв кілька хвилин, тиснучи руку президентові Міжнародної федерації академічного веслування, італійському швейцарцю Ріко Фіороні. Обидва посміхались і жваво перемовлялись. Потім Гітлер попрямував угору сходами до широкого балкона перед елінгом «Хаус Вест», зайняв своє почесне місце, дивлячись зверху на натовп і Лангер-Зее та тримаючи праву руку вгору. Свита розташувалася по обидва боки від нього. Глядачі і міжнародна преса побачили, що він привіз із собою майже всю еліту нацистської ієрархії. Справа від нього стояв Йозеф Геббельс. Натовп і далі гримів: «Зіг хайль!», поки, нарешті, Гітлер не опустил руку, і перегони продовжились.

Натовп незабаром отримав досить можливостей учиняти ще більше галасу. Того дня заплив за запливом німецькі веслярі штурмували маршрут перегонів попереду своїх конкурентів, вигравши золоті медалі в перших п'яти категоріях. Щоразу нацистський прапор піднімався перед «Хаус Вестом» наприкінці запливу, і щоразу натовп співав «Німеччина понад усе» дедалі голосніше. На балконі Геббельс, одягнений у світлий тренч і фетровий капелюх, театральню, майже як блазень, аплодував, коли кожен німецький човен перетинав фінішну лінію. Герман Герінг, у темному мундирі і дощовику, як і Гітлер, нахилився і вдаряв по коліну з кожною перемогою Німеччини, а потім повертався і посміхався до Гітлера. Той, дивлячись у бінокль, просто з ентузіазмом кивав головою щоразу, коли німецький човен перетинав

фініш першим. До 17:30 дощ ущух, і небо посвітлішало. Юрба була в нестямі від радості. Виглядало на те, що Німеччина, незважаючи на всі супротивні очікування, отримає абсолютну перемогу того дня.

У шостих перегонах у класі парних двійок німецький човен лідував на всій дистанції до заключних 250 метрів, але британська пара Джек Бересфорд і Дік Саусвуд улаштували приголовшливе ралі й перемогли з відривом майже у 6 секунд. Уперше за весь день дивна тиша запанувала над курсом регати в Грюнау. В елінгу, востаннє перевіряючи такелаж на «Husky Clipper», Джордж Покок на мить зупинився і зрозумів із раптовою гордістю, що за старою звичкою стоїть, виструнчившись, і слухає «Боже, бережи короля».

Із наближенням останньої і найпрестижнішої спортивної події дня — перегонів у класі восьмивесельних човнів, натовп знову почав здійсмати галас. Це була веслувальна категорія, перемогою у якій нації хизувалися більше, ніж у всіх інших, — максимальне випробування на здатність молодих людей веслувати разом, найбільший прояв сили, грації і звитяги на воді.

Незадовго до 18:00 Дон Х'юм підвівся з масажного столу, де відпочивав, і приєднався до решти хлопців, коли вони підняли «Husky Clipper» на плечі й легким кроком понесли його вниз до води. Німецькі й італійські екіпажі вже сиділи у своїх човнах. Італійці були одягнені в шовкову блакитну форму і хвацько пов'язали білі бандани на голови в піратському стилі. Німці красувалися в білих шортах і яскравих білих майках, прикрашених чорним орлом і свастикою. Американські хлопці одягнули розрізнені спортивні шорти і потріпані старі тренувальні майки. Вони не бажали, щоб їхні новенькі форми забруднилися.

Боббі Мок запхав щасливий капелюх Тома Боллеса під своє місце на кормі човна. Біля самого берега німецький військово-морський офіцер стояв на носі катера. Його рука витягнулась у нацистському вітанні у бік Гітлера. Хлопці ненадовго зібрались довкола Ульбріксона, який востаннє пройшовся по деталях плану перегонів. Потім вони залізли в човен, сіли та закріпили ноги в упорах, відштовхнулись від причалу й почали гребти по озеру до стартової лінії. Ульбріксон, Покок і Роял Броем, стискаючи в руках біноклі, пробилися крізь натовп і піднялися на балкон одного з елінгів поблизу фінішу. Усі вони мали похмурий вираз обличчя. Хоча їхні хлопці були прекрасними веслярами, вони розуміли, що їхні шанси взяти золото були дуже

примарні, а то й нульові — тільки не на шостій доріжці і не з Доном Х'юмом, що виглядав як мрець.

У Сіетлі то був ранній ранок. Протягом багатьох днів універмаги, магазини електроприладів, магазин фортепіано Шермана Клея, ба навіть ювелірний магазин «Вайсфілд і Голдберг» вели прибутковий бізнес, продаючи нові радіошафи «Філко 61Ф спеціалізована олімпійська». Незважаючи на ціnnик 49.95 долара, жителі Сіетла розхапували їх, як гарячі пиріжки. Кожен приймач продавався в комплекті з короткохвильовим тюнером і спеціальною «антенною високої ефективності» для забезпечення чіткого прийому як стандартних радіотрансляцій на «Ен-Бі-Сі», так і короткохвильових передач різними мовами прямо з Берліна. Тепер, коли наближався старт перегонів у класі вісімок, торгові представники довозили останні кілька радіоприймачів, замовлених попереднього вечора, у будинки Сіетла і налаштовували їх.

У майже готовому будинку Гаррі Ранца на озері Вашингтон не було грошей на таку примху як нове міжнародне радіо, але чоловік вважав, що приймач попередньої серії «Філко», який він купив ще у квітні для перегонів у Каліфорнії, потягне трансляцію «Ен-Бі-Сі» на радіостанції «КОМО» просто відмінно. Він прокинувся до світанку, зробив каву й увімкнув радіо, щоб лиш переконатися, що воно працює. Джойс прийшла трохи пізніше й підняла дітей. Тепер усі вони сиділи в кухні та їли вівсянку, ніяково усміхаючись один до одного та намагаючись угамувати свої нерви.

По всій Америці мільйони людей — тих, хто навряд чи чув про Сіетл до регати в Поукіпзі; тих, які йшли на роботу пізніше того п'ятничного ранку, якщо були щасливчиками, що мають роботу; тих, хто брався за повсякденну роботу на фермі, якщо були щасливчиками, що все ще мають ферму — також починали вовтузитись із ручками налаштування на своїх радіоприймачах. Історія Джессі Оуенса вже збудила інтерес більшості нації, доносячи на батьківщину, що саме було поставлено на карту в цих Олімпійських іграх. Тепер Америка очікувала побачити, чи напишуть неотесані західні хлопці зі штату Вашингтон ще одну главу в історії.

О 9:15 ранку голос коментатора «Ен-Бі-Сі» Білла Слейтера почав потріскувати в ефірі радіостанції «КОМО» у Сіетлі, ретрансльований із Берліна. Джойс попорпалась у своїй сумочці і витягла невеличку книжку. Вона перегорнула її сторінки і обережно вийняла тонкий зелений чотирилисник конюшини, який дав їй Джо, і який вона зберігала затиснутим між сторінками книжки. Дівчина поклала його на радіоприймач, присунула стілець і почала слухати.

Коли хлопці гребли до стартової лінії, стало зрозуміло, що погодні умови та їхнє призначення на шосту доріжку вимагатимуть напруження усіх сил. Косі потоки дощу полилися з неба знову, але дощ не був проблемою. Зрештою, хлопці були із Сіетла. Вітер, однак, безладно дув поривами із заходу, спрямовуючись приблизно під кутом у 45 градусів до курсу перегонів, із наростаючою силою судорожно вдаряючи в правий борт човна. Попереду Роджер Морріс і Чак Дей мали труднощі з утриманням човна на рівному кілі. На кормі Боббі Мок стискав дерев'яні штифти на тросах румпеля, смикаючи в певний момент один бік та вже наступної миті — інший, маніпулюючи кермом і намагаючись вдержати човен на прямому курсі.

Хлопці часто веслували проти вітру в Сіетлі, а також у Поукіпзі, але цей поривчастий, майже боковий вітер міг посіяти проблеми. Мок волів би мати стабільний, прямий зустрічний вітер. Прямо перед ним, сидячи обличчям до Мока, Дон Х'юм намагався зберегти сили, встановивши хороший, методичний темп веслування для хлопців позаду нього, але не вкладаючи багато енергії у власні гребки. Мока тривожив його вигляд.

Проте Джо Ранц почувався досить добре. Оскільки шум натовпу залишився позаду них, світ у човні став тихий і погідний. Схоже, час для слів минув. Джо і хлопці в середині човна просто м'яко коливались вперед і назад, веслуючи повільно і глибоко, розминаючись та насолоджуючись їхнім вільним диханням, синхронізуючи напруження і розслаблення їхніх м'язів. Човен під ними був спокійний, обтічний і податливий.

Тривога бурлила в животі Джо весь ранок, але зараз вона почала поступатись тонкому відчуттю спокою, і на зміну знервованості прийшла рішучість. Перед тим як залишити елінг, хлопці провели коротку нараду. Якщо Дон Х'юм мав мужність веслувати в цих

перегонах, домовились вони, решта просто не могли дозволити собі підвести його.

Вони підвели човен близько до стартової лінії, розвернули «Husky Clipper» на 180 градусів і заднім ходом підійшли до поперечного містка. Делікатний юнак у чомусь на зразок уніформи бойскаутів присів, простягнув руку і схопився за корму. Тут вони знаходились на середині Лангер-Зее. Попереду них пролягала широка, відкрита усім вітрам затока, утворена кривизною північного берега. Вітер тут був сильніший ніж перед трибунами, невпинно штовхаючи зараз ніс їхнього човна та лясаючи маленькими, нерівномірними хвилями по лівому борту. Роджер Морріс і Горді Адам боролися з вітром, веслуючи на місцях по правому борту, намагаючись знову врівноважити човен проти вітру і тримати ніс більш-менш посередині доріжки. На сусідній доріжці британський човен задкував на свою позицію. Ноель Дакворт сидів навпочіпки на кормі. Його кепка для крикету була щільно натягнута на голову, щоб її не здуло.

Вони чекали на старт. Боббі Мок підняв мегафон перед обличчям. Кожні кілька хвилин він викрикував інструкції Роджеру і Горді наперед, а потім із тривогою поглядав через плече, щоб побачити, чи стартер уже з'явився з-під парусинового укриття на стартовому човні. Дакворт по сусідству робив те саме. Але обидва вони були перш за все зосереджені на носах своїх човнів. Було дуже важливо, щоб човен стояв на старті прямо. Позаду, поза їхнім полем зору, офіційний стартер раптово вигулькнув зі свого укриття, високо тримаючи прапор. Полотнище несамовито тріпотіло над його головою якусь мить. Майже відразу ж він злегка повернувся у напрямку першої і другої доріжок і закричав проти вітру однією безперервною нерозривною фразою французькою: «Ви готові? Уперед!» І опустив прапор.

Боббі Мок не почув його. Не побачив прапор. Імовірно, Ноель Дакворт також не почув і не побачив. Чотири човни кинулися уперед. Британський човен і «Husky Clipper» упродовж одного страхітливого моменту нерухомо стояли на стартовій лінії, неживі у воді.

Нацисти в Грюнау

Розділ 18

Натреновані чоловіки, як ви, коли вичерпують свою звичну силу, можуть звернутись до таємничого джерела сили, набагато значнішої. Тоді ви зможете досягти зірок. Так стають чемпіонами.

— Джордж Йомен Покок

Краєм ока Джо помітив, що угорський човен, через дві доріжки, виприснув уперед, а його веслярі вже були на середині гребка. Мить по тому він побачив, що британський човен зробив те саме. Хлопець заволав: «Давайте забиратися звідси!» Боббі Мок гаркнув: «Веслуй» Усі вісім американських весел занурилися у воду. У наступну частку секунди «Husky Slipper» трохи просів під хлопцями — майже тонна дедвейту пручалася проти входження у рух. Услід за цим човен пружиною вистрибнув уперед. Але хлопці відстали вже на півтора гребка позаду в перегонах усього свого життя.

Коли Чак Дей зрозумів, що сталося, його впевненість значно похитнулася. У животі з'явилося гостре відчуття слабкості. Легкодушна думка вистрілила в мозку Роджера Морріса: «Ми й англійці безнадійні». Боббі Мок був тієї ж думки, але його робота полягала в тому, щоб усе обдумувати, а не панікувати. Він планував так чи інакше атакувати іззаду, як завжди. Але вражаюче поганий старт означав, що гандикап у дві довжини, необхідність якого постала перед ним через призначення його човна на шосту доріжку, тепер мав бути навіть більший. Мок має наростити певну рушійну силу, причому необхідно зробити це швидко. Хлопцям коштувало титанічних зусиль досягати руху вперед проти вітру. Мок закричав на Х'юма піднатиснути на повну силу. Х'юм установив високий темп 38 гребків. Хлопці гребли потужно й швидко.

На протилежному краю маршруту, на першій і другій доріжках, німці та італійці чисто відпливли зі стартової лінії і швидко вийшли в лідери змагання. Британський екіпаж, щойно їхній човен почав рухатись, також заходився натужно веслувати, люто ринувся в атаку,

щоб повернутись на поле бою. У тилу основної баталії американський човен торував свій шлях повільніше, утримуючись на своїй позиції. Коли перші човни перетнули позначку 100 метрів, диктор на борту човна із короткохвильовою радіостанцією оголосив позиції в турнірній таблиці по гучномовцях на фініші. Натовп заревів, коли дізнався, що Німеччина була на першому місці. Однак це не було домінуюче лідерство, і воно нічого не означало на самому початку перегонів. Усі шість човнів були доволі збиті докупи, й приблизно півтори довжини відділяли ніс німецького човна на першому місці від носа американського човна на останньому місці. Боббі Мок сказав Х'юму трохи зіскочити з темпу, і загребний знизив його до 35 гребків. Це було вище, ніж хотів би веслувати Мок, майже спринтовий ритм, але він був необхідний, щоб залишитися в межах конкуренції. Рульовий провів кілька швидких обчислень у голові. Якби він міг примудритися зависнути позаду лідерів, веслуючи на 35 гребках чи менше, то, можливо, для неминучого спринту в кінці перегонів він мав би досить пального в баку. Хлопці почали входити в ритм і набувати резонансу з човном.

Німецька вісімка

Коли вони ввійшли в найширшу частину Лангер-Зее, вітер ще посилювався. Білі, пінисті хвилі почали бризкати на невеликий американський прапор, що несамовито полоскався на баку. Тепер його пориви вдарили в ніс човна з лівого борту, і Боббі Мок почав боротися з тросами румпеля у своїх руках. У бовтанці під таким вітром єдиним способом уберегти човен від плавання по курсу в серії S-подібних кривих було використання керма, відхиляючи човен трохи вліво та направляючи його рух по прямій, але з носом злегка поза лінією вирівнювання корми. Це означало, що буде більший опір води, значніше відставання човна, а отже, більше роботи для хлопців із веслами в руках. І це було шалено складно. Занадто крутий поворот керма — і Мок ризикує завалитись на доріжку зліва від нього, занадто малий поворот — і він може вискочити на доріжку справа, а то й геть зіскочити з курсу.

Італійська вісімка

Пройшовши 200 метрів дистанції, Ноель Дакворт і Ран Лорі погралися в раннє лідерство, швидко ковзнувши повз Німеччину на друге місце позаду Швейцарії та важко пресуючи її. Боббі Мок поглянув на них, але не проковтнув наживки. Для нього виглядало чудово, якщо британці хочуть спалити себе вже в першій половині перегонів. Але згодом, на 300 метрах дистанції, Мок побачив те, що примусило його серце захопонати. Прямо перед ним обличчя Дона Х'юма раптом побіліло, і він майже закрив очі. Його рот відкрився. Він усе ще веслував, усе ще тримав стійкий ритм, але Мок не був

упевнений, чи Х'юм повністю тямив, що робить. Мок закричав на нього: «Дон! Ти в порядку?» Х'юм не відповів. Мок не міг сказати, чи він збирався відключитись, чи просто був у якомусь трансі. Він вирішив просто утримувати все, так як є зараз, але почав серйозно сумніватися, що Х'юм буде в змозі закінчити перегони, не кажучи вже про спринт, коли до нього дійде черга.

Човни тепер наближались до 500-метрової позначки, подолавши чверть шляху. Швейцарія, Великобританія і Німеччина йшли тісною лідерською групою, США та Італія розташувались позаду них. Угорщина пасла задніх. За винятком англійців, лідери рухались із підвітряного боку південного берега, де вода була майже у штилі. Американські хлопці відставали лише на одну довжину, але все ще перебували в межах найширшої частини озера, долаючи опір безупинного, дошкульного вітру, і фонтани бризок злітали з їхніх весел на кожному вивільненні. Повільний, пекучий біль почав пульсувати в їхніх руках і ногах та танцювати по спинах. Дуже поволі хлопці почали віддалятися. На 600 метрах дистанції вони йшли уже на півтори довжини позаду. На 800 метрах вони були знову останніми. Їхній серцевий ритм став підніматися до 160-170 ударів на хвилину.

На захищеній воді другої доріжки Італія раптом вирвалася ззаду і обійшла Німеччину із незначним відривом. Коли ніс італійського човна ковзнув повз 1000-метрову позначку середини дистанції, почав бити дзвін, сигналізуючи глядачам на фініші, що учасники змагань наближаються. 75 тисяч осіб звелися на ноги і вперше змогли побачити човни, що рухались у їхньому напрямку через сірий простір Лангер-Зее, як численні довгі вузькі павуки. На балконі «Хаус Веста» Гітлер, Геббельс, Герінг приклали біноклі до очей. На балконі сусіднього елінга Ел Ульбріксон побачив, як «Husky Clipper» пливе зовнішньою доріжкою поряд із британським човном. Дерев та будівлі закривали йому вид на найближчі доріжки і човни на них. На коротку мить з його точки огляду виглядало так, ніби, можливо, його хлопці і британці були єдиними попереду, лідируючи в перегонах. Але потім він почув диктора, що називав результати часу команд на 1000-метровій дистанції. Натовп заревів. Італія була на першому місці, усього на одну секунду випередивши Німеччину на другому місці. Швейцарія ще на одну секунду відстала від Німеччини, на третьому місці. Угорщина була четвертою. Великобританія відійшла в тил групи

лідерів та, по суті, розділила зі Сполученими Штатами останнє місце. Хлопці Ульбріксона зараз були майже на 5 повних секунд позаду лідерів.

На кормі «Husky Clipper» Боббі Мок не міг дозволити собі більше чекати. Він зігнувся уперед і заволав Х'юму, щоб той пришвидшив хід. «Вище! — загорлав він в обличчя Х'юма. — Вище!» Не відбулося нічого. «Вище, Дон! Вище!» — знову прокричав він, тепер уже благаючи. Голова Х'юма хиталась уперед і назад синхронно з ритмом човна, так ніби він збирався заснути. Хлопець, здавалося, видивлявся щось на дні човна. Мок не міг навіть добитись зорового контакту з ним. Хлопці утримували веслування на 35 гребках, терплячи поразку в їхній битві із вітром і майже з усіма іншими човнами на воді. Боббі Мок спробував запобігти паніці.

На позначці 1100 метрів Німеччина перехопила лідерство в Італії. Знову величезний рев здійнявся з натовпу, що вже виднівся вдалині озера. Згодом ревіння перейшло в скандування: «Дойч-ланд! Дойч-ланд! Дойч-ланд!» у ритмі гребків німецького човна. На балконі Гітлер визирав з-під козирка свого кашкета й розгойдувався вперед і назад у такт скандування. Ел Ульбріксон зміг, нарешті, побачити німецький та італійський човни, що рівномірно рухались уздовж ближнього берега озера, явно лідируючи, але він проігнорував їх і зафіксував погляд своїх сірих очей на американському човні, на протилежній частині акваторії, намагаючись прочитати думки Боббі Мока. Це починало знову у всіх відношеннях виглядати, як у Поукіпзі. Ульбріксон не знав, добре це чи погано. У Сіетлі тиша запала у вітальні Гаррі Ранца. Важко було сказати точно, що відбувається в Берліні, але оголошення результатів часу було тривожне.

У човні Джо не мав гадки, як ідуть справи, окрім того, що він примарно розумів: не видно жодних човнів, що віддаляються позаду нього, лише флотилія катерів, які снували вздовж і впоперек за учасниками перегонів, перевозячи чиновників та кінооператорів Ріфеншталь. Він важко веслував проти вітру всю дорогу, і його руки і ноги почали почуватись так, ніби були залиті в цемент. Не було жодної реальної можливості зберегти сили. Ще було занадто рано для спринту, але йому стало цікаво, що станеться, коли Мок дасть команду розпочати його. Скільки сил у нього залишиться? Скільки сил

залишитися в кожного з них? Усе, що він міг зробити — це довіритись рішенню Мока.

На два місяця попереду нього Боббі Мок усе ще відчайдушно намагався зрозуміти, що робити. Х'юм, як і раніше, не відповідав, і коли вони наблизилися до позначки 1200 метрів, ситуація стала критичною. Єдина можливість, що залишалась, єдине, що Мок міг придумати — це передати загребне весло Джо. Це мав бути небезпечний крок — дійсно нечуваний, із високою вірогідністю збити з пантелику кожного з веслом у руці та перетворити ритм човна на повний хаос. Але Мок утратив здатність регулювати темп ходу його човна, що тягло за собою неминучу поразку. Якщо він доб'ється, щоб Джо встановив ритм, можливо, Х'юм відчує зміни і підхопить його. У будь-якому разі, він мусив щось зробити, і здійснити це треба було саме зараз.

Коли Мок нахилився уперед, щоб сказати Джо прийняти загребне весло і підвищити частоту ходу, голова Дона Х'юма підвелась, його очі широко розплющились, він затиснув рот на замок і подивився Боббі Моку прямо в очі. Вражений, Мок зустрів його погляд і крикнув: «Пришвидшуй! Пришвидшуй!» Х'юм підняв темп. Мок прокричав знову: «Надолужити одну довжину — залишилось 600 метрів!» Хлопці схилились над своїми веслами. Швидкість ходу підскочила до 36, потім відразу до 37 гребків. До того часу, коли група лідерів проминула 1500-метрову позначку, «Husky Clipper» посунувся із п'ятого на третє місце. На балконі елінга біля фінішу надії Ела Ульбріксона тихо ожили, коли він побачив поступ човна, але той поступ, здавалося, виснажив хлопців, які досі були далекими від лідерства.

За 500 метрів до фінішу вони, як і раніше, були майже на повну довжину позаду Німеччини та Італії на першій та другій доріжках. Швейцарці і угорці швидко знесилювались. Англійці поверталися в групу лідерів, але знову Ран Лорі з його веслом із вузькою лопаттю, насилу намагався дістати достатнє захоплення, щоб допомогти своєму човну долати вітер і хвилі. Мок звелів Х'юму підняти ритм ще на одну позначку. На протилежному боці маршруту перегонів Вільгельм Малов, рульовий німецького човна, сказав Герду Фьольсу зробити те саме. 30-річний Чезаре Мілані в італійському човні прокричав такий самий наказ загребному Енріко Гарзеллі. Італія проповзла вперед, випередивши учасників гонки на метр.

По мірі того, як Лангер-Зее звужувався на фінішній прямій, «Husky Slipreg» наостанку входив у воду, яка була більш прикритою від вітру, захищена з обох боків високими деревами і будівлями. Тепер гра почалась. Боббі Мок відпустив кермо паралельно корпусу човна, і «Кліпер», нарешті, почав плисти вільно. Коли умови акваторії змагань зрівнялись, і Дон Х'юм повернувся до життя, хлопці раптово розпочали нову атаку за 350 метрів від кінця курсу, змушуючи лідерів поступатися місце за місцем. За 350 метрів до фінішної лінії ніс американського човна витягнувся приблизно врівень із носами німецького та італійського човнів. Наближаючись до завершальних 200 метрів, хлопці вирвалися вперед на третину довжини. Хвиля похмурого передчуття прокотилась крізь натовп.

Боббі Мок кинув погляд на величезний чорно-білий знак «Ziel» на фініші. Він почав обчислювати, що йому потрібно вижати з хлопців для забезпечення того, що він дістанеться до нього попереду човнів, які були ліворуч. Настав час налягти на весла.

Мок гаркнув: «Двадцять великих!» Він почав відлік гребків: «19, 18, 17, 16, 15... 20, 19...». Щоразу, доходячи до 15, він скидав відлік назад до 20. Приголомшені, вважаючи, що вони, нарешті, наближаються до фінішу, хлопці кидали свої довгі тіла вперед на кожному гребку, веслюючи несамовито, бездоганно і з неймовірною елегантністю. Їхні весла вигинались, як луки, лопаті входили у воду та виходили з неї чисто, гладко, ефективно. Змазаний жиром кашалота корпус човна ковзав уперед між гребками, його гострий кедровий ніс розсікав темну воду. Човен і хлопці були скуті до купи, запекло просуваючись уперед, як жива істота.

Потім вони потрапили у світ сум'яття. Хлопці перебували в повному режимі спринту, підвищивши частоту ходу до 40 гребків, коли зіткнулися зі стіною звуку. Вони раптом опинились прямо навпроти величезних дерев'яних трибун на північному кінці курсу, не далі ніж у трьох метрах від тисяч глядачів, які кричали в унісон: «Дойч-ланд! Дойч-ланд! Дойч-ланд!» Звук цього скандування каскадом наклав їх, відбився від одного берега до іншого й зовсім заглушив голос Боббі Мока. Навіть Дон Х'юм, сидячи лише за півметра перед ним, не міг розібрати, що кричав Мок. Крики ображали і збивали з пантелику. На протилежному боці маршруту італійський човен почав черговий спринт. Те саме робив і німецький екіпаж, веслюючи зараз у ритмі

більш як 40 гребків. Обидва несамовито загрибали воду, щоб зрівнятися з американським човном. Боббі Мок побачив їх і закричав в обличчя Х'юма: «Вище! Вище! Викладайте все, що маєте!» Ніхто не зміг його почути. Обрубок МакМіллін не знав, що відбувається, але йому не подобалось це, чим би воно не було. Він кинув лихе слово на вітер. Джо також не знав, що відбувається, за винятком того, що йому було боляче так, як ніколи раніше в човні — гарячі ножі врізались у сухожилля рук і ніг та розпанахували його широку спину з кожним гребком; кожен відчайдушний подих обпалював його легені. Він втупився у шию Х'юма і зосередив свою увагу на простій, жорстокій необхідності виконувати наступний удар веслом.

На балконі «Хаус Веста» Гітлер відклав бінокль убік. Він продовжував розгойдуватися уперед і назад у ритм зі скандуванням натовпу, потираючи праве коліно щоразу, коли нахилився вперед. Геббельс підняв руки над головою, несамовитими вигуками вітаючи переможців. Герінг почав ляскати спину Вернера фон Бломберга. На балконі сусіднього елінга Ел Ульбріксон, «незворушний малюк», стояв нерухомо, без будь-якого виразу на обличчі, тримаючи сигарету в роті. Він цілковито очікував побачити Дона Х'юма, схиленого вперед над його веслом, у будь-який момент. Білл Слейтер із «Ен-Бі-Сі» кричав в ефірі «КОМО» у Сіетлі. Гаррі, Джойс і діти не могли зрозуміти, що відбувається, але всі вони були на ногах. Вони думали, що, можливо, хлопці були попереду.

Мок кинув оком ліворуч, побачив, що німецький та італійський човни знову піднімали швидкість, і знав, що якимось чином хлопці мусили ще більше пришвидшитись, викластись ще більше, ніж вони викладались, хоча він також знав, що вони вже й так віддавали всі сили, що мали. Він міг бачити це на їхніх обличчях — на спотвореному гримасою обличчі Джо та в широко відкритих, здивованих очах Дона Х'юма — очах, які, здавалося, дивилися повз нього в якусь бездонну порожнечу. Він схопив дерев'яні калаталки на тросах румпеля і почав гамселити ними по евкаліптових сигнальних дошках, прикріплених до кожного боку човна. Навіть якщо хлопці не могли почути його, можливо, вони зможуть відчути вібрації.

Вони відчули. І відразу ж зрозуміли, для чого призначався цей сигнал, що їм потрібно зробити неможливе — підняти частоту гребків ще вище. Десь глибоко всередині кожен із них ухопився за рештки волі

і сили, якими, самі не відаючи того, вони володіли. Їхні серця зараз билися в ритмі майже 200 ударів на хвилину. Вони були абсолютно за межею виснаження, за межею того, що їхні тіла були в змозі витримати. Найменший промах будь-кого з них означатиме зловити краба і катастрофу. У сірому мороці під трибунами, заповненими волаючими людьми, їхні білі лопаті миготіли, занурюючись у воду і виринаючи з неї.

Тепер перегони йшли ніздря в ніздрю. На балконі Ел Ульбріксон навпіл розкусив свою сигарету в роті, виплюнув її, став на стілець і почав ричати на Мока: «Давай! Давай! Давай!» Звідкись голос істерично заверещав по гучномовцю: «Італія! Німеччина! Італія! Ого... Америка! Італія!» Три човни рвалися до фінішу, поперемінно випереджаючи один одного. Мок стукав по евкалипту так сильно і швидко, як лише міг, звуки «клац-клац» по дошці вистрілювали на кормі човна майже як кулемет. Х'юм піднімав ритм вище й вище, поки хлопці не дійшли до 44 гребків. Вони ніколи не веслували з такою високою частотою ходу, навіть ніколи не уявляли, що це можливо. Вони трохи вийшли вперед, але італійці почали зрівнюватися з ними знову. Німці були справа поряд з італійцями. «Дойч-ланд! Дойч-ланд! Дойч-ланд!» — гриміло у вухах хлопців. Боббі Мок сидів верхи на кормі, зігнувшись уперед, стукаючи по дереву і репетуючи слова, які ніхто не міг почути. Хлопці виконали останній могутній удар веслами і виштовхнули човен на фінішну лінію. За проміжок часу в єдину секунду німецький, італійський і американський човни всі перетнули фініш.

Гітлер на балконі підняв стиснутий кулак до плеча. Геббельс підстрибував догори. Герман Герінг знову лягнув себе по коліну з маніакальною посмішкою на обличчі.

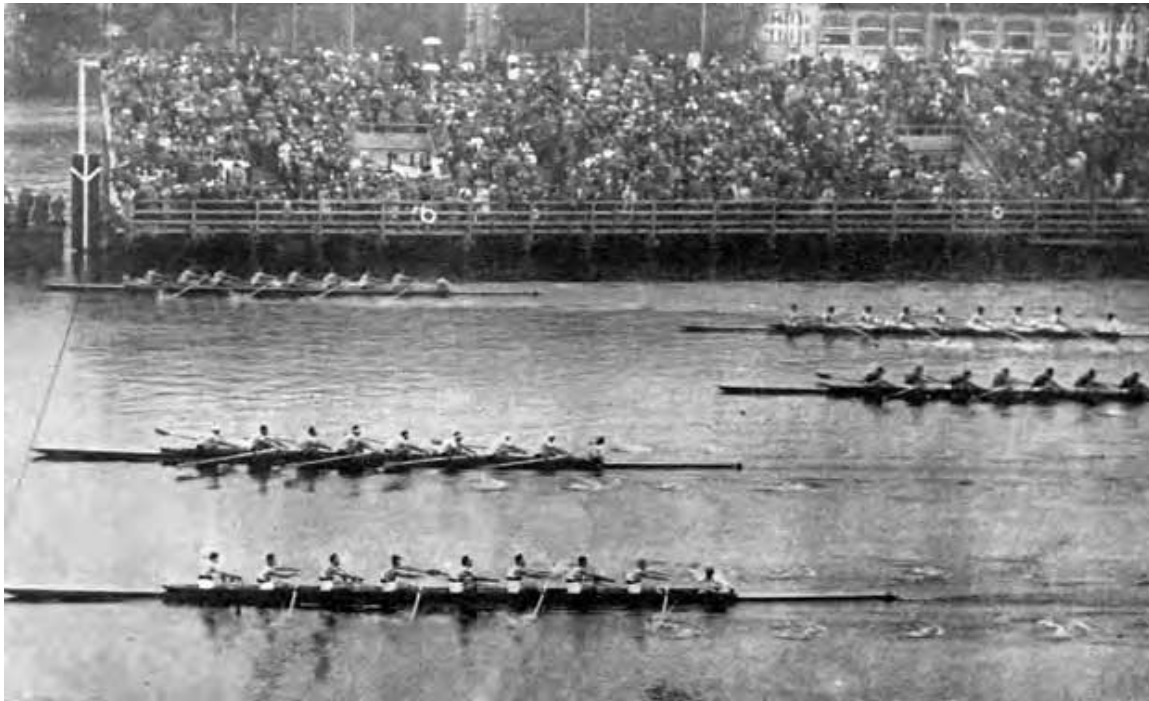
В американському човні Дон Х'юм схилив голову, наче в молитві. У німецькому човні Герд Фьольс звалився назад на коліна весляра на місці номера 7, Герберта Шмідта, який тріумфально підняв кулак над головою. В італійському човні хтось нахилився вперед, і його вирвало за борт. Натовп продовжував волати: «Дойч-ланд! Дойч-ланд! Дойч-ланд!»

Ніхто не знав, хто виграв.

Американський човен дрейфував по озеру, за межами трибун, у тихіший світ. Хлопці схилялися над веслами, задихаючись, їхні

обличчя усе ще були перекошені від болю. Коротун Хант збагнув, що не може повернути очі на маршрут перегонів. Хтось прошепотів: «Хто виграв?» Роджер Морріс прохрипів: «Ну... Ми... Я думаю».

Нарешті гучномовці ожили, тріскуче оприлюднивши офіційні результати. Ніс американського човна торкнувся фінішної лінії із часом 6 хвилин 25.4 секунди, на шість десятих секунди випередивши італійський човен, а той рівно на секунду прийшов попереду німецького човна. Скандування натовпу зненацька зникло, наче закрутили кран.

Фініш перегонів за золоту медаль, США на дальній доріжці

На балконі «Хаус Веста» Гітлер повернувся й мовчки попростував назад у будівлю. Геббельс, Герінг і решта нацистських чиновників заметушились за ним. Хлопцям у американському човні знадобився певний час, щоб зрозуміти оголошення німецькою. Але коли вони збагнули його зміст, гримаси болю перетворилися раптом на широкі білі усмішки — усмішки, що десятиліття по тому сятимуть на кадрах старої кінохроніки, освітлюючи найвеличніший момент їхніх життів.

У Сіетлі зведені брати і сестри Джо верещали й репетували, вітали та перекидали один одного шкереберть по всьому будинку, кидаючи подушки з диванів і ліжок у повітря. Гаррі стояв посередині цього хаосу, аплодуючи. Джойс сиділа в кріслі й, не соромлячись, захоплено

плакала. Зрештою, зі сльозами, котрі ще потоком лились по її щоках, вона піднялась, щоб вимкнути радіо. Дівчина обережно поклала свій чотирилисник конюшини в книжку, обняла свого майбутнього свекра, що стане ним уперше в житті, і заходилась робити сендвічі.

Церемонія нагородження медалями, Боббі Мок на п'єдесталі

Розділ 19

*У чому полягає духовна цінність
веслування?.. У тому, щоб цілковито
поступитися своїм «я» заради спільних зусиль
екіпажа загалом.*

— Джордж Йомен Покок

Упевнившись у перемозі, хлопці повільно веслували повз трибуни під ввічливі оплески. Ел Ульбріксон і Джордж Покок спустилися з балкона і почали торувати собі шлях крізь натовпи на галявині перед «Хаус Вестом», відчайдушно намагаючись дістатися до своїх хлопців.

Роял Брогем понісся стрілою в прес-центр і почав вистукувати найвизначніший спортивний репортаж у своїй кар'єрі, вкладаючи усе серце в нього, шукаючи у своїй душі слова, які могли б правдиво та достойно передати те, що він тільки-но бачив, не знаючи, що Спілка журналістів удома в Сіетлі щойно вишикувала пікети навколо офісів «Сіетл Пост-Інтеллідженсер». Уранці не буде випуску «Пост-Інтеллідженсера», і його стаття ніколи не вийде друком. У той час як кінокамери Лені Ріфеншталь продовжували знімати всі події, хлопці підпливли до причалу перед «Хаус Вестом». Кілька нацистських офіцерів ліниво спостерігали, як представник Олімпійського комітету спустився, потиснув руку Боббі Моку і підніс Дону Х'юму величезний лавровий вінок, такий великий, ніби він був виготовлений, щоб його носив кінь, а не людина. Х'юм, збентежений і не зовсім упевнений, що мав зробити з ним, на мить опустив вінок на голову, соромливо усміхнувся, а потім передав його назад Джо, який зробив те саме і віддав його назад Коротуну Ханту, і так далі, аж до Роджера Морріса на носі човна. Ел Ульбріксон прибув на причал захеканий, присів біля човна, і, як зазвичай, зрозумів, що не в змозі знайти слова. Нарешті, вдаючи байдужість, він кивнув на вінок і пробурчав Роджеру Моррісу: «Де ти взяв сіно?» Роджер жестом великого пальця вказав через плече і промовив: «Піймав його внизу за течією».

Хлопці вилізли з човна і стали по стійці струнко, поки німецький оркестр грав «Прапор, усіяний зірками». Потім вони обмінялися з кількома людьми рукостисканнями, підняли «Husky Clipper» на плечі та понесли його назад до елінга, виглядаючи перед усім світом у своїх брудних майках і розрізнених шортах так, наче щойно повернулися з тренування на озері Вашингтон. Кореспондент «Юнайтед Пресс» затримав Ела Ульбріксона на шляху до елінга й запитав, що він думає про своїх хлопців. Цього разу Ульбріксон знайшов, що сказати. Вони, однозначно мовив він, «найкращі з тих, кого я будь-коли бачив у човні. А я бачив кілька приголомшливих екіпажів».

Рано-вранці наступного дня вони повернулися в Грюнау, де знімальна група Лені Ріфеншталь і міжнародні оператори кінохроніки наполягали на тому, щоб відзняти їх. Ріфеншталь уже зафільмувала багато гарних кадрів перегонів за золоту медаль, як із човнів, так і з берега, але хотіла ще зняти крупні плани з точок зору переможного рульового та загребного. Хлопці погодилися веслувати з оператором,

що сидів спочатку на місці Х'юма, а згодом — на місці Боббі Мока. Італійський та німецький екіпажі виконали аналогічні пристосування для неї. Результати були вражаючими. Епізод веслування вісімок і донині є однією з найдраматичніших сцен із місця подій в «Олімпії». Ріфеншталь майстерно змонтувала дальні зйомки перебігу перегонів човнів із крупними планами Боббі Мока та інших рульових, що викрикують свої команди прямо в камеру. А вони, у свою чергу, містили врізки крупних планів облич загребних, перекошених від зусиль, яких вони докладали, коли ритмічно згиналися і розгиналися, насуваючись на камеру, а потім віддаляючись від неї.

Коли зйомки закінчились, хлопці підготували «Husky Clipper» для відправлення назад до Сіетла, знову одягли свої олімпійські форми й попрямували на «Рейхспортфельд» іще раз, де подивились футбольний матч між Австрією та Італією за золоту медаль. Після матчу хлопці самі вийшли на поле отримати свої медалі. Коли вони вишикувалися поряд із німецьким та італійським екіпажами, представники Олімпійського комітету пішли вздовж американського ряду, вішаючи золоті медалі на шиї хлопців і кладучи невеликі лаврові вінки на їхні голови. Потім Боббі Мок, найменший із них, зійшов на найвищу сходинку п'єдесталу. Один із хлопців за ним пожартував: «Ти просто хотів виграти це діло, щоб хоч раз побути вищим від нас, чи не так?» Хтось вручив Моку саджанець дуба в горщику. Їхні імена раптом з'явилися на величезній, завширшки 13 метрів, дошці оголошень у східній частині стадіону. Почав грати «Прапор, усіяний зірками», і американський стяг повільно піднявся флагштоком за дошкою оголошень. Джо спостерігав, як здіймається прапор, поклавши руку на серце, і тоді він із подивом виявив, що сльози причаїлися в куточках його очей.

На п'єдесталі Мок також занадто сильно ковтав язик. Так само і Обрубок МакМіллін. До того часу, поки церемонія закінчилась, усі вони стримували сльози, навіть Ел Убріксон — сам «суворий данець».

Тієї ночі хлопці вийшли в місто — усі, крім Джо. Вони примудрилися ускочити в якусь халепу, про яку Чак Дей побіжно згадує в щоденнику: «Відговорили себе самі від кількох місць... поліцейські і т. д.». О 4:30 того ранку вони, спотикаючись, бродили по центру Берліна і співали «Схиліться перед Вашингтоном», накинувши

руки один одному на плечі. Було вже 10:30, коли вони, нарешті, повернулися в Кьопенік, страждаючи від масового похмілля.

У поліцейській академії вони з'ясували, що Джо лежав усю ніч без сну. Він провів більшу частину ночі, просто дивлячись на свою золоту медаль, уявляючи, як повісить її над узголів'ям свого ліжка. Попри те, наскільки він хотів її і наскільки розумів, що ця медаль означатиме для всіх удома і для решти світу, вночі він дійшов висновку, що вона була не найважливішою річчю, яку він привезе додому з Німеччини.

Відразу після перегонів, навіть коли він сидів і хапав ротом повітря в «Husky Clipper», що дрейфував по Лангер-Зее за фінішною лінією, всеосяжне почуття спокою огорнуло його. На останніх відчайдушних кількох сотнях метрів гонки, у цьому фінальному скаженому спринті, коли біль обпікав, а шум спантеличував, настав унікальний момент: Джо зрозумів із приголомшливою ясністю, що нічого більше не зможе зробити, щоб виграти змагання, поза тим, що він уже робить. За винятком однієї речі. Він міг, нарешті, відмовитися від усіх сумнівів, довіряти абсолютно і без застереження, що він і хлопець перед ним, і хлопці позаду нього — усі зроблять саме те, що їм належало зробити, саме в той момент, коли це належало зробити. Тієї миті він знав, що не може бути жодних сумнівів, ані найменшої нерішучості. Він не мав іншого вибору, окрім як кидатися вперед у кожному гребку, так ніби він кидався зі скелі в порожнечу із незаперечною вірою, що інші будуть поруч, щоб уберегти його від переїняття всієї ваги човна на свою лопать. І він зробив це. Знову і знову, 44 рази на хвилину, він кидався наосліп у своє майбутнє; він не лише вірив, а й знав, що інші хлопці підтримуватимуть його всі разом, мить за дорогоцінною миттю.

У розжареній до знемоги емоційній печі тих останніх метрів у Грюнау Джо і хлопці, нарешті, здобули приз, якого прагнули весь сезон, приз, якого Джо шукав майже все своє життя. Тепер він почувався цілісним. Він був готовим їхати додому.

Джо зі своєю молодою сім'єю

Епілог

Гармонія, баланс і ритм. Ось три речі, які залишаються з вами на все ваше життя. Без них цивілізація приречена на поразку. І ось чому весляр, коли виходить у життя, може боротися з ним і може ним керувати. Ось те, що він отримує від веслування.

— Джордж Йомен Покок

По всьому Сіетлу — у затишних ресторанах середмістя, у димних барах поблизу Уоллінгфорда, у гамірних кафе Балларда, у рядах продуктових магазинів від Еверетта до Такоми — люди просто не могли припинити говорити про це. Протягом наступних кількох тижнів натовпи переповнювали кінотеатри, щоб на власні очі побачити в кінохроніці, що їхні хлопці здійснили в Берліні.

На шляху додому хлопці зупинилися в Нью-Йорку, де їхали через каньйони міста у відкритих автомобілях, у той час як завитки паперу — телеграфні стрічки, сторінки, вирвані зі старих телефонних книжок, клаптики газет — спіралями кружляли вниз із хмарочосів. Джо Ранц із Секвіма, штат Вашингтон, стояв світловолосий, гнучкий і усміхнений, високо тримаючи над головою веслувальну майку — із чорним орлом і свастикою спереду та червоною смужкою довкола ззаду.

До середини вересня Джо вже був удома, жив у новому будинку на озері Вашингтон і спав у спальні, яку батько облаштував для нього поруч зі своєю власною. Джо привіз дубовий саджанець, яким хлопців нагородили в Берліні, в університет, і садівник посадив його поруч із човною станцією.

Потім Джо узявся за те, щоб заробити кілька доларів перед початком занять в університеті.

Дон Х'юм також поквапився додому, переймаючись, як і Джо, про те, щоб заробити достатньо грошей на наступний рік в університеті. Обрубок МакМіллін з'їздив у Маунт-Вернон, штат Нью-Йорк, на кілька днів, де родичі зладнували для нього взуттєву коробку, повну бутербродів і фруктів, щоб спорядити його в довгу подорож потягом

додому. Джонні Уайт і Горді Адам спершу поїхали до Філадельфії відвідати родичів Джонні, а потім у Детройт забрати новий «Плімут», який замовив батько Джонні, та привезти його додому. Коротун Хант повернувся вчасно, щоб узяти участь у церемонії на його честь на щорічному ярмарку в його рідному місті Пуяллап. Роджер Морріс, Чак Дей і Боббі Мок не повернулися до Сіетла аж до початку жовтня, бо подалися у 6-тижневий грандіозний тур по Європі.

Джордж і Френсіс Пококи та Ел і Хейзел Ульбріксони зупинилися в Англії дорогою додому. Покок уперше за 23 роки зміг відвідати свого батька, що був тепер розбитим старістю і перебував у дуже скрутному матеріальному становищі. В Ітоні Покок знайшов двох із тих чоловіків, із якими працював ще підлітком у старій човновій майстерні — Фроггі Віндзора і Боша Барретта. Обидва обійняли його від щирого серця, а потім показали перше судно, збудоване Пококом — човен-одиночку з норвезької сосни і червоного дерева, у якому він виграв 50 фунтів у Путні 28 років тому. Досі в хорошому стані, нині він був улюбленим човном хлопців Ітона. Покок одразу вийшов у ньому на Темзу, гордо веслуючи вперед і назад у тіні Віндзорського замку, а Френсіс зняла про це короткий фільм на камеру.

На середину жовтня всі вже повернулись до Сіетла, і настав час зборів команди 1936-1937 рр. веслувального сезону. Боббі Мок закінчив університет із відзнакою і був призначений помічником тренера до Ела Ульбріксона. Всі інші повернулися в команду човна.

Наступної весни, уранці 17 квітня 1937 року, «Сан-Франциско Кронікл» вийшла із заголовками про поединки: «Галета біжить сьогодні!» і «Каліфорнійці сьогодні зустрічаються з екіпажем Вашингтона». Того дня кінь Галета виграв 10 тисяч доларів у додатковому заїзді перегонів «Марчбанк Гандикап» на іподромі «Танфоран» у Сан-Бруно, перетнувши фініш на 3 довжини корпусу попереду. На протилежному боці затоки хлопці з Вашингтона перемогли Каліфорнію на лимані Окленда на переконливі 5 довжин. Галета був на самому початку своєї кар'єри, а багато хто з хлопців уже наближались до кінця їхньої. Але перед тим вони залишили ще один слід в історії веслування. 22 червня хлопці знову веслували за титул національних чемпіонів у Поукіпзі. Вашингтонські першокурсники вже виграли у своїй категорії, так само як і юніорський екіпаж. Коли вистрілив стартовий пістолет, хлопці основної університетської

команди ринулись в атаку вниз по річці, промчавши повз човен Військово-морського флоту на позначці 3.2 кілометра, залишивши позаду його і 5 інших екіпажів, та виграли перегони з випередженням на 4 довжини. Вони встановили новий рекорд дистанції та здобули досягнення, яке східні спортивні оглядачі за кілька годин до того проголошували неможливим, — другу поспіль абсолютну перемогу в усіх категоріях регати в Поукіпзі.

Після перегонів наймудріший і найстаріший серед колег Ела Ульбріксона Джим Ейк «Десятка» із Сіракуз, нарешті, відверто сказав, що він думав про основну університетську команду Вашингтона протягом довгого часу: «Це найвидатніша вісімка, яку я будь-коли бачив, і не сподіваюсь, що колись ще побачу інший екіпаж такого рівня». Із вуст людини, яка бачила веслувальні екіпажі, що виходили на маршрут змагань із 1861 року, це була вагома заява.

Регата в Поукіпзі була останніми перегонами для Роджера Морріса, Коротуна Ханта і Джо Ранца. За розрахунками Рояла Брогема, зробленими тієї ночі на серветці в барі, за 4 роки веслування в коледжі кожен із них пройшов на веслах приблизно 6990 кілометрів — достатньо велика відстань, щоб переміститися із Сіетла в Японію. На цьому шляху кожен із них виконав близько 469 тисяч ударів веслом, і все це в рамках підготовки до лише 45 кілометрів фактичних університетських перегонів. За ці 4 роки, на цих 45 кілометрах, троє із них — Джо, Коротун і Роджер — жодного разу не були переможеними.

Роял Брогем звіздаля спостерігав за хлопцями, як вони залишали свою човнову станцію в Поукіпзі наступного дня, і написав: «Восьмеро веслярів спокійно потиснули один одному руки, розійшлися різними дорогами, і екіпаж, проголошений найкращим поєднанням веслувальних талантів у одній команді усіх часів, відійшов у історію».

Через кілька днів після церемонії закриття Олімпійських ігор 1936 року нацисти знову взялись за переслідування німецьких євреїв та інших націй, над якими, як вважали, були вищими, із дикою і невблаганною мстивістю. Антисемітські таблички були розвішані знову, жорстокість і терор відновилися та посилювалися. У грудні Герман Герінг таємно зустрівся із низкою німецьких промисловців у Берліні та в приватній бесіді сказав те, чого не міг поки сказати публічно: «Ми

вже на порозі мобілізації, і ми вже у стані війни. Єдине, чого поки бракує — реальної стрілянини».

Великий світ не знав про це нічого. Ілюзія, що оточувала Олімпійські ігри, була досконалою, обман — вчинений віртуозно. Йозеф Геббельс майстерно виконав те, що мають робити всі хороші пропагандисти — переконати світ, що їхня версія реальності є резонною, а версія їхніх опонентів упередженою. Здійснюючи цей план, Геббельс не лише створив переконливе бачення нової Німеччини, а й підірвав позиції опонентів нацистів на Заході, будь то американські євреї у Нью-Йорку, або члени парламенту в Лондоні, або стривожені парижани — усіх їх виставили в такому світлі, мовляв, вони були верескливими, істеричними і неправильно інформованими. Коли тисячі американців повернулися додому з Олімпійських ігор тієї осені, багато з них почувались так, як один їхній співвітчизник, котрий цитувався в німецькій пропагандистській публікації: «Що стосується цього чоловіка, Гітлера... Ну, я вважаю, що ми всі хотіли би привезти його із собою назад до Америки, щоб він нам тут організував усе саме так, як влаштував у Німеччині».

Гітлер і Геббельс вітають Лені Ріфеншталь на прем'єрі «Олімпії»

Прем'єра фільму «Олімпія» Лені Ріфеншталь відбулась у Берліні 20 квітня 1938 року, організована як пишна феєрія в кінотеатрі «УФА — Паласт ам Цоо». Гітлер і вся нацистська еліта були присутні на ній, поруч із послами й дипломатичними представниками із понад 40 країн, у тому числі зі Сполучених Штатів і Великобританії. Військові лідери, зірки кіно і спортсмени також були там, серед останніх — Макс Шмелінг. Берлінський філармонічний оркестр забезпечував музичний супровід. Ріфеншталь увійшла до зали під бурхливі оплески та натхненні вітання після перегляду фільму. Берлін обожнював його. Він продовжить завойовувати оплески по всьому світу, коли Ріфеншталь поїде в запаморочливий європейський тур, а потім і в американське турне, що приведе її аж до Голлівуда.

Наступного дня після прем'єри Йозеф Геббельс нагородив Ріфеншталь премією у 100 тисяч рейхсмарок. Того ж дня Гітлер зустрівся з генералом Вільгельмом Кейтелем обговорити попередні плани захоплення й окупації Судет у Чехословаччині.

До вересня 1939 року ілюзія цивілізованої нацистської держави повністю випарувалась. Гітлер ввів війська у Польщу, і розпочалась найбільш катастрофічна війна у світовій історії. У найближчі 5 років вона забере життя від 50 до 60 мільйонів людей — так багато, що точна кількість ніколи не буде відома. Війна досягне Америки аж наприкінці 1941 року, але прийшовши, підніме хлопців, які гребли в Берліні, як і весь народ. Усі вони пережили війну — деякі були занадто високими, щоб служити, і багато з них нещодавно отримали інженерні дипломи. Ці дипломи робили їх занадто цінними для авіакомпанії «Боїнг» та інших стратегічно важливих для війни компаній, щоб запхати їх у танки чи окопи.

Джо закінчив Вашингтонський університет у 1939 році, після перездачі лабораторних робіт із хімії за два роки, які він пропустив під час його веслувальної кар'єри. Джойс закінчила університет і отримала ключ «Фі Бета Каппа» того ж дня, що й Джо, і вони одружилися о 20:00 того вечора. Зі своїм дипломом у галузі хімічного машинобудування Джо пішов працювати спочатку в «Юніон Ойл Компані» у Родео, штат Каліфорнія, а потім повернувся до Сіетла, щоб працювати на «Боїнгу» в 1941 році. На «Боїнгу» він скоро почав допомагати розробляти елементи «Боїнга-17» для потреб війни, а пізніше працював над технологією «чистої кімнати» ламінарного потоку, яку НАСА використовуватиме в космічній програмі. Маючи постійну роботу, Джо купив будинок у Лейк Форест Парк, містечку недалеко від фінішної смуги веслувальних перегонів Вашингтона і Каліфорнії. Він і Джойс житимуть там решту свого життя.

Із плином років Джо і Джойс виростили п'ятьох дітей — Фреда, Джуді, Джері, Барб і Дженні. Протягом усіх цих років Джойс ніколи не забувала, через що Джо пройшов у дитинстві і юності, та ніколи не порушувала обітницю, яку дала собі на початку їхніх стосунків: що б там не було, вона зробить усе, щоб йому ніколи знову не довелося переживати будь-що подібне, щоб він ніколи знову не був залишеним напризволяще та завжди мав теплу й затишну домівку.

Згодом, вийшовши на пенсію, Джо занурився у свою стару пристрасть — роботу з кедром. Він заглиблювався далеко в північно-західні ліси, піднімався крутими гірськими схилами, перелазив через купи звалених дерев, тягаючи із собою бензопилу, гак, колун і різноманітні залізні клини, розкладені по кишенях, у пошуках

придатних дерев. Знаходячи те, що шукав, він був у захваті, як і тоді, коли ще хлопцем знаходив речі, які інші прогледіли або залишили, речі, що мали істотну цінність. Він стягував колоди вниз із гір і заносив до себе в майстерню, де обробляв їх вручну, виготовляв із них черепицю, стовпи, рейки й інші корисні предмети та вів невеликий успішний бізнес, виконуючи замовлення на свою кедрову продукцію. Коли він розміняв свій дев'ятий десяток, його дочка Джуді, а іноді й інші члени сім'ї почасти жили з ним, щоб простягнути руку допомоги в потрібну мить і доглядати за ним.

Джо і Джойс у день їхнього випуску та весілля

Боббі Мок вступив на юридичний факультет, оженився і продовжував виконувати обов'язки помічника тренера в університеті Вашингтона, поки не був запрошений на посаду головного тренера в Массачусетський технологічний інститут у 1940 році. Демонструючи свою вроджену завзятість, він прийняв пропозицію, перевівся в Гарвардський університет, і протягом наступних трьох років йому вдалося виконувати тренерську роботу, одночасно навчаючись на одному з найпрестижніших юридичних факультетів у Америці. В 1945

році він склав екзамени на адвоката як у Массачусетсі, так і у Вашингтоні, та повернувся до Сіетла практикувати юриспруденцію. Він зробить вельми успішну юридичну кар'єру і, зрештою, виступить та виграє справу у Верховному суді США.

Обрубок МакМіллін повернувся з Німеччини без грошей, і йому довелося б покинути університет, але завдяки щедрості клубу «Рейнір» у Сіетлі, який зібрав 350 доларів, він зміг продовжити навчання. Дискваліфікований із військової служби через свій зріст, він зайняв місце Боббі Мока на тренерській роботі в Массачусетському технологічному інституті, де тренував веслярів і працював над секретними дослідженнями інженером лабораторії протягом 12 років. Зрештою він повернувся до Сіетла, оселився на острові Бейнбридж, пішов працювати на «Боїнг» та одружився.

Чак Дей отримав медичний диплом і став на службу у Військово-морський флот на початку війни. Відслуживши військово-морським лікарем у південній частині Тихого океану, він повернувся до Сіетла й успішно практикував як гінеколог. Але він продовжував палити свої «Лакі Страйк» і «Кемел», і ця звичка скоро стягнула з нього свою страшну данину.

Коротун Хант одружився на своїй дівчині Елеонорі, закінчив університет і пішов працювати на будівельну фірму, а згодом, у воєнні роки, знайшов добре застосування своєму інженерному досвіду в батальйоні Інженерно-будівельного корпусу ВМС США в південній частині Тихого океану. Повернувшись до Сіетла після війни, він заснував будівельну компанію та оселився з Елеонорою, щоб ростити двох своїх дочок.

Дон Х'юм у воєнні роки служив у торговельному флоті в Сан-Франциско. Після війни він почав будувати кар'єру в нафтогазовій розвідці. Ця робота тримала його в роз'їздах більшу частину часу, закидаючи деколи в такі віддалені місця, як Борнео. Свого часу Х'юм став президентом Гірничої асоціації Західного узбережжя. Він так і не одружився.

Джонні Уайт закінчив університет у 1938 році, отримавши диплом зі спеціалізацією в металургії, і одружився у 1940 році. Джонні пішов стопами свого батька у сталевий бізнес і влаштувався працювати на «Бетлехем Стіл», де він зрештою став генеральним менеджером із

продажу. У 1946 році його сестра Мері Хелен віддала йому скрипку, яку взяла в обмін на 100 доларів, надісланих братові до Європи.

У Горді Адама скінчилися гроші, перш ніж він зміг закінчити університет, і він пішов на нічну роботу на неповний робочий день на «Боїнг» в останній рік навчання. Він залишався на заводі протягом наступних 38 років, працюючи над літаками «Боїнг-17», «Боїнг-29», «Боїнг-707» і «Боїнг-727». Горді одружився в 1939 році.

Роджер Морріс отримав диплом зі спеціалізацією у машинобудуванні, одружився і у воєнні роки трудився на військовому будівництві в Затоці Сан-Франциско, а потім повернувся в район Сіетла працювати в будівельній компанії «Менсон», де спеціалізувався на великомасштабних днопоглиблювальних проектах.

Ел Ульбріксон тренував команди університету Вашингтона ще 23 роки. Протягом цього часу він здобув багато блискучих перемог і кілька нищівних поразок. Його університетські екіпажі вибороли 6 титулів Міжуніверситетської асоціації веслування, а юніорські команди вигравали їх 10 разів. Він потрапив до Національної зали слави веслування у 1956 році, того ж року, коли й Том Боллес, Кай Ебрайт і Хірам Конібеар. Протягом більшої частини його правління Вашингтон залишався, як залишається і донині, на верхніх сходинках університетського веслування у Сполучених Штатах і в усьому світі. Коли Ульбріксон зустрівся з журналістами в 1959 році поговорити про його відставку і почав відзначати основні моменти своєї кар'єри, серед перших подій, які він згадав, був той день у 1936 році, коли він уперше включив Джо Ранца до складу олімпійського екіпажа та спостерігав зліт їхнього човна.

Кай Ебрайт виграв своє довгоочікуване третє олімпійське золото в Лондоні в 1948 році. Як і Ульбріксон, він вийшов у відставку в 1959 році, до цього часу здобувши славу одного з найвизначніших тренерів веслувальних команд усіх часів і завоювавши 7 титулів національних чемпіонів серед основних університетських команд та 2 — серед юніорських екіпажів. Веслувальна програма, яку він створив, як і програма університету Вашингтона, досі залишаються постійними претендентами на найвищі нагороди на національному та міжнародному рівнях.

До того часу, коли війна закінчилася, Джордж Покок уже давно реалізував свою мрію стати найкращим будівником гоночних човнів у

світі, але він продовжував і далі вдосконалювати свою майстерність протягом наступних 25 років. Покоління американських веслярів і тренерів продовжували купувати і веслувати в човнах Покока, а також звертатись до нього за порадами, переймаючи все, що він будь-де і будь-коли говорив про веслування. Незважаючи на все це, головною пристрастю Покока залишалося просте задоволення від формування кедр та виготовлення його досконалих і вишуканих човнів. Один із його найбільших особистих тріумфів припав на день, коли до його майстерні прибуло замовлення на човен із західного червоного кедр від Оксфордського університету для використання в наступних Човнових перегонах проти Кембриджа.

У 1969 році в готелі «Білтмор» у Нью-Йорку Покок був офіційно введений у Галерею слави веслування «Хелмс». На той час Стен, його син, майже запустив в експлуатацію суднобудівну майстерню. Протягом наступних 10 років синтетичні матеріали, такі як скловолокно і композити вуглецевого волокна, почали замінювати деревину в якості основного матеріалу, з якого виготовлялись гоночні човни, і компанія Покока під керівництвом Стена повільно перейшла на них. Джордж, можливо, на щастя, не дожив до того дня, коли елегантність кедрових човнів зрештою зникла з американських веслувальних регат. Він помер 19 березня 1976 року.

Навіть якщо хлопці розійшлися різними шляхами після регати в Поукіпзі 1937 року, вони старалися, щоб ці шляхи часто перетиналися. Решту життя вони залишалися близькими, пов'язаними їхніми спільними спогадами і глибокою взаємною повагою. Вони зустрічалися принаймні один раз на рік, а зазвичай двічі. Іноді лише їх дев'ятеро, але час ішов, і дедалі частіше до цих зібрань долучались дружини та їхні зростаючі сім'ї. Вони збиралися навколо грилів барбекю на задніх дворах або навколо обідніх столів у дружніх посиденьках, грали в бадмінтон і пінг-понг, перекидалися футбольним м'ячем і галасливо плавали в басейнах.

Вони також влаштували кілька формальних десятирічних ювілеїв. На першому з них, улітку 1946 року вони обережно вийняли «Husky Slipper» із його стійки, одягли шорти і майки та жваво повеслували озером Вашингтон, так наче й не пропускали тренувальних зборів протягом 10 років. Боббі Мок налаштував їх на поважних 26 гребків, і вони курсували вперед і назад перед камерами кінохроніки. У 1956

році вони гребли знову всі разом. Але на той час, коли наблизився ювілей 1966 року, Чак Дей захворів на рак легенів і помер у лікарні, де мав медичну практику. Коли він пішов із життя, медсестри та лікарі, з якими він працював, плакали в коридорах.

У 1971 році весь екіпаж був офіційно введений у Галерею слави веслування «Хелмс» на бенкеті в Нью-Йорку. У 1976 році восьмеро із них, що залишилися, знову зібралися на веслування на честь 40-річного ювілею. Вони вишикувалися на човновій станції Конібеара для фотографування, оголені до пояса і стискаючи весла. До того часу їхні плечі вже згорбилися, животи округлилися, і волосся більшості з тих, хто все ще його мав, посивіло. Але перед телевізійними камерами, що знімали сюжет про них для вечірніх новин, вони залізли в «Husky Clipper» і погребли. І вони веслували добре, якщо навіть і трохи повільно, та зате все ще чітко, чисто й ефективно.

Возз'єднувальне веслування 1956 року

Ще 10 років минуло, і у 1986 році, через 50 років після їхньої перемоги в Берліні, вони веслували востаннє. Одягнені в білі шорти і веслувальні майки, вони штовхали «Husky Clipper» до озера Вашингтон на колісному візку і обережно сіли в нього, поки фотографи юрмилися навколо них, готові допомогти. Боббі Мок прив'язав до голови свій старий мегафон і прохрипів: «Веслуй!» Із хворими суглобами та болями в спині, вони занурили білі лопаті у воду і ковзнули на озеро Вашингтон. Усе ще веслюючи злагоджено, як

один, вони плавно просувались по воді, що блищала бронзою під сонцем затухаючого дня. Потім, коли звечоріло, вони пошкунтили гали назад рампою до човнової станції, помахали фотографам і поклали свої весла у стійки востаннє.

Разом зі своїми сім'ями вони продовжували збиратися біля води, святкуючи дні народження та інші особливі події. Але в 1990 роках ці події почали включати і похорони. Горді Адам помер у 1992 році, Джонні Уайт — в 1997 році, але не раніше ніж команда була вшанована концертом військового оркестру в столиці штату Вашингтон місті Олімпія на честь їхньої 60-ї річниці в 1996 році. Коротун Хант помер у 1999 році. Через 5 днів після терористичних атак 11 вересня в 2001 році пішов із життя Дон Х'юм.

Через рік, у вересні 2002-го, Джо втратив Джойс. Разом із нею Джо лежав у палаті реабілітаційного центру — він оговтувався після перелому таза, а вона помирала від серцевої та ниркової недостатності. Співробітники центру з незвичайним співчуттям зсунули їхні ліжка разом, щоб вони могли триматися за руки, і так, тримаючи руку свого чоловіка, померла Джойс. Через кілька днів Джо пішов на поминальну службу. Потім він повернувся до палати, знову самотній уперше за 63 роки.

Боббі Мок помер у січні 2005 року, а Обрубок МакМіллін пішов із життя слідом за ним у серпні того ж року. Живими лишились Джо і Роджер.

Після смерті Джойс, незважаючи на те, що його власне здоров'я почало погіршуватися, сім'я Джо допомогла йому реалізувати багато мрій усього його життя. Хоч і був прикутий до інвалідного візка, він подався з ними в круїз на Аляску, подорожував по річці Колумбія на колісному пароплаві, поїхав «Сніжним потягом» у село Лівенворт у Каскадних горах, знову відвідав золото- і рубіновидобувну шахту в штаті Айдахо, злітав на Гаваї, мандрував ще на одному колісному пароплаві по Міссісіпі, їздив до Лос-Анджелеса відвідати Роуз, Поллі і Барб, двічі їздив у Мілуокі, щоб провідати свою дочку Дженні та її сім'ю, потрапив на концерт «Гранд Ол Опрі» у Нешвіллі та побував у круїзі через Панамський канал.

На початок 2007 року Джо був під патронажем хоспіса та жив у будинку Джуді. У березні він одягнув пурпурний піджак Зали слави «Ескімосів» на бенкет Університетського човнового клубу в Сіетлі. 450

осіб підвелися і вітали його. У травні він спостерігав зі свого інвалідного візка на березі Коси Монтлейк, як екіпажі Вашингтона проводили День відкриття перегонів. Але в серпні Джо приїхав на фінішну лінію востаннє. Він мирно помер у будинку Джуді 10 вересня, через кілька місяців після того, як я вперше зустрівся з ним і почав записувати його інтерв'ю для цієї книги. Його прах спочив у землі у Секвімі, поруч із Джойс.

Дубове деревце, котре Джо привіз додому з Олімпійських ігор, у якийсь момент загинуло, після того як його кілька разів пересаджували на території кампуса університету. Це непокоїло Джо в його останні роки. Тож зимового дня у 2008 році невелика група зібралася біля човнової станції Конібеара. За наполяганням Джуді університет забезпечив новий саджанець дуба. Боб Ернст, директор із веслування у Вашингтоні, виступив із короткою промовою, а потім Джуді повільно й благоговійно поклала 9 лопат ґрунту в лунку довкола дерева, по одній на кожного з хлопців.

Роджер Морріс, перший із друзів Джо в екіпажі, був останнім живим із них. Роджер помер 22 липня 2009 року. На його поминальній службі Джуді встала і згадала, як в останні кілька років Джо і Роджер часто бували разом, зустрічалися чи зв'язувались по телефону, і не робили нічого взагалі, майже не говорили, просто сиділи тихо і потребували лише бути один біля одного.

Ось вони й відійшли з життя. Їх любитимуть і пам'ятатимуть за те, якими вони були — не просто веслярами-олімпійцями, але хорошими людьми, всі як один.

У серпні 2011 року я їздив до Берліна, щоб побачити місце, де хлопці виграли золото 75 років тому. Я відвідав олімпійський стадіон, а потім сів на електропотяг до Кьопеніка, туди, де раніше був Східний Берлін, окупований Радянським Союзом. Там я бродив мощеними вулицями, серед стародавніх будівель, які залишилися переважно неушкодженими під час війни, за винятком вищерблених подекуди шрапнеллю цегляних фасадів. Я йшов повз порожню ділянку землі на Фрайхайдт, де до ночі 9 листопада 1938 року стояла синагога Кьопеніка, і думав про сім'ю Хіршанів.

У Грюнау я виявив, що місце регати мало змінилося від 1936 року. Великий електронний дисплей нині підноситься над майданчиком недалеко від фінішної лінії, але у всьому іншому місцевість виглядає

майже так, як у старих фільмах кінохроніки і на фотографіях. Околиці все ще прекрасні — буяють густою зеленню. Криті трибуни досі стоять поруч із фінішною лінією. Озеро Лангер-Зее все ще погідне і спокійне. Серйозні юнаки і дівчата в гоночних човнах і далі курсують його водами по доріжках, розташованих саме так, як і в 1936 році.

Я відвідав Музей водних видів спорту в Грюнау, де у кінці дня Вернер Філіп, директор, люб'язно провів мене по сходах на балкон «Хаус Веста». Я стояв там довгу, тиху хвилину, поруч із місцем, де, дивлячись на Лангер-Зее, стояв Гітлер 75 років тому, я бачив озеро майже таким самим, яким його бачив він.

Унизу піді мною юнаки вивантажували човен із вантажівки, співаючи щось тихо німецькою і готуючись до вечірнього веслування. На воді весляр-одиначка, виблискуючи лопатями весел, гріб по одній із доріжок у напрямку великого знаку «Ziel» наприкінці курсу. Ближче до мене ластівки літали низько над водою на безшумних крилах, вимальовуючись на тлі призахідного сонця, час від часу торкаючись води та утворюючи брижі на срібній поверхні.

Стоячи там і спостерігаючи за ними, я подумав, що коли Гітлер 75 років тому дивився, як Джо і хлопці вириваються з аутсайдерської позиції та мчать уперед, обганяючи Італію та Німеччину, він бачив, але не розпізнав провісників його загибелі. Він не міг знати, що одного прекрасного дня сотні тисяч таких же хлопців, як і вони, що поділяють їхню сутність — порядних і скромних, не привілейованих, таких, що не мають переваг за якісь свої особливості, просто надійних, відданих і наполегливих — повернуться до Німеччини, одягнені в зелено-коричневу форму, переслідуючи його.

Вони майже всі тепер відійшли в інший світ — легіони юнаків, які врятували світ у ті роки, саме перед тим, як я народився. Але того дня, стоячи на балконі «Хаус Веста», я був охоплений вдячністю за їхню доброту і їхнє милосердя, їхню смиренність і честь, їхню просту громадянськість і за все, чого вони навчили нас, перш ніж пронеслися по вечірній воді і, нарешті, розчинилися в темряві ночі.

Однак один із золотих медалістів перегонів 1936 року залишився з нами і донині — «Husky Clipper». Протягом багатьох років він зберігався на старій човновій станції і переважно не використовувався, за винятком веслування з нагоди 10-річних ювілеїв хлопців. Кілька років у 1960-ті його орендував Тихоокеанський лютеранський

університет у місті Такома. У 1967 році університет Вашингтона попросив повернути човен, відновив його і виставив на огляд у студентській спілці. Пізніше він був виставлений у Меморіальному центрі веслування Джорджа Покока в Сіетлі.

Нині він перебуває на човновій станції Конібеара Вашингтона, у просторій відкритій будівлі, зведеній у 1949 році і нещодавно відремонтованій. Він висить у світлому й привільному залі, опускаючись зі стелі витонченою голкою з кедра та ялини, і його червоно-жовтий дерев'яний корпус виблискує під світлом маленьких точкових світильників. Удалині за ним, за скляною стіною на східному боці будівлі, випросталося озеро Вашингтон. Час від часу люди заходять помилуватися ним. Вони знімають човен на фото і розказують один одному, що знають про нього і хлопців, які веслували в ньому у Берліні.

Джо в лісі

Але він там для чогось більшого ніж для прикраси і захоплення. Він існує для натхнення. Щоосені кілька сотень першокурсників — хлопців у один день та дівчат у інший, більшість із яких високі, а деякі помітно низенькі — збираються під ним у жовтні в пообідній час. Вони заповнюють реєстраційні картки і тривожно озирються довкола,

оцінюючи один одного та нервово перемовляючись, поки перед новачками не виходить тренер і не закликає до спокою гучним, серйозним голосом. Коли вони заспокоюються, він починає говорити про те, на що вони можуть очікувати, якщо сподіваються на місце в його екіпажі. Зазвичай у першу чергу він говорить про те, як важко це буде, якими довгими будуть години тренувань, якими холодними, вологими й сумними вони будуть. Він звертає увагу, що члени екіпажів Вашингтона, як правило, мають найвищі середні бали в навчанні серед усіх інших спортивних команд на території кампуса, і що це не випадково. Від них очікуватимуть добрих результатів як у навчальних аудиторіях, так і в човнах. Потім він злегка змінює тон і починає говорити про честь отримати право веслувати однією із білих лопатей Вашингтона. Він говорить про недавні регіональні перемоги, про столітнє на сьогоднішній день суперництво з Каліфорнією, про національну та міжнародну репутацію веслувальної програми, про численні чемпіонати, виграні юнаками і дівчатами Вашингтона, про десятки олімпійців обох статей, яких виростила програма.

Нарешті, він робить паузу, відкашлюється, піднімає руку і вказує на «Husky Clipper». Кілька сотень ший витягуються. Серйозні молоді очі дивляться вгору. Новий, глибший рівень спокою починає панувати у залі. І тоді він починає розповідати історію.

Від автора

Якщо книжки, як кажуть, мають серця і душі — а я вірю, що мають — ця книжка зобов'язана своїм серцем і душею одній людині більше за всіх інших: дочці Джо Ранца Джуді Уїллман. Я не зміг би почати розповідати історію Джо і ширшу історію олімпійського екіпажа 1936 року, якби не було глибокої співпраці Джуді зі мною на кожному етапі проекту. Її внески надто значні, щоб перелічувати їх тут, але вони включають і те, що вона поділилася зі мною своєю великою колекцією документів і фотографій, і те, що вона познайомила мене з членами екіпажа та їхніми сім'ями, а також рецензувала та коментувала багато нарисів книги на всіх стадіях її створення. Усе це, однак, блідне порівняно з одним особливим внеском: незліченну кількість часу вона провела, сидячи зі мною у вітальні, розповідаючи історію свого батька, іноді зі сльозами на очах, іноді радісно, але завжди з безмежною гордістю і любов'ю.

Джуді зростала, всотуючи деталі досягнень свого батька і труднощів, які він переживав, а також психологічного впливу на нього обох. Вона провела численні години в дитинстві, слухаючи його розповіді. Вона дізналася про роль її матері в юності Джо, коли та працювала пліч-о-пліч із нею на кухні. Протягом багатьох років за частими посиденьками вона добре пізнала інших 8 веслярів і вважала їх мало не членами сім'ї. Вона слухала, як батько Джо, який на той час примирився із сім'єю і якого ласкаво називали «татко», розповідав свою версію історії. Вона дізналася погляд на речі Тули від її дядька — сина Тули Гаррі-молодшого. І протягом майже 60 років вона ставила нескінченні питання, збирала газетні вирізки, пам'ятні реліквії та документувала кожен деталь. По суті, вона стала хранителькою історії своєї сім'ї.

У кількох місцях цієї книги я цитую частини розмови або заглиблююся у думки, у які були посвячені лише Джо або Джойс. Хоча ніхто не був там, щоб записати ці розмови, і ніхто не робив стенограми думок цієї пари, Джо і Джойс були головними свідками своїх життів, і вони є першоджерелами цих фрагментів історії. За кілька місяців, протягом яких я міг інтерв'ювати Джо, перш ніж той помер, він поділився не тільки основними фактами їхньої історії, а також, іноді в

найдрібніших деталях, багатьма конкретними почуттями і думками під час ключових моментів розповіді. Він був у стані, наприклад, розповісти про свої бесіди з Джорджем Пококом на човновій станції, про своє емоційне спустошення, коли його залишили напризволяще у Секвімі, про подорож до Гранд-Кулі і його складні стосунки з батьком і Тулою. Пізніше, після смерті Джо, коли Джуді і я сиділи разом протягом усіх тих численних годин, заглибившись у фотографії, листи і вирізки, вона змогла допомогти мені заповнити прогалини, особливо в тих важливих точках історії, багато з яких батько або мати розповідали їй знову і знову протягом усього життя. Ці розмови та спогади найбільш ґрунтовно задокументовані в повних примітках до цієї книги онлайн.

Мало що дає так багато можливостей для спільних зусиль, як написання книги. Маючи це на думці, я хочу висловити мою дуже глибоку вдячність певним людям, на додаток до Джуді, які зробили внесок у створення цієї книги.

По-перше, Рей Уїлман, «містер Джуді», який був життєво необхідний для проекту тим чи іншим чином, у незліченних варіантах, великих і малих, від найпершого дня.

У видавничому світі: в «Уільям Морріс Індевер», мій приголомшливо блискучий і чудово безстрашний агент Доріан Карчмар, дивовижно ефективні Анна Дерой, Рафаелла Де Анджеліс, Рейхані Сандерс і Сімон Блейзер. У «Вікінг Пресс», мій бездоганний редактор Венді Вольф, яка володіє скальпелем так уміло, що не відчуваєш болю і завжди дуже вдячний за лікування. Також Джош Кендалл, який придбав книгу і редагував початковий варіант, помічник редактора Меггі Ріггс та вся команда розумних і кмітливих фахівців у «Вікінг». І далеко від Манхеттена, Дженніфер Кулі, який так багато допоміг мені на шляху створення книги.

Серед тих, кого називають членами сім'ї екіпажа 1936 року або близькими друзями, багато з яких щедро ділилися своїми спогадами та надали мені свої приватні колекції документів, пам'ятних вирізок, листів і щоденників: Крістін Чейні, Джефф Дей, Кріс Дей, Кетлін Гроган, Сьюзен Хеншоу, Тім Х'юм, Дженніфер Хаффман, Джош Хаффман, Роуз Кеннебек, Мерилін Мок, Майкл Мок, Перлі Моулден, Джоан Маллен, Дженні Мердоф, Пет Сабін, Пол Сімдарс, Кен Тарбокс,

Мері Хелен Тарбокс, Гаррі Ранц-молодший, Поллі Ранц, Джеррі Ранц, Хізер Уайт і Саллі Уайт.

На човновій станції університету Вашингтона: Ерік Коен, Боб Ернст і Люк МакГі, які всі переглянули рукопис і запропонували багато прекрасних пропозицій і суттєвих коректив. Також Майкл Каллахан і Кеті Гарднер, що допомогли віднайти фотографії. Я хотів би привернути особливу увагу до відмінного веб-сайту Еріка: www.huskycrew.com. Це, безумовно, найкраще джерело для тих, хто хоче дізнатися більше про довгу, славу історію веслування у Вашингтоні.

У ширшому світі веслярів і тренерів команд: Боб Готшелл, Джон Халберг, Ел Макеніз, Джим Оджала і Стен Покок.

У світі бібліотек та заповнених архівів: Брюс Браун, Грег Ланге, Елеонора Тоувс і Суз Бабаян.

За допомогу з німецькими речами: Вернер Філіп у Музеї водних видів спорту в Грюнау і, ближче до дому, Ізабель Шобер.

На завершення, це багато в чому книга про довгу подорож юнака назад до місця, яке він може назвати домівкою. Написання цієї історії нагадувало мені знову і знову, що ніхто не є більш благословенним у своєму сімейному житті, ніж я. Я хочу подякувати трьом прекрасним і розумним жінкам, які зробили його таким: моїм дочкам, Емі і Бобі, кожна з яких вкладала свої власні унікальні таланти в написання цієї книги, і моїй дружині Шерон. Її вдумливе читання рукопису, її численні розмови зі мною про нього і її глибоко проникливі зауваження та пропозиції поліпшили його до максимально можливого рівня. Її любов, її впевненість і її постійна підтримка, у першу чергу, зробили можливим написання цієї книги. Без неї не було б жодних книг.

Примітки

Початковий рукопис цієї книги містив добре за тисячу кінцевих приміток. Приведене нижче — це значно скорочена та неповна версія цих приміток. Повний текст приміток можна знайти на веб-сайті: www.danieljamesbrown.com. У цій скороченій версії я використовую такі аббревіатури: СТ («Сіетл Таймс»), ПІ («Сіетл Пост-Інтеллідженсер»), ВД («Університет Вашингтона Дейлі»), НЙТ («Нью-Йорк Таймс»), ДГ («Нью-Йорк Дейлі Геральд»), ГГ («Нью-Йорк Геральд Триб'юн») і НЙП («Нью-Йорк Пост»).

Титульні елементи і пролог

Цитата Покока з прекрасної біографії Гордона Ньюелла «Всі готові!: Джордж Йомен Покок і веслувальні перегони» (Сіетл: «Юніверсіті оф Вошінгтон Пресс», 1987), с. 159. Цитати Покока, взяті в Ньюелла, у всій книзі використовуються із дозволу «Юніверсіті оф Вошінгтон Пресс». Грецький епіграф — із «Одіссеї» Гомера, с. 5.219-20 і 5.223-24. Переклад Емі С. Браун.

Цитата Покока, що слугує епіграфом до прологу, взята з Ньюелла (с. 154).

Розділ 1

Епіграф глави взятий із листа, який Покок написав С. Леверіку Бретту, надрукованого в «Інформаційному бюлетені Національної асоціації веслярів-аматорів» № 3 (сезон 1944), випущеного у Філадельфії 15 червня 1944 р. Мої описи погодних умов у районі Сіетла по всій книзі узяті зі щоденних метеорологічних записів Кооперативних оглядачів, зареєстрованих на різних станціях по всьому Сіетлу і переданих до Бюро погоди США. Для додаткової статистики про наслідки депресії див.: Пірс Брендон «Темна долина: Панорама 1930-х років» (Нью-Йорк: «Вінтаж», 2002), с. 86, і Джойс Брайант «Велика депресія і Новий Курс» у «Американській політичній думці», т. 4 (Нью-Хейвен: Сельський-Нью-Хейвенський педагогічний інститут, 1998). Цікаво, що згідно з Еріком Ларсоном, у його чудовій книзі «В саду звірів» (Нью-Йорк: «Краун», 2012), с. 375, Кінг-Конг був, зокрема, також улюбленцем Адольфа Гітлера. Детальніше про ситуацію на фондовому ринку протягом цього періоду можна

подивитись у таблиці «Уолл-Стріт Джорнал» «Промисловий індекс Доу-Джонса всіх часів: Найбільші одноденні прибутки і збитки», яка доступна на http://online.wsj.com/mdc/public/page/2_3024-djia_alltime.html. Індекс Доу-Джонса потім перевищив 381 на 23 листопада 1954 р. На своєму найнижчому рівні в 1932 році індекс втратив 89.19% своєї вартості. Див. Гарольд Бірман «Причини обвалу фондового ринку 1929 року» (Портсмут: «Грінвуд Паблішинг», 1998). Повні ремарки Гувера доступні в «Інаугураційних промовах президентів США» (Уайтфіш, штат Монтана: «Кессінджер Паблішинг Кампані», 2004), с. 211.

Описи зовнішності студентів і фасонів одягу отримані з фотографій, зроблених на території кампуса університету Вашингтона тієї осені. Опис першого дня Джо і Роджера на човновій станції частково базується на моєму інтерв'ю із Роджером Моррісом 2 жовтня 2008 р. Для додаткової інформації про Рояла Брогема див. Ден Райлі «Життя і часи Рояла Брогема», III, 29 жовтня 2003 р. Опис човнової станції частково заснований на моїх власних спостереженнях і частково на описі Ела Ульбріксона у «Веслуйте, чорти забирай, веслуйте», «Есквайр», квітень 1934 р. Факти і цифри про хлопців, зібрані на причалі в той день, взяті зі статті «Новий екіпаж хлопців сідає у «Старий Нерон», ВД, 12 жовтня 1933 р. Роки по тому Ульбріксон виявиться одним із трьох чоловіків на причалі човнової станції того дня, разом з Роялом Брогемом і Джонні Уайтом, які були введені у Залу слави середньої школи імені Франкліна.

Величезний обсяг інформації про будівництво олімпійських об'єктів у Берліні можна знайти в: Організаційний комітет Олімпійських ігор у Берліні 1936 р. «XI Олімпійські ігри в Берліні 1936 р.: Офіційний звіт», т. 1 (Берлін: «Вільгельм Лімперт», 1937). Для додаткової інформації щодо початкового ставлення Гітлера до олімпіади див. Пол Тейлор «Євреї та Олімпійські ігри: Сутичка між спортом і політикою» (Портленд, штат Орегон: «Сассекс Академік Пресс», 2004), с. 51.

Враження сім'ї Додд про Геббельса описані в книзі Ларсона «В саду звірів». Див. «Зарубіжні новини: Освячена преса», у «Тайм», 16 жовтня 1933 р., щодо промовистої історії про Геббельса і пресу.

Астрономічні дані — посилення на схід і захід сонця і місяця тощо — по всій книзі взяті з веб-сайту обсерваторії ВМС США. Найкраще джерело інформації про історію програми веслування Вашингтона —

чудова онлайн збірка Еріка Коена «Веслування Вашингтона: Історія за 100+ років», доступна за посиланням: [//www.huskycrew.com](http://www.huskycrew.com). Серед восьми веслярів Єлю, які веслували в екіпажі човна, що здобув золоті медалі в 1924 році, був майбутній доктор Бенджамін Спок.

Розділ 2

Епіграфом є цитата Покока, вказана в Ньюелла (с. 94-95). Факти, що стосуються польоту братів Райт, приведені зі «Століття польоту», «Атлантик Манслі», 17 грудня 2003 р. Більш детальну інформацію про одісею Джорджа Ваймана на мотоциклі див. запис про нього на веб-сайті Зали слави Американської асоціації мотоциклістів: <http://motorcydemuseum.org/halloffame>. Більш цікаві факти і цифри про досить визначний 1903 рік можуть бути знайдені в статті Кевіна Мені «1903 рік вибухнув технічними інноваціями і соціальними змінами», «Ю-Ес-Ей Тудей», 1 травня 2003 р. Дивно, але перша модель «А» була абсолютно іншим автомобілем, ніж усім відома модель «А» 1927-1931 рр., яка слідувала за шалено успішною моделлю «Т».

Деякі деталі цього етапу життя Джо отримані з неопублікованої машинописної «Автобіографії Фреда Ранца». Імена і дати батьків Тули Лафолетт узяті з написів на надгробному пам'ятнику на кладовищі Лафолетт в окрузі Лінкольн, штат Вашингтон. Я вибрав багато фактів про життя Тули з мого інтерв'ю із Гаррі Ранцом-молодшим 11 липня 2009 р. Для опису історії про золото- і рубіновидобувну шахту я консультувався зі статтею «Не багатства тепер приваблюють людей у Боулдер-Сіті», «Спокан Споуксмен Рів'ю», 28 вересня 1990 р., і главою «Джон М. Шнеттерлі» в книжці Н. Н. Дерхема «Спокан і внутрішня імперія», т. 3 (Спокан, штат Вашингтон: «С. Дж. Кларк», 1912), с. 566. Епізод про «ясновидіння» Тули приведений з неопублікованої монографії «Пам'ять», автором якої є одна з дочок Тули, Роуз Кеннебек.

Розділ 3

Епіграф Покока цитується із Ньюелла (с. 144). Колоритний опис Рояла Брогема про безжалісність веслування узятий із «Ранок опісля: Найжорсткіше шліфування їх усіх», III, 32 травня 1934 р.

Мій опис фізіології веслування і веслувальних травм приведений частково з таких джерел: «Академічне веслування. Основні факти»,

матеріал доступний на веб-сайті, присвяченому академічному веслуванню в США: <http://www.usrowing.org/About/Rowing101>; Елісон МакКоннелл «Дихайте сильно, працюйте краще» (Чемпейн, штат Іллінойс: «Х'юман Кінетікс», 2011), с. 10; і Дж. С. Рамболл, С. М. Лебрєн, С. Р. Ді Сіасса і К. Орландо «Веслувальні травми», «Спортивна медицина», т. 35, № 6 (2005): с. 537-555.

Покок вивчив і наслідував гребний стиль одного з найвизначніших човнярів на Темзі, Ернеста Баррі, який виграв «Пальто і емблему Доггетта» в 1903 р. і був чемпіоном світу у класі одиночок у 1912 р., 1913 р., 1914 р. і 1920 р. Для додаткової інформації про історію сім'ї Пококів див. Ньюелла, на якого я значно покладався тут, хоча багато деталей походять із моїх двох інтерв'ю зі Стеном Пококом, деякі зі статті Кларенс Діркс «Суднобудівний завод однієї людини», «Сетердей Івнінг Пост», 25 червня 1938 р., с. 16, а також з неопублікованої машинописної книги «Спогади», написаної самим Пококом у 1972 р. Багато років по тому «Іржавий» Каллоу, який був тренером в університеті Вашингтона перед Ульбріксоном, скаже про Покока: «Чесність докладених зусиль і гордість за свою роботу є його релігією».

Велика частина інформації про Хірама Конібеара походить із неопублікованого машинописного рукопису Бруссаса С. Бека «Академічне веслування у Вашингтоні», доступного в документах Бека в архівах університету Вашингтона, інвентарний № 0155-003. Додаткова інформація взята зі статей «Кубок Комптона і Конібеар», «Тайм», 3 травня 1937 р. і Девід Ескеназі «Давній механізм: Веслувальна спадщина Хірама Конібеара», «Спортс Пресс Норсвест», 6 травня 2011 р., доступних на веб-сайті <http://sportspressnw.com/2011/05/wayback-machine-hiram-conibears-rowing-legacy/> і на веб-сайті Еріка Коєна, наведеному вище. Ремарку Боббі Мока про пошану, з якою веслярі ставились до Покока, можна знайти у Крістофера Додда в «Історії світового академічного веслування» (Лондон: «Стенлі Пол», 1992).

Очевидно, була більш рання версія «Старого Нерона», з місцями всього для 10 веслярів, як описано Беком. Ел Ульбріксон посилається на 16 місць у «Веслуйте, чорти забирай, веслуйте». Деякі деталі дитинства Роджера Морріса взяті з мого інтерв'ю з ним. Опис основного гребка, якого вчив Ульбріксон у 1930 р., базується на його

власному описі у «Веслуйте, чорти забирай, веслуйте». Із часом гребок, що використовувався в університеті Вашингтона, продовжував еволюціонувати різним чином. Аналогія із м'ячем для гольфу належить самому Пококу, наведена з його «Спогадів» (с. 110).

Розділ 4

Епіграф узятий із уже згадуваного листа Покока С. Леверіку Бретту, надрукованого в «Інформаційному бюлетені Національної асоціації веслярів-аматорів». Багато деталей життя у Секвімі наведені зі спогадів Джо Ранца, деякі — зі спогадів Гаррі Ранца-молодшого і деякі — взяті в Дуга МакІннеса із книги «Секвім учора: Місцева історія очима старожилів Секвіма», що вийшла друком самвидавом у травні 2005 р. Кілька додаткових фактів узяті у Майкла Дешілла зі статті «Олімпійський герой», «Вісник Секвіма», 18 січня 2006 р. Обговорення ролі, яку зіграли ціни на сільськогосподарську продукцію у Великій депресії, можна знайти в книжці Пірса Брендона «Темна долина» (с. 87), а також у книжці Тімоті Ігана «Найгірший важкий час» (Бостон: «Марінер», 2006), с. 79. Джо розказував про те, як його залишили в Секвімі, та про його наступні зусилля, щоб вижити, в найдрібніших деталях багато разів за своє життя, і мій опис базується на його власних розповідях мені, а також на деталях, почерпнутих із моїх інтерв'ю з Джуді Уїллмен і Гаррі Ранцом-молодшим. Деякі з фактів, що стосуються Чарлі МакДональда і його коней, а також інші відомості про сімейство МакДональдів, були викладені в листі електронною поштою від Перлі МакДональда до Джуді Уїллмен 1 червня 2009 р.

Біографічні матеріали по Джойс Сімдарс, тут і далі, наведені з моїх інтерв'ю із Джуді Уїллмен, дочкою Джойс, а також із фотографій і документів, якими Джуді поділилась зі мною. Відкриття Ульбксіном Джо в тренажерному залі в середній школі імені Рузвельта було однією із перших речей, про які розповів Джо, коли я почав інтерв'ювати його.

Розділ 5

Епіграфом є цитата Покока, вказана в Ньюелла (с. 144). Біографічні відомості про Роджера Морріса в основному взяті з мого інтерв'ю із ним 2 жовтня 2008 р. Детальніше про втрату будинків на початку Великої депресії див. статтю Девіда С. Вілока «Федеральний відгук на

іпотечне лихо: Уроки Великої депресії» в «Огляді Федерального резервного банку Сент-Луїса», доступну на сайті <http://research.stlouisfed.org/>. Див. також Брайана Альбрехта «Розгул виселення у Клівленді 1933 р. має подібні риси до поточних проблем», «Клівленд Плейн Ділер», 8 березня 2009 р.

Альбом, який Джо вів більшу частину своєї веслувальної кар'єри, є джерелом численних дрібних деталей його життя на човновій станції, його умов проживання і речей, які він і Джайс робили разом протягом усіх їхніх студентських років. Замальовка із життя в кампусі університету Вашингтону восени 1933 р. узята з різних статей ВД тієї осені.

Мій опис пилових бур 1933 р. наведений переважно зі статті «Пилові бурі в Олбані», НІТ, 14 листопада 1933 р. Факти, пов'язані зі станом справ у Німеччині тієї осені, взяті зі статті Едвіна Л. Джеймса «Німеччина виходить з Ліги Націй; Гітлер просить «плебісцит», НІТ, 15 жовтня 1933 р.; статті «Мир під загрозою, Німеччина вийшла з Ліги Націй», СТ, 14 жовтня 1933 р.; книжки Ларсона «Сад звірів» (с. 152); книжки Семюела У Мітчема-молодшого «Танкові легіони: Довідник по танкових дивізіях німецької армії Другої світової війни та їхніх командирах (Мекеніксбург, штат Пенсильванія: «Стеклоул», 2006), с. 8; і статті «США попереджає Німеччину», СТ, 12 жовтня 1933 р. Посилання на нітрати, що проходять через Панамський канал, узяте зі статті «Люди військового матеріально-технічного постачання», «Таймс», 5 березня 1934 р. Цитата Уїлла Роджерса наведена із глави Уїлла Роджерса, репортера «Дейлі Телеграмс», «Містер Роджерс займає жорстку позицію в новому європейському спорі», т. 4 книжки «Роки Рузвельта» під редакцією Джеймса М. Смоллвуда і Стівена К. Грегера (Стілловотер: «Стейт Юніверсіті Оклахома Пресс», 1997).

Деякі метеорологи стверджують, що листопад 2006 р. затьмарив рекорд грудня 1933 р., але офіційні результати вимірювання опадів в 2006 р. були зняті в аеропорті «Сі-Так», у 13 кілометрах на південь від Сіетла, де кількість опадів має тенденцію до підвищення. Див. Санді Даутон «Контролери погоди відслідковують кожну краплю», СТ, 3 грудня 2006 р., а також Мелані Коннор «Місто, яке спокійно ставиться до дощу, взуває чоботи до стегон», НІТ, 27 листопада 2006 р.

Розділ 6

Епіграф запозичений в Ньюелла (с. 88). Першокурсників можна побачити веслуячими під бушпритом старої шхуни на фотографії від СТ, 18 лютого 1934 р. «TOLLO» у західному Вашингтоні і Британській Колумбії стосується до того, що більша частина країни знає як танець Седі Хокінса, в якому дівчина запрошує юнака на подію. Термін походить, мабуть, від слова «тулу» (вигравати) мовою Чинук, жаргоном, на якому говорили в ХІХ столітті багато північно-західних індіанців.

Послідовні коментарі Ульбріксона про ефективність різних хлопців і різних екіпажів, тут і далі, взяті з його «Журналу явки екіпажа університету Вашингтона», т. 4 (1926 р.; 1931-1943 рр.), що зберігається в документах Елвіна Едмунда Ульбріксона в «Спеціальних колекціях університету Вашингтона», інвентарний № 2941-001, далі іменованого як «журнал Ульбріксона».

Одним із пізніших веслярів і відданих учнів Ебрайта був Грегорі Пек. Цитата Базза Шульте взята у Гері Фішгелла «Грегорі Пек: Біографія» (Нью-Йорк: «Скрайбнер», 2001), с. 41. Цитата Дона Блессінга наведена з газетної вирізки «Ебрайт: Друг, жорсткий тренер», «Дейлі Каліфорніан», 3 листопада 1999 р. Велика частина інформації про ранні роки тренерства Ебрайта в університеті Каліфорнії і суперництво з Вашингтоном, у тому числі цитата «порочне і криваве» походить із інтерв'ю з Ебрайтом, проведеного Артуром М. Арлеттом у 1968 р., зберігається у відділі «Регіональна усна історія» бібліотеки Бенкрофта в університеті Каліфорнії, Берклі. Запальний обмін листами між Ебрайтом і Пококом відбувся в період із жовтня 1931 р. до лютого 1933 р. Листи також зберігаються в бібліотеці Бенкрофта. Покок стверджує в «Спогадах» (с. 63), що саме він першим запропонував Ебрайта на посаду тренера в університеті Каліфорнії.

Основними джерелами опису підготовки до перегонів Каліфорнія-Вашингтон 1934 р. є «Першокурсники перемагають, «Ведмеді» ВМФ тут», СТ, квітень 1934 р.; «Веслувальники «Ведмедів» налаштувались на випробування з «Ескімосами», «Сан-Франциско Кронікл», 5 квітня 1934 р.; «Веслувальники «Ведмедів» збираються захопити Північ», «Сан-Франциско Кронікл», 6 квітня 1934 р.; «Ескімоси» виграли 4 із 6 перегонів», «Сан-Франциско Кронікл», 6 квітня 1934 р.; і

«Веслувальники Каліфорнії зустрічаються сьогодні у перегонах із Вашингтоном», «Ассошіейтед Пресс», 13 квітня 1934 р.

Враження Джойс від спостереження із порома, коли Джо вперше веслував, було тим, що вона добре пам'ятала, і мій опис її почуттів і думок походить із її численних розмов із дочкою Джуді. Посилання на Джона Діллінджера, взяте із статті «Джон Діллінджер посилає американських агентів у район Сан-Хосе», «Сан-Франциско Кронікл», 13 квітня 1936 р. Підрахунок 300+ гребків на дистанції 3.2 кілометра базується на цифрі 200 гребків на дистанції 2 кілометри, або 1 гребок на кожні 10 метрів, наведеній Сюзан Сейнт Сінг в її книжці «Дивокоманда» (Нью-Йорк: «Сейнт Мартінс», 2008), с. 88. 3.218 кілометра — це дві милі, що дадуть результат 321 гребок, однак, швидкість ходу в перегонах на дві милі неминуче нижча, ніж в 2-кілометровому спринті. Мій опис перегонів першокурсників Каліфорнія-Вашингтон 1934 р. базується, насамперед, на даних Френка Г. Горрі «Ескімоський човен торжествує, попереду на й довжини», «Ассошіейтед Пресс», 13 квітня 1934 р.; і Рояла Брогема «Основна університетська команда і першокурсники Вашингтона перемогли екіпажі Каліфорнії», ПІ, 14 квітня 1934 р.

Для значно ширшої інформації про сімейне життя Йозефа Геббельса див. Аня Клабунді «Магда Геббельс» (Лондон: «Тайм Уорнер», 2003). Додаткові факти, представлені тут про «Рейхспортсфельд», узяті з «ХІ Олімпіада: Офіційний звіт»; в Даффа Харт-Девіса, «Ігри Гітлера» (Нью-Йорк: «Харпер енд Роу», 1986), с. 49; і Крістофера Хілтона «Олімпіада Гітлера» (Глостершир: «Саттон Паблішинг», 2006), с. 17. Ідею естафети факела часто приписують доктору Карлу Даему, головному організаторові Олімпійських ігор 1936 р., але відповідно до документу «ХІ Олімпіада: Офіційний звіт» (с. 58), пропозиція спочатку надійшла від Міністерства пропаганди.

Для сучасної оцінки стосунків Лені Ріфеншталь із лідерами Нацистської партії я настійно рекомендую Стівена Баха «Лені: Життя і творчість Лені Ріфеншталь» (Нью-Йорк: «Ебекес», 2007). Див. також Ральф Георг Ройс «Геббельс» (Нью-Йорк: «Харвест», 1994), с. 194; і Юрген Трімборн «Лені Ріфеншталь: Життя» (Нью-Йорк: «Фейбер енд Фейбер», 2002). Після війни Ріфеншталь заперечуватиме, що вона була у світських стосунках із сім'єю Геббельса та іншими представниками нацистської еліти, але щоденник Геббельса 1933 р. та інші документи,

які були виявлені згодом, ясно давали зрозуміти, що вона, насправді, була, значною мірою, частиною їхнього соціального кола.

Розділ 7

Цитата Покока, що відкриває цю главу, узятя, що цікаво, із записки, яку він надіслав обгорнутою навколо весла членам екіпажа Вашингтона, що веслували в Хенлі у 1958 р.; див. Ньюелла (с. 81). Мій опис перегонів університетських команд 1934 р. тут, як і перегонів першокурсників, переважно базується на статтях Горрі «Ескімоський човен торжествує, попереду на й довжини» і Рояла Брогема «Основна університетська команда і першокурсники Вашингтона перемогли екіпажі Каліфорнії», згаданих вище, а також на журналі Ульбріксона.

Занепокоєння Джо, змішане із хвилюванням, коли він сів на потяг до Поукіпзі першого разу, було однією з речей, які він часто розповідав Джуді, як і інші деталі з поїздки на схід, зокрема, його момент приниження, коли він почав співати.

Для більш детальної інформації з історії регати в Поукіпзі див. численні ресурси, доступні на веб-сайті регати в Поукіпзі Міжуніверситетської асоціації веслування: <http://library.marist.edu/archives/regatta/index.html>. Опис першої перемоги Вашингтона в Поукіпзі заснований на моїх інтерв'ю зі Стеном Пококом; цитатах Джорджа Покока з книги «Суднобудівний завод однієї людини» (с. 49); статті «Із П'юджет-Саунд», «Таймс», 9 липня 1923 р.; книзі Сейнт Сінг «Диво-команда» (с. 228); і книзі Ньюелла (с. 73). Згадка про травму Ульбріксона в регаті 1926 р. узятя зі статті «Незіркові чемпіони з веслування: вони вимагають слабкого, але жвавого розуму, плюс сильних спин», «Літерері Дайджест», т. 122: с. 33-34. Для додаткової інформації за темою Схід проти Заходу див. Сейнт Сінг (с. 232-234).

Багато елементів мого опису Поукіпзі у день регати 1934 р. узяті з чудової статті Роберта Ф. Келлі «75000 подивились класичну перемогу Каліфорнії на Гудзоні», НІТ, 17 червня 1934 р. Посилання на Джима Ейка «Десятку», який веслував у 1863 р., походить зі спортивної колонки Брогема «Ранок опісля», ПІ, 27 травня 1937 р. У тому огляді Ейк «Десятка» також проголосив університетський екіпаж Вашингтона 1936-1937 рр. найвизначнішим за усі, які він будь-коли бачив.

Опис перегонів у Поукіпзі 1934 р. ґрунтується на вищезгаданому творі Роберта Ф. Келлі, а також на статтях «Екіпаж Вашингтона перемагає Каліфорнію», НЙТ, 13 квітня 1934 р.; «Ебрайт похвалив вісімку Вашингтона», НЙТ, 17 червня 1934 р.; Джордж Варнелл «Хлопці Боллеса щасливі», СТ, (газетна вирізка в альбомі Джо Ранца без дати); «Першокурсники Вашингтона перемагають» (без дати, з альбому Джо Ранца); і «Юніори Сіракуз виграють захоплюючі перегони», НЙТ, 17 червня 1934 р.

Погодні дані весни і літа 1934 р. взяті частково зі статті Джо Шихана «Травень 1934 р.: Найгарячіший травень за увесь час спостережень», доступної на веб-сайті Відділу прогнозування погоди Національної служби погоди: http://www.crh.noaa.gov/fsd/?n=joe_may1934, брошури В. Р. Грегга і Генрі А. Уоллеса «Доповідь начальника Бюро погоди, 1934 р.» (Вашингтон, округ Колумбія: Міністерство сільського господарства США, 1935); огляду «Літо 1934 р.: Хвиля спеки по всьому штату», доступного на веб-сайті: <http://www.ohiohistory.org>; і статті «Трава з Гобі», «Тайм», 20 серпня 1934 р. Більш детальну інформацію про пилові бурі того року див. Іган «Найгірший важкий час» (зокрема, с. 5 і 152).

Значно більше інформації про трудові спори 1934 р. на Західному узбережжі доступні на веб-сайті проекту Рода Палмквіста «Історія портових робітників»: <http://depts.washington.edu/dock>. Невелику вибірку з риторичних нападок на Рузвельта можна знайти в статтях «Голова Республіканської партії оголосив божевільню Нового курсу», ПІ, 3 липня 1934 р.; і «Американська свобода під загрозою Нового курсу, Бора попереджає», ПІ, 5 липня 1934 р. Повний текст виступу Рузвельта в Іфрейті записаний в «Нотатках на місці греблі Гранд-Кулі, штат Вашингтон», 4 серпня 1934 р., матеріал доступний на веб-сайті проекту «Американське президентство»: <http://www.presidency.ucsb.edu>.

Розділ 8

Цитата Покока взята з Ньюелла (с. 156). Опис роботи з дерев'яним молотком і колуном для розколювання кедра частково базується на уроках, наданих мені донькою Джо Джуді, якій він передав свої навички. Промова Ульбріксона до хлопців на рампі човнової станції отримана із вибірки прес-оглядів про неї, а також із його власного опису таких промов, розказаного Кларенсу Дірксу з «Есквайра»

кількома місяцями раніше. Призначення в човни у цій главі взяті з журналу Ела Ульбрікса за весну 1935 р. і зі статей у ВД.

Деталі про роки проживання сім'ї Ранц у Сіетлі взяті, переважно, з мого інтерв'ю з Гаррі Ранцом-молодшим і з його неопублікованого машинописного рукопису «Спогади про мою матір». Для додаткової інформації про спеціалізовані продовольчі магазини і соціалістичний рух у Сіетлі див. у розділі «Комунізм у штаті Вашингтон» на веб-сайті: <http://depts.washington.edu/labhist/cppproject>. Для додаткової інформації про трудовий спір у «Золотому правилі» див. веб-сайт «Велика депресія в штаті Вашингтон», «Щорічник трудових подій: 1936 р.»: <http://depts.washington.edu/depress/yearbook1936.shtml>. Зустріч Джо з Тулою в її будинку на Беглі запала йому в пам'ять, як це було і з Джойс, і обоє згадали її та їхню розмову в машині після неї досить докладно. Повага, яку виказували Пококу, особливо коли він був на роботі у своїй майстерні, стала чітко зрозумілою для мене під час розмови з Джимом Оджалою 22 лютого 2011 р. Я в боргу перед Джимом — автором, видавцем, веслярем і другом Пококів, за ознайомлення із багатьма іншими деталями того, як виглядала майстерня Покока, а також за його допомогу в отриманні деяких фотографій у цій книзі. Листування між Пококом і Ебрайтом, процитоване тут, відбулася між 1 вересня і 30 жовтня 1934 р.

Я багато чого дізнався про те, як Покок майстрував свої човни, з наступних джерел: Стен Покок «Шлях. Досить!» (Сіетл: «Блабла», 2000); мої власні інтерв'ю зі Стеном; Ньюелл (с. 95-97, с. 149); «Джордж Покок: Вашингтонська традиція», ВД, 6 травня 1937 р.; і Джордж Покок «Спогади».

Опис великого урагану 1934 р., переважно, базується на статті «15 загинули, 3 кораблі затонули під час урагану, що налетів зі швидкістю 113 км/год на Сіетл», П, 22 жовтня 1934 р. Деякі цифри з цього джерела, наприклад, кінцева кількість загиблих, згодом були оновлені. Деякі факти взяті зі статті Вулфа Ріда: «Великий ураган 21 жовтня 1934 р.», доступної на веб-сайті <http://www.climate.washington.edu/stormking/October1934.html>, і з ВД за 23 жовтня 1934 р. Я завдячую Бобу Ернсту, директору веслувальної програми в університеті Вашингтона, його колоритним описами критих басейнів для греблі, які використовувались східними університетами.

Мій опис «Тріумфу волі» Лені Ріфеншталь заснований на книгах Трімборна, Баха і Брендона, згаданих вище, але також частково на автобіографії Ріфеншталь «Лені Ріфеншталь: Мемуари» (Нью-Йорк: Сейнт Мартінс Пресс, 1993). Мені потрібно було дуже обережно покладатись на власний опис Ріфеншталь багатьох із цих подій. Я спробував вказати на ті аспекти, де він міг бути недостовірним.

Джо зберігав вирізку статті «Старшокурсники стикаються з життям із боргами та зменшенням робочих місць» у своєму альбомі і все ще згадував наприкінці свого життя ті почуття, які читання викликало в нього.

Розділ 9

Епіграф узятий із листа, якого Покок написав до Національної асоціації веслярів-аматорів, передрукованого у «Інформаційному бюлетені» 1944 р. Я знову зібрав коментарі Ульбріксона, засновані на висвітленні в пресі, зі статті Кларенса Діркса «Наставник «Ескімосів» бачить нову еру для веслярів: Екіпажі прийняли програму «На Олімпіаду», почавши кампанію 1935 р.», ПІ, 15 січня 1935 р., і статті «Екіпаж «Ескімосів» може бути найкращими веслувальниками «Ескімосів», ВД, 15 січня 1935 р. Докладніше про Бруссаса Бека-старшого див. у «Бруссас С. Бек працює над шпигунськими звітами й публікаціями-одноденками» в документах Бека у «Спеціальних колекціях університету Вашингтона», інвентарний № 0155-001. Незвично холодна погода того січня задокументована в серії статей у пресі Сіетла. Див. мої замітки онлайн для повних цитат. Розповідь про взаємодію між Моком і Гріном частково базується на моєму інтерв'ю з Мерилін Мок і частково — на інтерв'ю самого Мока з Майклом Дж. Соколовим в листопаді 2004 р., яке записано в стенограмі із сімейної колекції Мока. Присутні на «розмові» Ульбріксона з хлопцями-другокурсниками перелічені в його записі у журналі за 13 лютого 1935 р.

Деякі деталі мого нарису про Коротуна Ханта ґрунтуються на моєму інтерв'ю з його дочками Крістін Чейні і Кейті Гроган. Опис характеру Дона Х'юма наведений частково зі статті Рояла Брогема «Університетський екіпаж для Поукіпзі», СТ, червень 1936 р. Коротка характеристика Чака Дея частково базується на моєму інтерв'ю із Кріс Дей. Експерименти Ульбріксона з різними складами човнів були

відзначені в його журналі, а також висвітлені на шпальтах СТ і ПІ. Їхня поїздка на каное в перший теплий день весни була тим, що закарбувалося в пам'яті як Джо, так і Джойс, і вони часто довірливо ділилися її подробицями з Джуді. Розмова Джо з батьком у машині біля пекарні «Золоте правило» була ще одним із тих ключових моментів, якими він детально поділився зі мною, як і ділився із Джуді протягом усього життя. Мій опис «резонансу» базується на основі бесід із низкою веслярів; однак, внесок Еріка Коена в це питання був особливо цінним. Двозначні твердження Ульбріксона щодо того, хто мав веслувати в університетській команді проти Каліфорнії, описані в серії статей в СТ, ПІ і НІТ протягом квітня 1935 року, всі вони цитуються в моїх примітках онлайн. Деякі факти взяті із записів у журналі Ульбріксона того місяця. Боббі Мок, як зазначено в інтерв'ю Майкла Соколова з ним у 2004 р., є джерелом коментаря Ульбріксона «Я вибачаюся» 12 квітня 1935 р. Мій опис перегонів на лимані Окленді базується на основі статей Білла Лейзера «Хто виграв?», «Сан-Франциско Кронікл», 14 квітня 1935 р.; «Екіпажі «Ескімосів» здобули абсолютну перемогу», СТ, 14 квітня 1935 р.; Брюса Хелберга «Другі здогадки», ВД (без дати, вирізка із альбому Боббі Мока); «Екіпажі «Ескімосів» виграли три гонки», СТ, 14 квітня 1935 р.; і «Вашингтон виграє регату з «Ведмедями»: Екіпаж «Ескімосів» робить ривок, і човен Каліфорнії відступає на 2 метри», «Сан-Франциско Кронікл», 14 квітня 1935 р.

Парад у Сіетлі на честь повернення додому задокументований у статтях Джорджа Варнелла «Університетську веслувальну команду вітають із поверненням додому», СТ, 19 квітня 1935 р., і «Місто привітало чемпіонів», ПІ, 19 квітня 1935 р. Джек Медика також був учасником Олімпійських ігор 1936 р., де він завоював золоту медаль на дистанції 400 метрів вільним стилем, а також дві срібні медалі. Згадка про мить подиву і гордості Джо, коли він купався в оплесках, все ще викликала сльози на його очах, коли він говорив про це зі мною багато років по тому.

Розділ 10

Цитата Покока взята з Ньюелла (с. 85). Епізод про залізні підплічники згадується у Покока «Шлях. Досить!» (с. 51). Мій короткий історичний огляд ранніх видів спорту в Сіетлі заснований на

наступних джерелах: Ден Райлі «Від «Червоних» до «Рут» і «Рейнірів»: Історія міста має свої хіти і промахи», III, 13 червня 2011 р.; С. Дж. Боулз «Бейсбол має довгу історію в Сіетлі», доступна на веб-сайті MLB.com: <http://seattle.mariners.mlb.com>; «Коротка історія бейсболу Сіетла», доступна на веб-сайті <http://seattlepilots.com/history1.html>; Ден Райлі «Едо Ванні, 1918-2007 рр.: Як гравець, менеджер, промоутер, він був на 100 відсотків бейсболом», III, 30 квітня 2007 р.; «Індіанці Сіетла: Забутий розділ у бейсболі Сіетла», доступна на веб-сайті Historylink.org; і Джефф Обермеєр «Метрополітанс» Сіетла», доступна на веб-сайті: [http://l:href="http://www.seattlehockey.net/Seattle_Hockey_Homepage">www.seattlehockey.net/Seattle_Hockey_Homepage/Metropolitans.html](http://l:href=). Лише в 1969 р., зі створенням «Пілотів Сіетла», місто, нарешті, отримало бейсбольну команду вищої ліги. І вона збанкрутувала протягом року.

Мій опис Чорної неділі заснований на книзі Ігана «Найгірший важкий час» (с. 8); статтях «Згадуючи Чорну неділю», 13 квітня 2010 р., доступній на веб-сайті «Кліматологічного огляду Оклахоми»: <http://climate.ok.gov>; і Шона Поттера «Ретроспектива: 14 квітня 1935 р.: Чорна неділя», доступній на веб-сайті: <http://www.weatherwise.org>. Розповідь про вплив на Сіетл подальшого масового переселення з рівнинних штатів базується, зокрема, на статті «Велика міграція на захід ось-ось почнеться», III, 4 травня 1935 р. Анонімна цитата «Веслування як красива качка...» витала в повітрі протягом багатьох років, хоча ніхто не знає її походження. Ел Ульбріксон проаналізував складнощі, викликані тим, що гребці з різними фізичними здібностями веслують разом, в Olympische Rundschau (Олімпійському огляді) Міжнародного олімпійського комітету (7 жовтня 1939 р.). Я завдячую Бобу Ернсту основною ідеєю, що великі команди вимагають поєднання фізичних здібностей і типів особистостей.

Подальша боротьба між човном Джо, що складався повністю із другокурсників, і юніорським човном, у кінцевому рахунку обраним як основна університетська команда для регати в Поукіпзі, відображена в серії статей в СТ, III, НЙТ і «Нью-йоркському американці» між початком травня і початком червня 1935 р. Див. повні примітки онлайн для конкретних посилань. Я знайшов таблицю шифрів Боббі Мока в його альбомі, люб'язно наданому Мерилін Мок.

Описові деталі в моїй розповіді про регату 1935 р. в Поукіпзі взяті, переважно, з таких джерел: «Величезний натовп побачить регату», СТ, 17 червня 1935 р., «Університетська команда Каліфорнії перемагає, університет Вашингтона приходить третім», ПІ, 19 червня 1935 р.; «Західні екіпажі верховодять сьогодні», СТ, 19 червня 1935 р.; Роберт Ф. Келлі «Університетський екіпаж Каліфорнії — переможець на Гудзоні втретє поспіль», НІТ, 19 червня 1935 р.; «Спорт: Веслування», «Тайм», 1 липня 1935 р.; Х'ю Бредлі «Бредлі каже: «Товариство регати в Поукіпзі торжествує, як і «Деш» в Коні-Айленді», НІП, 25 червня 1935 р.; і Брогем «Ранок опісля», ПІ, 20 червня 1935 р.

Розділ 11

Цитата Покока взята з Ньюелла (с. 85-87). Поїздка Джо в Гранд-Кулі і його подальший досвід роботи там були улюбленими темами для розмови для нього, і він поділився незліченними деталями з Джуді, Джойс і пізніше зі мною. Місцями я тут доповнив його опис фізичного середовища моїми власними спостереженнями, проведеними під час моєї поїздки його маршрутом і вивчення місцевості; однак специфіка його досвіду і почуттів упродовж того літа цілковито його власні, він передав їх прямо мені чи через Джуді. Докладніше про озеро Міссула і епічні доісторичні повені див. «Повені Льодовикового періоду: вивчення альтернатив», Розділ D: «Походження», доступний на веб-сайті: <http://www.nps.gov/iceagefloods/d.htm>; Уільям Дітріх «Йдучи по сліду Апокаліпсису», СТ, 30 вересня 2007 р.; і «Опис: Льодовикове озеро Міссула і повені Міссули», доступний на веб-сайті Геологічної служби США: http://vulcan.wr.usgs.gov/Glossary/Glaciers/IceSheets/description_lake_missoula.html.

Факти, пов'язані з перегонами на 2 тисячі метрів у Лонг-Біч, узяті зі статті «Екіпаж їде на Захід», СТ, 20 червня 1935 р.; і статті Теони Райт «Чотири човни б'ють олімпійський рекорд», «Юнайтед Пресс», 30 червня 1935 р.

Статистика щодо споживання харчових продуктів у Мейсон-Сіті взята зі статті «Ось куди йдуть надлишки продовольства», «Фермерські новини Вашингтона», 29 листопада 1935 р. Для додаткової інформації про Гранд-Кулі і Бі-стріт див. Рой Боттенберг «Гранд-Кулі» (Чарльстон: «Аркадія Пресс», 2008) і Лойні Л. Реес «Б-Стріт: Сумнозвісне місце розваг греблі Кулі» (Сіетл: «Юніверсіті оф Вошінгтон Пресс», 2008).

Багато деталей біографічного нарису про Джонні Уайта взяті з мого інтерв'ю з його сестрою Мері Хелен Тарбокс. Інші походять з її неопублікованого машинописного рукопису «Мері Хелен Тарбокс, народжена 11 листопада 1918 р. в Сіетлі, штат Вашингтон». Аспекти характеристики Чака Дея засновані на моїй розмові з його дочкою Кріс Дей.

Розділ 12

Епіграф узятий з Ньюелла (с. 78). Деякі деталі про будівництво олімпійського стадіону взяті з веб-сайту Берлінського олімпійського стадіону: [//www.olympiastadion-berlin.de](http://www.olympiastadion-berlin.de). Інші подробиці — зі статті Дани Райс «Олімпійські плани Німеччини», НЙТ, 24 листопада 1935 р., і з «ХІ Олімпійські ігри: Офіційний звіт». Посилання на нацистських офіцерів, які розстрілюють німецьких хлопців, походить із книги Девіда Ладжа «Нацистські ігри: Олімпіада 1936 р.» (Нью-Йорк: «ВВ Нортон», 2007), с. 324. Моя розповідь про історію веслування в Грюнау приведена частково з перекладу з німецької, люб'язно виконаного Ізабель Шобер, «Історії водних видів спорту» на веб-сайті Музею водних видів спорту в Грюнау, доступної за адресою: <http://www.wassersportmuseum-gruenau.de>. Інші факти про об'єкти взяті з мого інтерв'ю з Вернером Філіпом у музеї.

Велика частина інформації про екскурсії Гаррі і Тули Ранц до східної частини Вашингтона походить із моїх інтерв'ю з Гаррі Ранцом-молодшим. Епізод щодо рішучості Ульбріксона виграти золото в Берліні заснований, значною мірою, на відео-інтерв'ю із Хейзел Ульбріксон «Команда університету Вашингтона — ранні роки», знятого американською студією «Американ Моушн Пікчерс Відео Леборетері», Сіетл, 1987 р. Джо дізнався про розмову між Ульбріксоном і Пококом та місію Покока «виправити» його багатьма роками пізніше. Кілька подальших розмов Покока з ним справили величезне враження на Джо, і він у яскравих деталях розповів їх мені, як і раніше Джуді. Покок узяв цитату «тільки Бог може створити дерево» із твору Джойса Кілмера «Дерева» у збірці «Дерева» та інші вірші» (Нью-Йорк: «Джордж Х. Доран», 1914). З англійським перекладом Нюрнберзьких законів можна ознайомитися на веб-сайті Американського музею Голокосту: <http://www.ushmm.org>. Я також консультувався зі статтею Тома Кунца «Слово за слово/Нюрнберзькі

закони: На виставці в Лос-Анджелесі: Юридичне провіщення нацистського жахіття», НЙТ, 4 липня 1999 р. Більш детальну інформацію про їхні першочергові наслідки в Німеччині див. класичний твір Вільяма Ширера «Злет і падіння Третього Рейху» (Нью-Йорк: «Саймон і Шустер», 1960), с. 233-234. Заборона веслувального клубу «Єврейська Гельвеція» в 1933 році згадується у «Історії водних видів спорту».

Мій нарис про роботу МакМілліна на човновій станції узятий, насамперед, зі спогадів Джо, а деякі деталі вказані самим МакМілліном у записах його інтерв'ю з Майклом Соколовим у листопаді 2004 р., із сімейної колекції сім'ї Мок, а також взяті з некрологу «Легендарний весляр університету Вашингтона Джим МакМіллін помирає у віці 91 рік», 31 серпня 2005 р., доступного на веб-сайті: <http://www.gohuskies.com>. Подобиці смерті Тули взяті з мого інтерв'ю з Гаррі Ранцом-молодшим; деталі смерті Чарлі МакДональда — з листа електронною поштою від Перлі МакДональда, згадуваного вище. Перша розмова Джо з батьком після смерті Тули була ще одним із тих моментів, які закарбувалися в пам'яті Джо на все його життя.

Демонстрація за введення бойкоту в Нью-Йорку описана в статті «10000 у параді проти гітлеризму», НЙТ, 22 листопада 1935 р. Остаточний провал бойкоту описаний в статті «Аматорська спортивна спілка відкликає відправлення комітету в олімпійський Берлін; бойкот відхилений», НЙТ, 9 грудня 1935 р. В моєму обговоренні руху за бойкот і, зокрема, в описі сил, які згуртувалися навколо Ейвері Брандеджа для протистояння бойкотові, я спирався на книги Сьюзен Д. Бахрах «Нацистська олімпіада: Берлін 1936» (Бостон: «Літл, Браун», 2000), с. 47-48; і Гая Уолтерса «Берлінські ігри: Як нацисти вкрали олімпійську мрію» (Нью-Йорк: «Харпер Перенніал», 2007), с. 24; на статті «Голова Американського олімпійського комітету називає ініціаторів бойкоту комуністами», ПІ, 25 жовтня 1935 р.; Стівена Р. Венна «Повість про двох дипломатів: Джордж С. Мессерсміт і Чарльз Х. Шеррілл про запропоновану американську участь в Олімпійських іграх 1936 р.», «Журнал історії спорту», т. 16, № 1 (весна 1989 р.); «Спорт: Олімпійський гнів», «Тайм», 4 листопада 1935 р.; і «Брандедж вимагає участі США», СТ, 24 жовтня 1935 р.

Розділ 13

Епіграф знову взятий із Ньюелла (с. 85). Розчарування Ульбріксона очевидно вказане в записах його журналу від середини січня до лютого. Еммет Уотсон цитує Ульбріксона — «Джордже, скажіть їм, чого я намагаюся навчити їх...» — у своїй книзі «Одного разу в Сіетлі» (Сіетл: «Лессер Сіетл», 1992), с. 109. Цитата «Типова наруга над рульовим» узята в Еріка Коена, як і низка деталей, пов'язаних із рульовими, в цьому розділі книги. Цитата Дона Блессінга наведена в книзі Бенджаміна Іврі «Регата: Свято майстерності веслування» (Нью-Йорк: «Саймон і Шустер», 1988), с. 75. Мій біографічний нарис про Боббі Мока заснований на інтерв'ю з Мерилін і Майклом Моками, з деякими додатковими деталями, взятими від Емі Дженнінгс «Боб Мок: Олімпієць із Монте», «Відетте», 1 січня 1998 р. Друга зустріч Джо з Пококом, знову ж, базується на основі власних спогадів Джо про неї.

Момент роздумів і нового осягнення життя, коли Джо стояв на причалі перед будинком батька, був ключовим спогадом для нього — то був момент, коли речі почали повертати на краще в його особистому житті. Деталі цього моменту взяті з його власної розповіді мені і зі спогадів Джуді про його попередні розмови з нею про це.

Деякі біографічні факти про Горді Адама і Дона Х'юма взяті з інтерв'ю Уейна Коді з радіостанції «КІРО» із Адамом, Х'юмом, Хантом і Уайтом 1 серпня 1986 р. Додаткова інформація про Горді взята з інтерв'ю Джорджа А. Ходака з Гордоном Б. Адамом у травні 1988 року, опублікованого Фондом аматорського спорту Лос-Анджелеса і доступного на веб-сайті за адресою: <http://www.la84foundation.org/6oic/OralHistory/OHAdam.pdf>. Додаткова інформація про Х'юма взята зі статті Уоллі Фанка «Х'юм довеслував від Гуемеса до Берліна в 1936 р.», «Анакортес Американ», 7 серпня 1996 р., і статті «Лавровий вінок для Дона Х'юма», ВД, 21 квітня 1936 р.

Ульбріксон відзначив введення Джо в екіпаж човна і негайний результат цього в записі свого журналу від 21 березня 1936 р. Записи протягом наступних днів підтвердили його зростаючу впевненість у правильності нової розстановки. Різні вітання, які нові товариші по екіпажу виказали Джо, багато означали для нього, і він захоплено згадував їх із деякими підказками від Джуді. Освячення капустою «Husky Clipper» описано в Ньюелла (с. 137). Епізод із витягуванням

імен з капелюха Ебрайтом описується у Сема Джексона «Кай Ебрайт тягне екіпаж чемпіонів із свого капелюха», «Ніагара Фоллс Газет», 22 лютого 1936 р. Джим Леммон описує використання Ебрайтом тренувального харчування у «Журналі веслування в університеті Каліфорнії в Берклі, 1870-1987 рр.» (Берклі: «Вестерн Херітедж Пресс», 1989), с. 97-98. Пол Сімдарс, який пізніше веслував у одній із команд Ульбріксона, описав його альтернативний варіант тренувального харчування із кальцієм і рідким желатином. Лора Хілленбранд згадує пошуки сіна з високим вмістом кальцію Томом Смітом і його обізнаність із введенням харчових добавок у раціон веслувальних команд Вашингтона у своєму творі «Галета: Американська легенда» (Нью-Йорк: «Баллантайн», 2001).

Роял Бромгем стверджує, що регата 1936 р. привернула найбільший натовп, який будь-коли спостерігав веслувальні перегони, у статті «Екіпажі університету Вашингтона виграли всі три гонки: Каліфорнія розбита», III (недатована вирізка в колекції матеріалів Джона Уайта). Джойс згадала у розмові, яку вона мала з Джуді в кінці свого життя, які знервовані і вона, і Джо були того дня, коли чекали на перегони. Мої описи перегонів того дня базуються на цій статті і на наступних: «75000 спостерігають битву екіпажів», ВД, 17 квітня 1936 р.; Кларенс Діркс «Човен університетської команди Вашингтона перемагає на 3 довжини», III, 19 квітня 1936 р.; Джордж Варнелл, «Екіпажі університету Вашингтона здобувають абсолютну перемогу», СТ, 19 квітня 1936 р.; «Тренери щасливі і горді, каже Ел. Грандіозно, каже Том», СТ, 19 квітня 1936 р.; і запис в журналі Ульбріксона від 18 квітня 1936 р.

Розділ 14

Цитата Покока з Ньюелла (с. 106). Цікавий та тривожний одночасно огляд Берліна в цей період часу можна знайти в «Зміни в Берліні», «Нешнл Джоіографік», лютий 1937 р. Детальнішу інформацію про стан справ у Німеччині в цей час можна знайти у статті «Пам'ятний хронометр Гітлера», «Дейлі Мейл Репортер», 7 березня 2011 р.; у книжках Клаудії Кунц, «Нацистська совість» (Кембридж: «Гарвард Юніверсіті Пресс», 2003), с. 102; і Уолтерса «Берлінські ігри» (с. 90-92). Точний механізм, за допомогою якого Ріфеншталь, Геббельс і нацистський уряд приховували джерело фінансування Ріфеншталь

для «Олімпії», докладно задокументований в книжці Баха «Лені» (с. 174-176).

Епізод про загрозу виключення деяких хлопців із університету за академічну неуспішність розповідається у статті Джорджа Варнелла, «Квартет із університетської команди перездав екзамени перед від'їздом», СТ (вирізка без дати в альбомі Роджера Морріса), і згадується у записі журналу Ульбріксона за 18 травня 1936 р. Їхні дедалі більш вражаючі результати часу також були відзначені в журналі в цей період.

Починаючи з від'їзду до Поукіпзі, ми починаємо отримувати звіти про події з перших рук у щоденниках трьох хлопців: Джонні Уайта, Чака Дея і, пізніше, Роджера Морріса. Стратегія перегонів у Поукіпзі, що народилася в потязі дорогою на схід, і описується у статті Джорджа Варнелла «Варнелл каже: «Є нова тактика для плану університету Вашингтона», СТ, 13 червня 1936 р., важлива почасти з огляду на те, як мало уваги надав їй Боббі Мок на практиці, власне, у перегонах. Деталі про атмосферу на човновій станції у Поукіпзі та інші події перед регатою узяті із широкого спектру новин, які окремо цитуються в онлайн-версії приміток. Боб Мок описує майже містичне вечірнє веслування на Гудзоні в розділі «Академічне веслування Вашингтона: 100± річна історія» на веб-сайті Еріка Коена: <http://huskycrew.com/1930.htm>.

Факти, пов'язані з поєдинком Луїс-Шмелінг, узяті в Джеймса П. Доусона «Шмелінг зупиняє Луїса у 12-му раунді під поглядами 45000 вболівальників», НЙТ, 20 червня 1936 р., і «Німеччина проголошує Шмелінга національним героєм за перемогу над Луїсом», НЙТ, 21 червня 1936 р. Про заворушення у Гарлемі тієї ночі повідомлялось у статті «Поразка Луїса відзначилась заворушеннями в Гарлемі», НЙТ, 20 червня 1936 р., так само як і про святкування у кварталах американських німців. Цитата Геббельса «Біла людина перемогла» взята із його запису у щоденнику за 20 червня 1936 р.

Опис візиту в Гайд-Парк походить в основному з листа Коротуна Ханта до своєї сім'ї, опублікованого «Пуйаллап Пресс» 25 червня 1936 р. під назвою «Місцева молодь зустрічає сина президента під час візиту в Гайд-Парк».

Перемога університетської команди Вашингтона в Поукіпзі в 1936 р. була одними з найвизначніших веслувальних перегонів усіх часів. Мій опис перегонів базується на великій кількості джерел, із яких найважливішими є: Роберт Ф. Келлі «Уболівальники академічного веслування ринулись в Поукіпзі на сьогоднішню регату», НІТ, 22 червня 1936 р.; «Вашингтон здобуває абсолютну перемогу в регаті в Поукіпзі», НІТ, 23 червня 1936 р.; Ед Еллі «Могутній західний екіпаж Ульбріксона розбиває «Золотих ведмедів», що захищають титул», «Поукіпзі Стар-Ентурпрайс», 23 червня 1936 р.; Х'ю Бредлі, «Бредлі каже: Товариство регати в Поукіпзі торжествує, як і «Деш» в Коні-Айленді», НІП, 23 червня 1936 р.; Гаррі Кросс «Вашингтон виграє регату в Поукіпзі, університетська команда випереджає Каліфорнію на одну довжину», ГТ, 23 червня 1936 р.; «Екіпажі «Ескімосів» перемагають в усіх трьох категоріях у Поукіпзі», ПІ, 23 червня 1936 р.; Джеймс А. Бурхард «Перемога героїчного рульового «Ескімосів» на Гудзоні», «Нью-Йорк Ворлд Телеграм», 23 червня 1936 р.; «Ескімоси» отримують абсолютну перемогу у всіх трьох гонках на Гудзоні», ПІ, 23 червня 1936 р.; Малкольм Рой «Вашингтон перемагає на Гудзоні», «Нью-Йорк Сан», 23 червня 1936 р.; Герберт Аллен «Мізки Мока вмикають мускули «Ескімосів», які завойовують перше місце в Поукіпзі», НІП, 23 червня 1936 р.; і Роял Брогем «Університетська команда проходить замислувате випробування», ПІ, 23 червня 1936 р. Джим МакМіллін є джерелом його коментаря про дихання через ніс, як записано в його інтерв'ю в листопаді 2004 р. з Майклом Соколовим; епізод про Хейзел Ульбріксон узятий із відеоінтерв'ю «Команда університету Вашингтона — ранні роки», згаданого вище, як і репліка «Ідіть до біса, Сіракузи» Боба Мока. Кілька додаткових деталей наведені зі щоденника Джонні Уайта.

Розділ 15

Цитата Покока взята в Ньюелла (с. 156). Перша згадка про боротьбу Дона Х'юма із певним «неприємним холодком» з'являється в статті Джорджа Варнелла «Екіпажі прибули пізно; тренування призначене на завтра», СТ, 1 липня 1936 р., за 6 повних тижнів до змагань за золоті медалі в Берліні. Зростаюче занепокоєння і безсоння хлопців відображені в щоденниках Уайта і Дея, починаючи з 4 липня. Їхня перемога у фінальних перегонах в Принстоні описана в статтях

«Вашингтонські «Ескімоси» готові податися в Берлін після перемоги в Принстоні», «Трентон Івнінг Таймс», 6 липня 1936 р.; Гаррі Кросс «Екіпаж Вашингтона випереджає Пенсильванію на 18 метрів і виграє фінальний олімпійський відбір на озері Карнегі», ГТ, 6 липня 1936 р.; Роберт Ф. Келлі «Чудесні перегони утверджуть екіпаж Вашингтона олімпійським прапороносцем США», НЙТ, 6 липня 1936 р.; Джордж Варнелл «Ескімоси» з легкістю перемогли Пенсильванію, «Ведмедів» і Спортивний клуб Нью-Йорка», СТ, 6 липня 1936 р.; і Роял Брогем «Ескімоси» виграли олімпійські відбіркові змагання із рекордним часом», П, 6 липня 1936 р. Додаткові деталі взяті зі щоденника Джонні Уайта, інтерв'ю Джорджа А. Ходака з Гордоном Адамом в 1988 р., згаданого вище, і одного із кількох листів, які Коротун Хант почав писати додому в цей час, передрукованих в «Пуйаллап Веллі Тріб'юн» 10 липня 1936 р. Джойс отримала величезне задоволення, розповідаючи Джуді та знову переживаючи свої спогади про прослуховування по радіо перегонів у Принстоні в цей день і про свою гордість у той момент, коли зрозуміла, що Джо поїде на Олімпіаду. Боб Мок є джерелом епізоду про перетягування срібного кубка в його інтерв'ю в листопаді 2004 р. з Майклом Соколовим. Коментар Джорджа Покока «Почути таке від Ела» можна знайти в Ньюелла (с. 101).

Криза з браком коштів на фінансування поїздки до Берліна і подальші дії по збору грошей в Сіетлі описані в серії статей у пресі Сіетла протягом наступних кількох днів; див. в примітках онлайн. Статистика щодо страшної спеки 1936 року наведена, насамперед, в статтях «Ртуть піднімається вище позначки 48 градусів, дощ не передбачається, посіви горять на території посухи», НЙТ, 8 липня 1936 р., і «Смертельна спека 54 градуси триває в Канаді», НЙТ, 12 липня 1936 р. Перебування хлопців на острові Траверс та їхні екскурсії описані в щоденниках Джонні Уайта і Чака Дея, а також у довгій низці листів, написаних Коротуном Хантом додому. Поїздка Джо на верхівку Емпайр Стейт Білдінг справила на нього велике враження, і прозріння, яке прийшло до нього там щодо майбутньої поїздки до Берліна, було тим, чим він часто ділився із Джуді, яка, у свою чергу, поділилась зі мною. Мерилін Мок розповіла зміст листа, який Боб Мок отримав від батька, і його реакцію на нього в моїх інтерв'ю з нею. Велика частина опису завантаження «Husky Clipper» на пароплав «Манхеттен» взята з

книги Джорджа Покока «Спогади». Інші подробиці цих останніх годин у Нью-Йорку взяті зі щоденників Дея і Уайта.

Олімпійська команда США 1936 р. складалася з 382 осіб, але не всі вони були на борту «Манхеттена». Деякі деталі, що стосуються історії та будівництва «Манхеттена», взяті із розділу «Пароплави «Манхеттен» і «Вашингтон» довідника «Чудеса світового суднобудування», № 22 (1936). Мій опис відплиття частково базується на статті «Олімпійська збірна Сполучених Штатів відпливає під пишні проводи», НІТ, 16 липня 1936 р.

Розділ 16

Епіграф узятий в Ньюелла (с. 79). Для більш детальної інформації про підготовку до Олімпійських ігор в Берліні див.: Уолтерс «Берлінські ігри» (с. 164-65); Брендон «Темна долина» (с. 522); Бах «Лені» (с. 177); і Річард Д. Манделл «Нацистська Олімпіада» (Нью-Йорк: «Макміллін», 1971), с. 143-144. Додаткові відомості знаходяться в документі «ХІ Олімпіада: Офіційний звіт». При написанні епізодів про Ріфеншталь я спирався, в першу чергу, на її власні мемуари, цитовані вище.

Опис перебування на «Манхеттені» взятий зі спогадів Джо і листа, який Коротун Хант написав додому, опублікованого «Пуйаллап Пресс» 31 липня 1936 р. Щоденники Дея і Уайта також підкинули багато цікавих епізодів. Інші факти взяті із книги Джорджа Покока «Спогади»; та статей Артура Дж. Дейлі «Спортсмени дають обіцянку підтримувати себе у формі», НІТ, 16 липня 1936 р.; і М. В. Торбета «Сполучені Штати випускають лайнер «Манхеттен»: Опис і випробування», «Журнал Американського товариства інженерів морського флоту», т. 44, № 4 (листопад 1932 р.), с. 480-519. Ел Ульбріксон розповідає кумедну історію про Джима МакМілліна і млинці у статті «Давай! Давай! Давай!», «Колльерс», 26 червня 1937 р.

Мої джерела щодо історії Елеонори Холм включають: «Звіт Американського олімпійського комітету: Ігри ХІ Олімпіади (Нью-Йорк: «Американський олімпійський комітет», 1937), с. 33; щоденники Дея і Уайта; «Місіс Джарретт повернулася, не планує жодного судового позову проти Аматорської спортивної спілки», НІТ, 21 серпня 1936 р.; Річард Гольдштейн «Елеонора Холм Уелен, чемпіонка з

плавання 1930-х, померла», НЙТ, 2 лютого 2004 р.; і Уолтерс «Берлінські ігри» (с. 157).

Опис прибуття хлопців до Європи взятий, переважно, зі щоденників Дея і Уайта та додаткова інформація — з листа додому Коротуна Ханта, згаданого вище. Їхній прийом у Гамбурзі та Берліні відображений в статті Артура Дж. Дейлі «Десятки тисяч вишикувалися на вулицях, щоб зустріти американську команду в Берліні», НЙТ, 25 липня 1936 р., та статті «Олімпійський загін отримує теплий прийом нацистів», «Ассошіейтед Пресс» 24 липня 1936 р. Відгук Річарда Уінгейта на тріумфальне прибуття Брандеджа в Берлін з'явився в статті «Коментар Олімпійських ігор», НЙТ, 24 липня 1936 р.

Враження екіпажа від Кьопеніка, Грюнау і німецької команди походять зі щоденника Роджера Морріса; враження Джорджа Покока взяті з Ньюелла (с. 104) і книги Покока «Спогади»; а також зі статті Льюїса Бертонна «Екіпаж «Ескімосів» проводить тривалі тренування», «Ассошіейтед Пресс», 27 липня 1936 р. Виїзди хлопців до Берліну і прогулянки по Кьопеніку відображені в усіх трьох щоденниках, Дея, Уайта і Морріса, та у вищезгаданому інтерв'ю Гордона Адама з Ходаком. Пітер Меллорі описує італійський екіпаж у своїй книзі «Веслувальний спорт» (Хенлі на Темзі: «Рівер Роуінг Мюзіум», 2011), с. 735-738. Розповідь Покока про обурених австралійців у Хенлі відображена в Ньюелла (с. 104).

Опис церемонії відкриття приведений зі статті Альбіона Росса «Нацисти відкривають Олімпіаду як гігантський спектакль», НЙТ, 26 липня 1936 р.; листа Коротуна Ханта додому, опублікованого «Пуйаллап Пресс», 21 серпня 1936 р.; книги Ріфеншталь «Мемуари» (с. 191-192); щоденника Геббельса, цитованого у Трімборна «Лені Ріфеншталь» (с. 141); статті Крістофера Хадсона «Нацистські демони, поховані на стадіоні Кубка Світу», «Дейлі Мейл», 6 липня 2006 р.; щоденників Дея, Уайта і Морріса; мого інтерв'ю із Майклом і Мерилін Моками 2011 р.; інтерв'ю Майкла Соколова з Бобом Моком у листопаді 2004 р.; статті Фредеріка Т Бірчелла «Стотисячне «Хайль Гітлер»; спортсмени США уникають нацистського вітання йому», НЙТ, 2 серпня 1936 р.; статті Рояла Брогема «120000 глядачів дивляться відкриття Олімпійських ігор», ПІ, 2 серпня 1936 р.; статті Джона Кірнана «Спорт усіх часів», НЙТ, 2 серпня 1936 р.; статті «Олімпійські ігри», «Тайм», 10 серпня 1936 р.; статті Бетлехема Стіла

«Джон Уайт веслував за золото... і виграв його», «Боттом Лайн», т. 6, № 2 (1984); і книги Покока «Спогади».

Розділ 17

Цитата Покока взята з Ньюелла (с. 79). Пригоди хлопців у Берліні, Кьопеніку і Грюнау змальовані, знову ж таки, в першу чергу, зі щоденників трьох, які вели їх. Протягом усього цього часу в пресі спливали відгуки відносно тривалих проблем зі здоров'ям Дона Х'юма. Для більш детальної інформації про Ноеля Дакворта див. короткий біографічний нарис Джулії Сміт на веб-сайті Веслувального клубу коледжа Черчілля, доступний за адресою: <http://www.chu.cam.ac.uk/societies/boatclub/history.html#duckworth>. Також інтерес становить стенограма радіопередачі з Сінгапура в Лондон 12 вересня 1945 року, доступна на веб-сайті за адресою: <http://www.historyinfilm.com/kwai/padre.htm>. Стаття про Човнові перегони 1936 р., яка розповідає про Рана Лорі і Дакворта, «Пиво набирає більше очок за молоко», НЙТ, 5 квітня 1936 р., є джерелом частини моєї інформації про Лорі. Лорі був настільки скромний, описано в ній, що його син Х'ю не знав, що батько виграв олімпійську золоту медаль (в 1948 році), поки випадково не знайшов її в батьковій шафі в ящику для шкарпеток через багато років. Обливання курсантів поліції і рукопашна з югославами задокументовані в щоденниках хлопців і згадуються в Ньюелла (с. 105).

Оцінка в британській пресі, що американська вісімка була «досконалою», з'явилася в статті «Шанси британських веслярів», «Манчестер Гардіан», 11 серпня 1936 р. Вага і стан Х'юма обговорювались знову в статті «Велике занепокоєння Х'юма», «Ассошіейтед Пресс», 12 серпня 1936 р. Мій опис кваліфікаційних перегонів базується на щоденниках хлопців, а також на статті Рояла Брогема «Екіпаж США перемагає в олімпійських відбіркових змаганнях», ІІІ, 13 серпня 1936 р.; статті Артура Дж. Дейлі «Вашингтон перемагає британський екіпаж на маршруті веслування в Грюнау», НЙТ, серпень 1936 р. (без конкретної дати на газетній вирізці); і статті «Великі зусилля «Ліандера», «Манчестер Гардіан», 13 серпня 1936 р.

Для більш детальної інформації про звірства нацистів у Кьопеніку див. «Нацистські тортури розкриваються в судовому розгляді

«Кривавого тижня», «Зірки і смужки», 14 червня 1950 р. і Річарда Дж. Еванса «Прихід Третього рейху» (Нью-Йорк: «Пінгвін», 2005), с. 360. Більш детальну інформацію про табір Заксенхаузен можна побачити у відповідній статті «Енциклопедії Голокосту» на веб-сайті Музею пам'яті Голокосту: <http://www.ushmm.org> і веб-сайті Бранденбургського меморіального фонду: <http://www.stiftung-bg.de/gums/en/index.htm>. Перелік фірм, причетних до нацистів, див. в розділі «Німецькі фірми, які використовували рабську або примусову працю в епоху нацизму» на веб-сайті Єврейської віртуальної бібліотеки: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/germancos.html>. Для жахливих свідчень із перших рук про виправно-трудова табори див. «Запис показань свідків номер 357», «Голоси з Равенсбрюка», на веб-сайті бібліотеки університету Лунда: <http://www3.uu.se/ravensbruck/interview357-1.html>. Мій опис випробувань сім'ї Хіршанів базується, насамперед, на стенограмі усної історії Єви Лауффер Дойчкрон в розділі «Уцілілі в Голокост зі штату Вісконсін» на веб-сайті Вісконсінського історичного товариства: <http://www.wisconsinhistory.org>.

Нові правила для вибору доріжок на маршруті перегонів згадані в «ХІ Олімпіада: Офіційний звіт» (с. 1000). Для додаткової інформації про призначення на доріжку Німеччини див. Альбіона Росса «Німеччина лідирує у втішному раунді олімпійського веслування, а США тяжко платять за нього», НІТ, 14 серпня 1936 р. Усю решту свого життя хлопці та їхні тренери вважали, що Німеччина і Італія були призначені на кращі доріжки, а вони на найгірші навмисно.

Джордж Покок описує свої почуття, коли він почув «Боже, бережи короля», у своїй книзі «Спогади». Фотографії, зроблені до і після перегонів за золоту медаль, як і кадри самих перегонів, схоже, підтверджують, що американські хлопці під час гонки були одягнені у невідповідний одяг, а не в свої офіційні уніформи.

Психологічну важливість присутності Дона Х'юма в човні неможливо переоцінити. Всі хлопці відзначали це, коли говорили про перегони в пізніші роки. В статті Алана Гулда «Як виявилось, «Ескімоси» майже готові злягти в ліжка перед фінальними перегонами», «Ассошіейтед Пресс», 14 серпня 1936 р., згадується, що Ел Ульбріксон сказав після перегонів: «Коли Дон повернувся, вони просто вирішили, що ніщо не зможе зупинити їх».

Розділ 18

Епіграф Покока знову взятий у Ньюелла (с. 81). Мій опис того, що відбувається всередині «Husky Clipper» під час перегонів за золоту медаль, заснований, значною мірою, на щоденниках хлопців, а також на власних спогадах Джо. Інші джерела включають інтерв'ю Ходака з Гордоном Адамом 1988 р.; мої інтерв'ю з Мерилін і Майклом Моками; запис усного коментаря Мока, доступний на веб-сайті: <http://huskycrew.com/bobmoch.mp3>; інтерв'ю Уейна Коді з радіостанції «KIRO» із Адамом, Х'юмом, Хантом і Уайтом 1 серпня 1986 р.; відео-інтерв'ю «Команда університету Вашингтона — ранні роки», згадане вище; і книгу Покока «Спогади». Боб Мок згадує зворотний відлік гребків у листопаді 2004 р. в його інтерв'ю Майклу Соколову. Джим МакМіллін у листопаді 2004 р. в його інтерв'ю Соколову згадує, що прокричав нецензурне слово.

Основні джерела для опису цього дня також включають: «Третя золота медаль Бересфорда», «Манчестер Гардіан», 15 серпня 1936 р.; Артур Дж. Дейлі «США завойовує п'ятий поспіль титул у восьмивесельному веслуванні», НІТ, 15 серпня 1936 р.; Грантланд Райс «У спортивному світлі», «Рідінг Ігл», 21 січня 1937 р.; Ф. Абрамсон «Вашингтонська вісімка виграє титул найвизначнішої команди у світі», ГТ, 15 серпня 1936 р.; Томмі Ловетт «Робота пішла, коли Боб почав стукати» (недатована вирізка в матеріалах Джона Уайта, без зазначення джерела); Алан Гулд, «Екіпаж університету Вашингтона перемагає італійців із незначним відривом», «Ассошіейтед Пресс», 14 серпня 1936 р.; вже згадану статтю Ела Ульбріксона «Давай! Давай! Давай!» у «Колльерс»; і «ХІ Олімпіада: Офіційний звіт». Мої описи Гітлера і його оточення базуються на фотографіях і кількох фільмах кінохроніки, знятих того дня.

Розділ 19

Цитата Покока взята з його раніше згаданого листа С. Леверіку Бретту, надрукованого в «Інформаційному бюлетені Національної асоціації веслярів-аматорів». Репортаж із перших рук Рояла Бромгама про перегони не був опублікований через страйк репортерів у Сіетлі; однак він повернувся до нього в статті «Цей день воскресає у пам'яті», ПІ, 24 липня 1976 р. Коментар про розчулення Мока взятий із мого інтерв'ю з Мерилін Мок. Сльози хлопців на п'єдесталі описані у Гейла

Вуда «Олімпійці будуть вшановані», недатована вирізка з Олімпійських ігор в альбомі Джо Ранца. Деякі деталі нічних витівок у Берліні описані в трьох щоденниках хлопців. Серед іншого, було випито багато пляшок шампанського, був відвіданий горезвісний берлінський нічний клуб «Феміна», з наступною посадкою не на той потяг і прибуттям далеко в Потсдамі, коли вранці зійшло сонце.

Епілог

Епіграф — знову цитата Покока, цього разу з промови, виголошеної ним у Веслувальному клубі університету Вашингтона в 1965 році. Аудіо доступне на веб-сайті команди «Ескімосів»: <http://www.huskycrow.org/audio-video/Росок65mp3.mp3>. МакМіллін згадує відвідини своїх родичів у Нью-Йорку в його інтерв'ю із Соколовим 2004 р. Про подорож Джонні Уайта додому мені розказала у своєму інтерв'ю Мері Хелен Тарбокс. Прибуття додому Коротуна Ханта висвітлюється у статті «Коли олімпійських спортсменів вшановували в Долині», «Пуйаллап Веллей Триб'юн», 29 вересня 1936 р. Про поїздку Покока до Англії розповідається у статті «Суднобудівний завод однієї людини» (с. 49) і в книжці Ньюелла (с. 111). Про життя Мока після Олімпійських ігор мені розказала в інтерв'ю Мерилін Мок, а деякі деталі взяті зі статті в «Монтесано Відетте», 11 листопада 1999 р.

Видатні досягнення хлопців у регаті в Поукіпзі 1937 р. найкраще відображені у статті «Екіпажі Вашингтона знову здобувають абсолютну перемогу в регаті на Гудзоні», НЙТ, 23 червня 1937 р. Роял Бромгем описує вечір, коли хлопці розійшлись різними шляхами, в статті «Ульбріксон планує прибуття на 5 липня», ПІ, 23 червня 1937 р.

Вислів Герінга «Єдине, чого поки бракує» можна знайти у Ширера «Злет і падіння Третього Рейху» (с. 300). Коментар анонімого американця узятий із лякаючого твору довоєнної пропаганди Стенлі МакКлатчі «Подивіться на Німеччину: в серці Європи (Берлін: «Генріх Хоффманн», 1936). Для детальнішої інформації про прийом, який отримав фільм Ріфеншталь «Олімпія», див. Баха «Лені» (с. 196-213).

Багато деталей із подальшого життя хлопців узяті із серії некрологів. Див. онлайн-версію приміток для окремих цитат. Спогади Ульбріксона про день, коли він уперше ввів Джо в основу університетську команду 1936 р., розповідаються у Джорджа Варнелла «Спогади про університетську команду: Ел згадує основні моменти

довгої, заслуженої кар'єри», СТ (без дати, вирізка в альбомі Джо Ранца). Деякі деталі подальшої кар'єри Ебрайта взяті з інтерв'ю Артура М. Арлетта з ним 1968 р. Веслування на честь десятирічних ювілеїв команди відображені у серії новинних статей і місцевих телевізійних передач відповідних років.

Є невелика, але примітна іронія долі у тому, що серед перших союзних військ, які перетнули річку Ельбу і зустрілися з російськими військами у квітні 1945 р., оточивши Берлін і остаточно визначивши долю Гітлера, була маленька група кмітливих американських хлопців, які веслували на захопленому німецькому гоночному човні.

Деніел Джеймс Браун відкрив у собі письменницький талант у п'ятирічному віці, коли його мати вперше прочитала йому книжку «Дені та динозавр». З того часу він присвятив усе своє життя літературі: отримав ступінь бакалавра англійської мови та літератури в каліфорнійському університеті у Берклі, а потім і магістра у UCLA.

Одна з найвідоміших книг Брауна «Під палаючим небом» була названа журналом *Booklist* однією з найкращих книг 2006 року та стала фіналістом *Washington State Book Award*.

«Диво в Берліні» — це майстерно зітлі сюжетні лінії, написані талановитим оповідачем. Перше розповідь дає нам історію простих американських хлопців, які в один з найстрашніших періодів у історії США — Велику депресію — відвоюють своє право на краще майбутнє.

Друга переносить нас до Німеччини, де Гітлер уже задумав свій найстрашніший план — Другу світову. Період розв'язати війну, він хоче прикрити героїзм повстанців, що Німеччина, хоч і вільна і мирна держава. Задля цього керівництво країни паранує провести Олімпійські ігри 1936-го року, куди, у складі збірної США з веслування, потрапляють наші герої.

Книга, написана на основі реальних подій, розповідає нам про дружбу, вірність, незламність, відчайдушну боротьбу добра і зла. Та головне — тріє добить паралелі з сучасним світом, змушує задуматися над тим, що подібний сценарій може повторитися, або навіть уже повторюється сьогодні.

На сьогодні 18 країн отримали права на книгу, в світі продано понад мільйон примірників.

Історія Олімпійських ігор та й спорту взагалі — це набагато більше і глибше, ніж очки, секунди і турнірні таблиці. «Диво в Берліні» яскраво ілюструє свій час, а також проводить жорстокі паралелі між століттями. Читаючи про Берлін-1936 мимоволі згадуєш Сочі-2014 і висновки накончуються самі собою. Втім, як би не здіймалися пекельні хвилі, той, хто хоче стати справжнім героєм, має гребти крізь «не могу» — аби перемогти!

**— Дмитро Лазуткін,
поет, спортивний коментатор, бронзовий призер Кубка світу
з кикбоксінгу і кик-джитсу**

**Переконлива... і дивовижно захоплива історія про тріумф
— USA Today**

**Експресивна, кінематографічна історія... завдяки автору
протистояння героїв зачаровують нас не менше, ніж легенда про
найкращі Олімпійські ігри
— Publishers Weekly**

ISBN 978-617-7279-36-4

9 786177 279364 >

Деніел Джеймс Браун відкрив у собі письменницький талант у п'ятирічному віці, коли його мати вперше прочитала йому книжку «Дені та динозавр». З того часу він присвятив усе своє життя літературі: отримав ступінь бакалавра англійської мови та літератури в каліфорнійському університеті у Берклі, а потім і магістра у UCLA.

Одна з найвідоміших книг Брауна «Під палаючим небом» була названа журналом *Booklist* однією з найкращих книг 2006 року та

стала фіналістом Washington State Book Award.

«Диво в Берліні» — дві майстерно зшиті сюжетні лінії, написані талановитим оповідачем. Перша розкриває історію простих американських хлопців, які в один з найстрашніших періодів в історії США — Велику депресію — відвойовують своє право на гідне майбутнє.

Друга переносить нас до Німеччини, де Гітлер уже задумав свій найстрашніший план — Другу світову Перш ніж розв'язати війну, він прагне приспати ворога — показати, що Німеччина гостинна, вільна і мирна держава. Задля цього керівництво країни вирішує провести Олімпійські ігри 1936 року, куди, у складі збірної США з веслування, потрапляють наші герої.

Книга написана на основі реальних подій, розповідає про дружбу, вірність, незламність, відчайдушну боротьбу добра і зла. Та головне — проводить паралелі з сучасним світом, змушує задуматись над тим, що подібний сценарій може повторитися, або навіть уже повторюється сьогодні.

На сьогодні 18 країн отримали права на книгу, в світі Продано понад мільйон примірників.

Історія Олімпійських ігор та й спорту взагалі - це набагато більше і глибше, ніж очки, секунди і турнірні таблиці. «Диво в Берліні» яскраво ілюструє свій час, а також проводить жорстокі паралелі між століттями. Читаючи про Берлін-1936 мимоволі згадуєш Сочі-2014 і висновки накочуються самі собою. Втім, як би не здіймалися пекельні хвилі, той, хто хоче стати справжнім героєм, має гребти крізь «не можу» — аби перемогти!

— *Дмитро Пазуткін,*
поет, спортивний коментатор, бронзовий призер Кубка
світу з кікбоксінгу і кік-джитсу

Переконлива... і дивовижно захоплива історія про тріумф

— *USA Today*

Експресивна, кінематографічна історія... завдяки автору протистояння героїв зачаровують нас не менше, ніж легенда про найкращі Олімпійські ігри

— *Publishers Weekly*